

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ŞULE-İ EDEP DERGİSİNİN

ÇEVİRİ YAZISI VE EDEBİYATLA İLGİLİ METİNLERİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisâns Tezi

Fazlı GÜRLER

Danışman

Prof. Dr. H. Abdullah ŞENGÜL

Nevşehir

Eylül 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Fazlı GÜRLER

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Şule-i Edep Dergisi Çeviri Yazısı Ve Edebiyatla İlgili Metinlerin İncelenmesi ” adlı Yüksek Lisâns, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisânsüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

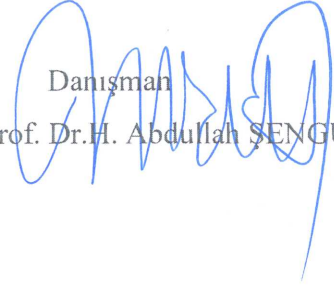
Tezi Hazırlayan

Fazlı GÜRLER

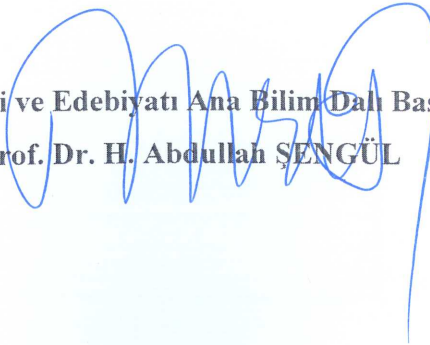
Danışman

Prof. Dr.H. Abdullah ŞENGÜL

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. H. Abdullah ŞENGÜL

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Hacı Abdullah ŞENGÜL danışmanlığında Fazlı GÜRLER tarafından hazırlanan “Şu’le-i Edep Dergisi Çeviri Yazısı Ve Edebiyatla İlgili Metinlerin İncelenmesi” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

19.09/2018

JÜRİ

Danışman : Prof. Dr. H. Abdullah ŞENGÜL

Üye : Doç. Dr. Şahika KARACA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şamil YEŞİLYURT

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..11. / 10 / 2018 tarih ve 2018..41.8.62 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

19.09/2018

Enstitü Müdürü

**ŞULE-İ EDEP DERGİSİNİN
ÇEVİRİ YAZISI VE EDEBİYATLA İLGİLİ METİNLERİN İNCELENMESİ**

Fazlı GÜRLER

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisâns, Eylül 2018

Danışman: Prof. Dr. H. Abdullah ŞENGÜL

ÖZET

Şule-i Edep dergisi, on dokuzuncu yüzyılda edebiyatta yenileşme dönemi adı verilen Tanzimat edebiyatının sonlarına doğru 1897’de İzmir’de çıkan ilk edebiyat dergisidir. Derginin ilk sayısında *Bir ifade* adlı başlıklı yazıda İstanbul’da edebiyat ve fenle ilgili birçok dergi çıkmaktadır ve bu dergilere nazaran İzmir’de de böyle bir derginin çıkabileceği beyan edilmiştir. Derginin sahibi Tokadizâde Mehmet Şekîb, babası Mehmet Nuri Efendi’den ve dönemin en iyi hocalarından Arapça, Farsça dersleri almış kendisini çok iyi yetiştirmiş, Klasik Türk edebiyatın çizgisini devam ettiren bir yazardır. İzmir’de *Şule-i Edep* dergisinin çıkması edebiyat dünyasında geniş yankı uyandırmıştır. *Şule-i Edep* dergisi dönem olarak II. Abdülhamit dönemine rast gelmektedir. Derginin tüm sayılarının günümüz harflerine çevrilmesi, dergide yer alan edebî metinlerin tespit edilip sınıflandırılarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın sonucunda Türk edebiyatına çeviri yazı ve incelemede zenginlik kazandırılmış olacaktır. Aynı zamanda on dokuzuncu yüzyıl Türk edebiyatı hakkında bilgi elde edilecektir.

Bu çalışma, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmuştur. Derginin giriş kısmında on dokuzuncu yüzyıldaki Osmanlı Devleti sınırlarında faaliyet gösteren süreli yayınlar tanıtılmıştır. Yine giriş kısmında çalışmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi ve bölümleri hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, *Şule-i Edep* dergisi, şair ve yazar kadrosu, *Şule-i Edep* dergisi hakkında bilgiler ve basıldığı matbaaların isimleri verilmiştir. İkinci bölümde *Şule-i Edep* dergisinin edebiyatla ilgili metinler incelenmiş ve bu metinler yazar ve şairleri ile birlikte tablo şeklinde gösterilmiştir. Üçüncü bölümde *Şule-i Edep* dergisinin çeviri yazısına yer verilmiştir. Sonuç

bölümünde ise *Şule-i Edep* dergisi ve dönem hakkında inceleme ve tespitler sonucu genel birdeğerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dergicilik, *Şule-i Edep* dergisi, çeviri yazı, Tokadizâde Mehmet Şekîb, Yeni Türk edebiyatı, Klasik Türk edebiyatı.

THE ŞULE-İ EDEP MAGAZINE

Fazlı GÜRLER

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, MSc, September 2018

Supervisor: Prof. Dr. H. Abdullah ŞENGÜL

ABSTRACT

Şule-i Edep is the first literary magazine published in Izmir in 1897 towards the end of the Tanzimat literature, which was called the period of renewal in literature in the nineteenth century. In the first volume of the magazine, an article titled Bir İfade and many other magazines related to literature and science were been published in İstanbul and with regards to this magazine it was stated that such a magazine could have been published as well in Izmir. The owner of the magazine Tokadizâde Mehmet Şekîb, took lessons from his father Mehmet Nuri Efendi and also from the best teachers of the period and got himself improved in, Arabic and Persian language. He is the writer who continued the line of classical Turkish literature. The emergence of the *magazine Şule-i Edep* in İzmir had a great impact in the world of literature. The period of *Şule-i Edep* magazine was during the reign of Abdulhamid the II. The aim of this study is to translate all the volumes of the journal into today's letters, to determine and classify the literary texts in the magazine. The result of the study will enrich Turkish literature intranslationand research. At the same time, information about the nineteenth century Turkish literature will be obtained.

This study consisted of three parts and a conclusion. At the introduction part of the magazine, periodical publishing activities carried out within the territories of the Ottoman Empire in the nineteenth century is introduced. Again, information about the topic of the study, its importance, aim, method and the chapters are given in the introduction. In the first chapter, information about the magazine *Şule-i Edep*, the list of poets and writers, the names of the printing houses where it was published is

given. In the second chapter, the texts related to the literature of *Şule-i Edep* magazine were examined and these texts were shown together with the authors and poets in a table form. In the third chapter, the transcription of *Şule-i Edep* magazine is given. And in the conclusion section, a general evaluation was made from the result of the reviews and findings about *Şule-i Edep* magazine and the period it was published.

Keywords: Magazine publishing, *Şule-i Edep* magazine, Translation, Tokadizâde Mehmet Şekîb, New Turkish literature, Classical Turkish literature.

TEŞEKKÜR

Çalıőmam süresince desteklerini hiç esirgemeyen bana ilham kaynağı olan sürekli okumam ve çalıőmam gerektiğini söyleyen fedakâr anneme, çok kıymetli hocam ve her zaman kendime örnek aldığım danıőmanım Prof. Dr. H.Abdullah Şengül'e, sorularımı hiçbir zaman cevapsız bırakmayan ve her zaman bana destek olan değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Şamil Yeşilyurt'a ve Araştırma Görevlisi Dr. Murat Gür'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	2
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	3
KABUL VE ONAY SAYFASI	4
ÖZET	I
ABSTRACT.....	III
TEŞEKKÜR.....	V
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
EKLER.....	IX
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
ŞULE-İ EDEP DERGİSİ, ŞAİR VE YAZAR KADROSU	7
1. 1. Şule-i Edep Dergisi Hakkında Genel Bilgiler.....	7
1.2. Şule-i Edep Dergisinin Şair ve Yazar Kadrosu	8
İKİNCİ BÖLÜM	13
İNCELEME.....	13
2.1. Şule-i Edep Dergisinde Bulunan Edebiyatla İlgili Metinlerin İncelenmesi.....	13
2.2. Kurmaca Metinler	22
2.2.1. Şiir	22
2.2.2. Mensur Şiir	40
2.2.3 Hikâye	41
2.2.4. Tiyatro	43
2.3. Kurmaca Dışı Metinler	45
2.3.1. Makale	45
2.3.2. Hatıra	52
2.3.3. Biyografi	53
2.3.4. Vecize	56
2.3.5. Deneme.....	57
2.3.6. Mektup.....	59
2.3.7. Gezi Yazısı.....	60
2.3.8. Eleştiri	62
2.3.9. Antoloji.....	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	69
ŞULE-İ EDEP DERGİSİNİN ÇEVİRİ YAZISI.....	69

3.1. Birinci Sayı	69
3.3. Üçüncü Sayı.....	140
3.4. Dördüncü Sayı	174
3.5. Beşinci Sayı.....	205
3.6. Atıncı Sayı.....	236
3.7.Yedinci Sayı	274
3.8. Sekizinci Sayı	327
3.9. Dokuzuncu Sayı	368
3.10. Onuncu Sayı	402
3.11. On Birinci Sayı	437
SONUÇ.....	463
KAYNAKÇA.....	466
ÖZ GEÇMİŞ	468
EKLER.....	469

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Basıldığı Matbaalar	8
Tablo 1.2. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Şair Kadrosu	9
Tablo 1.3. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Yazar Kadrosu	12
Tablo 2.1. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinde Bulunan Edebiyatla ilgili Metinlerin Listesi.....	13
Tablo 2.2. Şiir Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	22
Tablo 2.3. Mensur Şiirin Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	39
Tablo 2.4. Hikaye Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı.....	40
Tablo 2.5. Tiyatro Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı.....	41
Tablo 2.6. Makale. Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	43
Tablo 2.7. Hatıra Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	43
Tablo 2.8. Biyografi Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	45
Tablo 2.9. Vecize Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	52
Tablo 2.10. Deneme Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	53
Tablo 2.11. Mektup Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı	56
Tablo 2.12. Gezi Yazısı Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı.....	57
Tablo 2.13. Eleştiri Metinlerinin Konulara Göre Dağılımlı.....	59
Tablo 2.14. Gezi yazısı Metninin Konulara Göre Dağılımlı.....	60
Tablo 2.15. Eleştiri Metinlerinin konulara Göre Dağılımlı.....	62

EKLER

	Sayfa
Ek1. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Birinci Sayısının Kapağı	468
Ek2. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin İkinci Sayısının Kapağı	469
Ek3. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Üçüncü Sayısının Kapağı	470
Ek4. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Dördüncü Sayısının Kapağı	471
Ek5. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Beşinci Sayısının Kapağı	472
Ek6. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Altıncı Sayısının Kapağı	473
Ek7. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Yedinci Sayısının Kapağı	474
Ek8. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Sekizinci Sayısının Kapağı	475
Ek9. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Dokuzuncu Sayısının Kapağı	476
Ek10. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin Onuncu Sayısının Kapağı	477
Ek11. <i>Şule-i Edep</i> Dergisinin On Birinci Sayısının Kapağı	478

GİRİŞ

Dergicilik, ülkemizde 19.yy'da başlamıştır. Türk basınının doğuşu ve gelişiminden önce matbaanın kuruluş süreci Alman Johann Gutenberg tarafından 1440'da matbaa icat edilmiştir. Fakat Osmanlı İmparatorluğu en parlak dönemlerini yaşadığı hâlde ilk Türk matbaası yaklaşık 300 yıllık gecikmeyle 1727'de kurulur. (MEB, 2011: s. 5).

Osmanlı Devleti, sanayi devrimini yaşayan Avrupa ülkelerinin de zorlamasıyla yeniliğe açık bir padişah olan 3. Ahmet ile Sadrazam Damat İbrahim Paşa döneminde, başka bir deyişle Lale Devri'nde Batı ile ilişkilerini geliştirir. Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın önyak olmasıyla kütüphanelerin ve kütüphanelerdeki kitapların sayısı artırılır. Çeviri kurulu oluşturularak Doğu kaynaklı kimi eserlerin Türkçeye çevrilmesine başlanır. Çevirinin ve kültürün önemine dikkat çeken bu girişimler matbaanın açılmasına hazırlık olarak değerlendirilebilir. İlk Türk matbaasının kuruluşu, bu sürece bağlı olarak gerçekleşir. İlk Türk basımevi, İbrahim Müteferrika ve Said Efendi tarafından, Müteferrika'nın Sultan Selim semtindeki evinin alt katında 16 Aralık 1727'de kurulur. *Darü't-tibaatü'l Âmire* adı verilen basımevine, Bu isime halk arasında *basmahane* denilir. İbrahim Müteferrika Matbaası'nın ilk kitabı olan *Vankulu Lügati* 31 Ocak 1729'da yayınlanır. Daha sonra *Tarih-i Hind-i Garbi*, *Grammaire Turque*, *Usul-ü Hikem Fî Nizami'l Ümem*, *Füyuzat-ı Mıknatısiyye*, *Kitab-ı Cihannüma* adlı eserler basılmıştır. Bu kitaplarda yer alan konular, tıp, şiir, hikâye, coğrafya, tarih, din konularıdır. O dönemde İstanbul'da basılan yabancı gazeteler de vardır.

Türkiye'de ilk gazeteyi Fransız devrimini izleyen yıllarda Fransızlar yayınladılar. İstanbul'da Fransız Elçiliği Basımevi'nde 1795'te basılan *Bulletin des Nouvelles* (Haberler Bülteni) adlı gazetenin yayınlanma amacı, Fransız devriminin amaçlarını Osmanlı ülkesindeki Fransızlara ve Türkler'e anlatmaktı. İstanbul'da ikinci gazete yine Fransız elçiliği tarafından 1796'da *Gazete Française de Constantinople* (İstanbul'un Fransız gazetesi) adıyla çıkarılır. Bu gazeteleri daha sonra İzmir'de yayınlanan, haftalık *Le Spectateur Orienta*(1821), aylık *Le Smyrne* (1824) ve haftalık *Le Courrier de Smyrneen* (1828) gazeteleri izler (MEB, 2011: s.10).

Çok yakın tarihlere kadar ilk Türkçe gazetenin 1831’de çıkarılan *Takvim-i Vakayi* olduğu sanılır ve “Türk Basın Tarihi” bu gazeteyle başlatılırdı. Oysa araştırmacı Orhan Koloğlu, ilk Türkçe gazetenin *Takvim-i Vakayi*’den üç yıl önce 1828’de Kavalalı M. Ali Paşa tarafından çıkarıldığını söylemektedir. 1830’da yine Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından *Vakây-i Giridiyye* çıkarılır. Bu gazetede Türkçe’nin yanında Yunanca eşit olarak kullanılmıştır. 1831’de İstanbul’da Türkçe yayınlanan ilk gazete II. Mahmut zamanında çıkarılmıştır. *Takvîm-i Vakâyi*’nin amacı iç ve dış sınırlarımız içerisinde gerçekleşen olayları aktarmaktır. II. Mahmut’un isteğiyle sade dil kullanımına özen gösterilmiş, ilk muhabirleri Sârim Efendi ve Sait Bey’dir. 1840’ da İngiliz W. Churchill tarafından Türkçe olarak çıkarılan yarı resmî gazete *Cerîde-i Havâdis*’tir. Gazete geniş ölçüde ilan yayımlayarak gelir elde eder. Ekonomik ve politika haberlerine yer veren bir gazetedir. Bu gazeteyle birlikte W.Churchill’e ticari imtiyazlar da verilmiştir (Topuz, 2003: s. 17).

1860’ta Şinasi ve Agâh Efendi tarafından ilk özel Türkçe gazete *Tercümân-ı Ahvâl* gazetesi çıkarılmıştır. Gazetenin “Mukaddime”sinde belirtildiğine göre *Tercümân-ı Ahvâl* iç ve dış olaylardan seçme haberlerle eğitici yazılar yayınlayacak ve bunlar halkın anlayabileceği dilden olacaktır. Bunun yanında resmî haberlere, tüzüklere, anlaşmalar ve bildirimlere de yer verecekti. Gazete 792 sayı çıkarılmış ve 11 Mart 1866’da kapanmıştır.

Şinasi, 27 Haziran 1862’ de tek başına *Tasvîr-i Efkâr* gazetesini çıkarmıştır. Gazetenin giriş yazısında belirtildiğine göre amacı, havadis vermek, halka kendi yararlarını düşünmeyi ve kendi sorunları üzerinde durmayı öğretmektir. Haftada iki gün çıkıyor, iç ve dış haberler için ayrı ayrı süslü sütunlar ayrılmıştır. 1865’te gazetenin başına Namık Kemal getirilir. Namık Kemal’in “Şark Meselesi” başlıklı yazı dizisiyle Namık Kemal’in gazetecilik yapması yasaklanır.

1867’de Rezaizâde Mahmut Ekrem gazetenin başına getirilir. Defalarca kapanan gazete 1949 yılına kadar yayın hayatına devam eder. *Tasvîr-i Efkâr* gazetesi 835 sayı çıkarılmıştır.

Muhbir, 1866 yılında Ali Suavi yönetiminde çıkar. Gazetenin esas sahibi Filip Efendi'dir. Ali Suavi sade dil kullanımına özen gösteren, halkı bilinçlendirmeyi amaç edinen yazılara yer vermektedir. "Okuyucu Mektupları" başlığı altında hükümete sorular yöneltiyor ve dolayısıyla hükümetin politikasını eleştiriyordu. Kanunsuz yazılar yazması nedeniyle emirnâmeyle 27 Mayıs 1867'de *Muhbir* kapanmıştır. Elli beş sayı çıkartılmıştır. Ali Suavi Londra'ya yerleştikten sonra *Muhbir*'i yeniden yayınlamaya başlamıştır. Yurt dışında elli sayı çıktıktan sonra 1968'e kapanmıştır. (Topuz, 2003: s. 25).

1869'da Ali Bey tarafından *Basiret* gazetesi çıkartılmıştır. Dış haberlere oldukça önem veren bir gazetedir. Ali Efendi yasaklı olan Ali Suavi'nin yazılarını bastığı için Kûdüs'e sürülmüş ve *Basiret* gazetesi de 1878'de kapatılmıştır. *İbret*, 1870'te çıkmaya başladı. Kurucusu ve sahibi Aleksan Sarrafyan Efendi'ydi. Bir ay süreyle kapandıktan sonra *İbretnâme-yi Âlem* adı altında mizah gazetesi olarak çıkmıştır. Daha sonra Ahmet Mithat Efendi gazeteyi kiralarak günlük gazeteye çevirdi. İstanbul basımına olgun ve kaliteli bir hava getirmiştir. Namık Kemal'in "Vatan Yahut Silistre" ilgili bir bilgi yayınlaması üzerine 1873'te gazete tamamen kapanmıştır. Namık Kemal gazetede yazılarından dolayı hükümeti eleştirdiği için Magosa'ya sürgün edilmiştir.

El Cevaib, 1860'ta hükümetin yardımıyla Arapça çıkartılmıştır. Osmanlı rejimini savundu. Fransızlar ve İngilizler kendi sömürgelerinde yasaklamışlardır. *Ayine-yi Vatan*, 1866'da Eğribozlu Mehmet Arif tarafından çıkartıldı. İlk resimli gazete olma özelliği taşır. Fazla sürüm yapamadığı için kapanmıştır. Daha sonra *Vatan* adıyla tekrar yayın hayatına başlamış bu da tutunmayınca *Ruznâme-yi Âyine-yi Vatan* olarak çıkmış en sonunda *İstanbul* adına karar verilmiştir.

Sabah, ilk olarak 1876'da Papadopulos tarafından çıkarıldı. Şemsettin Sami de bu gazetenin yazarlarından. 1882'de Mihran Efendi gazeteyi alarak yeni bir biçimde yayınladı.

Basınla ilgili bu dönemde çıkan diğer gazeteleri vermekte fayda vardır. Osmanlı sınırları içerisinde yer alan gazetelere yer verilmiştir. *Muhip* (1867), *Muhibb-i Vatan*

(1867), *Utarit* (1867), *Terakki* (1868), *Mümeyyiz* (1869), *Hakayik-ül Vakayi* (1870), *Asır* (1870), *Devir* (1870), *Hadika* (1870), *Medeniyet* (1874), *Sadakat* (1875), *İstikbal* (1875), *Vakit* (1875), *Hülâsa tül Efkar* (1883) (Topuz, 2003: ss. 13-31).

Osmanlı döneminde çıkarılan ilk dergi (1849-1851) yılları arasında çıkarılan *Vakay-ı Tıbbiyye*'dir. *Mecmua-i Fünun*, 1862'de Münif Paşa tarafından çıkarılmıştır. *Cemiyet-i İlmiye-yi OsmaniyyeDerneği*'nin yayın organıdır. Fizik, kimya, felsefe, tarih, psikoloji, coğrafya konularına yer vermiştir. Gerçek anlamda ilk dergidir. Pozitif bilime, Batıdaki gelişmelere, Tanzimat aydınlarına yer veren, seslerini duyuran bilimsel bir dergidir (Akgönenç, 2007: ss. 64-65) .

Aynı dönemde bu dergi muhalif *Cemiyet-i İlmiye-yi Osmaniyye*'nin temsilcileri tarafından *Mecmua-i İbritnâme* dergisi çıkartılmıştır. Bu dönemde yine, *Takvîm-i Ticaret*, *Âyine-i Vatan*, *Tuhfetü'l Tıp*, *Cüzdandlı* dergiler çıkartılmıştır (Akgönenç, 2007: s. 65).*Mirat*, 1862'de çıkan ilk resimli Türkçe dergidir. Mustafa Refik tarafından sadece üç sayı çıkartılmıştır. *Musikî-i Osmanî*, 1863'te Osmanlı Devleti'nde çıkan ilk müzik dergisidir. *Cerîde-i Askeriyye* 1864'te Harbiye Nezareti tarafından çıkartılan askeri bir dergidir.

Mümeyyiz, 1869'de çıkartılan ilk çocuk dergisidir. Bir gazetenin ekidir ve kırk dokuz sayı çıkartılmıştır. *Diyojen*, 1869'da Teodor Kasap tarafından çıkartılan ilk mizah dergisi dergisidir. Bu dönemde çıkartılan diğer dergileri vermekte yarar vardır. *Dağarcık*, *Kırk Ambar*, *Keşkül*, *Mitat-İber*, *Muharrir*, *Derme-Çatma*, *Yadigâr*, *Mecmua-i Ulûm*'dür

Mecmua-yı Ebuzziya, 1880'de çıkartılan sanat ve düşünce dergisidir. Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın şiir ve makalelerine yer verilmiş, elli üç sayı çıkarıldıktan sonra siyasi nedenlerden dolayı yayını durdurulmuştur.

Servet-i Fünun,1891'de Ahmet İhsan Tokgöz tarafından çıkartılmış. Fenlerin zenginliği anlamına gelen dergi bir edebiyat dergisinden çok fen bilimleri dergisidir. Daha sonra Recaizâde Mahmut Ekrem tarafından derginin yazı işleri müdürlüğüne Tevfik Fikret getirilmiştir. İstibdât dönemi olduğu için dergide ağırlıklı olarak edebîtürler yayınlanmıştır. Dergi, *Fecr-i Âtî*, *Millî Edebiyat* ve *Yedi Meşaleciler*'in

yayın organı olarak devam etmiştir. Dergi elli dört yıl yayınlanmış ve yayın hayatı boyunca 2464 sayı çıkmıştır. 1894'te Klasik edebiyat çizgisinde olan *Malûmât* dergisi çıkarılmıştır. Dergiler sanatsal içerikli olduğu için kapatılmamıştır (Akgönenç, 2007: s. 65).

II. Abdülhamit, Meclis-i Mebusân'ı dağıttıktan kısa bir süre sonra yurt dışında Jön Türk gazetelerinin çıkmaya başladığını görüyoruz. 1889 Mayıs ayında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurulmasından sonra yabancı ülkelerdeki gazetelerin sayıları ve etkinlikleri artar. Sultan II. Abdülhamit döneminde İzmir'de on dergi çıkıyor. Daha doğrusu edebiyat, gazetelerden dergilere kayıyor. Gazeteler siyasete ve günlük haberlere ağırlık veriyor. *Şule-i Edep*, *Muktebes*, *Osmanlı Ziraatı ve Ticareti* dergileri en uzun ömürlü olanlar. Bu dergiler genellikle İstanbul'u takip ediyor. İstanbul'daki edebiyat dergilerine bağlıdırlar. *Şule-i Edep* ise Klasik edebiyatın çizgisini devam ettiren yeniliğe açık bir dergi olarak kendisini tanıtmıştır. Bir tarafta *Malûmat*'a yakın olanlar, diğer tarafta ise *Servet-i Fünun*'a yakın olanlar dergiler de mevcuttur.

Şule-i Edep dergisi, 1897'de İzmir'de çıkarılmış bir dergidir. Çalışmanın amacı elimizdeki bütün sayıları günümüz harflerine aktarılacak; edebi türler sınıflandırılarak değerlendirilecektir. Derginin hangi edebî zenginlikleri barındırdığı ve içeriği hakkında bilgi verilecektir. Dönemi ne kadar yansıttığına dair bilgiler verilecektir. *Şule-i Edep* dergisinin tüm sayılarının metni, Ankara Milli Kütüphane'den alınmış sayısal arşiv SB. 89 1962 yazılı bölümünden temin edilmiştir.

Çalışma, üç bölümden ve bir sonuçtan oluşmuştur. İlk bölümde *Şule-i Edep* dergisinin çıkarıldığı döneme kadar basın tarihi hakkında bilgiler verilmiş ve genel hatlarıyla derginin tanıtılmasına yer verilmiştir. İkinci bölümde edebi metinlerin, şiir, mensur şiir, hikâye, makale, hatıra, biyografi, vecize, deneme, mektup, gezi yazısı, eleştiri, antoloji gibi türlerin incelenmesi yer almaktadır. Üçüncü bölümde *Şule-i Edep* dergisinin -birinci sayıdan on birinci ayısına kadar- çeviri yazısı yer almaktadır. Derginin bütün sayılarının aslında kapak bulunmaktadır.

Derginin her sayfası üç stnla gösterilmiş, kapak sayfalarında genellikle ksm-ı edebî başlığı altında gazel, naat, methiye, mersiye, şark yer alır. Onuncu sayıda veda yazısı, veda şiiri, birinci sayısının kapağında İzmir resmi yer alır. Çeviri esnasında sayfa numaralarını rahat gösterebilmek için, satır aralarına [S. 77] rneğinde olduğu gibiparantez içerisinde gösterilmiştir. Bazı kelimelerin ve isimlerin TDK'nın sözlüğündeki karşılığı esas alınmıştır. Ahmed isminin Ahmet, Rüşdü isminin Rüştü rneğinde olduğu gibi.

Sonuç bölümünde *şule-i Edep* dergisi hakkında değerlendirmeler yapılmış, Türk edebiyatı açısından önemine değinilmiştir. Yararlanılan kaynaklar alışmanmn sonunda "Kaynakça" bölümüne eklenmiştir. Ekler bölümünde *şule-i Edep* dergisinin bütün sayılarının kapak resimleri yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞULE-İ EDEP DERGİSİ, ŞAİR VE YAZAR KADROSU

1. 1. Şule-i Edep Dergisi Hakkında Genel Bilgiler

Şule-i Edep dergisi, kapak sayfasında iki tane tarih yer alır: Hicrî ve Rûmi. H 4 Ramazan 1314 ve R 15 Rebiülevvel 1315 tarihleri arasında İzmir’de (Miladi 1897) çıkarılan bir dergidir. Dergi kendisini şu şekilde tanımlamaktadır: “*Menâfi-i mülk der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur. Fennî, edebî musavver gazetedir.*” Derginin imtiyaz sahibi Mehmet Necati Efendi’dir. Başyazarı Tokadizâde Mehmet Şekîb’tir. Tokadizâde Mehmet Şekîb, dergide, gazel, kaside, rubai, naat, kıt’a gibi şiir türlerine yer vermiştir. On birinci sayıda *Urefâyı Mevleviyye’den bir zât-ı âli kadir lisânından* isimli şiirinde Mevlevîlikten bahsetmesi Klasik edebiyatın çizgisinde olduğu anlaşılmaktadır. Derginin kapak sayfasındaki açıklamalar şu şekilde yer almaktadır: *Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânı’nda dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye muteallık mevâdd için müdür ve başmuharrire mürâcaat olunur.* İdare yeri İzmir’de yüksek hükümet civarında Haralambo Hanı’nda müstakil bir yerdir. Resmî işler ve yazılar ile ilgili hususlar için müdür ve başyazara müracaat ediniz ibaresi yer alır. Derginin nüshası iki kuruştan satılmaktadır. Satın alma şartları: İzmir için 50; İstanbul ve dışarısı için yıllık posta ücretiyle birlikte 65 kuruş olarak belirtilmiştir.

Şule-i Edep dergisinin sayısı on bir tanedir. Onuncu sayıya kadar resimli çıkartılmıştır. On birinci sayıdan itibaren hakkâk olmaması nedeniyle resimsiz olarak çıkartılmıştır. *Şule-i Edep* dergisinin basım yılları, Hicrî, Rumî ve Miladî takvim olarak verilmiştir. Dönem olarak II. Abdulhamit dönemine (1876-1909) rast gelmektedir. Ayrıca tarihi açıdan ele alındığında 1897 yılında Osmanlı-Yunan savaşının başladığı zamana denk gelmektedir. Bununla ilgili dergide *Muzafferiyat-ı Osmaniyye* adlı Osmanlı askerlerine methiyeler yazılmıştır. *Şule-i Edep* dergisinde Klasik Türk edebiyatı nazım şekillerine çok sık yer verilmiştir. Derginin başyazarları Tokadizâde Mehmet Şekîb ve Mehmet Necati tarafından kaleme alınan *Tahdîs-i Nimet* başlıklı padişahın övüldüğü nesir ve mensur şiir karışık bir yazı yer almaktadır. *Bir İfade* başlıklı yazıda her türlü fennî ve edebî eseri muhteva ederek lüzum görüldüğü takdirde haftada bir çıkarılacak diye beyan edilmiştir. Şimdilik on beş günde bir çıkarılacaktır. İstanbul'da *Mâlûmat*, *Servet-i Fünun*, *Mektep*, *Resimli Gazete* çıkarılmaktadır. İzmir'de de böyle bir derginin çıkabileceği dile getirilerek *Şûle-i Edeb* dergisinin çıkarılmasına karar verilir.

Şule-i Edep dergisi yayın hayatı boyunca iki matbaada basılmıştır: Aydın Vilayet Matbaası ve Ahenk Matbaasıdır. Hangi sayıların basıldığı matbaalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. 1. *Şule-i Edep* Dergisinin Basıldığı Matbaalar

Basım yeri	Sayı
Aydın Vilayet Matbaası	1-2
Ahenk Matbaası	3-4-5-6-7- 8-9-10-11

1.2. *Şule-i Edep* Dergisinin Şair ve Yazar Kadrosu

Şule-i Edep dergisinde çoğunlukla şiirlere ağırlık verilmiştir. Mensur şiir, makale, hikâye, hatırat, gezi yazısı, biyografi, antoloji, tiyatro, eleştiri, deneme, mektup, vecize yer almaktadır. Altmışsekiz şair ve yirmi beş adet yazar yer alır. Ve isimsiz birkaç tane nesir vardır. Aşağıdaki tabloda şair ve yazar kadrosunu, yazılan eser sayılarını ve dergide buldukları sayıları net görebiliriz.

Tablo 1. 2. Şule-i Edep Dergisinin Şair Kadrosu

Şair	Şiir Sayısı	Dergi No
Hakkı Efendi	7	1-2-3-4
Tokadizâde M. Nuri Efendi	5	1-2-3
Halil Safi Efendi	4	1-2-11
Yenişehirli Halit Eyyüb	2	1-6
Mehmet Şekîb	12	1-2-3-4-6-7-8-10-11
Mustafa Necati	1	1
Mithat Bahari	1	1
Fatma Mağmune	1	1
Ağazâde Said Bey	2	2
Muhyiddin	5	3-6
Ermenekli Hasan Rüştü	7	3-4-5-7-8-11
A. Refet	3	4-9
İstanbul'dan Enver	4	4-7-9
Eskişehirli Hocaşâde M. Rasih	3	4-8-9
Kayserili İbn-i Musa	1	4
Hakkı Efendi	7	1-2-3-4
Tokadizâde M. Nuri Efendi	5	1-2-3
Halil Safi Efendi	4	1-2-11
Yenişehirli Halit Eyyüb	2	1-6
Mehmet Şekîb	12	1-2-3-4-6-7-8-10-11
Mustafa Necati	1	1
Mithat Bahari	1	1
Fatma Mağmune	1	1
Ağazâde Said Bey	2	2

Muhyiddin	5	3-6
Ermenekli Hasan Rüştü	7	3-4-5-7-8-11
İbnü'l Hamdi Âtîf	1	6
Kırkağaç Kazası Kaymakamı Eşref Efendi	1	7
Eşref	5	7
Muallim Nâcî Efendi	10	2-3-7
Vedat Bey Efendi	1	7
Mehmet Enver	1	7
İstanbul'dan Vahyi	1	8
Bolvadinli Ahmet Vehbi	6	8-9-11
Adanalı Seyusizâde Hüseyin Talat	1	8
Denizli Ağır Ceza Reisi Namık Bey Efendi	1	7
A. Refet	3	4-9
Neşet	1	9
İstanbul'dan Rakti	1	9
Veled Çelebi	3	10-11
Mehmet Besimi	2	11
İzmirli Ali Nigahi	1	1
Mustafa Necati	1	1
Mithad Bahari	1	1
Fatma Mağmune	1	1
Avni	1	2
Safâ	3	2-3
Ekrem Bey	5	2-3

Ziya Paşa	2	2
Fuzuli	1	2
Celal Paşa	1	2
H.S.	1	3
Ramiz Paşa	1	1
Sadi Bey Efendi	1	2
Menemenlizâde Tahir	1	3
Nabi	3	3
İzzet Molla	1	3
Nef'i	1	3
Nevres Kadim	2	3
Süleyman Asaf Beyefendi	1	9
Şair İbrahim Bin Hasan	1	9
Senih	1	7
Galip	1	7
Leyla	2	7
Yunus Emre	1	11
Âşık Paşa	1	11
Toplam	179	

Tablo 1. 3. Şule-i Edep Dergisinin Yazar Kadrosu

Yazarlar	Adet	Dergi Sayısı
Mehmet Şekîb	4	1-6-8-10
Mehmet Necati	1	1
Ali Nigahi	1	1
Kadıızâde İbrahim Refik	3	1-2-3
Birgili İstavri Fikri	6	1-2-3-5-6-7
Hoca Hasanzâde Ethem Bey	4	1-2-4-5
Bıçakçızâde Hakkı	3	2-3-6
Hatem Süleyman	2	2-3
Ahmet Beyefendi	1	2
Muharirîrin Şule'den M.M	3	2-3-7
Kandiyeli Nusret Hilmi	1	2
Yenişehirli Halit Eyyüb	3	2-5-6
La Bruyere	2	4-6
H. Ahmet Tevfik	4	4-6-8-9
Kayserili İbn-i Musa	1	5
Torpedo Mülazımı Selim Sırrı	2	5-6
Mehmet Remzi	6	5-6-7-8-9-10
Mehmet Mecit Alaaddin	1	6
Mustafa Nedim Beyefendi	1	6
İstanbuldan Kıyasızâde A.Refik	1	8
İzmirli H. Ferit	1	8
Emin Şükrü	1	8
Bolvadinli Ahmet Vehbi	3	9-10-11
Veled Çelebi	2	10-11
Salomon Mizrahi	1	10
İsimsizler	9	1-3-4-5-9-9-10-10-11
Toplam	67	

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

2.1. *Şule-i Edep* Dergisinde Bulunan Edebiyatla İlgili Metinlerin İncelenmesi

Bu başlık altında dergide bulunan metinlerin edebi açıdan incelenmesine yer verilmiştir. Dergide yer alan metinler, şiir, mensur şiir, hikâye, tiyatro, makale, deneme, fıkra, mektup, gezi yazısı, hatırat, biyografi, vecize, antoloji olmak üzere on dört başlık altında incelenmiştir. Aşağıdaki tablo ile metinlerin daha net görülmesi amaçlanmıştır.

Tablo 2. 1. Sayılarına Göre *Şule-i Edep* Dergisinde Yer Alan Edebî Metinlerin Listesi

Yazarı	Yazının Başlığı	Tür	Sayı	Sayfa
M. Şekîb, Mustafa Necati	Tahdîs-i Nîmet	Makale	1	2
İsimsiz	Bir İfade	Mukaddime	1	2
Yazarı Belirtilmemiş	Ramazan	Makâle	1	3
Hakkı Efendi	Naat-ı Şerif	Şiir	1	3
Tokadizâde Mehmet Nuri Efendi	Gazel	Şiir	1	6
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	1	5

Halil Safi Efendi	Tardiyye	Şiir	1	5
Yenişehirli Halit Eyyüb	Gögerçin(Güvercin)	Şiir	1	6
M. Şekîb	Cenab-ı Nâcî'ye	Şiir	1	6
İzmirli Ali Nigâhi	Âsâr-ı Sadi'den	Deneme	1	6
M. Şekîb	Gazel	Şiir	1	6
M. Şekîb	Şarkı	Şiir		6
Mustafa Necati	Şarkı	Şiir	1	6
Ali Nigâhi	Bir Hatıra	Hatırat	1	7
Mithad Bahari	Nevayi Tesiri	Şiir	1	7
Fatma Mağmûne	Şarkı	Şarkı	1	8
Emin Şükrü	Menba	Deneme	1	8
Kadıızâde İbrahim Refik	Cihet-i Cezaiyede Vazife ve Salâhiyet Meselesi	Makale	1	8-9
Birgili İstavri Fikri	Timolos 'un (Bozdağ) En Mürtefi Şevâhiki Üzerine Bir Seyahat	Gezi Yazısı	1	10-15
Hacı Hasanzâde Ethem Bey	Bernar Palissy	Biyografi	1	14-15
Tokadizâde Mehmet Nuri Efendi	Gazel	Şiir	2	1
Mehmet Şekîb	Gazel	Şiir	2	1
Mehmet Şekîb	Şarkı	Şiir	2	1
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	2	2
İsimsiz	Vedat	Davetiye	2	2
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	2	2
Halil Sâfi Efendi	Gazel	Şiir	2	2
Mehmet Şekîb	Müntehabât	Antoloji	2	3-5
Bıçakçızâde Hakkı	Muhâdarât	Makale	2	5
Hâtem Süleyman	NücûmAndrea Dorya'nın Bir Neşîdesi	Deneme	2	6-7
Ahmet Bey Efendi	Hukuk	Makâle	2	7-9

Muharrirîn Şule'den M. M.	Tarih-i Tabi'den (Fil)	Makale	2	8-9
Kadıızâde İbrahim Refik	Cihet-i Cezaiye de Vazife ve Salahiyet Meselesinden Mâba'd	Makale (Hukuk)	2	9-11
Birgili İstavri Fikri	Timolos 'un (Bozdağ) En Mürtefi Şevahiki Üzerine Bir Seyahat Mâbad	Gezi Yazısı	2	11-12
Hacı Hasanzâde Ethem Bey	Bernar Palissy Mâbad	Biyografi	2	12-15
Kandiyeli Nusret Hilmi	Meles Nehri Hakkında Tetkikât-ı Târihiyye	Gezi yazısı	2	14-16
Muhyiddin	Kısm-ı Edebî	Gazel	3	1
Tokadizâde Mehmet Nuri Efendi	Gazel	Gazel	3	1
Hakkı Efendi	Gazel	Gazel	3	1
Ermenekli Hasan Rüştü	Diğer Gazel	Gazel	3	2
M. Şekîb	Müntehabât	Antoloji	3	2-3
Bıçakçızâde Hakkı	Muhâdarât Mâbad	Makale	3	3-4
Hâtem Süleyman	Akşam Çanları Madam Bord Velmor'un Bir Neşîdesi	Deneme	3	5
İsimsiz	Mülâhazat	Vecize	3	5
Dava vekili Kadıızâde İbrahim Refik	Cihet-i Cezaiye 'de Vazife ve Salahiyet Meselesinden Mâbad	Makale	3	5-6
Muharrirîn Şule'den: M. M.	Tarih-i Tabi'den	Makale	3	7
Birgili: İstavri Fikri	Timolos (Bozdağ) Seyahatnamesi	Gezi Yazısı	3	8-11

Yenişehirizâde Hâlit Eyyüb	Âlem-i İslâmiyet	Makale	3	11-13
Hacı Hasanzâde Ethem Bey	Bernar Palissy(Mâbad)	Biyografi	3	13-14
M. Emin Şükrü	Tiyatro Fotoğrafçı	Tiyatro	3	14-16
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	4	1
M. Şekîb	Bahar	Şiir	4	1
Ermekli Hasan Rüştü	Gazel	Şiir	4	2
İsimsiz	Şule	Teşekkür Yazısı	4	2
A. Refet	Gazel	Şiir	4	2
Hacı Hasanzâde Ethem Bey	Bernar Palissy(Mâbad)	Biyografi	4	3-6
İsimsiz	Makale-i Fenniye	Makale	4	2-3
La Bruyere	Tebâyi Yahut Bir Asrın Ahlakı	Biyografi	4	6-9
İsimsiz	İstanbul Muhabere-i Mahsusamızdan Muhasebe-i Fenniye	Makale	4	9-11
Birgili İstavri Fikri	Timolos Bozdağ Seyahatnamesinden Mâbad	Gezi Yazısı	4	11-12
Ahmet Tevfik	Matmazel Kamillya	Mektup	4	12-16
Hacı Hasanzâde Ethem Bey	Bernar Palissy (Mâbad)	Biyografi	4	16
Ermekli Hasan Rüştü	Kısm-ı Edebî (Gazel)	Şiir	5	66
İsimsiz	Şule	Teşekkür Yazısı	5	66
İstanbul'dan Enver	Nazire-i Gazel Cenâb-ı Fuzuli	Şiir	5	66
İsimsiz	Şule	Teşekkür Yazısı	5	66

Eskişehirli Hocasâde M. Rasih	Gazel	Şiir	5	66
	Şule	Teşekkür Yazısı	5	66
Kayserili Mustafa İbn-i Musa	Gazel	Şiir	5	66
Yenişehirli Halit Eyyüb	Muhasebe-i Fenniye -2-	Makale	5	66--70
Kayserili Mustafa İbni Musa	Bir Mütevverimenin Ferzend-i Naimi'ne Hitabı	Deneme	5	70-71
Torpedo Mülazımlarından Selim Sırrı	Defter-i Hatrattan Komşu Nine	Hikâye	5	70-72
Mehmet Remzi	Kuvve-i Hayaliyye	Makale	5	74-77
Hacı Hasanzâde Ethem Bey	Bernar Palissy'den (Mâbad)	Biyografi	5	77-78
Mehmet Mecid Alâeddin	Muhasebe-i enniyye'den Mâbad	Makale	5	78
İsimsiz	Resimlerimiz İzmir Mekteb-i Sanayi	Makale	5	78
Emin Şükrü	Tiyatro Fotoğrafçı (Mâbad)	Tiyatro	5	79-80
Tokadizâde M. Şekîb	Kısmî Edebî (Kasîde)	Şiir	6	82
Yenişehirli Halit Eyyüb	Muzafferiyât-ı Osmaniyye	Şiir	6	82-83
Yenişehirli Halit Eyyüb	Askerlerle	Gazel	6	83
Ermenekli Hasan Rüştü	Feragât-ı Âşıkâne	Gazel	6	83

İsimsiz	Şule	Teşekkür Yazısı	6	83
İbnü'l Âtîf	Gazel-i Nazîre	Nazire	6	84
Muhyiddin	Bir Nazım	Şiir	6	84
Muhyiddin	Gazel	Gazel	6	85
M. Şekîb	Gazellere Dair Bir Mütalaa Ayasluğ'ta (Selçuk) Âsar-ı Atîyga'dan Bir Parça	Eleştiri	6	85-87
Mustafa Nedim Bey Efendi	Sevgilimin Bahçesinde	Deneme	6	87-88
Yenişehirizâde HalitEyyüb	Niyagara Şelale'si	Gezi yazısı	6	87-89
Torpedo Mülazımlarından Selim Sırrı	Komşu Nine Hikâyesi Mâbadı	Hikâye	6	89
La Bruyere	Tebâyi Yahut Bir Asrın Ahlak-ı Müellefat	Makale	6	89-91
Ahmed Tevfik	Matmazel Kamillya'dan Mâbad	Mektup	6	91-93
Bıçakçızâde Hakkı	Muhâdarât	Makale (Din)	6	93-96
Mehmet Remzi	İnsan Cismiyle, Fikriyle İnsandır. Kadın da Böyledir	Makale	6	94-96
Dava Vekili Kadızâde İbrahim Refik	Vazîfe ve Salâhiyet Meselesinden Mâbad	Makale (Hukuk)	6	96

İsimsiz	Dava Vekili İbrahim Asım Efendi Hazretleri	Biyografi	6	96
Eşref	Kısm-ı Edebî	Naat	7	97
Eşref	Muharrem'e Bir Gazel	Gazel	7	98
Muallim Nâcî Efendi	Terkîb-i Bend-i Râşit	Şiir	7	98-101
Ermenekli Hasan Rüştü	Sevdiğim Vefasız	Gazel	7	101
Vedat Bey Efendi	Başlıksız	Şiir	7	101
Mehmet Enver	Ahmet Vefa Bey'in Bir Gazelini Terbi'	Gazel	7	102
M. Şekîb	Gazel ve Rubai	Derleme	7	103
M. Şekîb	Müntahabât	Antoloji	7	103
Muharrirîn-i Şule'den M. M	Tarih-i Tabi'den	Makale	7	103
İsimsiz	Mersiyeler Hakkında Bir Mütalaa	Makale	7	106-110
Birgili İstavri Fikrî	Küçük Hikâyeler	Hikâye	7	110-112
Mehmet Remzî	Aileden Mâbad	Makale	7	112
M. Şekîb	Kısm-ı Edebî	Naat	8	113
Ermenekli Hasan Rüştü	Başlıksız	Şiir	8	113-115
Halit Eyyüb Bey	Seherde Hâbide	Gazel	8	114
Eskişehirli Hocasâde M. Rasih	Terkibi Bend-i Raşit'ten Mâbad	Şiir	8	114-117
İstanbul'dan Vahyi	Nazîre	Şiir	8	117
Bolvadinli Ahmed Vehbî	Gazel	Şiir	8	117
M. Şekîb	Eş'âr-ı Câmîden	Meal	8	117-118
Kıyasizâde A. Refik	Cûşîş-i Tesirât	Mensur Şiir	8	118
Adanalı Seyusîzâde Hüseyin Talat	Bir Şehidi Ziyaret	Şiir	8	119
M. Şekîb	Makale-i Muhabbet	Makale	8	119
Bolvadinli Ahmed Vehbi	Mustazreften Tercüme	Tercüme	8	122-123

Mehmet Remzi	Aileden Mâbad	Makale	8	123-124
İzmirli H. Ferid	Bir Hatıra	Hatırat	8	124-125
M.Emin Şükrü	Muharrirlerimiz	Biyografi	8	125-127
Ahmet Tevfik	Matmazel Kamillya'dan Mâbad	Mektup	8	127-128
Manastırlı İzzet Basri	Kısm- 1 Edebî	Şiir	9	129
Ermenekli Hasan Rüştü	Gazel	Şiir	9	129
Enver Bey Efendi	Niyaz-ı Müştakâne	Şiiri	9	130
Bolvadinli Ahmed Vehbi	Tahmis-i Gazel-i Şekîb	Şiir	9	130
Bolvadinli Ahmed Vehbi	Gazel	Şiir	9	130
Namık Bey Efendi	Gazel	Şiir	9	130
Ali Refet	Hüsn-ü Tâbi	Şiir	9	130
Neşet	Şarkı	Şarkı	9	131
İstanbul'dan Rakti	Nâle-i Teessür	Şiir	9	131
Eskişehirli Hocasâde M. Rasih	Terkibî-i Bend-i Râşit'ten Hitam	Şiir	9	131
Bolvadinli Ahmet Vehbi	Edebü'd Dünya Ve'd Dinden Mütercimdir: Fazilet-i Akıl ve Zem'i Huy	Makale	9	131-135
Mehmet Remzi	Usulü Cezaiye	Makale -Hukuk-	9	135-140
Ahmet Tevfik	Matmazel Kamillya'dan Mâbad	Mektup	9	140-142
İsimsiz	Resimlerimiz	Biyografi	9	142-144

İsimsiz	Cevahir-i EkâbirFî Ahlaku's Sağır	Makale	9	144
<i>Şule-i Edep</i>	İhtar	Bildiri yazısı	10	145
Veled Çelebi	Veda	Şiir	10	145-146
M. Şekîb	Eşâr- Sadi'den	Şiir	10	146-147
M. Şekîb	Bazı Mütalaât	Makale	10	147
Bolvadinli Ahmet Vehbi	Edebi'd Dünya Ve'd Din Tercümesinden	Tercüme	10	147-148
Veled Çelebi	Edebiyat-ı İslamiyye	Makale	10	147
Veled Çelebi	Edebiyat-ı Arabiyye	Makale	10	148-149
Veled Çelebi	Edebiyat-ı Farisiyye	Makale	10	149-151
İsimsiz	Muharrirlerimize	Biyografi	10	151-152
Salamon Mizrahi	Bend-i Mahsusa Mütalaa Meraklılarına	Makale	10	151-153
İsimsiz	Usûl-i Cezaiye	Mukaddime	10	153-158
Ali Nazmi	Cevahir-i Ekâbir Birinci Kısım “Hikemiyyat”	Vecize	10	158-159
Mehmet Remzi	Şerh-i Miyâru'l Adalet	Makale	10	159-160
Halil Sâfi Efendi	Melek ve Çocuk	Şiir	11	161-162
M. Besimî	Dem-i Seherde Bir Tegazzül	Şiir	11	162
M. Besimî	Tanzir	Nazire	11	162
Bolvadinli Ahmed Vehbî	Gazel	Şiir	11	162
M.Şekîb	Urefa-yı Mevleviyye'den Bir Zât-ı Âli Kadir Lisânından	Şiir	11	162-163

M. Ş.	İ'vicac-ı Hayâl	Şiir	11	162
Bolvadinli Ahmet Vehbi	Edebi'd Dünya Ve'd Din Tercümesinden Mâbad	Meal - Tercüme	11	162-164
Muhammed İbni Mevlâna Veled	Veled Çelebi Hazretleri'nin Makalelerinden Mâbad	Makâle	11	164-167
İsimsiz	Muharrirlerimiz	Biyografi	11	167-168
İsimsiz	Usulû-i Cezaiyye	Makâle	11	168-170

2.2. Kurmaca Metinler

2.2.1. Şiir

Tablo 2. 2. Tablo Şairler Ve Şiirler Tablosu

Yazarı	Şiirin Başlığı	Tür	Sayı	Sayfa
Hakkı Efendi	Naat-ı Şerif	Şiir	1	3
Tokadizâde Mehmet Nuri Efendi	Gazel	Şiir	1	6
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	1	5
Halil Safi Efendi	Tardiye	Şiir	1	5
Yenişehirli Halit Eyyüb	Göğçerin(Güvercin)	Şiir	1	6
M. Şekîb	Cenâb-ı Nâcî'ye	Şiir	1	6
M. Şekîb	Gazel	Şiir	1	6
M. Şekîb	Şarkı	Şiir		6
Mustafa Necati	Şarkı	Şiir	1	6
Mithat Bahari	Nevayi Tesiri	Şiir	1	7
Fatma Mağmûne	Şarkı	Şiir	1	8
Tokadizâde Mehmet Nuri Efendi	Gazel	Şiir	2	1
Mehmet Şekîb	Gazel	Şiir	2	1
Mehmet Şekîb	Şarkı	Şiir	2	1
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	2	2
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	2	2

Halil Safi Efendi	Gazel	Şiir	2	2
Muhyiddin	Kısm-ı Edebî	Şiir	3	1
Tokadizâde Mehmet Nuri Efendi	Gazel	Şiir	3	1
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	3	1
Ermenekli Hasan Rüştü	Diğer Gazel	Şiir	3	2
M. Şekîb	Müntahabât	Şiir (Antoloji)	3	2-3
Hakkı Efendi	Gazel	Şiir	4	1
M. Şekîb	Bahar	Şiir	4	1
Ermenekli Hasan Rüştü	Gazel	Şiir	4	2
A. Refet	Gazel	Şiir	4	2
Ermenekli Hasan Rüştü	Kısm-ı Edebî (Gazel)	Şiir	5	66
İstanbul'dan Enver	Nazire-i Gazel Cenâb-ı Fuzuli	Şiir	5	66
Eskişehirli Hocazâde M. Rasih	Gazel	Şiir	5	66
Kayserili Mustafa İbni Musa	Gazel	Şiir	5	66
Tokadizâde M. Şekîb	Kısmî Edebî Kaside	Şiir	6	82
Yenişehirizâde Halit Eyyüb	Muzafferiyat-ı Osmaniyye	Şiir	6	82-83
Yenişehirizâde Halit Eyyüb	Askerlerle (Gazel)	Şiir	6	83
Ermenekli Hasan Rüştü	Feragâtı Âşıkane	Gazel	6	83
İbnü'l Atıf	Gazel-i Nazire	Şiir	6	84
Muhyiddin	Bir Nazım	Şiir	6	84
Muhyiddin	Gazel	Şiir	6	85

Şule-i Edep dergisindeki şiirler, gazel, kaside, mesnevi, şarkı, mersiye, kıt'a, teerkib-i bend, naat, nazire, tahmis, methiye, tegazzül, tanzir ve rubai tarzında olan Klasik edebiyatın özelliklerini barındıran şiirlerdir. Ölçü olarak şiirlerde ağırlık aruz ölçüsüne yer verilmiş, şiirlerde anlam imgelerle, mazmunlarla ve edebi sanatlarla güçlendirilmiştir.

Hakkı Efendi'nin şiirleri bir, iki, üç ve dördüncü sayılarda olmak üzere yedi tanedir. Birinci sayıda “Naat-ı Şerif” kaside şeklinde yazılmıştır. Şiir on beyitten oluşmuş ilk beyti kendi arasında kafiyeli, diğer beyitlerin ikinci mısraları ile kafiyelidir.

Halil Safi Efendi'nin dergide üç tane şiiri vardır. Birinci sayıdaki şiir muhammes tarzında yazılmıştır. Konusu Padişah ve Osmanlılar'dır. Teması ise övgüdür. Halil Safi Efendi'nin diğer şiiri on birinci sayıda yer alan “Melek ve Çocuk” adlı şiirdir. Şiirde intak sanatı kullanılmıştır. Çocuk ve melek kendi arasında konuşturulmuştur. Bu şiir Fransızca'dan çevrilmiş bir şiirdir. Şiirin teması ölümdür. Şiirin konusu melek ile çocuğun konuşmasıdır. Dergide yer alan şiir aşağıdaki örnekteki gibidir.

*“Bir güzel çehreli melek, beşiğe
Pür-siminle sâye salmıştı
Sanki bir ab-ı saf-ı cariden
Aksini şöyle seyre dalmıştı”* (S. 11, s. 161).

Yenişehirli Halit Eyyüb, iki tane şiir yazmıştır. Birinci ve altıncı sayılarda yer alır. Birinci sayıdaki “Göğərçin” şiiri dörtlüklerle yazılmıştır. (Eski Türkçe köğürçün /”kök, mavi”) Göğərçin olarak kullanılan sonraları güvercin şeklini alan bir kuş cinsidir. Millî zevk ve anlayışla yazılan bir şiirdir. *Yerlerde sürükleneni öperler* mısrasında tariz sanatı kullanılmıştır. Özellikle tırnak içinde verilmiştir.

*“Yerlerde sürükleneni öperler”
Her dîdeye bahş-ı hayret eyler
Çık! Cevv-i semâya birde hûş et
Etsin seni şû'leli münevver”* (S. 1, s. 6).

Diğer şiir “Muzafferiyat-ı Osmaniyye”dir. Bu şiir milli duygularla yazılmıştır. Konusu Osmanlı - Rus savaşıdır (1877 - 1878). Osmanlı İmparatorluğu'nun, Rusya karşısında kazandığı zafer üzerine yazılmıştır. Osmanlı'nın müjde veren, zaferler kazanan sancağı, düşmana bir titreme verir yiğit kahraman kılıçları, yüceltme duygusu ve methiyelerle dolu duygularla yazılmıştır.

Her yiğit Allah diyor, topları ürpertiyor (S. 6, s. 82). Topların ürpermesi mübalağa sanatıdır, topların sesi normalde yüksek çıkmaktadır ama burada teşhis sanatı da görülmektedir. Şiirde tema kahramanlık konu ise, Osmanlı-Rus savaşıdır. Dil Osmanlıca'dır. Farsça terkipler kullanılmıştır.

Derginin başyazarı, Mehmet Şekîb'in on yedi tane şiiri vardır. Birinci sayıdaki şiiri bir övgü şiiridir. Şiirin başlığı "Cenab-ı Nâcî'ye" dir. Tanzimat edebiyatı şairlerinden Klasik edebiyatın savunucusu Muallim Nâcî övülmüştür. Muallim Nâcî'nin ölümü üzerine duyulan hüznün anlatılmıştır.

*"Ukbâda seni Hudâ'yi vehhâb,
Dîdar ile edûb safayâb"* (S. 1, s. 6).

Allah, ahirette seni çok bağışlasın, sorguda senin yüzünü açık etsin huzur bulmuş olasın, yine son beyitte övgüsünü şu beyitle bitirir.

*"Şevk-i ebedîyeye mazhar etsin,
Sermest-i râhîk kevser etsin"* (S. 1, s. 6).

Mehmet Şekîb'in diğer şiiri "Hâb-gâh Cânanda" başlıklı şarkısıdır. Gökyüzünden nurlar, ışıklar yağdı uyan ruhum diye kendi benliğine sesleniyor. Tema ruhunun gaflet uykusundan uyanmasını istemektedir. M. Şekîb, hayatının bir döneminde Mevlevîliğe meyilli olduğu anlaşılmaktadır. Ruhunun uyanmasını ve gafletten çıkmasını istemekte ve güzelliklere gark olmasını istemektedir.

M. Şekîb'in diğer şarkısı iki dörtlükten oluşmuştur. Kafîye şeması" aaaa, aaaa" şeklindedir. Şair, mahlasını son dörtlükte kullanmıştır. "*Bir lahzâda biçare Şekîb oldu esîrin*" (S.1, s. 23). Teması aşktır. Ayna imgesi kullanılmıştır. Gönlünde dilinin yansımaları vardır. Gül imgesi sevgili yerine kullanılmıştır. Mecaz-ı mürsel sanatı vardır.

M. Şekîb'in diğeri şiiri ikinci sayıdaki gazeldir. Aruz kalıbı kullanılmıştır. Şair, şiirde sürekli parlayan, ışık saçan, tâb ay yüzlü anlamlarına gelen müneccel, müstenir, mehlika, peri, huri, hülya, serâb, gibi hayali imgeler kullanmıştır. Konusu övgü, teması da aşktır. Burada en belirgin imge mazmun olan Mehlika Sultan'ır.

“Nerde olsan cilvegâh dilgüşün ey Mehlikâ

Reşk-i Gülizâr-ı iremdir âb ve tâbındır senin” (S. 2, s. 1).

M. Şekîb'in diğeri şiiri ikinci sayıda kırksekizinci sayfada yer alan iki dörtlükten oluşan bir şarkıdır. Kafiye düzeni, aaaa, bbba şeklindedir. Dil, Klasik şiirin geleneğine uygun Farsça terkipler kullanılarak temaya canlılık katılmıştır. Şiirin teması dünyayı unutmak, gönül rahatlığı ve huzur istemektir.

M. Şekîb'in dördüncü sayıda yer alan “Bahar” adlı müseddes bir şiiridir. Kafiye düzeni, aaaaa, bbbba, cccca, dddda, eeeea, ffffa, şeklindedir. Konusu bahardır. Bendlerin sonunda, *Bahardır bahardır bu bir de-i mesârdır* mısrası tekrar etmiştir. Teması baharın gelişile duyulan sevinçtir. Dil sade, açık, anlaşılır bir dildir.

Mehmet Şekîb'in diğeri şiiri kırk sekiz beyitlik musammat kasidedir. Kasidenin teması şehitlik mertebesine ulaşan askerlere ve padişaha övgüdür. Askerin aslan gibi kükremesi ile güç bakımından cesaret bakımından aslana benzetilmiştir. İstiare sanatı kullanılmıştır.

M. Şekîb'in diğeri şiiri bir rubaidir. Dünya görüşü ve tasavvufi, felsefi fikirleri içeren bir muhtevası vardır. Şair ruhu ile konuşma halindedir. Metafizik duygular ağırlıktadır. Yüzünü görmezsem üzülürüm ey ruhum. Sana bir şey demem sadece Allah derim sözleriyle iç konuşma yaşamaktadır.

M. Şekîb'in diğeri şiiri sekizinci sayıdaki yedi beyitlik, kafiye düzeni aa, ba, ca, da... Olan bir naat türündeki şiirdir. Teması Allah'a övgüdür. Diğeri şiiri onuncu sayıda yer alan ve meal tercümesi olan Farsça şiirdir. Şiirin teması itaat etme fikridir. Konusu ise devrin, ilim, fen ve yönetimi eleştiren kişinin aciz düşeceği.

M. Şekîb'in diğeri şiiri on birinci sayıda yer alan "Urefâ-yı Mevleviyye'den Bir Zât-ı Âlikadir Lisânından" başlıklı rubai, kıt'a ve gazeldir. Dil, açık bir şekilde kullanılmıştır. Türkçe kelimeler ağırlıktadır. Şiirin teması Mevlevilikle ilgili tasavvuftur.

*"Zann eylemesinler bizi nâ-bûinâyız
Sahib-i nazarân-ı âlem-i manâyız
Yoktur gözümüz cihanda mevlâ şâhid,
Hâk-i kadem-ı cenâb-ı Mevlâna 'yız"* (S. 11, s. 162) .

M. Şekîb'in yazdığı Kıt'a ise Mevlevî âyininin bahsedilmiş tasavvufî şiirdir. Şiirin teması Mevlevî âyininin tesiridir.

M. Şekîb'in diğeri şiiri "İvicâc-ı Hayal" başlıklı şiirdir. Şiirin teması hicivdir. Çünkü batı edebiyatını gerçek olmayan pembe düşlerle kurulu olduğunu söyleyerek alay eder. Dergide yer alan aşağıdaki şiir hicive örnek bir şiiri vermek de fayda vardır.

*"O nedir ben dahi bilmem billah
Aşk mı yoksa onun peykeri mi?
Gönlümü kim edecektir âgâh
Hanîf'in gabgab-ı nazikteri mi?"* (S.11, s. 162).

Ermekli Hasan Rüştü'nün üçüncü sayıda yer alan başlıksız bir şiiridir. *Etti İstanbul beni seyrengerân düşkünü*dizesiyle başlayan şiirin teması sahte duygulardır.

*"Etti İstanbul beni seyrengerân düşkünü
Eski vahdethânededen şimdi firârım var benim"* (S. 3, s. 2).

Şiirin başlığı yoktur. Şiirde aruz vezni kullanılmış, dokuz beyit, aa, ba, ca, ... Kafiye şemasıyla devam eden bir şiirdir. Ancak *ihvan-ı hakikat'im* var derken kastettiği Mevlevilikteki ihvandır. Mnası da kardeş anlamına gelmektedir.

Şiirin dili, Klasik şiirin dilidir. Klasik şiirinin özelliklerini barındıran terkipler vardır. Âb-ı neşve, Klasik- eşar, perî- fitne, cust-i cuy, nevbahar-ı ömür, ihtişam-ı aşk, kalb-i letafet, ihvan-ı hakikat vb örneklerinde olduğu gibi. Etti İstanbul, baharım var benim, güzârım var benim gibi devrik cümlelere yer vermiş, halkın kullandığı mangır gibi argo kelimeler kullanılmıştır.

Ermenekli Hasan Rüştü'nün diğer şiiri “Diğer Gazel” başlıklı gazeldir. Gazel, dokuz beyitten oluşmuş uyak düzeni aa, ba, ca... Şeklinde devam eder. Şiirdeki tema kederli hayattan şikâyet etmedir. Şiirde açık tasavvüfî bir anlam vardır, çok çalıştım ama yine hayat bana güzellikler ikram etmedi diyerek hayattan şikâyet de vardır. Son beyitte şair ecel gelmeden öl Rüştü diye kendisiyle iç konuşma yapmıştır.

*“Ömrünün zevki günü gelmeden öl Rüşdü,
Tutacaktır yakarı gâyet eyyam-ı hayat” (S.3, s 2).*

Ermenekli Hasan Rüştü'nün diğer şiiri beşinci sayıdaki “Kısm-ı Edebî” başlığı altındaki gazeldir. Sekiz beyitlik bir gazeldir. Aa, ba, ca, da... Uyak şeklindedir. Şiirin teması sevgiliden şikâyet, ayrılığın verdiği aşk acısıdır, ızdıraptır. Klasik edebiyatının mazmun kalıpları kullanılmış, Türkçe kelimelerin yanında “dîde-i giryan”, “eşk-i firavan”, “ru-yı zerd “derd-i hicr”, cism-i bî-mâr”, “sadâ-yı âh” , “aks-âver-i hüzn” “hâl-i perişan” gibi Farsça tamlamalara yer verilmiştir.

*“Senden ey mihr-i emel fariğ olur mu Rüşdü
Muntazır tala 'tına çeşm-i dem-efşanıma bak” (S. 5, s. 66).*

Diyerek kendisini teselli ediyor. Bir iç konuşma vardır. Senden muhabbet olur mu ümidini kesmiş Rüştü diye duygularını dile getirir.

Ermenekli Hasan Rüştü'nün diğer şiiri yedinci sayıdaki “Sevdiğim Vefasız” adlı şiiridir. Dokuz beyitlik âşıkâne bir gazeldir. Gazelde sevgiliden bir şikâyet tema'sı vardır.

*“Rahm edip bir kerre olsun gönlümü şâd etmedin
Yıkdığıın kâşâne-i âmâli bâd etmedin*

*Zevkini ikmâl için her zevkimi ettin fedâ
Terk-i kâm ettim de ben; sen terk-i bî-dâd etmedin”* (S. 7, s. 101).

Aruz kalıbıyla yazılmıştır. Şiirdeki tema sevgiliden şikâyettir. Acıyıp bir kez olsun gönlümü sevindirmedin diye sevgiliden şikâyet ediyor.

Ermenekli Hasan Rüştü'nün diğer şiiri sekizinci sayıdaki on yedi tane dördlükten oluşan her dördlüğün başında numarası olan başlıksız şiirdir. Dergide yer alan şiirin bir kıtasını vermekte fayda vardır.

“1
*Bir ilahî nâle var gûş eyle gül!
Yeşnû ezni çün hikâyet-i mî-kend
Bak nedir hasretkeş-i bezm-i ezel:
Ez şikâyet mî-kend .”* (S. 8, s. 113).

Şiirin kafiye şeması abab, cdcd, efef... Şeklindedir. Türkçe şiirler gruplandırıldığında, çapraz olan kafiyelerden aa, bb, cc, şeklinde kendi içinde anlamı tamamlanan beyitler ortaya çıkmaktadır. Şiirin teması hayatın zorluklarına karşı hayıflanmadır. Şair taş yürekli arkadaş istemez gam ehli bir dost ister, herşeyi dost edinmiş, insanlık için gayret göstermiş ama herkes dedikodu için fırsat kollamaktadır.

Ermenekli Hasan Rüştü'nün diğer gazeli on birinci sayıdaki gazelidir:

*“Kıymet bulursa dilberimin hüsn-ü nazdan
Artar benim de rıfat-ı aşkım niyazdan

Bir başka zevk almadayım derd-i aşktan
Kurtulmasın bu sine şu sûz- ü güdazdan”* (S. 11, s. 161).

Gazel sade bir dille yazılmıştır. Şair sevgilinin nazından şikâyet etmektedir. Teması aşk ve ızdıraptır. On bir beyitten oluşmuş bir gazeldir. Şiirde şair sevgili güzel nazından fırsat verirse vaz geçerse benim aşkına karşı cesaretim artar aşkın derdinden ızdırabından zevk almaktadır. Sevgili, Allah'ın bir melek görünümü güzelidir.

Diğer şiir, Eskişehirli Hoca Rasih'in beşinci sayıdaki beş beyitlik gazelidir. Şiirin teması sevgilinin vasıflarıdır. Bu vasıflar dergide şu şekilde geçmektedir:

“Ey gamzesi ser-tiz-i belâ, didesi fettân

Ey şivesi sayyâd-ı kulûb-i afet-i devrân” (S. 3, s. 66).

Eskişehirli Hoca Rasih'in diğer şiiri “Terci-i Bend-i Raşid” başlıklı Ali Raşid Efendi'nin terci-i bend tarzındaki yüz doksan beyitlik şiiridir. Şiir, Ahenk matbaasında basılmıştır. On bir bendlik bir terkîb-i benddir ve on birinci bendin sonunda mabâdı var yazılarak tamamlanmamıştır. Terkib-i Bend bent sekizinci sayıda tamamlanabilmiştir.

“Sâkî getir ol bâdeyi kim neşe-i resândır

Her katresi erbâb-ı dilin cânına cândır” (S. 7, s. 98).

Şiirin teması beşeri aşk gibi görünse de asıl işlenen ilâhi aşktır. *Saki yetiş imdadıma Allah için olsun* mısrası da şair tasavvuftaki dervişe işaret etmektedir. Şiirdeki genel tema ise insanın yaradılışını, kaderini ve levh-i mahfuzu anlatmaktadır. Tasavvufi bir manada *kalû belâ* anlamı ortaya çıkıyor.

Dergide diğer şair Mevleviliğin kurucusu olan Sultan Veled Çelebi'nin şiir “Veda” başlıklı mesnevi tarzındaki şiiridir. Uyak şekli aa, bb, cc, dd... devam etmektedir. Yirmi beş beyittir. Farsça ve Türkçe kelimeler ve tamlamalar kullanılmıştır. Şiirin genelinde bahsedilen tema “nişâne-i hazan” diye bahsettiği ölüm temasıdır.

Şule-i Edep dergisinde ismi duyulmamış yerel birçok şair vardır. Eski edebiyata ait birçok şiirler alınmıştır. Genel olarak dergide yer alan belli başlı şairlerin gazel,

kaside, şarkı, naat, mersiye gibi konular gramer özellikleri, tema yazdıkları şiirlerin şekil muhtava özelliklerine değinmek istiyorum.

Muhyiddin, “Andelîbe Hitap” başlıklı şiiri bir gazel tarzında yazılmış on beyitlik “Gül-bülbül” sembolik olarak kullanılan bir imgedir. Aşıkâne bir gazeldir. Dergide şu şekilde yer almaktadır:

“Andelîbe Hitâb

Kulûbü ağla diyor destânın ey bülbül

“Garîb şâirsin sen hüdâ'nın ey bülbül”

Dil-i nazarımı sadpâre eyledi billah

Hüdâ'nın nâle-i sözü şenşânın ey bülbül” (S. 3, s. 1)

Muhyiddin'in diğeri şiiri, “Bir Nazım” başlıklı şiiridir. Şiirin teması peygambere övgüdür. Türkçe kelimeler ve Farsça tamlamalara yer verilmiştir. “Mazhar-ı feyz-i pâk-i İsa'sın” dizesiyle Peygamber efendimizi kastetmiştir. Methiye tarzında olan şiir ab ab ab ab ab xx cd cd cd cd şeklinde yazılmıştır.

Muhyiddin'in “Diğeri” başlıklı şiiri altı tane dörtlükten oluşmuş murabbadır. Abab, cdcd, efef, uyak düzeni olan bir şiirdir. Ayrılık acısı dile getirilmiş. Teması feleğin acımasızlığından şikâettir.

İzmirli Ali Nigâhi'nin yazdığı “Âsar-ı Sâdi'den” başlıklı şiir, Farsça tercümesiyle birlikte verilmiş. Şiirin teması, sır, iyilik gibi bazı değerlerin önemidir.

Şule-i Edep dergisinde M. N. rumuzlu bir şair iki tane dörtlükten oluşan bir şarkısı yer alır. Uyak düzeni, aaaa, bbba şeklindedir. Şiirin tema'sı aşkın verdiği dertten hoşnutluktur. Açık sade bir dil kullanılmış.

Şule-i Edep dergisinde Mithad Bahârî'nin “Nevâyi Tesiri” adlı bir şiiri vardır. Şiir, yirmi bir satırdır. Şiirdeki tema güzellik ve hoşnutluktur. Ney sesinin tesiri ve acı

duygularından bahseder. Her yerde görürüm gözümün nuru, o vakit semâya erişmiş gönül gözü ter dökerdi ki pek çok bülbül acı acı öterdi, o hafîfi hafîf esen rüzgâr, bütün benliğim ayrı düşer ve bu ölümden betardi açıklamasıyla ayrılık acısını ve ney sesi de Mevlâna'yı hatırlattığı için duygularını dile getirmiştir.

“Nevâyî Tesiri

Ne hazîn bir sihirdi!

Ki nazargâhımda envâr!

Bakıp ağlıyordu herbâr!

Sana karşı sanki ey yâr!

Gönül âh-u zâr ederdi.” (S.1, s.8).

Dergide yer alan kadın şairlerin ilki Küçük Ayasofya Mahallesi'nden Fatma Mağmune'dir. Diğeri de “Müntahabât” kısmında yer alan Leyla'dır. Leyla isimli şair'in şiirlerinden hareketle Mevleviliği benimseyen bir şair olarak görmekteyiz.

“Münkerin tanini kuru davadır

Vâkıf-ı ser'i nebî molladır.”(S.7, s.103).

Öteki alemdeki münker meleğinin sorgusu anlatılarak neticede tasavvufî bir tema dile getirilmiştir..

“İki âlemde de Allah bilir

Melceim Hazreti Mevlâna'dır.” (S.7, s.103).

Bu beyitte de tevekkül tem'ası vardır. Ve Mevlâna'yı sığınılacak bir gemi olarak görmektedir. Diğerkadın şair Fatma Mağmûne'dir. Fatma Mağmûne'nin birinci sayı yirmi altıncı sayfada bir şarkısı vardır. Aaaa, bbba kafiye örgüsüne sahiptir. Şiirin tema'sı ayrılık ve hasrettir. “ gel yetiş imdadıma” sözcükleriyle dile getirmiştir.

Sadi Bey'in şiiri;

*“Evliya zümresinin süruru âli humûmi,
Esfiyanın ilmi efrâzşah muhtarı mı?”* (S. 2, s. 2).

Övgüsüyle başlayan on beş beyitlik kaside tarzında yazılmış övgü temalı bir şiiridir. İkinci beyitten sonra övdüğü kişinin ismini *Gül bağı nebevî hazreti Seyyid Bedevi* dizesini çok sık kullanılmıştır. Uyak düzeni aa aa ax xa aa bb aa cc xa xa aa aa şeklinde dir.

Kırkağaç kaymakamı Şair Eşref'in yedinci sayıda naat tarzında yazılan “Naat-ı Resül” Hz. Muhammed'in niteliklerini övmek, ondan şefaah dilemek amacıyla yazılan kasidedir. Şiir beş beyittir. Aruz kalıbıyla yazılmış bir şiirdir. Uyak düzeni aa xa xa xa xa şeklindedir. Kullanılan dil sade anlaşılır bir dildir. Övgü niteliğindeki kelimeler Farsça tamlamalarla pekiştirilmiştir.

Sonraki şiiri “Naat-ı Cenâb-ı Ali” başlıklı dört halifeden Hz. Ali'ye yazılmıştır. Şiir on yedi beyittir. Hz. Ali'nin kahramanlığını mübalağa ederek övdüğü görülmektedir. Çünkü *Vâris-i peygamber-i âhir zamansın yâ Ali* tamlamasını kullanmıştır. İmamların ârifisin, mahub-u cenâb-ı kibriya ve Hazreti Ali'nin katilinin belli olduğunu kendisinin de meznin olmadığını gökyüzünde olduğunu beyan etmektedir. Şair Eşref'in “Niyaz” başlıklı şiirinin teması, Hz. Ali sevgisidir. Şiirin uyak düzeni Aa aa xa aa uyak şeklindedir. Bununla ilgili dergide yer alan şiirin bir beytini vermekte fayda vardır.

*“Dilimde nûr-ı îmân hubb-ı evlâd-ı Ali'dendir
Benim tevhidi tasdikim dem-i Kâl u Belâ'dandır”* (S.7, s. 97).

Şair Eşref'in beş tane üçer mısralık şiirin başında *Îzâ* devam eden başlığını kullanmıştır. Şiirin tema'sı Allahın sevgilisi peygamberden şefaat dilemedir. Eşref'in diğer şiirleri mersiye içerikli “Muharrem'e Bir Gazel” ve “Gazel” başlıklı şiirlerdir. Şiirde kullanılan uyak, aa xa xa xa xa xa xa xa xa şeklindedir.

“Muztaribken sâkî-i kevser-i alev murteza

Câm-ı cem nûş eyleyenler ibn-i Mülcem'dir bugün” (S.7, s. 98).

Bu Muharrem ayında eğlence yapanlar Hz.Ali’yi şehit eden İbn-i Mülcemden farkı yoktur diye eleştirisini yaparak şiirini noktalar. İbn-i Mülcem Hz.Ali’yi şehit eden müşriktir. Şiir, derin mecazlar ve mazmunlarla doludur.

Şair Eşrefin diğer şiiri beş beyitlik bir gazeldir. Gazel’in tema’sı ölüm duygusudur. Şiirin anlamına baktığımızda çok derin bir hüznün vardır. Izdırıp veren en acı kelimelerle matemini dizelere aktarmıştır. Son beyitte *Muharrem yüzlü Eşref* diye kinayeli bir şekilde mahlasını kullanmıştır. Gazelin uyak düzeni Aa xa xa xa xa şeklindedir. Diğer başlıksız şiiri, on beş beyitlik bir felsefi bir şiirdir. İlk beyti ab ab dd ee ff... Şeklinde devam etmiştir. *Nâle* kelimeleri şiirin bütününe serpilerek hüznü bir tema oluşturulmuştur. Şiirdeki tema dünyaya geldiğine pişmanlık, hüznün ve dünyadan şikâyetidir.

Bolvadinli Ahmet Vehbi’nin sekizinci sayıdaki “Mustazreften Tercüme” başlıklı şiiridir. On sekiz tane Arapça olan nükteler, mealleriyle birlikte verilmiştir. Şiirin teması Allah’ın sınırsız güç ve kudrete sahip yüce bir yaratıcı olmasıdır. İşlenen konular şu şekilde işlenmiştir: Birinci beyitte, gafletten uyanık olma ve ebedî olan Allah, ikinci beyitte, fikrinde ve gönlündeki mekânın güzelliği, üçüncü beyitte gerçekleşmesini arzu ettiği emeller, dördüncü beyitte aklın fonksiyonu, beşinci beyitte çaba ve rızık, altıncı beyitte insandaki nefis, yedinci beyitte sekizinci beyitte anne ve kızın etkileşimi, dokuzuncu beyitte, Allahın karıncayı öldürmek istemesi, onuncu beyit bir şeyin sonu ve onun emareleri, on birinci sohbet edilen arkadaş ve değer, on ikinci beyit hüsn-ü zan, on üçüncü beyit, ilmin mertebesi cehaletin alçaklığı, on dördüncü beyit edilen iyilik sonucu görülen zarar, on beşinci beyit kardeşlik ve vefa, on altıncı beyitte hastalıkların tabibini bilmek, on yedinci beyitte, başarabileceğin işi yapmak, on sekizinci beyitte nimete karşı nankörlük etmek konularından bahsetmiştir.

Bolvadinli Ahmet Vehbi'nin diğeri Őiri "Tahmis-i Gazel-i Şekîb" başlıklı tahmistir. Eklenen mısralar arasında bir anlam bağı vardır bu da tahminin özelliğidir. Kafiyesi aaa(aa) bbb(bb) ccc(cc) şeklindedir. M. Şekîb'e yazılan bir tahmistir.

Bolvadinli Ahmet Vehbi'nin diğeri Őiri sekizinci sayıda yer alan gazelin kâfiyesi aa xa xa xa xa... Şeklindedir. Aruz kalıbıyla yazılmıştır. Tema'sı sevgilinin terk eylemesinden Őikâyetir. Bolvadinli Ahmet Vehbi'nin diğeri Őiri on birinci sayıda yer alan beş beyitlik bir gazeldir. Gazelin tema'sı aşk ateŐidir. Aruz kalıbıyla yazılmıştır.

M. Besimi'nin on birinci sayıda yedi beyitlik "Dem-i Seherde Bir Tegazzül" başlıklı tegazzüldür. Şiirin tema'sı bir ayrılık acısıdır.

M. Besimi'nin diğeri Őiri "Tanzir" başlıklı beş beyitli bir naziredir. Aa xa xa xa xa şeklinde yazılmıştır. Nedim'in Őiri Şu şekildedir:

*"1. Nâz olur dem-beste çeşm-i nîm-hâbından senin
Őerm eder reng-i tebessüm la 'l-i nâbından senin*

*2. Açılır elbet nesîm-i nev-bahâr essin hele
Bend-i dil muhkem değıl bend-i nikâbından senin"*

(Onan, 1991: ss. 370-373).

M. Besimi'nin diğeri Őiri Tanzir başlıklı beş beyitli bir naziredir. "-ından senin" redif, "âb" zengin kafiyedir. Aa xa xa xa xa şeklinde yazılmıştır. Nedim'in Őiirine nazire olarak yazılmıştır.

"*Tanzir*"

*1. Mest olur cana gönül-i nazın hitabından senin
Ruh eder gûyâ tebessüm-i la 'l-i tâbından senin*

*2. Menba'-ı sevda mısın bilmem nesin? Ey mihr-i nâz!
Dillere ateş düşer nur-ı Őebâbından senin." (S. 11, s. 163).*

Neşet isimli şairin dokuzuncu sayıda bir tane iki dörtlükten oluşan şarkısı vardır. Aaaa bbba kafiye şeması vardır. Şarkının tema'sı ayrılık acısıdır.

İstanbuldan Rakti, isimli şairin dokuzuncu sayıda üç kıtadan oluşan "Nâle-i Teessür" başlıklı muhammes şiiri vardır. Şiirin kıt'aları rakamla gösterilmiştir. Şiirin tema'sı hayata küsme ve darılmadır. Şiir, Klasik edebiyatın özelliklerini taşıyan bir şiirdir. Dergide şu şekilde yer almaktadır:

*"Bugün gönülde bu rütbe niçin melâlim var
Neden aceb bilemem inkisâr-ı bâlim var
Nizâri-i dili mu'lin ne gamlı hâlim var
Müfekkiremde te'essürlü bir hayâlim var
Hayâta muğber olan bir melek-i cemâlim var"* (S. 9, s. 131).

İstanbul'dan Kıyasîzâde A. Refik'in Eskişehirli Rasih Efendi'ye yazdığı "Cuşuş-i Tesîrât" başlıklı bir makalenin içerisinde yer alan mersiye sekizinci sayıda yer almaktadır. Klasik şiiri geleneği dışına çıkan, halk şiiri tarzında yazılan bir şiirin dergide yer alması bir çeşitlilik oluşturmuş. Bir gencin, hüznü bir rüya görmesi sonucu önceki yıl kaybettiği bir çocuğunun ölümü çok tesir etmiştir. Tema ölüm sonucu hissedilen acıdır.

*"Mîhr-i nâzeninim unutmam seni
Aylar, günler değil geçse de yıllar
Telhgâm eyledi firakın beni
Çıkar mı hatırdan o tatlı diller!"* (S. 8, s. 119).

Çocuklar için yazılan mersiyeler insanlara en acı veren mersiyelerdir. Günahsız bir çocuğun acı ve kederi çok derin duygularla anlatılır.

Sekizinci sayıda mersiyeden hemen sonra Adanalı Seyûsîzâde Hüseyin Talat tarafından yazılan ve on iki dörtlükten oluşsn "Bir Şehidi Ziyaret" adlı şiir yer almaktadır.

“Bir Şeihidi Ziyaret

1

Merhaba ey şehîd-i âli-şân

Ey Hudâ'nun garîk-i gufrânı

Dinse olmaz mı sanki cesbân

Vatanın ser-ferâz-ı kurbânı” (S. 8, s. 119).

İlk dört dörtlük abab, cdcd şeklinde çapraz kafiye ile yazılmıştır. Dördüncü dörtlükten sonra sarmal kafiye, çapraz kafiye şeklinde devam etmektedir. Bütün dörtlükler on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Şiir şehit olan bir askerden bahsetmektedir. Teması şehitliktir.

Me'mûrîn-i mülkiyye komisyonu hulefâsından İbnü'l-Hamdi Âtîf da altıncı sayıda bir gazel yazmıştır. Gazel (Naziredir) başlıklı şiir ağırlıklı olarak Farsça yazılmıştır. Yedi beyittir. Aa ba ca da ea fa ga şeklindedir. Tema'sı aşktır. Anlam ağı terkiplerle doludur. “ na-şad, aşk-ı çenin, Serdâde-i şimşîr, şeh-i aşkım, fark-ı zehûn, cevher-i tıynem, farig-i şidde-i kâr, câm-ı muhabbet, aşk-ı hakikat örneklerinde olduğu gibi.

Diğer şiir Mehmet Enver'in “Ahmet Vefa Bey'in Bir Gazelini Terbî” başlıklı şiiridir. Şiir yedinci sayıda yer almaktadır. Terbî, sözlük anlamı dörtleme demektir. Bir gazelin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiye iki mısra getirilerek yapılan murabba'lara da edebiyatta terbî denilmiştir. Bu durumda her bendin sonundaki mısralar terbi yapılan mısralardır. Eklenen mısralara zamîme denmiştir” (İpekten, 1997: s. 87).

“ Ey peri! Bir lahzacık gelmez misin imdâdına?

Tesliyyet virmez misin kalb-i elem-i mu'tâdına?

“Çâre ya Râb olmaz mısın derd-i dil-i nâşâdına?”

“Merhamet etmez misin sensin sebab-i feryâdına?” (S. 7, s. 102).

Beş beyitlik bir terbî'dir. Terbî'lerin üstünde rakam konulmuştur. Ve gazeller tırnak içerisine alınmıştır. Aruzun kalıbıyla yazılmıştır. Kafiye şeması, aa (aa), bb (ba), cc(ca), dd(da), ee(ea) şeklindedir. Teması Allah'tan yardım ve rahmet dileme, derdine çare aramadır. Ve sevgiliye yalvarmaktadır. Terbî yapılan şiirin bir dörtlüğü aşağıda verilmiş olup diğer terbiler bu tarzda ve özellikle yazılmıştır.

“Ey peri! Bir lahzacık gelmez misin imdâdına?

Tesliyyet virmez misin kalb-i elem-i mu'tâdına?

“Çâre ya Râb olmaz mısın derd-i dil-i nâşâdına?”

“Merhamet etmez misin sensin sebab-i feryâdına?” (S.7, s.102).

Şimdiye kadar ele aldığım şiirler şekil olarak Klasik edebiyatının bütün özelliklerini barındıran şiirlerdir. Mecaz, hakikat, aşk, âşık, mâşuk, sâki, bâde, kadeh, hurşid, cemşid, kaf dağı, hüthüt vb. Klasik edebiyatın özelliklerini barındıran, şiirler yazılmıştır. Şiirler genellikle gazel, kaside, naat, şarkı, mersiye, terkib-i bend tarzlarında yazılmıştır. *Şule-i edep* gibi bir dergide ağırlıklı olarak ye alması Klasik edebiyat çizgisinde olduğunun bir göstergesidir. *Şule-i Edep* dergisi on dokuzuncu yüzyılda yeniliklere çok az yer verdiği açıkça görülmektedir. Geleneği devam ettiren bir tarzdadır. Birkaç tane hukuk ve fen ile ilgili makale ve bir tane tiyatrodan başka fazla yeni türlere yer vermemiştir. Tasavvuf ile ilgili şiirlere de geniş yer vermiştir. Özellikle Mevlâna, Sultan Veled, Muallim Nâcî, İzzet Molla, Tokadizâde Mehmet Şekîb gibi büyük şairlerin şiirlerine yer vermiştir. Bu şiirlerin çevirisi Türk edebiyatına yeni konular, muhtevalar kazandıracağı kanısındayım.

Tablo 2.3. Şiirin Temalarına Göre Dağılımı

Tema	Sayı	Adet
Aşk	1,2,3,6,7,8,9,11	23
Ölüm	7,8,11	10
Kahramanlık	6,7	3
Tasavvuf	7,8,11	12
Peygamber	7	1
Eleştiri	7,11	2
Övgü	2,6,7,8,9	10
Şikâyet	6,7,8,9	10
Üzüntü	6,7,9	6
Ayrılık	1,6,7,8,9,10	7
Yalvarış	1,9	2
Nasihat	11	4
Güzel ahlak	10	1
Akıl	9	4
Alay	11	1
Merhamet	10	2
Cehalet	10	2
Yardım	10	1
Kutadgu bilig	11	1
Dünyanın Fâniliği	7,8	2
Sır	1	1
Tevekkül	7	1
Şehitlik	8	1

2.2.2. Mensur Şiir

Tablo 2. 4. Mensur Şiirde Yer Alan Temalar

Temalar	Sayı	Adet
Padişaha övgü	1	1
Ölüm	5,6	2
Toplam		3

Şule-i Edep dergisinde mensur şiir örneklerine yer verilmiştir. Üç adet mensur şiir örneği vardır. Birincisi padişaha övgü, ikinci ve üçüncü mensur şiir bir çocuğun ölümü üzerine yazılan şiirdir.

Birinci sayıda Mehmet Necati ve Mehmet Şekîb tarafından yazılan “Tahdis-i Nimet” başlıklı yazının son paragrafında “Tezyin-i Lisân” beyanılapadişah övgüsü yer almaktadır. Kullanılan kelimeler duygu ve şekil bakımından mensur şiire örnektir. Duygu ve düşünceler Osmanlı Sultan II. Abdülhamit’in tahta çıkışı ile ilgili övgüler yer almaktadır. Nazım nesir karışık bir yazıdır.

“O demgehi baht-ı devlet-i yâveri Osmanîyân oldu. Şehinşâh muazzam-ı câlis örnek şân oldu. O sultân-ı kerem gösterdi feyz-i âyan oldu... (S. 1, s. 16).

Kayserili Mustafa İbn-i Musa tarafından yazılan “Bir Mütvevrimin Ferzend-i Naimine Hitabı” adlı düzyazı mensur şiire örnektir. Teması ise ölümdür. Ve sürekli *uyu* tekrarıyla duygu ve muhteva bakımından mensur şiir örneğidir.

“...Uyu! Ey kudretin efuzec letâfeti olan nevezadım! Uyu! Uyu! Tıfl-ı melekşânım, hurşid-i ikbâlim! Uyu! Uyu ki şimdi, zihnin tefekkürât-ı dakîka, tasavvurat-ı amikâ ile memlû değil. Uyu!” (S. 5, ss.69-70).

Diğer mensur şiir örneği altıncı sayıdaki İzzetli Mustafa Nedim Bey Efendi yazılan “Sevgilimin Bahçesinde” adlı sevgilinin ölümü üzerine duygularını anlatan yazıda yer almaktadır. Dergide şu şekilde geçmektedir: “Şafak söktü. Uyanmaz mısın?

Saba, saçlarını okşamak için goncaların arasında seni arıyor. Çiçekler, çemenler, jaleler ayaklarını takabil edemedikleri için mahzûn oluyorlar...” (S. 6, s. 87).

Mensur şiir, daha önce Tanzimat döneminde kullanılan bir türdür. *Şule-i Edep* dergisi mensur şiirle edebiyat dünyasına bir yenilik getirmemiş sadece yeniliğe açık olduğunu göstermek ve yeni türleri kullanmakla dergi içerisinde bir çeşitlilik sağlanmıştır.

2.2.3 Hikâye

Tablo 2. 5. Hikâyelerin Konulara Göre Dağılımı

Konular	Sayı	Adet
Ayrılık	5	1
Aşk	7	1

Hikâye Doğu kökenli bir türdür. *Şule-i Edep* dergisinde iki tane hikâye mevcuttur. Birinci hikâye “Defter-i Hıtrattan Komşu Nine” hikâyesi’dir Yazarı Torpido Mülazımlarından Selim Sırrı’dır. Hikâye iki parça halindedir. Birinci parça beşinci sayıda yer alı ve hikâyenin sonunda mabâdı var şeklinde bitirilmiştir. Hikâyenin devamı altıncı sayıdadır.

Diğer hikâye ise yedinci sayıda yer alır. “Küçük Hikâyeler” başlığı altında “Vefasız “ alt başlığı ile yer alır. Yazarı Birgili İstavri Fikri’dir.

“Defter-i Hatırrattan Komşu Nine” hikâyesi, giriş bölümünde mekân tasviriyle karşılaşırız. Mekân, Üsküdar iskelesi üzerinden yukarı doğru bir yerde Hamam Caddesi’dir. Oğlunun odası tasvir edilirken burada bazı özelliklerle imgeler kullanılmıştır. “*Servet-i Fünûn veya Ma’lûmât gazeteleri sahifelerinden ittihâb edilip kesilmiş, duvara çivilenmiş kız resimleri. Burası galiba küçük beyin odası olacak*” (S. 5, s.70). Yenilikçi bir edebiyatı savunan bir düşünce sezilir.

“...burada iki levha asılı biri sülüs yazı ile Ziya Paşa'nın, kırmızı atlas üzerine işlemeli

“İnsana sadâkat yakışır görsede ikrâh”

“Yardımcısıdır doğruların hazret-i Allah” (S. 5, s. 70).

Ziya Paşa, Tanzimat edebiyatı yenilikçi aydınlardan biridir. Beyitte inanç duygusu sezilir. Bu da bir dönem yazarın Klasik edebiyat çizgisinde olduğu anlaşılmaktadır. Nîne Sıtkı'ya dönerek “*Ya Sıdkıcığım, Salih'imizi kaçırıyoruz!*” (S. 5, s.71). Sözü sürekli tekrarlar. Salih, kadının gözünde Klasik edebiyatı temsil etmektedir. Burada kaybolan bir kültürü anlatmıştır. Salih, Sıtkı, ihtiyar, sülüs, Ziya Paşa, vapur, mektep, iskele, kalpli pantolon birer imge olarak kullanılmıştır. Hikâyede dil anlaşılır bir dildir.

Diğer hikâye yedinci sayıda yer alan Birgili İstavri Fikri'nin yazdığı “Küçük Hikâyeler” başlığı altında “Vefasız” hikâyesidir. Hikâye dört bölümden oluşmuştur. Konu iki gencin arasında geçen bir aşk hikâyesidir. Genç, kıza aşkını bir örnek hikâye ile anlatmıştır. Hikâyenin kahramanları Sülün ve Fani adlı kişilerdir. Sülün gurbette kazandığı parayla düğün yapmak ister lakin Annesine onu görmeye gideceğini söylemesi üzerine annesi: *Fâni'ye ve zevcine selam söyle* deyince bu söz Sülün'ün beynine yıldırım gibi çakılmıştır. Fâni, Mösyö Diyomidi ile evlenmiş ve Sülün, “*Âh işte şimdi ümîdlerim, istikbâlim her şeyim mahvoldu. Beş seneden beri onun yoluna düşer olduğum meşakkatlerin, mihnetlerin mükâfâtı! Ah vefâsız ah!*” (S. 7, s. 112).

Hikâyenin ana fikri güvensizlik ve vefasızlıktır. Konusu ise iki genç arasında geçen bir aşk hikâyesidir. Klasik aşk hikâyesine örnek bir metindir. Gurbet, kavuşamama, zenginlik, fakirlik gibi temalar geleneksel hikâyelerde olduğu gibi modern hikâyelerde de işlenmektedir.

2.2.4. Tiyatro

Tablo 2. 6. Tiyatro Metinlerinin Konulara Göre Dağılımı

Konular	Sayı	Adet
Fotoğrafçılık	3, 5	2

Şule-i Edep dergisinin üçüncü sayısında yer alır. Olay, Osmanlı sınırları dışında Paris'te gerçekleşmiştir. Konusu fotoğrafçılık ile ilgili bir tiyatro oyunudur. Oyun bir perde on bir tane meclis vardır. Üçüncü sayıda üç tane meclis yer alır. Birinci mecliste Bladen, Kuvertal, Radulev yer alır. Fotoğrafçı Bladen elindeki fotoğrafı göstererek fotoğrafın güzel olduğunu anlatmaktadır. Ve köşe başındaki fotoğrafçıyla rekabet halindedir. Tam elli frank kazanmayı düşünür ve perde kapanır. Oyunun kahramanları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. 7. Tiyatro Metinlerinin Kahramanları ve Roller

Kahramanlar	Rolleri
Bladen	Fotoğrafçı
Ritorino	Ev sahibi
Kasurev	Bakkal
Dudular	Kunduracı
Antuvan	Blade'nin amcası
Kuvertal	Blade'nin dostları
Radulev	Blade'nin dostları
Rapne	Bladen'in çırağı
Felvie	Aşçı
Bir Çavuş	

İki Kavas	
Felvie'nin Oğulları	
Nikola	
Timelon	
Filippin	
Narsis	

Fotoğrafçılık gelir getiren bir kazanç değildir. Sonu tembellik, sefalet, açlık ve mahcubiyettir. Ve onbirinci mecliste Antuvan amcası gelir duruma şaşırır. Sana marangoz, çilingir ol dedim der. Sanatkârlığa vurgu yapar. Borçlarını öder, Bladen minnetkar kalır ve marangoz olmaya karar verir perde iner, oyun son bulur. Son perdenin metnini vermekte fayda vardır.

“On Birinci Meclis

Antuvan – Yeğenim bu hâl nedir (Bladen amcasının boynuna sarılır) Bu neyi iş'ar ediyor. Bir muhassar ha demek sefâlet içindesin.

Bladen – Ah amcacığım sözünüzü hiç tutmadım.

Antuvan – Sana marangoz yahud çilingir ol dedim sözümü sem'-i i'tibâra almadın. Artist oldun! İşte inâdın ataletin neticesi böyle olur. Belki şimdi aklın başına gelmiştir. Ritorno'yu göstererek: İşte borçlarını şimdi tesviye ediyorum lakin marangoz olmalısın ha!

Bladen – Ah lutfkâr amcacığım, bundan böyle çalışacağım arzu ettiğiniz gibi yakın vakitte bir mahir marangoz ustası olacağım.” (S. 5, s. 81).

2.3. Kurmaca Dışı Metinler

2.3.1. Makale

Tablo 2. 8. Makale Metinlerinin Konulara Göre Dağılımı

Konular	Sayı	Adet
Din	1	1
Hukuk	1, 2, 4, 5, 9	9
Tarih	1	1
Fil	2	1
Kırlangıç	3	1
Fen Bilimleri	4, 5	2
Hipnoz (Usul-ü Tenvim)	4	1
Niyagara Şelalesi	6	1
Hayal Gücü	5	1
Muhabbet	8, 9	2
Sarığ (Kedi)	7	1
Eski edebiyat	6, 7	2
Fazilet, Huy	9	1
Coğrafya	1	1

Şule-i Edep dergisinde yirmi beş tane makale vardır. Din, hukuk, resim, muhâdarât, fil, tarih, İslam âlemi, fen, kuvvayı hayâliyye, sanayi, asır, huylar ve ahlak, aile, mersiyeler, muhabbet, akıl, hakikat, mütâlâa, İslam edebiyatı, Arap edebiyatı, Fars edebiyatı, muharrirler ve bend-i mahsusadır.

Birinci sayıda Ramazan başlıklı makale yer almaktadır. Ramazanın güzelliğinden, iyiliğinden, insana fayadasından bahseder. “*Ramazan öyle mukaddes bir şehirdir ki hulûliyle beraber herkes münhebâattan tebriye-i nefis ederek errahmerrâhîmîn olan cenâb-ı Allah’tan niyâz-ı mağfirete şitâbân olur.*” (S. 1, s. 3).

Kadızcâde İbrahim'in "Cihet-i Cezaiyede Salâhiyet Meselesi" adlı hukuk makalesidir. Vazife Salâhiyet nedir açıklık getirmektedir. "*Vazîfe ve salâhiyet meselesi: Bir dâirenin muîn olan bu madde veya bu mes'eleye mudahale ve vuzuî yed edip etmek hususunda, haiz-i iktidâr olup olmadığı tâ'yinden ibarettir. Vazîfe-i ve salâhiyet-i dâire-i âdliyyede ekseriyâs ve devâir-i sâire-i hükümetin cümlesinde her ân ve zamân mevzû'u bahs olur.*" (S. 1, s. 9). Tanzimat Fermanı birçok alanda yenilik getirmiştir. Bunların başında da hukuki olarak insan hakları ve sosyal düzen gibi konularda birçok haklar ve yenilikler şeri hukukun yanında örfi hukukun da ıslahatlarla birlikte düzeltildiği görülmektedir. Derginin amacı da bir bakıma kişinin, hak ve hukukunu öğrenmesi için ele alınmış bir makaledir.

Diğer makale birinci sayıda yer alır. "Resimlerimiz" başlığı altında tarihle ilgili bir makaledir. Batı Anadolu'da yer alan krallar ve bazı tanrı ve tanrıçaların heykellerine ait araştırmalarla ilgili makaledir. Makalenin bir kısmı dergide şu şekilde yer almaktadır: "*(Apit'in) resmi. Mermerden mâ'mul olup Apit namındaki delikanlının başını erâih ederki (Sekupas) tarafından hak edilmiş (Veteze) mâbedi takımından ifrâz olunmuştur. Bu baş, el hâlet-i hâza (Atena) Müzehânene-i merkeziyesinde mahfuzdur.*" (S. 1, s. 15). Bu şekilde on sekiz başlık altında araştırması yapılmış tarihi bilgiler yer almaktadır.

Hakkî tarafından kaleme alınan makale "Bir Söz" başlıklı makaledir. Konusu Muhâdarât ilmidir. "*İlm-i Muhâdarâtın azâmet-i kadrini anlaltmaak için muhadarat kitaplarının her satırı bilge, her cümlesi bir ders hikmetindedir*" (S. 2, s. 5).

Ahmet Bey Efendi'nin makalesi ikinci sayıda "Hukuk" başlığı ile verilmiştir. Konusu hukukla ilgilidir. Kanunun gücünden bahsetmiştir. Tanzimat Fermanı ile başlayan anayasal süreçte kişi hak ve hürriyetlere dikkat çekilmiştir.

Muharirîn Şule'den M. M. isimli yazara ait olan "Tarih-i Tabi'i den Fil" makalesi dergimizin ikinci sayısında yer alır. Makale'nin konusu Hindistan fili ile Afrika fili hakkında soy ve şekil bilgisi verilmiş ve iki filin kıyaslaması yapılmıştır. "*Fil, Hindî ve Afrikî nâmlarıyla iki nev'iyeye ayrılır. Fil-i Hindî'nin cüssesi büyük, başı mustedil, alnı maku'r, kulakları uhsusa, gözleri vücuduna nispetle gâyet küçük derisi pek kalın*

buruşuk ve toptan ârî olup kısa ve kalın olan bacakları da o vücudu azimi kaldırmağa sahih dört adet metin-i amûd makamındadır.” Fil-i Afrika’ya gelince: Bunun dahi ahvali sairesi fil-i Hindiye müşabbe ise de cismi daha küçük, dişleri ve hortumu büyük, kuyruğu kısadır” (S. 2, s. 8).

“Tarih-i Tabi’den “Kırlangıç” makalesi derginin üçüncü sayısında yer alır. Kırlangıç kuşu tanıtılarak özelliklerinden bahseder. Sonra dağ kırlangıcı ve sallangan adlı kırlangıcın yaşadığı yerden coğrafi özelliklerinden bahseder. “*Kırlangıçların vücutları nârin gagaları sivri burunları kısa, kanatları tavîl ve uçları sivri, kuyrukları uzun ve iki çatal olup karınları beyaz ve sâir cihetleri parlak ve siyah, garip lacivert renkli tüylerle mesturdur... Birçok nev’i kırlangıçlar vardır ki en meşhurları: Dağ kırlangıcı, Afrika kırlangıcı, çoban aldatan ve sallangandır.” (S. 3, s. 7).*

Diğer makale, Yenişehirizâde Halit Eyyüb’ün “Âlem-i İslamiyet Hindistan Gazetelerinden Muktebes” adlı makalesidir. İngiltere’deki Şeriat-ı Muhammediye ve Maarif-i İslamiyye adlı okulun inşası ve Cemat-i İslamiyye’nin terki’isi için Bibisağra Hanım tarafından toplanan yardımdan bahsetmektedir.

Yenişehirizâde Halit Eyyüb’ün diğer makalesi “Muhasebe-i Fenniyye”dir. Mekteb-i Âli’nin önemi anlatılmaktadır. Hukuk, hukukî düvel, hukukî idare, hukukî ceza, ticaret kanunları, nikâh kitabı, usûl-ü muhakeme, usûl-i fitne, gibi hukuk çeşitleri güçlü hocalar tarafından Hukuk mektebinde okutulmaktadır. Burada hukukun çok elzem bir ders olduğunu belirtmektedir. “*Hukuk ise öyle bir fendir ki elzemiyyeti herkes, her sınıf halka şâmildir. Bu ilmin efrad-ı ahaliye olan lüzûmu tâbabete, fenn-i harbe, mühendisliğe, baytarlığa, zirâ’ate, ticârete kıyas kabul eder derecede değildir” (S. 4, s. 67).*

Kadıizâde İbrahim’in “Cihet-i Cezaiyede Salâhiyet Meselesi” ikinci sayıda devam etmektedir. Makalenin konusu ceza hukukunda görev meselesidir. Mahkemenin teşkiliyat-ı esasiye hâkimlerin asil görevlerine bağlılıkları anlatılmaktadır. Dergide şu şekilde anlatılmıştır: “*Vazîfe meselesi muhakemin teşkiliyat-ı esasiyesine hikâmın vezâif-i asliyesine tâ’alluk ve irtibat-ı tami bulunmak hasebiyle hukuk-u umûmiyeden*

olup dava ve muhakemenin her bir derecesinde dermeyan edilebilir. Zat-ı maslahat ve esas davadan dolayı vazîfe itirazı hakkında hem müddeî aleyhi ve ham de müddeî'nin aleyhi hakkı talebi vardır.” (S. 2, s. 9).

Mehmet Remzi'nin “Kuvve-i Hayâliyye”adlı makalesi beşinci sayıda yer almaktadır. *“Hayal ve tasavvur nedir? Hafıza ve hatıra kuvveti ile bu hassa-i celile-i hayâliyye arasında fark var mıdır?”* (S. 5, s. 73). Sorularına cevap verilerek hayâl icad-ı eşkâlden ibarettir ve bütün eserler bu söze mâl edilmektedir. Hayâl gücünün edebiyatın cevheri olduğu görüşü savunulmaktadır.

Mehmet Mecit Alaaddin'in dördüncü ve beşinci sayıda yer alan makalesi “Makale-i Fenniyye”dir. İnsanoğlunun yaratılışından itibaren akıl, zekâ, ziraat, yeme, içme, ihtiyaç, kıyafet, barınma gibi birçok alanlarda birçok işleri yapması anlatılmıştır. Bu durum dergide şu şekilde belirtilmiştir. *“İnsanlar ihtiyacât-ı maddiyye ve maneviyyeyi def için akıl ve zekâyla meftûr olduğundan yiyip içmek için ziraat ve felâhatı giyinip kuşanmak için sanayi nasıl bâziçe-i amel edinmişse medeniyeti madde-i mâneviyenin asıl esası olsan maarifin esbâb-ı terkîyesini istikmâl içinde her bir unsuru bin türlü ihtiyacımızı def'i kıyafeti vücuduyla müspet olan seniyye-i râzî tahrîye'ye varıncaya kadar elden geleni yapmışlardır.”* (S. 4, s. 2).

“İzmir Sanayi Mektebi” başlıklı isimsiz makalede İzmir sanayi okulunda okuyan öğrenci sayıları ve milletleriyle birlikte verilmiştir. Okul yedi senelik olup üç ilkokul dört ortaokul olarak eğitim vermektedir. Okulun içeriği hakkında şu ekilde bilgiler verilmiştir. *“Kunduracılık, marangozluk, terzilik, çulhalık, kazırcılık, çorapçılık, kalıçacılık, dökmeçilik, müretteblik, mücellidlik, sanatları tahsil ve şâkirdâna muktedir mu'allimler tarafından musiki dahi ta'lim edilir.”* (S. 5, s. 79). Yenileşme sürecinde olan Osmanlı Devleti kurumlarının birçok sanat ve meslek dallarıyla ilgili bilgilere yer vermesi sanayileşmede ve sanatta bilime önem verdiğini gösterir.

Yenişehirlizâde Halit Eyyüb, altıncı sayıda “Niyagara Şelalesi”,“Niyagara'nın Mevki'i”,“Niyagara'nın Tarihi” adlı üç farklı makale yazmıştır. Niyagara Şelalesi'nin tarihi, yeri ve önemi ile ilgili bir makaledir. Klasik edebiyatta seyahatnâmenin yeri gezi yazısı şekliyle yerini almıştır.

Muharririn Şule'den M. M ismiyle kaleme alınan makale “Tarih-i Tâbi'den(Sarig)” başlıklı yazıdır. Konusu sarığ isimli bir hayvan hakkında bilgiler vermektedir. Sarığ'in yaşadığı yer ve soyu ile ilgili özellikleri anlatmaktadır. Makale dergide şu şekilde geçmektedir: “*Sarig bir kedi cesâmetinde olup heyet-i mecmu'ası âdetâ bir büyük fareyi andırır. Yani başı küçük, burnu sivri, bıyıkları dik, kulakları büyük ve anlı, ayakları kısa ve maymun ayağı gibi el şeklinde kuyruğu uzun sert tüylü ve istediği mahalle sarılıp tutunmağa kâbiliyetli, tüyleri kısa ve boz renktedir.*” (S. 7, s. 103).

Mehmet Şekîb' in “Makale – Muhabbet” başlıklı yazı derginin sekizinci sayısında yer alır. Makalenin konusu muhabbetir. Giriş kısmında muhabbet kısmı şu şekilde yer almaktadır: “*Muhabbet öyle ulvî bir mevhibedir ki herhangi rûha şeref-bahş olsa onu fitratı mehtâb gibi, şafak gibi, seher gibi bedâyi'-i rûh-efzâsından vücûda gelmiş bir cihân o fasîhin şa'sa'alı bulutlarla müzeyyen ufuklarında per-güşâ-yı sereyân eder.*” (S. 8, s. 119).

Yazar sonra aşktan bahseder. Kız babalarının kızların rızası olmadan zengin kişilerle evlendirilmemeleri gerektiğinden bahsetmiştir ve görücü usulü ile evliliği eleştirmiştir diyebiliriz. “*Babası kendisini esâsen meziyetini değil servetini, endâm ve kıyâfetini beğendiği bir adama vermiş, alan adam da bir muhabbet neticesi olmayarak onu alıvermiştir. Böyle bir izdivaçtan ne hayır beklenilir?*” (S. 8, s. 120).

Mehmet Remzi'nin “Aile” başlıklı makalesi altıncı sayıda yer alır. Makale üç bölüm halinde altı, yedi, sekizinci sayılarda yer alır. Ailenin tanımında başlayarak karı ve kocanın özelliklerinden, aralarındaki manevi bağlardan bahseder. İnsan cinsiyle, fikriyle insandır. Kadın da böyledir sözüyle kadının erkekle eşitliğinde ve öneminden bahseder. “*Umûmî bir sûrette âile ne demektir? Âile denilince tabi'î karı ile kocadan bahs açılacak. Zevc ve zevce, ne demektir? Âile hayât-ı tabi'iyeden neşet eden sebeplerden cinsiyet, âile arasındaki münferid râbitadan ibâret ise zevc ve zevce meyânında cereyân edecek münâsebâtın sâir mahlukâtın erkek ve dişisi arasındaki münasebattan bir güne farkı olmamak lâzım gelir.*” (S. 6, s. 93).

“Aileden Mâbad” yazısında muhabbetin önemine vurgu yapılmıştır. Kadın, erkek, akraba ve çocukların birlikteliğinden bahsetmiştir. Muhabbetin kalbi olmasının önemi ve insanın gerçek bir dosta ihtiyacının olduğu vurgulanmıştır: “*İnsan bir dosta ziyadesiyle muhtaçtır. Bu revâbit-ı dostanenin diğer her türlü hissiyatın irâ'e eylediği şiddet-i teheyyücâtından azâdeliği haiz olduğu metânet ve istikrar kuvvetiyledir ki hissiyat-ı sâireye teveffuk eder.*” (S. 9, s. 124).

Mehmet Remzi’ni diğer makalesi dokuzuncu sayıda ”Hakikat” adlı makaledir. Allah’ın hikmetlerinden bahseder. Dini içerikli bir yazı olduğunu şu satırlardan anlıyoruz: “*Cenâb-ı hakkın hikmetleri ne kadar çoktur! Ummân-ı hükmet içinden arasına büyük insanların sâye-i feyz-i sa’yında meydan-ı zuhûra çıkan göz kamaştırıcı dürer-i rengîn hükm ve hakâyık şu koca insaniyyetin tensik-i ef’âline kifâyet ediyor.*” (S. 9, s. 139).

Onuncu sayıdaki “Hakikat” makalesinin devamında Allah’ın hikmetlilerini araştıran kişiden bazı bilgiler edinmesi, öğrenilmesi istenmektedir. Her şeyi tam almalı ne fazla ne eksik: “*Ne fazla ne de noksan olmalı. Zevaid ve teferruatından külliyyen ayırarak yalnız başına mütalaa eylemelidir*” (S.11, s.159).

Veled Çelebi’nin onuncu sayıda yer alan “Edebiyat-ı İslamiyye” , “Edebiyat-ı Farisiyye” , “Edebiyat-ı Arabiyye” başlıklarını taşıyan makalesidir. İslam edebiyatı Fars edebiyatı ve Türk edebiyatına dair fikirlerini açık bir şekilde örneklerle anlatır. Makale şu mukaddime ile başlar: “*Mukaddime, Arab’ın Kable’l-İslam Edebiyyat-ı Emr Ve’l-Kays’ın emsaline sebep-i takaddüm-ü Muhaddis’i nin hangi kavimlerden olduğu ve meslek-i muhaddisleri edebiyat-ı Farisi’yye üdebâ-yı cedîdemizi yanılta cihet-i mütekellim ve sûfiyye, Edebiyyat-ı İslimiye’ye vukûf tam ne ile hâsıl olur?*” (S.10, s. 147).

Salamon Mizrahi’ nin “Bend-i Mahsusa Meraklılarına” adlı makalesi onuncu sayıda yer alır. Bir çocuğun almış olduğu eğitimden ziyade boş vakitlerini nasıl geçirecekleriyle ilgili bir çalışmadır. “*Bir çocuğun ta’kib ettiği hatt-ı hareket, tederrüs eylediği ulûm ve fûnûn ve elsine hakkında bast u temhid-i mütâla’attan ibâret değildir. Biz yalnız mütalaaaya meraklar olanların boş vakitlerini kitab*

okumakla geçirmek isteyenlerin intihab edegeldikleri eserler hakkında -velev âcizane olsun-bazı mütâla'ât-ı serd ve beyan edeceğiz.” (S. 10, s. 152).

Yazının devamında tarih ile ilgili bir makale vardır. Tarihin önemi üzerinde durmaktadır. *“Tarih nedir, tarihi mütalaa etmenin faidesi neden ibarettir? Tarih, cemiyet-i beşeriyenin tercüme-i halidir. Kitab-ı tarihiyye okuduğumuz vakit gözlerimiz önünde bir takım vukuat (hayali değil hakiki) cereyan ettiğini görür, bir milletin adet- ve ahlakı diğer bir kavmin evsafını öğrenir, ibret alır, ona göre hareket ederiz.” (S. 10, s.152).*

Yazarı belirtilmeyen makalede hokkabazlığın bu asırda bir bilim haline dönüşmesini anlatmaktadır. İbn- i Teyzim adında bir şahsın zamanla *Teyzincilik* diye yeni bir ekol açmasından bahseder. Bu günkü meşguliyetlerin buna işaret ettiğini aşağıdaki satırlarda anlatmaktadır. *“Usul-ü tenvîm (İbn-i Teyzim)e dairdir. Usul-ü tenvîm bu asırda belli başlı bir fen erildi.(İbn-i Teyzim)diye saha-i ulûlm de esaslı bir çığır açıldı. Dünyada yeni zannolunan birtakım şeylerin temeli eski vakitlerde kurulmuştur.” (S. 4, s. 9).*

İbn-i Teyzim'in bir fen tekelinde ortaya çıkıp daha sonra hokkabazlığın garip bir şekli gibi sahneye konduğunu anlatır. Daha sonra “Maymunlar Lisâni” adlı kitabını çıkarmasıyla hem bol para kazanmış hem de üne kavuştuğundan bahseder.

Kandiyeli Nusret Hilmi, “Meles Nehri Hakkında Tedkikât-ı Tarihiyye” adlı makalesinde Meles Nehri'nin ismi, Bagos Tepesi'nin Diyana hamamlarının ismi kadar ehemmiyetinin olduğu belirtilmiştir. Meles Nehri'nin yanlış bilindiğini, Kervan Köprüsü suyu olarak bilindiğini anlatmaktadır. Doğrusu şu şekilde geçmektedir : *“Bugün Meles Nehri'nin ismini bilenler Meles olmak üzere Kemer'deki ”Kervan Köprüsü” suyunu tanımaktadırlar ki bu yanlış bilginin sirâyetine işte o aldanan muharrirlerin, seyyâhların efrâd-ı nas hakikat olmak üzere esas eyledikleri rivayettir. Tetkikâta nazaran bunların içinde İzmir'i en evvel ziyaret eden Sapon'dur. Sapon 1675'te İzmir'e gelmiştir. 1675'te neşredildiği hatıratında kaydettiği tesadüf edilmektedir. Bagos Dağı'nın şimal ve şark taraflarında Meles Irmağı cereyâan eder.” (S. 1, s. 15).*

2.3.2. Hatıra

Tablo 2. 9. Hatıra Metinlerinin Konulara Göre Dağılımı

Konular	Sayı	Adet
Âmâ insan	8	1
Çaresiz kız	1	1

Ali Nigahi'nin "Bir Hatıra" başlıklı yazısı derginin birinci sayısında yer alır. Hatıranın konusu çaresiz bir kızdır. Ana fikri ise hüzdür. Şarkı söyleyen birinin söylediği şarkının aynısını çaresiz bir kızın da hazin bir şekilde söylemesi anlatılır.

*“Cân hasta düşüp şiddet-i sevdâyı sermeden
Kan doldu ciger-i hûn-i dil-i perver kaderimden
Ey mevt! Yetiş muzdaribim yaralarımından
Bitmekte hayât-ı âteş âh sihrimden
Aşkım yetişir ey verem elçek ciğerimden.”* (S. 1, s. 7).

İzmirli H. Ferit, sekizinci sayıda "Bir Hatıra" başlıklı hatırada görme engelli bir kişinin çalgıcılıkla ekmek parası kazanarak, kazandığı parayla da hasta annesine bakması anlatılmaktadır. Dergide şu şekilde geçmektedir: *“Hiç unutamam. Gönlümün fevka'l-hadd te'essürlü bir zamanında idi. Karşımda iki gözden mahrum bir bedbaht, felaketler içinde yaşamak için çalgıcılıkla ekmek parası kazanmağa mecbur bir sefil vardı. Başını eğmiş elindeki udu çalyordu. Vechinde kalbi bir bigânın hüzn- aver alâimi meşhûd idi. Ağlamak, kendisini matemlere müstağrik eden tâli'ine karşı feryâd etmek istiyordu”* (S. 8, s. 124). Ve hala unutamadığı şu satırlardan belli olmaktadır: *“Aradan hayli zaman geçtiği hâlde henüz o hâlin te'sîri gönlümde bâkîdir.”*

“Ah a'sâr-ı kader muc'izdir”

“Ah efkâr-ı beşer âcizdir.” (S. 8, s.124).

2.3.3. Biyografi

Tablo 2. 10. Biyografi Metinlerinin Konulara Göre Dağılımı

Kişiler	Sayı	Adet
Bernar Palissy	1, 2, 3, 5	4
İbrahim Ethem Paşa	9	1
Wan Der Goltz Paşa	9	1
Recaizâde Mahmut Ekrem	10	1
Ahmet Rasim	11	1

Hacı Hasan Zâde Ethem Bey, “Bernar Palissy” başlıklı biyografiyi kaleme almıştır. Biyografide Bernar Palissy’nin hayatı sanatı, gezdiği yerleri ve akıbeti hakkında bilgi verir. Dergide şu şekilde yer almaktadır: “*Bernâr Palissy gâyet fakir bir şahsın garîp talî’ğli bir çocuğu olup on altıncı asrın iptidalarından Gipen vilâyet-i dâhilinde Monpajya kasabası garbındaki Beyrut karyesinde tevellüt etmiştir.*” (S.1, s.14).

Bernar Palissy, hendese ilmini öğrenmiş çevresinde herkesin dikkatini çekmiştir. Galile’den öğrendiği yetenekler sayesinde cam üzerine resim yapmakta ün yapmış kilise, saray, gibi yerlere çağırılmaktadır. Bu düşünceler dergide şu şekilde geçmektedir: “*Bernar mühendislikle nakkâşlıkta ve câm üzerine resim yapmakta bir müddet Galile tarafından iktisab ettiği mahâret sâyesinde kilise ve saray resimleriyle kiliselerin büyük pencerelerini tezyin etmek ve mevâkîn hendeseye tatbiken resimlerini çıkarmak için dâhil vilâyette her taraftan çağırılmaktaydı.*” (S.1,s. 14).

Beşinci sayıdaki devamında Bernar Palissy’nin protestan inancına çok sıkı sıkıya bağlı olduğu için cezalandırılıp hapisanede vefat ettiğini anlatmaktadır.

Dokuzuncu sayıda “Resimlerimiz” başlığı altında Alasonya ordu kumandanı İbrahim Ethem Paşa’dan bahseder. Çerkez Ferhat Ağa’nın oğludur. Hicri 1260’da Dersaadet’e girmiştir. Okuduğu okullardan ve askeri liseye girişinden bahseder. Sonraki yıllarda Erzurum’a tayin edilmesini orada aldığı rütbelere sayesinde Arnavutluk’un Elbasan şehrine tayinin çıktığından bahseder. 1866’da Avusturya –Osmanlı

savaşında yaralandıktan sonra Erkan-ı Harbiye’de topoğrafya memurluğuna getirilmiş Osmanlı’yı seven bir kişi olarak tanıtılmıştır. Dergide biyografisi şu şekilde geçmektedir : “*Alasonya orduy-ı hümayun kumandanı efâhim-i müşîrân-ı azâmdan devletlü İbrahim Ethem Paşa hazretleri – Çerkez ümerâsından müteveffâ Ferhat Ağa’nın mahdumudur. 1260 sene-i hicriyyesi şehri Receb’in yirmi yedisinde Dersaadet’te tevellüd etmiştir. Dar-ı Ma’ârif Mekteb-i Rüşdü-i Mülkîsi’nde ikmâl-i tahsîl ettikten sonra 1275 senesinde mekteb-i i’âdî-i askeriyeye dühûl 819’da mekteb-i harbiyye-i şâhânedan istihsâl-i şehâdetnâme eylemiştir.*” (S. 9, s. 142).

Dokuzuncu sayıda başarılarla dolu bir yabancı komutan olan Van Der Goltz Paşa’dan bahsetmektedir. Alman imparatoru İkinci Wilhem’in zamanında harbiyede öğretmenlik yapmış, Frederik Şarl’ın sevdiği, III. Frederik’in akrabası olan bir bir kişidir. Daha sonra 1883’te Osmanlı Devletine askeri ıslahatlar için geçmiş bir bir askeri bilim insanı olduğunu beyan etmektedir. “*Baron Van Der Goltz ahdesine Erkân-ı Harbiye binbaşılığı tevcih olunduğu gibi müteveffâ büyük imparatorun dahi hasseten mazhar-ı iltifâtı olmuştur. Binbaşı Van Der Golts elyevm Almanya imparatoru bulunan İkinci Vilhelm’in funûn-ı harbiye mu’allimliğinde bulunduğu gibi müteveffâ Frederik Şarl’in ahs-ı ahbâsından ve müteveffâ imparator Üçüncü Frederik’in havâs-ı mukarribâtındandı.*” (S. 9, s. 142).

Onuncu sayıda “Muharrirlerimiz” başlığı altında Recaizâde Mahmut Ekrem anlatılmıştır. “*Ekrem Bey, bi’l-cümle meziyyât-ı edebiyeyi câmi’ bir edib-i âlikadirdir.*” (S. 11, s. 150). Recaizâde Mahmut Ekrem’in Viktor Hugo’nun lisânını ve Fransuva Kome’nin rakîkini ince duygulu, çok merhametli özelliğini tercih etmiş, Mekteb-i Mülkiye öğretmenliğinde yazdığı *Talim-i Edebiyat* eserinden bahseder. Bu düşünceler dergide şu şekilde geçmektedir: “*Ekrem Bey; Viktor Hugo’nun lisân-ı şedîdine Fransuva Kome’nin lisân-ı rakîkini tercih ederek kendisini edebiyât-ı hâziranın e’azım-ı erkân-ı muhteremesi i’dadına idhâl eyledi. Mekteb-i mülkiyye-i şahanede edebiyât mu’allimliğinde bulunduğu sırada “Ta’lim-i Edebiyat” namıyla Üstâd-ı Ekrem, ebed-i yâd ettirecek bir kitap vücuda getirmiştir. Bu kitapta edebiyatı birçok esalibe taksim ederek Osmanlı edebiyatını taht-ı intizama almıştır.*” (S. 10, ss. 151-152).

Sonra Rezaizâde Mahmut Ekrem'in "Şemsa" eserini kaleme alışından ve on beşten fazla eserinden bahsedilmiş ve bu dergide şu şekilde belirtilmiştir: "Şemsa! O zavallı bedbaht kızcağz ha! Ne hata? Bu kıza zavallı bedbahtlığı kim isnat ediyor?" (S. 10, s. 151).

On birinci sayıda "Muharrirlerimiz" başlığı altında "Ahmet Rasim Bey" anlatılmıştır. Dergide şu şekilde geçmektedir: "Üdebâ-yı kirâmdan Fâik Esad Bey, Râsim Bey'den tercüme-i hâlini istemesi üzerine Rasim Bey şu yolda beyan-i sergüzeşt etmiştir: Yirmi dokuz otuz sene evvel sarınız mı sarı güzelimi orada doğmuşum. Dokuz yaşıma kadar yetimhanede büyüdüm. Ondan sonra bir yed-i kerimin lutf ve inayetiyle dar-i şafakaya girerek sekiz senne o dar-i saadete kemal-i refâhiyet ile çalıştım." (S. 11, s. 167). Ahmet Rasim Bey'in mukaddimelerinde Fener ve Kâğıthane'den ve romancı kişiliğinden bahseder. "Râsim Bey muharrirîn-i Osmanîyye'miz miyânında büyük bir mevki' ihraz etmiş romancılardandır. Rasim Bey'in herhangi romanını açmış olsak mukaddimelerinde Fener'in yahut Kâğıthane'nin bedâyi'-i şâirânesi nazar-ı neşve-i cûyânemizi tezyin eyler." (S. 11, s. 167).

Şule-i Edep'te diğer biyografi "Dava Vekili İbrahim Âsım Efendi Hazretleri" nin biyografisidir. İlim tahsil etmesinden, Gördes'te medresede hocalığı yaptığından bahsetmektedir. Daha sonra İzmir ve civarında âlim, terakkiper, dili tatlı çok değerli bir zât olduğundan bahsetmektedir. Dergide şu şekilde geçmektedir: "Bu nüshaya resmi derç edilen Gördesli Hocaâde Âsım Efendi Hazretleri Gördes'ten de kırk sene kadar ulûm-i âliyye ve âliyye tadrîs ederek yüzlerce hoca yetiştirmiş olan Hacı Halil Efendi'nin salbinden bin iki yüz yetmiş yedi tarihi hicrîsinde dünyâyâ gelmiş bir zattır." (S. 6, s. 96).

2.3.4. Vecize

Tablo 2. 11. Vecize Metinlerinin KonularınaGöre Dağılımı

Temalar	Sayı	Adet
Mutluluk	3	1
Ölü insan	3	1
Edebiyat	3	1
Hakikat	3	1

Şule-i Edep dergisinde vecize üçüncü sayıda yer alan “Mülahaza” başlığı altında yer alır. Malharbe, Jan Batisto, Vavernak’a ait veciz sözlere yer vermiştir. İnsan mutluluğunu, cenab-ı Allah’ın Takdirine bırakılmasından, mezardaki insanın kime benzediği, edebiyat, hakikattan bahsedilmiştir. Bunlar dergide şu şekilde geçmektedir:

“İnsanî saadetin ağışunda yaşatacak yalnız bir vasıta vardır ki o da bütün hevesâtını cenab-ı hakkın arzuyu ilâhisine tevfiik etmekten ibarettir.

Malharbe

Mezarda bulunan bir adam mersâ-yı istirâhatte bulunan bir gemiye benzer.

Keza

Edebiyat benim için ancak bir dakikadan ibarettir.

Jan Batist Rosso

Hakikat zekâtın güneşidir.

Vavernâk ”

(S. 3, s. 5).

2.3.5. Deneme

Tablo 2. 12. Deneme Metinlerinin Konularının Dağılımı

Konu	Sayı	Adet
Menba	1	1
Muhâdarât	2	1
Mürüvvet	2	1
İnsan	2	1
Yıldızlar	2	1
Yazar	6	1

Deneme ve makale türleri sonradan sınıflandırılma yapıldığı için içindeki metinlerden yola çıkılarak deneme yazarlarının yazılarından esinlenilerek yazılmıştır. Dergide tür olarak açık bir şekilde ismi geçmemektedir. Ana çizgisi, Klasik edebiyat edebiyatın çizgisidir.

Emin Şükrü'nün mütercimi olduğu yazı birinci sayıda yer alır. Başlığı “Menba”dır. Denemenin konusu edebiyatın kaynağı ve şairler ile ilgilidir. Güzel menba kaynağın nerden geliyor, hiddet veren o hoş suların nereden geliyor sizi böyle coşturan nedir? Sorularını sorarak bunun bir sır olduğunun cevabını kendisi vermektedir. “*Ey menba’-ı Cemil! Hangi noktadan geliyor, demdeme-i sâz olan lâtif-i sularını nereden cezbedersin? Ey ze’minin saf gözyaşları! Sizi arzın gâ’ar-ı mazlumundan hurûşân eden kimdir...! Acaba izve-i mahrukasıyla şevâhıkın kasr-ı müneccim dîni azab eden güneş midir? Bu köpükler saçan menbâ-i kendine kirlî bir yol açarak arzın kalbinden mi geliyor?*” (S. 1, s. 8).

Sonra, edebiyatı meydana getiren şairden bahseder. Eşi benzeri olmayan şairsin. Gönül açan, ferahlık verensin, seni seyretmeye doyulmaz, benzerlerin çoktur, ama hepsi derin tesir içerisinde etkilenmişlerdir. “*Ey şâir-i bedî! Sende bir cûy-i dilgûşa hükümündesin! İnsan seni temâşa etmekle doymaz. O kadar güzelsin, kalp sana karşı her zaman hoşgüvâr-ı temâşadır. Her nazarın insanı düşündürür, fikrin aâ’la eder, mahzûziyete bahş olur. Senin membain kalb-i şâirdir ki ilhâmât-ı tabiânın emvâc-ı*

ahenkşâzı mevce hayr-ı letâfet olarak oradan feverân eder. Envain pek çoktur. Fakat hepsi lâtif, hepsi muesserdir.” (S. 1, s. 8).

Bıçakçızâde Hakkı'nın yazdığı “Muhâdarât” başlığı altında yer alan “Bir Söz” yazısıdır. Muhâdarât tabiri üzerinde durur. Denemenin konusu muâdarât ilmiyle ilgilidir. İlm-i muhâdarâtın edebiyatı ilgilendiren kısmına değinir. *”Muhâdarât tabiri, beyan, bedii, tarih, aruz kelimeleri gibi bir il-el-i mahsusanın isbatıdır. Türkçe’de şimdiye kadar bu ilimden başka hiçbir kitap telif olunmamıştır. İlm-i Muhâdarât-ı edebiyatın büyük bir kısmını teşkil eder. Diyebilirim ki ilim için bir mevzua tabin olamaz. Her ilim için bir mevzua tabin edilir. Fakat Muhâdarât için “Edebiyat” kelimesinden başka bir mevzu tabiri mümkün değildir.”* (S. 2, s. 5). İzhar ilmi ve edepten bir kısım oluşturarak açıklamalarda bulunur. Derginin üçüncü sayıda yer alan denemede “Mürüvvet, Tabakatü’n Nâs” başlıklarıyla evlilik ve insan tabakaları hakkında bilgiler verir

Bıçakçızâde Hakkı, “Muhâdarât”ı altıncı sayıda da devam ettirmiştir. Konuları şu şekildedir: Akrabalık, muhabbet, hased, aile, insan ve kadın konularında geniş dini bilgilerle ilgilidir.

Hatem Süleyman’ın “Andredorya’nın Bir Neşidesi” başlıklı denemenin konusu yıldızname adıyla bilinen bilimle ilgilidir. Büyük yıldızların özelliklerinden bahseder: Pervin, Süreyya, Ülker yıldızları bir balerini arz ederek kalbe huzur verdiğiinden bahsetmiştir.

Sonra yıldızlara övgü yapar sonra göklerin derinliğinde onları seyre dalarak kalbe aşinalık verdiği anlatılmaktadır. Bu duygular dergide şu şekilde geçer: *“Nucûm, ey ezhâr sîmîn! Sana güneşin, elvânın ulûlenin firarı üzerine arzın bedbaht sekânını tesîri için akşamın büyük türlü renkleri tecelligâh olan semasında arz-ı çehre ile kalb-i aşinalık etmektesiniz.”* (S. 2, s. 6).

Fransız şair La Bruyere tarafından yazılan “Müellefât” başlıklı denemenin konusu yazar hakkındadır. Geçmişten günümüze kadar birçok fikir adamının yetiştiğinden, saat ustasının ince sanatıyla yazarın sanatı kıyaslanarak anlatılmıştır. Akıl ve zekânın

yanında becerinin önemine vurgu yapılmıştır. “*Bir saat yapmak nasıl bir sanat ise bir kitap vücuda getirmek de öylece bir ustalıktır. Müellif olmak için yalnız akıl ve zekâ kifayet etmez.*” (S. 6, s. 90).

2.3.6. Mektup

Tablo 2. 13. Mektup Türünün Konularına Göre Dağılımı

Konu	Sayı	Adet
Tiyatro	4, 6	2
Düello	8, 9	2

“Matmazel Kamillya” başlığı ile yazılan mektup bir vapurda seyahat esnasında yazılmıştır. Yazarı Sevkiyat-ı askeriyye komisyonundan Ahmet Tevfik’tir. Dördüncü sayıda yer almaktadır. Mektupta biyografi ve diyalog gibi türlerin de geçtiği görülmektedir. Konusu tiyatro ve düellodur. Dergide şu şekilde geçmektedir: “*Matmazel Dö Pöviy ’nin la’biyatı olan (Konser Elekvar) oyunu başlayacaktı. Bu la’biyatı güya bütün temaşakârâne bir te’sir-i azîm vererek tiyatro meraklılarına istifade bahş eyledi. Herkes fikrini dermiyan ediyordu. Bazen de itiraz eyliyorlardı. Gürültü o derece tezayüt etmekteydi ki herkes söylenen lakırdıları anlamamaya başladı. Bir seda şu yolda bağılıyor ve sahibi dahi ayaklarını yere vuruyordu.*

— *Lakin bu Sen Klark rolüdür.*

— *Hayır, Po Dö Pödi’nindir.*

— *Durunuz adam Dö Konser Elekvar rolü birinci rakkasenindir. Ve Dö Pöyi, Dö Gazon rolünü oynar.*

— *Bunun zararı ne? İnsan her istediği rolü intihab ederek oynayabilir”*

(S. 4, s. 13).

Altıncı sayıda, kanlı biten Per Dö Gazon ile bir aktristin kavgasından bahseder. Kavganın sonunda Lapozan ile Mösyö Flors’un düellosundan bahseder. Bunlardan bahsederken karşılıklı diyalogları bir tiyatro metni gibi aktarır.

2 3.7. Gezi Yazısı

Tablo 2.14. Gezi yazısı Metninin Konulara Göre Dağılımı

Konular	Sayı	Adet
Ege Bölgesi, Timolos (Bozdağ)	1, 2, 3	3

Birgili İstavri Fikri'nin yazdığı yazı “Timolos’un” (Bozdağ) En Mürtefi’ Şevahiki Üzerine Bir Seyehat” başlıklı gezi yazısıdır. Konusu Batı Anadolu’yu anlatan bir gezidir. Birgi kasabası ve Bozdağlar geniş bir şekilde tanıtılmıştır. Metin, şu şekilde bir girişle başlamaktadır: “1311 senesi ağustos’un hararetili günlerinden biriydi. Akşamüzeri saat on raddelerinde Ödemiş’e tâbii Birgi kasabası’nun şimâlinde terfî eden ve dâmenleri nazar-ı Peyra Ormanları’yla mestûr bulunan Bozdağ’ın üzerine üç rakım ile beraber sûud ediyordum.” (S. 1, s. 10). Metinde bazı yerleşim yerlerinin eski isimlerinden bahsetmiştir. “Ödemiş Ovası’na (Kanu Kiyhuyanun Pedisun) ve mezkûr ovayı cenûben kat’eden “Misujiş” ceviz, cemî, arslan, Balyamboli Dağlarına mun’atıf oluyor.” (S. 1, s. 10).

Daha sonra Armunya gazetesi sahibi Milletyadi Efendi’nin buraları gazetesinde yayınladığından bahsetmiştir. Küçük Menderes Ovası’nı metinde geniş bir şekilde eski adlarıyla tasvir etmiştir. Bu tasvir şu şekilde geçmektedir: “Küçük Menderes Ovaları’nı müşâhede eyliyoruz. Mezkûr ovaların nihayetinde “Misujiş” dağları heybetnümâ bir sûrette imtidâd ediyordu. Baştanbaşa kasavet-i engîz kûriler dilfirib mevkîler ile müzbin bulunan bu sesle-i cibâlin arka cihetinde hafîf sisler ile acayibüş’şekil mürtefi’ birtakım şâhaneler nümâyan oluyor. Bunlar “Latmos” (Beşparmak Dağı) ”Salvakos”, “Babadağı”, “Kadmos”, “Honos Dağı” nam-ı selâsel-i cibâlin zirveleridir” (S. 1, s. 13).

Beytepe adının nerelere verildiğini eski isimleriyle şöyle beyan etmiştir: “Latmos” ile “Kadmos” silsileleri “Misujiş” dağlarının arkasından mahbûb başlarını

kaldırarak alt taraflarında imtidâd eden ovalara, küçük dağlara ferman-ı fermâ oluyor! Sardis Ovası'nın cihet-i şimâliyesinde "Hillos" (Kumçay) ile "Hermos" (Gediz) Nehirleri miyânında terfi' eden sihrinin selasil-i cibâlin cenûbî eteklerinde "Jiyjar" (Sahraf veya Marmara) gölü mirât-ı mücella gibi parlıyor. Müdevvir şekilde nümâyan olan bu latif gölün sathında bir takımadacıklar gözüktüyor. Etrafında ufacık ufacık tepeler imtidâd eyliyor ki bunların mecmuana "Beytepe" namı verilir." (S. 1, s. 13).

Derginin ikinci sayısında burada yer alan gezi yazısında "Esatir Perileri"nden bahseder: *"Esatîr-i Yunaniyye'ye mensub bir levha-i terb-i fezanın karşısında bulunuyoruz. Esatir Perileri! Evet, bunlar semalara doğru yükselip giden bu ihram üzerinde oturup meşveret eden "Olimpos" mabetlerini sûret-i dâimede ikametgâhlarında kabul etmekle nail-i musâ'adât olurlar" (S. 2, s. 12).*

Derginin ikinci sayısında Timolos'ta yaşayan halk ve orada yaşayan Otorinti adlı bir kraldan bahseder: *"Timolos" un etrafında yaşayan ve "Sesulidler"e tesmiye olunan cengâver musikişinas bir kavmin mekr-i idaresi olan bu şehirde "Otorinti" namında bir hükümdar icrâyı hükümet ediyordu." (S. 2, s.12).*

Derginin üçüncü sayısında Misujiş Dağları'ndan bahseder. Yılanlı Kalesi ve etrafında yer alan armut ağaçlarının serin gölgesinden geniş bir şekilde betimleyerek anlatmaktadır. Bunlarla birlikte Delfi rahibesi Pisiya'nın sözünü de ederek tarihi bir doku vermeye çalışır. Latmos (Beşparmak) Dağları'nda yaşayan "Diyana ve Andymiyon" adlı iki güzelin burada yaşadığını ve buraya ayrı bir güzellik kattığını anlatır.

2.3.8. Eleştiri

Tablo 2.15. Eleştiri Metinlerinin konulara Göre Dağılımı

Konular	Sayı	Adet
Gazel	6	1
Mersiye	7	1

M. Şekîb'in yazdığı "Gazellere Dair Bir Mütalaa" başlıklı eleştiri yazısıdır. Eleştirinin konusu, merakına hevesli bazı yazarların Fars edebiyatını taklit ederek birşeyler yazmalarındır. Ana fikri ise bu şairlerin yazdıkları taklit şiirler neticesinde itibar kaybetmesidir. Okuyucuları edebiyattan uzaklaştıracağı fikridir. Dergide şu şekilde belirtilmiştir: "*Merakına mübtelâ olan kudemânın meslek-i ma'lûmu erbâb-ı irfânın siyye-i itilâf ile muhtal olan kuvve-i temyiziyyesini bir hayli zaman taklit edebildikten sonra edebiyat-ı Farisiyye'nin gulve-ı misâl olabilecek mübalağatına takliden bir takım acaîb fikriyye vücûda getirmekten hiçbir faide muntarız olmadığı için hâiz olduğu kıymeti bir daha kazanamamak üzere zâyi etti.*" (S. 6, s. 86).

Şairlerin de eleştirisi yapılmaktadır. Hoş muhabbetten, güzel yaradılıştan, zevkten bahsetmeyen şairler sükût etmelidir. Gazel söyleyenlerin, edebiyatın fitratını, hoş muhabbeti, güzel insanları dikkate alarak şiir söylemeli ya da edebiyat heveslilerini küstürmemek için olgunlukla susmalıdır. Eleştirisini yapar. Bu fikirler şu şekilde dile getirilmiştir: "*Güzel, ruhlu manzûmeler yazarak iktidâr ediblerine umûmî şâpe şâhun eden üdebâ-yı hâzıraya gelince onlar da gazellerini diğer manzûmeleri kadar latîf ve mü'esir olarak vücûda getiremiyorlar, bunu elbette kendileri de i'tirâf ederler. Acabâ bu kabahat gazel tarzında mı? Yoksa şâirlerde mi? Şüphe yok ki şairlerde.*" (S. 6, s. 87).

"Mersiyeler Hakkında Bir Mütalaa" adlı eleştiri derginin yedinci sayısında bulunur. Yazarı belirtilmemiştir. Çok güçlü bir şair işi olan mersiyeler, üzüntüyle söylemek gerekirse bizde fazla ilerlememiştir. En etkilisi ise Kerbelâ için söylenen mersiyelerdir. Kazım Paşa'nın mersiyesini örnek göstererek övgüyle bahseder.

*“ Düştü Hüseyin atından Sahrâ-yı Kerbelâ’ya
Cebrâil var haber ver sultan-ı enbiyaya*

*“Parçalarına dikkat buyurulsun. Ne müessir ne cân-sûz? İşte te’essür-i hakîki ile
a’ mâk-ı ruhtan kopan feryâdlar böyle olur.” (S.7, s.105).*

Fars edebiyatındaki mersiyelerinin içtenlikle yaşayarak yazıldığını ve çok mükemmel olduğunu Kâşani ve Sabahî’nin mersiyelerinden şu şekilde örnekler vererek över:

*“...Uryan-ı tan Hüseyin va ba tarac dad çerh
Pirahani ka Fatima aş rišta bud ve tar*

*Nagrafta gayra band keran dast u kasi
Ân natvan ka ez aal aba manda yâdgar...” (S. 7, s. 106).*

Yazar duygularını “Bu satırları okurken ağlıyorum” diyerek dile getirir. Bizde Baki’nin Kanuni mersiyesi, Ekrem Bey Efendi’nin Necip Paşa için söylediği tesirsiz mersiyesi ve Akif Paşa’nın mersiyesi istisna diğerleri okunmaz demektedir. Edebiyatımızda ciddi bir mersiye daha var o da Ahmet Vefa Bey’in Reşide namında bahtsız birine söylediği mersiyedir. Dergide şu şekilde yazılmıştır: *“Bâkî’nin Sultan Süleymân hakkındaki mersiyesiyle Ekrem Bey Efendi hazretleri tarafından Necib Paşa merhûm hakkında söylenilip her parçası bir te’sîri hâiz olmayan mersiye ve Âkif Paşa merhûm tarafından hafidesi için hesâb-ı benân ile yazılan manzûme ve buna benzer diğer bir iki eser kıymetdâr istinsnâ edilir ise bizde okunacak mersiye kalmaz. Unutmayalım! Edebiyatımıza cidden şeref verecek bir mesiyemiz daha vardır ki o da nûrsîdegân-ı şu’arâdan Ahmed Vefâ Bey Efendi tarafından Reşide namında bir bed-baht için söylenilmiştir.” (S. 7, s. 107).*

2.3.9. Antoloji

Mehmet Şekîb'in derlediği antoloji "Müntahâbât" başlığı ile yer alır. Antolojide, Senih, Nâcî, Galip, Leyla isimli şairler yer almaktadır. Leyla isimli şairin adı iki defa geçmektedir. Şiirler şu şekilde yer almaktadır:

"Allah lafz-ı mukaddesini muhtevâ eş'ârdan:

*Derd beni dildir çeken gözdür gören ruhsârını
Allah Allah kâm alan kimdir çeken kimdir ta'ab*

*Bir gün cezâ seni göreceksin cefâların
Kalmaz esersiz âh edip Allah çekdiğim*

Senih

*Bak ne mes'ûdum harâbâtîliğim ma'rûf iken
Zevki bir Allah gülbankile tekmîl eylerim*

Nâcî

*Olmasın âzâde penç u tâc-ı gâmdan kînecu
Mâr-ı ser mâr-ı dîdeye Allah güneş göstermesin*

*Şem'-i ruhunu yandığım ey mâh yeter
Âh eylediğim tâbe-seher-gâh yeter*

*Olmasa sanempereset aşkın tövbe
Ey tefl-ı cefâpîşe bir Allah yeter*

Gâlib

*Beyhûde yere eylemem isyânım için âh
Yakmaz beni elbette o guffâr olan Allah*

*Münkerin ta'nı kuru davâdır
Vâkıf-ı ser-i nebî mollâdır*

*İki âlemde de Allah bilir
Melce'm hazret-i Mevlânâdır*

*Çünkü hemrâhım benim bir âhdır
Dest-gîrim hazret-i Allah'tır*

Leylâ

*Yine hayrette dil-i gümrâhım
Tuttu âfâkı figân u âhım*

*Zeneb-i Leylâyı da mağfûr eyle
Çok günâh af edici Allah'ım*

Leylâ (S.7, s. 103)."

M. Şekîb'in üçüncü sayıdaki "Müntahâbât" başlıklı antolojide şiirleriyle birlikte şu şairler yer almaktadır: Ekrem Bey, Nevres Kadim, İzzet Molla, Menemenlizâde Tahir, Nabi, Safa, Nefî, Bakî yer alır. Antolojide yer alan şairler ve şiirleri edebiyatın mihenk taşı sayılan şairlerdir. Bu antolojide on tane şairleri şiirlerine yer vermiştir. Eski edebiyatın temsilcileri ve yenilikçi edebiyatta yer alan Recaizda Mahmut Ekrem (Ekrem Bey) yer verildiği görülmektedir:

"Allah" lafz-ı mukaddesini muhtevî ebyattan:

*Bir harfîni manzûmeyi bî gâye-i sanmak
Fehm eylemeden ben dahî şâir miyim Allah*

*İbadetimi vasıtadır arza bu yoksa
Tevhîdine layık söze kâdir miyim Allahım.*

Ekrem Bey

*Billahi sizi candan severim varsa hilâfım
Kurtarmasın Allah elem-i hasretinizden*

Keza

*Mevtimle de mi geçmeyecek zahmet-i aşkın
Cân bitti niçin bitmiyor Allah hâlicanım*

Keza

*Canım dediğim kasdediyor cânıma eyvâh
Allah acısın hâl-ü perîşanıma Allah*

*Bütün eşya bana Allah'ı arz eder o âlemde
Çimenler goncalar Allah derler kalbe her demde*

“Sıhr-i Menemenlizâde Tahir'in”

*Ey tâlâmı siyah eden mâh
Fıkr eyle ki müntegâmdır Allah*

*Arz-ı tâlim eylemez mi âlem-i imkân sana
Arz-ı tâ'zim etti Allah'u âzimü's şân sana*

*Naat-ı Nâcî
Sevk eder çok bilme hayret-i râhına
Çok bilen hayran olur Allahına*

Nâcî

*Allahtan istiâne ettim
“Ayan” dedim bu râha gittim*

Kezâ

*Şevkin kimedurmayıp gidersen
Allahıma cest-i cü edersen*

Ruha Hitâb
Sende zâhir olacak acz-i fütûr
İntikamın komaz Allah kıyur

Nâbi

Tutalım çarha erişmiş cahın.
Yine adni kavlisin Allah'ın

Keza

Nükseden pâki ve mesündür bâri
Olmaz Allah'a tağyir'i târi

Keza

İşte milyarlarca âlemler diyor Allah
Pîşegâhında şehvet-i kibriyâdır kâinat

Safâ

Manayı vücud râbb-ı âli.
Allah bilir âzim-i mâni

Nâcî

Ahdın nâleden ümidimi çoktan kodum
Mahrum etsin bîmarıma Allah seni

İzzet Molla

Çektiğim derdi ne hemhâne ne hem-râh bilir
Âşıkım hâl-i dil zârımı Allah bilir

Nefî

Şeb-i hicrânda neler çektiğimi hiç sorma
Onu bir ben bilirim bir dahî Allah bilir.

Nevres Kadim

*Hem yanar hem derdi söyletmez nigâr-ı cânıma
Allah Allah ben de hayranım dil-i sûzanıma*

*Sensin bu gülistânın sermâyeyi sefâsı
Allah ey baharım göstermesin hazânın*

Nevres Kadim

*Dâne-i hânına bak cennet-i ruhsârına
Nice sır eylesin Allahu seversen âdem*

Bakî

*Def eyleme nev günü gavs-ı kazanın
Allaha tevekkül gibi muhkem-î siper olmaz.” (S. 3, s. 3).*

Netice itibariyle *Şule-i Edep* dergisinde yer alan şiirler şekil olarak Klasik şiirin etkisinde kaleme alınan şiirlerden oluşmaktadır. Konu ve tema olarak Klasik şiirde kullanılan aşk, ayrılık acısı, vefasızlık, tasavvuf, ölüm, inanç, ızdırap, övgü, sevgili, din, peygamber sevgisi gibi alanlarda yazılmıştır. Bazen de halk şiirlerinden örnekler verilmiş, kahramanlık, vatanseverlik temaları seçilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ŞULE-İ EDEP DERGİSİNİN ÇEVİRİ YAZISI

3.1. Birinci Sayı

Numara [1] 4 Ramazan Sene 1314(Cumartesi) 25Kanûnisani Sene1312 Birinci Sene

---

ŞULE-İ EDEP

1314

Menâfi-i mülk-i der-idevletehâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrire mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

1962-Sb-89

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

[s. 2]

Tahdîs-i Nimet

Hengâm-ı tulû'î bâ-ımdâd Râbia tesadûf etmiş. Hûrşîd-i cihân ârâ gibi her zerrede bir eser feyz-i nümâyan ederekmilletin istikbâl-i ikbâle âmâde olduğu bir sırada bâ-kemâl şan ve iclâl-i sâye-i endâz örnek saltanat olan hâmî-i ikdas-ı Osmâniyân pâdişah refi'î şân efendimiz hazretlerinin kâffe-i mehâmşinâsanî garîk-i hayret edecek bir muvaffakiyet-i müşkül bir endâzâne ile tezyîd-i meknet-i hükûmet, te'min-i sâadet-i ahâlî gibi iki vazîfe-i makdiseyi îfâyâ ve bu suretle Osmanlılık şânını lâıyk olduğu mertebelere iglâyâ başladıkları zaman meymenet-inişandanberi pürtevfazây-i enzay-i enzâr-ı şükrân olan muvaffakiyât-ı âliyenin biri ve belki birincisi mâarifimizin sûret-i matlûbede te'min terkîsidir. Bundan yirmi, yirmibeş sene evvel yalnız küçük kasabalarda değil oldukça büyük şehirlerde bile lâıyıkla okur-yazar, kâtibâne yazılmış bir şeyi dakâikiyle anlar adam bulmakumûr-ı müşküleden mâ'dud gibiydi. Hâlbuki fiyevminâ hâza on beş, on altı yaşlarında bulunan gençlerimizin birçoğu Türkçe gibi esna-i seleseden mürekkib bir lisânda fesâhat ve belâgata muvaffak surette tekellüm ve kitâbet ve bundan başka fennimütenevvia da dahi ibrâz-ı behre mendi ile en büyük tahsinlere en parlak aferinlere ispat-ı liyâkat edebilirler. Bir milleti on beş yirmi sene zarfında servet ve memuriyet cihetinden fevkalâde tâil-i terkîetmekle beraber hüner ve ma'rifetten bu mertebelerde vâyedâr edebilmek için ne âli himmetlere ne büyük gayretlere lüzûm görüleceğini düşünelim. Bugün Osmanlılar öyle bir pâdişah zî iktidarın zîr-i cenâhı re'fetinde bulunuyorlarki zât-ı muallimâtını teşbiye için yine zât-ı setvede sıfatından başka bir müşebbede bulmak imkân haricindedir.

Pâdişahımız efendimiz hazretleri taht-ı âlî Osmaniyye şerefcâlis oldukları yevm-i mübeccelden biri devlet-i muazzamamızın müşkülât-ı azîme-i siyâsiyesini en mâhir diplomatlara en büyük dahîlere hayret veren tedabiri hâkimaneleriyle bâlazla nâzırı nâmeşhûd bir iktidarî siyâsiyeye mâlik olduklarını şanlı şâşalı bir sûrette ispat etmekle beraber tabii sadıklarının ihtiyacâtını nazar-ı dikkat şehinşâhilerinden devir tutmayarak zîr destanını şefkat pederâne ilehimâyet eder bir pâdişah merâhimperver olduklarını kâffe-i cihâniyanâne teslim ettirdiler.

İşte bubüyüküklerin netice-i tabîyesidir ki bugün matbû-i mefhumun nâm-ı ulvîyesini takdis için nefsin de hasbel insâniye-i mecburiyete hissetmeyecek hiçbir Osmanlı tasavvur edilemez. Her lem'a-i hayat efrûzi nokta-ı eni'tâfını mehîr-i ukûl bir eser tecdîdi ve tâli ile teyidâr eden o neyyir şevketin ifade-i hayret efzâsî eseri olarak mülk-ü fesîhi Osmaniyye'de vücuda gelentekmilât-ı cediyyeye dâir bir fikir icmâl-i peydâ edebilmek için yirmi sene evvelki hâlimize ircaînazardan sonra yalnız mârifemizin hâl-i hazır yine atf-ı nigâh tetkik eylemek kâfidir. Bugün sâha-i pirâyeye vücûd olmuşâsar-ı umrân-ı terkiyenin her hangisine imâle-i nigâh etsek ulvî himmet şehinşâhının bir bûrhan-ı bihterini ile tenvîr-i çeşm-i mufahharat etmiş oluruz. Ümitvâr tevfk-i semedanî olarak neşrine ibtidâr eylediğimiz şu risâle dahî lütfen sözâver buyrulan müsaade-i seniyye-i cenab-ı zıllullahî ile matbuâtımıza bir lâhika-i cedîde olmak üzere saha-i intişare çıkıyor. Velînimet-i maarifperver efendimiz hazretlerinin şu lütf-u celîli cenâb-ı zıllullahîlerinden dolayı da bâ kemâl-i sadâkat-ı arz-ı şükran bî bâyan ve tezâyid-i ömrü ve ikbali gitti. Sitânileri ediyye-i mefruzasını bî hulûs elbîsâl tekrar ile ez serî nev tezyini lisân-ı rekabet beyan eyleriz.

O demgehi baht-ı devlet-i yâveri Osmanîyân oldu. Şehinşâh muazzam-ı câlis örnek şân oldu. O sultân kerem gösterdi. Feyz-i âyan oldu. Zamanı şevkatinde her taraf meseli cinân oldu. Melâleti kalmadı. Osmanlılar hep şâduman oldu. O şâh-ı âlem-i âra meşrık-î envâr-ı hükûmettir. Vücud-ı ikdası sermâye-i ikbâl millettir. Kerîm-ü tâbia'dır. Et'taf-ı bî haddi ve nihayettir. Bütün erbâbı hâcet şimdi dilseyr-i i'nayettir. Saadet-i vakittir. Her türlü nimet-i raykân oldu. Bugün Osmanlılar bir hâmiye-yi zîşana nâildir ki her lütfu celîl-i milleti te'sîde kefieldir. Büyüktür, pür-ü hemmâmdir. Bir şeh-i sahip fezâildir. Siyâse-i muazzamdır. Hâkim bîmimâseldir. Tedâbir ile devlet-i hâiz-i ikbâl ve şân dolu.

Abdi memlûkleri
Mehmet Şekîb

Abdi memlûkleri
Mehmet Necati

Bir İfade

Acz-i kâmilimizi muğterif olduğumuz hâlde hulûsü niyetimize ve erbâb-ı mütâalanın lütfü hatta pûşanelerine istinaden neşrine ibtidar eylediğimiz şu risâle her türlü asârı fenniye ve ebediyyeyi muhtevâ olacakve ileride lâzım görüldüğü halde haftada bir çıkarılmak üzere şimdilik yalnız on beş günde bir def-i neşr edilecektir. Mâlûmat, Servet-i Fünûn, Mektep, Resimli Gazete gibi âsâr-ı mühime-ive edebiyye-i tenevvîr-i ebsâr-ı kârîn etmekte iken şu naçiz risâlenin âlem-i matbuata çıkarılmasından şimdiki hâlde câlib-i nazar bir faide hâsıl olamayacağını[s. 3] herkes söylemezden evvel biz itiraf ederiz.

Fakat İzmir gibi memâlik-i mahrûse-i şâhâne'nin en mühimlerinden mâdud ve mütea'ddid-i cerâid-i siyâsiyesi mevcûd bulunan cesîm bir şehirde böyle de edebî bir gazetenin ucûbu vücûdınıtasdîk ile beraber bu gibi âsârın def'aten nâil-i mükemmeliyette olması müteâzziru hiç olmazsa pek müteessir olduğunu teslîm edecek birçok zevâat bulunacağına emîn olduğumuzdan şu teşebbüsümüzün herkesçe nâbca addedilmeyeceğini ve görülecek nakâyısın hulûsu niyetimize bağlanacağını kaviyyen ümit eylemekteyiz.

Maksadımız sâye-i feyz vaye-i cenâb-ı pâdişahı da ebnâyı nev'imize aliyyi kaddere-istidâta hizmet etmekten ibarettir. Erbâb-ı maârefin rağbât-ımuşvikânelerine mazhar olduğumuz halde tezyid-i şevk ve gayretle risâlemizin her sûretle ıslâhına çalışmaktığımız tab'dir.

Ve minallahü 't tevfiik.

Ramazan

Min kable birçok fezâil ile müşerref buyurulan şehr-i ramazân kemâl-i ruhânîyetle hulûl ederek ef'ide-i mü'minin ve mü'minât-ı mazharı messerât-ı latahsî eyledi. Gönülleri nûr imanıla tabnâk olanlarca bir büyük beşâret makamında telakkî edilen helâl ramazan-ı arz-ı dîdar nûr-i efşân ettiği zaman her Muhammedî tarifi ve tasvîrimuhal bir hissi saâdetle memnûn olur. Gündüzî tasvîrin fevkinde ezvâk-ı

ruhâniye ile marûr eden gecesi de meselli ancak âlem-i hâyalde bulunabilecek bir şa'şâ-i dil efrûz ile geçen o mâh-ı mübarekde bir mü'min-i selîmel-kalbi bârgâh ahd etse sâimen arz-ı tazarruât ederken hissettiği encilâyı kalbe başka zaman nâil olamaz.

Ramazan öyle mukaddes bir şehirdir ki hulûliyle beraber herkes münhebâattantebriye-i nefis ederek errahmerrâhîmîn olan cenâb-ı Allah'tan niyâz-ı mağfirete şitâbân olur. Aczeyle muâvenat-ı ferâiz-i dînîyeye son derecede riâyet-i hâsılı her sûretle iktisâb-ı ecrâha gayret hususunda halkın ramazân-ı şerifte gösterdiği itinâyı ciddiyede sâlâh-ı hâlile ittisâf emrinde omâh-ı mübârek de pek büyük bir mecburiyet-i maneviye hissedildiğine delâlet eder. İnsan o şehri mua'zzamada bir tarafta haffaz-ı hoşelhân-ı peygamber pes nidâne bir edâ ile tilâvet-i kurân diğer tarafta da âlim-i hakayikşinâs ve izzeyn-i kirâm tefsir-i kelâmeh ile tenvîr-i fikir ve vicdân etmekte iken bir camî-i şerife dâhil olursa kendisini cihân-ı nâsutun fevkinde bir âlime sûu'd etmiş zanneder. Ramazan'ın fezâil-i adîde-i maneviyesinden başka mutenâbermenfât mâdiyesi vardır ki o da imtilâ-i daim-î halinde birçok emrâd-ı medheşeye menşei olan mua'ddeyi hekimâne bir perhiz ile ıslâha ve bu sûretle a'zam-ı nâim olan sıhhat-ı vücûdu muhafaza-i tezyîde sebep olmasındır. Fakat bu fâide-i maddeye iftisârdan sonra iğtidâlî muhafaza ile kâfi derecede ta'âm edenlere hastır.

Vakt-i iftarı hulûl edince birkaç günlük tâamı birden ekeler ederek muaddelerini tahammülün fevkinde tadyîka uğurdan şikem perverân o faideden mahrumdurlar. Bu gibiler oruçtan müstrefid olmadıktan başka her hükm-ü münîfi bir destûru hükümet olan şer'î şerîfimizin tahrîm-i ısrâf hakkındaki emri mukaddesî hilâfında hareket-i sîesi olarak birçok rahatsızlıklarda giriftâr olurlar. Ekel ve şerîbde hadd-i itidâli tecavüz etmeyenler ise esasen rahatsızlıktan sâlim olmakla beraber sünen-i müekkededen olan terâvih namazını kılmakla vücütlerinde birhafiflik ruhlarında bir inşiraâh hissederler. Nekadar tedvîl-i mukal etsek ulviyet ve kudsiyet-i kelâm-ı bârî ile müsbet olan şehri mübeccelin bihakkın ta'rifi ve ve tavsîfine muvaffak olamayacağımızı bildiğimiz için bu kadarcıkla bâ'l iktifa şu mâh-ı kudsiyetpenâh ile bâkemal şân ve ikbâli teşriflerinden dolayı hâdimi'il haremeyn'iş şerîfine efendimiz hazretlerine arz-ı tebrikât eder ve zât-ı setvede saffat-ı cenâb-ı tâcidârîlerinin bu gibi

eyyâm-ı mesûdenin emsal-i bî şimârıyla şarkıyâb olmaları dürri ve dinî kemalî ihlas-ı kalb ile icâbatına kibriyâya îsâl eyleriz.

İzmir Gazetesi sahip imtiyaz ve başmuharriri şair fazıl izzetli Hakkı Efendi hazretlerindedir.

Naat-ı Şerif

Menguşî sînedâr hisâr-ı âlin yâ Resûlullah
Gider mi çeşm-i âşıktan hayâlin yâ Resûlallah

Münevverdir ezelden mehr-i mehr güle dil ü dîdem
O mihrin daim et serde zevâlin yâ Resûlallah

Sen ol şems-i münir-i asûman-ı ser medyetsin
Tutar kevneyn-i envâr-ı cemâlin yâ Resûlallah

O bedr-i tâm âlemtâb o celâ lâyezelfîsisin
Senin yoktur efvâl ile hilâlin yâ Resûlallah

Sen oldur yetîm-î mahrûhaditstin hüdâ şahit
Cenâb-ı hak gibi yoktur mîsalin yâ Resûlallah

Habîbullahsın Allah ol meşder-i sana âşık
Düşer mi [Hakkı]ya fikr-u visâlin yâ Resûlallah

Bilindi kadr-i istiğdadına nispetle her şeyin
Olunca zâhiri eşhada kemâlin yâ Resûlallah

Kitabullahsın esrâr-ı hakk mesturdur sende
Onun için ser azimdâr meâlin yâ Resûlallah

Firakınla yanarkenihtirâz etmem yâ Resûlallah
Beni tek yakmasın nâr-ı celâlin yâ Resûlallah

Dîl-i şâirde feyz-i pâk aşkın daim olmazsa
Senin mümkün müdür nâât-ı nâlin yâ Resûlallah

Başmuharririmizin pederi Tokadizâde merhum Mehmet Nûri Efendi'nin iki gazeliyle
bir kıt'ası:

Olmadı bir dem müsâde tâlî verdin bana
Çekdirir envai derdi mihneti gerdun bana

Bulmadı buy-ı vefâ gülşen sarayı dehrde
Derdin gerçi göründü nefis-i ker nâkun bana

Rindi-i aşkım cer-i naçize etmem iltifât
Sâgir-i sehbâyı ey saki lebâleb sun bana

Âlem tecrit imiş terk-i alâikden bana
Eyledi leâlim lâkayd-ı dil-i mecnûn bana

Gözlerim pür-hûn iken derd ile nûri her zaman
Bir nigâh-ı çok görür ol kâmeti mevzu'n bana

Ey sûrun-i firdevsi koy yâre vasl-ı mekânını
Bulmaz âlemde deriğ-i can iden cânanını

Ehli istigragdan eyler erâdat-ı insilâba
İbret-i âli pervâne eyler nârâ ilgâ cânını

Hocası Mecnûn dersi mübahhes hâl-i cünûn
Mekteb-i âşkın ne bilsin akilâne erkânını

O kurnây-ı mest-i gurur ahvâli devr-i câmdan
Gösterir çarhın sana keyfiyet devrânını

Haste-i dil çeşminden eyler derde ümîd-i devâ
Etme de câm-ı ecelden ârzu dermânını

Matlubun feyz-i fe'âdî ise nûr-i fil-i makarr
Şeyhi Şemsî'nindir dergâh-ı çarh-ı evvânını

Düşmüşem seyr-i rûy-i yârdan bîvâye kalmıştır
Muhabbet demleri rû'yaya yâ hülyâyaya kalmıştır

Tabibim gec devâdan urma destin nabzıma zîrâ
Ben evvel dilhaste-i âşkım işim mevlâyaya kalmıştır.

İzmir gazetesi sahibi imtiyâz ve başmuharrirî edip fezâilperver izzetli Hakkı Efendi
hazretlerinin eserleridir:

Gazel

Î'tikas olmadım ya sâki
O'dur bedr-i vecihin elbâki

İncilî minhu necm-i âmali
İşrakta menin şems-i âfaki

Men şuâi s' subûhi misbâhî
Hamratül hamr zû'i eşfâkî

En bâ lirâh kadîruh er- rûh
Leyse dün-i er'rahiyk-i tiryâkî

Sâlaynî bîşevkin hattâ
Kâd-ı dem'î yezîlü ihdâkî

Eskinî, eskinî bâ kevvâb
Zâb-ı kalbî billezzî işvâkî

Mâ med hatt-ı bimâ yüzüm âh
Festâ' rimne hubbi helâkî

“Bu dahî mir-i mü'mî ileyhindir:“

Gazel

Bu iğbirâr nedir yâr gâmkisârımda
Enîn eder ser-i bâlîn ihtizârımda

Gammemi etti tecemmûde havfeder bilmem
Kefen mi oldu libâsım vücûdu zârımda

Ecel kapansada kabrimde aksi ruhsârsın
Temevvüc eyleyecek çeşm-i girye bârımda

Unutma resm-i vefâyı rakîbe yüz verme
Katilim beni rahat bırak mezârımda

Ne der bu nûr-i muazzam benim mi ruhumdur
Vedâ' eder bana Hakkı turub kenarımda

İzmir Ticaret Mahkemesi zabıt kâtibi şâir şirinzebân refâtlü Halil Sâfi Efendi'nindir:

Sultân-ı cihân, şâh-ı mükerrerem
Hakan-ı kerîm, âdl-i tuem
Şâhinşeh zi şükûh-i âlem
Sertâc-îâzim-izamanıdır

Dehre bugün ol ferîşteh-i haslet
Vermiş idi makdemiyle ziyet
Osmanlılara büyük sâadet
Bahşâyîş-i Rabbi müsteândır

[s. 6] Vaktaki cihâna oldu dâver
Her köşeye adlî verdi zîver
Âlem bunu söylüyor serâser
Tedbîri musîbî meleke cândır

Bezî eyleyerek nice â'tâya
Sıdk-ı ehlini eylemekde ihyâ
Bim gazabıyla kahrî ammâ
Lerzeş de kalb-i hâinandır.

Etsin o şehî hüdâyı mennân
Tahtında hemîşe pertev-i efşân
Dâim ola âfiyette her ân
Kim devlete mâbel emândır

Gögerçin(Güvercin)

Yüksel! Ki semâcihân senindir
Pervâz ki tairân senindir
Pestî-i zemîn sana yer eşmez
Çık göklere asûman senindir

“Yerlerde sürükleneni öperler”
Her dîdeye bahş-ı hayret eyler
Çık! Cevv-i semâya birde hûş et
Etsin seni şû’lelî, münevver

Fitrat sana âsûmânı vermiş
Tabianca da bir cihânı vermiş
Evvel yaşatıp seni zemînde
Sonra o güzel mekânı vermiş

Yüksel! Ki semâdaki melekler
Senden nigmât-ı aşkı bekler
Hû hûların âsumânı tutsun
Yüksel! Ki yine ey güzel kebuter

Yenişehirizâde: Halid Eyyûb

Cenâb-ı Nâcî’ye

Ey meşrık-ı neyr-i kemâlât
Azdır sana bunca ihtifâlât

Âsarı ile bihakkı kurân
Ettin biliğayı asr-ı hayrân

Tezkâr olunur edeble namın
Memduhi guzînesin enamın

Vâdey-i edebte sahnesâz
Sensin bize muktedâyı mümtâz

Teslim ederiz okulunu nikâd
Erbâb-ı zekâyı etti erşâd

Sayende tefeyyüz etti şâban
Vardır buna bînihâye-i bürhân

Feyz kaleminle geldi elhâk
Üslûb-ı beyâna başka revnâk

Şiirinki terb-i fezâyı candır
Cûş-i âver-i teb-i şâ'irândır

Ettin bizi sözlerinle teshîr
Nutkun da nedir bu rütbe-i te'sir

Nacî seni halık-ı berr-i eyâ
Bir başka sihatle etti gûyâ

Fikrindeki intizâm ve cevdet
Şiirindeki insicâm ve kuvvet

Her şair muktedirde yoktur
Çoktur bu sözün delîli çoktur

Bir harikâdır o zihn-i derân
Bir bârikadır o fikri çâlâk

Ey şair-i mucize-i ilâhi
Namın bizi eyliyor mûbahi

Parlardı yüzünde nûri îmân
Zâhirdi sözünde âşk-ı sübhân

Âli idi hem-tek vakârın
Bir kimseye yoktu iftikârın

İtmişti seni ulvî tıynet
Bîgâne-i intizâr-ı himmet

Mahkûmî olur mu imtânın
Üstâd-ı hakîm-i şâirânın

Yâ râb bunehâl-i bî-niyâzı
Yâ râb bu ne rutbe-i serferâzı

Ey ârif-i zi kemal-i hakbîn
Ettin bizi rihletinle gamkîn

Erbab-ı edeb hazîn ve me'yus
Efsûs diyor hemîşe efsûs

Ukbâda seni Hudâ'yı vehhâb
Dîdar ile edûb sâfâyâb

Şevk-i ebedîyeye mazhar etsin
Sermest-i râhîk kevser etsin

M. Şekîb

Âsar-ı Sadî'den

Pederki cân azîzeş bâb-ı resîd çe güfte
İki nasihat mengûş-i dâr can azîz

Bedvest-i gerçi azîz-i est râz-ı dil-i münşa
Ki dostu neyyir bekude-i bedvestanî aziz

Pederim hengâm-ı ihtizarında bir nasihât-ı hekîmâne olarak dedi ki sırrını en azizdostuna bile Söyleme zîra onunda emîn olduğu dostları vardır. O sırrı onlara söyleyebilir.

Ümîd-i halkı birâver-i çenânına bitevanî
Bi hükm-ü ân ki terâhim-i ümîd-i mağfîretsîn

Ki ger zepâ-yı der âb-ı bedânı eyne mâni
Ki destgîriye-i dermâned gonçe-i maslahatsîn.

Acz-i fâsîh-i muktedir olduğun mertebede iyilik etmekten çekinme; Zîrâ muhtâc-ı mağfîret bir insansın eğer sende bir gün mertebe-i ikbâlden hazîz-i edbâra düşecek olursan destgîr-i dermânedkân olmanın meziyetini anlarsın.

İzmirli: Ali Nigâhi

Gazel

Nakş etti dile hüsnü bir dilber-i nakkâş
Verdi o perîhâneye ferpeyker-i nakkâş

Bin renge boyar âşık-ı bir nîm-i nigâhla
Mucize mi değil dîde-i efsunkâr nakkâş

[s. 7] Tasvîr edemez manî ve bahzad-ı nazırın
Âyine-i sâf ola meğer manzur-u nakkâş

Bak sînede resm eylediği lâle-i dağa
Tîr-i müjedir gülün hüner-i perver-i nakkâş

Renk eylesede mevi'de-i bukalemunla
Mengûş-i hayalim yine gülpester nakkâş

Tezvin edeli levh-i dîli nakkâş ve nigârı
İrfan! Kalemim oldu sitâyîşur nakkâş

Hâbgâh Cânanda

Şarkı

Zemîne yağdı pertevler semâdan
Uyan ruhum uyan hûb-ı sefâdan
Sağıldı nefhe-i cennet-i sabâdan
Uyân ruhum uyân hub-ı sefâdan

Cihân pür zevk muhannetler gürizân
Bahârın tâbî her yerden fûrûzân
Sâden renk ve nûr olmakta rîzan
Uyan ruhum uyan hub-ı sefadan

Çimenler yaseminler ferş-i râhın
Şer-i cânperver munâzır-ı nazara hevâhın
Bu dem gülşenler olsun cilvegâhın
Uyan ruhum uyan hûb-ı sefâdan

M. Şekîb

Şarkı

Yok, mehdde bile şâşa-yı çeyre-i âlin
Âyinede vardır güzelim varsa misâlin
Gönlümde durur aks-i dili ârayı cemâlin
Âyinede vardır güzelim varsa misâlin

Pür cazibedir ey gül tervice munîrin
Bir lahzâda bîçâre Şekîb oldu esîrin
Yoktur bilirim bağ-ı melâhatta nazîrin
Âyinede vardır güzelim varsa misâlin

Şarkı

Herdem aşkın derd-i nâk etsin beni
İsterem derdin helâk etsin beni
Tiğ-ı kahrın çâk çâk etsin beni
İsterem derdin helâk etsin beni

Dönse ger gâmımca devrân istemem
Çâre sâzım olsa Lokmân istemem
Ben o bîmarım ki dermân istemem
İsterem derdin helâk etsin beni

M. N.

“Bir Hatıra”

Hurşîd-i cihântâbın mağribde cevelânsız olan diltirib, nigâh-ı riba bulutları rengârenk ziyâlar müstagrak ederek nazarlardan nihân olduğu zamandan bir sâat sonra idi ki mürtefî izhâr-ı ruhnevâz ile müzbinbir mûka'de yalnızca oturup tulû'î kamere ittizar etmekte idim. Nur-i nazarım fevkimde şâşayı nümâyı azimet olan semayı mekvekebin en derin, en nurânî cihetlerinde pervâz, gönlümde menşeyini tâyîn edemeyeceğim bir hiss-i garâm ile ihtiraz etmekteydi.

Rüzgâr o derecede rûhperver bir letâfetle vizân oluyor idi ki bir hasretzedeye haclegâh saadetinde kendisiyle henüz leb berleb visâl olduğu mâşukasının müttehicâne teneffusîancak o kadar safâ-i bahş olabilir. Etrafta amîk bir sükut-i hükümfermâ idi. Güyâ ki mekve na't-ı şûleyle ruhi efzâdesermest neşât olarak hub safâya dalmış idi. Aradan çok geçmedi. Cenubi şarkda, hafif nazar-ı ribâ bir ziyâ peydâ oldu. Bu ziyâ gittikçe tezâyede tezâyid ettikçe hudûdunu nûsiaya başladı. Birkaç dakika sonra idi ki kars-ı kamer tamamen nümâyan olmuş zîr-i vebâle pertevler içinde kalmıştı. Havada arasıra latîfî ve nuranî bulut parçaları nümâyan

oluyordu. Bunlara baktıkça birtakım melekler dünyanın o geceki letâfında hissedâr-ı neşât olmak için küremize takreb etmişlerde hevâyı nesîminin en yüksek tabakaları üzerinde hey'et-i mecmûası, uzaktan bulut parçaları zan olunan pertevli kanatlarıyla yavaş yavaş tîrân ediyorlardıyeceğim kalırdı. Herhangi tarafa atf-ı nigâh etsem bir inşirak-ı dâde-i efrûz, bir tecellî-i aramsüz meşhûdem olmakda lisânımda üstâd-ı Ekrem'in:

“Yâr her sevdan hubda eder şeb-i mehtâbda
Can ve dil-i vakf-ı temâşa der şeb-i mehtâbda”

beytini tekrar etmekteydi.

Mevki'n senin amîyki içinde derin bir tefekküre dalarak kendimden geçecek derecelere gelmiş idimki hazîn ihtirazlı bir kız sedası sem'îme vasıl oldu. Hissimi toplayıp dinlemeye başladım. Âşıkâne bir huruş ile terennümsâz olan o andelîb karamsar güneşte melâl-i âverine zâten vâkıf olduğum zavallıydı.

Müesser bir edayla yine üstâd-ı muhteremin:

Cân hasta düşüp şiddet-i sevdayı sermeden

Kan doldu ciger-i hûn-i dil-i perver kaderimden

Ey mevt! Yetiş muzdaribim yaralarımından

Bitmekte hayât-iâteşâh sihrimden

Aşkım yetişir ey verem elçek ciğerimden

Şarkısını okuyordu. O nağme-i cânsözün aksi henüz dağlardan zail olmamış idi ki yanımızda ki ağaçların birinde garîp bir bülbül o demde gönlüme muhtazarın enîn-i ahirî kadar te'sir eden âvaze-i rakt-iâveriyle ruhumu birkat daha lertzân etmeye başladı. O biçâre kızı hayatın en tatlı en neşveli bir deminde bir bülbül-ü garib ile demsâz-ı emîn olmak cangedâz te'sirler takatsiz tahsirlerle gözyaşları dökmek için oraya sevk eden şey-i muhabbet [s. 8]dayanılan dâhiye cansöz idi. Evet! O bedbaht çocuk esîr-i muhabbet olmuş vermen o medheş düşmen-i şebâb-ın bahçesine henüz

teslîm-i kerb-i bân etmiş idi. Artık olduğum yerde duramadım. Asabi bir te'sirle ağlaya ağlaya â'vdete mecbur oldum.

Ali Nigâhî

Nevâyî Tesiri

Ne hazîn bir sihirdi!
Ki nazargâhımda envâr!
Bakıp ağlıyordu herbâr!
Sana karşı sanki ey yâr!
Gönül âh-u zâr ederci.
Ne hazin bir sihirdi!
Uçuşurdu hep melâik
Ki furugi hüsne-i mâlik
Nice dil-rubâ güzellik
Nazarımda cilve gördü
Ne hazîn bir sihirdi!
Ki görür idim bir yerde.
Seni âh nûr-i dîde
O dem asûman-ı resîde.
Gönül eşki ter dökerdi:
Ne hazin bir sihirdi!
Ki hezâr zârı öterdi.
Ne kederli âh esirdi
O nesîmki nefha-i berdi
Mülküm! Fırak derdi
Bana ölmeden beterci

Midhat Bahari

Şarkı

İtimâd et derd-i âşkındır sebep bir bâdeme
Rahme şâyânım efendim gel yetişimdâdıma

Gülmüyor hicrân ile hatt-ı hayatım yârdıma
Rahme şâyânım efendim gel yetiş imdadıma

Nûr-i didem çeşme-i târ etti cihân-ı hasretin
Yaktı âramı ve sükûn-ı iştiyak-ı vuslatın
Dil-i enîn ve be's eyler temennî-i şefkâtin
Rahme şâyânım efendim gel yetiş imdadıma

Küçük Ayasofya Mahallesinden Fatma Mağmune

Menba'

Ey menba'-ı Cemil! Hangi noktadan geliyor, demdeme-i sâz olan lâtif-i sularını nereden cezbedersin? Ey zeminin saf gözyaşları! Sizi arzın gâ'ar-ı mazlumundan hurûşân eden kimdir...! Acaba izve-i mahrukasıyla şevâhıkın kasr-ı müneccimdîni azab eden güneşmidir? Bu köpükler saçan menbâ-i kendine kirli bir yol açarak arzın kalbinden mi geliyor? Nereden geliyorsan gel, perî-i miyâh-ı letâfet-i tabî'âya söyle müveccelerinin içinde kirlenerek ganvde hevab olmakla onlar arasında yıkânmakla telziziyâb olur. Vadinin çobanları lâtif sularının kenarında kaval çalmakla genç kızlar tanin-î endâz olan destilerini serin suyun içine daldırmakla mahzuz olurlar. Sen nereden ve ne için geliyorsun seni âlem-i vücûda kim getiriyor? Bu âlemde ne arıyorsun? Bu bir sırdır ki kimse vâkıf değil!

Ey şâir-i bedî! Sende bir cûy-i dilgûşa hükmündesin! İnsan seni temâşa etmekle doymaz. O kadar güzelsin, kalp sana karşı her zaman hoşger temâşadır. Her nazarın insanı düşündürür, fikrin aâ'la eder, mahzûziyete bahş olur. Senin menbâin kalb-i şâirdir ki ilhâmât-ı tabiânın envâc-ı ahenksâzı mevce hayr-ı letâfet olarak oradan feverân eder. Envain pek çoktur. Fakat hepsi lâtif, hepsi muesserdir. Sen yalnız letâfete mesrete ait değilsin! Bedbaht bir kadının semere-i hayâtını hâmil olan tabuta karşı döktüğuserşek-i matem dahi bir şuuru müesser değil midir?

Mütercimi: Emin Şükrü

Cihet-i cezâiye devazîfe ve salâhiyet meselesi ehemmiyet kanûniyesi derkâr olan vazîfe ve salâhiyet meselesine bazı zevatça bir takım zehâb-ı nâ sevâb-ı tevlid eylediğinden bu bâbda lâzım gelen izâhat-ı beyan edelim.

[s. 9] Alel ekseri müşahede olunduğu üzere meselâ poliçeden tahdis eden bir davâyı zehûlen hukuk mahkemesine ikâme ve bu davâyı karşı müddei aleyhi ve yahut vekili senedât-ı ticâriyeden mütevellid dâvînin mercî-i ru'iyeti muhâkem-i ticâriye olduğunu beyân ile davâyı vak'ânın ru'iyeti hukuk mahkemesini salâhiyeti haricinde bulunduğunu der mîyan ediyor. Aynî sûretle müdde-i kendi dâire-i kazasının haricinde ikametgâh sahibi bulunan bir zât aleyhinde muamele-i âdiyeden dolayı kendi ikametgâhı muhâkemesine ikame-i davâ ediyordu. Müddeî her davâyı müdde-i aleyk ikametgâhı mahkemesine ikaâme edilmek kâide-i kanûniyesini beyân ile istidânın reddî talep iddiâsında bulunuyor. Emsele-i mezkûrenin birincinde mahkemenin salâhiyetdâr olduğu ikincisinde vazîfedâr bulunduğu yolunda tâbirinde isâbet-i kanûniye yoktur.

Vazîfe ve salâhiyeti mesâil-i mühimme-i kanûniyesinin beyanlardaki fark-ı kanûnî gerek bir heyet-i muazzama-ı kanûniye bulunan mahkeme-i temyiz-i heyeti umûmiyesinin ve gerek mihre-i erbâb-ı kanûnun ictihâd ve ârayı sâibeleriyle tekrar ve teyin eylemiş bulunduğundan artık davâyı vekillerince şevâik-i dakika-i kanûniyenin Yekdiked ilemezc edilmesi mevâfık-ı maslahat olamaz:

Vazîfe ve salâhiyet meselesi: Bir dâirenin muîn olan bu madde veya bu mes'eleye mudahale ve vuzuî yed edip etmek hususunda, haiz-i iktidâr olup olmadığı tâ'yinden ibarettir. Vazîfe-i ve salâhiyet-i dâire-i âdliyede ekseriyâs vedevâir-i sâire-i hükümetin cümlesinde herân ve zamân mevzû'u bahs olur. Ancak muhâkem-i şerîyyeye muhâkeme-i nazmiye gibi ve zaif-i mahdûde-i ve muğyine ile mukîdd olmayıp aslen merci-î umûmî olmak hesabıyla hikâm-ı şerî-i her nevî'davâyı ve ihtilâfâtı rû'yetle mükellef bulunduğundan muhâkem-i şerîyye de vazîfe ve salâhiyet meseleleri mevzû' bahs olmak lazım gelir. Mâ hâza mesâlihi ibâdın tesriî' ve te'mini zemininde muhâkem-i şerîyânın dahî vazîfe ve salâhiyeti vazîğ'kanûn tarafından tayîn ve tesrih edilmiştir. Muhâkem nazarında vazîfe ve salâhiyet mesail-i umûmî ve husûsî olmak üzere ikiye inkisâm edersede bu bâbdaki izâhat-ı lâzımeye ileriye tâ'li

igân-iibtidâyı emirde vazîfe ve salâhiyet mes'elesinin tâbî' olduğu kavâid-i umûmiyeden bahs etmek bahsimizin naksîmâtı ve ahkâm-ı kanûniyesininefhum hususunda medâr-ı suhûlet olur. [s. 10] Her mahkeme-i muhâkem saireye muhâkem tercihen kanûnun kendisine bahş eylediği salâhiyet ve tevdi eylediği vazîfe dairesinde icrâyı hükme hâiz mezuniyettir. Fakat haiz olduğu salâhiyeti ve tecavüzle muhâkem-i sâireye mevdu'a olan davâyâ müdahale edememek lazım gelir.Şu hâlde hikâm-ı ahkâm-ı kanûniyenin ta'yîn ve tahdît eylediği dâire haricinde rüyet-i davâhaiz-i salâhiyet ve vazîfe olamaz.Binaenâleyh her zaman müşâhede bulunduğu vechile mahkemelerce kâh vazîfe kâh salâhiyet mes'ele-i kanûniyesi mevzu bahsolur. Vazîfe: Zât-ı maslahat ve esâs davâyı î'tibârla ru'iyet-i davâyı vezât-ı maslahat edip etmemek iktidârına tâbir ederler. Salâhiyet-i esas davâyâ zât-ı maslahatın ittihad neviyle beraber veya sanat-ı tarafın nukte-i nazarından davâyâ rüyet edip etmemek iktidarına derler. Mevzû'bahis olan vazîfe ve salâhiyet meselesinin ahvâl ve netayic-i kanûniyesinin tedkîkine mubâşeretten evvel cihet-i cezâiyede tahsis edecek vazîfe ve salâhiyet beyanında mevcut bulunan fark kanûnun beyanı muktezîtdir. Davâyı hukukîyede vazîfe meselesi hukukî umûmiyeden salâhiyet meselesi, hukukî husûsiyeden bulunduğu halde ahkâm-ı cezâiyede her yenisinin yâ'ni hem vazîfe hem salâhiyet meselelerinin hukukî umûmiyeden bulunmasıdır. Meselâ muvamelât-ı ihzâ ve î'ta senedât-ı ticâriyeden tevellüd eden ihtilâfatın mercî-i rü'iyeti muhâkem-i ticâriye bulunduğundan, ihza ve î'ta ve bir sened-iticârîden tahdis eden davâyı kasden ve yahut sehven muhâkem-i hukukîye huzurunda ikâme edilmiş bulunsa tarafın zât-ı davânın ru'iyetine mahkemenin vazîfedâr olmadığı talep ve iddiâsında bulunmasalar bile hukuk mahkemesinin ru'iyeti davâdan sarf nazarla zât-ı davânın vazîfesi haricinde bulunduğunu beyân ile davâyı reddetmesi icabât-ı kanûniyendendir.

Ancak sâye-i adaletvâye Hazreti Şehriyârî de memâlikî mahrûse-i şahânelerinin ekseri mahallerinde hukuk ve ticâret mahkemeleri tesis ve teşkil buyrulmuş ve muhâkem-imüessesenin birde mekân îtibâriyle dâire-i salâhiyet ve hak kazaları tehdit edilmiş ve müddei müddei aleyhin ikametgâhı mahkemesine tabii olmak ve yâhut muâmelenin vuku'bulduğu mahall mahkemesine müracâat edilmek suretiyle muhakimin salâhiyet ve hak kazası suret-i katîyyede tağyin kalınmıştır. Salâhiyet mes'elesini davânın arz olduğu mahkemenin vezâif-i kanûniyesini teşkilâtı asliye ve

esâsiyesini halledâr eylemediği cihetle müddeî aleyhi tarafından esas davâyâ girişimizden mukaddem muhâkemenin âdem-i salâhiyet-i hakkında bir itirazı dermiyân edilmedikçe mahkeme ru'iyet-i davâdan istikâf ile davânın salâhiyeti haricinde olduğunu beyan edemez. Salâhiyet meselesinin esas davâyâ girişimizden evvel dermeyan eylemesinin netîce-i kanûnîyesi artık salâhiyet hakkındaki hak talep ve davâyı sakıt olup istinâfen ve temyîzen dahi dermeyan edilememesidir.

Mâbâdıvar
Kadıızâde İbrahim Refik

“Timolos’un” (Bozdağ) En Mürtefi Şevahki Üzerine Bir Seyahat

1311 senesi Ağustos’un hararetli günlerinden biriydi. Akşamüzeri saat on raddelerinde Ödemiş’e tâbi Birgi kasabası’nın şimâlinde terfî eden ve damenleri nazar-ı Peyrâ Ormanları’yla mestûr bulunan Bozdağ’ın üzerine üç rakım ile beraber sûud ediyordum. Çıplak üryân eflâk’a ser çekmiş olan zirvesine vâsıl olmak için beş saatlik sâ’belemerur bir yol katetmemiz îcâb eyliyor. Halbûki biz henüz dağın dâmeninde bulunuyoruz. Bir taraftan arkamızda şemsin harâreti ve buharâreti teşdît eden sâm rüzgârı diğer taraftan yolumuzun sarplığı serî serbest hatvelerle katî’merâhil etmemize manî’ oluyor. Ara sıra tevkif ederek geniş geniş teneffüs eylemeye mecbur oluyoruz.

Lâkin biz yükseldikçe alt tarafımızda hayret-i bahşâ bir manzara açılıyor! Nazar, evvel emirde mültefet-i essâk-ı eşcâr dil-nişin sayfiyeler ile Peyras’ta bulunan Birgi Deresi’ni kavak ve çınar ağaçlarının yaprakları arasında ihtifa eden kasabanın hanelerini, kasabayı cenûben ve şerefen ihata eden kuvvet-i engîr gâyet vasiğ zeytin ormanlarını seyir ve temâşâ eyledikten sonra işbu ormanların arka cihetinde imtidâd eyleyen dilfirib Ödemiş Ovası’na (Kanu Kiyluyanun Pedisun) ve mezkûr ovayı cenûben kat’eden “Misujiş” ceviz, cemi, arslan, Balyamboli Dağlarına mun’atıf oluyor. Bu menazır-ı âliye-yi gruba takrib eden şemsin te’siriyle hâzin-i gam-ı âkin bir reng-i ahaz ile yürüdü. Yarım saat sonra dik maileleri merûr ederek oldukça mürtefi bir mahale vâsıl olduk. Burada birtakım Yörük kulübeleri mevcuddur ki

sekinesi alel ammu kömürcülük ve odunculuk sanatıyla meşguldür. “Hacı Hüseyin Çeşmesi” [s. 11] tesmiye olunan şu ufacık karyenin kahvehânesinde yarım saat müddetle âram-ı ve istirâtdan sonra şarka doğru imtitâd eden yolumuzu takip eyledik karşımızda Gilâs nâhiyesi’nin vadi-yi dilnişînini dairen medâr-ı ihâta eyleyen dağlar muhîb birsûrette görülüyordu. Biraz sonra takip ettiğimiz tarikin ivecâci güneşî nazarımızdan girilerek bizi uçurum bir derenin üst tarafına îsal eyledi. Nice asırlardan beri pâyidar olan kestane ağaçları mükemmel elma bağçeleri dereyi ve dağın yanlarıyla zirvesini setrederek nâmütenâhi bir orman teşkil ediyorlar. Merûr ormana dâhil olur iken tesadüf eylediğimiz bir çeşmenin etrafına oturup teskin-i ateş ettik. Aradan beş on dakika merur eder etmez bir takım hayvânat-ı ehliye sürüleri çeşmeye gelip susuzluklarını izâle eyledikten sonra dağın zirvelerine doğru ilerlemeye başladılar bu sürülerin çobanları hakikaten calîb-i dikkatdir. Henüz yedişer sekizer yaşlarında anes-i vezkür olan dört çocuktan ibarettir. Acabâ böyle gece vakitte nereye gidiyor? Sığır sinlerinebakmayarak bu vahşetzâr-ı erek derûnuna ne cesaretle dâhiloluyorlar? Korkmuyorlar mı? ... Hayır! Bu mini mini çobanların ikâmetgâhı bulunduğumuz mahalleden bir çarık ötededir. Mahal mezkûr Kemer Yaylası dinmekle mağruf-i bahşet-i âsabi mûkaddir. Kâfilemize rehberlik vazîfesini îfâ eden zâtın beyanına göre biz dahi geceyi orada imrâr edeceğiz. Gece hulûl eyledi. Biz hâlâ çeşmenin kenarında oturup istirahat ediyoruz. Arasına şiddetle vizân olan şimâl rüzgârı zülmet-i leyl içinde acayip bir şekilde nümayân olan kestane ağaçlarına çarptıkça zîhayat bir mahlûkun âh ve enînine müşâbehe-i dehşet-i engîr iniltieler husûle getiriyor. Çalılıklar arasında ihtifâ eden birtakım kuşlarla böceklerin garip müteredit âhengin iş bu iniltieleri karıştıktıkça gecenin dehşeti tezayüd eyliyordu. Kumru yapraklar arasından dilfirîb tebessümler saçıyor haşyet-i engîr ormanı teşkil eden eşcârın zirveleri alt tarafta imtidad eden vâsi’ ovalar ile selâsil-i cibâl kamerin ziyâ-yı nazar-ı ribâsına müstağrak oluyordu. Bu sırada seyâhatimizi intâc eden esbâbdan mucis eyliyorduk acabâ bu esbâb nedir? Niçin böyle gece esnasında bu تنها beyabânda bulunuyoruz? ... Muhterem kârîin zihninden geçmesi melhuz olan bu suallere cevap verelim: Bundan üç dört ay İkdâm-ı Armoniya Gazetesinin sahib-i imtiyazı izzetli Milletyadı Efendi asar-ı atika ve alelhusus “Estervon” murhin Sâire-i Yunâniyye’nin beyânına göre kadîm-i eramiler tarafından Bozdağ’ın zirvesinde inşa edilen bir tâ’byayi tahriye ve keşf eylemek üzere Nif nâhiyesine tâbii Kızılçalı karyesi’nin üzerinde diye asâ terfi eden “Akkaya” nâm-ı Dikşahkaya çıkmış ve

burada icra eylediği taharriyat ve keşefiyâtından bir nebzesini Armunya Gazetesi vasıtasıyla neşr eylemişti. Mûmûileyh işbu tahriyâtı esnasında gerçi zirvemiz Küre’de Makedonya devrine mensub birtakım âsâr-ı keşf eylemiş ise de zikrolunan tâ’byanın burada bulunup bulunmamasında izhâr-ı tereddüt eylemiş ve hatta bu tereddüdü o sırada Buca karyesi’nde bulunan Almanyalı âsar-ı atika müfettişlerinden Mösyö “Şarl Bors” tarafından yine mezkûr gazete ile tasdik edilmiş ve bu tâbyanın “Sardis” ile Alaşehir bininde terfi ve imtidat eyleyen asıl Bozdağ’ında aranılması lazım geldiğini mütefennen mûmûileyhe ilâveten beyan eylemişti. Mezkûr tabya hakkında ezmine-i atıkanın meşhur coğrafya âlimi “Estervon” diyor ki; *“Timolos” denilen cebel-i zengin bir cebel-i Erlub zirvesinde beyaz bir taş üzerinde İbrânîler tarafından inşâ edilmiş olan tabya mevcuttur. Mezkûr tabyanın bulunduğu mahalden etrafındaki ovalar müşahede olunmaktadır.* Bunun üzerine mezkûr tabyanın Birgi ile Salihli beyinde kâin olan o Bozdağın en mürtefi zirvesini teşkil eden “Sivri” ve “Çatalsivri” nam-ı şevâhik üzerinde bulunması karîn-i ihtimal olduğu mülâhazasına düştüm ve “Estervon” un salef el-beyân fıkrasını mütâla ettikçe bu bâbdaki mülâhazatımın te’yid ettiğini kemâl-i memnuniyetle hissediyordum. Aradan iyiki mâha garîb bir müddet merûr eyledi. Bir ay tebdîl-i heva Muskatar ismi olan Birgi’ye gittiğimde Bozdağ’ın zirvesine bir seyâhat icrâ eylemek arzusunda bulunduğumu ehibbamdan birkaçına işrâb eyledim. Bunun üzerine refâkatlarına nâil oldum.

İşte bu vakitte burada bulunmamızın sebebi bez mütemâdiyen muhâvere ediyoruz. Çeşmenin latîf mütemâdî şırıltısı bu muhâveremize karışıyor bir haylî müddet böylece küzrân eyledi. Vakt-i tâam-ihulûl eylemişti. Kemâl-i iştiha taam eyledikten ve nevâlemizin bekâyasını çantalarımıza vuzu’ ettikten sonra bu mevki-i dilâraya vedâ’ eyledik. Bir çarık sonra dağın zirvesinde bulunan bu kahvehaneye [s. 12] vâsıl olduk. İşte burası Kemer Yaylası’dır. Burada Kemer Yaylası’nın yegâne sahipleri bulunan vatandaşlarımızın hüs-nü kabûlüne vemuamele-i mihmannevâzilerine mazhar olduk. Kahveci tarafından verilen kahveleri içtiğimiz esnada ezan-ı Muhammediyye’yi tertîl eyleyen rûhperver bir savt-i ansızın tesnif-i semâh etti.

Leylin ve lehris sükûneti içinde garip bir tarzda tîn-i endâz olan bu ses hakikâten istimâ’a şayandır! Derin mahûf derelere aks ettikçe esvat-ı muterâdife-i ve müteselsile husûle geliyor ki bunlar kalbe â’cayip bir sûretle tesir ediyor. Bu

en'î'kâsât-ı bu latîfe-i ruhâniyetten sermediyetten nişâne veriyor! Son perdenin sükûnet-i leyl içinde sönmesini mütâ'kip hâzır bulunan cemâat-i müslimiyyin edây-ı salâte-i şenâb eyledi. Biz dahi gecenin müesser serinliğinden vücudumuzu muhafaza eylemek üzere kahvehaneye girdik. Kahvehanenin ortasında bulunan ocaktaserver-i engîr bir çıtırtı ile yanan odunlar etrafa harâret neşrediyor. Ateşin etrafında bir haylî müddet istirâhat ettikten sonra hubgâhımıza çekildik. Yorgun bîtab ve tuvân olan vücudum uykuya, istirahat muhtac idiysede zihnime hücûm eden efkâr-ı âcayp uykuyu tebi'd ediyordu. Gözlerimi muttasıl kapıyorum uyumak istiyorum lakin heyhât! Uyku benden uzaklaşıyor. Nihayet nîm-i nâim bir halde geceyi imrâr eyledim. Sabahın hulûl etmesini müteâkip uyandım. Arkadaşlarımda uyandı. Bir müddet sonra kahvehâneye vedâ' ederek pürnâr ağaçlarından müteşekkil-i mazlum, sükûnet-i âmir ormanın derûnuna imtidâd eyleyen dar bir yolda hatve-i endâz olmaya başladık. Bugüne gelinceye degin böyle zümrüdîn meşcereler ile müzbin bulunan bir dağın zirvesinden sihri azimet ve ihtişâmına nazar-ı endâz-ı hayret olmamış idim. Kalem, bu cebel-i latîfin üzerinden münkâşif olan menâzır-ı âliyye tavsîf ve tağriften acizdir! Bu menâzarın karşısında umûr ve iştigâlat-ı dünyevîde mütevellid-i efkâr-ı hafif bir gölge gibi zâil olur. Ve ser medyete, ulûhiyete ait olan mülâzahat gibi tenvir, ruhî, ulvi, ulvîâlemlereîsal eyler. Burada etmu ekmel-i mahlûkât olduğuna î'timâd eden insan nâkâbil-i târif hiss-i mukaddes ile mütee'ssir bulunur ki bu his-i rûhiye âdeta biht-u hayret içinde bırakır. Kendim hayat-ı beşerîn gulgule ve şamâtasından baîd, nazarım ulûhiyeti idrâk ettiren bu ulvî levhaya münâtif olduğu halde mültefet-i lisâk elma ve kestâne ağaçlarıyla mütetevvec bulunan maâric köryuvalarda refiklerimi sakinâne takîp ediyorum.

Hava gâyet lâtif ve râkid, arasıra hafif hafif hubûb eden nesîm-i kalbe işrâh veriyor. Sema-i saf'ânıma, görenleri meftûn-i temâşası edecek bir letâfetle yapraklar arasından görünüyor. Ayaklarımızın altından cereyan ile sağımızdaki derelere dökülen menâbiğ sularının latîf şırıltıları yabânî kuşların hazin muharrik-i niğmati hatvelerimizden hâsıl olan hafif mutarrit şamâtat otlara karışan bir kalbin avâveleri bu ezvâna hayret-i efzânın amîyk, medyet-i sükûtunu ihlal eyleyerek eşcâr-ı muhtelifenin sâyeleri altında müşâhede olunur. Kulübeleri ise gayr-ı meskûn görünüyor. Esâtir perîlerinin meskeni olan bu şâirâne ormanda bir saat kat'i mesafe eyledikten sonra dağın ise çatal sivri denilen ehram-ı şekkanda iki şahika atılmış

mevdan-ı mübarezeeye atılmış iki korkunç “Titan” gibi yükseliyor. Zirve-i cibâle doğru ilerledikçe çeşmânımız önünde açılan manzara daha vâsi daha hayret-i âver bir sûrette encilâ pezîr oluyor. Başka renkte dağlardan serin ağaçlık derelerden behişt âsa vadilerden müteşekkil bulunan bu manzara hakikâten şâyan-ı temâşa değil midir? Kayaların içinden nebân eden soğuk bir pınarın başına vâsıl olduğumuzda bir müddet oturup tâam-ı ıstırâhat eyledik. Bu esnada şems-i der hişân Bozdağ’ın eksâmı şarkısını teşkil eden (ozan) dağlarının arkasından azametle tülüğ ediyordu. Bu anda şevâhikin üzerinde bulunamadığımızı te’essüf eyledik. Tâamı müteâkip yolumuza devam ettik. Teşkir olunur ki takip ettiğimiz tarîk uçurumlardan sarp kayalardan âzâdedir. Bu kalın dağı teşkîl eden arâzi gayet münebbitolup burada çavdar, mısır, buğday vesâire gibi hububât ile eşcâr-ı mütenevviâ yetişir. Etrafımızda birtakım çavdar, mısır, buğday tarlaları imtidâd ediyor. Dağın imâr edilmiş olan aksamını yosunlar, serhasyeler ve hoş birtakım râyihalar neşreden nebatât-ı sâire işgâl ediyor. Mütemâdiyen yükseliyoruz. Arasına teneffüs etmek pîş çeşmemizdeki menâzır-ı latife-i temaşâ eylemek maksadıyla tevkîf ediyoruz.[s. 13]Küçük Menderes Ovaları’nı müşâhede ediyoruz. Mezkûr ovaların nihayetinde “Misujîş” Dağları heybetnümâ bir sûrette imtidâd ediyordu. Baştanbaşa kasavet-i engîz kûriler dilfirib mevkîler ile müzbin bulunan bu sesle-i cibâlin arka cihetinde hafif sisler ile acayibüş’şekil mürtefi’ birtakım şâhaneler nümâyan oluyor. Bunlar “Latmos” (Beşparmak Dağı)”, “Salvakos”, “Babadağı”, “Kadmos”, “Honos Dağı” nam-ı selâsel-i cibâlin zirveleridir.

Tülû’i bîşemsi mütâkip oldukça şadanlı birşark rüzgâr-ı hubûb eylemeye başladı. Uçurum kayalardan, derelerden medheş birtakım iniltilelerle kopup gelen bu rüzgâr üzerine rehğüzârımızda tesadüf eylediğimiz ufacık derelerde otlar ve çalılar arasında keklik tahrîsiyle meşgûl bulunan rehberimiz birden bire tevfiik ederek mütefekkirâne etrafa atf-ı nazar ettikten sonra bize hitâben dedi ki: Eğer bu rüzgâr devam edecek olursa bizim için zirveye vâsıl olmağâbil olmayacak olur ise bizim için zirveye vasıl olmak kabul olmayacak. Görüyorsunuz ki mevkîye âit mürtefi’ olduktan başka Tahsin ve ilticâ edecek hiçbir yerde yoktur. Oraya vasıl olur olmaz rüzgâr bizi alıp hazan yaprakları gibi etraftaki korkunç derelere atacağına şüpheetmeyiniz! Hiç de intizar etmediğimiz bu ihtar üzerine cümlemizi havf ve harâs-ı istilâ eyledi.

Alelhusus bir tehlikeyle beraber arzu mülk semeresiz kalacağını düşündükçe mahzun ve mukadder oluyorum.

Rehber sözüne devam ederek dedi ki: *“Lakin yine müsterihü’l bâl olunuz! Bu rüzgârın orada hubûb ettiğine itimâd edemem. Bu dağı ihâta eden havâyı nesîmi gayet mütehavvildir. Beni takip ediniz! Bir çarık sonra mahal maksuda vasıl olacağız.”* Buna müteakip kemal-i süratle su’ude başladık. Zirveye tegarrüb eyledikçe havanın hakikâten tahvil ettiğini his eyliyoruz. Rüzgâr tedricen kesb-i sükûnet ediyor. Eflâka ser çekmiş olan bu zirveye en evvel vasıl olmak şerefine ben nail oldum. İlâhi! Ne azimetnümâ ne hayret bahşa manzara! Yedi kudretin kemâl-isenâma bir nümûne olarak tersim eylediği bu levha-i sihri nâki gayrı müteharrik bir hâlde bir hayli zaman müşâhede eyledim. Bu manzara-i bed’iâ karşısında akl-ı beşer mebhut mütehir kalıyor! Ey kâinatın yegâne halkı, ey hayat-ı umûmiyenin vahy olan zât-ı efesi! Senin âasar-ı hakikâten garabet-i emir cidden hayret-i bahşadır! Nâkâbul itiraz olan ulûhiyetinin inkâra, ihraza kalksınlar ne büyük delalette, ne azim hatalarda bulunuyorlar? Mukaddimâ-yı rûyiarz-ı setreden o ummân-ı bî pâyânın mahuf, gürültülü envâc-ı altında ihtifa eylerken nar merkezinin kuvvetli envahîde bu irtifaa vasıl olmuş olan şu zirvenin üzerinde azamet ve kudret-i ilahiyeyi kim inkâr edebilir? Kâbil midir ki mürtefi dağlar vâsi ovalar namütenâhi denizler, nehirleriyle tezyin edilmiş bu kurre-i arzın bir esir parçasından husûle geldiğini mûlahaza eden bulunsun da baht-u hayret içinde kalmasın.

Ey seyyâratın mihverleri etrafında şiddetle devran eden lâ yâd ve’l ihsâ olmak hareketlerini, devirlerini tanzim-i idare eyleyen nazm-ı âli âzamet-i ilâhiyenin nâkâbul, inkâr hükm-ü ribaniyeni idrak-ı tasavvurun fevki de düşvârdır. Cenab-ı Hakk’ın mevcudiyetini anlamak azamet ve kudretini öğrenmek ister misiniz? Şevâhiik-i cibâle çıkıp oradan etrafa nekrân olunuz. Eminim ki fikr-i ulûhiyet-i müfekkirenizde kendi kendine tevellüt eder.

Aradan biraz müddet merur eyledi tufân-ı hissiyâtım epeyce sükûnet-i pezîr olduktan sonra etrafıma baktığımda refiklerimin bana iltihak ettiklerinin gördüm. Hep beraber vâsıl olduğumuz mahle oturduk. Arkadaşlarım sigaralarının dumanlarını savurmakta iken ben muttasıl-ı manzara-i vâsiayı nazar-ı teftiş ve tedkîkden geçiriyorum.

Mürtefi' dağlardan, vâsî ovalardan gayr-ı meskûn vadilerden semayı laciverdîden müteşekkil olan bu manzara pek hayret-i engîrdir! Cenûben Küçük Menderes ve nâm-ı diğerler: "Kaystros" Ovaları şimâlen "Sardis" (Alaşehir, Salihli, Kasaba, Manisa) Ova'sı sertâser müşâhade olunuyor. Mürtefi' acayibüş'şekil selâsel-i cibal bu ovaları ihâta ediyor. Berrak sularını latîf, samia nevâz şırıltılarla sürükleyip giden enhâr-ı cesîme mezkûr ovaları boyunca kat' eyliyor. Keşif sisleriyle mütenevvic bulunan "Misiya"[1]ile "Firijba"[2] Tek garp şimâli ve şimâl dağları ve arayı imtidat edecek duradur ufuklar içinde kaybolup gider. Cenub ve cenub.

[1] Bergama, Akhisar, Edremit cihetleri

[2] Nazilli'den Dinar'a kadar imtidâd eden havalî

[s. 14]

Şarkda "Latmos" ile "Kadmos" silsileleri "Misujiş" Dağları'nın arkasından mahbûb başlarını kaldırarak alt taraflarında imtidâd eden ovalara, küçük dağlara ferman-ı fermâ oluyor! Sardis Ovası'nın cihet-i şimâliyesinde "Hillos" (Kumçay)ile "Hermos"(Gediz)Nehirleri miyânında terfi'eden sihrinin selasil-i cibâlin cenûbî eteklerinde "Jiyjar" (Sahraf veya Marmara) gölü mirât-ı mücella gibi parlıyor. Müdevvir şekilde nümâyân olan bu latif gölün sathında bir takımadacıklar gözükyor. Etrafında ufacık ufacık tepeler imtidâd eyliyorki bunların mecmuana "Beytepe" namı verilir.

Şems-i âlem lâyenkati' terfi' ediyor. Hafif hafif uzân olan nesîm harâreti teskîn eyliyor. Bulduğumuz mahal sırf kayalıktır. Gayet güzel olan bu kayalar arazi-i resubiye devrine mensubdur. Garba doğru müteveccîhen bu kayaların üzerine tırmanarak "Sivri" nâm-ı şâhikaye-i muvâsalat eyledik. Esnâ-yı râhda teaddâdi ve ihsası kabul olmayan asırlardan beri, karların, yağmurların, rüzgârların, hararet-i şemsek-i te'sirine maruz bulunan bu kayaların arasında "Estervon" un beyan eylediği taibiyeyi keşfe çalışıyoruz. Kemali keremi ve tehâllükle herciheti tahriye eyliyoruz. Vasıl olduğumuz şâhikadan garba doğru medd-i nazar ederek mahmûd venîf dağları nâm-ı altında "Tîmolos" silsilesinin akşamı garbiyesini teşkil eden baştanbaşa vecd-i âver ormanlar ile mestûr bulunan bu dehşet-i engîz kühsarları "Sipylos"ya (Manisa Dağı) ve garbı cenûbda "Hivenba (Urla Şebbehe Cezîresi) Dağları'nı" Bayındır,

Torbalı Ovaları'nı müşahade ediyoruz. Heman 3000 metre ve irtifâ'ında bulunuyoruz!

Nazarımızı şu bulunduğumuz uçurum zirvenin eteklerine doğru atf ettiğimizde buralarda kısmen uryân ve kısmen meşcereleriyle mestûr ve pek, ces'im dağların, tepelerin arasında insanlardan hâllî, gayet dilfirîb küçük küçük birtakım vadiler müşahade eyliyoruz. Mestûr olan zeminleri dilrubâ, yeşil çimenler, latîf zümrüdîn meşcereleriyle âraste bulunuyor.

Yâ Rabb! Neredeyiz? Bu pehişte-i âsa mevkîler nasıl olup da kamaşmış olan gözlerimizin altında defâten açılıyordu. Şüphesiz vâdiye-i hayâlete atıldık.

Muharriri: Birgili İstavrî Fikrî
Mâbadı var

Fransızcadan mütercimi: Hacı Hasan Zâde Ethem Bey

“Bernar Palissy”

Bernâr Palissy gâyet fakir bir şahsın garîp talî'gli bir çocuğu olup on altıncı asrın iptidalarından Gipen vilâyet-i dâhilinde Monpajya kasabası garbındaki Beyrut karyesinde tevellüt etmişti. Pederi ve validesi fert zekâ ve sür'âti intikalini dehâ ibtidâi sebâvetinden hissettikleri cihetle biraz okuyup yazması için birtakım fedâkarlıkta bulunmaya mecbur oldular. O vakitte ise bu kadcrcı tahsîl pek çok görünürdü. Arazî-i emîriyenin resmini çıkarmakiçin bir gün bu karyeye bir mühendis gelmişti. İcrâ ettiği ameliyat-ı fennîye-yi husûsi bir dikkat ve merak ile gözden geçirmekte olan küçük köylünün hadâset-i seniyle mütenâsib olmayan istiğdad-ı mühendisin nazar-ı dikkati celb ettiğinden çerâğ sıfatıyla kendisinin şehre azîmetini teklif etti. Bu gibi fedâkârlık mühendis için müceb-i zahmet bir şeyi olmadığı gibi sanatta çocuğun hoşuna gitmiş ve kendisine menfaâtli görünmüş olduğundan bu teklif çocuk tarafından kabul olundu. Birkaç sene sonra ameli hendese ile fenn-i

resimde göstermiş olduğu sürâtle terkîler sebebi ile etrafta maharefli bir mühendis şöhretine mâlik oldu.

Bu şöhreti o kadar takrir etmişti ki hikâm bile kendisinin gençliğine bakmıyarak bir dâvanın evrak ve sendâtı miyânında bulunmak üzere çıkarılması iktizâbdan resimler için ona müracâtı diğerlerine tercih ediyorlardı. Fakat Bernar'ın faaliyeti ve ileri derecedeki istidâdı daha mühim bir iştigâli icâb ediyordu. Bernâr hatavet ile resim yapmayı bildiği cihetle nakkâşlığında elde etmek için yalnızca bâ'zı tecrübeler icrâ etti. İşbu tecrübelerde muvaffakiyete nâil olduğundan cam üzerine resim yapanlardada münâsebet peydâ edip azbir vakit içinde onlardan usûl ve kavâid-i fenniye öğrenmiş ve bunlar miyânında kemal-i sür'âtle istâd mertebesini ihraz eylemiştir. Bernar mühendislikle nakkâşlıkta ve câm üzerinesim yapmakta bir müddet Galîle tarafından iktisab ettiği mahâret sâyesinde kilise ve saray resimleriyle kiliselerin büyük pencerelerini tezyin etmek ve mevâkîn hendeseye tatbiken resimlerini çıkarmak için dâhil vilâyette her taraftan çağırılmaktaydı. Fakat Bernar bu sırada kendisini herkes gibi netice-i fenne varmış [s. 15] adabderin hiçbir şeyi düşünmemelik etmeyip tahsil ettiği mağarif-i mütenevviânın tâlim-i tebdil-i mekânıcab ettiğinden bir seyahat hevesine düştüğü bu heves hafta tabiâ-i delâlet edip pek çok kimselerde mevcut olan tebdil-i mekân arzu ve hissinden ibaret değildir. Belki bu arzuyu şedîdi tenevvir eden herşeyi görüp anlamak ve mukâyese etmek gibi eshâb-ı tetkik tâ'mikten olanlara mahsus olan hassa-i istiğdat idi. Binâenaleyh, Bernar seyhâte ibtidaâ edip on sene zarfında Fransa'nın cem'î vilâyetini ziyâret ettikten başka Felemenk ve Belçika ile Almanya memleketlerinin kısm-ı ağ'zimini seyr-ü temâşâ etti.

Mabâdı var

Resimlerimiz

- 1) Apit'in resmi. Mermerden mâ'mul olup Apit namındaki delikanlının başını erâ-ih ederki (Sekupas) tarafından hak edilmiş (Veteze) mâbedi takımından ifrâz olunmuştur. Bu baş, el hâlet-i hâza(Atena) Müzehâne-i merkeziyesinde mahfuzdur.
- 2) Olimpiya'da Kâin Zeus mâbedinin dîvar parçası (Lövr) müzesindedir. Mâbed-i mezkûrun bu misûllü divar otakları (Fidyas)'ın Şakirdân'ından Elkâmen ve (Yunus) Devmuted taraflarından tezyin edilmiştir.
- 3) Opidur'un (Afrodit) yani Venüs heykelimermerden bir heykeldir ki bin sekiz yüz seksen altı senesinde Opidur'da bulunmuştur. (Atena) millî âsar atîka müzehânesinde mahfuzdur... Bu heykeli: Bugün nevî mefkûd ve gâyet mefhum âsardan mâdud olup tarz ve vaziatı (Venüs, Zenisifüs) denilen heykeli envâ'ını ihtâr eder.
- 4) Meşhur (Bergama) müzebbihi enkazından Berlin Müzehânesinde mahfuzdur. Bergama krallarından İkinci (Evniyan) Yunan sanatkârlarına Bergama'nın iç kalesi üzerinde birçok mebâni ve heyâkil inşâ ettirmişti ki bunlar miyanında (Zeus) ve (Atena'da) ertika eden büyük mezbah pek nadir âsardanidi. Mezbahın duvarları elvahki devler ve canavarlarıyla mücadelesini musavver-i ekbâr-ı temeller ve nükûş-ü ve tesavir ile müzeyyenidi. Mezbaha ile meydancığın zemîn-i mahkukâtı heykeltıraş İzigonos'un eseri olduğu mervîdir.
- 5) Baraksiyenel'in (Hermaş)yâni mezkûr heykeli: Baros'un mermer heykeli olup bin sekiz yüz yetmiş yedi senesi mayısın sekizinde Olimpiya'daki (Hera) mabedinde bulunmuştur.
- 6) (Teral) Venüs: Mermerden mevzu baştır ki Teral'da bulunmuş olup Elivgen (Evgen) Viyana'nın (Belvedere) müzesinde mahfuzdur. Bu başka (Milu) Venüsüne pek müşâbeh bulunduğu söylenmektedir.

- 7) (Herkül Ahirkalesi) (Bartenon)un cihet şarkîsi dağlarından olup Elyevm İngiltere müzesindedir. Şekli (Tetra) namı tahtında pek mâruftur.
- 8) (Milu)Venüs: (Parus)un mermerden heykelidir ki bin sekiz yüz yirmi senesi şubatında (Milu) adasında bulunmuştur. Elyevm(Louvr) müzhanesinde mahfuzlar. Bu heykel gayet güzel ve hayret-i âver birsey olup şimdiye kadar bulunan bu misûllû hiyâkil miyânında hakikaten bir nadire hükmünde bulunduğundan emr-i tâmir ve islâhında mesâiyi ve fiyre-i ibrâz olunmuştur... Bu güzel helkelin İskender-i kebîr devrinden me'hur olmadığı anlaşılmaktadır.
- 9) Re'sel Fars: Mermerden bir parçadır ki (Naranina'da) bulmuştur. Elyevm İngiltere müzesinde mahfuzdur. Bu atbaşı (Bartenon) kısmı şarkîsi dağlarından müfrezdir.
- 10) Tepelodor'un (Apollon) heykeli İ: Fapodenzoda: Kadim (Oyebnom) garbında on beşinci asır ahirinde bulunmuş olup ve İtâfya'nın Yeloda müzesinde mahfuzdur.
- 11) Atena'nın Akropoli yâni iç kalesi mezbûr galatın cenubî şarkî cihetinden alınmış manzarasıdır. İlk sırada Ablososs Deresi'nin yatağı solda (Olimyon) sütûnları daha ötede, üstde (Hadriyân) kapısı görülür.
- 12) (Netro) mâbedi ve mahkeme divânı (Arevyaz) denilen mahalın kayaları derûnunda tepeye doğru giden kademeler fark olunur. Sağda (Netro) mâbedi görülür daha ötede zeytin eşcârı ormanları ve ötede garbda (Atiki) yaylasını setreden (Agalokos) dağları meşhûd olur.
- 13) İskender'in kodesi bin yedi yüz yetmiş dokuz senesinde (Tiyvoli'de) şövalye (Azara) mağrifetiyle bulunup Bonaparte ehdaklanmış velhaletе haza. (Louvr) müzesinde mahfuz bulunmuştur. Bunun İskender'in yagâne tasvîri hakîkisi olduğu zan edilmekte ise de hüsn [s. 16] muhafazasına

itina edilmediğinden bozuk kalmıştır. Alaim-u cebhesi ve sûreti hakî muâ'yene edilse bugün nevî mefkûd bir heykelden takliden hak edilmiş olduğu anlaşılıyor. Resmimizde dahî görüldüğü üzere cehre azıcık sola mâildir. Zâten tarihen dahi malumdur ki. İskender'in a'zîlâti ankî sakat olduğundan başı o cihete meyil ederdi. Bu tasvirler Yunan âlihilerinden Şarabalih Bâkuş'un namına icrâ edilen şenlik meclislerini arâyî ider bu meclis zevk rûma garbında (Vebilsalarya) karyesinde Enceyni Karases müdâfîlerinde bulunmuş bir tabut üzerinde tasavvuru mahkuntur. Mezkûr böyle altı tabut daha bulunmuş idi.

Bu meclisi tasvir eden sanatkâr senatör âhengiyle raks eder şarab âlihine kızlar ve kadınlar ile esâtirde nısfî keçi olarak mevcûd bulunan mahlûkları arayî eylemiştir. Sol tarafta, bir (sadır)yani yarısı keçi mahlûk görülüyorki bir parmak refakatından olup bir kız tarafından tutulan libâsını boyarsa îseddir mukdedir. Libâsı tutan kız mızrağına dayanarak başını arkasına atmış olduğu halde raks edilmekte ve sol eliylede sentor çalmaktadır. Bunu ötesinde bir şecere vardır ki buradan yılan çıkar bu şecereyle iki yakos maskesi mevzû'u olan otel arasında bir sâtebr raks eder ki sağ elinde pedum mevcut olup sol omzundada libas ve bir Pâris derisi mevzû'dır. Bunun ortasında nîm uryân kız görülürki meşâle yanan bir otluk trabazan sentordur. Bade (Ban) ile (Silen) görünülür pâk sol elinde pedum bulunup sâg eliyle de tutmakta olduğu bir üzüm salkımını bir keçiye kopartmaktadır. Bir kız bir zer (Silen) den tefrîk eder. (Silen) sarhoş olduğundan bir sâtirde dayanmıştır. Üzerinde bir saksı mevcûd merbî'l şekli bir sûtûn ile bir kız yâni (Menad) meclis-i tasvir'in sağ tarafını nihayetlendirir.

16-(Kont Filip Vitali)'nin kontluk tâcını hâvi olan âsalet arması.

17-İskender-i Kebîrin meskûkâtı

18-İskender-i Kebirin orasını ihtivâ eden dâire

İskender-i Kebîrin Sarkofaji 1887

Mahal ve Yurdu Heyda

Patalyan'ın Mermeri

19- İrtifâ mecmû 12 ve 2...den kâidesine kadar olan tevellî 18 ve 3 garziye.67 ve 1 Muhakkak olan bir şey var ise o daha âsar-ı atîygâ-i Yunani'yeden beri kalıp âsâr-ı

mühime-i fevkalâdeden beri olan bu eser ki Lübebe Zîyek muâsırı yâni kablel mîlâd dördüncü asır ve ahirîne doğru bir hayat olan bir sanatkârın eseri çıra desise-i mağrifeti olmasıdır. Kapağın ve teknenin (Şimal-i Şarkî) köşesi birtakım gacîn tarafından kırılmış olduğundan üç yüze kadar, varan parçaları toplanılarak kemali defat'le berlizle rapt olunmuştur. Mâ hazâ bir vech-i âti noksanları vardır.

Büyük cephelerin her birinde bîber baş (Şark) Sentorî'nin bir köşesi kapağın (Cenûbi Şarkî) köşesinde bir arslan ve iki teke resmiyle bir ağaç resmi eksiktir. Büyük (Şimâl) cephesindeki at tırnağı ile keçun (Garp) cebhesindeki mevcut sabâden kolu eskiden beri madeni sâk ile tâ'mir edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Tapunun rengi zaman keşfinden beri biraz solmuştur. İşbu tapunun heyet-i mecmuâ'sı yani zemini saçakları pervâzları meşçere kabartmalarıyla mendîn çatısı. Müselles eşşekil tâfları ile uzun ber butân-ı kadîm madeni ihtar-ı ve ârâ-ider. Büyük şimâl cephesi ber sîde-i hey'eti erâya ider terkibî meğerki sahnesine nisbetle yek sâdedir. Merkezde üç süvârî görülür. Bunların ortasında bulunan ve ihtimâl ki Yâla'da zikri geçen kolu tamir edilmiş siyâdekper aynı olan Berayim süvarisidir ki atının kokusunu absıran bir arslânı mend-i râgiyla urmaktadır. Arslanı paralayıp siyâd-ı İrânî bir gürz ile arslana darabât-ı müteândîde-i enîd yürüyor solda ve sağda bulunaniki süvârî dört nâ'le-i yere benînin imdâdına şitâb ediyorlar. Solda bulunan İskender'dir bunun İskender'den gayrı bir şahsi olmadığını başına bağladığı destâr-ı karalîdan anlaşılmaktadır.

Sağda duran muhariye-i manzarasının sağ tarafında bulunan Yunan cenaralî İrân'ın üzerine hücum gösteren İskender'in mukabindeki Yunan genaralın'den başka birisi olmayacaktır. Heyet-i merkez Po'nun solunda ve sağında her biri yere: Esîrini bir Yunanî'den murakkib iki heyet-i seniyye vardır. Sol tarafında bir İbranî Teberân Zâyin'in kendi elindeki ok ile arslanı serfhadâr etmeğe koştığı esnada bir Yunanî'nin dahî koşup senâtin arslana saptığı görülüyor. Sağda bir Yunanî mütedağıyla berikini vuruyor bir İbranî de gürzüyle yine bir darbe ettirmeğe çalışıyor.

“Aydın vilayeti matbaasında taab olmuştur”

3.2. İkinci Sayı

Numara [2]17 Ramazan Sene1314 (Cumartesi) 7 Şubat sene 1312 Birinci Sene

---

ŞULE-İ EDEP

1314

Menâfi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ıidare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrire mürâcaat olunur. Nüşhası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüşhası 2 kuruş

Nüşhası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

Baş muharrîrimizin pederi Tokadizâde merhûm Mehmet Nûri Efendi'nin bir gazeli:

Vâr iken dilde hevâyı zülf-i yâr endîşesi
Âşkın bir yerde eyler mi karâr endîşesi

Hânumân-ı sabrı sûzan eyler elbet eylese
Âteş-i ruhsârının dilden kenâr endîşesi

Mevsim-i edbârı der-pîş eylemez erbâb-ı câh
Hâlet-i mestîde çün gelmez hımâr endîşesi

Gördük ilgâ eyledi girdab-ı bahr-i hayrete
Çok hûri damendî şunun-ı rüzgâr endîşesi

Zirve durur necip ligâh ve sulh-i sevk eder
Zulmet-i gamda geleyim aşkı nâr endîşesi

Tabiâmi tabî'i ziyâye-i vade-i tenzîrede
Bîru inse çokmu nur-i iftihar endîşesi

Gazel

Müneccelîdir nûr-i dîdârın nikâbından senin
Müşteniriz ey mâh gurre-i eshâbından senin

Ezdiyâdı aşka bağıştır kemal-i ismetin
Artıyor şevk ve garâmım ihticâbından senin,

Sine-i ger müşûk olup izhar-ı aşka istincâbın
Reşke düşmez mi şefk-i renk hicâbından senin

Arz-ı dîdar etse de her dem perîler hûriler
Ben yine etmem ferâgat-ı intihâbından senin

Nerde olsan cilvegâh dilgüşün ey Mehlikâ
Reşk-i Gülizâr-ı iremdir âb ve tâbındır senin

Hasr-ı gâm etmem hitâb-ı elkât-ı âmirine
Hisseyâb olmak da nimettir î'tâbından senin.

Rınd-ü gâni bahş olan hülyây-ı vaslındır bana
Reşhete âb-ı hayat aldım serâbından senin

M. Şekîb

Şarkı

Çak-ı câm-ı neşati âver-i gülşende haram et
Ârâm-ı dilimi zevkimi zevkimce tamâm et
Öptür lebbini âşıkını nâil-i gam et
Ârâm-ı dilim zevk mi zevkimce tamâm et

Mestâne edâlarla olup zîver-i ağıuş
Üftadeni et ferd-i sefadan yine yine bihoş
Dünyayı bana böylece ettir de ferâmuş
Ârâm-ı dilimi zevkimi zevkimce tamâm et

M. Şekîb

[s. 2]

İzmir gazetesi sahibi imtiyâz ve baş muharrirî ve şehrimiz mektebi îdâdîsi edebiyât muallimi şâir fezâilperver îzzetli Hakkî Efendi hazretlerinden bir gazeli ankâneleri:

Dîde-i pûr envârdır nakşi hayalinden senin
Sine-i âteşzadır nâb-ı celâlından senin

Feyz-i aşkındır hayat-ı efzâyı cism-i kâinat
Ruhdur güyâ olur saray-ı cemâlinden senin

Tâbiş-i mihr-i ezel olmuş yüzünde hüsn-û ân
Vermiş âteş-i âleme ruhsâr-ı âlinden senin.

Camî-i esrâr-ı kudret-i bir kitabullahsın
Aciz olmuştur cihândır ki me'linden senin

Ol perînin feyz-i aşkından mıdır Hakkî acep
Şule-i sevda-i firuzundur makalından senin

Akar her şeb-i dem-u be'si çeşm-i girye bârımdan
Değildir kimseler âna hâl-i ihtizarımdan

Hem inler hem de vakf-ı gûşe-i rakteylerim kendim
Çıkar feryad-ı istimdânda kalp nâlegâhımdan

Olur, bir hasar-ı cânsız elimle muzdarip rûhum
Nevâyı mürği mecruhu fevaidi bî karârımdan

Ne görsem her neyse atf-ı nigâh-ı intibâh etsem
Hazîn bir levh-i mâtem arz eder eyyâm-ı târımdan

Elemler, yaslar, feryâdlar âh-u tezlimler
Tahsîl eyler her cüzî' ferd cism-i zarımdan

Pes'u pîşu mihâtu zülmet-i hiçi ve nevmidi
Hayatım rû'şeverdir leyl-i târ-ı ıġbirarımdan

Vedat

Şule-i Edep

Vedat Bey Efendi ulv'î tabî şâirânesini âsâr-ı makbûlesiyle isbât etmiş genç muktedir bir edfbimizdir. Bundan sonra da ihdâ-yı âsâra himmet buyururlar ise memnun oluruz.

İzmir gazetesi sahibi imtiyâz ve baş muharrîri ve şehrimiz mekteb-i idâdîsi edebiyat muallimi edip âliyekdar izzetli Hakkı Efendi hazretleri'ndendir.

Gûş et hikâyâtını efsâneler reşk eylesün

Nûş et şerâretimi sitâneler reşk eylesün

Sâkiye, câma, bâdeye yok ihtiyacı neşvede

Sermest-i câm vuslata meyhâneler reşk eylesün

Pür-ü şevktir ümîd ile çekmez zevâli endîşesi

Zevk-i aşinâyı fırkate bigâneler reşk eylesün

Esrâr-ı aşk-ı ekdasa gencine-i mahsûstur.

Kalbi harabe-i âbadıma virâneler reşk eylesün

Aks-i cemâl-i dilrûba her pâresinde cilvekâr

Mir'at-ı meksûr-u dile meyhâneler reşk eylesün

Bir beydek-i âvareyim şah-matlıktır hâsılım

Filler, farslar, ruhlar, ferzâneler reşk eylesün

Sûz-i perîmden tâb alır hakkı şumûsu kâinat

Hem şemaâ hem pervâneyim pervâneler reşk eylesün

Şair Niyazî memlur Hakkı aşk ile
Yaptım nazire neşvede peymâneler reşk eylesün.

İzzetli Hakkı Efendi hazretlerinin bu nûshamızda münderiç gazellerini İzmir Ticaret Mahkemesi zabıt kâtibesinden şâir şirin zebân refâatlı Halil Sâfi Efendi şu sûrette tahriş etmiştir.

“Mestûr oldu gönül nûri cemâlinden senin”

“Aşk tahsîl etti hüsnü pür kemâlinden senin”

“Öyle feyz aldım ki aşk-ı bî hamâlından senin”

“Dide-i pûr envârdır nakş-ı hayâlinden senin”

“Sine-i âteşzârdır nâb-ı celâlinden senin”

“Etmedi hilye-i aşkın tezyîn-i zat”

“Nurdan eylerdi evâlim-i ahze-i envâr-ı hayat”

“Sadık davama benim incim kadar vâr yenât”

“Feyz-i aşkındır hayat-ı efzâyı cism-i kâinat”

“Ruhdur güya ulur sara-yi cemâlinden senin”

“Ol zaman ki arz-ı dîdâr ettik ey kudsî beyan”

“Ateş-i sevda fez-derân oldu hemân akabimde”

“Ya! Fasl-ı cereyân olup vasfindan kalmam bî ziyân”

“Nâyış olmuş yüzünde hüsn-ü ân”

“Vermiş âteşi âleme ruhsârından senin.”

“Saklamak beyhudedir râz-ı aşinâ-yı âhısın”

“Şûlever pür mâhsın tâb-ı âver cangâhsın”

“Yok! Demek şâyeste olmaz şulever bir mahsın”

“Cami-i esrâr-ı Kudret-i bir kitab-ı ilâhesin”

“Âciz olmuştur cihân-ı derin me'linden senin”

“Lafzı mezmûniyle te'lif eyleyip küllün edeb”

“Eylemiş înşad-ı hakku beyâne şiir-i muntehib”

“Her kelamın ezdiyâd-ı şevke olmuştur sebep”

“Ol pirin feyz-i aşkından mıdır [Hakkı] acep”

“Şule-i sevda firuzundur mekkalından senin”

İzmir Gazetesi sahibi imtiyaz ve baş muharrîri Edip bedî-i makal izzetli Hakkı Efendi hazretlerindedir:

Medet yâ Şems-i Tebrîz-imedet yâ ruhu Mevlâna

Ene'l mûştâk işteddel garamu küntü zevbânâ

Denâ en yülhebel hacbe ve yubgılaşk-ı üryâna

Medet yâŞems-i Tebrîz-i medet yâ ruh-u Mevlâna

Nâfia-i nezâreti nailesi muhasebecisi utûfetli Sâdi Bey Efendi hazretleri'nin eserleridir:

Evliyâ zümresinin sûrur-u âli hemmemî

Esfiyânın ilmi efrâzşâh muhtere mî?

Bahr-ı fayz-i ezel-i hâsıl ebrekerimî?

Mazhar ilmi ledünni halef-i murtazavî

Gül bağı nebevî hazreti Seyyid Bedevî
Mazhar-ı serahdi necl-i celîl-i zehrâ

Âlim-i arâyı vilâyetşâh mülk-ü mâni
Da'at İsa gibi etmiş nice emvât-ı ehibbâ

Mazhar ilmi levnî halef-i murtazavî
Gül bağı nebevî hazret-i Seyyid-i Bedevî

Fakr-u emelcân eder terbiye-i pâk-ı her ân
Kubh senden eder envâr-ı keramet leân

Ehl-i aşk andan bulur derde muvaffâk-ı dermân
Mazhar ilmi ledünnî halef-î murtazavî

[s. 3] Gül bağı nebevî Hazreti Seyyid Bedevî
Çünkü zât-ı şerif nahbe-i evlâd-ı alî

Bâ yine-i bende olan mazhar-ı lütfi ezeli
İki âlemde saadetle bulur her emeli

Mazhar ismi ledünni halefi murtazavî
Gül bağı nebevî Hazreti Seyyid Bedevî

Zak luzum feyzine oldum ezeli müstegark
Beni irşadına hak kıldı muvaffâk elhâk

Buldu bu feyz ile hem vâra vücudum revnâk
Mazhar ilm-i ledünnî halef-i murtazavî

Gönül bağı nebevi Hazreti Seyyid Bedevî
Müteveddi afâk-ı bütün ebr-i i'nayet bâri

Dedellerî eyledi serâb o zelâli câri
Virdi saidi kavîde böyle kâvi ikrârı

Mem zehr-i ilmi ledünni halefî murtazavî
Gönül bağı nebevi Hazreti Seyyid Bedevî

İzmir Ticaret Mahkemesi zabıt kâtibi şair şîirin, zebân-ı ref'etlü Halil Sâfi Efendi'nindir.

Enâ sâlik-i meslek-i terakkî
Kefil-i halki zemînden tevekkî

Âdab eyle canşîn şân-ı evvel
Adâb eyle zîver cihân-ı evvel

Erbâb-ı hâkikate ayândır
Ahlâk-ı cemide cisme cândır

Mergub-i kulub olur mu onsuz?
Pâyende olur mu cismi cânsuz?

Bîrîb ve keman ki akli pûr-tâb
Onsuz olamaz kemal-i reh-bâb

Teşbîb edilirse mihre irfân
Ahlâk yanında nuri rahşân

Bî faidedir güneş ziyâsız
Mîrat-ı heye yarar cilâsız

Ber güher bî beha ki olmaz
Kimim kaderi enki nakîse bulmaz.

Ol güher lamî-i saadet
İnsan için en büyük servet

Bir bedrika-i tarîki dindir
Pervâları ser tesri emindir.

Ahlâk-ı hüsn-ü hemîşe eyler
Erbâbını her mahalde server

Ahlâk ki bi harbi gerandır
Kâ' rında niçe güher nihandır.

Kılmış idi bir edîp-i ekmel
Bahs edebî şu yolda mücmel

Ahlak iledir kemâl-i âlem
Ahlâk iledir nizâm-ı âlem

Ahlakına nazar edilmeyince
Semt-i edebe gidilmeyince

Âlemde niçe mârif ehlî
Tercih ediyor ulûme cehlî

Müntehabât
Câmî-i M. Şekîb

Risâlemize bir müntehabât kısmı açıyoruz: Huruf, hece-i tertibiyle birtakım kelimât-ı intihâb edip o kelimât, muhtevi ebyattan mahfûz ve meşhûdiyemiz olanların güzîdelerini derc edeceğiz. İşte bu nüshada Allah lafzı müşâî'nı muhtevî olan ebyat ve katâni derc etmeye başladık:

Hakk-ı pûr sitem-i arz-ı ihlas ettiğim derkahber bir nefsi tevhidden ayrılmam Allah bir.

Nâcî

Ey varlığı vâri var eden vâr
Yok, yok sana yok demek ne düşvâr

Der her şeyin lisânı her gâh
Allah Allah Allah Allah

Ney Lisânı'ndan

Bizm-i insa insde bir hem nefis buldum yine
Eyledim bir nâlede erbâb-ı hâli âh gû

Dillere vecd-i âver oldum âşkdan urdukça dem
Âh derken eyledim âşıklar Allah gû

Nâcî

Dergâh-ı kanaâtden duran ehl-i tevekkül
Allaha bile arz-ı ricadan hazır eyler.

Söylemem derdimi hem derdim olan âha bile
Bilge şu sînedeki nâle-i cângâh-a bile

Kendi bî şebhe bilirrâz-ı derûnî yoksa
Ehl-i dil söyleyemez derduni Allaha bile

Hazreti Ağazâde Sâid Bey

Kalkmayın mecûsi bir vâdide ey u'şşâk-ı nûr
Yok mu lilâhın yeri vâd-i inmeden geçen

Nâcî

Demem şer rişte-i maksûdeyi ehl-i câhdan bulsun
Gönül esbaba etmez enca Allahtan bulsun

Öyle bir arz-ı cemal eyle ki ey reşk-i mülk
Hergün sûret-i dîdârını Allah desin

Avnî

Ne içindir bu benim ettiğim âh
Bunu bir ben bilirim bir Allah

Safâ

Artık çalışma çâreme
Düşmanla gel gir arama
Bir kurşun at da yarama
Allah için öldür beni
Allah hıfz etsin seni

[s. 4] Etmedi gitti eser-i nâle-i canına sana
Merhamet vermedi mi hazret âh sana

Âh nedir deyince gâfil
Âh deyip hamûş olur dil

Nâcî

Neyse emr-i ilâhî bulacaktır o vücûd
Ûzme beyhûde yere gül o güzel gönlünü sen

Der sünûd hâlini vicdânımı tâzîb etmem
Eyledim hazreti Allaha emanet seni ben

Benî senden ne zaman eyleyecektir âzâd
Seni ol zülfe esîr eyleyen ah gönül

Nacî

Üftâde odur damendim Allah
Birçâre o müstemendin Allah

Ber gerdanî der kemendim Allah
Çektirme bana efendim Allah

Ekrem Bey

Kendini gösterecek sonra bize Âmennâ
Şimdi göstermeyecek mi bana Allah seni

Safâ

Garibim bî kesem bu kaderânisem âhdan gâyrı
Penâhım dest gîrem kalmadı Allah'tan gayrı

Râmiz Paşa

Görmez sehabet etmeyi Allah bile revâ
Vicdana karşı şahs günahkâr ve mücrimî

Vicdânıdır esaeti fi'linde âdemin
Dâ'vacısı şehvedi kavanîni hâkemi

Ekrem Bey

İnsana sadâkat yakışır görse de eğer Allah
Yardımcısıdır doğruların Hazreti Allah

Ziyâ Paşa

Öldürme ey ölmen Allahu ekberi
Nurunla kunf-ü râh sevâb eyleyenleri

Nâcî

Kalb-i tabîb vuslata gelmezse merhamet
Allah rahmet eyleye bîmâr-ı hasrete

Allah bilir ederdî imân
Görseydi seni sanemi pürşân

Dest-i günahımızı etmemiş Allah resâ
Menbâ'ı vücûdunı yoksa elimizle kaparız

Nâcî

Allah der istinâdım ancak
Nev'i beşerin kemalî yoktur

Gönüllerde tecellisâr olan olmâh-ı birdirbir
Evet, vahden pürsetr-i hazretân birdirbir.

Celâl Paşa

Bet nursem-i tımartımar-ı meşb-i ve rû-i rayıp olmuş
Bu ne dindir? Allah ne secde vacip olmuş

Fuzulî

Allaha tevekkül edenin yüreği haktır.
Nâşâd-ı gönüller gün olup şâd olacaktır.

Ziya Paşa

Allaha saygın şahs-ı halimin izzetinden
Zîra o yumşak huylu atınçiftesi pektir.

Ziya Paşa

Çekme gam-ı destgîrdir Allah
Kula niğmennasîrdir Allah.

[s. 5]

Muhâdarât

Muhâdarîri: İzmir gazetesi sahib-i imtiyazı Bıçakçızâde Hakkı

Bir Söz

Muhâdarât tabiri beyan, bedî, tarih, aruz kelimeleri gibi bir ilel-i mahsusanın isbatıdır. Türkçe’de şimdiye kadar bu ilimden başka hiçbir kitap telif olunmamıştır. İlm-i muhâdarât-i edebiyatın büyük bir kısmını teşkil eder. Diyebilirim ki ilim için bir mevzua tabin olamaz. Her ilim için bir mevzua tabin edilir. Fakat muhâdarât için “Edebiyat” kelimesinden başka bir mevzu tabiri mümkün değildir.

Muhâdarâtı âlel umûm, akıl, edeb, hikmet-i temerrisiolan, cevahir-i fazl ve irfandan bahş bir ilimdir. Ekseri meâli cümle-i hikmeyi ile durub-ı emsâl, letâif, nevâdir-i efkâr, bedî-i asâr-ı edebiyeden ibarettir. Muallim muhâdarâtın faide ve gayesi bir parça okuyup yazmak bilen insanı edibâne hekimânesiz söylemeye alıştırmaktan ibarettir. Kaaffe-i ulum ve fevtin neticesi ile-i muhâdarâtında rivâyet olunur. “İlm- i muhâdarâtan azamet-i kadrini anlatmak için muhâdarât kitaplarının her satırı bilge, her cümlesi bir ders hikmetindedir.” demek kifayet eder.

Muallim, muhâdarâta dair bir kitap yazmak nice binlerce bahçeden latîf çiçekler toplayıp güzel bir demet yapmaya benzer. Bunda hem Türkçemiz’de böyle bir kitap vücuda getirmiş hem de ”Şûle-i Edeb” namıyla teşhirimizi de intişar ederek âlem-i edebiyata başka bir revnak vermiş olan risâle-i mevkurantenin başmuharrir-i

Tokadizâde Şekîb Bey biraderime bir hediyecek takdim etmiş olmak arzusuyla rayihası meşşam-ı cânı takdir (teattir) eder. İzhâr ilmi ve edebten bir demet teşkil etmek için şu satırları yazmaya başladım. Vallahü'l müsteân

Hakkî

Birinci Bâb

İlim ve edeb – akıl – hikmet – mürüvvet – tâkat-i insan – garabet – muhabbet – haset – tevazu – edeb – terbiyeyi – evlat – muhabbet-i evlat – talib-i rızık – fasl-ı mal, sağlık – Gençlik ve sıhhat gençlik fazileti:-

İlim Ve Edeb

İlim ve edeb: Din ile dünyanın merkezi devranı olan iki katıdır.

Meal hadis: Ulemânın kalemlerinden cereyân eden mürekkep şühedânın akan kanından hayırlıdır.

Hz. Dâvut oğlu Süleyman'a demiştir: İlmi mal; edebi ziynet et.

Müslim bin Kanibe demiştir. Âlim olmak isteyen her âlim de tavsiye vukufa çalışsın.

Ubâde bir Abbas hazretleri demiştir: Talib-i zelil olduğum için matlubî muazzez oldum.

Hz. İbrahim aleyhisselam vahiy olunan ayetlerdendir. Ben âlimim. Her âlimi severim

Bir hadis-i şerif meâli:

İlim her müslim ve müslimeye farzdır.

Hikemâ demiştir:

Çok zelili ilmi aziz; Çok azizi, cahili zelil etmiştir.

Hz. Ali demiştir:

Ehl-i ilmin fâzıl ve hissiyâtını ehl-i fazîlet olan bilir.

Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği bir hadisi şerif meali:

Âlime tâ'zim eden rabbine tâ'zim etmiş olur. Hikemâ mağlumu bedre tercih eylemişler o bedre âb-ı nutfe, mağlume âb-ı errûh demişlerdir.

Akıl

Hasan Basri hazretleri demiştir: Aklın lisânı fikrin arkasındadır. Söz söyleyeceği zaman fikrine müracaat eder. Faydası varsa söyler yok ise söylemez. Ahmak kimsenin fikri ise lisânının arkasındadır. Söz söylemek isteyince hemen söyler.

[s. 6] Hazreti Ali demiştir: Akıl dimağdadır.
Hikemâ demiştir: Aklın zannı kehânettir.

Hikmet

Hazreti peygamber buyurmuştur: Hikmet müminin kaybettiği bir şeydir. Onu kimden istese alır. Hangi kaptan çıktığını düşünmez.

Hikemâ demiştir: Hikmeti sokağa atılmış olarak görürseniz alınız.

Hadisi şerif meali: Hikmeti müşriklerin lisânından bile işitirseniz alınız.

Hikmet: Kuss Bin Saadeye: “Efdal’ül mağrifet nedir diye sormuşlar” İnsanın kendisini bilmesidir.” demiş.

Hikmet: Tefekkürü nûr, gaflet-i zülmet cehâlet-i dalâlet ilmi hayattır.

Hikmet: Üç şeyden bekâ yoktur: 1-Zıllü Sehab 2-Sohbet-i esrâr 3-Sena-i kâzib

Mâbadı var

Nucûm Andredorya'nın Bir Neşîdesi

Gül-ü hurşîd pûr tâbın gözden nihân olduğu Hüküm-ü fermâ olmaya başladığı bir zamanda vâdilerden encam-ı bî pâyanı sirayet sihr-i eskatına uyuyor. Dinle! Tekil arabaların gıcırtları, gürültüleri daima uzaklaşmış sûreti ile yolların üzerinden sürüklenip giderler. Yalnız arasıra bazı çiftliklerin âmak-ı hafasesinden kopup gelen havlama sedaları hayâlete gömülmüş olan ormanları rüyalarından bî dâr eder. Başakların tahrik-i nesîm ile mütâlatım emvâcı titrer durur. Kemâle resîde olmuş buğdayların saçtıkları rüzgâr râyihalar havaya zulâm-ı alevde çıkarken hiss olunur. Karşıdaki tepeciğin tersim ettiği ateşin rebgi zemin üzerinden sitâre-i şâm bir menbağın cereyân safına tutulmuş beyaz bir zambak gibi şâd-ı perver bir hâl ile titriyor. Debekber bir cide semt reisine doğru kararmış gerdune-i esrar emirini yavaş yavaş döndürüyor. Ciddi bir ceye bir top çiçeği andıran Pervîn, Süreyya, Ülker temaşkârane manzara-i diller balerini arz ederek tefrici kalbe hizmet ediyor. Herşeyi lema'-i perdâz! Denilebilir ki sema-i inkişâf etmiş. Nur-i nazarın kaybolup gittiği ufuklarda Kehkeşan denilen o güzergâh-ı simin meçhul izlerini nâmütenâhilik içine kadar getirir.

Nucûm, ey ezhâr sîmîn! Sana güneşin, elvânın ulûlenin firar-ı üzerine arzın bedbaht sekânını tesrîr için akşamın büyük türlü renkleri tecelligâh olan semasında arz-ı çehre ile kalb-i âşinalık etmekteyiz. Nucûm, ey sema tâbdarın izhâr-ı dilrubası! Henüz mağlûb-u hevâb olmadı. Evvel penceresinin önüne oturarak âmak-ı eflakta nazarım mütecessesâne sizi takip eder ruhumda ve ilhana meftûnâne size doğru tâlî eyler. İnni encüm eşâ'abar benim! Size olan meylim bir pertev-i pâş olmaya başladığımız zaman-ı erinizde hayat-ı mâziyemin lema'a fervâz olmasındandır. O mazîne envâr-ı ismet gösterene gözün bir devr-i dâimiyle evvelce uyanmış hatıratı nisyan-ı nâ peziridir. Henüz tıfl-ı mâsum iken hevagâhımdan çimenlik üzerinden hülyâlarıma bir mehd-i saadet içinde sallayan bu canların şarkıları arasından semanın bir köşesinde muallak yeşil bir zümrüt gibi sizi temâşaya dalardım. Ben etrafa seçtiğiniz bî karar ziyâları mukayese etmek istedikçe siz evlerin üzerinden sâyân-ı hayret bir süratle çoğalıyordunuz. O zaman uykunun vücuduna bahş ettiği atalet sebebiyle parmaklarımin ucundan sabîlerinizi kaçıryordum. Çünkü siz artık zülumetler içinde

yüzlerle, binlerce arz-ı dîdar ediyordunuz. İşte şebabetle böyle ilk mevsim-i nevbahariyede bize âsaresi büsbütün ateşnâk bir serap verince izhârımla meşkûfe-i hayal kalplerimizin en hafî köşelerinde kucak kucağa açılmaya başlar: Rayihâları bize mest eden manzara [s. 7] Bedî'i bin renk müşâ'şa içinde görünüp diltirib çiçeklerini derhâl inkişâf ettirir. O sûretteki hayatımızın ne yolda cereyân ettiğini dinleyecek vaktimiz bulunmaz. Ey haziran gecesi, ey şebb-i muhabbet! Hengâm-ı şebâbımdasın mesrûr olduğum halde kaç bin defa serşek tesir ve muhabbetle nemnâk gözlerimi semaya mencama atf ederek başakları açılmış tarlaların arasından geçtim. Elmuhtarlarıyla sanki âsumane gubâr elmas saçılmış yine böyle bir geceydi, samut ormanların üzerinde yine bir redayı hafif mevcud idi. Heyhat! Esrârınızı nâsutfilerden saklıyorsunuz. Nazarlarım her anınızı tâ'kibe başlar başlamaz şafak ötede asmaların dalları üzerinden çehre-i beyazın'ı gösteriyor. O zaman telatimzâr-ı emvâcî sehâib arasından birer birer şafağın rengi gulgûnune doğru firâr edersiniz, siz nisyan ve feramûşi sisleri içinde nâbedîd oluyorsunuz. Bizim de aşk ve alâkamız neşelerimiz, baharlarımız sizinle beraber nâbebîd olurlar. Fakat siz tekrar tevellid ve zuhur etmekte bahtiyarsınız. Yarın gece semâda yine tezhir ve inkişâf edeceksiniz, lakin biz gençlik bir kere cihemizden firar etti mi artık pejmürdelenen hayattan ne bekleyebiliriz. Hayat-ı insâniye sabah saadetine veda ederek şûle ve ziyâdan mahrum olduğu halde hendamzevâl demek olan akşama reşide oldumu feraş-ı ebediye kadar, şüpheler, tereddütler, sürurunla neyyir, orada parmağıyla ağzımızı kapayarak mezarın bizi uyutur.

Hatem Süleyman

Aydın gazetesi muharrirlerinden meclis-i idâre-i vilâyet kâtib-i seniyyesi: İzzetli Ahmet Bey Efendi tarafından gönderilmiştir.

Hukuk

Bir insan ne kadar sahib-i iktidar ve muhabbet olur ise olsun hâiz olduğu hukukun kâfesini ebnâyı nev'înin iğrazından muhafazaya muktedir değildir. Çünkü muktedir olan kimsenin bu hususta müracâ't edeceği tedâbir, istigmâl eyleyeceği vesaitte

kuvve-i idrâkiyesi teşbitinde olacağından bu miyânda ihtimaline cemiyet-i beşeriye için bilâhare muzırr olan if'aliyede bulunabilir. Herkes ne kadar bî tarafâne-i muhakeme-i muhakeme ederse etsin nefesine ait husûsânın ekserinden ve belki cümlesinde kendisi haklı. Muhakemesini doğru bularak ve muktedir ise bâlizât istihsâl hukuka kıyam değilse sükûti ihtiyar edeceği gibi şu halin vuku'u ve davâyı muhafazayı hukuka ve binâen aleyhe intizâm-ı cemiyete manî' olur.

Hâlbuki nizâm-ı âlemin devamı ve cemiyeti beşeriyenin intizâmı mültezim olduğundan beynel efrâd-ı te'm'îni hukuk ve hıfzı emniyet için her bir kuvvete galebe edecek bir kuvvete, bir nüfusa arz-ı ihtiyaç edilir ki o vakit hâkime o nüfus fevkâlade de hükümdür. O halde hükümet hukuki insâniyeyi vak'aya ve hareket-i beşeriyeyi tehdit etmek için her türlü vesait ve vezaif istiğbal ve tebine bâlittabî' selahiyetdâr olur. İşte buna binaen dir ki gayrın rızâsı hilâfında hukukuna vuku' bulacak bir tecâvüz ve müdahaleyi menâ' ve müsebbîlerini tazir ve tedîb ile hukuki âmme-i yi muhafazaya kafil ve hadim olmak üzere hükümetlerce bir takım kavanin ve nizâmâtı vuzuğ olunmuştur. Bu kavanîn nizâmatta harekât ve ifâl-i beşeriyeye tâ'yin ve tehdit eder.

Bunlar icrâyı ehkâmı efrad için mecbûri olduğu gibi hilâfında edilecek bir fiil ve harekette cürüm ve müstelzim-i mecâzettir. Fakat insanların cenâb-ı bariyeye ibâdet hemcinsine muavenet gibi sarf-ı emvar-ı mağnubeye tâ'alluk eden bazı vezâîfi mükellifesi daha vardır ki bunlar ubûdiyete râci ve kanûn-i ahlâka tâbi olduğu cihetle bu kabili if'âl ve hareketin her halde icrâsı lâbedi ve cemîyeti beşeriyeye ait bir keyfiyet olmadığından başkaları tarafından müdahâle olunamaz. Fakat muamelat-ı dünyevîye ve muâşereti beşeriyeye mûtaallık-ı ifâlde hükümetlerin müdahaleye hakları derkârdır. Demek oluyor ki vezâif-i insaniye şu sûretle ikiye inkisâm ediyor. Biri muamelât-ı nâse ait olarak bir takım ifalî şâmil-i kavâiddir ki hükümet tarafından tabîin ile ehkam-ı tenfîz ve hukukî mevzua tâbir olunur. Bunun da bir takım aksâmı vardır. Diğeri bâ'l kuvve mevcut on hukuki manevidir ki mevcudî halâk azîmüştân vücudu teslimkârda cihandır evet, şu âlem-i şehvedde câri olan ahvâl-i ibretle bakılsa en evvel pîş-u nazara harekât-ı beşer hayretle tesadûf eder. İnsan kısmî ibtidâ-i her türlü hıfz-ı hayatı isbâtından mahrûm ve aciz olarak halk buyrulur.

Peder ve mâderinin muhafazası muâveneti sayesinde yaşıyor, büyüyor. İhtiyâcât-ı zarûriyesini tedarike başlıyor. Git gide vazîfe-i tâbiyesi olan nefsinin bekâsına beni nevi'nin tekşirine, hidmeti, sâadeti hâle usûl için gayret ediyor. Bir taraftan ferâiz-i dîniyesini diğer taraftan vezâif denmesini îfâl ile beraber akıllara ve leh getirecek bedii kemâlatı saha-i vüdûda isâl. [s. 8] Bu sûretle zemîn-i asâr-ı medeniyet ile mâle-i mal eyliyor. Yine durmuyor. Müftehazâne-i gayret ediyor. Her türlü ihtiyacâtını sâadet ve refahatını elde ettiği halde yine sâ'i ediyor. Bunların yakını da kendini terk edeceğini biliyor, bildiği halde yine tevkîf etmeksizin çalışıyor, çabalıyor. Nihayet vezâif ve hukuk mükellifesi ifâ ve namını ibgâ ile terk-i câme-i hayat edip gidiyor.

Acaba insanların şu şâyân-ı hayret-i ahvâli ne hikmete müsteniddir? Şüphe yok ki vezâif-i tabiâsını icrâ ile beraber hukuka riâyet hemcinsine muâvenet icâbâtı. Bu halde kâfesi de münasebet-i beşeriyeyi tevlid eden hukuktur. Bu münasebâtın cereyânı ise tâbiyîn ve bu kısmı kavâidî tabîin eyleyen ubûde bir kanun-i ilâhîdir.

Tarih-i Tabi'den

Fil

Fil, Hindî ve Afrikî nâmlarıyla iki nev'eye ayrılır. Fil-i Hindî'nin cüssesi büyük, başı mustedil, alını maku'r, kulakları uhsusa, gözleri vücuduna nispetle gâyet küçük derisi pek kalın buruşuk ve toptan ârî olup kısa ve kalın olan bacakları da o vücudu azimi kaldırmağa sahil dört adet metin-i amûd makamındadır. Filin o hale-i evlâde nazardakini celb eden azâsını uzun bir hortum ile üst çenesinden çıkararak ön tarafına doğru nükus etmiş olan iki büyük köpek dişleridir. Mezkûr hortum, hayvanın fevkal'âde uzamış olan burnundan başka bir şey değildir. Nihayette burun delikleri bulunan bu uzvu uzanup, kısalmaya ve her türlü hareketi icrâyâ kabiliyetli olduğundan ve ucu da en ufak eczamı bile tutabilmekte olduğundan fil hortumunu ağır taşları yerden kapıp fırlatmak, zemîni hafretmek, ağaçları kökünden koparmak düşmanlarına karşı kendini müdafâ'a eylemek gibi mühim hizmetlerde istiğmal ettiği gibi yiyeceği olan meyve ve nebatatı dahi ağaçlardan ve yerden koparıp ağzına atar.

Su içeceği zaman evvela hortumunu bir dere veya göle sokup suyla doldurduktan ucunu kıvrarak ağzına sokar ve boğazına doğru üfürür. Hülâsa hortum, filin hem alet-i şama olması ve hem de silahıdır. Uzun dişlerini dahî silah makamında kullanabilir, mâ'amâfih sebeb-i nicât olmak lazım gelen bu silâhların ekseri ahvalde bağış mematı oldukları yani fillerin-sanayî'de kesretle istiğmal olan- dişlerine tamamen avlanmakta oldukları nazar-ı dikkate alınırsa bu silahların madumiyeti- filler için- mevcudiyetin hayırlı olacağı şüphesizdir. Fil iki üç yüz seneden ibaret olan müddet hayatında tek olarak sekiz on yavru doğurur ve fevkalade bir şefkat ve ihtimamla büyütür. Filin yavrusu karnı acıktığı zaman anasının altına girip hortumunu bir tarafa kıvrarak doğrudan doğruya ağzıyla meme emer. İhtiyarlarına tababetle çayırılık mahallerde su kenarlarında gezerler. Hele bir sıcak ve mehtaplı gecelerde bacaklarına kadar suya girmeleri ve cümleten kulaklarını yelpaze gibi tahrik ederek serinlemeleri hafiften şayân-ı temâşa ahvaldendir. Hintliler filleri terbiye ederek pek çok hizmetlerde kullanırlar. Ezcümle tasa taşımak vesaire ağır işlerde istihdam ettikleri gibi üzerine küçük bir tahterevân koyarak uzak mahallelere seyâhat ederler. Şu kadar diyebiliriz ki deve Araplarca ne kadar bakia bir mahlûk ise fillerde Hintlilerce o kadar o bölgede daha faideli bir hayvandır. Ekseri tabiin fillerin insanlardan sonra birinci derecede zekâ ve ferâsete mâlik odu. Filler beni eden etmektedirler. Filhakika bu huyu fillerin hüsnü muameleden, ziynetten musiki ve esvat-ı latifeden, mahzuz ve mütelezziz oldukları zaten mücerrep olup bazı seyyahın ise koklamak için çiçek kopardıklarını da rivayet ederler.

Fil-i Afrika'ya gelince: Bunun dahi ahvali sairesi fil-i Hindîye müşabbe ise de cismi daha küçük, dişleri ve hortumu büyük, kuyruğu kısadır. Bunların tenisi gayet müşkül olup Afrika'nın bazı ormanlarında sürülerle hasbâne gezerler.[s. 9] Bu iki nev'iden maide Hindi içinde nâden tesadüf olunur. Beyaz renkli bir nev'i fil daha vardır. Gerek bu fil-i Hindi (Buda) mezheb-i salikince mukaddes addolunur. Fillerin zekâ ve avcılıkta sûret-i istihdamlarıyla fildişi ticareti hakkında irice bir makale ile mağlumat-ı iğtası mukarrerdir.

Muharirîn Şûle'den M. M.

Cihet-i Cezâiyede Vâzîfe Ve Salâhiyet Meselesinden Mâbad

Vazîfe meselesi muhakemin teşkilat-ı esasîyesine hikâmın vezâif-i asliyesine tâ'alluk ve irtibat-ı tamî bulunmak hasebiyle hukuk-u umûmiyeden olup dava ve muhakemenin her bir derecesinde dermeyan edilebilir. Zat-ı maslahat ve esas davadan dolayı vazîfe itirazı hakkında hem müddeî aleyhi ve ham de müddeî'nin aleyhi hakkı talebi vardır. Her ne kadar müdde-inin dâvâ ikame ettiği mahkemenin vazîfedâr olmadığını dermîyan etmesiyle dava ile taleb-i beyanda bir tezât ve cûd bulmakta ve şu hal-ı terdîd-i efkâr-ı müceb olmakta ise de müddeînin bu yolda zühulde bulunmasıyla artık şu hak kanuniyetini istiğmal edemediği sûrette bilâhare müddeî' aleyhi tarafından dermeyan edilmediği ve mahkeme tarafından her nasılsa nazar-ı dikkate alınmadığı dava hakkında vereceği hükmün istinâfen ve temyizen fesih ve noksanı müceb ve şu sûreti müdde-inin ziyâî hukukun müstecip bulduğundan müddeî'nin bu hakkı talebini teslim etmek muvaffak-ı âdil ve hakkaniyettir. Vazîfe-i derecât-ı muhakemen hiç birisinde dermeyan ve muhakemece resen nazar-ı dikkate alınmamakla beraber hükm-ü vakıa muhakeme-i temyizen esbâb-ı kanûniye üzerine nakz-ı ve mahline iâde kalındığı sûrette ikinci defa olarak tecdîden cereyân edecek muhakemede yine dermeyan oluyor. Erbâb-ı kanun vazîfe-i meselesini iki sebepten dolayı hukuki umûmiyeden addedilir.

Birincisi: Malûmdur ki bir vekil muvekkilden aldığı talimat dairesinde hareket eder. Hikâm-ı vazî-i kanunun kendilerine tevdi ettiği hukuk ve vezaif dairesinde ifayı mamuriyet eder. Vazî'-ı kanûn-i muhakeme-i hukukiyeyi ancak dâaveyi âdiyeyi ri'yetle tavzif ve kendilerini vezâif-i mevzua dairesinde hareket etmek üzere tevekkil etmiştir. Şu hâlde hukuk mahkemesi daire vekâleti ve mezuniyetini tecavezle muhakeme-i ticariyyeye ait olan bir davaya vaziyet ve dâvâ vakı'a hakkında ittihâz-ı karar eylese muamele-i vakı'anın bitlânî icabat-ı kanuniyedendir. Kanûn-i medeniyemiz olan mecelle-i celîlenin elvekâlesinin ahkâm-ı umûmiyesi şu mütâalayı nazariyeyi muindir.

İkincisi: Kavanîn-i adliyenin mâbelvâdi', hukuki ibâdi, temin-i intizam ve inzibat-ı biladî tahkîmdir. Hikam-ı memur icrası oldukları tevdi-i adalet kaziyeyi

muhimmesini bihak icra etmek için malûmât-ı esasiyeyi kanûniyece hâiz nisâb-ı kemal olmaları muktezittir. Bir hâkimin hem dâvâyı hukukiye ve ticariyede ve hem de ahkâm-ı cezaîde sahib-i kemal olması gayri kabildir. Binanen aleyh muamelât-ı hukukiyede malumat-ı esasiyeyi hâiz bulunmayan bir ticaret mahkemesi heyetinin dâvâ hukukiyesi riyet etmesi adaletin tamamı icrâsını temin edemez, beyan edilen iki sebep-i vazîfe-i meselesinin hukuk-i umûmiyeden olduğunu isbat ve ikâme kâfidir.

Birinci makâlede salâhiyet meselemiz cihet-i hukukiyede hukuki hususiyeden yani mübâdiyeyi dâ'vadan cihet-i cezaîyede, hukuki umûmiyeden olduğu gösterilmişti. Salâhiyet meselesi mahâl ve mekân itibariyle mevzu bahsedilebilir. Muhakem-i hukukiye kendisine arz olunan dâvâyı hukukiyeyi rû'yetle mükellef bulunduğu muğayyeret ittihanasıyla müdde-i aleyhi tarafından dermeyân edilmedikçe riyet-i davadan istikâf edemez. Her ne kadar muhakem-i cezaîye kendisine arz olunan dâvâ cezayı ru'yetle vazîfedar olup ihtilat mahalli kendisinin ameliye ve teşkilat-ı esasiyesini ihlaf etmez ise de usul-i muhakemâtı cezaîye kanunun madde mahsusasında gösterildiği ve ileri vade-i tefsilatı beyan ve izah edileceği vechle muhakeme-i cezaîyenin selahiyeti üç noktada tayin edilmiştir. Birincisi mahal Vuk'u cürm; ikincisi maznun-u aleyhin ikametgâhı; üçüncüsü mazûn-u aleyhin mahalli derdesti muhakemeleridir. Vazi-i kanunun dâvâ ceza-î teyyide üç sûretle mahkemelerin salâhiyetini tayin eyleme fevkalâde mühim bir esas teşkil eder. Muhakeme-i cezaîyenin tayini selahiyeti için erae edilen şu üç mahalın gayr-ı muhakem-i cezaîye dâvâyı cezaîyeyi rûyet edemez.

Çünkü bir fiil-i memnûanın sebûtunu müebbet olan delâil-i ve emârat-ı ancak mahalli icra-ı maznun-u aleyhin ikametgâh-ı veya derdest olduğu mahallerde istihzâr ve istikmâl edilebilir. Muhakeme-i cezaîyeyi sairede ruyet halinde esbab-ı sebutiye'nin istihzâr'ı derece-i istihalde bulunduğu fakdaniye-yi delâilinden dolayı [s. 10] maznunun berâit-i zaruri ve bunun netice-i tabiası olarak hukuki umûmiyenin hâldar olacağı bedîhidir. Esbâb-ı mezkûreden dolayı cezaîde mahza hukuki umumîyeyi hâlden muhafaza maksadıyla salâhiyet meselesinin dahî hukuki umûmiyeden olduğu mümeyyan olur. Muhakeme-i temyiz ceza dairesi heyet-i muhteremesi cihet-i cezaîyede salâhiyet meselesinin hukuki ummûmiyeden bulunduğunu bir karar musîble te'yid eylemiştir. Şu mütâlat-ı umûmiye itasından sonra cihet-i cezaîyede vazîfe ve

salâhiyet meselesinin tabii olduğu kavaid-i hususiyede bahs edilmezden mukaddim-i muhakemin vazîfe ve salâhiyeti hususunda tekvîn edecek ihtilâfât-ı şâyân-ı tedkîktir. Bilocümle muhâkem kendi vazîfe ve salâhiyetininhâkimidir. Tâyin ve zâif ve salâhiyet için caizi iktidarı tamdır. Şu, kâide-i muhakeme-i Osmaniye'nin cümlesinde sûret-i mütallakada cereyâan etmekte bulunmuştur.

Mahâza muhakeme kendi vazîfe ve salâhiyetinin hâkimi ve bu bâbda haiz-i iktidar tam olmakla beraber bu hususta ittihaz edeceği karar-ı kati ve mûcib-i imtisal olmadığından tarafeyn-i talep ettikleri sûrette mahkemenin karar-ı muttehasasına karşı hakk-ı istinaf ve temyiz-i istiğmal edebilir. Şu esas-ı cihet-i hukukîyede ve asla şâyân-ı itiraz değildir. Ancak dâvâ cezaîde kaide-i sâlefelbeyâna muğayyer olarak bir esas vücut bulmuştur. Usul-ü muhakemât-ı cezaîyenin tetkiki mündericâtıyla bir hakikat-ı kanuniye tezahür eder ki: O da muhakem-i cezaîyenin selahiyeti fi'lin nevi o derece şiddetine göre tenevvî' ve tâ'did etmesidir.

Esasen muhakeme-i cezaîye kâfien ceraimi ru'yete hâiz mezuniyet olmak iktiza eder. Ancak ahkâm-ı hazire-i cezaîye bir faal kesb vehameti ettikçe gerek muhakemin sûret-i tertîb-i ve teşkilini ve gerek usul-ü mahkemece cereyâan edecek muameleyi teâddid ettirmiştir. Meselâ bir kabahat davasında şaibe-i cinayet görülerek fil-i heyet-i ithamiyeden cinayet mahkemesine tevdi ile netice-i cereyâan mahkemede fiil-i mazkurun kabahat nev'nde bir cürm-ü adi olduğu tahakkuk etse esasen ve kaideyi umûmiyeye tevfikten tedkîki ile tadbiki mecâzât için ait olduğu kabahat mahkemesine tevdi evrâk iktiza ederdi. Bilakis cinayet mahkemeleri bilmuhakeme fiilin cenaha kahabat olduğu tahkik etse bile yine mühim hakkında tatbiki cezaya infaz-ı mecazâne haiz selahiyettir. Usûlü muhakemât-ı cezaîye kanunun iki yüz doksan dokuzunu maddesinin delalet-i mündericât-ı ile izâhat-ı salifenin muvaffak kanun olduğu mesteban olur. Acaba vazi-i kanunun cinayet mahkemelerine mezuniyet-i kâmile bahş etmekten maksadı nedir? Görülür ki cinayet şaibesiyile mahkeme cinayete sevk edilen fiilin bilahare cenaha nevinde olduğu tahkik etmekle beraber mahkeme-i evvel cürme tertib eden mecazat-ı tayin etmek iktidarını haizdir. Şâyân-ı dikkattir ki cenâh hakkında sadır olan mukarrerat-ı cezaîde tabî-i istinaf olduğu halde cinayet mahkemesinin mezuniyet-i vasiâ'i mezkuresi mahkumi hakk-ı istidaftan mahrum bırakır. Erbâb-ı kanûni muhakem-i cenaiyenin iş bu selahiyeti

vasiasının teyin-i esbâb-ı zeminde ikiye ayrılır. Birinci kısmının mütalatına nazaran usul-ü muhakemât-ı cezaîyemizin mezkûr ikiyüz doksan dokuzuncu maddesi Fransa muhakeminde cereyâan edenJüri: “Heyet-i tahkîkâ usulün neticesidir.” derler. Fransa usulü cezaîye hazırâsınca bu heyet-i tahkîki’ye kendisine tevdi edilen bil cümle cerâim-i ru’yetle mükelleftir. Heyet-i merkure temini salâhiyet huzurunda haiz-i iktidar olmadığından fi’lin nevi itibarıyla dâvâ icab eden muhakemeye tevdiğine karar veremez. Heyet-i tahkikiye cürmün ahvâl-i esasiye ve menfurası hakkında tedkiyat-ı kâmil icrâ ederek maznunun istad olunan filin müretkibi olduğu kendilerince kanâat-ı hâsıl olursa ise tetkiki mecâzat-ı için evrakı ceza mahkemesine irsal eder. Cinâyet mahkemesi fi’lin nevi’ kanûniyesine yani cinâyet cenah-ı kabahat nevinde olduğunu nazar-ı dikkate almaksızın herhalde tatbik-i ceza ile mükelleftir. Hâlbuki usulu muhakemât-ı cezaîyenin isnayı tercümesinde Fransa mahkeme-i cinâyetinin hâiz olduğu selahiyet-i vasiâ “jüri” usulüne müddet olduğu tefrik edilemeyecek usulü muhakemat-ı cezaîyede ibga edilmiştir derler.

Kanun-i senâsanın ikinci kısmî, neşter-i tedkikden geçirmekte olduğumuz dakika-i kanûniye hakta bir veche âtiyi beyan mütalaa ederler: Cinayet mahkemesi kendisini mevzu olan davanın sûret-i cereyâan-ı keyfiyet nübüveti hakkında tahkikat-ı esasiye ve tedkikat-ı kâmile-i icra ve artık esas-ı dâvâ için lazım gelen esbab-ı sebutiyeyi yani şahitlerin istimâyı, sebût-i cürme hâdim eşyanım eraesi ve muamelat-ı saire-i lâzımeyi ifâ eyledikten sonra nev’i fiilin tedbiliyle fili vakâ’ hakkında ittihâz hükümden imtina ederek ait olduğu muhakemeye havâlesine mecbur tutulması[s. 11] ahkâm-ı ve muamelâtı cezaîyesinin erkân-ı muhimmesinden olan sırâ’t-ı kâide esasiyesine mugayyer ve dâvâ cezaîye dâv-î müstâ’cileden bulunmak hesabıyla cinayet mahkemesinin bu yolda haiz-i salâhiyet olması hikmet-i hukuka hakikaten muvaffaktır derler. Mütâlalarını tâilîl için ikinci sebep olmak üzere;cinayet mahkemesi hikâmî cenaha ve kabahat mahkemelerini teşkil eden hikâme nisbetle hâiz nisâb-ı iktidar ve dâvâ-yı cezaîyede daha ziyâde tecrübekâr bulduklarından cinâyet mahkemesi hükmünün vereceği hükümlerde isabet-i kanuniye bulunacağını iddia derler.

Mâbadı var

Timolos'un (Bozdağ) En Mürtefi Şevahîki Üzerine Bir Seyahât Mâbad

Esatîr-i Yunaniyye'ye mensub bir levhai-i terb-i fezanın karşısında bulunuyoruz. Esatir Perîleri! Evet, bunlar semalara doğru yükselip giden bu ihram üzerinde oturup meşveret eden "Olimpos" mabetlerini sûret-i dâime de ikametgâhlarında kabul etmekle nail-i musâ'adât olurlar. Bu mesu'dlar gündüzün hararetinden bittâbî olarak o vâdilere rengini aramgâhlarına inerler ve zevki sefa ile evkât güzâr olurlar. İşte râîlerin mâ'bûdi olan "Pan" aşağıda dağın dâmendinde gördüğümüz dik bir kayanın sayesinde Kolunun hazîn muharrik nimetiyle sivrilerini ikamenddir yiyiyor. Öte tarafta vâdinin ortasında "Mûsikî Perileri" mabudların karşısına geçerek ahenk latîfleriyle onların samiâ'larını tasnif ediyorlar. Harap mabûdi "Mars" ile akıl ve hikmet mabûdesi "Minreva" muharebeden avdet ederek ve feverâne ve mütekebbirâne bir sûrette "Jüpiter" in sağ tarafında ehz-i mevki eyliyorlar. Sid ve Şikâr mabudesi "Dayana" Ormanları içinde altın boynuzlu kekik ile keşt-i kezâr ediyor. Meczup, dilrubâ nazarî mechûl bir noktaya mağtuf olduğu halde etvarında hazîn ve melâlet-i revnümâ oluyor. Amîk-i tefekkürüne dalıyor. Şüphesiz mazlum ağaçların sayelerinde endîşesizce uyuyan maşukî "Endymion"u düşünüyor. Muâşakanın hüsn-ü ve cemalin mâ'bûdesi olan "Venüs" şu kürenin çâmek gölgesine oturarak delikanlılarıyla genç kızlara bir takım tuzaklar kuruyor. Velhasıl uzun lepiska saçları üryan simin omuzları üzerinde temmü cenmâyı letafet olan perîler altın kadehleriyle şarap tevzî' ediyorlar. Mabudların şu sâadetine zevk ve sefalarına hangi beşer nâil olabilir? Lakin biz sevk-i taliğ ile buralara düştüğümüz için işbu sâadetten - velevki mukit sûrette olsun hisseyâb oluyoruz.

Küçük latîf ırmaklar bu vâdilerin ortasından yeşil çimenler arasında ma'uc-u simin birtakım şeritler tersîm eyliyor. İşbu vâdilerin birinde küçük bir göl müşahede olunur ki zümrüdîn sahilleri ormanları ile mestûr bulunan dağların dâmeninde dolanıyor. Berrak rakîd sularında perîler çırpınıyor! Bizi hakikatın ve renksiz letafetsiz müttarid âleminden alarak birdenbire hayaletin rüyanın ruhiperver, rengârenk, âlemlerine sevk eden şu vâdiler hakkında karie biraz malumat-ı ita edelim. Altımızda müselleş şekilde iki mil mesafeye kadar imtidâd edip bir dereye müneccir olan şu ilk vâdiye (Çavdar Yaylası) tesmiye olunur. Ötesinde latîf ırmağın kenarında kavak ve sekud

fidanları ile mehhat birtakım galebeler müşahede oluyor. Bu galebelerde ezmine-i atiyğanın sihir perileri yerine bunlardan pek de farklı olmayan aşk perver Yörük kızlarına tesadüf olunur. Bu Yörükler burada kesretli olan hayvanat sürüleri ile mevsim sayf-î emrâr ederler. Âlem-i bedüyette ömr-ü güzâr olmakla beraber nihayet derecede misafirperver mihamnnevâz olan bu Haymeneşin aşîretine kadar mesûd ne derece bahtiyar! Geçirdikleri ömre şâirler gıpta eder. Dağların en hücri en şairâne yerlerinde ikâmet eylerler. Buralarda koyun, keçi vesair hayvanât sürüleri vâsi' otlaklara, meralara nâil olurlar. Kendilerinde ensafen ciddi hevayı teneffüs ederler. Bunlara alâik-i dünyevîden mücerred alarak bu latîf mevâki'de bu şairâne mevkilerde gamsız endişesiz başlarlar. Çavdar Yaylası'nın garbındançıplak, hebîtnümâ bir tepenin üzerinde "Günalan" vâdisi imtidâd eyliyor. Etrafındaki vâdilerin en küçüğü ve en mürtefi olan bu vâdi-i müdver şekilde olup bir ridâ-ı ahzarıyla mesturdur. Bu vâdinin cihet-i garbiyesinde Bozdağ Yayla'sı imtidâd ediyor. Diğer vâdilerin en en latîfi bulunan mezkûr vâdi bulunduğumuz zirvenin alt tarafında beden ile mevazi iki dağın arasında açılarak şimâlen dik dağlarla nikatî'ğ ediyor. Cenüb ve şark cihetleri, kestane, ceviz, erik, kevlük ve çam ağaçlarından müteşekkil terb-i feza bera derman ile[s. 12] puşîdedir. Bu ormanın içinde bulunan hanelerde Birgi ahâlisi musem sayfada mes'ûdâne bir ömür geçirir. İzmir'de satılan elmaların en mergubi burada husûle gelir.

Bozdağ Yaylası, şimâl-i garb-ı cihetten diğer bir vâdi ile birleşir Teke Yaylası ve Ocakbaşı Damları altında önümüzdeki dağın arka cihetinde imtidâd eden mezkûr vâdi diğer vâdilerden vâsidir. Baştanbaşa eşcâr-ı meşura ve gayr-ı meşura ile mestûrdur. Bu vâdinin garbında dört dağ arasında kulli hava alan vâdi nümâyan oluyor. Buna "Gölcük Yaylası" tabir olunur. Vâsi "Kolviyan Ovası"nın garb-ı şimâlisinde "Hibepeyâ" nâm-şehr-i kadîmin cenûbunda zümrüdîn meşcereler içinde gözüken Ödemiş kasabası'nın ahâlisi yazın ekseriyetle bu vâdiyi ziyaret eylerler. İşte şu behşet-i âsa mevkilerin mümkün mertebe tasvîfi. İnsan buralarda radde-i hakîkatten tecrid ederek halet-i vücud ve istiğrak'a düşer, tatlı tatlı rüyalar görür zihni daima efkâr-ı âliye ile münevver bulunur. Velhasıl şairâne fevkilbeşeriye bir ömür geçirir.

Biz bu vâdilere inerek ırmaklar derûnunda istihmam eden perîleri takip eylemek vecd-i âver ormanlar içinde gizli mağaralarında ikâmet eden orman perîlerinin ziyaretine gidip onlarla hem bezm-i ülfet olmak arzusunda bulunuyoruz. Lakin bizi buraya sevk eden maksad-ı ciddi tevfik eyliyor. Buna itibaen “Sivri” şâhikasını terk ile şarka doğru mâavdet ediyoruz. Kasabanın tehrisine kemâl-i keremiyle koyuluyoruz. Saikaların ziruzber ettiği kayaları muayene eyliyoruz. Güzergâhımızda beyaz büyük bir taş mesadef olduk nüzûl eden saikalar tarafından yontulmuş olan bu taş takrib ederek yekdiğerlerimizle bu vecihle tâati-i efkâr eyledik:

- Acaba “Estervon”un tarif ettiği seng-i sefid bu mudur? Zira buradan etraftaki ovalar baştanbaşa müşâhede olunur.

-Zannetmem çünkü sair-i emaret-i mefguud.

-Otuz ve daha ziyade asırlardan beri allâim-i civanın tesiriyle mahrub-i nişân olmak ihtimalini kim inkâr edebilir?

-Belki cemûdiyeler tarafından koparılarak başka mahale sevk edilmiştir. Veya hut budağın iş bu zirveye cevvar olan diğere mahallinde verâ-i perde-i hifada bulunuyor! Diye mırıldandım.

-Evet, şu ikiden halli değildir diye rehberimiz sözümü tasdik eyledi. Henüz otuz beş yaşlarında olup şiddetli bir zekâyaya malik olan bu zatın âsâr-ı aşıkaya pek büyük rağbet ve muhabbeti vardı. Âsâr-ı âtikaya ulemasını sever. Hatta pek çoklarını hanesinde misafir eylediği gibi birkaçına da rehberlik etmiştir. Tahribât esnasında hepimizden ziyâde gayret ediyordu. Sayemizin semere-i pezîr olmasını arzu eyliyor.

Ve ibtisâmını arzu etmiyor. Beş on dakika sonra zirvenin aksam-ı şerifesini teşkil eden “Çatalsivriye” vasıl olduk. Âram ve istirahat maksûdiyle buraya oturduk. Refiklerim bir muğtad sigaralarını yakarak ağızlarından burunlarından feverân eden dumani seyir ve temâşa ile mahsus oldukları esnada ben müteheyyci olarak “Sardis” Ovası’na nekrân oluyorum. Nazarım rakîd suları derunûna semây-ı laciverdiyeyi aks eden “Jeyjaha” gölüne vâsii dilfirip ovayı boyunca kateden “Hürmos”Nehrine Bozdağ’ın şimal eteklerinde mütemmî bir sûretle mümayan olan “Sardis” şehri şehrinin harabelerin ve harabelerin öte cihette hafıfbir münkısâr-ı tersim eyleyen “Baknolos”Nehrine münatif oluyor. Kalem-i hayat-ı rakika efkâr-ı aleyh-i ile

mâh bulunduğu halde hâlet-i vecd ve istiğraka düşünüyorum, şu gördüğüm manzara beni tarih-i kadimin en parlak devirlerine sevk ve idhal ediyor.

Ebu'ş Şuarâ “Umîros’un” beyanına göre şu lâtif Marmara Gölü’nün civarında “Hide”namında muhteşem bir şehir mevcuttu “Timolos”un etrafında yaşayan ve “Sesulidler” tesmiye olunan cengâver musikişinas bir kavmin mekri idaresi olan bu şehirde “Otorinti” namında bir hükümdar icrâyı hükümet ediyordu.

Mâbadı var

Fransızca’dan mütercimi: Hacı Hasanzâde Ethem Bey

“Bernar Palissy” Mâbadı

Bernar, esnâyı seferde adi bir sanatkâr gibi bazen nakkaşlık ve mühendislikten istifade bazende cam üzerine resimler yayarak medar-ı maîşetini temin etmekle beraber yedd-i kudretle müellif olup ahseni kutubi tesmiye eyleyen ve karın-i gurabik hayret eden kitab-ı semâvat-ı ve arzı mütalaa ve cemiyeti beşeriyenin icad ettiği şeylerle adat-ı ve ahlakı insaniye-yi [s. 13] nazar-ı tedkikten geçerek vakt-i hâcette numûne ittihâz etmek için anıları hatırında hıfz ediyordu. Bernar Palissy bin beş yüz otuz beş senesine doğru memâlik-i bağideye seyahat etmek fikrinden geçerek Maskat Re’siye olan havalî avdet ve Sent şehrinde ikâmet etti. Biraz sonra da orada olunup aile sahibi oldu. Bernar mühendislik ve nakkaşlık ile cam üzerine resim yapmak gibi vaktiyle iktisâb etmiş olduğu mütenevvi sanâ’tlar sayesinde ailesini idareye lazım olan akçeyi tedarik edebildiğinden varidâtını tezyîd için başka vasıta aramazdı. Fakat gerek bu san’ât erbabının teksir ve tağdidi gerek hükm-ü zamanın bir takım âdî işleri revacdan men etmesi o zamanda müşterilerini beklemekte olan Bernar’a yeni bir medâr-ı maîşet temini için çare arattırdı. Bernar vaktiyle tercüme hâline dâir yapmış olduğu garip ve müessir bir kitapta diyorki: *“Bana şu sürede çarhdan geçme topraktan mamûl ve ziyâlanmış bir kadeh gösterildi. Kadehin ziyneti ve nefâsti âdetim vecihle evvelce yapmış olduğum tasvirlerim gözden düşmesine sebep olduğunu görünce kendi fikrimle münazâ’aya kalkıştım. Zaten nakkaşlığa âşinâ olduğum için böyle kadehlerle başka türlü şeyleri dehamızın sûretle yapabileceğimi de tefekkür ve*

teygin ederdim.” Eski zamana göre mitçileri ve yahut İtalya’da evvel vakit bu nev’i işleri iyi yapan san’âtkarların mâ’mûlatından ibâret olan iş bu kadehin iş bu iğmali her nasılsa o zaman Fransaca meçhûl olduğundan Bernar Palissy, bu sırrın keşfine muvaffakiyet kendisi için mucib-i şerif-i menfâat olacağını tefekkürde haklı idi. Bernar artık bu hususta bir daha tereddüt etmeksizin işe koyulmuş ise de sanat-ı terbiyenin mukaddesatına bile mütalaa olmadığını itiraf ediyordu. Artık bu tesbitin on beş on altı sene esnasında Bernar için icâb ettiği mısranе sâ’î ve gayretiyle kendisi için ıhzar ettiği dilhiraş muvaffakiyetsizliklerin ve maddî ve manevî zahmetlerin derecesini kim tasvir edebilir? Kendi garip ve müessir tâbirinden de anlaşıldığına göre Bernar bir sene zarfında açlıktan taşı *“Dişleriyle kıyma yapmayı öğrenmiştir.”* Bernar, kitabında diyor ki: Balçık halindeki topraklara dâir hiç mâ’lumatım olmadığı halde karanlıkta eşyayı yoklayan bir adam gibi işey-i mübaşeret edip lüzûmunu tahmin ettiğim her türlü eczadan tedarik ettim. Sonra bir miktar topraktan mamul kaplar alıp kariyetleri üzerine elde ettiğim eczayı vazığ eyledim. Biraz sonra kendi fikrime göre bir fırın inşa ederek tedarik ettiğim eczanın beyaz bir rengi husûle getirip getirmeyeceğini görmek için pişmek üzere oraya koydum iptida münhasıran beyaz rengi aramaklamağa sebep bunun diğer ziyâların esası olduğunu istitmağalığımdır. Fakat topraktan mamâl eşyanın ne yolda piştiğini hiçbir yerde görmediğimden mînanın ne derece hararete eriyebileceğini asla bilmiyordum. Binaenaleyhintihâb ettiğim ecza iyi olsa bile az pişmişin ve yahut yapabilmek ihtimali olduğundan bu vasıtayla neticeye vasıl olmak benim için muhâl idi. Ettiğim hatalar yalnız fırından değil dabah edilecek eşyanın usul-i vecihle fırına konulmamasından dahî neş’et ettiği halde cehâletim sebebiyle dâima mezkûr eczaya kabahat bulurdum. Büyük büyük gayret ve masraflar ederek birçok defalar yanılmış iken yine her gün yeniden ecza döküp müceddiden fırınlar inşa etmekte ve bu yolda hem vaktimi ve hemde paralarımı sarf etmekte devam ediyordum. Ah ölümle deminzâr olan sebâtli arayıcı hiç neticeye vasıl olmaksızın bu iş pek çok seneler bu yolda devam ediyordu. Bernar bunun üzerine kendisinin muntazam olmayan dâre-i maîşetini daha ziyâde ihlal etmemek için mîna ticariyesinde lazım olan eşyayı şehirden biraz baîd mesafede bulunan bardakçılara getirip orada pişirmeyi tasvir etti.

Bardakçılar eşyamız küreyi kabûle rıza gösterdiler ise de ateşlerini kati derecede olmadığı gibi eşyamız Küre’de iktizayı fenne göre fırına vazıh edilmediğinden bu

eşya fırından çıkarıldığı vakit yine Bernar'ın mahçup ve me'yûs kalmasına sebep olurdu. Servet-i lâzime ve matlûbeye vukûfi olmayan miynacı çırağı, muvaffakiyetsizliğini daima eczanın iyi intihâb edilmemesine hamle ederek tekrar birçok terkibat-ı cedîde tertip eder ve pişirilmek üzere mezkûr fırınlara gönderirdi. Bernar bu yolda defâ'atle kaliteli masraflar ettikten başka pek çok vakitte zayi etmişti. Mâ'mafiye vesâiti mezkûra kendisini müceb-i memnuniyet bir şeye nâil etmediğini görünce artık mînacılık sanatını öğrenmek kaydından bir müddet vazgeçerek yine fen, nakkaş ve resim ile iştiğal etti. Bu meşgûliyet Bernar için bir neticeye vasıl olmak maksadıyla müteattid seneler geçirip de yine yaklaşmayan bir kimseyle[s. 14]ailesi kendisinden nafaka-i yevmiyesini bağlayan bu fakir için tabîi ve zarûrî olan bir teneffüs ve istirahatın mâdûd olup yoksa kendisi hiç bir vakit mînacılığı terk edemezdi. Güzelce bir tesadûf kabilinden olarak tuz resmî denilen vergiyi tarh etmek üzere o sırada memlekete gelen devlet memurları Sentoni memlehalalarının resmini çıkartmak üzere maharetli bir mühendise muhtaç oldular. Bernar zaten mühendislikte mümtaz olduğundan işbu hizmet dolgun bir maaş ile kendisine tevdi edildi. Bernar bu sebeple yeniden biraz para tedarik edince yine mîna hakkındaki tahriyât kubbesinde takip etmek arzusuna düştüğünden tatil zamanlarında bu maddeyi pek çok tefekkür ve te'mil ederdi. Bernar bâlizatı inşâ ettiği fırınlarla bardakçıların fırınlarında hiçbir şeyi yapamadığından kendi terkibatıyla muhat olan çanak çömlek kırıntılarını bu defa cam fabrikasına götürmeyi düşündü. Orada ateş pek şiddetli olduğundan eşyayı mezkûra fırından çıkarıldığı vakit terkîbattan yalnız bir kısmını erimeye başladığını müşâhede etti. Bu ise kendisinin daha ziyâde cesaretlenmesine sebep oldu. Bernar tahriyât kabbesinde iki sene daha saği ve gayret göstermiş ise de mezkûr seneler zarfında cam fabrikasına gidip gelmekten başka bir şeyi yapamadığından cesaretini kaybetmeye başlamıştı. Velhasıl, Bernar bir gün son defa olmak üzere tecrübe edilecek eşyanın üç yüz türlüünü hâmil bir adamıyla cam fabrikasına gitmişti. Eşya-ı mezkûreden birinin dört saat zarfında eriyip beyaz ve cilalanmış bir hâle gelmesi o derece müceb mümerreti oldu ki bu sanatı kendi tarafından icat edildiğine hükmetmeye başladı. Bernar beyaz mînanın mükemmel sûrette kendi tarafından keşif olduğunu zannetmekle bilâ fâsıla her türlü kaplar ve mütenevvi şeyler imaline geçmek istedi. Şimdiye kadar fenn-i turâbî hakkında hiç mâ'lumâtı olmayan bunlar yedi, sekiz ay kadar bir müddeti topraktan nümûneller imâline çalışmakla geçirdikten sonrakapları

pişirmek için cam fabrikasına ki fırınların tarzında balizât bir fırın inşâ eyledi. Bernar, mâaşla bardakçı tutmağa muktedir olamadığı cihetle kireç (harç) karmak tuğla taşımak duvar yapmak gibi hizmetleri yalnız başına ifa mecburiyette idi.

Fırın ikmâl edilip ecza da oraya idhal edilince Bernar, camcılarda gördüğü gibi fırını iki ağzından yaktı. Fakat altı gün altı gece fırın yakmaktan feragat etmediği halde mîna yine erimediğinden yoğrulmuş ve me'yus kalmış olan Bernar kendi mînalarında eriyici maddelerinden bulunmadığını mûlahaza etmekle sekiz ay zarfında çalışıp vûcûda getirdiği eşyayı hiç hükmünde tutarak ateşi söndürmeksizin o zaman döküp ezdiği eczayı diğer kaplar için istigmâle başladı. Ve fırını öyle bir şiddet ve kuvvetle gezdirmeye başladı ki tedarik etmiş olduğu odun iki üç günde tükendi. Bernar bir netice-i katına çıkarabilecek olan ocağı söndürmek istemediğinden onu eşâ'l için evvel emirde bahçesindeki asma çardağını teşkil eden direkleri sonra masasını ve hatta oynak taban tahtalarını oraya vazı' etti.

Mâbadı var

Meles Nehri Hakkında Tedkîkât-ı Tarihiyye

Tetkîk etmek, hakikati aramak ne kadar zevkli bir meşguliyettir. Medkuk ikide bir de bir sebâd-ı hakikat kesilmiş gözlerini sahifeden sahifeye nakleder. Tasavvuratının isabetine şehâdet, metânet kalbiyesini tezyîd edecek berâhîn, efkâr-ı hakikat-ı karîn tahriye eder. Ne kadar muhatif olursa olsun rivâyetin ta'dîd-i mûceb-i memnunîyeti olur. Onları yekdiğerine çarpa çarpa semay-ı dimağını tenevvire hizmet edecek bir bârika-ı hakikat husûle getireceğinden emindir. Neşe-i muvaffakiyet enbisât-ı derûn, hayat-ı sâiyânesinin hemdemî tenperverâne yaşayışı korkunç gösteren tecerrûtânın pek bîgânesidir. Simâsına bakılsa bir tebessüm belki iki katre gözyaşı kemâl-i memnuniyet-i fevâdiyesini efhâm eder. Faaliyet onu yormaz. Hazef-i maksuda vusul arzusu onu dinlendirir nasıl “*El-gıpta şu gayrete şu hâle*” değil mi? Lakin salt takdîr neye yarar? Filhakika tetkiki kolay değildir. Herkes muvaffak olamaz. Lakin güç olan bir şeyin güçlüğü de derece derecedir. Herkes iktidarı nispetindehakikati arayabileceği gibi tahribat-ı esnasında tetkikatta icra edebilir. Netice ne kadar âr ehemmiyeti olursa olsun varlık herhâlde yokluğa mercihtir.

Şehrimizin, -üzerinde bulunduğu şu kıtadan şimdilik sırf nazar-daire-i ufk-u derûnunda cidden mütâlaaya şayan neler vardır. İki de bir de noksanımızı sayıp dökeceğimize onlardan birini ikmâlen nîçün çalışmıyoruz? Şehrimizin başımızın üzerinde terfi etmiş bulunan “Bagos”[s. 15]Tepesinin, civarımızda görülen ve hemen pek azımızın nazar-ı dikkati celp eden küçük küçük köylerin “Diana” Hamamları’nın ismini yine o kadarımızın bildiği Meles Nehri’nin her zaman zahmeti tetkîkata diğer ehemmiyet kadimeleri vardır.

Ebu’l Eşari Homerion kenarında doğduğu çağılıtısına karşı tanzim-i eşar eylediği ve alel husus kadîm-i İzmir’in yanında mebnî bulunduğu Meles Nehri’nin mecrayı asliyesi pek çok münakâşâta sebebiyet vermiştir. Memleket nehir, dere vesaire isimlerinin merver-i zaman ile kişmeye olan kabiliyetleri malumdur. Bir memleketin bir dağın ve bayır Nehrin evvelce gelmiş olduğu ismi kendisine âlem-i ebedi edecek vesâitin en kuvvetlisi muktedir adamların etraflı tagrifatı olduğu gibi silsile-i rivâyât ve asâr-ı tezkariyenin de hayli muhavemetleri vardır. Hâlbuki İzmir bitahsis İzmir kadîm-i defâatle tahrip edilmiş birçok mesaib-i tabîâ’ye dûçar olmuş nüfusu hemen eksik olmayan muharebat neticesinde tarumar edilmiş hemen her sene baş gösteren veya ve buna mümessil-i a’lel sâriyenin te’sirâtı medheşesine uğramış bilâhare de mevcudi- yetini harita-i âlemden silmiş bir beldenin civarı hakkında şâyân-ı i’timât silsile-i rivâyete tesadüf olunmayacağı gibi âsâr-ı tezkariyede güçlkle bulunabilir. Kurtulabilen muğteberâta gelince onlarda ki tafsilâtın kâfi derecede olup olmadıklarını anlamak lazımdır.

Meles Nehri hakkında bazı ehli tedkîka aksedebilen rivayet-i muğteberatının nâkis tagrifatı gibi onları müstefid edeceği yerde yanılmasıdır. Bugün Meles Nehri’nin ismini bilenler Meles olmak üzere Kemer’deki “Kervan Köprüsü” suyunu tanımaktadırlar ki bu yanlış bilginin sirâyetine işte o aldanan muharrirlerin, seyyâhların efrâd-ı nas hakikat olmak üzere esas eyledikleri rivayettir. Tetkikâta nazaran bunların içinde İzmir’i en evvel ziyaret eden “Sapon”dur. Sapon 1675 tarihinde İzmir’e gelmiştir. 1675 tarihinde neşredildiği hatıratında kaybettiği tesadüf edilmektedir. Bagos Dağı’nın şimal ve şark taraflarında Meles Irmağı cereyan eder. Şimdiki halde hemen kurumuş bir ırmaktan başka bir şey değildir. Zaten azolan suyu iki değirmen çevirmek ve civar bağ bahçeleri sulamak için taksim edilmiş

olduğundan enhar-ı sâire'nin denizlere verdikleri vergiyi edâ için kendisine pek az şey kalmaktadır. Sapon'un refik-i seyhati olan "Ovalar" ki seyâhatnamesini Sapon, dört sene sonra neşr eylemiştir. Esna-yı tahrîrede Sapon'un hatıratı gözünden ayırmadığı muhaddimesinde itiraf eylediği cihetle Meles hakkında malûmât vermemiştir.

Giver, Felemenk seyyahı Torineli La Bruyere ki 1678 tarihinde İzmir'i ziyaret ve hatıratını 1698 de yani Sapon'dan yirmi sene sonra neşr eylemiştir. O dahi Meles hakkında bilâde yazgımız bir iki satır yazıyı Felemenkçe'ye tercüme etmekten başka bir şey yapamamıştır. 1002 tarihinde İzmir'e gelen Torne Fortun, Meles hakkında verdiği malumâtta Sapon'un fikrini takip eylediği görülmektedir. Diyor ki Meles çayı her ne kadar güçlkle iki değirmen döndürmekte ise de kendisine nehir namını veren Pozaniyas'dan beri pek zayıflamıştır. Meles'in mevki hakanda da ancak bir iki söze tesadüf edilir. "İzmir'in öte tarafını dolaşmak için Frenk Mahallesi'nden Meles Çayı'nın erva eylediği bahçelere kadar ilerlemiştik." On sekizinci asrın ansiklopedisi İzmir için yazdığı makalede rivayet-i âdiyeyi evliyeyi bir başka tarzdan tekrar eylemiştir. İzmir'e 1764 tarihinde gelen "Sandler" Meles'in Bagos Dağı'nın arkasında bulunduğunu söyledikten sonra: "*Bu sath-ı müsteviyenin cenûbunda bir sebil yatağı görülür ki mevsimi bâranda suları kesb-i irtifa edince Meles Nehri'ne cereyâan eder. Biraz ortada terfi eden dağların eteklerinden [Seydî] köyü bulunur.*" Ve yatağı tarif için de "*Meles su bentlerinin üzerinden nebâan edip dağlardan inen seller yatağını derinlemiştir.*" demiştir.

Rivâyet-i muhtelifeyi tedkik edecek olursak görüyoruz ki "Sapon"un Meles hakkında yazdığı sözler sair seyyahlar tarafından kolaylıkla kabul edilmiştir. Lâkin Sapon doğru muydu? Mâlumdur ki bu gibi meselede hakikayı rehnûma olacak başlıca iki vasıta vardır: Anane müellifini kadime âsarı. Sapon, bir kere rivâyet-i kadîmeden mahrum bulunduğu için Homer(os), Pin, Bünyas, Strabon, Ayleyos, Feylostrad, Aristidis gibi eski zaman müelliflerinin âsarını manzûmeleriyle ülfeti olmadığını gösterdiği gibi yapan ile de münasebeti olmadığını İzmir'in ilk binasını yapan emâzunlardan birine atfeylediği halde kendisi bâniyi madalyalarla Mesterabun'un eserlerinde aramış [s. 16]olmasında istidal kalınmakta ve yine buna benzer tesadüflerden, Aristid, Bizaniyas ve Feylostrad ile de münasebette

bulunmadığı anlaşılmaktadır. Sapon'un mütâlaya rağbet eylediği Strabon'un eserine gelince bunlar bu müdekkika (Meles'in) mevki hakikiyesini hiç de anlatamaz. Çünkü Strabon İzmir'in muhtelif zamanlarda mevâkîfi tamamıyla tanımış bir zât değildir. Strabon'un kitabında "*İzmir'in kenarından cereyâan eden (Meles) ve duvarları yanından Meles Nehri akar.*" Kayıtlarını okuyup Bagos eteklerinde bir suyun cereyâan ettiğini görünce Kervan Köprüsü altından geçen o su "Meles" Nehri tanımış ve fakat köprüden Diana Hamamları'na kadar uzanıp giden harabelere hiç ehemmiyet vermemiştir. Hâlbuki o harabeler hiç ehemmiyetli olduğunuanlayamamış onları nazar-ı dikkate almağa lazım görmemiştir. Sapon'dan altmış dört sene sonra 1739 o harabeleri ziyaret eden Pokokov "*Diana hamamlarından şimdiki şehre kadar mebani enkazından başka hiçbir şey görülmez.*" Kaydına nazaran eğer Sapon, ziyareti esnasında onları lüzümü derecesine mütalaadedebilmiş evladı İzmir'in mevkiini ve bu sayede Meles Nehri'nin de hakiki yatağını tahkika muvaffak olacağı şüphesizdi. Çünkü İzmir'in evvelki mahalli Kervan Köprüsü civarında Diana hamamlarının da yakınlarıydı. Bununla beraber Sapon'la Tornigort bir dereceye kadar mazur görülebilir. Çünkü eski İzmir'in Diana Hamamlar'ı civarında bulunduğundan bîhaberdiler. Lakin Pokokov ki İzmir'in o hamamlara kadar imtidâd ettiğini anlamış ve Şindler, Kivestera'nın eserini Mütalaa ederek hatta çizdiği haritada Meles'in menbağı İzmir'den on altı kilometre ve ötede bulunan "Seydi Köyü" civarında gösterildiği "Meles dalgalarının menbağı pek de o kadar uzakta değildir." denildiği halde Kervan Köprüsü altından suyu Meles taşımıştır. Hatalarının her zaman mes'ulleridir. Lakin devam edelim çünkü bahşımızın Mâbadında nazar-ı garabetle görülecek rivâyet-i ucûbe vardır.1802 tarihinde İzmir'e gelen münşi şehir. "Şatobiryan" ki mübâhis-i ilmiyeye pek büyük bir hevesi vardı. Meles Irmağı'nın karışık mevki karşısında mütevâdiane anılarak "Eğer şu macerayı hakikası meçhul ve fakat üç dört su tarafından münaziği fih-i Meles Irmağı olmayaydı İzmir'de görülecek hiçbir şeyim kalmayacaktı." demiştir. [Paris'ten Kudüs'ü Şerife İkinci Kısım(s. 89)İzmir'de hayli müddet oturup hatıratını 1817 tarihinde neşreden İkonomos ve 1817 tarihinde İzmir'i ziyaret eden şair Lamartine'den Kervan Köprüsü'nü, Meles'i tanımıştır. 1830 da gelse meyšûd Meles'i her yerde cereyâan ettirdiği halde hiçbir yapağı kendisine yakıştıramamıştır. Fransa encümen-i maarif âzasından Mösyö Nekasye ki 1834-1836 tarihlerinde icrâyı seyahat eylemiştir. Meles meselesini katiyyen hâl-û fasl edebileceği bir iktidara mâlik olduğu halde o dahi

düçâr-ı hatâ olmuştur. Mütâalatının ibtidalarında “Seyahat hiçbir işarete mûstenid olmayarak birûn-u âbadın özünde bulunduğu kayaların aralarında hemen Türk mağarasını tahrî ederler.” Bu manasız tahriyeye sebep veren Pozaynas’ın “İzmir’de suyu bırak Meles isminde bir nehir vardır ki menbağının üzerinde Homer’in derûnun tanzim-i eşâr eylediği bir mağara bulunur.” Kaydıdır. Bugün gösterilen mağaralar Nehrin menbağı yakınında değildir. Bunlar adı birtakım kilsî hafrelerdir ki hiçbir müverrih tarafından işaret edilmemişlerdir. Hayatının kısm-ı izâmını İzmir’de geçirip 189 seneyi milâdiye de vefât eden Aristid, tedkikât-ı âhiriyyeye göre en evvel Meles’den mükemmelen bahs eden bu zâttır. Mufassal tağrifatı dikkatle mütâala edilince Seydi köyü civarında nebân eden Kervan Köprüsü suyuna Diana Hamamları’ndan çıkıp Kâğıthane’yi teşkil ettikten sonra İzmir Körfezi’ne mensub “Meles” çayı ünvanını vermek mümkün olamaz. Aristid’in “Meles” macerası derûnunda sessiz sedasız akar, kavlide haylice ehemmiyetlidir. Çünkü bir cereyânın sessiz sedasız olması yatağının düz muntazam olmasına tevkif eder. Kervan Köprüsü suyu ise sath-ı bahirden yüz elli iki yüz metre ve yüksekliğinde bulunan Seydi köyü civarında nebân eylediğine göre mâralizker sanatların kendisine pek bigâne kalacakları tabidir. Asıl Meles çayı olan suya gelince o müstevi münhattı arazi üzerinde bulunan Diana Hamamları civarından nebân-ı ve aynı irtifâde bulunan bir yatak içinde cereyân eylediği cihetle Aristid ile Filustran’ın evsafa bihak layık olması icâb eder.

Kandiyeli Nusret Hilmi

“Aydın vilayeti matbaasında tab olunmuştur.”

3.3. Üçüncü Sayı

Numara [3]17 Şevval Sene 1314(Cumartesi)9 Mart Sene 1316 Birinci Sene

---

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş bünde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrire mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

Kısm-ı Edebî

Gazel

Nurdan halk eylemiş cismi bî endâdını
Koymamışlar bî sebep-i Hurşîd canân adını

Haşr-ı hissiyât eder her ruhta ruhum gibi
Saklaya gözden hüdâ çeşm-i fitne îcâdını

Şimdi herkes derdinin cüyundadır mânidir.
Kimse gûş etmez senin âvaz-ı istimdâdını

Gamze-i cellâdının kurbânı kıl âh için
Gayrıyı ey Şirîn-i halas et dertten Ferhâd'ını

Yalnız gûş eyle kendin kimse bîzar olmasın
Gayrıyı kes Muhyî-i bu cânından kopan feryâdı

Diğer

Düşman oldu ey gönül evvel bî vefâ gülfem sana
Şimdi bülbüller gibi ötmek gerek mâtem sana

Deyr-i hüsnün hayret-i efzâ bir bet-i zîr-i ve hissin
Secde etmekte onun için ben gibi âlem sana

Ruh-u cismim pâ gedâ mânîsin ey tersâbeçe
Gıpta-i hevân olmaz mı rûh-i ulvî-i Meryem sana

Eyliyor enfâs-ı pâkın her dem ihyâyı kulûp
Çok mu ey Muhibbî şâir dense Îsâ dem sana

Diğer
Andelibe Hitâb

Kulûbü ağla diyor destânın ey bülbül
“Garîb şâirsin sen hüdâ’nın ey bülbül”

Dil-i nazarımı sadpâre eyledi billah
Hüdâ’nın nâle-i sözü şenşânın ey bülbül

Dûçar-ı mihnete aşkı olmayan şu dünyada
Olur, mu vâkıf-ı hâl-ü revânın ey bülbül

Hezar-ı bağ-ı gâm ve ızdıraptır bî şekk
Ölürse ruhum ölür râz-ı dânin ey bülbül

Nevâyî muharrakına âşinalığı yoktur
O magziyî dökmüş olan bağbânın ey bülbül

Boyanmadın mı rakibin yüzünden al kana
Diken değil mi döken söyle kanın ey bülbül

Gül artık eyleme feryâd mevsim güldür
Biraz da zevk eyle geçsin zamanın ey bülbül

Gönül senin gibi nâlandadır firâkıyla
O gül yanaklı vefâsız civânın ey bülbül

Muhyiddin

Başmuharririmizin pederi Tokadizâde merhum Mehmet Nuri Efendi'nin bir gazeli:

Gazel

Sil eşkim lâle renk etse nola feygâleri
Gamzenin işleri çekerde zahm-ı hûn palaları

Bir a'cayib-i âlemdir elhâkk âlem-i sevdayı âşk
Bir kebûter-i seydâdır anda nice ankâları

İctinâb et terk-i hürmetten hârabât ehlinin
Cevher-i tâc sırr-ı cemdir kırık mînaları

Dil nice hemhâl-ı mecnûn belâkeş olmasın
Andırır hâmûn necdî muğnisa sahrâları

Reşk-i tâbe tal'atı etmiş serâser dağdar
Kalp mâhîsine mihr-i cihan ârâları

Bir zemîn-i tâze buldum şimdi nûr-i tab'îme
Pîr olsun İzmir'in merd-i sahn-ı pîraları

Gazel

Görsün beni ağlatan vefâsız
Rûz-i şeb ağlarım ey ruh-i revân sen gideli

Pek hazin oldu dil-i neşve kenan sen gideli
Neylerim seyr-i gülistânı, sefâyı sensiz

Pistir mihneti cây-ı ettim inan sen gideli
Evvel kader etti eser-i âteş hicrânına benim

Kalması cism-i nazarında tevvân sen gideli

Enbât-ı âver ölürken dile ümîd-i vasıl

O dahi oldu firakınla sen gideli

Nerdesin! Nerde gül ey ba'süevak-ı hayat

Ölüyor akıl perîşânda revan sen gideli.

H. S.

[s. 2]

İzmir gazetesi sâhib-i imtiyaz ve İzmir idâdî mektebî edebiyat muallimi şair mâhir izzetli Hakkı Efendi hazretlerindir:

Gazel

Mahv edenler sîneden nakş-ı süeylâ ile

Dilde feyz-i aşkı enbât ettiler elâ ile

Âşık vahdet pûr settârım tâd'ad bilmezim

Bence yok tevhîde hâcet hükm-ü istisnâ ile

Hangi gözdür seyredüp meclûbi olmaz hûsnün

Münceli oldukça sen bu hûsn-ü bî hemtâ ile

Nisbetî varken süveydanın sevâd-ı zülfüne

Hangi dildir sevdiğim uğraşmayan sevdâ ile

Ol zamandan kim gâm-ı aşkınla oldum âşına

Kati' nisbet eyledim dünya ile ukbâ ile

Sûret-i hülyâ cihânın sîret-i rüyâ iken
Aldanır mı âşıkın hülyâ ile rû'ya ile

Meşrebî peymânesi erbâb-ı âşkın başkası
Tâc-ı cemşîd-i değişmezler kırık mînâ ile

Lâmekanîdir gönül Hakkı tenezzül eylemez.
Kâf-ı istiğnâda pervâz etmeğe anka ile

Şebâb namındaki sebhine âzâdenî hayatımın bîdâr-ı neşvedârı bulunduğum seyirde
dört mukaddem İstanbul'da arkadaşların ısrarıyla yazdığım gazelden:

Etti İstanbul beni seyrengerân düşkünü
Eski vahdethânededen şimdi firârim var benim.

Âb-ı neşvem yok, sevsem yok, mangırım yok, yâr yok
Pek fakîrâne temaşâyı baharım var benim.

Göksu'da Mağriye Koyu'nda kâh Kâğıthane'de
Aşıkâne böyle bir güşt-i ve güzârım var benim.

Başka bir divân-ı eşâr-ı gönlüm gözüm
Şiir ve şâir şâirane bir nigârım var benim.

Bir oyunda gönlümü çaldı kolayca kaçtı âh
Bir âh geçmez perî-i fitnekârım var benim

Cust-i cuyi çare vuslat düşüncem meşgûlem
Nevbahar-ı ömre layık kâru bârım var benim

Nâlişim, rüzdiyi revâm ihtişâm-ı aşktır
Dağdan tende nişân-ı iftihârım var benim

Sahte etvârı sevmem istemem kalb-i letâfet
Bizim ihvân-ı hakikâtte kararım var benim

Fırsatın varsa eman-ı Rüşdü kaçırma zevke bak
Baht-ı dünyayı çıkmadan ne kârım var benim

Diğer Gazel

Arzudur beşre hâleb-i âlâm-ı hayat
Ne ağır yük ne büyük gailedir gâm-ı hayat

Velî eder birbirini nâmütemâhi âmal
Yoktur emcâm-ı emel varsa da encâm-ı hayat

Âdem'e verdiği nimet yalnız nikmet ikmet
Yine hürmeti ağızlarda gezer nâm-ı hayat

[Çalışan lâtif hayatı görür elbet] dediler.
Çok çalıştım yine bilmem nedir ikrâm-ı hayat

Tatlı hülyâ yedirip vadi ile iğfal ederek
Kayıttan kaydasokar âdemı ebrâm-ı hayat

Görmeden rûy-ı sâfa dinlemeden bahs-u tarab
Görüşüme geldiği demden beri peyğam-ı hayat

Gel gir ey senk-i ecel bâr oluyor beyhûde
Vermedi vermeyecek neşve bana câm-ı hayat

Şeb-i yeldâyı tefekkürde dil-i me'yûsi
Korkutup titretiyor şekl-i sehâm-ı hayat

Ömrünün zevki günü gelmeden öl Rüşdü.
Tutacaktır yakarı gâyet eyyâm-ı hayat

Ermenekli Hasan Rüşdü

Şule-i Edep

İktidar âlemi vâdiyesi kendisini tanıyanlar camüsellim olan faziletli Hasan Rüşdü Efendi biraderimizin âsar-ı meşguleleriyle gazetemizi tenvire himmet eylemelerinden dolayı arzı teşekkür ederiz.

Müntahabât

Câmi(Derleyen) : M. Şekîb

“Allah” lafz-ı mukaddesini muhtevî ebyattan:

Bir harfini manzûmeyi bî gâye-i sanmak
Fehm eylemeden ben dahî şâir miyim Allah

İbadetimi vasıta arza bu yoksa
Tevhîdine layık söze kâdir miyim Allahım.

Ekrem Bey

Billahi sizi candan severim varsa hilâfım
Kurtarmasın Allah elem-i hasretinizden

Keza

Mevtimle de mi geçmeyecek zahmet-i aşkın
Cân bitti niçin bitmiyor Allah hâli canım

Canım dediğim kasediyor cânıma eyvâh

Allah acısın hâl-ü perîşanıma Allah

Bütün eşya bana Allah'ı arz eder o âlemde

Çimenler goncalar Allah derler kalbe her demde

Sıhr-i Menemenlizâde Tâhir'in

Ey tâlâmı siyah eden mâh

Fıkr eyle ki müntegâmdır Allah

Arz-ı tâlim eylemez mi âlem-i imkân sana

Arz-ı tâ'zim etti Allah'u âzîmü'ş şân sana

Naat-ı Nâcî

[s. 3] Sevk eder çok bilme hayret-i râhına

Çok bilen hayran olur Allahına

Allahtan istiâne ettim

“Âyan” dedim bu râha gittim

Şevkin kimedurmayıp gidersen

Allahıma cest-i cü edersen

Ruha Hitâb

Sende zâhir olacak acz-i fütûr

İntikamın komaz Allah kıyur

Nâbi

Tutalım çarha erişmiş cahın.
Yine adni kavlisin Allah'ın

Keza

Nükseden pâki ve mesündür bâri
Olmaz Allah'a tağyir'i târi

Keza

İşte milyarlarca âlemler diyor Allah
Pişegâhımda şehvet-i kibriyâdır kâinat

Safâ

Manayı vücud râbb-ı âli.
Allah bilir âzim-i mâni

Nâcî

Ahdın nâleden ümidimi çoktan kodum
Mahrum etsin bîmarıma Allah seni

İzzet Molla

Çektiğim derdi ne hemhâne ne hem-râh bilir
Âşıkım hâl-i dil zârımı Allah bilir

Nefî

Şeb-i hicrânda neler çektiğimi hiç sorma
Onu bir ben bilirim bir dahî Allah bilir.

Nevres Kadim

Hem yanar hem derdi söyletmez nigâr-ı cânıma
Allah Allah ben de hayranım dil-i sûzanıma

Sensin bu gülistânın sermâyeyi sefâsı
Allah ey baharım göstermesin hazânın

Nevres Kadim

Dâne-i hânına bak cennet-i ruhsârına
Nice sır eylesin Allahı seversen âdem

Bakî

Def eyleme nev günü gavs-ı kazanın
Allaha tevekkül gibi muhkem-î siper olmaz

Muhâdarât

Muharrirî: Bıçakçızâde Hakkı

Mâbad

Hazreti [Ali] Radiyallahu anha mağrible maşrıkın arası ne kadardır diye sormuşlar: “Şems için bir günlük yoldur.” cevabı lâtifinin vermiş. Sema ile arzın arasındaki mesafenin miktarını sual etmişler: “Duayı müstecâb için bir saatlik mesîredi.r” cevab-ı hikmet azîmini buyurmuştur.

Hazreti Lokman demiştir “Üç şey, üç şey ile bilinir: 1-Hilm, gazap ile 2-Şecât, harp ile 3-Uhuvvet ihtiyaçla.”

Mürüvvet

Hadîsi şerif: “Lâ dini’l bimürüvvet” Tercümesi: Din yalnız mürüvvetle bulunur.

Hazreti [Ömer] radiyallahu anh- demiştir: “Mürüvvet iki türlüdür: Biri mürüvvet-i zâhir; Biri mürüvveti batınadır. Mürüvvet-i zâhira, salâhu maîset; mürüvvet-i batına, iffettir .”

Ahnafe a mürüvvet nedir diye sormuşlar “İffetle sanattır” demiş. Yine Ahnaf demiştir “Yalancıda mürüvvet, binahilde büyüklük, kötü huylu da iyilik bulunmaz .”

Utbe demiştir:“İlim, sıdk, akıl, fesâhat, nâsdan istiğnâ olmadıkça mürüvveti tamam olmaz.”

Tabakâtü'n Nâs

Halit bin Safvân demiştir: “İnsanlar üç tabakadır: Bir tabakası â'mâ; bir tabakası hatbâ, bir tabakası edbâdır. Bunlardan olmayanlar sokakları doldururlar. Âsa'yı kıymettendirler.”

Hikemâdan biri demiştir: “İnsanlar üç sınıftır: Biri gıdaya benzer insan ondan müstağni olamaz; ikincisi ilaç gibidir ki insan bazı zamanlar muhtaç olur; üçüncüsü maraza benzer, insanın onlara hiçbir zaman ihtiyacı olmaz.”

Halil Bin Ahmed demiştir: İnsanlar dört sınıftır: Birinci sınıf: Bilir, bildiğini de bilir bunlar âlimdir, müşküllerinizi onlardan sorunuz. İkinci sınıf: Bilir, fakat bildiğini bilmez bunlar gafil ve nâsiyedir, onlara da unuttuklarını ihtar ediniz.Üçüncü sınıf: Bilmez fakat bilmediğini bilir.Bunlar cahildir onlara talim ediniz.Dördüncü sınıf:Bilmez bildiğini de bilmez,bunlar ahmaktır böylelerden uzak durunuz.

Mâbadı var

Akşam Çobanları

Madam De Boord Velmor'un Bir Neşîdesi

Vaktâki akşam çalınan çanlar trampetiyle saatlerin adedini vadilerin âmâ'kına îsal edecek vaktaki yanına muhip ve muhabbet namına bir şey bulamayacaksın. Düşün o zaman yalnızbeni düşün. Akşama mahsus çanlar, esvât-ı tanîni perverâ ile kalp ve hudut gözüne ehbara şitâb edecek ve nesîm-i dilbâz o sedâlara karışarak etrafındaki

şu kelimeler ihtizâzen uçuşacak: Sev beni, sev beni.Eğer akşamın çanları mucib-i hâli canın olursa,gözyaşlarımızın arasından geçen hengâm-ı rakt-ı fezâdan istimdâd et: O sana her zaman yanımda bir kişinin bulunduğunu söyleyecek: Sen yalnızsın! Votka ki nakus şâm gaybubetin endârı ile bir zaman huzurundan mest olan kalbimde aks-i endâz olacak oh! Bu senin ve benim için bir bir niğme-i âhenkdârı semavî teşkil edecek:

Hâtem Süleyman

Mülâhazat

İnsanî saadetin ağışunda yaşatacak yalnız bir vasıta vardır ki o da bütün hevesâtını cenâb-ı hakkın arzuyu ilâhisine tevfiik etmekten ibarettir.

Malharbe

Mezarda bulunan bir adam mersâ-yı istirâhatte bulunan bir gemiye benzer.

Keza

Edebiyat benim için ancak bir dakikadan ibarettir.

Jan Batist Rosso

Hakikat zekâtın güneşidir.

Vavernâk

Cihet-i Cezâiyede Vazife ve Salâhiyet Meselesinden Mâbad

Usûlü muhakemât-ı cezaiyenin iki yüz doksan dokuzuncu maddesinin muhakem-i cenaiyeye bu sûretle bahş-ı salâhiyet eylemesi ikinci makâlede beyân edilen iki hükümet-i kanûniyeye mustanid olduğu variste-i iştebbehdır.

Kanun-î celil-i mezkûrun yüz yetmiş altıncı maddesinin serahtına göre cünha mahkemelerince derdest-i rü'yet olan dâvayı kabâhat nevinde olduğu bilmuhakeme vâsıl-ı mertebe-i sebût olursa tarafından bâni gerek maddî umûmî veya maddî şahsî

gerek maznûn-î âliye tarafından zât- fiil-î kabâhat nev'inde bulunmak hissiyle davanın mahkeme-i iadesine rü'yet-i talep edilmediği sûrette cünha mahkemesi fiili kabâhatin istilzam ettiği ceza-i tayin ve terfinin tazminât dâvaları olduğu sûrette onu dahî ru'yetle hükmeyle. Artık kabâhat fiilinden dolayı cünha mahkemesinden sâdr olan ağlam-ı kâbil-i istinaf olmaması meşhur yüz yetmiş altıncı maddenin fikra-i ahîresinin seraht-ı katî'ası muktezasındandır. Şâyan-ı tedkîktir ki cinâyet mahkemelerinin salâhiyet vâsiasını tâ'yin eden iki yüz doksan dokuzuncu maddesindemuhâkem-i cinaiyeden cünha ve kabâhat-ı efâli hakkında sâdr olacak hükümlerin kâbil-i istinaf olmadığımeskût-u anha minha bırakılmış olduğu halde yüz yetmiş altıncı maddenin fikra-i ahîresi cünha muhakeminden kabahiye dâir sâdr olacak ifâ'lin kabûl-ü istinaf olmadığı tâyin eylemiştir.

Maddeteyn-i mezkûreteyn-i beytindeki şu tezdadın alel vâsibâbını tahrî ve o yolda etâ'b-ı zihne hâcet yoktur. Çünkü cinayet mahkemelerinin mukarrerâtını istinâfen ru'yeti ve tedkikâ-i salâhiyetdâr istinaf mahkemesi mevcut bulunmadığından bu bâbda bir fikra-i kanûniye derece ve tenmîkına lüzum görülmemiştir. Hâlbuki cünha mahkemelerinden sadr olacak cünha ifâlinin cinâyet mahkemelerinde kâbil-i istinaf olduğu müftesiyat-ı kanunîyeden bulunduğundan cünha muhakeminden if'âli kabayih[s. 6] hakkında yüz yetmiş altıncı maddesinin sırahtı dairesinde bidayeten sadr olacak hükümlerin kabil-i sitinaf olmadığı tasrih edilmiştir. [*] cinayet ve cünha mahkemelerinin vâsiat-ı salâhiyeti tasrih eden müedde-i mezkûrenin kıraat-ı mündericâtında istidlâl olunacağı üzere cinayet mahkemelerinin salâhiyet vâsiası sûret-i katiyyede hâlbuki cünha mahkemelerinin ifan kabahiyeyi ru'yet edilmesi tarafından âdem-ı talebiyle mukayyid olarak cereyan etmektedir. Mahâza muhakem-i cezaiyenin murafa-i hazırasının nazra-i cünha muhakemi kendine arz olunan dâvayı bâlîtdakîk zât-ı davaya esas olan fiilin kabâhat nev'inde olduğuna kesb-i vukûf eylese ve tarafından ol bâbda taleb-i vukûf bulsa bile cünha mahkemesi itilaf-ı kabahiyeyi ru'yete me'mur ve me'zun olan muhakeme sıfatını bilâ kitap fiil-i mezkûr hakkında tatbîk-i cezâiye hâiz-i salâhiyetdârdır. Cünha mahkemelerinin mukayyid olarak hâiz oldukları salâhiyet-i kanunîyenin muhakem-i cenaiyenin haiz olduğu salâhiyetin istinadgâhı olan iki hükümeti kanunîyeye musannid olduğu mustağnî izâhdır.

Vazife ve salâhiyet meselesinin hususâsı muhakem-i cezaiyenin selahîyet-i kanuniyeleri esasen üç sûretle tağyin edilir. Yani [.] Dersaadette cünha ifalının istinafi olmak üzere ayrıca istinaf-ı cünha dairesi tesis edilmiştir. Katil cürmün icrâyı mahkemesi hususunda esas madde sıfat-ı mahal ve vuku’u cürm-ü nazar-ı ehemmiyete alınmak lüzum-u kanun-î tahtındadır. Fiilin icâb-ı ettirdiği muamelât-ı adliyede gerek me’mûrîn zabıta-i adliye tahkîkât hâkimleriyle hüküm hâkimleri üç esas dairesinde îfâyı vazife ile mükellef olmakla bazı salâhiyet istisâileri mevcuttur. Esas madde itibariyle te’yin-i salâhiyet mahkemeleriyekdiğerine nisbetle fail-i memnuanın tetkik-i uruiyeti hususundaki salâhiyet ve kudret murafaalarını tehdit eder. Muhakem-i cezaiyenin esas madde itibariyle olan salâhiyet mezkûreleri usûl-ü muhakemât-ı cezaiye ve teşkilat-ı muhâkem kanunlarının seraht-ı vazıhalarıyla istidlâl olunacağı taâbîdir. Şu sûrette mecazât-ı takdiriyeye istilzam eyleyen cerâm-ı yani kabâhiye muteallık îfâli kabâhat mahkemeleri ve mecazât-ı terhibiyeyi iltizam eden cürmüeyi yani cinayet fiillerini muhakem cinayetin ru’yet eylemesi icâbat-ı kanûniyedendir. Esas madde itibariyle beyan olunan kâide-i esasiyenin sûret-i mütaallakada kabul edilmeyeceği usûl-ü muhakemat-ı cezaiyenin iki yüz doksan dokuzuncu ve yüz yetmiş altıncı maddelerinin esas madde itibariyle mevzû olan kâide-i mezkûreye bir istinayı kanûnî teşkil edeceği mukaddima maddeteyn-i mezkûrenin müsannid olduğu hükümet-i kanûniye ile arz ve beyan kandiğından tekrar-i izaha mahal yoktur.

Esas madde itibariyle salâhiyet-i cezaiye mes’elesi umûmî, olmakla beraber her nev’i cerâim-i şâmildir. Bu sûrette bir kaza dâhilinde irtikâb ve icrâ olunan cerainin mürtekibi derdest ve cerainin sûret-i sebûtiye ve âhvalisaire-i esasiyesini tahrî ve takipte müdde-i umumî cerainin ıspat-ı sebûtiyesinin istihdâr ve istikmâli husularında müstentâk tabir olunan tahkîkat hâkimleri vazifedârdır.

Mâbadı vâir

Muharriri: Dava vekili İbrahim Refik

Tarih-i Tabi'den

[Kırlangıç]

Kırlangıçların vücutları nârin gagaları sivri burunları kısa, kanatları tavîl ve uçları sivri, kuyrukları uzun ve iki çatal olup karınları beyaz ve sâir cihetleri parlak ve siyah, garip lacivert renkli tüylerle mesturdur. Daima çift yaşamakta olan bu kuşçağızların vahşi olmadıklarından yuvalarını hane sekifleri, pencere kenarları gibi insanlara yakın mahallelerde yapmaktan çekinmezler. Yuvayı haricen çamurdan inşa ederek içerisine ot ve nev'i ile döşerler. Dişi kırlangıç ilkbaharda bu yuvanın içinde dört beş yumurta yumurtlayarak kuluçka olur ve yavrular ve yumurtadan çıkıncaya kadar asla yerinden kalkmaz. Bu esnada erkek kırlangıç, dışısına kurt, sinek gibi haşerat taşıyarak onu besler. Yavrular yumurtadan çıkıp bir az büyümeye başlayınca yuvadan düşmemeleri için anaları birer kıl ile ayaklarından yuvaya [s. 7]rapt ederek kendisi de erkeğiyle bunlara yiyecek taşır.

Kırlangıçlar yazın memâlik-i mu'tedile de imrâr-ı vakit ederek sonbahar gelince küme küme toplanıp kışı geçirmek üzere sıcak memleketlere giderler. Şurası gariptir ki kırlangıçlar ekseri kuşlar misâli her gelişte bir başka yuva yapmayıp leylekler gibi evvelce hangi yuvadan ayrılmışsalar yine oraya gelirler ve biraz tamir ettikten sonra iskâna başlarlar. Şayet kendi yollarında ecnebî bir kuş görürlermiş ki bu azizliği ekseriye kayıtsız serçelerden görürler onu def etmeye gayret ve muvaffak olamadıkları takdirde başlarına birkaç arkadaş daha toplayarak onların da yardımlarıyla yuvanın ağzını çamurla kapatıp zavallı kuşçağızını ebediyen hapsederler. Kırlangıçlar nâdiren yere konalar. Ekserî o katta bir cıvıltı izhar ederek kâh yüksekte kâh alçaktan uçarlar. Tayranları esnasında haylice haşerat ve bilhassa pek çok sivrisinek beliğ ederler.[1] Her gece malum olan bu kırlangıçlardan mâda daha birçok nev'i kırlangıçlar vardır ki en meşhurları: Dağ kırlangıcı, Afrika kırlangıcı, çoban aldatan ve sallangandır.

Dağ kırlangıcı: Bunun tüyleri siyah renkte olup yuvasını kayaların arasına yapar. Afrika kırlangıcı bu da yuvasını garip bir şekilde kayaların üzerine inşa eder. [1]Son defa eciri eklenen tecrîyede bir çift kırlangıcın yuvasını iltifat etmekte olduğu haşeratın dört bin ile dört bin beş yüz raddesinde olduğu te'yin etmiştir.

Sallangan: Çin sahilinde bulunur. Akıl eylediği mevadiyi tamamen hazmetmeden istiğrağ ve yuvasını bununla inşa eder. Çinliler bu yuvaları toplayarak bir nevi yemek pişirirler ve dudaklarını şapırdatarak kenal-i iştihal ile yerler. Mâmafiye bu taam öyle her Çinli'ye nasip olmayıp ancak pek büyük ziyafetlerde ve Ağniya seferlerinde bulunur.

Muharrîrin Şule'den: M.M

Timolos Bozdağ Seyahatnâmesi

Şark-ı cenûbîden yavaş yavaş inmeye başladık. Lakin nasıl inmek! Takip eylediğimiz iniş o kadar uçurum o derece sarp dergâh her hatvede iki bin metre irtifağında yerden tekrarlanıp her duhaş olmak tehlikesine maruz bulunuruz.

—Dikkat ediniz! Tabanlarınızın üzerine basınız! Diye ara sıra rehberimizin âmirâne sözleri işitiliyor. On dakika kadar ihtiyatkârâne yürüdükten sonra tesâdüf eylediğimiz peykârın başına oturduk. Neşât- âver zemzemelerle kayaların içinden gelen bu latîf su hayat-ı bahşâdır. İştihâ ile ta'am ediyoruz. Bu esnada nazarımızı dilfirib vadiye ve Mîysujis Dağları'nın arkasında tedricen günlerimizden nihân olan "Kadmos"un şâhikalarına atf eylemeyi de hatırdan devir tutmuyoruz. Bade engin yolumuzu takibe başladık. Lâyenkati oynuyoruz.

Zirve-i cibâlden teba'd eyledikçe bir takım menabi'a tesadüf ediyoruz ki bunların bir araya tecmi'inde ırmaklar husûle gelir. Derelerin içindeki kayaların üzerinde atlayan bu ırmaklardan küçük küçük bir takım şelâleler hâsıl oluyor ki bunların şamatât-ı

mütevelliyesi ve hatta Emir Dağı'nın sükûneti amîkasını ihlâl ediyor. Suların şu çağılıtlarına kûş-i zen dikkat olalım! Ezeliyetten haber veriyor. Şu müttarid mütehâdi âhenkte milyonlarca asırlar te'dâd olunuyor. İnsanlardan eb'âdı "Gudiye"nin mağnezyumundan, palesotriyumundan, ihtivâzardan ve hatta haşerâttan baîd ve ancak mercanlara esdaf-ı bahriyeye poliblere, koraminifilere muasır bir takım edvâr-ı ve ezman-ı encilâ pezîr-i ulviyet oluyor. Zî hayat-ı ecsâmın cesed-i istilasî bulunan ve hayat-ı umûmîyenin ilk kademelerini teşkil eden şu hayvana hurdebîni üzerinde bulunduğumuz bu kütle-i cisîmenin aksam-ı esasîyesini teşkil ediyor. Evet! Hurdebîn ile mücehhez bulunan bir göz hayvana mezkûrenin bakiyeyi müteheccirelerinin elân müşahade edebilir. Ah! Samia'ma garip surette aks-i endâz olan şu zemzeme yok muhayret-i bahş ukulî pek çok esrâr-ı muhtevîdir. Fen, külli yevm o esrarı ucubiye bî keşfe, hâle çalışıyor. Kayaların etrafında büyük büyük kuşlar teyrân ediyor. Sa'bel merver olan yolumuz yorgunluğu, susuzluğu ihtiyaç eyliyor. Rehgüzârımızda tesâdüf ettiğimiz berrâk menabi' sularından teskîn-i ateş etmeye mecbur oluyoruz. Aşağıya doğru indikçe derin uçurum bir dereye dökülen ırmakların şamatasının kesb-i dehşet eylediğini hissediyoruz. Bir saat sonra dik birtakım kayaların altına muvasalatla oturduk. Karşımızda dağın belinde uçurum bir tepe sivriliyor. Üzerinde kısmen münhedim bir kaleye müşahade ediyoruz.

Rehberimiz diyor ki: Bu kaleye "Yılanlı Kalesi" tesmiye olunur. Bazı âsar-ı atîka müfettişleri ile bunun ziyâretine kerrâren geldik. Ba'de işbu sengistandan infikak ederek oldukça mail bir satıh üzerinde yürümeye başladık. Teşekkür olunur ki buradan itibaren uçurum inişleri dik sarp yolları artık atlattık. Yabanî armut ağaçlarının husûle getirdiği serin gölgenin altına oturduk. Üzerimizde kelebetle uçuşan karatavuklar ile sair yabanî kuşlar avcılarımızın hırsını tahrik ediyor. Tüfenklerinin derin derelere, uçurum kayalara akseden görülmeleri dehşet-i engîzdir. Bâ bîçare kuşlar bir mülce-i penâh arıyor. Müteakiben yolumuza devam eyledik. Kadın Deresi'ne garip bir mahalde pûrnâr ağaçlarından müteşekkil sükûnet perver bir ormana dâhil olduk. Bu ağaçların dalları müteaddid asrın bâr-ı kerratını mütehammildir. Burada insana hüzn ve melâlet gelir. Âlemi-î memâte mahsus bir sukunet-î dehşet-î engiz ağaçların hüzn-û aver, bkeder-i ânın seyyahlarında hükümfermâdır! Ara sıra yaprakların arasından huşûle gelen fisiltılar "Delfi" rahibesi "Pisiya"nın âhvaniyetini boğuk ikilemelerini tahattür ettiriyor.

Pürnarların kestane ağaçlarının peydâ eyledikleri serin gölgeleri altında şadr-ı hâl ediyoruz. Eşcâr-ı muhtelifeyle mâlâ mâl alan kadın deresi baştanbaşa müşâhede olunuyor. İstirâhat etmek teskin cûi' ve ateş eylemek, halet-î vücut ve istiğraka düşmek için oraya iniyoruz. Beş dakika bade mesafede üzerleri çalı çırpı ve toprakla mestûr bir takım külübeler görünüyor. Bunlara civar olan bir mahalde mısır buğdayı harmanı derûnunda bir takım Yörük gençlerine müsadif olduk. Bizi gördüklerinde hemen işlerini terk ile istikbalimize şitâb eylediler. Çadırlarında oturup biraz müddet-i istirahat etmeğimizi tavsiye eyledilerse de menzil-i maksuda muvasalat etmek tecil eylediğimizden tekli-î mihmânı nevâzilerini kabulde mazur olduğunuzu beyân ile kulübelere doğru ilerlemeye başladık.

Küçük bir derenin kenarında bir ak sulu çeşmeye latif şırıltılarla cereyân ediyor. Bunun biraz ilerisinde bir sıraya kurs edilmiş olan ceviz fidanlarının altına oturduk. Vakt-i zavâl hulûl eylemişti. Etrafta ammiyk bir semt sükûneti hüküm sürüyor. Kulübelerin dâhil ve haricinde hiçbir fert gözükmüyor. Cevizlerin yaprakları arasında ihtifa eden Ağustos böceği ara sıra bu inzivagâh tarabfezânın [s. 9]sükûnet-i ihlal ediyor.

Ah! Bu küçük böceğin şu müteredit garip sesi ne kadar şayân-ı istima'dır! İlk edvar-ı jelolojiyi der-hatır ettiriyor. Evvel zaman hayatı meçhul olan ummân- bî pâyânın içinde henüz revnümâ olmaya başlıyordu. Sonraları nebatiyeler, pullular vesaire ki zî hayat-ı mahlukâtın ciddi a'lalarıdır. Bahr-ı muhitin emvâc-ı hurûşanıya dökülmekte olan sahilin mesammâtli taşları üzerinde henüz nümâyan oluyor. Sath-ı zemîn işbu emvâc altından henüz kurtuluyordu. İşte yosunlarıyla hasyeler kalamitlerden müteşekkil birinci orman bu sath-ı zemîni setr eylediği esnada yeni uyanan tabiatın sükûneti ebediyesini gamgaması ile ilk defa' olmak üzere ihlâl eden mahlûk zî hayatın bu bucağıydı. Evet, ba'zı kere miz'ac olan bu ağustos böceği yok mu? Pek eskidir. Gamgamasını kürre-i arzın ilk zahfeleri işittiler. Hakikat! Bu muhip muteredit kitleler buralar safkâr ucubeler zat-ı illelligah elhaz-ı olan nebatatınhusûle getirdiği keşf-i gölgelerin altından sürülerle geçmekte iken şu küçük ehemmiyetsiz ağustos böceği büyük bir sırr-ı hayatın yaprakları arasında gizlenerek bunları selamlıyordu. Muteredit mîzac gamgamesini arzın bu kadim-i sukûnetin boğuk

anlaşılmaz korkunç seslerine karşı duruyordu. Bu geveze haşere mahlukâtın en genci olmakla beraber hepsini zîr idaresinde tutmaya kâffe-i mahlukât saire-i taht-ı itâa't ve inkıyâdına almaya çalışan vetabiât-ı gayet a'cayip olan insanın bilmediği şeyleri bilir. Onun görmediğini görmüş işitmediğini işitmiştir!

Rehberimizin arzusunca geceyi burada imrâr edeceğiz lakin bîtûnet edecek yerimiz var mı? Şüphesiz! Şu gördüğümüz kulübeler her yabancıya kâşadedir! Bu izzetnizâr sekînesinin misafirperverliği mâmille m imhan sözleri netr-i âverdir. Bu sayezârda biraz müddet-i âaram istirahat eyledikten sonra karşımızda bulunan Ekiz Ali Mehmet'in hânesine musallat eyledik. Ekiz Ali Mehmet otuz beş yaşlarında kumral bıyıklı etvâr-ı şirin, beşûş hoş güver bir zât insaniyet perverdir. Rehberimizin kâdim-i ehibbâsındandır. Her ikisi de avcılıkta yedi tavla sahipleridir. Çok kere beraber Tîmos'un mazlum ormanlarında derin derelerinde keklik, tavşan, vesair avına giderler. Ekiz Ali Mehmet ile de iki birâderlerini hengâm-ı tevfil etmeden beri tanırım bu mihmanvâz bizi fevkalade bir memnûniyetle ederek mısır buğdayı tarlasının yakınında bulunan kulübelerin her şeyini bize tahsis eyledi. Kulübelerin ön tarafında mısır buğdayı kamışlarının husûle getirdikleri yeşil dilrubâ manzarasının karşısına oturduk. Üzüm salkımlarının hâmil bulunan dilfirib bir asma kulübenin ön cihetlerini setr ile bizi hararet-i şemsiden muhafaza ediyor. Birkaç dakika sonra sahibhâne tarafından takdim edilen kahveyi içip salatalık yemekle meşgul oluyoruz. İhtiyar Tîmos'un [s. 10] avcısı yekdiğerlerini gördüklerinde avcılıktan ve iş bu mesleğin sergüzeştlerinden lezâizinden bahsetmeğe başladılar. Diğer iki arkadaşım bunların mekâlîmlerine gûşdâr dikkat oluyor. Ben ise kâh bunların âsarına iktifâ ediyoruz, kâhda tabiâtın levh-i bedâyi nümâsına göz gezdiriyorum. Mısır buğdayı tarlasının ötesinde derin, vahşet-i engiz Kadın Deresi açılıyor. Derûnî azîm çınar kestane vesâir ağaçlarla müzeyyendir. Mezkûr derenin üzerinde sertâb kadem pürnâr ağaçlarıyla puşîde şairâne bir cebel terfî eyliyor. Bu cebelin serîn zümrüdîn yanlarında hiçbir Yörük çadırı müşâhade olunmuyor. Mamafih keçi vesair hayvanat sürülerine mahsus mükemmel mera'lar mevcuttur. Dağın aksanı muhtelifesinde çınar, elma ve kavak ağaçlarıyla müzeyyen mevaki latife nümâyandır.

Bu kavak ne mübarek şecârdır. Azan, cümle susuzluktan, yorgunluktan bîtâb olan bir yolcu için ne tesâyet-i bahştı! Çünkü bu bîçâre yolcu, iş bu secâr-ı lâtifin gölgesinde

hayatı bahşâ su bulacağına âram veistirâhat edeceğine ümit vardır. Kulübelerin arka cihetinde açılan ceviz ağaçlarıyla sây' olunan bir meydanlıkta oturup taâ'm ediyoruz. Ekiz Ali Mehmet'in komşularından birkaçı da bize refâkat ediyor. Taa'm hitampezir olduktan sonra bulunduğumuz zât bir çarık bade mesafede bulunan bağına gidip tefric ve tenezzüh eylememizi tavsiye eyliyor. Nihayet derecede yorgun olduğundan muhterem zatın teklifi mihman nevazisinizi adam kabulüne mecbur oldum: bunun üzerine cümlemizde gitmeye karar verdik.

Gurup eden şemsin hazin, zerin şümuatı etrafımızı ihata eden dağların kısmen üryan ve kısmen ağaçlık olan zirvelerini hafif hüzn-ü âlud bir lürette tezhip ediyor. Gurup pek latif pek şairânedir! İnsan, dağların zümrüdün yanlarında otlanan hayvanat-ı ehliye sürülerinin esvât-ı mevkûtelerini âşiyanelerine şitâb eden nağme-i pürdâz kuşların sönmeye yüz tutan hazin cıvıltılarını işitip şairâneler nazarla önünde açılan manzarayı da seyir ve temâşa ettikçe kalbi tatlı tatlı hayalet-i şairâne hatırat ile meşhûn oluyor! Hatırası hayalhanemde edebi bir suretle nihayet-i intifa pezir oldu. Mazlum gece korkunç kanatlarını açarak kâinatı seyir eyliyor. Dehşet, havf ve hiras, sükûnet tabiâtı istilâ ediyor. Şu kadar ki ziyâ-ı kamer eşyaya başka bir letafet diğer bir revnak ediyor. Kamerin ziyâsı sık ağaçlarla mestûr bulunan şevahik-i çibale sevdavî buseler konduruyor. Lakin ağaçların mezalim keşif gölgelerinde zülmet-i leyli mahfane-i medheşâne bir sûretle teccessüm ediyor.

Gecenin şu dehşet-i engizi sükûnet-i âmiz devamında ara sıra ötede beride birtakım ışıklar müşahede olunur ki bunlar hafif hafif uzan olan nesimin tesiriyle mevceleniyor. Sakin şu müteharrik ziyâlar niyam niyamların kalplerinden hurûc eder olmasın? Eğer böyle ise vay halimize! Mahvolduk. İnsan şeklinde olan bu hoş medheşe kendilerine nakrab eylediğimizi his eder etmez cümlemizin de müti helâki makrurdur! Lakin durunuz! Beyhûde yere telaşa düşmeyelim. Belki bu şema'ları işgal edenler ma'sukları ile beraber deryayı zevk-i sefaya mustağrakolan ezmine-i kadim-i ormanı sahra ve çoban perileridir! Evet! İşte leylin ve lers sükûneti içinde garip surette tanîn-i endâz olan kollarının muharrik nimeti! Bizim kalplerimi bile ehinzâza getiriyor.

Ne tatlı ne rakt-i âmiz nimet! Aşkın muhabbetin teranesi! Oh! Yine deryâyı hayalete daldım! Acaip! Âlem-i münâsâme atlamaksızın rüyayı görüyorum: “Ey vahşetzârların serin hicri derelerin şamatasız kalkalesiz âlemden çamlıkların hiyân ve fakat ürpertici olan fısıltısından hoşlanan leylin mahv-ı zülmetinde veleris sükûneti içinde kamerin solgun sevdâyı nisar çehresi altında hâlet-i ve istikraka düşmeyi sevin. Kuşların tatlı nimeti ve çağlayanların latif zemzemeleri ile gâşiye haline düşâr olan şükûfelerin rahikî rayihay-ı taybeleriyle perverde bulunan ruh! Perilerin şu ahengi latifine güçdâr ol! Derûnunda bulunduğun şu âlem-i bedia dikkatle bak! İşte hevaheşkeri bulunduğun inzivagâh! Naili huzûzât ol! Müddeti kasîr olan bu fırsattan istifade et! Efkâr-i şairâne ile münevver olan her kalp bu saadete nail olamaz.” diye kendi kendime mırıldanıyorum. Kalbim nihayet derecede müteheyyicti! Sermest bir halde bulunuyordum.

[s. 11]

Nısfü’leyle nakrab eyledikçe tabiat-ı dehâ şairâne bir hal kesbediyor. Mesud refikler musahip hane ile yanı başımda oturarak sigaralarının dumanlarını savurmakta ve muttasıl yavaş yavaş konuşmaktadırlar. Acaba leylin şu levha-i renginden hisseyab te’sir oluyorlar mı? Yoksa benim kalbimi alevlendiren hissin yabancı mıdır? Kim bilir? Tecrübe edelim. Ol emirde arkadaşlarının en gencini istifsar edeyim zira bundan bazı kere efkâr-ı âliyenin tuluğ eylediğini hissediyorum.

— Arkadaş bu geceyi nasıl bulursun? Diye sordum. Bana doğru birdenbire teveccühe nazar ederek müttehicaneye itâyı cevap eyledi.

—Ne? Gece mi? Ah! Ne kadr-i şairâne ne kadr-i sihri âmizdir! Kalbi halet-i istiğraka. Ruh-i âvalem-i ulviyeye sevk ve isal ediyor! Taa’m eylediğimiz esnada çehresinde fevkala’de bir letafet-i incizab-ı rûhaniyet beliren “Diyana” âsumânın yaprakları arasından bize genç sevda zede bir kızın hazın tebessümleri yine meşabe nurlar saçıyor. Genç kızlara mahsus bir naz ki bir hicap ile sakitâne mutefekkirhane fezây-ı lâyetenahi derununda kat’i merahil eyliyor. Âfakın âmaki dicevrinde nurâni hatları tersim ederek belatevkif nereye şitap ediyormabutların meşverengâhı olan “Latmos” (Beşparmak Dağına) gidiyor! Bu dağın üzerinde vecdi âveri çam ormanları derununda cukanzar olan maşuki güzel “Andimiyon”u bulmağa onun nezdinâh-ı ateş muhabbetini teskine koşuyor.

Evet! Solgun çehresimütefekkir endişenin etvari hep onun hatırasıyla meşgul olduğuna delalet etmez mi? Taamdan sonra biraz müddet daha oturduk. Bağda herkes hobgâhına çekildi aradan biraz müddet gûzar eyledi. Refikleri uykuya daldı ben ise hala bidârım. Hissiyatımı türlü türlü hatırat telzît eyliyor. Kûrre-i kamer karşıdaki dağın arkasında tetricen ihtifa ediyor. Dağın heybetnümâ gölgesi bulunduğumuz mahale kadar imtidat ediyor. Kevakib-i fezaî layetenâhi donunda elmas parçaları gibi lema'feşan oluyor. Tabîat-ı kevakin kamerin ezvayı letâfet nisarları altında ammiyk bir sukûn ve sükûnet içinde uyuyor. Dağlar ise muhip korkunç bir takım zülâl-i peydâ ediyor. Ben nakabil tasvir olan şu menazire atif nazarıyla gece halet-i istikrake düşünüyorum. Bu hâl epeyce müddet devam eyledi. Gecenin dehaş sükûneti hiç birşeyi ihlal etmiyor! Lakin ansızın derelerin amâk-ı dîcevrinden koyup gelen birtakım sâme-i harâş urlamalar dağların hâl-i sükûnette bulunan sedasını uyandırıyor. Dimağımın kemiklerine kadar nufûz eden bu müdheş seslerine dalmış olduğum deryayı tefekküründen bîdar eyledi hakikat! Kâbusların kavillerin cehennemi meşveş seslerini anıran bu urlamalar pek dehşet-i engizdir!

Muharriri Birgili: İstavri Fikri

Âlem-i İslamiyet

Hindistan Gazetelerinden Muktebes

Bir âne-i dindarâne- Bahar şehrinden (Bibisağra) hanım Londra'daki (Encümeni İslam). (400.000) dört yüz bin- Rupiye ia'ne ve ihda eğlemiştir. Bu meblâ İngiltere'de Şeriat-ı Muhammediye ve Maaârif-i İslamiye 'nin ta'mîm ve intişarına, İngiltere Müslümanlarından muhtaç olanlara ve Cema't-i İslamiye'nin terkisi uğruna sarf edilecektir. Böyle bir emir hayır için defa'ten 400 bin rupiye iâ'ne eylemek gibi bir eser ulu cenap gösteren meşarü'lileyha Sağra Hanım Hindistan Cerâid-i İslamiyesi tarafından mazhar-ı takdir ve sitayiş olmaktadır ki elhak sezadır.

Lahor'da Ahâlî-i İslamiye'nin ileri gelenlerinden murakıp bir encümen teşkil edilmiştir. Âza-yı encümenin müttefiken verdikleri birinci karar: Ehl-i islam

beynindeki fark muhtelifenin tevhdine ve oralarındaki ihtilafın halline çalışılması, müslümanlar arasında lisân-ı Arab'ın tavsâ' ve tamîm edilmesi, mesâil-i içtimâiye ve mezhebiyeye bakmak üzere Lahor'da(Dar-ül İftitah) unvanıyla bir dâire te'sis olunması ve bir sûret-i amîka da ilm-i kelâm tadrîsi için bir de mektebi hususi yaptırılması hakkındadır.

Afganistan emirhazretleri (Takumiddîn) unvanlı berrâr-ı güzide neşr ettirmiştir. Bu eser emir-i müşâr-ı ileyhin taht-ı nezaretinde olduğu halde Delhi ve Kabil şehirlerinden celb edilen iki âlim tarafından kaleme alınmıştır. Birçok mübahis-i mühimmeyi hâvi olan bu eser-i nefisten birer tanesi Emir-i Afgan hazretleri'nin imzasıyla umûm-i re'sa-yı hükümet veekâbir-i memurine irsâl edilmiştir.[s. 12] Kalkûta'da Ekâbir-i İslamiye'nin kızlarını tadrise mahsus olmak üzere bir mektup dilinşîn inşa edilmişti. "Müslüm Karvenkıl" gazetesine yazıldığına göre bu defa mekteb-i âliye-i mezkûrun metanetin bir suretle resm-i keşâdı icrâ edilmiştir. Kalkûta Ricâl-i İslamiyesinden Bengal müslümanlarından Kalkûta'daki Avrupa muteberânnisvanından birçoğu işbu resm-i keşâdda hâzır bulunmuştur. Mektep müdürlüğüne (Lahdi Makenzi) namında müşteddîr bir İngiliz hanımı tayin edilmiş ve resmî keşâd günü makam-ı mahsusuna oturulmuştur. Bu mektebe "Medrese-i Benât-ı İslam" tesmiye kalmıştır. Mektebin ser kâtibi (Şecâ'n Ali Efendi)bu münasebetle hazâra hitaben mufassal ve müessîr bir nutuk irâdedilmiştir. Mektebin ne sûretle te'sis edildiği bu nutukta muharrer olduğundan o parçalarının tercümesi münasip görüldü."Bombay, Medâras, Loknur, Haydarâbad" gibi daha bazı Hindistan şehirlerinin hepsinde birer kız mektebi bulunduğu halde umûm Hindistan'ın merkezi olan Kalkûta şehrinde şimdiye kadar böyle bir dârü'l feyz mevcut değildir. Kalkûta Heyet-i İslamiye geçen sene bununazar-ı itinaya adılar. Bu sûretlemekteb tesisi için 1896 senesi mayısının onuncu günü bir komisyon teşkil eylediler. Mektebin tesisine karar verdiler. Bunun inşasına lazım gelen meblâyı hükümet vermedi. Bu sebeple ia'neten tedariki icab eyledi. İâne-i nakdiye için Mürşid-i âbad'dan Nevvâb (Belgium) ile (farz-ı muhal) Namı-Sahibe-i hayra birer arıza ile müraca't eyledi. Nevvab hazretleri iâ'ne-i nakdiye gönderdiği gibi diğeri daha ziyâde al-i cenâb izhâr eyledi. Mektebi tamamen kendi kise-i hemîtinden inşa edeceğini cevaben bildirdi. İşte bu sûretle gösterilen teşvîkât-ı marifperverâne şu gördüğünüz. Mekteb-i dilnişînivücuda getirdi. Bugün Kalkûta'da dahi emsaline faik bir ennâs mektebi

bulunuyor. Müracâat eylediği halde Dakka eyaletinden Nevvâb (Aşkâh) Han Bahadır Hazretzâde (1000) ruble gönderdi. Bundan başka her ayda münasip miktar para göndereceğini vaat ediyordu. Eh cümlesinden razı olsun. Bir de (Lahd-i Makenzi) gibi en büyük Darü'lfünûnlarda tâlim gören bir muallimenin memleketini terk ederek cüzi bir menfaat mukabelinde ve “Medrese-i Benât-ı İslam”ın müdürlüğünü deruhte eylediğinden dolayı kendisine medyuni şükrânez (Hezar-ı mumî ileyhâya alenen teşekkür etmişlerdir.)Şecân Ali Efendi nutkunu bitirdikten sonra murşid-i âbad Nevvâb hazretleritarafından resm-î keşadın tebrikini havi vârid olan iltifat-ı âmiz telgrafnâmeyi de alenen kraat eylemiştir.(Lahdi Makenzi) de gördüğü bu âsar-ı iltifata karşı ifay-ı teşekkür ve münasebeti nutuk irad etmişti. Bunun üzerine ”Medrese-i Benât-ı İslam”ın talibâtı olmak üzere deftere yirmi beş Müslüman kızının isimleri kaydedilerek resm-i keşâda hitam verilmiştir.

İngiltere kraliçesinin gelecek efrinci -i haziranın yirminci günü altmışıncı sene-i devriyeyi cülûsu hulûl ediyor. Bu sebeple bir ay tebrik Hindistan’ın bazı şehirlerinden murahhas gönderileceği gibi geçenlerde (Âligar) şehrinde Seyyid Ahmet’in riyaseti altında alarak şehir-i mezkûr-ü müteberân-ı İslamiyesinden mürakıb bir komisyon teşkil eylemiş ve netice-i müzakere de Âligar-ı Ahâlî İslamiyesi namînâ -Müslüman asilzâdegânından müteşekkil- bir hey’et-i mürahasının İngiltere’ye gönderilmesi karargir olmuştur. Manila konsolosu [s. 13] iken ihtida eden (Muhammed Aleksandır Resul Vahap Efendi)geçenlerde (New York) şehrinde Kâin (Bitman) Kilisesi’nde “Maişet-i İslamiye” hakkında mufassal bir nutuk irâd eylemiştir. Bu nutku dinlemek üzere kilise de birçok Amerikalı hazır bulunmuştur.

Müslümanlarda emir maişetinin ne kadar saf ve âli olduğunu gösteren bu nutuk sami’ince mazhar-ı takdir olmuştur.(V.B) Efendi hakaik-i islamiye’ye dair nutuklar irâd eylemek üzere (New York’tan) Şikago’ya azimet eylemiştir. Oradan da (Ditrova) (Sen Lui) (Çinçını) şehirlerine gidecektir.

Yenişehirizâde Halid Eyyub

Bağıra bağıra söyleyerek beni deli yerine koyup hissîyât ve itibarımı ihlâl ediyorlardı. Bernar'ı kim zem ve istihzâ edecekti? Bîçare karısı bu uğursuz tecrübelerin vîcâb ettiği meşekkatleri yalnız olarak cesurâne çıkabiliyordu. Yalnız Sudanâye aylık verilmediği için çocuklarının dert ve elem içinde kaldıklarını müşahadele muzdarip oluyordu. Bernar, herşeyden mahrum kalıp hiç bir kimse kendisine yardım etmediğinden borçlanmıştı. Kendisinin arzu ve emelini fehm ve takdir edemiyordu. Bernar, sokaklarda başını eğip mahçupâne gittiği sırada kalbine yapmağa ictisâr-ı mütevellid hüzün ve kederle kendisini kuruttuğuna, sana'ttan geçtiği icing açlıktan ölmeye müstehak olduğuna dâir ve belki bunlardan acı sözler işitiyordu. Bununlaberaber fırından son defa olarak çıkarılacak olan tecrübe eşyası mînâciya bu sanatla geçinebileceğini tasavvur ettirecek derece de münasebetliydi. Bernar birkaç gün me'yus olduktan sonra yine cesaretini ele aldı. İcat etmiş olduğu mînâcılık sanatını süra'tle izhâr hususunda vakit kazanmak icing bir çömlekçi işçisi tuttu. Lakin kendisini civarda bulunan bir meyhanede veresiye beslemek zorundaydı. Bernar işçiyi altı ay çalıştırdıktan sonra parasızlığından maaşı kendi envâblarını ücret makamında vermişti. Bernar biraz sonra eski eski fırının şât nar ile zeccâc haline girip istere gibi kesmekte olan enkazıyla yeniden bir fırın inşâsına mübâşeret eyledi. Bernar her taraftan istikrâz ettiği akçeleri kapamak icing muhtaç olduğu üç dört lirayı elde edebilmek ümidiyle fırını yakmaya pek hoşker olduğundan birçok günler mezkûr fırını gıdası gibi oduncu aldığı odunlarla gezdiriyordu.

Binaenaleyh alacaklılar mînâcının eşyayı mezkûreyi fırından eşyayı ihraç edeceği gün âli esbah oraya toplandılar. Mînâ pek güzel olmakla budefa edilen hizmet boşa gitmeyecekti. Fakat fırının içinde şiddet harareten patlamış olan çakmak taşları bütün parçaların eli kesecek derecede keskin ve mînâyâ merbût kırıntılarla mahlût olmasına sebep oldu. Bu hâl[s. 14] Bernar'ı yeniden düşar-ı teessüf ve tesir etti. Mamafih birçok adamlar muamelat-ı teramiyeyi dün fietle Bernard'dan almak istediler. Fakat mütekebbir sanatkardiyorki mademki bu hal namusuma hanel getirecek idi. Ben de fırın da bulunan eşyanın kafesine parça parça edip hüzün ve kederimden adeta hasta oldum. Bu da sebepsiz değildi. Çünkü artık aileme yardım etmek iktidarına malik değildim. Hanemde tahdir ve bedduadan başka bir şey istemiyordum. Komşularım benim için mecnun diyorlardı. İşten müstefit veyahut mutezarirolmaklığını hazin olmamı büyütmekten başka hiçbir şeye yaramıyordu.

Yatak da bulunduğum zaman kendimi çukura düşmüş bir adam farz ediyorum. Böyle bir adamın çukurdan kendisini çıkarmaya çalışması kabileden olarak bende birkaç tasvir yapmakla diğer vasıflarla biraz para kazanmaya muvaffak oldum. Sonra evvelce uğramış olduğum hisar ve ziyaretlerin geçtiği ve bundan böyle o parçaları yapmaktan beni men edecek hiçbir şey bulamadığını kendi kendime söyleyerek ve beni tahkir ve mahcup edenleri bende mahcup edeceğimi medudâne tefekkür ederek mînâ sanatına çalışmaya tekrar teşebbüs ettim.

İşte emniyeti berkemal olduğu halde Bernar, ince ve müşkül olan işine yeniden ibtidâr eylemiyor. İlk defa fırında bulunan alevın tahrikiyle kül serpilmişti. İşte o zaman Bernar toprak kâseden ibaret olup kenar tesmiye ettiği ve fırına komak üzere parçaları içine idhal ettiği şeyi tasvir ettiği bu alet el yevm ince kiremit işlerinde umum tarafından istiğmal edilmekle olup Gareth ismiyle mâruftur.

Mâbadı var

Tiyatro Fotoğrafçı
Mütercimi: M. Emin Şükrü
Komediya Perde 1
Eşhas

Bladen	Fotoğrafçı
Ritorino	Ev sahibi
Kasurev	Bakkal
Dadular	Kunduracı
Antuvan	Blade'nin amcası
Kuvertal	Blade'nin dostları
Radulev	Blade'nin dostları
Rayne	Bladen'in çırağı
Felvie	Aşçı
Narsis	
Nikola	
Felvie'nin oğulları	
Teymelun	
Filiploin	
Bir Çavuş İki Kavas	

Vakia Paris'te Bladen'in fotoğraf hanesinde cereyan eder.

Birinci Meclis

Bladen, Kuvertal, Radulev

Bladen çıkarmış olduğu bir resmi parmakları arasından tutarak:

— Ne güzel, ne parlak! Görüyorsun Kuvertal! Resim bu kadar yapılabilir.

— Kuvertal: Hakikaten güzel

Radulev içeriye girerek: — Sabahı şerifleriniz hayır olsun dostum Bladen işlerimiz nasıl gidiyor bakalım? Pek fena değil. Bak bu resmi meydana getirdim. Talim bu hususta yavermiş. Eğer köşe başındaki eğer köşe başındaki fotoğrafçı bu bu resmi göreceksin sağlam hasetinden çatlar.

Radulev— Bu fevkalade resmi görelim. (Resmi alıp dikkatle muayene eder).

Bladen— İşte bu resme kusur bulamazsın. Resim bu kadar olur.

Radulev — Ey mösyönün gözünde toz gibi bir şey görüyorum!

Bladen — Ne yapıyorsun el ile toz kaldırılır mı? Daima bir kusur bulursun. Bu resim bana tamamı elli frank kazandıracak ki onunla iki ay yemek yiyeceğim. (Kapı ayrılıyor)

Kuvertal — Bir müşteri olmamalı

Bladen — Belki bir alacaktır.

İkinci Meclis

Kasurev, Bladen'e doğru gülerek:

— Mösyö bana beğendirilecek bir şeyi yapmanızı arzu ediyorum. Ben Mösyö Kasurev'im ki yirmi seneden beri her şeyi satan büyük bakkal bir makulatmazası sahibi sende FıCaddesi'nde numara 33: memleketin en marifdükkanı. Şununla ispat ederim ki üç seneden beri Kuntelberg erzakını vermeye müşerrefim. Zeytin, hıyar turşusu veriyorum. Lakin dostum ne çare Kuntelberg onları güç hazmediyor. Kuvertal, Radolu'nun kulağına yavaşça:

— Amma geveze herif haa! Kasurev, Kuvertal'a dönerek:

— Ne dediniz Mösyö?

Kuvertal— “ Dostum Bladen sizin gibi müşterilere nadiren tesadüf eder” dedim.

Kasurev—İşte sanat şinas eliniz nisabim oldum. Lakin resmi güzel çıkarmalı.

Bladen—Nasıl arzu buyruluyor? Bütün mü yoksa yarım mı?

Kasurev —Oh oh nasıl olursa olsun yalnız resme bakanı iyice tanımalı: Parası da 33 numaralı bakkaliye mağazası az kaldı onu da çektim. Resmim de biraz da asker çehresi bulunmalı. Çünkü bir vakit askerlik ettim.

Kuvertal — Eğer siz akademi azasından bulunmuş olsaydınız Belade'nın resimde görünecek esvabınız yaşıyla boyaması iktiza edecekti.

Bladen—Akademi ne demektir? Ben böyle lakırdıları anlayamam.

Bladen—resmizi ne büyüklükte olsun portre mi kabına mı?

Kasurev — Ben öyle portreden kabineden çıkmam. Resim benim büyüklüğümde olmalı. Salonum büyüktür (iki kollarını açarak) bu kadar.

Bladen —Çerçeve dâhil olmadığı halde bu büyüklükte bir resim size iki yüz-franka mâl olur. Çerçeve için de yetmiş frank vermeniz lazımdır.

Kasurev — İki yüz yetmiş beş frank mı?

— Hay, ah belasını vermesin! Ne kadar pahalı! Bilmiyormuydunuz ki bu açığı kapatmak için ne kadar yakıt mum ne kadar kakuriye erik ne kadar hıyar turşusu satmak lazım gelir. Afedersiniz ama siz bakkallıkta bulunmadınız değil mi?

Bladen—Bulunmadım efendim!

Kasurev — İşte sen bunları bilemezsin.

Sana bu paranın verilmesi için Kontelberg dört ziyafet vermesi lazımdır.

Bladen— Mösyö çerçevdahil olduğu halde ben on frankada resim yaparım. Fakat yarım olur.

Kasurev — Ha! Şöyle söyle! On franga ha.

Bu biraz işime gelir. Lakin hiç olmazsa saat kordonumun madalyonu firyan gözükmeli.

Bladen—Elbette Mösyö.

Kasurev— Yeşil yeleşimde.

Bladen—Oda gözüdür.

Kasurev—Gömleğimin düğmeleri de ha!

Bladen—Baş üstüne.

Kasurev—Bastonumun gümüşü de ha!

Bladen—Evet Mösyö hepsi görüncek:

Kasurev —Kendi kendine: Mademki yapacağım görünmeyecek hiçbir şeyi görünmeyecek demektir.

Bladen—Yalnız arka ve ayaklarınız görünmeyecek. İşte bu kadar.

Kasurev— Nasıl bacaklarım görülmeyecek mi? Ben isterim ki her yerim gözüksün. Ayağıma baksana! Bugün güzel bir çift çizme aldım. Boyalandır şimdiye kadar böyle bir çizme daha dikmemiştir. Bu bana yirmi frank atmış sentime mâl oldu. Artık bunu ömrüm oldukça giyerim.

Kuvertal — Çizmenizde irice fotoğrafı çıkarılabilir.

Kasurev — Yok şimdi ayağımdan çizmeyi çıkarmam. Çıkarayım da resmi gör neler beni baldırı çıplak takımından biri zannetsin? Öylemi?

Bladen — Demek çizmenin irice resmini çıkaracağız.

Kasurev — Hay hay! Onuda yarım çıkarırsınız ya?

— Ah! Fotoğraf ne güzel bir icat işte.(Bladen)edevatı hazırlamaya başlar.

Kuvertal — Demek bu da yarım olacak!

Kasurev — Evet yarım olacak. Bacaklarımın resmine beş frank vereceğim. Resmi güzel çıkarmalı, salona yarım resim asacak olursam iyi gelmeli! Bladen'e söyle, ona göre dikkat etsin.

Bladen — Lütfen oturunuz. Vaziyet-i aliniz (kasurev oturur) Pek güzel, çok sürmez şimdi biter.

(Bladen şemsiyeyi getirip makineye kor) sakın kımıldatmayınız Mösyö (resim olunmakta iken Rapine'nin şarkı söyleyerek merdiveni çıktığını işitiliyor. Rapine'nin kapıya açmasıyla Kasurev arkasına döner)

Bladen —Ah Mösyö kımıldandınız ya?

Kasurev — Tuhaf bakıyım kimin geldiğini görmeyecek miyim? İyi böyle bir vakitte kımıldatmamalı ha! Acaba şeyi! Ne olacağını bir türlü anlayamıyorum. Makinenin bana bakmakla meşgul olmasından başka bir şey göremiyorum. (Bladen, şemsiyeyi getirip yerine kor)

Bladen— Artık bu defa kımıldatmayınız!

Kasurev — Hayır hayır (Resim olunmakta iken[s. 16] Kasurev'in boynundaki mendil yere düşer yerden onu almak için Kasurev eğiliyor.

Bladen — Bunu görmeden şasiyeyi çıkarıp karanlık odaya gider on dakika sonra gelir.)

Bladen — Resim yine karışmış demek kımıldandınız?

Kasurev — Evet lakin pek az?

İpek boyun atkım yere düşmüş idi de onu yerden almak için biraz eğildim.

Bladen — İşte bu olmadı? Hareketsiz durmazsanız resminizi çıkaramam.

Kasurev — Haydi bir defa daha, bu defa yok mu bir kılım bile kıvıldamayacak!

Biraz durunuz şu ipin boyun atkını cebime yerleştireyim. Lakin boyun atkım görünmeyecek! Bari bir avucumu cebimden dışarı çıkarayım. (Bladen cam alıp gelir.) Mösyö Bladen, bu defa da olmazsa ne yapayım gözlerimi makinenin deliğini dikiyorum. Gözlerim kamaşır gibi bir şey olduğunu hissediyorum. Böyle fin içinde bulunacağımı mısır ihramları gibi de dimdik duracağımı hiç aklımdan geçirmezdim! Her neyse oldu. Bladen resmi Kasurev'e vererek: İşte Mösyö. Lakin şimdi el sürmeyiniz.

Kasurev — Aa, güzel (yakından bakar) iyi ona şaşı gibi görünüyor.

Bladen-bu bir şey değil! Ziyaden öyle görünüyor. Vermiksivrinir...

Kasurev resmine dikkatle bakarak: Hakikaten bu bundan güzel. Hem iki sene evvel bir kestaneden almış. Olduğum yağlı boya resminden de güzel.(Bladen resmi lambada kurutur.)Beni lambadan kızartıyormuş gibi resmimi lambada kızdırmak lazım gelir, ha... Ha! Anladım porselen fincanlarımda boyandığı vakit koyu olmak için ateşe girmiştir.

Bladen— Hazır olunuz şimdi de bacaklarınızın resmini çıkaracağım.

Kasurev — Haa evet evet! Lütfen bu masanın üstüne çıkınız.(Kasurev masanın üstüne çıkar)Eteklerinizi tutunuz. Haa. Şöyle, bu vaziyeti beğendiniz mi?

Kasurev — Beğendim pek şık!(Kasurev ökçesine götürüp durur) Mösyö Bladen böyle duracağım! Çok sürmeyecek haa...(Muvazenesini kaybederek masanın üstünden elleri üzerine yere düşer.)

Bladen — Gayet eziyetli bir vaziyet almıştınız. Şimdi tekrar bir daha resim almak iktiza edecek.

Kasurev — Öyle ise sen beni istediğin gibi durdur.(Bladen, Kasurev'e bir vaziyet aldırdıktan sonra resmi çeker)Kasurev masanın üzerinden inerken düşer, dizlerini tutarak:

— Hele çok şükürler olsun resmi çektirmeden düşmedim mutlaka eğri bacaklı görünüyordum. Bladen, Kasurev'in iki resim vererek yirmi frank verilmesiyle MösyöKasurev- Nasıl yirmi frank? Demek beş frank ziyade istiyorsunuz pazarlıktan sonra da eziyet eziyet ha!

— İki poster için on beş frank, beş frank da iki defa tekrar çıkardığım için. Bu kabâhat sizindir. Çok para buna tahammül olunmaz. Adam sende al işte yirmi frank beni bir kere aldatabiliyorsun. Aritsit efendi!(Çıkar)

Bladen — Sana uğurlar olsun bakkal efendi. Haydi, gidiniz de çıkardığım çizmenizin resmini hanenizin portresine asınız.

Üçüncü Meclis

Evvelkiler, yalnız Kasurev yok.

Kuvertal — İşte bir müşteri daha!

Bladen — Müşteri gelmiyor demek isityorsun değil mi? Adam sen de. Müşteri artık gelmesin gelmesin bunda bir iş yok. Şimdi yirmi frank var, bununla tam dört defa eğlenmeye gidebiliriz. Var olsun Sen Deny Caddesi'ndeki bakkallar!

Hepsi bir ağızdan: Var olsun Sen DenyCaddesi'ndeki bakkallar.

Bladen — Artık el verir! Karnım aç. Lakin son defalık bir açlık Rapine çabuk lokantaya git bize yemek getir. Üç şişe de şarap. Üç kişi doyacak kadar yemek getir.

Rapine — Bu üç kişi kim oluyor? Bladen saygısız burada bulunan dostlarım bir de ben.

Rapine — Anladım. Rapine de ağızınızla bakacaksınız öyle mi?

Bladen — Biz yemek yedikten sonra tabakları yalayabilirsin!

Rapine — Demek beni bir fino köpeği yerine düşürsünüz. Haydi, öyle olsun

Mâbadı var.

“Ahenk” matbaasında tab olunmuştur.

3.4. Dördüncü Sayı

Numara [4]1Zilkade Sene 1314 (cumartesi) 22 Mart Sene 1312 Birinci Sene

---

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrire mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

İzmir Gazetesi sahibi imtiyazı şair fazıl izzetli Hakkı Efendi hazretlerindir

Medet ey şâhı Yesrib ü Batha

Medet ey padişâh her dü sera

Âsiyim mücrimim günahkârım

Sana ümmetlik eylerim dava

Ne yüzü karayım ki ben bilirim

Masiyetkâr ve âdet oldu bana

Korkum oldur ki rûzî mahşerde

Veririm emteh-i hicâp ve eza

Bededir cümle fiil ve kavle ve kabih

Bededir etba'ı nefis ü hevâ

Yok, yüzüm ki diyem şefâat kıl

Her ne istersen et onu ecra

İtiraf eylerim kusurumu hep

Beni affet bihakk âl-î aba

Beni mahfeyleyse şu dem yeridir.

Gazap ve güher-i hâlık-ı yektâ

Padişahım bana ferman kıl

Kulunum eyleme beni rüsva

Bu kadar cürm ile yine idarem

Davâ-yı hubb-u ehli beyt ü velâ

Âli ve ashâbını bütün severim
Olsa canım başım yolunda feda.
Bir kulundur kapında hakkı zar.
Onu reddetme ey habîbi Huda.

Ya tabip el kulüp idrâkini
Ya şâfi el kulüp eş 'şifana

Bahar

Bahardır gün feyz-i kudret-i aşikârdır.
“Bahardır bu gün cihan-ı Behiç ve hande-i zârdır.”

Bu dem zemîn ve âsumanı kulûbe neşve bârdır
Saba semaya nâkil terane-i hazardır

Nihaller, Şukufeler lâtif ve dil-i şikârdır.
“ Bahardır bahardır bu birdem mesârdır.“

Bahardır zaman en cilasî feyz-i hilkâtin
Bahardır mütemmimi beday'i tabiâtın

Açan odur nikâbını perî şâiriyetin
O 'dur nazîr-i varsa ger cihanda subh-ı vuslatın

Unutsa çok mu derdini gönül bu dâr-ı muhannetin
“Bahardır bahardır bu bir dem-ı mesârdır.”

Şükufeler ki câbeca verir zemîne zi'b-ü fer
Mâ şâm-ı ruhi-i nefha-i riyâzi adını bahş eder

Gusvun terde şiir okur bütün tuyur-i nağme ger
Düşer kemal-i şevkten hurûşa cûyî hoş gezer

Semah-ı cana dem be dem kebir sefalı handeler
“Bahardır bahardır bu birden mesârdır.”

Sahrada cana can katar esvabı-ı dilnevâz
Kemâl-i zevk ve şevkten eder gönüller ihtizâz

Gezer çemende nazile pırpır hanı işve bâz
O demde ey mülk-ü lakâyid u beddeh terk-i hub nâz

Kenar-ı cüdesinde evvel misal gonce-i hande saz
“Bahardır bahardır bu bir dem-i mesardır.”

Zemine neşveler saçar bahar olunca âsumân
Letâifiyle guşa olur anın kulûb-i şairân

Cihanda cilve saz olur bütün bedayî canân
Mükevvenâta serteser gelir furuğu hüsnü ân

Bu feyz-i bî hemâl eder zevil hayati şaduman
“Bahardır baharıdır bu bir dem-i mesârdır.”

Öpüp leb-i piyale-i sen eyledikçe ibtisâm
Garîk-i zevk ve sevk olur dil-i rakîk-i pür garâm

Şu canfeza letafeti aman bırakma nâ tamâm
Lebinde cinde-i sefalıkta câm-ı lâle fâm

Salın çemende naz ile getir kulûbe şevki tâm
“Bahardır bahardır bu bir dem-i mesârdır.”

M. Şekîb

Gazel

Hüsnünü “Rehber-i Hükmet” diye tefsîr ettik
Aşkî “Mücellâ Meali” diye tasvir ettik

[s. 2] Hüsnî, arayışı fanî olan anda ahınla
Aldatıp hatır-ı âzademi teshir ettik.

Eyledik gönlümü meclubu-u cemâl-i sevr-î
Meslek-i felsefe-i ikameyi tabir ettik

[Vaslımı iste bırak kesb-i kanunî] diyerek
Sen benim reft-i âmalimi tahkir ettin

Maksadım kesb-i kemâlat-ı hakîkiye iken
Kendine vâkıf ederek meylimî takdir ettin

Sen Leyla’ya beni kaysan halef kılmak için
“Bir meziyet “ diyerek cenneti tevkîr ettin

Huzur ve huzmî atıp oldu pür sîtar sana
Zapt için gönlümü bilmem ki ne tedbir ettin

Gayret-i ömrümü aşkınla muattal kılarak
Sağlığımdan, emelimden beni teneffür ettin

Hane-i kalbime sevda ile şevreş vererek
Rahat-ı fikri-i hekimânemi tağyir ettin

Zül değil mi bana? Sen safderun bir kız iken
Satvet-i hikmet merdânemi tedmîr ettin

[Şu hekime bakınız dâmeme düşmüş] diyerek
Kadri irfanımı olsun hile takdir ettin

Kötü cazibe-i hüsnünü bildirmek için
Şiddet-i dâhiyeyi aşkımı teşhir ettin

Beni giray ederek kendini kıldın handan
Bana mihnet vererek kalbini tasgir ettin

Fıktratın zevk-i cihandan bana çektirdi
Dert ile vakti şambabamda beni pîr ettin

Hâsılı: Orta-i aşka düşürüp Rüştiyi
Canana, gönlüme amalane dil gîr ettin

Ermenekli Hasan Rüşdü

Şule

Meziyet-i edebîyesi şu güzel eserinde dâhi nümâyan olan faziletli Rüşdü Efendi biraderimizin âsar-ı makbûlelerini neşre muvaffak oldukça fevkalade memnun oluyoruz.

Hüznü sevda teccessüm etmiş de
Sana bir çeşm-i dil şeker olmuş

Nur-i ismet tebessüm etmiş de
Ruh elinde aşikâr olmuş

Dil-i hassas-i neşve-i âversin
Bir güzelsin nazir-i nâ peydâ

Goncalar gıpta keş letâfetine
Duyamaz çeşm-i hasretim asla

Dil-i hayran eden taravetine
Bir mücessem-i bahara benzersin

O güzel gözlerindeki tesir
Nur-i hüsnün gibi ilâhîdir

Sen edersin hayâlimi tenevvür
Seni sevmekle dini mubahtır

Ah bir bilsen ne işve-i perversin

A. Refet

Makale-i Fenniyye

İnsanlar ihtiyacât-ı maddiye ve maneviyyeyi def'i için akıl ve zekâyla meftûr olduğundan yiyip içmek için ziraat ve felâhatı giyinip kuşanmak için sanayi nasıl bâziçe-i amel edinmişse medeniyeti madde-i mâneviyenin asıl esası olsan maarifin esbâb-ı terkîyesini istikmâl içinde her bir unsuru bin türlü ihtiyacımızı def'i kıyafeti vücuduyla müspet olan seniyye-i râzı tahrîye'ye varıncaya kadar elden geleni yapmışlardır. Evlileri maden ocakları açarak mevâd-ı lâzimeyi istihsal etmek için icap eden malumat pek mahdut idiyse de ilm'ül arz mütehassısları tarafından eldeki malumat tetkik ve teşrih edilerek benie-i arzın hududu azîmesi keşfedilen yolunda pek çok mesaide bulunulmuş ve bu sayede şu sakin bulunduğumuz kasırda nice mevâdd-ı nafia nice delâil-i tarihiye keşif olunmuştur. Bu keşfiyat o kadar ilerlemiştir ki bu gün hayat-ı arzın kazara teşekkülünden şimdiye kadarki tahvilat ve terkîbât itibariyle muntazam edvara taksim edilmiştir. İlm'ül arzın birçok halet-i henüz nazar-ı keşiften devir kalmışsa da kalmayanlar yekûn o kadar çoktur ki işbu vakayı ve halet-i tertip ve tanzim edilince tarih-i arz hakkında malumat-ı makne-i hâsıl olacağına şüphe edilemez.

Her biri birkaç delile müstenit olan istidlâatın tarihi mufassalını okumak değil mücemmilen gözden geçirmek tetkikatına derece-i ciddiyetini ima eder. Arz, – Bir kütle-i sahabiyyeden bir cüz’i olarak kopup da sathî incimâd ederek kasrı peyda eylediği faraziyesinde – sonra şu bulunduğu seyyare tekerinin aldıktan itibaren mecmuayı tabakat-i billûriyeyi arzı hudut bulmuştur. Bu tabakalara zerât-i tersab ederek sahn-ı peyda ettikçe hâsıl olan meşrubata mevâd-ı muhtelif-i ecnebiye dâhil olarak karanın kabartıları ve bu kabartıların aralarında vücuda getirdikleri çukurlarda da denizler hâsıl olmaya başlamış ve deniz sularında il defa intişar eden hayat-ı uzvu ye ile karanın kabarık satıhlarında yani karalarda neşve ve nüm bulan nebatat ve hayvanatın birinci erkânını tardiyeye arz-ı kesbi-i kabiliyet etmiştir.[s. 3]Kasra üzerinde mesrûbâtın kalînlâ şemasından hayat-ı uzvuyeye-i tardiyeye-i kâbiliyetî iktisâb edinceye kadar geçen zamane-i zaman iptidai denilmiştir. Sonra zaman-ı iptida-î evahirinde istidat eden bırakanların te’sirâtıyla hâsıl olan yarıklar mâdeni mütenevvia ile dolunarak dolmuş ve alaca renkli (Terbiyaz) mecmuası (Jırav) ve (Tebaşir) silsilelerini hâvî olan arz-ı kilsî ile zaman-ı sanî ile hitâm bulmuştur. Bu zaman-ı saniyede hayvanatça-kasr-ı arzın kalînlâyleşemsile beraber hevanın safiyet bulması neşve-i nümâya ve binaen aleyhi tevlîd-i eğdiyeye yardım etmesi hasebiyle - haylice husûl bulmuş ve balık cinsine esmâk-ı azîmeye inzimâm etmiştir.

Zaman-ı te’lise gelince: İşbu zaman selâsil-i cibâlin i’tilasına ve karaların büyümesine ve ihtilât-ı uzviyenin hudutiyle hayvanâtî teksir ve iesdâfının şeklen ıslahına ve hurma fusîlesine mensub ağaç yetişmesine yardım etmiştir. Zaman-ı sanîde sükût üzere bulunan kuvve-i berkaniye-i bu zaman-ı salisede kesb-i şiddet ederek yeniden arz üzerinde yarıklar vücuda getirmiş ve bu yarıklara tersib eden mevâd-ı muhtelif arasında altın gümüş kesretle bulunmuştur. Merver-i zaman ile havadaki zerrâtın miktar-ı azamî rûyi arza tersib ve tekâlif ettiğinden nesîm-i sâfiyet bularak tersebât ve tekânifandan kasr-ı arza kalınlaşib hararet-i dâhiliyenin sath-ı kasra eskisi gibi şiddetle nüfûz etmesine mânî olması hesabıyla rûyi arz-ı iğtidâl-i peyda ederek arz-ı zuhurî benî beşere kesb-i kabiliyet eylemiştir ki nev’imizin zuhuruyla zaman-ı rabi’ tesis eyler. Arzın zaman-ı rabi’a da kesb ettiği i’tidal’i terkî-i hayat-ı uzviye ye sebep olduğu gibi nebatât ve hayvanat-ı teşkilat-ı uzviye ye ecsam ve eşkâlce zarafet ve nihafet vermiştir. Bu zamanda hayvanat-ı (Sedy) [yani dört

ayaklı hayvanlar] dûçar-ı tahvil oldular. Zaman-ı rabi' bediyetinde (Alkas) (Anitkos) namı verilen [Fil-i atik] zuhur edip bade uzun kıllı (Mamut) fili gelir ki bu cins fil (debb-i kebir) denilen ayılarla muasırdır. Sonraları (Mamut) fili nedretleşip kuru soğuşa mütehammil olan (Run) kikileri türemiştir.

Nev'imizin âsarı ve enkazı yani benî beşerin sinai iptidaiyesinden olan (Taştan eşya) nın zaman icadı ancak (Mamut) fili ile (Run) kiki devrine tesadüf ettiği anlaşılmıştır. Ve sonra "Tunç" ve "Hadid" devirleri birbirlerini takip etmiştir. Velhasıl o zamanın tecdidâtı dünya üzerinde her şeyi bir hisse-i terk-i ifraz etmiş veyahut her şeyi, mevlidelerinin terki-i kuvve-i mevlitleriyle mütenasibe hudut-i mağrûfe-i tekmile varmıştır.

Faraza şimdiye kadar görülen iskeletler, müstehaseler bâletdakik alınan netice: Vaktiyle ecsâm-ı hayvanatın teşkilat-ı şahsiyece zaman-ı hazırdakilerden pek farklı olmadıkları halde - şimdikilere nispeten üç beş hatta on misli büyük bulduklarını müspet biliniyor. Ebnâyı beşer dahi, saffât-ı ve hasail-i insaniyece değil uzvenhıkat-i nükte-i nazarından mensup bulunduğu cinsin erkân-ı sâiresi gibi iptidai zuhurundaki şekle nispetle fakat yine teşkilât-ı uzviyece değil cüssece hayli nehafet ve zarafet iktisâb ettiği delâliyle derece-i sebûte varıyor.

Mâbadı var

Diğer defalarda minâyı umûmîyet üzere ya çok pişmiş veyahut layıkıyla uymamıştı. Sonra da parçaların bir tarafı kâfi derecede kızmış diğer tarafı ise pişmemiş olduğu görülüyordu. Bernar, mînaları içinde mütenevvi renkler bulmaya çalıştığı vakit parçaların bazısı az erimiş bulunuyordu ki bunlar tahriyât-ı fenniye esnasında tesadüf ettiği yeni musibetlerdi. Bernar diyor ki! Bu mallar bana öyle bir zahmet öyle bir ızdırab-ı zihin veriyordu ki mînaları mesavi derecede kâbil-i zeveban etmezden evvel hafre-i mezara kadar dâhil olmayı gördüm. Hem de bu gibi işlere çalışmakla on seneden ziyade bir müddet zarfında kendimi pek ziyade zayıf buldum. Kollarımla bacaklarım kemikle deriden ibaret kalmıştı. Çoraplarımı başladığım vakit bağcıklar yürür yürümez çakşırlarımın ucuyla ökçemin üzerinde bulunurdu. Sefalet ve sıkıntılarımı mülâhaza ve tefekkür ederek ekseriya Azizler Çayırı'na giderdim.

Hanemde yapılan şeylere bile tahammülüm yoktu. Lakin kendimde iyi addolunacak hiçbir şeye yapamazdım. Herkes beni tahkir eder benimle eğlenirdi. Ancak malik olduğum ümit bana o kadar insaniyetle muamele ettiriyordu yine beni görmeye gelen [s. 4] eşhası idare için ağladığı halde surata gülmeye sa'î ve gayret ederdim. Mâmafîye Bernar, hesapsız tecrübelerini azar azar nazar-ı tetkikten imara başlarsak bir gün gelir ki zahmetin ilk semereleri olan şayan-ı kabul ilk birtakım neticeler o günde arz-ı vücut eder. Gerek minalardaki güzellik ve gerek Bernar'ın kır saksıları tesmiye ettiği şeyin tertip ve vaziyetlerindeki garabet sebebiyle işler Bernar'ın elinden çıkar çıkmaz hem takdir hem tahriye edildi. (Meyve, çiçek, sedef, balık, hayvanat, zahfe gibi kırdâ görülen her nev'i eşyayı ma'mulât üzerine kabartma olarak vuzu' ettiği için kıyra müteallik denildi. Latince 'de çömlekçi işi manasına olan bir kelimedenden müştaktır). Fakat sanatkârın o vakit vadesi diyenlerle tesviyesi lazım taahhüdatı bulunduğundan anlamadım. Matmâh nazar-ı dikkati olan mükemmeliyete vasıl olmak için daha tecrübeler lazım gelirdi. Şu hâle nazaran Bernar için muvaffakiyetten sonra müddet-i midyede zahmet ve ızdırab-ı mevcut olduğu gibi ihtiyaca karşı da muharebe devam ediyordu.

Bernar diyor ki: Senin müteaddide zarfında fırınlarımı örtecek şeyi malik olmadığından geceleri bir tarafta uyuyan köpeklerle diğer tarafta ötüşen baykuşlardan başka imdat ve tesliyet edici hiç kimse olmaksızın yağmur ve rüzgârın keyif ve iradatlarına tâbi olurdum. Bazı defa zuhur eden rüzgâr ve fırtınalar fırınlarımın içine doğru öyle hücum ederdi ki hizmetler büsbütün zayii olmakla beraber her eşyayı orada bırakıp gitmeye mecbur olurdum. Çok defalar da fırınlarımı muhafaza etmek için üzerimde ne varsa çıkardığım için nüzul eden barandan her tarafım ıslanarak şehrin çamurlu çukurlarına sokulmuş bir adam gibi garip ve gülünç bir libas ile gece yarısı yahut şafak atarken uyumaya giderdim. Hem de şemadanım olmadığından bir türlü doğru yürüyemeyip şarap içerek sarhoş olan adamlar gibi bir taraftan bir tarafa düşerek gitmeye mecbur olurdum. Müddet-i medide çalıştıktan sonra hizmetlerimin boşuna gittiğini görünce fevkalade mahzun ve mukadder olduğundan başka odamda evvelkinden aşına bir cevr-i eziyet bulurdum. Bu kadar acı ve sıkıntılarla ölmediğime şimdiye pek taaccüp ediyorum. Elhamdülillah, Bernar ölmedi. Cidden hususî ve millî bir sanatın icadı hususunda maddi ve manevî feda ettiği bu kadar faaliyetin nam ve şanlı mükâfatına nail oldu. Palissy, emniyet-i tamah

ile çalıştığı ve kendi saki, kâse, kadeh, küçük heykel, lakın ve ibriklerini şayan-ı tasvir olacak derecede garip olan hareketinden başka bir şey ile istiğal etmediği cihetle[s. 5]günden güne daha büyük terkî ve itibara nail oldu. Bernar evvelce ne kadar tahkir olundu ise sonradan o derecede tevkîr edildiğinden müstahak olduğu mükâfat-ı mâziyâde gördü. Sen Toni ile civarında bulunan vilayette ileri derecede zengin olan zevat-ı mînâcının mamulat-ı ve masnuatını kapışıldılar. Hatta Fransa'nın en mütearif ricalinden olup limaslahatın Santa Klan Mir-i Ahuri Dumran Moranis, Palissy'nin iktidarına hayran olarak Paris garbındaki şatosunun tezyini için bizim çömlekçiye birtakım sepetler sipariş etmiş ve bu cihetle kendisini o zamanın en büyük sanatkârları zümresine ilhak etmiştir ki şu şanlı ihtiram senet işçisinin işlerini Fransa'nın diğer ucuna yani sit ve şöhretinin zikir olunduğu mahallelere kadar isal ettiği Palissy için işte muvaffakiyet hâsıl olmuştu.

Palissy, tahayyül ettiği maksada bahtiyarâne nail olduğundan sanatın talimine dalmıştı. İktisap olunan münâfiadan istifade etmekten başka kendisi için meydanda başlayacak bir şeyi kalmamış gibi görünüyordu. Her ne kadar o esnada sesi müterakkiydi ise de ancak kırk beş yaşındaydı. Taraf-ı ilahiyeden kendisine emrolunan vazifeye daha bitmiş nazarıyla bakılmazdı. Bernar'ı kiremit ve çini imal eden muktedir ve gayet tuhaf ve asrındaki şöhreti müstakbelde dahi muteber tutulacak bir sanatkâr olmak üzere tanıyorduk. Hâlbuki Bernar, bundan böyle bize başka bir adam olarak görünecektir ki kendisi şu iki surette zekâ ve istiğdâdının herkesi hayret ve taaccüpte bırakan ve bulunduğu asra nispeten pek ileride addedilmesi lazım gelen âsar-ı terkiyatla o vakit ne kadar az tanılmış ise de şimdi bizim için o derecede ziyade-işayan-ı zikri ve tazim olacaktır.

Palissy'nin usul ve kavaidi-i fennîye ye vâkıf olup da defaten şöhret ve taravet kazandığı vakit olduğuna ıslahat-ı dinîye yi efkâr-ı Palissy'nin sakin olduğu vilayete henüz duhul etmemişti. Mînâcı, dini şiddet, arzu hulûs nah ile kabul edenlerin birincisi olmak üzere gösterildi. Yeniden Protestanlara karşı icra edilen takibattan kurtulmak için saklanmaya mecbur oldu. Ehemmiyetli ricalden birçoğunun iptida muhakeme zamanı tehir ve sonradan kendisini iktidarları muharebe eden zevatın himâyeye ve sahabetine tevdi etmek için alel acelemize kerrat ve mübahasata girişmek suretiyle tavassutları sebk etmemiş olsaydı Bernarcı şayan-ı tasvir olan ifadesine

göre ihrak-ı bâlınarla (akılla) mahkûm evlâdı mütehemmîleri bakmaya mahsus ödün yani üzerinde [s. 6] kireçle öldüreceklerdi. Bizim sanatkâr birinci sınıf hüner-i mendan sıra sene geçtiği vakit umumun nazarında âlim ve mütefekkir bir feylesof tanınmıştı. Acaba en âli bir hasletle temyiz etmiş olan bu ruhu nasıl terk eylemişti.

Bernar, âlimi yekdiğerinin münderecatı mukarrer olan kitaplarda ve ne de neccarebu (dülgerlik) ameliyat ile iktisap-ı maharet eden ve kendilerinden başkasına o vakit tesadüf olunmayan muallimlerin derslerinde tehrî etmeyip belki kendi hissî havanisi ile muhteviyatından bunca malumat-ı nafia istiğracına muvaffak olduğu ve gençliğinden beri kıraat ve mütalaasına alıştığı tabiatın o güzel büyük kitabını kendisine rehber ve kâşif-i ittihaz etmekte sebat eylemişti. Faal bir zekâ ve semahatla bir kalbe malik olan âdem-i menafi-i umûmîye ye ait mesaili ile insaniyetin hemşerilerinin istifadesini mucib olabilecek terkibat-ı teşrik ve terhis eder ve nazar-ı dikkatini celbeyelerdi. Bernar, henüz gayr-ı meşhut bir halde bulunmasına beyan-ı teessüf ve taaccüp ettiği sade muntika-i muvaffak birtakım hakikatleri umumun anlayabileceği bir surette ifrağ etmeyi fesahat ve belagat ı latif bir hulûs ve ihtizazla bir histen ibaret kitap ve resâil ile Fransa'nın bâsü iftiharî olan şanlı bir haz ve marifeti icat ve ihtira için feda ettiği gayretle taahhüt etti. Bernar'a göre şu hakayıkın keşfi için herkesin bunlara kendisi gibi bir kere nazar etmesi kâfiydi. İşte bu sebebe mebni derki kendi derslerinin meziyet-i hakîkiyesi, rüyeti ve sürati intikalin Bernar' daki derecesine malik olanlar nezdinde bilinir. Bernar, iptidai bin beş yüz altmış üç senesinde “Fransa ahalisine hazinelerini tezyit, tezyif etmeyi öğretebilecek ciddi reçete” isminde bir mecelle neşrettiği bu kitap birinci defa olarak tecrübe makamında yapmış olduğu beraz iken usta işinden pek de aşağı kalmıyordu. Bu reçete kır sakileri mevcudunun ashap-ı zekâyâ hissettirdiği ameliyatı zerâ-i benin akla muvafik surette tadilat görmüş esaslı aksamından başka bir şey değildir.

Mâbadı var

Tebayi' Yahut Bu Asrın Ahlakı

Müellifi Fransa meşahir-i ahlâkıyyundan La Bruyere

İfade

Müellif kitabı (Larus) şu veçhile tavsiye ediyor: La Bruyere Fransa meşahir ahlakıyyundan olup Paris'te tevellüt etmiştir. Galâbât-ı âdiyesiyle şehir-i teşar olan Prens'in (Garankonda) hafidinin mürebbîliğini deruhte etmiş ve onun yanında emir er hayatı olmuştur. Milattan üç asır kadar evvel dünyaya gelmiş olan hakîm bünanî(Tu-i ferâset)in tebab-ı namındaki eserini tercümeyle başlamış az zaman zarfında kendisine en müziç hikmet ve irfan-ı ittihaz ettiği hâkim, mü 'mi ileyha tevkif etmiştir. Üslubu ifadesindeki mükemmeliyet ve tasvirindeki selamet kendisini azam-ı ahlâkiyenin zümresine ilhak eylemiştir. Mevzuat-ı cemiyet-i beşeriyeden istiare etmiş olduğum için şu eseri meydana getirmekle cemiyeti mezbûreye karşı borcumu ödüyorum demektir. Vâsi liyakatim dairesinde muvaffakat-ı hakikat olması için olanca dikkatle böyle bir eseri ikmal eyledikten sonra halka ret vade edersem haksızlık etmemiş olurum. Âlem hevâ ve hevesine yapmış olmadığım şu tasviri doya doya gözden geçirebileceği gibi parmağıma dolayabilmiş olduğum kusurlardan bir veya birkaçının kendinde bulunduğunu hissederse ıslah-ı nefis edebilir.

Kalem ele alındığı zaman göz önüne getirilmesi lazım gelen yegâne maksat güzellik en az ümit ve intizar edilmesi zaruri bulunan muvaffakiyetle işte bundan ibarettir. Lakin mademki insanlar fenalıktan asla bıkmak bilmezler. Bu halde ayıplarını yüzlerine vurmaktan da usanıp yorulmak iktiza eder. Eğer onların takat ve muahezeleri olmasa daha fena olurlar. Bunca ve tez nasihatler edilmesi birçok kalemler icalesine sebep de budur. Bir natıka-i pürdâz veya bir kâtip alkışlanmış olmaktan mütevellit sevinci bir türlü yenemez. Lakin söyledikleri sözler ve yazdıkları yazılarla celbi aferinden başka bir şey araştırmazlarsa kendi kendilerinden utanmaları icap eder. Bundan başka takdirin en sağlam en sağlam parlağı yazılan şeyleri okuyanların ve söylenen sözleri işitenlerin ıslahı hal etmesi ve ahlakı değişip iyileşmesidir. Söz olsun yazı olsun bir şeyi okutmak maksadına mebni olmalıdır. Mâhaza bu maksat-ı hayrın hayrı husûle aktaranını(onur, şeref) temine medar olan bir takım hakayıklar kabul edilmesine hadim olmak şartıyla bu sözlerin bu

yazıların[s. 7]mahzuziyet-i âmme-i mütelzim olacağı donarsa pişmanlık ve hoşlanmamazlık da itimamlıdır. Şu halde fikri yormamak ve alt tarafta gelecekşeylere daha dikkatli ve hazır bulundurmak için ola ki tenevvü mestiyile olmuş tesirden ve ruh ve lezzeti ifade eden ârayı bazı efkâr ve mülâhazat kalmak ucundan kurtulduğu zaman bahusus mülâhazat-ı mezbure hissi ve menfi ahaliye ye gayrı caiz şeylerden değilse karîin hiç de hoşuna gitmeyeceğinde müellifi asla ka'le almamalıdır. İşte kaide bundan ibarettir. Diğer bir kaide ve meslek vardır ki herkes tarafından imtisale rağbet edilmesi pek ziyade işime gelir. Ka'de-i mezkûra dahi: Esnayı mütalaa daima eserimin unvanını keriz önünde bulundurmak ve tasvir etmekten olduğum şeyin“Her ne kadar hengâm-ı tasvirde alel ekser Fransa'yı ve kendi îrad-ı milletimi numûne-i ittihaz ediyormuş isem de ahlâk-ı mezkûre-i bab-ı sarresine dâhil olan efkâr-ı ve mütalaat-ı veya ebvâb-ı mezkûreyi te'mil eden mülâhazatın hissi olunmaz bir surette inbisat ve takibinden mütevellit bazı tenâcî misillü ebnayı beşer bir suret-i umûmîye de resm ve teşrihe medar olacak müzemin-i dahi derç eylemek üzere tutmuş olduğum meslekî tahrîriyeden ihraf edilmeden kitabın vesayetiyle beraber mütalaasından edilecek istifadeye hâl gelmeden mümkün değil sade bir millet ve memlekete hasr ve tahsis eylemez.”

Maksada usul-i temin eden böyle lüzumlu bir muamele-i ihtiyatkâriyeyi reayışten sonra hiçbir şeyden perva etmeyip her türlü gassa-i her türlü tarz her türlü su-i tetik ve tefsir ve her türlü muaheze velhasıl kaaffe-i müzehheke koyan ile karîin-i bedazhâne karşı kukes görebilir zannederim.

[1]Mütalaanın esvâlini bilmek sonra da susmak yahut mütalaa edebilen nayi-i nakil edebilmek lakin ne ziyade ne noksan söylenmeyip yalnız nazar-mütalaadan geçirilen ney-i nakil etmek lazım gelir. Şayet bazı kere insan da böyle bir iktidar mevcut olsa bile sadece iktidarı mezbûrî kifayet etmeyip onu kuvveden fiile çıkarmak için arzu dahi mefkut olmamalıdır. Saînin yegâne mükâfatı olmak üzere doğru ve müfit bir müellifin bazı erbab-ı fikir ve mütalaadan talep ve intizar eylemek hakkını haiz olduğu şev gibi hasaisin nekdâni halinde bahusus kendisi huzve zati zatîyesinin ef'îâm-i ve gayreti hakikate tercih ederse öyle bir müellifin takip ve setvere lazım devamı meselesinde mütereddidim bundan başka T.(1890) tarihinden beri ve tabii hamışten evvel eserime daha serbest ve laubali bir lisân vermek sabırsızlığıyla

bazılarına: Butebayı' asla yetmeyecektir. Bu muharririn başka bir şeyini görmek nasip olamayacak mıdır, dedirtmek [1] öyle bir muamele-i ihtiyatkâriyeyi riayetemebnidir ki müellif kitap (Bu Asrın Ahlakı) unvanıyla on yedinci asır miladi ihlafını tasvir etmiş olduğu halde bâdel mütalaa teslim edileceği üzere şu günde yani iki asır sonra dahi unvan-ı mezburun aynıyle ikasına cesaret edebilmiştir.

Limet'tercüme

Korkusu arasında müteredit bulunmuş olduğumu itiraf ederim. Bir cihetten ukalay nas derler ki: Sağlam faydalı hoş ve bitmez tükenmez bir mevzudur. Müddet-i medîde yaşayınız ve yaşadıkça layenkati eserinizi tavsiye ediniz, daha ne yapabilmemiz mümkündür.

İnsanların diledikleriyle size bir cilt doldurtmayacak sene geçmez ki diğer bir takımlarda pek ziyade saklı olarak cemiyet-i beşeriyenin hercai meşruluğundan halkın hafif mizaçtan ki: bu gibi şeyler esasen eserin zimmetini teşkil etmek hissîyle beni bir cihetten memnun eder- Bahisle almayı dehşet ve hırs ederler. Otuz seneden beri hiç kimse mütalaya göre bir mütalaadan başka bir fikir ve niyetle icra etmediğinden dolayı ebnayı beşere kendilerini eğlendirmek iyi birtakım fusûl ve ebvâb ve nev'i ismi kitap lazım olduğunu ve bu fikri zevk ortağı bütün ümidinden beri zemin ve üslup ifadesi fena olup edna bir selamet fikri inşaatı ve hiçbir kaideyi havi olmayan bilakis âdap ve ahlaka münaki olup saldırı saldırı yazılmış ve mücerret yenilikleri hasbiyle aynı veçhile gözden geçirilmiş olan bir takım soğuk ve can sıkıcı kitaplarla dikkatlerin dolmuş ve dünyanın ihata edilmiş olduğunu ve muvaffak akıl ve hikmet olan bir kitabı nüsiaddan başka bir şey bilmezsem benim için yapılacak en iyi bir şey varsa o da oturup rahmetime bakmaklığımdan ibaret bulunduğunu zihnime yerleştirmekle kusureylemezlerdi. Onun üzerine şöyle mütahalif iki fikirden bir hisse kaparak fikrin mezbûriyenin her ikisini Okşayan bir meslek ittihaz eyledim. [s. 8]

Şöyle ki: Eserimin ilk tabiattaki hacmini zaif nispetinde kabartmış olan tembihata yeniden birtakım tembihler ilave etmez gibi göründüm. Lakin halkı feprat-i manzumeye geçmek için metni iptidaiye gözden geçirmeye mecbur olmak ve yalnız mütalaaasını arzu eylediği fukaralar pîşu enzarında bulunmak için bu ikinci ilaveyi bir

işaret-i mahsusa ile tefrika itina etmiş olduğum gibi şu mecmuayı ahlakımın derece-i terkisini göstermeye ve mütalaası arzu edilen kısmın intihap edilmesine hadim olmak üzere iptidai ki ilaveleri dahi daha basit bir işaretle ayırmanın faydadan hallolmayacağı itikadında bulundum.

[2] Fazla olarak terk-i mebhûsanın namütenahi bir surette uzanıp gitmesi endişesinde bulunmaması için bütün şu hakâyika artık bu babda daha ziyade teksir-i mevâdd edileceğine dair bir de vade-i ilave ediyorum. Ondan sonra tevelli eden diğer üç tebâlarda daha bir hâmilî tembihatı cedide dürri candan dolayı birisi çıkıp da sözümde durmamakla beni itham etse hevâsı suretinde göze çarpan salefi'z zikri ihtilafatı kâmilen ortadan kaldırarak tembihat-ı cedîde-i mesrûdeyi eskilerle karıştırmış olmakla bâri kendi nazar-ı mütalaasına veda edeceğim şeyin yeni olmaması hususundan ziyâde ihlaf daha mükemmel ve daha muntazam bir ahlak kitabı terk etmeye yeltenmiş olduğumu görecektir. Keşide-i mülki setvâr etmek istemiş olduğum ahlakın kavanîni mesabesinde bulunan birtakım destûrât-ı zevâbiti hâkimiyeden ibaret olduğu gibi vazi kanunluk edecek ne zekâyâ ne de hüküm-ü nüfuzâ malik olmadığımı itiraf ederim. Hatta âlihlerin (ibadet edilen yer) cevapları (Esatirden) tarzından muhtasar mucize olması lazım gelen destûrât-ı mezbure-i üslubu inşasına karşı irtikâp günah etmiş olacağımı biliyorum. Enfel beyan tembihatın bazısı öyle muhtasar-ı mucize diğer birtakımları da daha tafsilatlıdır. Öyle ya insan düşündüğü şeyleri nasılkı sever mütahalif üzere düşünürse hîn-i tarif ve beyanda dahi bütün bütün farklı bir tarzda ve mesela bir zabıta bir muhakeme bir teşbihe yahut bir mukayese veya basit bir kıyas ve nispet-i kâmilen veya kısmen bir vak'a bir tarif bir tasvir suretinde anlatır. Mülâhazatın uzun ve kısalığı işte bundan neşet eder. Hâsılı düstûrât-ı hikemiyeden dem uranlar mütekaddiye olmak isteyenlerdir. Ben ise bilakis daha iyisi ortaya konulmak şartıyla bazı huşunda hüsn-ü takrir ve ifadeye muvaffak olamamış olduğumun bir arada lisân-ı âlim olmana razıyım.

[2] El yevmi lüzumu kalmamasına mebni işaret-i mezbûre kaldırılmıştır.

[s. 9]

İstanbul Muhabere- Mahsusamızdan Muhasebe-i Fenniyye

Usul-ü tenvîm İbn-i Teyzim'e dairdir. Usul-ü tenvîm bu asırda belli başlı bir fen erildi. (İbn-i Teyzim) diye saha-i ulûlüm de esaslı bir çığır açıldı. Dünyada yeni zannolunan birtakım şeylerin temeli eski vakitlerde kurulmuştur. Hatta Fransızların buna işaret olmak üzere bir darbe meselleri vardır. Derler ki "Âlemde yeni bir şey yoktur" demektir. Ne kadar doğru! İşte (İbn-i Teyzim) de bu kaideye bir mîsâl addolunur. Bu günkü tedkikât bunun da eski zamanlarda sihir gibi şeylerde istiğmal edildiğini gösteriyor. Asr-ı âhire kadar usul-i tenvîm büyüyememişti. Bu devirde yetişen (Şarku) lar, (Levi's), (Dö Monte Palye)ler bu usule bir feyz bir temenni verdiler. Tenvîm-i usulüyle tedavi-i imraza çalıştılar. Birçok nazireler döktüler. Büyük büyük muvaffakiyetler elde ettiler. Meşhur bir tabip (mesmur)edasını daha ileriye surdu. Her türlü hasetliklerin hatta vurmak seracenin bile usul-ü tenvîm ve telkiniyle tedavisi kabil olduğunu eda eyledi. Bilmem bu fikrin sıhhat-ı tabîn ederse tababet-i hazıra ne renge girer.

* * *

İbn-i Teyzim, bir te'sir-i asabi neticesidir. Bir âdem-i tenvîm etmek istediği kimsenin nazarını sabit bir noktaya ekseriya kendi gözlerine veya avucuna atfettirir. Karşısında yeni bir dakika kadar o halde bulunduruyor, bir yandan da kalben uyumasını emreder. Böylece herifin karşısında gene bir ağırlık uyuşukluk gelir. Gözleri iner, derin bir uykuya dalar fakat öyle fakat öyle uykuna iğne batırılsa duymaz. Yalnız kendisini tenvîm eden ne emir ederse onu yapar. Ne sorarsa ondan haber verir. İbn-i Teyzim tesirât-ı asabiye neticesi olduğundan tenvîm edilecek şahsın cümle-i edebîyesi has olmak lazımdır. Bu sebeptendir ki kadınlar üzerinde usul-ü tenvîm daha ziyade muvaffakiyetle icra olunur.

Bu cihet malum olduktan sonra usul-ü tenvîmin tababetteki ehemmiyetini anlamak kolaylaşır. Faraza, dael merak denilen derd-i mizaca tutulanı ilâhe'lâlem: Bu illet sahibi - vücudu-u sıhhatte olduğu halde - kendisinde müthiş bir hastalığın hükümran olduğuna zâhib oluyor. Hiç bir tedavi kâr etmiyor işte. Bu adam usul-ü tenvîm ile uyutuluyor. Kendisinde bir dert olmadığı telkin olunuyor. Meriz bundan sonra bu efkârdan vahimeden vazgeçiyor sapsağlam oluyor. Bunun gibi "İsteri" denilen merzi,

asabî, sara, felç, teklisat, asret-i beliğ, asret-i teneffüs, kay gibi rahatsızlıklar telkin sayesinde iyi olabiliyor. Yukarıda mesmurun nazariyesini beyan etmiştim bu zât-ı usul-ü tenvîm ile her türlü hastalığın tedavi edilebileceğini beyan eder. Hâlbuki şimdiye kadar bu usulü vermeliler. Serâcelere tatbik edildiği halde bir tesir görülmemiştir.

Edilen tecrübelerle göre etıbbanın çoğu usul-i tenvîmin yalnız imraz-ı asabiye ve ruhanîyeye çaresiz olduğunu beyan ediyorlar. Müşahir-i etbâ-yı Osmaniyye'den Besîm Ömer Bin Efendi'nin İbn-ü Teyzim hakkında bir eser-i dilpezîri var. Paris'te bulunduğu sırada Doktor Mösyö (Louis)'in Şarite hastanesinde icra eylediği usul-ü tenvîm ile bazı tedavide balizat hazır bulunmuş o vakit ki müşahedatını eserini şöyle mest eyliyor. “Mösyö” (Louis) Şarite hastanesinde yalnız icra eylediği telkînâtın çoktan beri münakız olan bir zâta “Sehl” ve âdetini görmeyen bir kadına yine aynı vasıta “Matmus” gibi tesir eylediğini balizat gördük. Mösyö (Louis) yirmi iki yaşında çocuğu olmayan bir kadına memelerine süt geleceğini telkin edip az bir zamanda her ne kadar kadının kâmilen sütü gelmemiş ise de memeleri şişip etraftaki dairenin esmerleştiğini ve nihayet göleği ıslatacak derecede misli bir mayîn geldiğini dersinde söyledi. Besim Ömer, eserinin tarafında da şu satırları yazıyor: “*Elinde siyah bıçak ile baş ağrısını tesfiye istedikleri nefisle tedavi edenlerin muvaffakiyetleri hep telkinât sayesinde.*” İşte bu mütalaalar usulü tenvîmin ne olduğunu bir dereceye kadar gösterdi. Hülâsa bazı imraz-ı asabiye ve revahaniyeye tutulanları beyan ettiğimiz gibi derince uyutuluyor. “Sen iyi oldun, bir şeyin kalmadı” gibi kalbi telkînât tesliyetkârâne ile mariznâme beyan ediliyor. Hasta iyi oluyor. Yalnız marizin asabi olması usulü tenvîme müstead bulunması bir de az çok tecrübeyi yapanın muvaffak olacağına [s. 10] kanaat eylemesi lazım.

İbn-ü Teyzim, evvelce böyle fen tekelinde ortaya çıktı. Fakat sonraları hokkabazlığın garip bir nev'i gibi sahnelere kondu. O revaçta -Hele Amerika'da da- tarz-ı maişete pek gariptir para kazanmak için büyük bir türlü dolap düşünülür. Çünkü böyle olmasa zor yaşanır. O dolap safahat-ı güç döndürülür. Gençler de gazeteler yazdı: Herifin biri para kazanmak için Avrupa'dan kalkmış, Afrika'ya gitmiş orada bir hayli müddet bir misyoner kilisesinde yatıp kalkmış. Derken Avrupa'ya avdet edip “Maymunların Lisânı” diye bir kitap neşretmiş! Güya Afrika'da birçok zamanlar

maymunların arasında enva-i mahallin muhaderâtı içinde yaşayıp güç haliyle maymunların tekellümünü öğrendiğini yanıla yakıla dünyaya ilan etmiş. Artık bu fedakâr muharririn kitabı satılan satılana! Herif bu veçhile hiç yoktan bir hayli yaralar sahibiolmuş. Amerika’da para kazanmak için bu gibi şarlatanlık daha yamanlarına rast gelinir. İşte (İbn-i Teyzim) de böyle oldu. Ötede beride (İbn-i Teyzim)ciler yetişti. Her birinin maiyetinde hünerlerine tamamıyla alet olmak üzere intihab edilmiş- Birer kız, rast geldikleri yerdesahne-i temaşayı koruyorlar usul-i tenvîm ile uyuttukları kızlara ve eşhası sairilere istenilen şeyi emir ve teclin ediyorlar. Erbab-ı temaşayı hayretten hayrete düşürüyorlar. Yine o aralık İbn-i Teyzim, cinayete de alet oldu. Vicdanen bî nasip bazı şer yerler İbn-i Teyzim vasıtasıyla bir masume yalan şahadet ettirmeğe hatta bir başkasının yaptığı cinayeti huzuru mahkemede o adama itiraf ettirmeğe hasımlarını münselib el idare naimlere öldürtmeğe kadar çıkıştılar. İbn-i Teyzim’in bu hale girmesi Avrupa muhkeminden çoğunun nazar-ı dikkatini celp etti. Onun içindir ki el-yevmi (bugün) ekseri muhakemede şahitlerin itiraf-ı cürüm eden canilerin evvelden telkin edilip edilmediği bir suret-i ve umûmîyete tetkik olunuyor. “Hatırlarda olsa gerek: Bundan iki sene evvel İzmir’de (Gaznu) (Pigamon) namlarında iki oyunu uğradıydı ki bunların hünerleri hokkabazlık İbn Teyzimciliğe aitti. O vakit İzmir’deydim her iki oyuncunun gösterdikleri hünerlerde bulundum. Herifler bize hayret-i engîz hadiseler gösterdiler bir ikisini söyleyeyim: Temaşa kuran arasında erbâb-ı fen ve kemal-den biraz zât bulunuyordu. Elinde koskoca birde Fransız kâmusu vardı. Gaznu kızı uyuttu Etba-yı hazzı kadar birkaçı sahneye gittiler. Kızı muayene ve tetkik ettiler. Dalgın dalgın uyumaktan olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine oyuncu elinde kamus bulunan zat-ı muhteremin yanına geldi. İsteddiği sahifeden birkaç satırlık bir fıkra intihab edilerek kocaman kitap yine kapatıldı. Gaznu bundan sonra arkasını kıza doğru döndü yüzü seyircilere müveccehti. Hiçbir ses seda çıkarmayarak kıızı kalben telkinâtta bulundu. Biraz sonra kız sahnede oturduğu iskemleden kalktı yavaş yavaş seyircilerin içine indi. Elinde kâmus bulunan zâtı araya araya buldu. Kâmusu elinden aldı. Yapraklarını çevirdi. Parmağı bir sayfa üzerinde Tefvik eyledi. İntihâb edilen fıkrayı halet-i nev’inde güzel güzel okudu. Herkeste tabii bir hayret! Öteki Pigamon ’da bunun başka türlüünü yaptı: Yarım haz tenekesi su getirdi. Ellerini suyun üzerinde gezdirir. Kalben ne telkin ettiyse etti. Suyu maniye temizledi (tizmeledi) sonra bu suyu kibar bir kadının yanına götürdü. “*Madam elinizi suya sokunuz. Birden bede-i*

ile sırasıyla on beşe kadar sayabilirsiniz yüz lira mükâfat var. Bütün seyirciler şahit olsun.” dedi. Kadın herifin bu sözüne karşı gülümseyerek elini suya soktu yoğun bir ses ile saymağa başladı: “Bir, iki, üç, dört, beş...” Bundan sonra kadının sesi kesiliyor. Hafif bir kuşkulu his eylediği anlaşılıyordu. Nihayet güç hâlle on dört diyebildi. Ondan sonra derin bir uykuya daldı. On beş demen nasip olmadı. Pigamon bunu başkalarına da yaptı. Onlarda öyle oldu. Artık her tarafta bir alkıştır gitti. Bu hızları İzmirliilerden çoğu gördü. Onun için oyuncuların diğer yaptıkları teaddiden sarf-ı nazar ediyorum. Bu, bu kadar yetişir. Bu hafta Avrupa’dan alınan resâil-i fenniye ’den biri usul-i tenvîmin bir tatbik-i nev’ini haber veriyor, bunu da nakil edelim de muhasebeye [s. 11] nihâyet verelim. Çok kimseleri deniz tutar. Vapurla alêhusus fırtınalı havalarda bir tarafa giderken baş dönmesinden, yürek bulantısından ve en nihayet şiddetli kıllardan içi dışına çıkar. Buna kolay kolay ilaç deva kâr etmez. Bu defa Azak bir tabip Doktor (Gurudic) bunun beyan ettiğimiz usulü tenvîm ve telkin ile tedavisine muvaffak olmuş denizden muzdarip olanların o dert olmadan İbn Teyzim vasıtasıyla balıklıya halas oldukları keşfeylemiştir. Gurudic, gençlerde Paris’in ilm-i ruh ve usulü-i tenvîm musîlesinde buna dair uzun bir nutuk irad eyledi. Bu nutuktan en ziyade deniz tutmasına dûçar olanlar usul tenvîm ile icrâyı telkinât edildik de artık bir daha deniz tutmak sefer aktarmak ne demek olduğunu unuttuklarını ispat ediyor. Doktor bu tabiatta olanları İbn Teyzim ile uyutuyor. Onlara bir daha denizden muzdarip olmamalarını telkin ediyor. Deniz tutmasından muzdarip olanlar artık bir daha te’sirini görmüyorlar doktor sadık müddeasına bir hane olmak üzere iki erkek iki de kadın getiriyor.

Bunlardan biri otuz altı yaşlarında bir Fransız kadındır. Kadıncağız küçük yaşından beri -tıbben- fevkalâde ürküyor. En latif bir havada bile kabukla azacak teneze edecek olsa yine kendisini deniz tutuyor. Şiddetli istifrağ ediyormuş. Doktor (Guduric) işte bu kadını tenvîm eder. “Seni bir daha deniz tutmayacaktır.” diye bir de telkin eyler. Bundan sonra o kadın bir kayığa biner denizin en dalgalı bir zamanda tam yedi saat seyahat eder de hiçbir ızdırap hissetmez. İkincisi kırk yaşlarında bir zâttır. Bu bîçare de müddet-i ömründe Fransa’dan Londra’ya rahatça seyahat edemiyordu. Her defasında deniz tutmasından gittiğine de gideceğine de lânet ediyordu. Doktor bunu da o suretiyle tenvîm ve telkin eyler. Ondan sonra sanki denizin huruşlu bir zamanında Manş denizinden geçer. Vapurda bulundan yolcuların

hepsini dehşetli bir suretle deniz tutar da ona hiçbir şey olmaz. Artık bizce (Gurudic) in muvaffakiyetine kanaat hâsıl etmek için bu iki ispat kâfidir.

“Timolos” Bozdağ Seyahatnâmesi’nden Mâbad

Kurtların, çakalların, tilkilerin urlamaları ile baykuşların samia-ı huraş feryadlarının içtimasında husule gelen bu sesler bazı kere gecenin olerssukûneti içinde seviniyor. Bazen de o kadar dehşetle aks-i endâz oluyor ki Pürnâr Ormanı derununda nice asırlardan beri çürüyen mevtaları bile dûçar-ı veleh edecek kadar zan olunur. Tatlı bir rüyanın neticesinde gözlerimi açtığımda sihrin manzar-i letâfet-i intimasına hayran oldum. Hemen ayağa kalktım. Elbiselerimi giyerek arkadaşlarımı uyandırdım. Bir tane sahipleri biraz ötede bulunan çadırdan biraz ötede uyuyorlar. Refikler hazırlanıncaya değin ben şark tarafındaki “Kangal Tepesi” nin üzerinden mazlum mahuf derelere doğru nurâni tebessümler saçan sihre nazar-ı endâz hayret oluyorum. Mezkûr derenin yanlarını sükûnetperver ormanlar işgal ediyor ki bunlar vaktiyle mabutların meşveretgâhiydi! Sihrin ziya-yı latifine bürünmüş olan tabiat başka bir manzara ibraz ediyor. Derelerin dağların amîk sükûneti âlem-i mensame tedriken veda eden mahlûkâtın ilk sesleriyle ihlal ediliyor. Ne kadar dilin şîn-i mevaki? Lakin efsus! Birkaç dakika sonra buralardan iftirak edeceğim.

Cümlemiz hazırlanarak ve etrafâ vedâkârâne bir nazar fırlatarak insanîyetin misafirperverliğin timsal-i meşhusi olan Ekiz Ali Mahmut’un ikametgâhından tebâd eyledik. Horozların seslerinden hâsıl olan ahenk-i latif sînemâhımızı tasnif ediyor. Böyle bir halde garba (batıya) doğru rûber-i ah azimet olan rehberimizi takip ediyoruz. Yolumuz dağların ağaçlarla mestür bulunan yanları üzerinde imtidâd ediyor. Sağımızda solumuzda bir takım kulübelere tesadüf ediyoruz ki derunlarında “Dokuzlar”ın mesut sekinesi serbibâlin hevâb ve istirahat oluyor. Rehgüzârımızda asırlık kestane ağaçları müşahede eyliyoruz. Bazı kere ağaçların sık gölgeleri altında sedr-i hâl ediyoruz. Bazen de küçük derelere iniyoruz. Yapraklar arasında uçuşan kuşların teraneleri ruhumuzu tenşit ediyor. La yenkatîler oluyoruz.[s. 12]İlerledikçe bu manzarayı gizliyorlar ki her hatvede tecdîd eden sihr-i âmîz-i menâzirine mütehhir oluyoruz. Hurşid-i cihan tâbın şua âti solumuzdaki dağların zümrüdîn

zirvelerine yayılıyorken derin, serin, bir dereye vasıl olduk. Derenin boyunca cereyan eden ırmağın suyu gümrah ve soğuktur. Büyük birtakım taşların arasında gözden nihan olup gidiyor. Taşların üzerinden sükût eden suların çağlamaları sâmia-i nevâzdir. Mültefiteysek çınar ağaçları ziyâ-yı şemsin nüfuzuna mani' oluyor. Yoldaşlarım çayın kenarında ateş yakarak üzerine Ekiz Ali Mehmet'in tarlasından toplamış oldukları taze darıları vazı'ğ eylediler. Ben bir tarafa çekilipaz su içtikten sonra derenin her cihetini nazar-ı teftiş ve tedkîkten geçirmeğe başladım. Bir az müddet sonra bir Yörük kadını elinde desti olduğu ve yedi sekiz yaşlarında bir çocuk tarafından takip edildiği halde önümüzden selam verip geçti. Bu manzarayı hicrî dere nihayet derecede sihr-i âmîz ve şâirânedir. Biraz sonra buradan dahi infikak edeceğimden dolayı müteessif ve mukadderim. Arkadaşlarımızdan biri darıları pişirmekle meşgulken diğerleri tüfeklerin saykılarını tanzim ediyorlar. Karşıya hedef-i rekze eyleyerek silah-ı ittihat ediyorlar. Bir aralık bunları terk ile derenin dâhiline doğru nüzul eyledim. İrmağın berrak sularını takip ederken derununda çırpınan atik ve cedîd esatirin mermer kadar beyaz ve saf sinelere malik olan perilerini görmek istiyorum hayfa ki muvaffak olamıyorum. *Nirefos* Bu rapor, üzerine saçlı kızılı yalnız gece esnasında çılgıncasına sevdakâri bazı gençlere gözükürler. Bunları tuzaklarına düşürmeye çalışırlar. Bu periler öteden beri aşk perver, işvebazdır. Hatta bazı sade delanın itikadınca ehzesar eylemeyi de son derece severlermiş. Fakat ben işbu nakiselerinden dolayı kendilerinden asla korkmam. Ben ancak bunların şu berrak billur gibi suların içinde istihmam eylediklerini görmek semavi hüsün ve anlarına hayran ve kendilerine demsâz olmak âşıkane sözleri ta'tî eylemek arzusundayım!

Lakin bu dilnevâz perilerin yerine mergân gün a gün yaprakları arasında uçtuklarını müşahede ediyorum. Ormanların şu mukaddes hevâneleri pek sevimidir. Tesiri efra semavi teraneleri suların mütemadi zemzemlerine karışıkça tarabfeza bir ahenk husule geliyor ki bunu dinleyin bir revh-i aşk haline dâcâr oluyor! Refiklerimin nezdine avdeti ile pişmiş olan darılardan ekil eyledim. Yarım saat sonra İşbu dilfirib dereye bir nazar-ı tahassür-ü atf ettikten sonra dağın üzerine doğru tırmanan yoldaşlarımı takip eyledim. Kemer Yaylası'na takrib ediyoruz. Buraları gayet mahfi bir inzivâgâhdır. Elma bahçeleri ile kestaneliklerin husule getirdiği dilfirib orman karşımızda imtidâ eyliyor. Bir saat sonra mezkûr ormana

dâhil olduk. Arasına eğilerek avucumuzun içiyle ayaklarımızın altından latif şırıltılarla cereyan eden menabî suların doya doya içiyoruz. Nihayet Kemer Yaylası'na şark cihetinden avdet eyledik. Dünkü kahve hanede bir müddet istirahatle yolumuzu tekrar takip edip birçok saat sonra işbu seyahatimize hat mekeş olduk. Seyahatimizin layıkıyla semere-i bahş muvaffakiyet olamamasından dolayı pek de müteessif değilim. Sine-i âtiyede tarhiyatımı sûret-i mükemmele de icra eylemek arzusunda bulunuyorum. "Estervonu"un tabiyesini keşif ve ihraç edemezsem bile diğer zî kıymet-i âsara destres olacağıma ümidim var. Çünkü şura-i umur, hîn-i Yunanîyye'nin takdis-i hevân oldukları bu cebelin her köşesinde ez mine-i kadîmenin bir riyadkâr kıymetdârı medfundur! Her cihetinde nîce akvam-ı mütemeddine ve gayr-ı mütemeddînenin sergüzeştî, tarihi okunuyor. Bunun sükûnet perver ormanlarında, serin derelerinde tarihçe mazbut olmayan zamanlarda fen, musikinin mevcut oldukları zan olunan "Fereyriya" akvamı ile "Lidya" lıların tanbûr ve zurnaları tanîn-i endâz oluyordu.

Hitam(Son)
Birgili İstavri Fikri

Matmazel Kamillya

Muharriri sevkîyat askeriye komisyonundan H: Ahmet Tevfik

Postpoy vapurunda Fî 15 KanuniSâni Aziz Amcam

Dünden beri burada cereyan eden[s. 13]Vukuat'ın ehemmiyeti azimetinizden yirmi dört saat sonra adeta bir firarî gibi bendenizi "Yeni Orlean"dantebâade(uzaklaşmak) mecburiyetti. Bu arızamı [*] Missouri kıtasının merkez idaresi olan "Sen Loui" Nehrine bendeniz îsal edecek erlan bu posta-i vapuriyenin dâhilinde yazıyorum ki sath-ı bahrın müteharik bir hanesi olan bu rapor "Luiziyana" ya azimet edinceye değin mahalli ikametim olacaktır.

Maksadım sergüzeştimm yazmak ise de bu yirmi dört saat zarfında başımdan geçen vukua'tı ve ahvali tamamıyla anlamaklığımız için sûret-i cereyanî veçhile iptidasından harf-i biharf ifade etmek isterim.

Rakip olduğumuz “Sesilya” vapuru akşamın zulmeti arasında mahzunâne mustehsirâne atf-ı nazar eden bîmecâl gözlerimizden nihan olduğu zaman Mösyö “Filorya” Mösyö “Viktorya” ve bendeniz de mâeda hazır bulunan bâl cümle davetliler madam “Komandorya” ile kerimesinden istihsal-i ruhsat ederek birer birerbizi terk ettirip dağıldılar. Memnun olduk. Çünkü cümlemiz tefekküretımza serbestiye-i cereyan vermek için inziva-i hevâheş gösteriyorduk! Mukadder bir halde sükût-ü muhafaza ediyorduk madam ve matmazelin hanelerine kadar refakat etmezden evvel onları terk etmek mümkün olamayacağından kavlimi madam Komandoriye'ye takdim ettim. “Mösyö Klarus” dahi hareket-i âcizane-i mah imtisal etmek arzusuyla “Matmazel Kamillya'ya” kolunu teklif etti. Mösyö Viktor da beraberce geliyordu. Geçtiğimiz galebenin miyanında genç “Mösyö Simpsati” “Lapuzat” namında bir kimsenin refakatinde gördüm. Bu adamın ebeveyni Avrupalı ise de kendisi Martipin atası sinesindedir ki bir vakitler Kral Dokuzuncu Şarl'ın hassa ordusu çavuşânından olup meşhur bir kavgacıdır.

Şehrin nursidkan etfâlına talim etmekte olduğu meç: Kılıç dersleri sayesinde oldukça refah haliyle namuskârâne yaşamaktadır. Bu iki adam bizi tamamıyla tanıdıkları halde Kamillya ile validesine yol vermek bendenizi ve Viktori'yi selamlayıp geçtiler. Lakin bunun neden neş'et ettiğini bir türlü anlamaya muvaffak olamadım. Mösyö Klarus, beynimizde uzun bir müddetten beri devam eden bu sükûtu ihlal ettiği zannedersem Aziz Rozacığım! Amcanızın azimet ve infikaki sizi bir hâl-i me'yusiyete dûçar etti hiç lakırdı etmiyorsunuz. Bir şeye dikkat etmiyorsunuz! Amcanız MösyöPutark her bir tehlikeden masuniyetiaşikârdır. Hem de zannederim ki asla sevmediği bu memleketi terk ettiğinden dolayı bahtiyardır. Mösyö “Klarus”a cevap vermek için başımıçevirdiğim esnada Mösyö (Simpson) ve (Lapujat) ın birkaç hatve mesafeyle bizi takip etmekte olduklarını gördüm.

Bizi tecessüs etmek fikrinde bulduklarını anladığım halde bile yine ehemmiyet vermeyerek Mösyö Klarus' a cevaben – Evet azizim! Muhterem amcamın her ne kadar tecrübe-i dîde ve sahib-i şöhreti fevkalade bir kaptanın taht-ı himayesinde ve birçok giver (gâvur) gemici taifelerinin iade-i maharetinde bulunan (Sesilya'ya) gibi metin ve mükemmel bir gemide seyahat etmekte olduğunu biliyorsam da gayr-i ihtiyari olarak yine kalbimi bir takım vesveseler istila ediyor. Dediğimiz zaman dostum Klarus lakırdısına devam ederek:

– Müsterih olunuz! Her ne kadar seyahat mevsim-i şitada tehlikesine ziyadeleştirir ise de kapıdan (enku) o gibi tehlikelerin müdafaasını pekâlâ bilir mahir bir gemicidir. Bu halde amcakızı Salimen Fransa'ya isal edebilir.

– Evet azizim! Halimden şikâyet etmeye kalkışacak olursam eğer hakikaten büyük bir haksızlık etmiş olacağım. Çünkü ben hakikat-i halde bahtiyar bir adamım.

– Evet, sizi tebrik ederim ki cidden bahtiyarsınız. Çünkü yakın bir müddete cesim bir servete Fransa güzellerine rüçhanı herkesin taht-ı tasdikinde bulunan Matmazel (Kamillya) gibi genç ve güzel bir dilbere malik olacaksınız. Bu halde aziz dostum mesrur ve sevimli olunuz. Çünkü nişanlınız matmazel (Kamillya) mahzun ve mukadder olan âlimlerden hoşlanmaz ve sevimsiz zannederim. Madam Komandariye 'nin kerimesine tevcih-i hitapla:

– Öyle değil mi Matmazel Kamillya?

– Evet, bu pek doğru bir sözdür.

Kalbimin pek güzel bir tercümanı olduğunuzdan dolayı size teşekkür ederim mösyö Klarus!..

Mösyö Roja, böyle bir takım efkârı vesvese zihninde yer bıraktığı için kendisine bir ceza tertip ettim. Geceyi benimle geçirmeyecektir diyerek bendenize tevcih-i hitapla:

[s. 14]

– Geceyi tiyatroda imrâr edecekseniz size bu bir icazettir. Emrediyorum. İfa olunmalıdır. Mesmuanıma nazaran bu gece birinci Dö Gazon'un ismiyle müştehir olan Matmazel'in (Dö Poviy) üçüncü la'biyatı sahne-i temaşaya vazıh olunacaktır. Memleketin en meşhur şantözü olan Madam'ın (Sen Klar) Matmazel'in (Dö Poviy) az bir zamanda ihraz eylediği şöhreti fevkaladeye rekabet etmek emelinde bulunduğu

görülüyor. Bu iki kadının hevâheşşli tarafından pek çoktur. Bu gece birçok gürültülerin zuhur edeceğini söylüyorlar. Bu sebepten benim tiyatrodaki ispat-ı vücut etmeliğimi kabul olamayacağından vekâleten orada hazır bulunmanızı rica ederim.

— Nereye emrederseniz gitmeye hazırım Kamillyacığım! Mademki arzu buyurursunuz ben de gideceğimi arzu ederim.

— Mösyö Klarus görüyor musunuz? Bakınız bana nasıl bir tavır ile cevap veriyor. Güya kendisine pek güç bir şeyi teklifinde bulunuyorum.

Kendisine mukadderâne:

— Sizden ayrılmak benim için daima güçtür,

— Zavallı Mösyö! Güya yarın birbirimizi görmeyeceğiz!

— Niçin istihza ediyorsunuz Matmazel? Yarına bir hayatta kalacağımı kim bilir

— Ah evet Rozacığım bu gece hakikaten bana korkunç görünüyor.

Kolunu Mösyö Klarus 'un kolundan çıkararak:

— Mösyö Klarus genç nişanlım Roja'yı size tevdi ediyorum. Kendisine nezaret etmenizi rica ederim. Zannedirim ki Mösyö Viktorya haneme kadar bana refakat eder.

— Ma'al memnûniye. Böyle büyük bir şerefe kesb-i liyakat ettiğimden dolayı bahtiyarım.

— Emirlerinizi icra edeceğimi vaat ediyorum. Matmazel müsterih olunuz. Mösyö Roja'yı kendimden ziyade muhafaza edeceğim!

— Amcacığım! Kamillya o sırada titremekte olan elimi terk ederek bana Allah'a ısmarladık Rojacığım dediği zaman o nazen ellerini avucumun içine sıkarak:

— Böyle söylemeyiniz Kamillyacığım.

Çünkü birtakım hissiyat-ı meş'ume kalbimi istila ediyor. Sizin yerlilere mahsus olan bu vedanız mezar soğukluğu gibi mukadder-i âverdir...

Yine görüşürüz dostum! Mâmaâfiye tiyatroya gidiniz. Bu gece tiyatrodaki cereyan edeceği şüphesiz olan vukuatı beraberce getirmeksizin yanıma gelmenizi rica ederim. Haydi, Allah'a ısmarladık Mösyö Victoria de hanımı da çok vakit el yıkamayıp size göndereceğim. Victoria ile Kamillya 'nın büyük caddenin gölgesi içinde gittikçe kaybolmakta olduğunu gördüğüm zaman (Layojat) ile Simpsonu 'un bize daha ziyade takrib etmekte olduklarını müşâhade ettim. Her gittiğimiz mahalde hat ve hareketleriyle bizi takip etmekte olduklarını anlatmak istiyorlardı. Lakin henüz ne

gibi bir fikirde olduklarını bilemiyordum. Birkaç dakika sonra madam Dö la Komandariye hanesinin kapısı önünde bizi terk ederek:

— Bu haletten iyi bir netice hissetmiyorum. Bir panayırdı ve görüldüğünün zuhura geleceğini bir hiss-i kabulü elvakva'm anlatıyor. Bâ husus bu takipler kanlı bir münazağanın saha-i huzura geleceğini îma ediyorum Aziz zevceciğim! Kamillya'nın adeta çocukçasına olan bu hareketini beğenmediğim cihetle kendisine iktiza eden nasihati vereceğim! Tiyatroda çok durmamanızı rica ediyorum. Nişanlınızın emrini yerine getirmek üzere gideceğimizi ve hiçbir kimsenin sizi bu hareketten men edemeyeceğinin bildiğim cihetle ihtiyar-î sükût ederim. Lakin orada bir şeye karışmamanızı tavsiye ederim. Akşamları hayır olsun dostlarım! Size dahi benim gibi hanenize salimen girmek meysir olmasını pek çok arzu ederim dedi.

Hakikaten amcacığım! Madam Dö La Komandariye bize pek güzel bir nasihat vermişti. Büyük hatalarla geldiğimiz yolu dönerek kat'i mesafe ediyorduk saat yedi raddelerindeydi. Gece karanlığı pek ziyade olup cadde üzerinde dahi kimse yoktu. İstiridye tüccarlarının kalın bacaklarının bed sedasında Mississippi Nehri ağzında bulunan hayvanat nâme-i ve istiridye meraklılarının dükkânlarında buldukları anlaşılıyordu. Bu dükkânın yürümekte olduğumuz caddenin sağ cihetinde bulunuyordu. Sol tarafımızda ise birçok gemiler[s. 15] hatt-ı müstakim üzere dizilmişlerdi ki kırmızı renkte olan fenerlerin ziyaları muavenetiyle ancak tekne ve direk varmaları görülebiliyordu. Yine sağ cihetimizde meyhane, mağaza ve bakkal dükkânları kırmızı ve yeşil fenerlerle donanmıştı. Kapıları açık bulunan yahut yarı açık bir halde bırakılan meyhaneler derunundan salah sedaları kaba kaba kahkahalar, mahal edip şarkılar daha doğrusu bîhoş olmuş hayvanların sedalarına müşebbehe limanda birçok gürültüler iştiliyordu. Fıçılar on beş Güversarhoş gemiciler tarafından boşaltılıyordu. Yüzleri sararmış eşarpları yırtılmış bazı kadınlar meyhaneden çıkarak kollarından ayakları titremekte olan birtakım gemicileri sürüklercesine götürmekteydiler. Yüz yüze elli gemicinin kısmi-i azîm böyle gece safahatları uğurunda mahvoluyorlardı. Bu bedbaht tayfaların bir kısmı asayiş ve inzibat memureleri tarafından derdest olunarak mahpusa tıklımakta bir kısmı da kanlı kanlı makatlarda terk-i hayat ederek Mississippi Nehrine atılmaktaydı. Bu meş'um manzaralı mahallerden bir an evvel kurtulmak için taa'cil-i payi hareket teba't eyledik. (Ârm) Meydanını geçerek az bir zaman zarfında Orlean Sokağına vasil

olarak tiyatroya girdik! Viktorya Madam Dö La Komanderiye'nin locasında biz muttazır bulduk. Çalgıcılar hiçbir şeyi anlaşılmayacak derecede karışık bir vodvil havasını terennüm ediyordu ki güya perdenin kalkacağına bir işaretti. Tiyatro salonu dolmuştu. Orkestrayla parterlere sığması mümkün olmayan birçok ahali kulvarlara yıkılmıştı. Birinci locaların kafesini ikişer üçer genç Lojbiyana kızları tezyin etmekteydi. İkinci locaları memleketin ahali-i aslihasına hasra olunmuş ise de (Konser Elekvar) nâm-ı oyunun pek şaşalı bir sûrette icrası makrur olan bu gecede müşterilerin ancak kısm-ı esharin-i istiyab edebilmişti.

Üçüncü kısım localarsa sarı kırmızı beyaz renkli esvab giymiş birtakım kadınlarla dolmuş olup kesretinden dolayı cümlesi balık gibi istif olunmuş olduğu halde ceviz, fındık, portakal, incir meyvelerini yemektedirler. Başımızı ağrıtan vodvil bu sırada hitam bularak perde indirildi. Matmazel Dö Povi 'nin la'biyatı olan (Konser Elakver) oyunu başlayacaktı. Bu la'biyatı güya bütün temaşakârâne bir te'sir-i azîm vererek tiyatro meraklılarına istifade bahş eyledi. Herkes fikrini dermeyer ediyordu. Bazen de itiraz eyliyorlardı. Gürültü o derece tezayüt etmekteydi ki herkes söylenen lakırdıları anlamamaya başladı. Bir seda şu yolda bağırıyor ve sahibi dahi ayaklarını yere vuruyordu.

- Lakin bu Sen Klark rolüdür.
- Hayır, Po Dö Pödi'nindir.
- Durunuz adam Dö Konser Elekvar rolü birinci rakkasenindir. Ve Dö Pöyi, Dö Gazon rolünü oynar.
- Bunun zararı ne? İnsan her istediği rolü intihab ederek oynayabilir.
- Şüphesiz Dö Temazon rolünü mecmuasında intihab edebilirse de birinci Elekteris'in rollerine...
- Lakin hayır diyorum.
- Lakin evet.
- Eğer...
- Çok söylüyorsunuz şimdi anlarız.
- Boş kafalar kızmış gözler kızarmıştı. Meşum galiza daha henüz yağmıyor idiye de pek de gecikmemişti. Umumun yer istiğcali hamuyeye dûçar olduğu his solunur o dehşeti etrafa ululendâz oluyordu. Bu sırada mızıkacıların orkestraya vasıl olması ve perdenin açılıp o yana bedî olunmamasına medâr-ı sükût oldu. Bir az sonra perdenin

zaman-ı ref'inde birkaç ıslık çalındıysa da sahipleri anlaşılamayıp nihayeti de çıkmadı bu rol hafifçe ve kalın sedayla tağnî olduğundan makbuliyet kazanmış ve herkes tarafından tehalükle alkışlanmıştı. Mağniyenin taraftarları iftihar ediyorlardı.

Lakin Sen Klori'yi arzu edenler tarafından birçok ıslık sedaları işitildi bu ıslıklara pek çok alkış sedaları mukabele etti. Islıkların ziyadeleştiği nispette alkışlar da tezayüt etmekteydi. Bu büyük gürültü beş dakika kadar imtidâd etti. Ahali için bu müddet mağa ziyade kâfiydi. Nihayet parterde bulunan bir ıslıkçı iskemlesi üzerinde ayağa kalkarak ve bütün salon ahalisine işittirebilecek derecede yüksek seda ile bağırarak:

[s. 16]

— Matmazel Dö Poy! Bu rol size ait değildir. Ağzınıza bile yakışmıyor. Sana bu oyunu oynamaya müsaade etmeyeceğiz. Bu söz üzerine bura şiddet layıkısıyla patladı. Orkestra, parter, loca, halkı ayağa kalkıştılar. Bu kadar azim bir gürültüye ve neticesi müthiş bir faciaya sebebiyet vermiş olan Elekteris sahnede güya üzerine bir fenalık arz olmuş gibi oyunu terk ederek kaçtı. Kargaşalık pek ziyade yol almış. Münazağa gergi gibi ilerlemiş ve nihayet dereceyi bulmuştu.

Bladen –Rapine- işte lokantacıya verecek altı frank (Rapine çıkar) Bladen masanın üstüne bir gazete yayar. Hepsi birden masanın başına otururlar. Rapine gelip masanın üstünde iki kap yemek üç şişe şarap ve üç kadeh ve biraz da etimek kor. Bladen, şişenin birine bakarak:

— Aldanmıyorum bu şişe açılmıştır.

Rapine — Rapine açmış demek istiyorsunuz değil mi? Lakin açmadım!

Bladen — Ne söylersin Rapine şişenin dibinde ancak bir kadehlik şarap kalmış!

Rapine — Etimekçinin önünden geçerken fırının sıcaklığı yüzüme pek şiddetli çarptı beni fevkalâde susattı, ah senin tavuğunu ne vakit yemek kısmet olacak! Bladen, Rapine 'nin üzerine atılıp cebinden bir tavuk budu çıkarır.

Rapine — Kabahat bende oldu. Onu cebime koymayaydım nereden bulacaktım!

Beladen — Karnımı oradan hayırsız sefil.

Rapine — Karnımı doyurmak da istemiyorsunuz öyle mi? Ben aylığımı almayınca buradan gitmem.

Bladen — Aylığını istiyorsun peki işte(Bladen Rapine 'ye bir tokat aşk eder) Rapine ağlayarak çıkar)

Dördüncü Meclis

Evvelkiler

Bladen hele çok şükürler olsun bu çapkından kurtuldum. Bu çapkının ne kadar ziyankâr olduğunu bilmezsiniz. Şimdiye kadar yirmi küvet mi, ölçü bardak mı belki de yüz kadar cam kırmıştır.(kapı vurulur) Dışarıdan bir ses: Mösyö Bladen, bana kapıyı açınız sizinle görüşmeye salahiyet vardır. Bladen yanında duran ecza hunilerinden birini ağzına götürerek: Bonjour Mösyö Ritorino, Mösyö Bladen burada yoktur. (Ritorino kapıyı sarsarak içeri girer)

Beşinci Meclis

Ritorino — Şimdi bir müşteriden para aldınız çırağınız bana haber verdi. Şimdi borcunuzu vermelisiniz. Yemek tabakasına bakarak: Siz artist değil adeta obur tembel adamlarsınız.

Bladen — Artistlerin ahvali böyledir Mösyö Ritorino. Şimdi buradan çıkınız.

Ritorino — Bu biraz güç, siz şimdi benim hesabımı kesiniz üç aylık borcunuz var malum ya? İki üç takside borcunuzu tesviye etmenizi razı olduğum halde beni kendi evimden tard ediyorsunuz. Öyle mi?

Bladen — Biraz sabırlı olunuz Mösyö Ritorino. Açlıktan karnımızda solucanlar laterna çalışıyordu. Aldığımız parayı lokantacıya vermeye mecbur olduk. Aldığımız parayı Rapine 'ya verdim. Bu yemekleri o getirdiydi.

Ritorino — Sözleriniz güzel lakin bunlar benim karnımı doyurmaz!

Bladen — Resminizi çıkarsam da alacağınızı mahsup etsem olmaz mı?

— Nasıl resmimi çıkaracaksınız?

— Haydi, oradan zevzek bana şimdi altmış frank lazım şimdi vermeli. Aşağı katta bulunan kiracılar sizden şikâyet ediyor. Her gün merdivenlerde cam kırıkları

görülüyor. Duvarlara da boya sürüyormuşsunuz bak evimi ne hâle koymuşsunuz. Şimdi altmış frank vermeli başka şey tanımam.

– Bladen para falan yok!

– Ritorino – Nasıl benimle eğleniyor musunuz?

– Hepsi bir ağızdan: La la la leh leh la la.

– Ritorino – Anlaşıldı beste güzel gidip size bir keman getireyim de eğleniniz alçak herifler.(Çıkar)

– Hepsi bir ağızdan: İzzetli Mösyö Ritorino uğurlar olsun!

Altıncı Meclis

Bladen, Kuvertal, Radolo ve sonra Dadular.

Mâbadı var.

“Ahenk Matbaasında tab olunmuştur”

3.5. Beşinci Sayı

Numara 5,29 Zilkade Sene 1314 Cumartesi, 19 Nisan Sene 1312 Birinci Sene

---

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrir mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

[s. 66]

Kısm-ı Edebî

Gazel

Yüreğın belki acır dîde-i giryânıma bak
Ru-yı zerd üzere akan eşk-i firavanıma bak

Ne hazin surete koydu beni derd-i hicrin
Cism-i bî-mârıma bak, çâk-i giribânıma bak

Dağları inletiyor dinle sadâ-yı âhım
Sana aks-âver-i hüzn olmayan efgânıma bak

Düşeli sâ'ika-i fitne-i sevdâ başıma
Yanıyor sineme bak, cilve-geh-i cânıma bak

Beynime dağdağa-i aşkını tufan ettin
Oldu gark-âb cünûn-hâne-i irfânıma bak

Kerem et, gel yanıma, gülme uzaktan öyle
Sûziş-i ömrümü gör, hâl-i perîşanıma bak

Firkatinden şu yanık nağmeyi îcâd ederek
Dâd-hâh olmadadır tab'-ı gazel-hânıma bak

Senden ey mihr emel-i fârig olur mu Rüşdü
Muntazır tala'tına, çeşm-i dem-efşânıma bak

Ermenekli Hasan Rüşdü

Şule

Faziletlü Rüşti Efendi biraderimize ez ser-i nev'i arz-ı teşekkürât ederiz.

“Nazire-i Gazel”

Cenâb-ı Fuzûlî

Lutf edip teşrif edersen! Külbe-i ahzânımı
Reşk-i aliyin edersin! Hâne-i vîrânımı

Nar-ı hicrânınla sinem yanmada bürkân gibi
Vuslatınla eyle itfa! Ateş-i sûzânımı

Vad-i teşrif eyledin de gelmeden ey bî-vefâ!
Vakf-ı râh-ı intizâr ettin! Benim çeşmânımı

Lâ-cerem ihyâ ederdin! Hasta-i hicrânını
Hun-fişân oldukça görsen dîde-i giryânımı

Vuslatından başka matlûbum cihânda var ise
“Mevt tutsun Tanrı hakiçün benim damanımı”

Şare-i âcil olursun! Derd-i derman sözüme
Lutf edip teşrîf edersin! Külbe-i ahzânıma

Gazel

Döküp omuzlarına mevce-dâr saçlarını
Kenar-cûde tarardı o yar saçlarını

Şafak bulutlarını andırırdı aynıyla,
Öpünce nur-ı seher zer-nişar saçlarını

Beni görünce uzaktan cemâl-i dil keşîne,
Dağıttı naz ederek tarmar saçlarını

Nolurdu müddet-i ömrümde ben de şâd olsam
Tutup da koklayarak meşk-bâr saçlarını

Gider irâdem elimden ne rütbe cehd etsem
Atınca boynuma bir gül-zâr saçlarını

İstanbul'dan Enver

Şule

Bu gazeliniz Remzi Bey Efendi'nin fevâidde münderiç bir gazel-i dil keşîne nazire gibi görünüyor. Arz-ı takdir ederiz.

Gazel

Ey gamzesi ser-tiz-i belâ, didesi fettân
Ey şivesi sayyâd-ı kulûb-i afet-i devrân

Hurşid eyleme doğmasın âlemde utansın
Envâr-ı cebinindir eden dilleri tâbân

Bir nûr-ı mücessimin -evet- kurre-i aynım!
Gözler kamaşır bakmaya yoktur sana imkân

Hilkat sesini bir tane yaratmış seni bah
Yek nazara ile eyledin insanları hayran

Yok, hamede kudret seni tavsife bi-hakkın
Ey şivesi sayyâd-ı kulûb-i âfet-i devrân

Şule

Gazel renginiz Şûle'mizin bu nüshasına hakikaten revnak verdi. Zât-ı edebiyâneleri gibi sünûhat-ı fikriyesi matbû'ât-ı milliyyemizin takdîrâtına mazhar olan bir şâ'ir-i faziletmendin neşâyedmendin bir güzidesi bu Nâcîz Şûle'yi de ba'demâ tenvir edecek olursa bizim için ne şeref!

Gazel

Ayet-i ruhsâr-ı pâkın söyle kim tefsir eder
Mîhr-i hüsnün lem'ası efkârımı tenvir eder

Matla'-ı sevdâ mıdır bile o mâî gözlerin
Bir nigâh-ı iltifâtın rûhumu teshîr eder

Güllerin reng-i latîfi aks-i vechindir senin
Bülbül-i tab'ım gibi âlem seni takdir eder

Müncelidir nasiyende pertev-i nûr-ı Hudâ
Cevher-i hikmet-i kelâmın kalbe pek te'sîr eder

Kayserili Mustafa İbn Musa

Muhasebe-i Fenniyye

-2-

Mekteb-i hûkuk derslerinden mekteb-i hukuk, bu asr-ı celilin en mühim tesisatındandır. Bu darü'l-feyzin mülke ettiği hizmeti bir az teemmül edenler teslim ederler: Şüphe yok! Bu mekteb-i âli olmasaydı bugün görebildiğimiz erbâb-ı hukûkun binde biri bulunamazdı. Mülkümüzde fen-i celil-i hukûkun bu günkü feyzine, te'alisine sebep hep o âli mekteptir. Mektebin bu ehemmiyyetini şâkirdân yakından bilirler.

Ser-âmedân erbâb-ı hukûktan bir takım esâtize-i kirâmın halka-i irfanlarında ta'allüm eden mekteb-i müdâvimlerine sormalı da bu feyizhanenin ulviyyetini, mükemmeliyyetini, iyiden iyi takdir etmeli.

İlm-i hukûktan: Mecelle, hukûk-ı düvel, hukûk-ı idâre, hukûk-ı cezâ, ticâret kanunları, kitâbü'n-nikâh, usûl-i muhâkemât, usûl-i fitne gibi hukûkun kâffe-i şu'bâtı burada muktedir mu'allimler tarafından şâkirdâne tahrir [s. 67] ediliyor; i'dâfî mekteplerinde ve bazen de mekâtib-i mâliyyede inkişâf eden zekâlar burada bir kat daha feyz buluyor, daha ciddi bir tahsis ile perver-i şebâb-ı kemâl oluyor. Müdâvimlerinden bulunduğum şu menba'-ı füyûzâtın kemâlâtından isterim ki herkes müstefid olsun. Çünkü bu dersler aksam-ı sâiresine benzemez, hepsi hukûka âittir. Hukuk ise öyle bir fendir ki elzemiyeti herkes, her sınıf halka şâmildir. Bu ilmin efrad-ı ahaliye olan lüzûmu tâbabete, fenn-i harbe, mühendisliğe, baytarlığa, zirâ'ate, ticârete kıyas kabul eder derecede değildir. Bir yenilerin lüzûmu mahduttur. Öteki ise umuma elzemdir.

Evet! Okuduklarımı, mektepte zabt ettiğimi birbir Şule'ye nakl etmek, ihvanıma âlâ kadrü'l-istita'a bu mektebin mü'essir irfanı tanıtmak ahs-ı âmâldir. Fakat her gün ve konan derslerbu ârz-ı rîyhe ittiba'en- sarmasıyla neşr etmek için her gün neşr olunur bir gazete olmalı, o gazete de dahi bu tahrirleri istiab edecek sütunlar, belki sayfalar tahsis edilmeli ki bu emel vücûda gelebilsin... Şûle on beş günde bir -Bedir gibi- arz-ı dîdâr ediyor, muhasebelerde tabi'i risâlenin hacmine göre olmak îcâb eyliyor, artık muhâbir-i hakir için de bu derslerden -bi'z-zârure- ara sıra bahs etmek lazım geliyor. Ne yapalım? Faydalı olsun da velev az olsun... Hukuktan mecelle gibi, usul-i fikha, ferâiz gibi bazı aksam vardır ki bunlar hakkında muhasebe yürütmek hallice uzun düşer, ne kadar tafsilat verilse yine nakıs kalır, bu ise mütalaasına hoş gelmez, belki de bu yoldaki mebahis-i amikeden sıkılanlar bulunur. Onun için kari'în kirâm-ı hazratını hem müstefid ve hemde mütelezziz edecek derslerden: Hukuk-i idare, hukuk-i düvel, nikâh mebahisine müte'allik tahrirlerden muhasebeler tertibine gayret eyleyeceğim. Nitekim bu muhasebemiz hukûk-ı idareye dâirdir. Hukûk-ı idâreden haftada bir dersimiz var. Muallim, Bâb-ı Âli hukûk müşâviri utûfetli Hakkı Bey Efendi hazretleridir. Hakkı Bey bu darü'l-feyzün en güzîde mu'allimlerindendir. Bu

hafta talebeye hukûk-ı idâreden zabıta-ı saydiyye, zabıta-i sıhhiyye bahslerini takrir ettiler.

Bu üstad-ı âlî-kadrin kemâl-i selâmet, ehemmiyet ve letâfetle ettiği takrirleri dinleyipte zekâsına, vüs'at-ı karihesine ulviyyet-i irfanına hayran olmamak kâbil değil. Bu iki bahs üzerine yürüttüğü takrir o üslûb-ı şiriniyle lâ-yenkat' bir buçuk saat evam etti. Zabıta-i saydiyye ve sıhhiyye bahsleri veheler evlâda ehemmiyetsiz görünür. Fakat hazret-i mu'allim bu mebâhisini takrir ederken hikmet ile ma'lûmat-ı hâriciyye ile öyle bir surette mezc ediyor ki bu en âdi görünen bahs en yüksek mertebeye fırlıyor; müte'alliminin zihninde bir zevk-i tâm husule getiriyor. Derste zâbıta-i saydiyye nizâmnamesinden bahs edildi. Fakat bu cihete ait olan takrirlere nakletmek istemiyorum. Bu ciheti nizâm-nâme-i mahsusuna bir göz gezdirenler öğrenirler. Nakl etmek istediğim noktalar bu nizâm-nâmenin vaz'ında gözetilen maksada, sayd tezkiresi ahzındaki hikmete dairdir ki bu yoldaki mebâhise kitaplarımızda tesadüf olunmaz.

Cenab-ı üstad, sayd nizâm-nâmesinin cihet-i felsefiyyesine şöyle girişiyordu: Hükûmet, miri ormanlarında, dağlarda icrâ-yı sayd u şikâr edecek olanlar için tezkire ahzını taht-ı mecburiyete almış, bunun için de mu'ayyen ücret, resm koymuştur. Bu resmin vaz'ındaki hikmeti, felsefeyi tedkik edelim:

Ma'lûmdur ki miriyye ait olan yerler hükûmetin taht-ı memleketindedir, orada bulunan hayvanat-ı tabi'i hükûmetin malıdır; bu sebeple avcılarının hükûmete iat olan bu malı sayd ile ihraz eylemelerine mukâbil hükûmetin de onlardan resm alması pek becadır. Avcılardan bu yolda resm-i ahzının bundan başka bir sebebi daha vardır: Sayd u şikâr icrasında keyf, telezzüz kasdı da bulunuyor. Hâlbuki dünyda birçok mükeyyifat – enva'ına göre – birer resme tâbi'dir. İşte bu cihetle de avcılardan resm alınması münâsib ve masibdir.

Avcılardan alınan resm işte bu gibi hikmetlere müstenid olduğundandır ki kanunda kendi arazisi dâhilinde sayd u şikâr edenlerin resm-i itâsından istisna edildiği gösterilmiştir. Çünkü bir adamın kendi malı demektir. Sayd ve şikâr için kanunen mesimler ta'yîn edilmiştir, bu mevsimlerin hâricinde [s. 68] icrâ-yı sayda mesağ

gösterilmemiştir. Bundaki sebep ve hikmet-i dâdını mülâhaza ile anlaşılır: Hayvanat-ı tuyur bir memleketin hem menâbı'-ı servetinden, hem de tezyinat-ı tabiiyyesindedir. Bu dcihetlerden dolayı bunların neslini muhafaza, envâ'ını vikâye hükûmetin vazifesidir. Kuşların yumurtladıkları, hayvanların yavruladıkları zamanlarda sayd u şikâr kanunen memnû' olmasaydı – insanlarda hırs u tama ziyade olduğundan – hayvanatı o hâlinde sühûtle ve külliyyetle avlarlar, böylelikle neslini mahv ederlerdi.

Nitekim Amerika'da bizon isminde bir nevi' yaban öküzü vardır. Bunların miktarı vaktiyle yedi milyon kadar tahmin olunmaktaydı. Zirâ'atte istihdamı mümkün olan bu mahlûkun derisi gayet metin ve kalındır. Amerikalılar hayvanın derisine tama ettiler, çünkü Avrupa'da bizon derisi küllî revâç bulmuştu. Bu sebepten bu mahlûku külliyyetle avlamaya başladılar. Nihayet bunun adedi tenâkus ede ede mahv olacak dereceye geldi. Elyevm koca Amerika'da üçyüz çiftten ibaret bizon kalmıştır... Bunlar da avcılarının tasallutundan kurtulmak için -sayd u şikâr memnû' olan – bir mevki'-i mahsusa iltica eylemişlerdir. Hindistan'da dahi fillere böyle dehşetli bir mühaceme vuku'bulmuş idi. Bunların da dişleri para ediyordu. İşte bir tama'a binaen Hint'te senevî binlerce fil mahvediliyordu. En nihâyet bunların da nesli bitmek derecesine geldiği anlaşıldı, son zamanlarda İngiltere hükûmeti Hindistan'da fil saydını taht-ı inhisara aldı: Elyevm orada ahali için fil avlamak şiddetle memnu' olup yalnız hükûmet tarafından senevî yüz kadarı itlaf ettirilerek dişlerinden istifade olunmaktadır.

Ma'lûmdur ki bu sayd ve şikâr tama'ından daha yakın vakitlerde iki hükûmet, İngiltere ve Amerika birbirine girecek dereceye geldi: Bering Boğaz'ında İngiltere balıkçıları her sene binlerce fok, balina balıkları avlıyorlardı, Amerika denizlerinde gezen bu balıklar yavrulama zamanında takım takım orada bulunan adacıklara takrip ediyorlar. Yavrularını orada yetiştiriyorlardı. Tam bu mevsimde İngiliz balıkçıları gelip yağı bir kıymet-i mahsusayı haiz olan bu esmâki sürüsüyle itlaf ediyorlardı. Böylelikle miktarı milyonlar tahmin edilen bu mevsim balıklar seneden seneye ziyadesiyle azalmaya başladı. Nihayet Amerika hükûmeti meydana çıktı, bu mahlûkların Amerika denizleri mahsulatından olduğunu iddia eyledi. İngilizler oraları açık denizler olduğunu, açık denizler ise hukuk-i düvel kavaidince kimsenin

zîr-i tasarrufunda bulunmadığını ileriye sürdüler. Bu mesele büyüdükçe büyüdü, iki devlet hemen çarpışmak derelerine kadar vardı. Nihayet o mevsimde balık avlanmaması tarifince kabul edilmekle dava halledilebildi...

Hazreti üstâdın takrîri bu noktaya gelince fikrimde İzmir'e ait bir hâtıra peydâ olmuştu. İnsanlar, hakîkaten kanunsuz zabt olunamıyor; çünkü hırs ve tama'larına pâyân yok. İzmir'imizin etrâfını kuşatan dağlar vaktiyle zümrüd gibi ormanlıklar teşkîl ederdi; o meşcer, hadâret-engîz dâirenin içinde bulunan şehrin havası daha latîf, manzara-i tabi'iyyesi daha nazar-pervâydı. Fakat sonraları bir taraftan oduncular, diğer taraftan çobanlar, zemînin hem feyziyye hem de tezyînâtına hizmet eden bu ulu ulu ağaçları yıktılar, yaktılar. Böyle bir parça odun, cüz'î bir yer husûle getirmek için koskoca bir ormanı harâb etmek bir pire için bir yorgan yakmak kabilindedir.

İnsanlarda hiss-i tama' vâkı'â oldan beri mevcûd idi. Ancak evelleri âlât-ı sayd u şikâr bu kadar mükemmel olmadığından bu hırs ve tama'dan o kadar vehîm neticeler husûl-yafta olmazdı. Fakat medeniyet ilerledi, insanların ellerine – hırsını toptan icra edebilecek – âlât ve edebât geçti. İşte bunun üzerine saydın hadd-i i'tidâl dâiresinde, nesli mahv etmeyecek derecede icrâ edilmesi için kânûnlar tanzîmi, bu hevesât-ı harîsânenin tahdîd-i îcâb etti. Meselâ sayd mahı evveelleri volta ile yapılırdı, sonra eğrib yapıldı, balıkların bir saydda yüz binlercesi mahv edilir oldu, daha sonraysa taraklar icâd edildi ki bu da denizin ka'rında ne kadar mahlûkâta tesâdüf ederse yavruları, yumurtaları ile sürüklenip götürüyordu. Hükûmetlerce bu mehâzîr düşünöldü; kanunlar yapıldı. Tarak gibi nesl-i esmâki kökünden mahvedecek olan âlât ile göllerde, küçük denizlerde sayd icrâsı [s. 69] taht-ı memnû'iyete alındı. Hayvanat-ı gayr-ı ehliyyenin menâbı'-ı servetten olduğu beyân edilmişti. evyâder; nitekim bugün Sibiryâ'nın, Kanada'nın en mühim ticâretini kürekçilik teşkil eder ki bunlar hep hayvanat-ı vahşiyenin mahsûlüdür. Afrika'nın birçok yerlerinde husûsiyle Kap müstemlekesinde de kuşlarından küllî istifâde olunuyor, tüyleri pazarda ve sette kemâl-i rağbetle dolaşüyor. Zâbita-i saydiyye nizamnamesinin te'sîsinde memleketin hâli ve hâvi olduğu tuyur ve hayvanatın kesret ve nedreti nazar-ı i'tibâr-ı vehmiyyete alınır. Olabilir ki burada nâfi' add edilen bir mahlûk başka bir ülkede muzırr olur, o vakit iki memleketin sayd

nizâmnâmesi tabi'i biri birinin aynı olamaz, meselâ tavşan birçok yerlerde mahvından ziyâde bekâsı arzu olunur bir mahluktur; Fakat Avustralya'da bugün en muzırrr bir hayvan derecesinde telakki edilmekte, onların toptan mahvı için tedâbîr-i fenniyye düşünölmektedir. Vaktiyle bu kıt'ada hiç tavşan yokmuş.

İngiliz, Avrupalılar bu kıt'ada muhaceret tarikiyle yerleşince orada tavşan envâ'ı teşkil ederek bi'l-âhire ondan istifâde etmek için bir miktar tavşan getirtmişler, bu cesîm adaya salıvermişler. Ma'lumdur ki bir çift tavşan senede dört beş def'a doğurur her doğuruşta beş altı yavru çıkarır; hayvanlar bu iklimin ab ve havasıyla pekiyi imtizâc etmişler, kesretle üremişler, Adedi birkaç sene zarfında yüz binlere, dirken milyonlara ve elyevm de milyarlara bâliğ olmuştur. Böyle bereketli bir mahlûku avlamak ile mahvetmek mümkün mü?

Avustralya arazisi artık son senelerde bu kadar tavşanın sığışmasına yaşamasına az gelmeye başladı. Tavşanlar alay alay zirâ'atın tarlalarına dököldöler. Hasarın derecesi milyonları aştı... İşte bu ölkede her ne vakt olursa olsun tavşan saydı mübah hükmünde tutulmaktadır. Bir memleketin servetini teşkil eden hayvanatın bekâ-yı neslini ne derece matlûb ise yırtıcı hayvanların itlâf u imhâsı da o kadar mültezimdir. Hükûmete göre iltizâm ve teşvî eder. Fariza Hindistan'da yılanların îkâ' eyledikleri hasarat tüyleri ürpertici raddededir, Hindistan'da senevî yılanların mahv u helâk eyledikleri nüfusun miktarı 25.000 raddesindedir! Bunun için İngiltere hükûmeti orada yılanların mahvını şiddetle iltizâm ediyor. Bu bâbda hayli fedâ-kârlıklar ediyor, yılan öldürenlere mükâfâtlar veriyor. Bazı yerlerde ise sırtlan, kaplan gibi hayvan-ı vahşiyreden zararlar görölüyor, oralarda da onları öldürenlere mükâfâtlar veriyorlar. Bizde gerek kaplan, sırtlan gibi hayvanat-ı vahşiyye ve gerek Hind yılanları misli hayvanat-ı muzırrraya ender olarak tesâdüf olunur. Hayvanat-ı vahşiyreden en çoğu ayı, kurt, çakal gibi mahlûklardır. Yılanların mazarratı ise hiss olunacak derecede değildir. Onun için bizim zâbita-i saydiyye nizâmnâmesinde dahi bunlar hakkında cüz'î bir mükâfât ta'yîn edilmiştir: Hayvanat-ı muzırrrayı sayd edenler mükâfâten tezkire harcı redd ve i'âde olunmaktadır. Fakat bazen bir mahalle külliyyetle çeker ki musallat oluyor. Oranın zirâ'atını taht-ı tehdîdde bulunduruyor, işte o zamân-ı hükûmet seniyyede zarar nisbetinde olarak mükâfâtın mikdarını artırıyor, çeker ki tahammünün beher kıyyesine mukâbil zamanına göre paraveriyor.

Hazret-i üstad zâbıta-ı saydiyyeye dâir işte böyle bir takrir-i hekîmâne yürütüyor, hükûmet niçin avcılardan resm alıyor? Niçin her vakt icrâ-yı şikâr ettirmiyor? Sayd nizâmnâmeleri yapılır ne gibi maksadlar gözetiliyor? İşte bu esbâbı, bu hekîmâtı, bu dakayıkı büyük bir iktidâr irfânıyla izhân-ı şâkirdâna yerleştiriyordu.

Bu bahs böylece bittikten sonra zâbıta-ı sıhhiyye geçildi. Ondan dahi umur-ı sıhhiyyeye, karantinalara sıhhiyye nezâretlerine, dolayısıyla koleraya, tâ'una dâir birçok hakâyık-ı fenniyye ve hükmiyye temhîd edildi. Fakat bu bahsi bizim için başka bir muhasebeye ta'lîk etmek îcâb ediyor. Çünkü musâhabe -henüz sayd hakkındaki takrîri tamamen yazmadığı hâlde bile- epeyce uzadı. Kari'in kirâmı hukûk derslerinden müstefid etmekle beraber mütelezziz ve memnûn eylemek için bu kadar kâfi...

Yenişehirizâde Hâlit Eyyüb

Bir Müteverrimin Ferzend-i Naim'ine Hitâb-ı

Uyu! Ey tıfl-ı kehvâre-nîşinim uyu!**[s. 70]**O müheddel-ârâsının için bir tahassunkâh-ı sa'âdet, bir lâne-i letâfettir. Şimdi, sen ne benim gibi bu hâkdân-ı sülfnin kerem ve serdine mübtelâ olmuş, ne de taftafersâ vezâif ve meşâgil içinde bulunmuşsun. Uyu! İstirâhat-cû-yı âlem-i menâm ol. Uyu! Sen benim gonca-i nihâl-i hayatım lâmi'â-ı dil-ârâ-yı ismetim olan cân-pâremsin! Kıymeti cihân-değer bir mevsim-i şetâret, bir zaman sa'âdet içindesin! Şu sen lutfta tabî'atın mehâsin-i lâmi'asını, dünyânın huzûzât-ı ma'neviyyesini değil layıkıyla nik ve bedî-i sefid ve siyâhî tefrika pek az müsâ'id olan zihinceğizin kim bilir bu anda ne kadar latîf, ne kadar ma'sûmâne bir rûyâ ile meşguldür.

Uyu! Ey kudretin efuzec letâfeti olan nevzadım! Uyu! Sen, bahar-ı ömrümün bir gonca-i ruhperveri, bir şükûfe-i sabâhat-âveri, bâğ emelim bir mürğ-i lâ-hûtîsisin. Senin o melekâne nidâların, o bina beşlerin ile bî-tâb kalmış olan vücûd-ı latîf-geh-i

âlem-i nevm biraz istirâhat bahş etsin! Uyu! Tıfl-ı melekşânım, hurşid-i ikbâlim!
Uyu! Uyu ki şimdi, zihnin tefekkürât-ı dakîka, tasavvurat-ı amîkâ ile memlû deĝil.
Uyu! Seni agûş-o şefkatında bin nevâzişler, muhabbetlerle büyötmek isteyen bî-çâre
mâderinin ahvâlerinden müte'essir olmamak için müsterîhâne, mes'ûdâne uyu! Şu
âlem-i menâm senin istirâhatın için bir hizmetkâr-ı müstakildir. Âmâlimi, sa'âdetimi
tezyid eden nûr-ı çeşmim! Fırsat eldeyken durma uyu! Sonra ebu hâkdân-ı fenâ senin
gibi bir ma'sûm-ı dil-ârâya arâmgeh olamaz.

Çünkü bu zulmet-âbâd-ı âlemin, hayatın dehşetli sûzişli levhalarını görmekten başka
hiçbir fâidesi yoktur. Nişâne-i muhabbetim, nihâl-i bâĝ-ı emelim olan yavrucuĝum!
Uyu! Rû-yı melâhatında uçuşan letâfetler, ufacık leblerinde titreyen tebessümler
timsâl-i hazînimi görmekle acı handelere, şedîd hüznlere tahavvül eylesin.
Vâliden senin gibi bir cevher-i hayata mâlik olduĝu vakt mesrûr olmuş, meşhûn-ı
âlâm ve ekdâr olan kalbini tatlı meserretler, yeni yeni ümitler doldurmuş idi. Heyhat
ki bugün kehvâre-i safa-perverinin önünde meş'ûm bir yatak içinde verem denilen
illetin zebûn-ı ıztırabı olmuş yanıyor. Kalbinden kopup gelen korkunç, dil-hırâş,
öksürükler gönülleri ye's ile imlâ ediyor, mevt-i müdhiş, muzlim aguşunu açmış beni
senden ayırmak istiyor.

Uyu! Ey hadîfe-i şebâbımın bir gonca-i neşugüftesi! Uyu! Uyu da lisân ve o
belâmdan saçılan ateşin ahlâr, kalbimden kopup gelen iniltiler, gözlerimden dökülen
harareti yaşlar seni râhatsız etmesin. Sen, tatlı tatlı uyu, uyu ki vücûd-ı naziĝinin
tendürüst ve kavî olsun. Uyu, ciĝerparem uyu ki kıymetli ailemin tanin-endâz-ı âfâk
olan âvâze-i mâtem-engîzâneleri, dehşetli feryâdları seni hâb-ı istirâhatından bî-dâr
etmesin. Şu dakika benim hayatım mevtim, o zallâm-ı lâ-yetenâhînin a'mâk-ı
hefâsına dalmak üzeredir. Bir iki saat sonra bütün ümitlerimi mevt-i mahv edecek,
ruhum fezâ-yı lâ-hûtîye doĝru şehir-güşâ-yı tayaran olacaktır.

Kayseriyeli Mustafa İbn Musa

Defter-i Hatıratın Komşu Nine

Üsküdar İskelesi'ne çıkınca sağ cihetteki eski hamam caddesi ta'tib olunursa mirahur mahallesine gelinir. Yolun iki tarafında birkaç kahvehane, bir bakkal, onun yanında bir manav, daha ötede bir kasap görülür biraz daha ilerleyip sağa giden dar yola sapılırsa Fıstıklı Mekteb-i İptidai'si önüne vasıl olunur. Bu mektep o civarda ikamet eden fakiranın mini mini yavrucaklarına mücmi' olmuş ufak bir terbiye evidir ki önünden geçerken erkek, kız çocukların ruhu okşayıcı hazin mütereddid bir sada ile yek-aheng olarak okudukları Kur'ân sadâsı işitilir. Mektebin hemen yakınından ufak kırmızı perdeli, sarı boyalı, yenice eski bir ev musadif-ı nazar olur. Eski hem pek eski olan bu evceğiz sahibesinin mahsul-i mesa'îsi veya kiracısının ibramıyla biraz ta'mîr görmüş kaplamaları değişmiş, tamı aktarılmış, kafesleri tecdîd olunmuş, bir kattan ibaret bir kat mı ya? Bir de zemin katı var, etti bir buçuk. Bu evin kiracıları olan bir dul valide ile yetişmiş evladının ahval-i hususiyelerinden bahsetmeden evvel evin dâhili şâyân-ı ta'rifdir kapıdan girince kadıncağızın temizliğine delâlet eder kar gibi beyaz bir taşlık küçük bir sandık odası, sonra dar bir merdiven, karşılıklı iki kapı, sol taraftaki [s. 71]odaya girelim. Aman neler var! Neler! Neler! *"Fakirin ziyneti gayretiyle hâsıl olur."* A.Nâdir

Zemine inince temiz bir kilim serilmiş üç tane hazır sandalye, basma örtü geçirilmiş iki koltuk, ceviz rengine boyalı küçük bir kitabhane, kenarı yıldız çerçevesi bir ayine üzerinde resâil-i muvakkite, Fransızca birkaç kitab perişan bir surette yayılı, bir masa, Servet-i Fünûn veya Ma'lûmât gazeteleri sahifelerinden ittihâb edilip kesilmiş, duvara çivilenmiş kız resimleri. Burası galiba küçük beyin odası olacak. Karşiki oda böyle değil. Daha basit, kilimsiz, fakat düşeli dayalı, yastık örtülerinin kenarları dantelalı, orta yerde her gün yapmak kaldırmak külfetinden azade olmak için yan yana serili birer şilte, temiz fakat eskice yorganlı iki yatak, burada iki levha asılı biri sülüs yazı ile Ziya Paşa'nın, kırmızı atlas üzerine işlemeli:

"İnsana sadâkat yakışır görsede ikrâh"

"Yardımcısıdır doğruların Hazret-i Allah"

Beyti diğeri ise yıldızları dökülmüş eski bir çerçeve muhat-ı Arabî’l-âre bir levha burası da yatak odası olacak. Evin her tarafında kalbe ferah verir bir temizlik bir intizam var. Hele yaşı elliyi aşmış, altmışa kol atmış ak saçlı, sönük naarlı, buruşuk çehreli komşu nine nurlu pürlü şâyân-ı hürmet bir kadındır. Geleni gideni pek çok, sözü sohbeti tatlı, galiba vaktiyle biraz da okumuş yazmış. Bazen sandık odasının sokağa nâzır olan penceresi önünde -burası hem sandık hem dikiş odasıdır- oturur gözlüğünü gözüne takar Nefî’nin divanını bir vâiz gibi vakurane kaşlarını kaldırarak okuduğu zaman dinleyenleri kendisine hayran eder. Bazen okuduğu şeyden kendi de müteessir olur, uyuşmağa yüz tutan hissiyatı canlanır, gözlüğünün altından bir damla yaş titreye titreye yuvarlanır renksiz yanaklarının çukurları arasında kaybolur. Bu kadıncağız bir muhabbet-i müfrita ile sevdiği bir tanecik oğlunu, zevcinin Vefâtından sonra bütün bütün rabt-i hissiyat eylemişti. Sâlih dediği vakt ağzından bir sâlih daha çıkardı.

Oğlu da sevilmecek deli kanlı değil, boylu poslu, oldukça yakışıklı, genç dinç bir zâbit. Komşu nine bu melek tabi’atlı kadın beni oğlu gibi severdi her ziyaretine gittikçe bana yemişler şekerler verirdi. Bazen divanına alır yanıma gelir – benim okutuşumu pek beğendiğinden bahs ile- okumaklığımı teklif ederdi. Elinde doğup büyüdüğüm komşu nineyi ben de annem kadar severdim. Oğlu kışlada bulunduğu geceler beni gelüp evden alır özenip bezenip pişirdiği yemekleri yemedikçe sefereden kalkmağa müsa’ade etmezdi. Okurdu da güzel yemek yapardı ki ta’rif kabul etmez. Alafranga yemekler, tatlılar, börekler, neler neler. Erkek aşçıları eline su dökemez.

Bir akşam eve avdet ettiğim zaman validem: “*Komşu ninem iki defa geldi seni aradı*” dedi. Merak ettim doğruca evlerine gittim. Arkadaşım kapıyı açtı el ele verdik validesinin yanına sandık odasına girdik. Odanın ortasında birçok ufak tefek eşya, çoraplar, mendiller, patiska donlar yere serili kısmen yerleştirilmiş nim-güşâde bir sandık. Elini öptüğüm sırada komşu nine bir tavır-ı hazînânede yüzüme baktı. Bana hey bir iki saniye yüzümde asılı kaldı. Sonra ya Sıdkıcığım, Salih’imizi kaçırıyoruz! Dedi gözyaşları lakırdısını ikmale mâni’ oldu. Beni daimâ güler yüzle karşılayan bu kadıncağızın hâli bana pek tesîr etti. Fakat henüz işin esâsını layıkıyla anlayamadığımdan melûl melûl yüzüne bakıyordum. Sâlih: “*Anneciğim ne*

ağlıyorsun ölmeye gitmiyorum ya arkadaşım Sıdkı da bir oğlundur gelir seni her gün görür bu kadar gidenlerin canı yok mu? Haydi, şu pantolonumu ver de yerleştireyim.” dedi.

Komşu nine koynundan çıkardığı tülband ile gözlerini kuruladı, kalpli pantolonu oğluna uzattı ve sözüne devam ile “*Ya Sıdkıcığım, Sâlihimizi kaçırıyoruz ne yapalım?*” Bu da Cenâb- Hakk’tan, ben onun uğrunda varımı yoğumu sarf ettim, on on iki gece yatısı mekteblerinde iken haftada bir görmeye katlandım. Mektepten çıktı sevindim, dünyalar kadar sevdim. “*Ne fayda felek çok gördü.*” Dedi. Gözleri yine doldu.

Torpedo mülâzımlarından: Selîm Sırrı

Mâbadı var

Kuvve-i Hayâlîyye

Hayâl ve tasavvur nedir? Hâfıza ve hâtıra kuvveti ile bu hassa-i celîle-i hayâlîyye arasında fark var mıdır? Hayâl ve tasavvur sözlerinden eskiden görüp geçirilmiş şeylerin yeni baştan kemâl-i şiddetiyle tasavvur olunması anlanılır ise hayâl ile hâtıra arasında bir gûne fark olmadığına hükmetmek zarûrîdir. Hayâl sür’atle akıp geçen zamânlar içerisinde nişâne-i ömr ve vücûdlarına tesâdüf olunmamakla beraber mâzînin te’sîrâtını mezc-i tevhîd eylemekten ibâret bir hasîse-i ulvîdir. Bu yolda anlaşılan hayâl kuvvetinin hâtıra ve hâfıza ile pek çok münâsebeti vardır. Kuvve-i hayâlîyyede hâtıra kuvveti mefrûzdur. Hayâlin âsârındaki cevherler hâtıradan me’hûzdur. Hayâl hâtıra ile yaşar. Fakat hâtıra kuvvetine hâtîrâtı mezc ve terkîb eden bir kuvve-i îcâdiyye ve bir amel-i mübeddi’âne zamm eder. Muhayyile mâzîyi kisve-i hakikatinden soyarak bir kaba-yı latîf hayâl giderir. Muhayyile vekâyi’-i güzeştenin hakikatlerini ezer. Fırçasıyla hakikat boyalarından bir tasvir-i resim eder. Tasvir üzerindeki bu elvanlarda bû-yı kadîm-i hakikat yoktur. Eskiden şâyân-ı i’timâd idiler. Fakat bu tasvire geçince kendilerine i’timâd-i câiz olamaz. Muhayyile bu hakikleri sahne-i eyyâm-ı mâzîden üryan olarak topladığı hâlde sîmîn tenleri üzerine öyle sebât-ı fâhire giydirmiş billur gerdenleri üzerine öyle inciler takmışlardır ki şimdiki letâfet-i endâm-ı melâhat-ı sîmâiyyelerine nazar-endâz-ı istiğrâk olup da

hüviyyet-i sâbıklarını anlayabilmek imkân hâricindedir. Bunlar hakikatten bütün bütün tecerrüd etmişlerdir. Birer hayâl-i mahz olmuşlardır ki bazı istisnâattan sarf-ı nazar-ı fikr bunlara bir vechle bahş-ı emniyyet edemez.

Fi'l-hakîka uykuda değilse bile hâl-i cinnette ve nâdiren ilhâmât-ı şâ'irânede ya'ni,istirâhat, hastalı, neşe ve sürür, dâhiyyâne gibi ahvâlde rûh-ı serbestîde mahrûm kalacak ve gördüğü şeyi bilip anlayabilmek iktidârından devr olacak derecede heyecân ve te'sîrâta dû-çâr olunca mevcûd kuvve-i hayâliyyenin mahsûlüyle hâtıranın mahsûlünü ve tasavvur olunan mevcûd hayâli ile ta'yîn edilen mevcûd hakîkiyi birbirinden temyiz etmek kolaylaşır. Bu iki fiil arasındaki fark edebiyat ile tarih beynindeki farkın aynıdır.

Kuvve-i hayâliyyenin hassası hâtıra ve hâfıza kuvvetinin yeniden hâsıl ettiği fikrler üzerine icrâ-yı te'sîr ile bu fikirleri birleştirip veya ayırıp mâhiyyet-i asliyelerine asla benzemeyecek bir sûrette tertîb ve başka bir şekle ifrâğ etmektir. Kuvve-i hayâliyyenin hâtıranın yenidenhusûle getirdikleri fikirlerden meydâna koyduğu bu heyet-i umûmiyyenin eczâsı yegân yegân ayrıldıkta her birisinin bir hakikate tevâfuk ve intisâbı görülür. Fakat bu heyet-i vâhide hiçbir hakikate benzemez. Hiçbir zamanda, hiçbir mekânda mevcûd olmamıştır. Bir şeyi irâe-i şebâhet eylemeyen bu heyet vâsı'a mahsûl-i hayâl, semere-i tasavvurdur. Hâtıralar üzerine mü'essir ve nâfiz olan bu hâssa-i cedîde fikr-i hâtıratın yalnız bir suretine değil envâ'-ı şâmilesine nüfûz-ı icrâ eder. Şu kadar ki bi't-tercîh göz ile sabt olunan hâtıratı arar. Her şeyden ziyâde eşkâl ve elvândan hazz eder. Bütün âsârı bunlarla mâlîdir. Hayâl îcâd-ı eşkâlden ibârettir sözü kadar doğru bir şey yoktur. Ma'mâfih kuvve-i hayâliyye yalnız elvân ve eşkâl ile uğraşmaktan başka diğer bir vazifesi de vardır. Evvelâ âlem-i maddiyette kuvve-i akl ve zekâyâ isâbet ve onu her ne sûretle olur ise olsun hissedâr eden zevk, râhiya, saka gibi ne kadar şey varsa ise bunların kâffesi kuvve-i hayâliyyenin terrîb-i evham ve hayâlâtına medârdır. Kuvve-i hayâliyye bunların cümlesinden istifâde eder, her birini tecrübe ve beğendiklerini intihâb eyler. Şâ'ir-i tabi'atın tamamından nağme-perdâz-ı temcîddir. Şâ'ir şâdi letâfet, bedâyi'-i telakki eylediği tabi'atın hiçbir zümre ve taifesini redd ve hiçbir hassasını ihmâl eylemez. Maksadları tabi'atın tercüme-i serâir-i bedâyi'inden ibâret olan yalnız şâ'ir ile hüner veren sana'ttır ki yalnız eşkâl ve elvân fikirleri üzerinde i'mâl-i hüner ve

irfân ederler. Bu bedâyi’-perver onun havârik-ı zekâları temâşâ-girân levâyih-i hünerlerini tatlı tatlı, bazen müte’ellimâne düşündürmek cihetine ma’tûftur. Dâimâ eser-i hüner ve sana’tlarındaki eşkâli hayâlleştirmeyi düşünürler. Rûhlarında feyz-i inbisât mazhar eyledikleri gelen hayâllerinde büyüttükleri nümûne-i kemâli bu eşklâl tahtında izhâr ve bu eşkâle her türlü hayat ve hissiyat îsâr ederler.

Hudut ve elvana fikirlerini tercüme ve beyân edecek işârât sûretinde isti’mâl ederler. Fakat şâ’ire gelince şâ’ir bu husûsta daha ziyâde ser-besttir. Tabi’atte her şey kendisine mûnistir. Zevk ve irfânına muvâfık düşmek şartıyla [s. 74] tabi’at üzerinde bulunduğu her şey terkîb-i efkârına müsâ’id anâsır cevherinden ibârettir. Fazla olarak fezâyâ-yı vicdâniyye i’ânesiyle her şeyden evvel sarf-ı rûhu add olunan bir îcâd husûle getirmek kendisi için câizdir. “Otello, Nartof” şâirde bir meleke husûsuyla kalb-i beşeri bilmek, buradan bir nümûne-i riyâ ve hased teşkîline medâr olacak nikât ve dakâyıkı istidlâl etmek husûsiyyesinin vü^cudunu farz ve kıyâs eder.

Hissiyat ve te’sîrât-ı rûhâniyye ile feyz-yâb-ı hayât olan muhayyile-i ahlakiyyenin fikdânı takdîrinde fâci’a, mudhike vâkı’a gibi münâzarada imkân-ı vücûd tasavvur olunamayarak edebiyat yalnız ta’rîf-i münâzır fitrattan ibâret kaldığı hâlde mahdûd bir dâire içinde harekette muzdarr olurdu. Edebiyatın bütün ta’rîfâtı soğuk, cansız olur. Fikrin edebiyata te’sîri olamamasıyla edebiyatın gösterdiği her şeyde bir maddiyat kokusundan başka bir şey istismâm olunamaz. Koca âlemde bile bir rûh var. Kuvvâ-yı hayâliyyeye mâlik binâenaleyh bedâyi’-i ve mehâsinini tasvîr eden hünerli, sanatlı levhalarda elbette biraz hayat-ı eser görülmelidir.

Kuvve-i hayâliyyenin genişliği yalnız gördüğümüzden ibaret değildir. İhâta edildiği eşya ile olan münâsabeti cihetle birbirinden başka iki suretle isti’mâli vardır. Birinci isti’mâli âşikârdır. Beyânât-ı sâbıkadan çıkarılabilir. Kuvve-i hayâliyye edebiyatın cevher-i mühimidir. Fi’l-hakîka şâ’ir her zamân îcâd ve ibdâ’ eylemez; bazen de gördüğünü ve duyduğunu tavsîf ve beyân eder. Bu hâlinde şâ’ir âdetâ müştak ve mütehassir bir muverrihten farklı sayılmaz. Şu kadar ki şâir yalnız gördüğünü ve duyduğunu bildirmek vazifesiyle iktifâ etmez. Saf ve sâde hakikat ile mukayyed kalması nâdirdir. Tabi’atta asla değiştirilmeye lüzûm görülmeyecek kadar tamam ve mükemmel hâlde güzellik bulabilmek kadar şâire bâ’is-i husûl-i sa’âdet olacak bir

şey mutasavver değildir. Şâ'ir kendisinin inbisât ve şevkini te'mîn ve meydâna döktüğü eserlerin letâfet-i kemâlini takrîr için hâtıra kuvvetinden ziyâde kuvve-i hayâliyyeye muhtaçtır. Rû-yı tabi'attaki hakâyıkın kâffesi sâde ve üryân oldukları hâlde hacle-gâh-ı muhayyilede o kadar ziynetlere letâfetlere bürünürler ki insan temâşâ-yı bedâyi'ine mütehasırâne daldığı hâlde münşâ ve asıllarından bütün bütün gâfil kalır. Hemen dâima hakikat düzülmeye, tashihe, tezyîne muhtaçtır. Hiçbir zaman hakikat mükemmel ve her şey itmâm edilmiş bir hâlde fûnûna teslimiyet göstermez. Kuvve-i hayâliyyedir ki dâima tabi'atta hakikat arayıp çıkarmak ve her türlü noksanlarını atarak câzibe-dâr etmek için şekl-i aslîsini bozup yeniden düzeltmek mecbûriyyetine tâbi'dir. Tedkik etmekte olduğumuz kuvve-i hayâliyyenin bu sûret-i isti'mâli herkesçe bilinen şeylerdendir. Herkesin bilmediği bir şey vardır ki hayâl gibi insana fitrattan verilmiş olan bir hasise-i münevverenin edebiyatta olduğu gibi ulûm için dahi lâzım olmasıdır. Ulûm fikir ve mütalaadan ne derecede alâkâdâr ise imtihân ve tecrübeden nisâb istifâdeside o derecededir. İmtihân ve tecrübe tasavvur ve tahayyül demek değildir de nedir? Tasavvur ve tahayyül bazı ahvâl ve keyfiyyâtın bazı suretlerle birleştirildiği takdirde şu neticeyi hâsıl eylemesinden ve binaenaleyh bir usul ve kaidedeki sıhhet ve selameti ya te'yîd ya tekzîb eylemesinden ibaret değil midir?

Bir imtihân ve tecrübe en doğru olmak üzere istihsâl-i ma'lûmat maksadıyla bir farziyyenin icrâsı demektir. Tab'at birçok serâiri câizdir ki bu serâir hilkat kendiliklelerinden ortaya çıkarlar. Bunları öğrenmek için başka şeye lüzûm yoktur. Görmek kifâyet eder. Fakat tabi'atın belli etmeyip gizlediği diğer bir takım serâir öyle görmekle, ta'mîk nazarla anlaşılabilir. Bunları kemâl-i hud'a ve mehâret ile bulup çıkarmak lâzımdır. Hindistan'ın lisân-ı hekimi vechle söylemiş olmak için denilebilir ki tabi'at üryan ve mekşûf bir nazenin gibi arz-ı simâ-yı ve ebdâm eylemez. Etmediği hâlde i'tirâf-ı mahabbet ve sevdâ eden bir bakire-i pâkize sîret gibidir.

Bu hâlde hakikate vusûl için i'mâl-i hayal ve sanattan başka vâsıta bulunmaz. Ancak bu çare ile aranılan hakikat elde edilir. Tabiattaki eşyayı tedkik etmemek ve hakikatlerine varabilmek üzere ta'mîk gibi esbâba teşebbüs eylemekle berâber hakâyık-ı ahvâlin kendi kendilerine meydana çıkıvermeleri, nazar-ı lâ-kaydânemizde

inkişâf edivermeleri o kadar bahtiyarlıktır ki kudret-i hâtıra çalışmadan her hakikate peydâ-yı behre ve vukûf etmek gibi bir sa'âdeti insanlara – yine insânların faydası için – etmemiştir. Fakat insan böyle âtil durmayıp da akl-ı selîmin ve tahmînât-ı sâlimenin delâletiyle iştigâl eylediği hâdisâtın hakikatlerini ta'kip eder ve her yoldan [s. 75] gider ve her türlü tedâbîr-i musaberet ile kahr u tedmîr-i mevâni'e çalışırise o kadar muvaffak olur. Bu kadar keremiyet ile araştırılan hakikat uzun müddet nazar-ı ta'kibten kaçamaz. Hatta nazardan külliyyen gizlense bile insan tarîk-i ta'kîb-i hakikatte ilerledikçe ehemmiyetli ve mütevvî'-i bedâyi'e tesâdüf ederek yorgunluğu telâfi ile bahtiyar olur. Ne kadar keşfiyyat-ı mühimme-i hükmiyye var ise bunlar hikmetçe tatbik ve isti'mâl olunan ahvâl-i vekâyi'i mezc ve terkîb eylemek gibi bir fikr-i mübârek mahsûlü füyûzâtıdır! Bir takım hatalar mezc etmekle beraber tedkîk ve mütala'adan ziyâde terkîb-i ahvâl fikrinden keşfiyyât cihetiyle istifâde daha çoktur. Ulûmda deha denilen keskin fikirlik uzun müddet sabır eylemekten ziyâde servet icâd ve ibdâ' ile kâimdir. Kuvve-i hayâliyyenin neden ibâret olduğu söylendikten sonra îzâhı itkizâ eder. Kuvve-i hayâliyyeyi îzâh etmek neşet ettiği keyfiyyete nisbet ve izâfe eylemek demektir. Bu keyfiyyet neden ibârettir.

Burasını tedkik eylemelidir. Şurasını ihtar ile başlarız ki geçmiş şeyleri tahattur etmek hasisesine mâlik olmadığımızı farz eylesek hayalleştirmek hassasından dahi mahrum kalacağımızdan şüphe etmemeliyiz. Mâzî kuvve-i hâfıza ile dâimdir. Mâzî olmayınca yalnız içinde yaşadığımız hâl kalır. Bir şey gördüğümüz esnada naarımız bu şeyden başka bir şeye saplanamaz. Birkaç şey görmek için ise birinden diğerine geçmek ve nazarımızı sırasıyla bunların sonundakine kadar gezdirmek iktizâ eder. Bundan ise her dakikada ancak bir şey hakkında bir fikir hâsıl edilebileceğimiz istidlâl olunur.

Ve bu faraziye ile kuvve-i hâtıra olmadığından her hâsıl edilen fikir ikinci dakikada gâib olup sönerek sonunda ancak bir fikre müncer olacağından en âdisi bile birçok hissiyat ve efkârın yardımına muhtaç olan hiçbir şekil ve hayâl husûle getiremeyiz. Yalnız hâl içinde mahsur kalarak iktidar-ı müveccidâne ve mübeddi'ânenen bütün bütün bî-nasîb kalırız. Ancak hâtıra ve hâfıza i'ânesiyle îcâda muktediriz. Fakat hatıra tasvir ve hayal yapamaz. Hatıra yalnız eskiden biriktirdiği hakikatleri aynı aynına yeni baştan hâsıl eder. Kuvve-i hayaliyye müddetini tamamiyle göremez.

Bundan şâyân-ı zikri ve beyân bir hâl vardır. Fikrin ilk hareketi hayal olmadığı âşikârdır. Şu suretle kime tasavvur ve tahayyül edildiğimiz dakikada birçok görüş geçirmiştir. Kesb edildiğimiz hakikat ve ma'lûmattan zevk aldık ve arzu ve merâk peydâ ettik.

İktisâb-ı hakikteki arzu ve merakımız fikrimizin şiddet ve ihtirâs derecesindedir. Fakat tenevvü' ve teceddüd münâzır olan ihtirasatımızın derece-i şiddeti de bundan aşağı değildir. Bu cihetle bazen olur ki ne mâzîden ne de hâlden tamamen hoşnûd oluruz. Tabi'atın gösterdiği hakikatlerde vâcibü'l-izâle birçok kusurlar ve noksanlar meşhûdumuz olur. Bu kusurları görmek için yorulmayız. Bu noksanlar açık saçıktır güzellik ihtiyacını duyarız. Bu hiss-i mehâsin-perest-ânenin kuvvet ve şiddeti ne derecede olursa olsun bu duyduğumuz beyhûde değildir. Güzellik ihtiyacı duygusudur ki birdenbire incilâ eden bir kuvve-i fikriyyeyi ikâz eder. Bu kuvvet zâten mevcûd olup ganevde bir hâlde bulunan kuvve-i hayaliyyedir. Bu kuvve-i ulviyyeyi güzellik ihtiyacı hiss üzerine biz yapamıyoruz. Diğer menşe hâlikimizden esâs mevcûdiyetimizden neşet eden kuvvetler gibi hayâl kuvveti de o dakikada bir denbire bî-dâr oluyor. Hayâle dâhilen ve bi'l-kuvve mâlik olduğumuz hâlde medâr-ı ikâzı olan esbâb-ı zuhûre gelinceye kadar farkında değil idik. Kuvve-i hayâliyye fa'âliyyetinin hiss-i cereyânı çok görmeğe muhtaçtır.

Ve mevcûd olan şeylerin de güzelini görmeye hayâl bu çok görmekten hâsıl olur. Bu sâyede inbisat ve tevessü'e bi'l-âhire kasvâ-yı merâtib-i kemâle vâsıl olur. Hasise-i ulviyye-i muhayyilenin ikdâmâtı tertîbât-ı vehîme ve hayâliyyeye masrûf olduğuna ve bu tertîbâtın keyfi bulunduğuna ve bir sebebe mebnâ olmayarak husûle geldiğine kâil olmamalıdır.

Bütün bu tertîbât ve ef'âlin a'mâkında arzû-yı hayâl ya'ni emel-i edebiyat yâhûd heves-i ulûm ve hakikat mevcûddur. Arzu olunan şey güzellik ise fikri iştigâl eden edebiyattır. Maksûd evvelâ hakikat ise esâs iştigâlât-ı fikriyye ulûm ve hükmiyyattır. Mühre-i sana't-kârân ile efâhim-i hükemânın tasavvurât ve tahayyülâtı tesâdüfi cereyân eylemez. Mûcib-i tahayyülât olan şeyleri ister bilsin ister bilmesinler ve bunu ister arzu etsinler ister etmesinler dâimâ şâ'ir olanlar bir hiss-i mehâsin-perest-ânenin bir zevkin, bir meftûniyyet-i san'at-cûyânenin. Hekîm bulunanlar ise aklının

ve tecrübe [s. 76] ma'lûmat-i müktesibenin sevk ve ilhamıyla iştiyak gösterdikleri sünûhâta nâil olurlar. Şu'arâ ve hükemâdan başka herkeste böyledir. Çünkü âlemde her ferd kendi nisab-ı akl u ferâsetine göre şâir yahud hekimdir. Binaenaleyh cümlesinin tasavvur ve tahayyülâtı bir maksada mübteni olur.

Tasavvur ve hayalatı öyle bir gözlük duygusuyla ve ilm-i heves ve merakıyla cereyan eylemez. İltizam eylediği bazı maksadlar veyahud bazı isti'dâd ve temâyülâtı olur ki tevehhümâtına intizam verir. Dağınık iken evhâm ve tasavvurât-ı ittihâd eder. Hatta uykunun devam ettiği müddetçe infi'âlât ve ihtirâsât zamanlarında ruh bütün bütün mukayyed bulunduğu ve perişân kaldığı hâlde bile kuvve-i hayâliyyenin mahsûlü olan efkârda bir nev'-iintizâm ve insiyâk görülür. Dâima bir hiss ve emel-i nâfiz kalır. Bu emelin kanunu tahtında efkârda düzelir. Bir sıraya girer. Yalnız o hâlindeinsan kendisine mâlik olmamak hasebiyle tertibât ve teşebbüsâtta bir yabancılık, ümit olmayan bir garâbet vardır. Bu fırsattan istifâde ederek şu mülâhazayı beyan edelim.

Şu'ûr ve hâtıra ve her türlü şekl ve surette olan müfekkire gibi kuvve-i hayâliyye dahi tevessü' ve tekemmülünde bir birinden farklı olmak üzere iki hasse irâ'e eder. Bazen henüz fiile başladığı esnâda tekemmül gösterir. Bu hâlinde hayâl sarf-ı tabi'î olarak cereyan eder. Hayâlinin fiiliyyat-ı ibtidâ'îyyesi te'emmülsüzce ve kendiliğinden gelen bir teşvikin neticesidir. Birden bire zuhur eder. İlham-ı tabi'at ile bulur. Ve ruhun faaliyyetini hiss-i idâre edemediği hengâmında tecellî eden hâller gibi kuvve-i hayâliyyenin feyzân-ı asârı dahi bu sırada kemâliyle meşhûd olur. Kuvve-i hayaliyyenin bu esnâda hâsıl eylediği sünûhâtı vüs'at-ı karihe, hakikat, i'tilâ, letâfet gib hasâil-i güzîde ile meşhûn bulunur. Ekseriyyet ile tabi'atın sadeliği içinde yaşamak cihetiyle mütemeddin milletlerden ziyâde muhâfaza-i zindegi ve civani eden kır ve sahrâ âlemlerinde yaşar insanlar arasında servet-i hayâliyye mâlik öyle kimseler vardır ki asârındaki feyz-i şa'sa'aya baktıkça insan-ı mebhût kalmamak kâbil değil. Bu yoldaki mahsûlât-ı hayâliyye kendiliklerinden meydana çıkarlar. İnsan öyle okumak kuvvetiyle kâinatın şu ziynet-i veleh-efzâsına bakınca fikr ve vicdâna birdenbire bir takım âli fikirler sünûh eder. Sünûhat-ı fikr ve vicdân-ı aklın mîzân ve müktesebât-ı ilmiyyesinde tartılmağa başlayınca necâbet-i asliyyelerini gâib etmeye başlarlar. Fakat insan öyle kâinatın kanunları üzerine uzun

müddet tettebbu'at ve mütala'ât icrâ etmeyip de yalnız hâlikinin havf ve kahr-ı azametiyle kalbi dolu olduğu hâlde bütün bu cemâl sîmâ-yı hilkate bakacak olur ise mazhar olacağı sünûhat-ı vicdâniyye kemâl-i nezâhat ve safveti hâizdir. Bunun için genç ve kuvvetli fikirlerde zarâfet-i tahayyülât, asâlet, tasavvurât daha ziyâde âşikârdır. Bazen dahi kuvve-i hayâliyye şiddet ve savlet-i nev-civânîsini muhâfaza etmekle beraber sevk-i tabi'atın te'sîrâtı altında kalmaz. Hayâlâde serbestî müdâhale eder. Âsârında mülâhaza ve te'emmül-i nümâyân olur.

Ruh doğrudan doğruya gelen sünûhâtı telakkî etmekle iktifâ eylemez. Sünûhât-ı vârideyi daha ziyâde ölçü ile ve daha ziyâde sıhhatle tebdîl ve ta'bir, tahdid ve tevsî' eylemek için yedd-i a'mâlinde istediği surete sokar. Ruh-ı sünûhâtı bu yolda idare ve isti'mâl etmekle beraber asare-i hayâtiyye, zindegî-i bâkirâneyi ref' ve ta'bir-i sahîhle efkârı sarf-ı ilhâmâtan temyiz eden hasseleri kendisinden nez hâlleyler. Rûh-ı sünûhât-ı vicdâniyyeden bu ulvî hasseleri izâle eylediği hâlde buna mukâbil olmak üzere sünûhâta her türlü fasahat ve belâgati bi'l-cümle vuzû' ve sarâhati ve tamamîyyet ve zarafeti bahş eder. Hâsılı medenîyyet asâr-ı galebesini bunlarda icra eder. Ruh fitrat-ı basite-i sünûhâtı terbiye ve tehzîb eder. Terbiye ve idâresi altına aldığı sünûhâtı bütün bütün mahv etmeksizin ta'dil ve zaaf ve fûtûre dıçar eylemeksizin idâre ve tanzîm eyler ise kendisi için ne büyük sa'âdetdir! Ruh buna muvaffak olur kuvve-i müfekkiresinde şiddet-i fatânete mâlik olursa ise sünûhâtı ta'dîl yolunda sarf eylediği bu ikdâmâtı sayesinde âheng-i hiss ve aklın vukû ve hikmetin cilvecâhı olan bir takım mebânî-i fâhire-i hikmet ve edeb-i te'sîs eder ki şa'sa'a-i tecelliyyâtı azamet-i münazırı her zaman pâyidâr olur. Genç olan akvâm ve milelin şanlı zamanlarında ve hakikaten büyüklük hengâmlarında vukû'bulan mahsûlât-ı fikriyyeleri bunlar için örnektir.

Bu yolda olan âsâr-ı fikriyyede gençliğin âb u tâb-ı hayâtı ve sinn-i şeyhuhetin kemâli görülür. Binaenaleyhe mahsûlât-ı fikriyyelerinde bu iki türlü hasenin nişâneleri bâkîdir. Kuvve-i hayâliyyenin îzâhına dâir hâtime olarak denilebilir ki kuvve-i hayâliyye şu'ûr [s. 77]ve hâfıza gibi bir takım şerâit-i uzviyyete tâbî'dir. Bazı temâyülât-ı zâtiyyeye ve cemile-i asabiyyede vukû-bulan bazı tebeddülât-ı âriziyyeye sinn ü cins ve hevâ ve iklimden neşet eden diğer birçok esbâba göre kuvve-i hayaliyyenin derece-i tekemmül ve tevessü'âtı dahi değişir. Tevessü'ât ve

tekemmülât-ı hayaliyyeye mü'essir olan başlıca şey de okumaktır. Kesb-i hüner ve ulûmun hayâlin inbisâtındaki te'sîrâtı büyüktür. İrticâlât-ı edebiyeye esbâb-ı ahlakiyyenin te'sîrâtı kâbil-i inkâr değildir. Fakat böyle düşünmeden, uğraşmadan edîbâne söz söyleyebilmek kudret-i celîlesine asabın faaliyyet-i uzviyyesi dahi te'sîr eder.

Hit'am

Mekteb-i Mülkiyye-i Şahâne'den mezûn Mehmed Remzî

Bernar Palissy'den Mâbad

Bernar memleketinin âbu hevası güzel, toprağı mahsûldâr olduğu için tabi'attaki meyl-i sanat sebebiyle münfasıl olur idi. Fakat sanayi'in en âli ve en fâidelisi bu gibi efkâr sâhiblerinde takarrur eder. Bernar, erbâbı için ma'lûmât-ı mükemmele istihsâline icab eden zirâ'atı görünce o kadar mu'azzeb olur ve evvel derece hayret ederdi ki kendisinin şu mu'âmesi adetâ arzı ve hasılâtını her gün bozmakla müsâvîdir; bir nar-ı semâhat ve ihtiyât sâhibi garîb bir mugaddî olan arzın hiçbir sebebe müstenid olmaksızın dikip bozmaktan başka bir şey yapmayan cehele-i zirâ'ate karşı bir sadâ-yı efrîz çıkarmadığına ta'accüb ederdi. Bernar elde bulunan şeylerin fenalığını söylediği gibi bulunması lâzım olan şeylerin fevâidini isbât ve ta'kîb edilecek usûlün eşyanın maddî ve mantıkî tedkîkinden neşet ettiğini tasdik ederdi. Bernar'ın kitabı her ne kadar cemiyet-i zirâ'at için kapalı bir mektûb mesâbesinde kalmış ise de yine bunların içinde Bernar'ın meşûkâne nutuklarına tevfiq-i hareket edecek ve verilen ma'lûmâtı hıfz ile Bernar tarafından vücûda getirilen âsâr-ı terakkiyyâtı taklîd yolunda bir takım ameliyyat ile iştigâl eyleyecek birkaç erbâb-ı akıl bulunurdu.

Bernar tarafından bundan böyle îfâ edilecek ve ismi için mahv olmaz perişan te'mîn edecek olan müjdecilik vazifesine müte'allik ayın on vakit icrâyı edilmiş oldu. Bu san'atkâr kendi elinin emeğiyle geçindiği hâlde her şeyi pertev nâzır-ı dakikî ile nurlandırmak ve bunları icrâ-yı mütâlaât ve tahkikât maksadıyla seyr etmek isterdi. Bernar bundan sonra vakar ile muttasıf ulemânın acîb bir hata ve mudhik bir merâk derecesinden ileriye getiremedikleri ulûm-i tabi'iyenin şu'bat mütenevvi'asını

mevzû'-ı ittihâz ile yekdiğerini mu'akkib birçok keşfiyyât-ı icrâ edecektir ki bu keşfiyyât birer bârika-i zekâ olacaktır. Hatta Bernar'ın sözüne en inananların çoğu bile kendisini merâmını anlamaksızın istimâ' edeceklerdir. Fakat Bernar bu sırada o kadar esaslar vaz' ettiği zaman bi'l-âhire ukûl-i müsta'deyi kendisinin gösterdiği yola sevk edince yeni fenn bu esasların sâyesinde i'tibâr buldu. İşte bu vecihle Bernar, balçık ve taş hakkında yazdığı risâlelerde tuzun kavâ'id-i teşekkülünü keşf, gülden bahs eden kitâbında ilmü'l-arzın el-yevm tadrîs olunan esaslarını işâret, su ve çeşmelere dâir kaleme aldığı risâlede suların sath ve derûn arza cereyanının ve derâniyle muvâzenesinin hakîki usûlünü te'sîs etmiş kimyâ ve ma'deniyyât kitâbetinde tereküb-i ecsâmın kavâ'id-i asliyyesi tanılan kuvve-i câzibe ile iki cismin birbiriyle ittihâda olan meyli hakkında beyan-ı re'y etmiştir.

Bernar, tevsîf bildiren için çığır açtığı gibi müstehâsâtın esâsı hakkında bir takım fikirler neşr etmiştir ki bizim şimdi bahsü'l-müstehâsâtın kâffesi o fikirlerden münba'is olmuştur. Palissy, efkârını ibtidâ kitâbıyla neşr ettikten sonra daha iyi bir şey yaptı: Kendisini Paris'te ikâmet ettiği için keremiyet ve çini i'mâlindeki muvaffakiyetleri orada tevessü' ettiği gibi amelesi de saray kavvâli dâirelerinde çalıştığından bir gün Paris'te mecâlis-i umûmîyye tesmiye edebileceğimiz bir takım konferanslar teşkil etti. İşbu konferanslarda Palisyyi'nin risâlelerinde münderic olan mevaddın kâffesinden bahs olunurdu. Palisyy orada eskiden toplanmış bazı nevâdir-i tabi'iyeyi birçok seneler delil göstererek bir takım evsâf ve teşbîhâtı hâvi bulunan baligâne sözleriyle vüs'at-ı karihe ve muhâkeme-i şedidesine hayran olan sami'in-i muntehibe beyinde âlem-i mütebahhir ve üstâz külli şöhretine kesb-i istihkak eylemiştir. O vakitten i'tibâren yıllar hulûl ettikçe fenni de muzafferiyetlerini artırarak terakkiyyat-ı âtiyenin esbâbını istihzâra başlamış ve Palis'inin enzar-ı erbâbından olduğunu tasdik ettirir delâil ve imâret-i müte'addide husûle gelmiştir. El-yevm bizim en muktedir hocalarımız Bernar'ın [s. 78] kendine verdiği nam-ı vechle bu sade toprak işçisinin risâleleri müdericâtı zekâ-yı insaniyye şeref veren mükemmel ve nâ-kâbil i'tiraz bir takım nazariyyâtın esâs olmak üzere kabulde müttefiktirler. Fezâil-i garibe ve ciddiyyesine munzamm olan meziyyat-ı aliiyesi zahirhâne göre Bernar'ın son günlerinde esbâb-ı istirâhatını te'min etmeli idi. Fakat demiş idik ya! Bernar Protestan mezhebine şiddet-i arzu ile sarıldığından bu bâbda

derin ve mütemeyyin bir i'tikâd peydâ etmiş idi. Bu hâli kendisinin nihâyet habishânede bulunduğu hâlde vefât etmesine sebep oldu.

Hitam Mütercimi: Hacı Hasanzade Edhem

Makale-i Fennîyye' den Mâbad

Bunun delâili cümlesinden biri de: Bir iklim ahalisinin güzel, diğer iklimininkinin çirkin bulunmasıdır. Mademki iklimin teşekkülât-ı suriyyeye duhlü vardır ve mademki iklimin du-çar-ı tebeddülât olduğu da el-yevm hayat-ı beşere sâlik olmadığından şimâli Sibiryâ gibi kutb-ı şimâlîden bir nümûne olan mıntıkanın vaktiyle insan yaşatabilecek kadar hararete mâlik idiği daha yakında orada bir Rus seyyahı tarafından keşf olunan insan iskeletlerinden anlaşılması ve- emsâliyle müsbettir; erbâb-ı fennin infâz-ı fikr edebildikleri hakayık-ı maziyyenin sıhhatine kâil olmak, hakkı teslim etmek demektir. Ebnâ-yı beşer yalnız şeklen kesb-i tekemmül etmemiştir; meftûr olduğu akl ve iz'ânca iktisâb-ı kemâlât eylemiştir. Buna da delil olmak üzere: ebnâ-yı beşer âlât-ı cidâliye ve edebyat-ı sâireye lüzûm görmeleriyle bunları ilk def'a taştan yaptıkları hâlde bu uğurda tunç ve demir keşf ederek ma'den-i mezkûre namlarına koca koca devirler açmış oldukları gösterilebilir. Çünkü meydanda bulunan bir ma'denin hizmetini tevsi' etmek her günkü sa'yın netice-i fa'âlânesi ise de toprakta evvelkinden daha elverişli bir madde keşf etmek ya'ni âlem-i beşeriyyeye gâibten bir hâdim daha bulmak, şüphesiz akl ve zekâ için berâ't-ı terakkîdir. Uzağa gitmeyelim: (Alüminyum) madeninin kâşifi mi, yoksa o madenden dâire-i isti'mâlini tevsi' yolunda gemilere bandıralar ve hatta gravatlar yapmağa kalkışanlar mı daha zekîdir?

Mehmed Mecid Alâeddin

Vazîfe Ve Salâhiyet Meselesinden Mâbad

Esas madde i'tibarıyla salahiyet-i cezâ'iiyenin mahkeme i'tibarıyla ehemiyyet-i kanuniyyesi gayr-ı kâbil-i i'tirâz bir hakikat-ı kanuniyye ise de, ancak taharriyyat,

ta' kibât, tahkikât icrâsıyla mükellef olan zâbta-i adliye ile müdde'î umumîlere tahkikât hâkimleriyle heyet-i ithâmiyyeye teşmili câiz değildir. Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyyenin sekizinci maddesinin suret-i umûmiyye ve mutlaka da bahş eylediği iktidâr ve salâhiyyete istinâden zâbta-i adliye me'mûrları bi'l-cümle cerâimi taharri ve delâilini cem' ve zabt ile mürtekebler beni aâid olduğu muhâkim-i cezâiyyeye teslim etmeğe me'mûrdurlar. Müdde'î umumîler, zâbta-i adliyyeye ta'alluk eden vezâif-i kanuniyelerinin hengâm-ı icrâsında her nev'-i cerâimi ta'kîb etmek vazifesiyle mükellif olduğu gibi müstantıklar dahi kezâlik bi'l-cümle cerâim hakkında icrâ-yı tahkikâtle netice-i tahkikât ve ahvâl-i müstahsile üzerine cürm-i vâkı' hakkında lüzûm veya men'-i muhâkeme karnâmesi tanzim ve itâsına me'zûn ve heyet-i ithâmiyye bi'l-cümle ef'âl-i memnû'anın nev'-i kanunisini takdir ve ta'yîn ile salahiyyetdar olan mahkemeye tevdî'-i da'vaya me'murdur.

Resimlerimiz

İzmir Mekteb-i Sanayi-i

İzmir Mekteb-i Sanayi-i'nde on beşi Rum mütebâkisi müslim olmak üzere iki yüz on talebe mevcûddur. Mesarif-i seneviyyesi iki bin beş yüz Osmanlı lirasından ibâret olup bunun karşılığı İzmir belediye dairesinin senevî sekiz yüz liraya bâliğ olan yüzde ikisi ve balçık hâvi ilicesi icrâsı ve emlâk-ı sâire icârâtıdır. Müddet-i ta'lîm üçü ibtidâ'î dördü Rüşdü olmak üzere yedi senedir. Dört mu'allim ve her sınıfa bir usta ile lüzûmu kadar mu'âvin vardır.

Kunduracılık, marangozluk, terzilik, çulhalık, kazırcılık, çorapçılık, kalıçacılık, dökmeçilik, müretteblik, mücellidlik, sanatları tahsil ve şâkirdâna muktedir mu'allimler tarafından musiki dahi ta'lîm edilir. Şâkirdân asker usulüne tevfi ken bölüklere taksim edilmiş ve ta'lîmât-ı dahiliyye ile idâre edilmekte bulunmuştur.[s.79]Şâkirdânın ma'lûmat-ı müktesibelerine ve derece-i terbiyelerine vâkıf olanların mekteb müdürü ile mu'allimefendilerin himmetlerine takdir-hân olacakları şüphesizdir.

Geçen Nüşadan Mâbad

Bladen — Onun taksitinden kurtulmak mümkün mü? Dâimâ para ister. Sus, işte yine kapı çalınıyor. Giriniz.

Dadular — Evet kapı çalınıyor ya! Güzel bir sebep için! Şimdi yirmi frank almışınız uşağınız bana haber verdi. Bana şimdi para vermeli yoksa...

Bladen — Para mı? Ne parası?

Dadular — Ne parası mı? Şimdi anlarsın (cebinden bir kâğıt çıkarıp okur) kunduracı dadılara Mösyö Bladen 'in borcu: Bir çift çizme ta'miri için 6 frank bir çift fotin 14 frank bir çift iskarpin 12 frankı bir fotin ta'miri için iki frank cem'ân yekûn 36 frank.

Bladen — Merhamet ediniz efendim. O adam ancak bir müşterinin yüzünden karnını ilk def'a olmak üzere güzelce doyurmuştur. Artistliğim hakkı için elime ne vakit para geçerse evvelâ size vereceğim. Eğer müsaade ederseniz resminizi parasız çıkarayım.

Dadular — Parayı verseniz iyi olur ama! Peki, kabul ederim. Fena bir fikir değil. Parasız olursa çıkarınız fakat on gün sonra parayı vermeli ha! Bir az beni bekle tuvaletimi yapayım.

Bladen — Mösyö Dadular buna hâcet yok, nasıl isen resmini öyle çıkarayım bu hâlde resim sana daha ziyâde benzer.

— Pek doğru, lakin resmimi çizmediniz iken aldıracağım, şimdi gidip gelirim. (Çıkar)

Yedinci Meclis

Evvelkiler

Dadular — Elinde bir çizme olduğu hâlde bir iskemleye oturur. Elinde bulunan çekici bir düzine çizmenin altına urarak: İşte bu vaziyet güzel değil mi? Güzel ama hareket etmeyiniz (Bladen odadan çıkıp beş on dakika sonra bir şası ile gelir.)

Dadular — Mösyö Bladen, çekiç ve bezimi falan göstermelisiniz ha? Yüz sene sonra ahfadım resmi göreceğ olurlarsa dedemiz boş gezenin baş kalfası değil mahir bir kunduracı imiş desinler.

Bladen — Şüphesiz, dikkat ediniz başlıyorum. Dadular, iki eli ile çizme dikermiş gibi bir harekette bulunur)

Dadular — Şasiyu makineden çıkarıp labaratuvara gider biraz sonra elinde bir resim olduğu hâlde gelir.)

Bladen — Ah Mösyö Dadular, size kıyıdanmayınız demiştim.

Dadular — Kıyıdansom nasıl olur? Sonra kunduracı olduğum nasıl belli olacak.

Bladen — Resminizi bir daha alacağım lakin bu def'a hiç kıyıdanmamalı ha!

Dadular — Hayır bu def'a hiç kıyıdanmayacağım. Çizmenin altında bulunan çiviler gibi hareketsiz bulunacağım ah resim ne güzel bir sanat imiş. Yarın ölecek olursam dostlarım resmime müraca'atla beni hatırlayacaklar. (Bladen koynundan resmi çıkarır)

Bladen — İşte resminiz Mösyö Dadular size ettiğim uygunsuzluklardan dolayı beni afvedersiniz ya inşallah yakında borcumu kâmilen îfâ ederim.

Dadular — İki def'adır aldatıyorsunuz. Üçüncüye aldanmam onun için ona göre hareket etmeniz lâzımdır.(Dadular çıkar)

Bladen — Ay yine kapı uruluyor. Siz de giriniz bakalım.

Sekizinci Meclis

Evvelkiler Ve Bâdehu Felvie

Felvie — Tabakları almağa ve pusulayı takdim etmeğe geldim Mösyö Bladen.

Bladen — Nasıl pusula?

— Şimdi yediğiniz yemeğin pusulası yediğinizi inkâr mı edeceksiniz.

Bladen — Size o sefil Rapne yemek parasını vermedi mi?

— Hayır, dostum yemin ederim ki bana para vermedi.

Bladen — Kaç para borcumuz var bir kere kesab edelim.

Dadular — Hesap kolay, bir tavuk 3 frank üç pirzola 5 frank üç şişe şarâb 4 frank bir az da etmek (ekmek) 1 frank işte bu kadar.

Bladen — Ben yemek parasını Rapne'ye verdim. O size vermemiş şimdi de para yok.

Dadular — Rapne'ye parayı vermiş vermemiş bana ne ben şimdi paramı isterim, Mösyö Bladen.

Bladen —Ellerini ceplerine urarak: görüyorsunuz ya! Para yok. İsterisen senin ve çocuklarının resimlerinizi çıkarayım bununla ödeşiriz olmaz mı?

Dadular — Çoktan beri çocuklarıma bir fedâkârlık etmeği kurmuş idim. Lakin [s. 80] Hepimizin bir arada resmimizi çıkarmalısınız. Resim güzel olmalı ma'lûm ya! Beyaz elbise beyaz takye ellerimizde matbah edebâtı bulunacak şimdi gidip çocuklarımı getireyim. Sen makineyi hazırlayadur. (Çıkar.)

Dokuzuncu Meclis

Bladen, Felvie'ye beş aşçı çırağı altısı da aşçı kıyafetinde olup Felvie'nin bir elinde matbah bıçağı diğer elinde büyük bir çatal, Nikola'nın elinde ızgara, Filipin'in elinde kepçe,

Antua'nın elinde süzgeç, Narsis'in koltuğunda bir tencere, Timelyo'nun elinde bir kaşık. Felvie beşimizin yüzü görünmeli ve bir de ben ortada bulunmalıyım.

Bladen — Baş üstüne MösyöFelvie.

Felvie — Haydi çocuklarım, asker gibi diziliniz, Nikola ızgarayı yukarıya kaldır. Filipin sen de kepçeyi sol eline al. Antuan sen de süzgeçi biraz eğri tut, Narsis, evladım sen de tencereyi koltuğuna al bakayım. Ey baba Felvie'nin dirâyetli oğulları!

Bladen şasi ile içeriye girerek:

— Görülmeğe seza bir grup! Hakikat güzel bir vaziyet almışsınız!

Felvie — Böyle çıraklarım varken ne kadar iftihar etsem azdır. Nikola tavada güzel balık oynatır. Timelon da kurbağa çorbası pişirir.

Bladen — Dikkat ediniz başlıyorum hiç hareket etmemeli ha!

Felvie — Narsis oğlum bir onun sıradan dışarı çıkmasın!

Bladen — Susunuz MösyöFelvie. İşte başlıyorum (çuhanın altına girer)

Narsis — Şimdi çıkacak mı?

Felvie — Sen ne vakit sesini kesersen sus be resmi lakırdı söylüyor çıkartacaksın.

Narsis — Öyle istemem baba.

Felvie — Oğlum susacak mısın? Yoksa! Tuhaf bezur ile resmini lakırdı söylüyor çıkartacak.

Bladen şasiyi mahall-i mahsusuna götürdükten sonra bir resim ile avdet edip: İşte resminiz MösyöFelvie beşiniz de beraber ne güzel gurup oldu!

Felvie — Ne kadar da benzemişim bak ben ortadayım Filipin de solumda hayır yanıldım bu Timelön imiş.

Timelön — Hayır baba, ben bu değilim şununla isbat ederim ki ben süzgeç tutuyordum. Bunun elinde tencere var.

Felvie — Ne zarar var. Eğer sen değil isen kardeşindir. Ben bu resmi büyük çıkacak zann ediyordum meğer pek küçük imiş. Haydi, gidelim de resminizi madama gösterelim. Allaha ısmarladık artist efendim. (Felvie çıkar)

Onuncu Meclis

(Bladen Yalnız)

Fotoğrafçılığın kazançlı bir sanat olmadığını anladım. Lakin zahmeti az pazardan pazara insan yüzü görüyordum. Babamın mesleğini tutmuş olaydım şimdi ceplerim dolu olurdu. Ne çare tahammül etmeli ona! Kapı çalınıyor. Bu def'a terzi gelmiş olmasın!

Meclis, Bladen, Ritorno, bir çavuş, iki kavas

Ritorno çavuşa — : Çavuş efendi üç aydanberi bir taksiti vermeyen Mösyö Bladen bu zâttır.

Çavuş bir ihtarnâme okuyarak: Mösyö Bladen zannediyorum ki...

Bladen – Okuduğunuz kâğıdın ne olduğunu biliyorum tefsire hâcet yok. Beni sokağa atabilirsiniz işte hem açım hem yatacak yerim yok! Edevâtımı satarsınız lakin hiçbir beş para etmez. Belki bu mu'âmelenizle gayur bir amele olmuş olurum. Kolay işten hazz ediyorum. İşte tenbelliğimin cezası: Sefâlet mahcubiyet açlık.

On Birinci Meclis

Evvelkiler, Antuvan

Antuvan —Yeğenim bu hâl nedir (Bladen amcasının boynuna sarılır) Bu neyi iş'ar ediyor. Bir muhassar ha demek sefâlet içindesin.

Bladen — Ah amcacığım sözünüzü hiç tutmadım.

Antuvan —Sana marangoz yahud çilingir ol dedim sözümü sem'-i i'tibâra almadın. Artist oldun! İşte inâdın ataletin neticesi böyle olur. Belki şimdi aklın başına gelmiştir. Ritorno'yu göstererek: İşte borçlarını şimdi tesviye ediyorum lakin marangoz olmalısın ha!

Bladen —Ah lutfkâr amcacığım, bundan böyle çalışacağım arzu ettiğiniz gibi yakın vakitte bir mahir marangoz ustası olacağım.

Perde iner

Hitam

Mütercimi: Emin Şükrü

“Ahenk” matbaasında tab olunmuştur.

3.6. Atıncı Sayı

Numara 6,20 Zilhicce Sene 1314(Cumartesi) 10 Mayıs sene 1313 {Birinci sene}

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrire mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Muharrir: Hüseyin Zâri

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

[s. 82]

Kısm-ı Edebî

Kasîde

Kapılıp köhne tefâhürlere kavm-i Yunan
Deşt-i pehnâ-yı tahayyülde olurken pûyân

Sevk-i cennetle silâha sarılıp etmişti
Bütün Osmanlılar kendine karşı coşan

Hamd-ı bî-hadd ki Hudâ mazhar-ı fevz etti bizi
Eyledi onları üftâde-i renç-i hüsrân

Olmasın mı bize mağlûb kirve husemâ
Kerem-i hakla bulur sâhib-i hakk emn ü âmân

Rehber-i sulh ve cedel onlara fikr-i mağşûş
Bize destur-ı âmel hükm-i sahîh-i vicdân

Neydi evvelki tasavvuruna bu makhuriyyet
Güler elbette bu hâle kim olursa nigrân

Gördü Osmanlıların hamle-i şâirânesini
Hasmımız olsa revâçtabe-kıyâmet-i lertzân

Biz o merdân-ı dilirîz ki kalır hayrette
İktihâm-ı zafer-endûz yetze âlemiyân

Biz o erbâb-ı cihadız ki eder bir demde
Dehşet-peykerimiz düşmeni bî-tâb u tuvân

Ser-a'dâiyye düşer sâika-i kahr-ı Hudâ
Tig-i bürrânı çekip her ne dem etsen cevelan

Mundan kurtulamaz düşmen-i bed-tıynetimiz
Yağsa her lahza semâdan yere âb-ı hayvân

Cenk edip ölmeği ömr-i ebedî add ederiz
Ölemezsek ölürüz fart-ı kederden her ân

Vakt-i heyecânda görüp savlet-i şîrânemizi
Kahramanân-ı ümem oldu ser-a-ser hayrân

Ölürüz hakk diyerek vâsıl-ı ser-menzil-i fevz
Bize bir bedd-rikkâ-i râh-ı hüdâdır Kur'ân

Bizi şayeste-i takdîr görür elbette
Kasr-ı feirdevs-i mu'allâda habîb-i yezdân

Havfdan sâlim olur kalbi ilahîyûnun
Olamaz hakkı bilen düşmen haktan tersân

Âteş-i pür-eser-i zulmet-i hestî ne demek
Ayn nûr etti bizi pertev-i mihr-i îmân

Hangi Osmanlı ise vâris-i şân-ı ecdâd
Hakk için canını bin cân ile eyler kurbân

Başka bir cezbe ile eyledi ervâhımızı
Âşık-ı nûr-ı ezel bizdeki feyz-i îkân

Bize meydân-ı gazâ ravza-i cennet görünür
Can verirken oluruz fart-ı safâdan handan

Mürg-i hâil olamaz hâil-i azm-i ciddî
Bizde vaktâ ki eder hun-ı hamiyet-i galeyân

Göremez havfı revâ râh-revân-ı cennet
Sâha-i cenkte binlerce revân olsa revân

Kükreyip şîr gibi askerimiz şiddetle
Cîş-i adâya kılıçlarla hücûm ettiği ân

Savt-ı ra'dî kim eder galgale-i ya Kakhâr
Baraka dehşet res olur tâ-beş tig-i bürrân

Düşmenin her neferi ayn-ı hizber olsa dahi
Ân ve ehadda eder satvetimiz rû-gerdân

Olur, Osmanlıların şa'sa'a-i şimşîri
Dem-i heycâda hicâb-âver-i mihr-i tâbân

Bizi i'lâ ederek avn-ı ilâhisi ile
Etti a'dâmızı Allah esir-i hezelân

Bârekallah zehî cünd-i gazanfer-i tıynet
Bârekallah zehri lutf-ı Hudâ-yı mennân

Bu füyûzâta sebep pâdişâh-ı âlemdir
Ki odur cümlemize lutf-u azîm-i sübhân

Sığamaz rütbe-i iclâli ukûl-i beşere
Görmedi görmeyecek mislini çeşm-i devrân

Akl u hikmette felâtun olamaz manendi
Şân ı satvette de yok zâtına benzer hâkân

Mülk-i Yunan'ın alıp bunca mühim yerlerini
Eyledi mülküne ilhâk o mu'azzam sultân

Kalır elbette dem-i haşre kadar habîde
Yine olmazsa o demlerde advimiz yakazân

Dilleri öyle harâb oldu ki düşmenlerinin
Ba'd-ı ezîn her ne yapılsa olamaz âbâdân

Müjde-i ekberi işbu zaferin lâyıktır
Etse ervâh-ı şehîdânı ser-a-ser-i şâdân

Bu gazâ öyle gazâdır ki mücâhidlerini
Edecek mazhar-ı tebcil-i resûl-i rahman

Bu gazâ öyle gazâdır ki şehîdânı için
Oluyor gökte melekler bile hep rahmet-i hân

Etti tebdiri ile devleti i'lâ bu kadar
Yaşasın tâ-be-kıyamet o şeh-i âlişân

Dembedem sâye-i lütfun da te'âlî ediyor
Şeref-i devlet-i câvid-i müşeyyid-i erkân

Gonce-i kâmımızı açdı bizi şâd etti
Bağzâr-ı millî görmesin âsîb-i hazân

Taht-ı âliyye şeref-bahş-ı cülûs olduğu dem
Geldi dünyaya tarab gitti gumûm ve ahzân

Bu inayetler için zât-ı kerem perverine
Ne kadar arz-ı teşekkür edilirse şâyân

Feyz-i bî-haddir o derya-yı muhît-i keremin
Olamaz mertebe-i cûdî muhât-ı ezhân

Eyledi âlemi sîr-âb-ı zülâl-i keremi
Oldu baştanbaşa müntekşi ebnâ-yı zaman

Ne şerefdir bu ki başevk uhulûs-ı kâmil
Böyle tevsîf ediyor zâtını âlem her ân

Mazhar-ı avn-ı Hudâ menba'-ı ihsân u atâ
Müşerri-i mihr daha şâh-ı mu'allâ-ı unvân

Nâsır-ı dîn-i Hudâdır o şehinşâh-ı ferîd
Bu duâyı edelim safvet ile vird-i zebân

Ömr ü ikbâlini efzûnter ede Rabb-ı kerîm
Diyeler haşre kadar zâtına sultan-ı cihân

Tokâdizâde M. Şekîb

Edîb-i zî-iktidâr Yenişehirizâde izzetli Hâlit Eyyüb Bey Efendi tarafından ihdâ
buyurulmuştur.

Muzafferiyât-ı Osmaniyye

Râyet-i Osmaniyyan-ı müvecceh-nümâ, müjde ber
Lerze verir düşmene tiğ-i celâdet-i eser
Âleme hayr-ı tefekkün-i satvet-i milliyemiz
Her birisi askerın şânlı bir er oğlu er

Şâhid-i feth ü zafer etti tecelli bize
Vermiyor Osmanlılar düşmana bir hatveye
Leşker-iidâd bütün kahr oluyor nevbetü
Şânlı zaferler kazanmaktadır Osmanlılar

[s. 83] Her yiğit Allah diyor, topları ürpertiyor
Bu şeca'ndan adv etse revâdır hazer
Avn-i Hudâ eyledi milleti ihyâ u şâd
Nur-i meserretle hep nâsiyeler Şule-ver

Eyleyelim sad-hezâr fahr ile i'lâ-yı hamd
Her gün alınmaktadır neşvefezâ bir haber
Feth-i Çatalca bizi etti yine şâdımân
Semt-i gazâdan bugün “geldi nevîd-i zafer”

4 Zilhicce sene 1314
Yenişehirizâde Hâlit Eyyüb

Askerlerle!

Lem'â seyf-i cânêr bâgezden
Titriyor karşınızdaki düşmen
“Allah Allah” sadâ-yı ulvîsi
Uzuyor cünd-i hasma ra'şe-figen

Kalsanız da şehîd-ı gabrâda
Sîtiniz lâ-yemût dünyada
Fahr ederler sizinle ey gazât
Şühedânızda dar-ukbâda

Bir cihette edince rezk-i hiyâm
Bilipdir çehrenizde şevk ü giram
Kalb-i millette yükselir her an
“Kesrallahu nusretü'l-İslâm”

Size vermiş besâleti mevlâ
Bunu teslîm eder bütün dünyâ
Başka bir hâna var mıdır hâcet?
İşte makhûr u münzehim-i i'dâ

Zafer ve fethe tab'ınız meyyâl
Başka millette var mı böyle hisâl?
Ettiğiniz kahramanca her yerde
Düşmanı bir hücûm ile pâmâl

O ne yevm-i nişâttır ya Rabb!
Koca sahrâ dilâverân ile hep
Mevcelenmekte bahr-ı cûşânveş
Saff-ı i'dâ ise harâbe-i teb

Bir taraftan gelir sadâ-yı zafer
Hiss-i şadı kulûbü mest eyler
“Yaşasın padişahımız” savtı
Yükselir âsumân u arşa kadar

Kalbinizde şekve ve satvet ü şân
Bir cebeli vedi'a-i yezdân
Sizdeki gayret ü şecâ'ate hep
Biz değil, cümle halktır hayrân

Ne tarafta görünse Osmanlı
Kalıyor bî-mecâl Yunanlı
Nusret-i Hakk size karin olsun
Görünüz böyle bin zafer-i şanlı

Böyle savlet olunca sizde bedîd
Olur, i'dâ bütün bütün nevmîd
Biz ise bu zaferle ey gazât
Eyeleriz her tarafta şevk ile ıyd

Yenişehirizâde Hâlit Eyyüb

Ferâgat-ı Âşıkâne

Kalbime mûris-i ekdâr değildin evvel
Yâr idin hâtırına bar değildin evvel

Bu gönül kırmayı bilmem sana kim öğretmiş
Böyle gaddar, dil-âzâr değildin evvel

Aşk-ı pinhânımı halka bugün i'lân ettin
Sâde dil, nâşir-i esrâr değildin evvel

Dostu, düşmanı fark eylemiyorsun şimdi
Kâbil-i hile-i ağıâr değildin evvel

Hangi şeytân seni iğfâl eden, ey bîçâre
Tâbi'-i maksad-ı mekkâr değildin evvel

Yâr ciddiyet idin, tâlibe-i hikmet idin
Zîb-ı sûveriye heveskâr değildin evvel

Aşkıma mâl-i rakîbi yeni tercih ettin
Derr ve dinâre pür-sitar değildin evvel

İzzet-i hüsnünü hıfz eyler idin hânende
Sahn-ı teşhirde devvâr değildin evvel

Şems idin, merkez-i ismette mekîn olmuş idin
Rûz u şeb-i meh gibi seyyar değildin evvel

Şiirler yazmış iken ben seni medh etmek için
Yine meşhûr, bedidar değildin evvel

Naz edip ruyunu benden bile seyt eyler idin
Meşher-i kâkül ve ruhsâr değildir evvel

Kıymeti, şân-ı emâli bu sene mahv ettin
Böyle bî-kâyd, hevâdâr değildin evvel

Dünkü gün ben seni “Bu Nûmarişe”de kendim gördüm
Perdesiz, şâhid-i bâzâr değildin evvel

Resm-i bî-rûh kadar şimdi hafif olmuşsun
Halka bâziçe-i enzar değildin evvel

Gâlibâ raksa seni arpa suyu kaldırıyor
Mâil-i âdet-i işrâr değildin evvel

Bâ’is-i fahrî idin duhter-i pâkizelerin
Câlib-i ta’ne-i ebkâr değildin evvel

Hâl-i şûhâneni herkes anıyor, anlıyor
Âleme mâye-i güftâr değildin evvel

Ba’dezîn sevmeyecektir seni Rüşdü, gerçi
Yar idin hatırıma bar değildin evvel

Ermenekli Hasan Rüşdü

“Şule”

Hazreti Rüşdü şu eseri ihsan etmekle hakkımızda tecdîd-i iltifât buyurdular.
Teşekkürât-ı hâlisânemizi ma el-iftihâr tekrar ederiz.

Gazel (Naziredir)

Sagan sama muzdarip az ah vah nebinem
Vakıf naşod an mah ki az in hâl hazinem

[s. 84] Der-ma'reke-i aşk-ı çenin-geşte em imrûz
Ferdâ ki kend-i fark-ı zehûn cevher-i tıynem

Serdâde-i şimşîr-i şeh-i aşkım ezîn-rû
Farig-i şidde-i kâr ki ve hald berrinim

Sermest-i çenin-i gerd-i merâ câm-ı muhabbet
Envâr o şedd-i şa'sa'a-i subh-ı yakinim

Sâki be gufem nezmî aşk-ı hakikat
Zân-ı rû ki der o nûr-ı ruh-i yâr binem

Ger merde şom kabrem ezân su be-güşâyed
Bâ şedd ki nehd-i paberem ân mâh-ı cebinem

Âtîf zedd ger-hâ-yı merâ sevd-u kez nedînest
Cüz-i nefis tebhkâr-ı neşd sevr-i karînem

Me'mûrîn-i mülkiyye komisyonu hulefâsından İbnü'l-Hamdi Âtîf

“Şule-i Edep”

Muvaffakiyet-i edebiyânelerini tebrik ile tevâlî-i lütfunuza intizar eyleriz.

Bir Nazım

Ah ey ateşlika bu hâlinle
Kıble-i âşıkân-ı simâsın

Nîr-i pür-ferd lâlinle
Âlem-i hüsne feyz-bahşâsın

Tâ beş cevher-i kemâlinle
Mülkü'l-adna gıpta-efzâsın

Mürdeler cân bulur makâlinle
Mazhar-ı feyz-i pâk-i İsâ'sın

Nurlar yağdıran cemâlinle
Rûşenâyı fezâ-yı dünyâsın

Bir cevân-ı melih-i yektâsın
Sendeki dîde ey melek-simâ

Mütecesim-i melâl-i sevdâdır
Bî-şek ol yâl ü bâl-i bî-hemtâ

Sana ihsân-ı hâs-ı mevlâdır
Seni hakbeyn olan sever zîrâ

Nur-ı Hakk-peykerinde peydadır
Şâir olmaz mı behre-dâr ilâ

Yoluna ölmeğe müheyyadır
Sana hayrân olup da der şu'arâ

Tal'atın reşk-i hüsn-i havradır
Şiir-i zî-ruh işve manasının!

Diğer

1

Yine bir hazan âşıkâne bana
Veriyor şevk-i nâle perdâzı
Yine çekmekle inlerim hayfâ
Sitem ü cevr baht-ı nâsâzı

2

Devr- feryâd-ı andalibte âh
Ağlıyor dil-i misâl-i ebr-i bahâr
Yine kopmakta nâle-i can-gâh
İnfirakınla candan ey dildâr

3

Beni mânend-ı kays-ı âvâre
Gâh Sahrâya sevk eder kederim
Bakarım ruh-perver-i ezhara
Seni yâd eyleyip figân ederim

4

Gâh ta'dîl için melâlimi ben
Ederim azm-i meyinde ammâ
Olur, içtikçe beyne sûz-ı efgan
Hâl-i nev-midî-i dil-i şeydâ

5

Hicr-i cân-sûz-ı yâr ile her ân
Muztari, bdir revân-ı gussa verem
Olurum gizli gizli eşk-efşân
Düşünürken, dûd-ı sitem içe serim

[s. 85] Çektiğim mihnet âh-ı hem vâre
 Beni cüyende-i mezâr ediyor
 Felek-i bî-zamân-ı gaddâra
 Şimdi her zerrem inkâr ediyor!

Muhyiddin

Gazel

Hûn-rîz-i perestîdesi me'lûf-ı cefâdır
 Âvâre gönül nâle-zen-i derd u belâdır

Bir zerresi dünyayı yakan âteş-i sevdâ
 Kanun-ı derûnumda yine şule-i nümâdır

Ben hasta-i cân bir leb-i hicrân-ı nigârım
 Derd dilimi sanma pezîrâ-yı devâdır

Bir bülbül-i âteş-dem işkeste pürüm ki
 Nâlem heyecan-âver-i erbâb-ı hevâdır

Bir geşte-i aşkım ki ne dem etse beni yâd
 Cellâd-ı kazâ mâil-i efgân u banadır

Bir şûhâ isterim ki gülistan-i cemâli
 Cûşîşine envâr-ı tecellî-i Hudâdır

Ebrusu belâ-yı dil u cân gamzesi hûn-rîz
 Müjgânı ise hem eser-i tîr-i kazadır

Gül gonce-i envâr-fişân lebi her bâr
 Hurileri sûzende-i aşk etse revadır

Bir rûh-ı musavversin ey âşûb-ı cihân kim
Cânım gibi bin cân sana her lahza fedadır

Râhat bulayım der isen ol rehrevi Muhyî!
Ancak âdem-i âbâd bu gün câ-yı safâdır.

Diğer

Gonce-i kâmım açılmaz gülistan ağlar bana
Zahm-dâr-ı hâr-ı ye'sim bülbülân ağlar bana

Bahtıma ağlar gibi çağlar sular, mürgân ise
Gûş edip ah u figânım an-be-ân ağlar bana

Çâk çâk mihnetim feryâda yoktur tâkatim
Hâlimi görse bütün halk-ı cihân ağlar bana

Katre-bâr olsa ne dem ebr-i latîf-i nev-bahâr
Zann eder divâne gönlüm âsumân ağlar bana

Muhyiddin

Muhyiddin imzasıyla gazetemize iki def'adır ihdâ-yı âsâr buyuran ve âsâr-ı makbulesiyle İstanbul gazetelerini de tezyin eden şâ'ir-i zî-iktidâr arz-ı takdir ve teşekkür ederiz. Kendilerini tanıttırmaya tenezzül ederlerse teşekkürâtımı tezâyüd edecektir.

Gazellere Dair Bir Mütalaa'a

Vakta ki şiirin ma'nâ-yı hakikîsi sehâib-i keşîfe arasında kalmış meh-tâb gibi bir hayli zaman zellâm-ı mechuliyyet içinde nihan olduktan sonra şa'sa'a-i dil efruzuyla gözleri kamaştırmağa başladı. En parlak bir ma'nâyı âdi bir cinâsa fedâ edecek kadar lafz-ı perdâzlık.

[s. 86]

Ayaslug'ta [Selçuk] Âsar-ı Atiyya'dan Bir Parça

Merakına mübtelâ olan kudemânın meslek-i ma'lûmu erbâb-ı irfânın siyye-i i'tilâf ile muhtal olan kuvve-i temyiziyyesini bir hayli zaman tağlit edebildikten sonra edebiyat-ı Farisiyye'nin gulve-ı misâl olabilecek mübalağatına takliden bir takım acîb fikriyye vücûda getirmekten hiçbir faide muntarız olmadığı için hâiz olduğu kıymeti bir daha kazanamadık üzere zâyî etti. Şiirden maksad hakikîne olduğuna vâkıf olanlar indinde heyet-i umûmiyyesiyle şâyeste-i tahsin ve taklid görülmesi muhtemel olmayan edebiyat atikemizde fi'l-hakika bugün de ziver-i muhafaza-i übedâ ve cidden müstelzim-i takdir-i kudemâ olabilecek birçok bedâyi'-i şiiyyeye tesâdüf edilebilir ise de o gibi bedâyi'in ekalliyyette kalması ve ekseriyyâ onların da muktezâ-yı hâle, rûş-ı ifâdeye mugayir-ı ebyât arasına sığıştırılmış olması şu'arâ-yı sâfile hakkındaki takdirâtın ne mertebelere kadar îsâli lazım geleceğine dâir bir fikr-i sahîh peydâ ettirilebilir.

Şu sözleri söylediğim için nam-ı muhteremlerini lisân-ı ta'zîm ile yâd etmeğe mecbûr olduğumuz eslâf-ı izâma karşı zibendarazlıkta bulunduğuma hükm edilmesin. Şu'arâ-yı sâlîfe arasında bakılır, Nefiler, Nâbîler, Fâsihler, Nâhîfeler gibi birçok e'âzım vardır ki yetişilecek mertebelerden cidden âli olan tabi'atlerinin kuvve-i übeâiyyesiyle hazine-i ebediyyatımızı ile'l-ebed tezyin edebilecek eserler vücûda getirmişlerdir. Bu hakikat her vakit teslim edilir. Fakat onların muktezâ-yı asr olarak büyük bir kusurları vardır ki o da edebiyatta sevk-i tabi'iyye mütâba'at etmeyip de zamanlarında takdir-i ciddiyye müstenid olmayarak ri'âyet ettikleri tarz-i garîbi ta'kîb gayretinde bulunmalarıdır. Eğer onlar şiiiri sanatından ibâret add etmeyip de tazammuda ve ale'l-husus garra meyânda ihtisâsât-ı tabi'iyyelerine, temâyülât-ı kabiliyyelerine ittibâ etmiş olsa edilir, birçok divânlar dolduran ve nesre tahvil edildikleri zaman her beytin başka bir fikri, başka bir ma'nâyı mugayyir (not: metinde mugayyed) olması sebebiyle o erkân-ı edebî mahsûl-i kilik-i ma'arifetleri olduğuna inanılmayan şiiirleri bugün de şâyeste-i taklid görülebilecek bedâyi'-i edebiyeden sayılırdı. Eş'âr-ı kudemânın tensîk-i efkâr-ı lâzîmesini mer'î tutanlar indinde en ziyâde hedef-i ta'rîz add edilen kısmı gazellerdir. Edebiyata oldukça vâkıf bir kimse eski şâirlerimizin dîvânlarını açıp da muhtevâ oldukları gazellere

dikkat edecek olursa behemehâl dûcâr-ı ta'accüb olur. Zîrâ edebiyatımızın pek mühim bir kısmını teşkil eden gazellerimiz melân yekdiğerinin aynı denecek derecede birbirine müşâbih olmakla berâber ekseriyyâ kari'inde hiçbir hiss vücûda getiremeyecek kadar te'sîrsizdir. Fi'l-hakîka dîvânlarımızda fenn-ı nafiyyeye muvâfık olmakla berâber aheng-i selâsete misal olabilecek derecede selîs birçok gazeller görebilir isek de şâirlerin o gazelleri ne maksadla ya'ni ne ifâde etmek için yazdıklarını bir türlü anlayamayız çünkü her beyt başka bir fikri, başka bir hissi musavverdir. Söz söylemekten maksad bir merâm ifâde etmekten ibâret olduğu ve muhâverât-ı âdiyyede bile bu husûsa ri'âyet edildiği hâlde vezni, kâfiyyeyi, fazla olarak sanayi'-i edebiyeyi muhtevâ sözlerde ya'ni gazellerde o lâzime-i nâtikiyyetin nazar-ı dikkatten dûr tutulması ne kadar şâyân-ı te'essüf bir mübâlâtsizliktir. Kudemânın bir fikri ta'kîb edersek (not: metinde ederik) söz söylemek hususundaki müsâmahaları o derecededir ki bahârdan, gülden bahs edilirken bir nâ-puhteye tevcîh-i hitâb etmek gibi münâsebetsizlikleri hemen kâffesinde derece derece müşâhide edebiliriz. Hatta gazel-serâlıkta bi-hakkin pîşvâ-yı mütekaddimîn olan Fuzûlî-i sahn-ver bile her gazeli bir kalıp programın acı acı âhları, ciğer-sûz enînleri ile gönülleri fevka'l-hadd müte'essir ettiği hâlde nakâisden bütün bütün vareste add edilemez.

Tenvîr-i müdde'â için mesele-i adîde îrâdı pek kolay ise de teksîr-i sevdâddan ihtirâzen ondan sarf-ı nazar edildi. Teşbîhâta, isti'arâta gelince onlarda her gazelde yekdiğerinden cüz'î bir fark ile isbât-ı vücûd etmekte olduğu için cidden dâ'î-i kelâldir. Fi'l-hakika her zamân mazmun-ı nev bulmak mümkün olamaz. Buna lüzûm-i şedîd de yoktur. Bir şâirin pek de hayide olmayan sözlerle neşve-i muhabbetten veyâhud hüzn-i firkatten bahs etmesi hiçbir vakit dâ'î-i kelâl olamaz. Birçok latîf ve müessir şiirler gösterebiliriz ki melân birbirlerine müşâbih oldukları hâlde nâzımın derece-i hüsne, mertebe-i belâgatine göre kalbe her biri ayrı ayrı te'sîr eder. Tatlı bir tebessüm her vakit dil-nevâz, acı bir enîn veyâhud mesâib-dîde bir gözden düşen iki katre-i hunîn de her zaman cân-güdâz değil midir? İnsan bir tîr-i sabâhatin, bir nev-bahâr ismetin renk-i ruhunu şefkatlere, tülde yapılmış yaşmağını seher bulutlarına, kendisini semâdan nâzil olmuş bir meleğe bir periye pek çok def'alar teşbîh ettiği hâlde her def'asında bir nezâfet hiss eder ve ettirebilir. Yine öyle bir meh-pâreye çok kerre "Ruhum" diye hitâb eder de tekerrüründen[s. 87]

dolayı kendisi bir letâfetsizlik hiss eder ne de muhatabı. Fakat bu te'sîri ikâ' edebilmek için sözün hiss üzerine söylenmesi ve husûsuyla tensîk-i efkâra riâyet edilmesi şarttır. Bu şart mevcûd olmayıp da söz olsun diye söz söylenilir ve her beytte başka bir fikir, başka bir ma'nâ ifâde edilir ise te'sir aramak hata-ender-hatadır. Kezâlik her bî-cârenin ahı da "âh"dan başka bir şey olmadığı hâlde sızı hiss eder. İşte şiiirlerde bunun gibidir. Devr-i cedîd-i edebin hulûlüne kadar söylenilen gazellerin ekseriyyetle matlûb derecede meziyyet-i şiiiriyeyi hâiz olamaması hakikaten şâyân-ı te'essûf ise de lisânımızda ma'nâ-yı hakikîsine muvâfık şiiirler söylenmeğe başladıktan sonra yazılan gazellerimizin de tarz-ı cedîdin muhsinât-ı müslimesinden lâyıkiyla hisse-dâr olamaması daha ziyâde mûcib-i te'essûftür.

Bu günkü erbâb-ı nazm arasında birçok zevât görüyoruz ki şâ'irliğı yalnız gazel söylemeğe hasr ediyorlar. Bunlardan cidden muktedir bir iki edîb zevk âşinâ istisnâ edildikten sonra hep bildiğimiz usandığımız yolda gazel söyleyenler kalır ki şiiirleri ve daha doğrusu mevzun ve mukaffâ sözleri hasse-i te'sîrden külliyyen mahrûm olduğu için kâillerine şâir namını hiçbir vakit kazandıramaz. Güzel, ruhlu manzûmeler yazarak iktidâr ediblerine umûmiî şape şâhun eden üdebâ-yı hâzıraya gelince onlar da gazellerini diğer manzûmeleri kadar latf ve mü'esir olarak vücûda getiremiyorlar, bunu elbette kendileri de i'tirâf ederler. Acabâ bu kabahat gazel tarzında mı? Yoksa şâirlerde mi? Şüphe yok ki şâirlerde. Hâsılı gazelserâyân-ı zaman zevk-i âşinâyân-ı edebin bedâyi'-i fitratı, letâif-i muhabbeti, şedâid-i iftirâkı, ihtisâsât-ı milliyyeyi, mehâsin-i halkiyyeyi musavver-i manzûmelerimizdeki letâfete müncezib olduklarını mülâhaza ederik ya ona göre şiiir söylemeli veyâhud hem kendilerini ve hem heveskârân edebiyatı it'âb etmemek için ihtiyar-ı sükût eylemelidirler.

M. Şekîb

İzzetli Mustafa Nedim Bey Efendi tarafından irsâl buyurulmuştur:

Sevgilimin Bahçesinde

Şafak söktü. Uyanmaz mısın? Saba, saçlarını okşamak için goncaların arasında seni arıyor. Çiçekler, çemenler, jaleler ayaklarını takabil edemedikleri için mahzûn

oluyorlar. Her tarafta nur-ı letâfet leme'ân ediyor. Fakat ben bu levha-i bedi'âyı bir leyl-i muzlime mu'adil buluyorum. Ey kurretü'l-aynım! Bir kerecik olsun görün de bu menâzır-ı ulviyyeden hissemend-i şevk olayım. Seni gördüğüm, sevdiğim günden beri ruhum, kalbim, gönlüm bir ravza-i aşk kesildi. Ey zühre-i muhabbet! Senin için pek âli bir hâb-gâh-ı ihzâr ettim. Gel! Orada uyu! Bülbüller, çiçekler beni böyle mahzun gördükçe : “*Bu bed-baht kimdir?*” diyorlar.

Geçen gün şuracıkta oturmuş, levha-i gurûbu temâşâ ediyordun. Şems de vâlihânesini seyr ediyordu. Ben o günden beri güneşi kendime rakîb addediyorum. Rakîbim nerede ise zuhûr eder.

Başın için olsun uyan,
Gel seni ondan evvel ben göreyim.
Vakit geçiyor sevgilim!
Uyan da bülbüllerin:

Susalım seyr edelim gel yüzünü
İşte sultan-ı muhabbet geliyor.
Goncaların da:

Ebr-i pirâ-yı sihr olmuş o yâr
Secdeye varmış yolunda lâle-zâr
Dediklerini: Bir daha işiteyim.

Niyagara Şelâlesi

Tufanları, tuğyanları müstesna tutunuz: Su her hâlinde her manzarasında başka bir bedi'a-yı letâfet arz eder. İlbaharda zümrüdîn yapraklar, taze filizler, yeşil nebatlar arasından – yarı görünür yarı görünmez bir hâlde – süzülüp giden bir ırmakta... Ömrünün bir devrini tatlı, neşve-âmîz emeller, hayaller ile geçirdikten sonra âgûş-ı visâle atılan sevdâzedeler gibi azametli dağlardan, geniş, sebzîn sahralardan mürûr ve her dem yeşil bir renkte bulunan sükût çınar ağaçlarının hayal-perver sâyeleri altında hafif, hazîn bir hışıltı ile cereyan ederek en nihâyet bir denizin âgûş telakkisine atılan bir nehirde... Sükûnetinden başka cûş u hurûşundan yine başka bir letâfet hiss edilen deryâlarda; ummânlarda hâsılı suyun her hâlinde başka bir ulviyyet nümâyandır.

Oh! Dereler içinden beyaz, mücellâ kayalar çarparak köpüre köpüre bir mevki'-ârâma şitâb eden çaplayanın manzarası ne kadar ruh-i perverdir. Zümrüdîn vâdîleri rengârının sahaları dolaştıktan sonra yüksek bir yardan mütemâdi bir gümbürtü, muttarıd bir aheng ile sükût eden bir şelâlenin sahne-i dil-nişîn tabi'at üzerinde teşkil eylediği levha ne kadar nazar-ı pîrâdır! [s. 88] Bir şelâlenin muttarıd bir şarıltı ile etrafına elmas pareler gibi ceybân-ı âb saçarak, sükût ettiği mahalde suyu beyaz köpük hâline koyarak mütemadiyen cereyan eylemesini bir seyr ediniz. Dünyada bundan daha latîf bir levha-i tabi'î olur mu?

İnsan birçok menâzır-ı tabi'iyyenin letâfetinden bir bakışta istifâde eder, geçer gider, fakat bir çağlayanın, bir şelâlenin manzara-i dil-nüvâzına sathi bir nazar atf edip de yürü biyuren tasavvur olunamaz: Kim olsa o levha-i letâfet-âmîzin karşısında bir tevakkuf eder; kalbinde bir vech-i şâirâne, nazarında bir merkûziyyet gayr-ı ihtiyariyye bulunduğu hâlde epey bir müddet temâşâya, o sâmi'a-nüveaz şarıltıyı derin bir istiğrak ile dinlemeğe dalar...

İşte bu sebebe mebnidir ki Amerika'nın bir köşesinde teşelşül-rîz olan, Niyagara, bu gün dünyanın uzak noktalarından binlerce seyyahı sahne-i temâşâsına celb ediyor. Birçok cezbe-i perver gönülleri kürsî-i istiğrakına davet eyliyor.

Niyagara'nın Mevki'i

Niyagara, esâsen Amerika-yı şimâlîde kâin bir Nehrin ismidir. Şemâlî Kanada ile cemâhîr-i müttefike arasında bir hadd-ı fâsıl teşkil eden bu nehir Ehribiye ile Ontario göllerinden nu'bân ediyor. Nehrin tûlü 60 kilometreden ibâret olduğu hâlde bazı noktalarda arzı ziyâdesiyle tevessü' ediyor, farızâ Ehribiye gölünden çıkarken bir kilometre arzında bulunuyor, fakat ilerleyerek Büyük Ada: Lilgrand denilen mevki'e takarrub edince sular yayılıyor, on beş kilometre raddesinde bir genişlik peydâ oluyor. İşte o meşhûr Niyagara şelâlesi de bu mevki'den iki kilometre ötede husûle geliyor: Sular büyük ata'dan bu kadar uzaklaşınca Şavur: Keçi adaları denilen küçük cezirelere tesâdüf ederek müte'addid kollara ayrılır, bu adacıklardan geçince iki yüksek yardan derin bir uçuruma doğru şiddetli sükûta başlar, işte bu sebeple iki şelâle peydâ olur, bunlardan biri Fehr-i Aşvel: At nalı namıyla yâd olunur ki asıl Niyagara Şelâlesi'nden ibaret ve altı yüz metre kadar bir arza mâliktir. Diğeri de iki yüz elli metre arz ile sükût eden bir şelâle teşkil eder. Niyagara şelâlesinin gümbürtüsü tamam 60 kilometrelik ba'd mesâfeden işitilir. Bu şelâlenin üzerine âhiren bir asma köprü inşa edilmiştir ki sath-ı mâdan itibaren 82 metre irtifâ'ı hâizdir.

Niyagara'nın Tarihi

Avrupalılardan evvel bu muhteşem şelâleyi ziyâret eden Jak Karniye namında bir Fransız gemicisidir. Mumâu'l-ileyhün târih-i seyâhati 1538 sal-i milâdisine tesâdüf eder. Ba'dehu 1603 senesinde Şamplen isminde diğeri bir Fransız daha bu şelâleyi ziyâret ederek o havalinin ilk def'a olmak üzere haritasını tersim eylemiştir. Fransız heyet-i ruhbanıyyesi tarafından dahi 1648de cüziyyet (Raceno) Niyagara şelâlesi hakkında icrâ-yı tahkikâte me'mûren gönderilmiştir. 1679 senesi mevsim-i şitâsında İngiliz rehâbîn meşhûresinden Perhenpen suret-i mahsûsada Niyagara şelâlesine giderek bunun hakkında gayet güzel bir eser kaleme almış ve eserini bir İtalya-yı kebir kralı namına hediye eylemiştir. Hienpe'nin eserine i'lâve eylediği resminden anlaşıldığına göre şelâlenin şekl-i manzarası o tarihten biri şâyân-ı hayret bir surette tebeddül eylemiştir. Mumau'l-ileyhe eserinin bir tarafında şelâlenin o zaman 600 kademedden ziyâde irtifâ'ı hâiz bulunduğunu beyân eyledikten sonra diyor ki:

“Bu vâsi’ uçuruma hücum eden sular pek şâyân-ı hayret bir sûrette köpürüyor, kaynıyor; sadâ-yı ra’dden daha şedîd bir sûrette görülüyor. Cenûb rûzgârı vezâna başlayınca on beş fersah ba’d mesâfeden şelâlenin dehşetli şarılıtı işitiliyordu.”

Hepnen Niyagara’yı işte bu kadar büyük hayret-engiz gösterdiği gibi 1677’de suret-i mahsûsada şelâleyi ziyâret eden Baron Lahontan dahi bunun irtifâ’ını daha ziyâdeye çıkarıyor: 800 kadem yüksekliğinde olduğunu beyân ediyor. Fakat bu irtifâ’-ı müdekkînden Şarlo’nun beyân eylediği vechle 1700 tarihinden sonra -bir takım tahavvülât-ı arziyye neticesi olarak- fevka’l-âde tenezzül eylemiş ve el-yevm elli metre irtifâ’dan ibâret bulunmuştur. Nitekim o zamanlar şelâle tamamen at nalı şeklinde imiş, hatta bu sebeptendir ki ismine At nalı Şelâlesi denilmiş. Fakat el-yevm bu şekil de du-çâr tahavvül olmuştur. Niyagara’nın ahvâl-i mevki’asını tedkik için en son def’a resmen oraya giden zât-ı İngiliz erbâb-ı fenden ve Londra Cemiyet-i Kralîsi azâsından Mösyö Tendal’dır. Tendal, Niyagara’ya 1872 tarihinde giderek [s. 89]hayli müddet tedkikatta bulunmuş ve Londra’ya avdetinde Niyagara üzerine ayrıca bir kitâb yazmıştır. Mumâu’l-ileyhin bu eser-i mu’teberi Avrupa lisânlarının hemen kâffesine nakl u tercüme edilmiştir.

Yenişehirizâde Hâlit Eyyüb

Komşu Nine Hikâyesi Mâbadı

Sâlih o koca asker kemâl-i ciddiyetle annesini tesliyyete çalışıyor. Ağlama anneciğim yine gelirim terfi’ ederim daha râhat yaşarız. Para biriktiririm sana bir de ev alırım yollu ne güzel sözler söylüyordu. Komşu nine bunların hepsine lakaydâne bir tebessümle cevâb verdi. Çehresini kalın bürûzlu, titrek bir sadâ ile “evladım, benim teselliye ihtiyacım yok. Sen kendini teselliye çalış! Ben böyle ayrılıklara tahammül edemeyecek kadar zayıf analardan değilim. Babanı o kapılardan sığamayan arslan babanı üç def’a harbe gönderdim. Hepsine katlandım. Fakat şimdi ihtiyar evladım seni dünya gözüyle bir daha ya görürüm ya göremem. Vücûdum eskisi gibi olsa

beraber giderim o da yıpranıp kaldı! İşte bunun için ağlıyorum.” Dedi yine tûlbendi gözlerine götürdü.

Bana hiç lakırdı düşmüyordu. Zaten ne söyleyeceğimi şaşırmıştım. Ertesi sabah önünde birkaç hammal onun arkasında komşu nine Salih ben koşuşa konuşa iskeleye indik. Komşu nine kayığa binmedi oğluyla orada vedâ’ etti. Sıkça sıkça mektûb yazmasını muttasıl tenbih ediyordu. Sarmaştılar. İki kalb-i hassâs birbirinin üzerinde urdu. Gözyaşları birbirine karıştı. Refikimle kayığa atladık komşu nine yine bana baktı ya! Sıtkıcığım, Salih’imizi kaçırıyoruz dedi. İskeleden bir hayli tebâ’üd ettik. Başımı çevirdim, geriye baktım, komşu nine uzaktan pek seçemeyen gözlerini bizim kayak istikâmetine imâle etmiş ıslak tûlbendini muttasıl sallıyordu, Salih dalgın bulunuyordu. Bir az daha ilerledik, yine başımı çevirdim bu sefer göremedim fakat ya! Sıtkıcığım Salih’imizi kaçırıyoruz sözleri kulağıma aks ediyordu. Varpunu kamarasında bir az oturduk, gayur-ı asker ibrâz-ı metânet etmek istiyor ammâ kalbine bütün bütün söz geçiremiyordu. Hiç lakırdı söylemiyordu. Vapur kulakları patlatıcı gür sesli düdüğünü öttürmeye başladı. Ayrılmak üzere arkadaşımınla vedâ’laşırken kulağıma eğildi: “*Vâlideme lâzım gelen mu’âveneti der’ etmemeni uhuvvet namına istirhâm ederim..*” Dedi. Kayığa atladım, vapur da hareket etti. Sâlih güvertede vapurun parmaklığına dayanmış hem mendil sallıyor, hem de dediğimi unutma! Diye bağıriyordu.

Vapur ufuklarda bir siyâh nokta gibi kalıncaya kadar kaygı deniz üzerinde tevkîf ettim. Sonra kayıkçıya çek bakalım arkadaş! Dedim. İskeleye çıkınca doğru komşu ninenin yanına gittim. Salih’inin selâmetle gittiğini haber vererek elini tekrar öptüğüm zaman bir derdâne-i hasretle nemnâk olan gözleriyle yüzüme dikkatli dikkatli baktı da, ya Sıtkıcığım : “*Salih’imizi kaçırdık!*” Dedi.

İzmir’de torpido mülâzım-ı evveli Selim Sırrı

Tebâyi' Yahut Bu Asrın Alakı

Müellifi Fransa meşâhir-i ahlakiyyunundan: La Bruyere

Müellefat

Söylenecek her ne ki varsa söylenmiş ve ebnâ-yı âdem yedi bin seneyi mütecâviz bir müddetten beri kürre-i zemîn üzerinde mevcut olup ale'd-dâm i'mâl-i efkâr eylemekte bulunduğundan dolayı sonradan sonraya gelenler pek ziyâde gecikmiştir. Eskilerin, bir de yeniler arasında erbâb-ı maharetten bulunanların arkası sıra hoşâ çînalık icrâsından başka bir şey yapılmamakta olmasından nâşidir ki mehâsin-i ahlakın üssü'l-esâsıdır ortadan kalkmış demektir. Başkalarını kendi zevk-i hissiyatımıza iştirâk ettirmeğe çabalamaksızın doğru düşünüp dopru söylemek ahz-i âmâl olmalıdır. İşte kuvveden fiile çıkarılması muktezâ en büyük fikir ve teşebbüs bundan ibârettir.

Bir sâat yapmak nasıl bir sanat ise bir kitâb vücûda getirmek de öylece bir ustalıktır. Mü'ellif olmak için yalnız akl ve zekâ kifâyet etmez. Ehliyeti sâyesinde mertebe-i bâlâ-yı i'tibâra su'ûd etmiş müdekkik ve hakikat perest bir Hâkim var idi, ahlâka dâir bir eser tab' ettirdi ki gülünçlükte eşi yoktur. Mükemmel bir eser sâyesinde bir nam sâhibi olmak, vaktiyle kazanılmış bir namın yardımıyla âdi bir tasnif üzerine celb-i rağbet eylemek kadar kolay değildir. Hicvî yahud bir takım vakâyi'i hâvî olup anıyla i'âde kılınmak şartıyla kimseye gösterilmeksizin evrâk evfâk -ı perîşân hâlinde berâ-yı mütala'a birine [s. 90] verilmiş olan bir eser eğer aşağılık ise, mahall-i edeb bir te'sîri hâiz olduğu hârika yerine geçer, kütüb-i ahlakiyyenin birçoğundan medhal, medfîha, mukaddime, fihrist, takriz gibi şeyler kaldırılacak olursa kitâbın ismini takdîre kifâyet edebilecek birkaç sahife yakalar yakalamaz.

Şiir, mûsîkî, resim ve nutuk gibi bazı şeyler vardır ki aşağılık oldu mu mümkün değil çekilmez. Soğuk bir nutkun bir takım evzâ'-ı mahsûsa ahzıyla ve âvâz-ı bülend kemâl-i azametle îrâd edildiğini, yahud berbâd bir şâirin olanca sermâye-i tumturâkıyla şiir okuduğunu işitmekten büyük azâb-ı elîm ne olabilir! Bazı şu'arâ tiyatroya dâir inşâdı tertîb eyledikleri manzûmelerine metin. Âli ve hâsisiyyât-ı ulviyye ile malı gibi görünen birçok ebyât-ı ilâvesinden kendilerini alamazlar. Halk bu gibi şeyleri gözler fırlamış ve ağız açık olarak dinleyip ebyât-ı mezbûre hoşuna

gidiyor zann eder ve ne kadar az anlayabilirse o derece ziyâde takdîr eder; hatta nefes almağa bile vakti olmayıp, olsa olsa izhâr-ı hayret yollu bağırmaya ve el çırpmağa vakit bulabilir. Ben vaktiyle evân-ı şebâbımda manzûmelerin şu gibi aksâmını asl-ı mü'ellifleri nasıl anlarsa oyuncularla tiyatroya müdâvim her sınıf ahâli için vâzih ve sehl-i idrâk zann ve kıyas eder ve okudukları eş'ârı olanca dikkatimle istimâ'a çalıştığım hâlde hiçbir şey anlayamamak kusûrunda bulunurdum. Neden sonra kendi kendime isnâd-ı kusûr etmek hatasından tahlîs-i girîbân edebildim. Gerçi Ommer (Homer)(os) İlyada'yı, (Virjil) Aneide'yi, (Aeneas) (Tet-Liyu) (Dekadi'yü), (Orator Romeş) Örezoni, yazmışsa da bu âna kadar nâsik kısm-ı azamını müstefid eder bir enfes-i âsâr vücûda getirildiği asla görülmemiştir. San'at-ı tahrirde makbuliyet ve mükemmeliyet-i tabi'yye gibi bir nokta-i kemâl vardır: Nokta-i mezbûreyi hiss etmeyen fakat seven tam ve hiss etmeyip de şurasında burasından hoşlanan nâkis bir zevk-i selîme mâliktir. Şu hâle göre ezvâk-ı iyi ve fenâ olmak üzere iki nev'e ayrılıp ezvâk-ı mezbûrehakkında münâkaşât-ı amîka icrâ edilir. İnsanlarda hiss-i tabi'at ve zevk-i selimden ziyâde tez meşreblik vardır. Yahud tabîr-i essahla, fikrini muhâkemeli bir intikâd ve metin bir zevk ve te'emmül ile terfîk eylemiş az adam bulunur. Kahramanların hayâtı tarihi zenginleştirmiş ve tarih dahi kahramanların harekâtını enzâr-ı âleme karşı daha güzel göstermiştir. Şu hâle göre tarih yazarların mı? Kendilerine böyle asîl bir zemîn tedârik edenlere yoksa bu ona bir nâsik mi müverrihlerine daha ziyâde medyûn-ı şükrân bulunduğunu kestirmem. Bir sürü tavsifât, bir sürü biçimsiz medâyh: Onları medhe hâdım vekâyi' ve nakl ve hikâyeye mahsûs üslûb yerine kâimdir. Bir mü'ellifin nühbe-i âmâl ve efkârı iyi ta'rif ve tavsîf eylemekten ibârettir. Moris, Ommer, Eflatun, Virjil, evrâs-ı mücerred-i ta'birât ve tavsîfât sâyesinde sâir mü'elliflere tefavvuk etmiştir.

Tabi'i, metin ve zarif bir surette tahrîr ve ifâdeye muvaffak olmak için hakikati beyân ve izbâr eylemek lâzım gelir. Meslek-i mi'marice ne vukû' bulmuşsa usûl-i kitâbet ve inşâca da onun aynını icrâyâ mecbûriyyet verilmiştir. Vaktiyle emeğin emaken aliyye ile maâbide mahsûs olmak üzere kabûl edilmiş olan gotik mesleği kâmilten terk edilerek devrin, İyonik ve korniten mesleklerine yeni baştan mürâcaat edilmiş ve Eski Roma ile Yunan antik harâbelerinden başka bir yerde görülmeyen işbu meslekler yenileşerek aksâm-ı inşâ'iyemize bahş-ı revnak etmekte bulunmuştur. İşte bu kabilden olmak üzere, yazı yazılırken kusûrsuz bir meslek keşft

ve ta'kibine muvaffak olunamayacağı gibi, şâyed iktidâr dâhilindeki ise, eslâfî geçmek dahi mücerred kendilerine taklîd-i harekete mütevaffık kalır. İnsanlar, fûnûn ve sanâyi', mütekaddimîn mesleğine avdet edilebilmezden böylelikle de nihâyet basîtlük ve tabi'ilik hâline rücû' eylemezden evvel nice asırlar geçmemiştir! Âlem-i mütekaddimînin bir de mühre-i müte'ahhirînin han-ı mütahazzirinden mütena'im olmaktadır; onların metrukât-ı kalemiyyesinin suyu çıkarılır, elden gelenden ziyâde onlardan iktibâs ve intihâl-i âsâr edilir, onların mahsûlât-ı fikriyyesiyle imlâ-yı sahâif edilir, ondan sonra da tamamdır bir mü'elliflik takınılıp yalnız başına hareket etmek gibi fâil-i muhtarlık hâline geçilir, iyi sütle beslenip dirilmiş olan sabiyânın mürzi'alarını darb etmeleri kabilinden olmak üzere, onların aleyhine kıyâm ve haklarında sû-i lisân ve mu'âmele iltizâm olunur.

Zaman-ı hâzır mü'ellifleri ekseriyyâ, misâli kendi eserlerinden ve akıl ve muhâkemeyi kendi üslûb-ı mahsûslarından ahz-u istişhâd ederek[s. 91] mütekaddimînin misâl ve muhâkeme gibi iki nokta-i nazardan bizim ma-dunumuzda bulduklarını tahkîk ve isbât ederler. Müellifin-i mumâu'l-ileyhim eslâfin muhâlif olduğunu ve hatadan tamamen âzâde bulunduğunu söylemekle beraber ifâl ve akvâl-i makbûleye mâlikiyetlerini i'tirâf ve akvâl-i mezkûreyi nakl ve hikâye ile hâiz oldukları letâfet sâyesinde, kendi i'tirâzlarını âleme unuttururlar. Bazı kurnazlar mütekaddimîni iltizâm ve müte'ahhirîn aleyhinde idâre-i kelâm ederler; lakin kendileri dâ'î-i şüphe oldukları ve fikir ve maksad-ı zâtîleri üzerine binâ-yı muhâkeme eyledikleri eserleri üslûb-ı atîk üzere ser-nümâ-yı vücûd oldukça kâbul-i âmmeye mazhar olamazlar.

Matmazel Kamillya'dan Mâbad

Ta'rizât-ı şahsiyye te'atî olunmağa, hakâretler, tekmeler, tokatlar, yumruklar etrafa yağmağa başlamış idi. Bu sırada bir bıçağın soğuk demiri parladı. Bir komando hükmünü elân bu sel-i silâhı müte'akib ayn-ı sâniyede yirmi, elli, yüz, iki yüz kadar bıçak, hançer, şişli, baston salon içinde parlamağa ve kaldırılıp indirilmeğe başladı. Bir mecrûhun figânını ayakaltında ezilen bir çocuğun avâze-i istimdâdını, teslîm-i rûh etmekte bulunan bir zevâlinin feryâdını hiç kimse işitmiyor idi. Urulan bir hançer

darbesi üzerine hâriç iftihar etmekte mecrûh yere düşmekte idi. Birinci katta bulunan kadınların kâffesi kıyâm ile localarından partrebakmak üzere sarkmağa mecbûr olmuşlardı. Nazar-ı dikkatlerini bu noktaya hasr etmiş olduklarından vukû'a gelen hâlâtta bir nebze olsun gayb etmiyorlar idi. Kendilerinde bir sadâ-yı terahhumbir alâmet-i havf görülmüyor idi. Çünkü bu kadınlar şehirlerinin eğlencesi hükmüne girmiş olan bu yoldaki kanlı mübârezelerine alışmış olduklarından asla âsâr-ı rikkat ve şefkât hiss etmeksizin mecrûhların itmam-ı infâs eylemiş olup olmadıklarını keskin nazarlarıyla tedkik ediyorlar idi. Müntekimâne la'netler okunmağa başladı. Hul-i cân ile inleyen bî-çâregân ayaklar altında ezilmekte olduğu hâlde melekü'l-mûte intizar ediyor idi. Ve son nefesini bir tekme darbesiyle tamamlıyor idi. Birçok mecrûh gençler dostları tarafından dışarı çıkarılmak üzere sürükleniyor düşmanları ise onları ta'kîb ile hançerlemeğe çalışıyorlardı. Aşağıda bulunan ahalinin birçoğu bu varta-i hulnâktan kurtularak kendilerini tiyatrodan dışarı atmışlardı. Lakin bu defa da muhârebe tiyatronun sûtûnları arasında elân devam ediyor idi. Birçok tabancalar ateş edildi kurşunlar on onbeş zavallının sebep-i mûtu oldu zann ederim pencereden dışarıya baktığım zaman Orelia Caddesi'nin kaldırımları ahali ile dolmuş idi. Orada dahi yekdiğerinin boğazına sarılan tarafdârân-ı inzibât me'mûrlarının tehdîdât ve tertibâtıyla ayrılıyor idiyse de yine birbirlerini yarın için düelloya da'vet ediyorlar idi. On onbeş düellonun yarın icrâ olunacağı söyleniyor idi.

İşte amcacığım! Per Dö Gazon ile bir aktrisin uğruna bu iki taraftarların vücûda getirdikleri kanlı mübâreze kırk elli kadar bîçârenin vefâtıyla netice-pezîr oldu. Hayfâ ki bu meş'ûm ve nühûsetli gece bu müdhiş fâci'a bu kadarla nihâyet bulmamıştı. Viktor Filori ve ben henüz locada oturuyor idik! Filori bendenize hitâben: Haydi dostlarım! Temâşâkerânın bakiyesiyle münâsib bir mahalden çıkalım. Diyerek kapıyı açtı. Yine Filori ile Viktor'a bu manzara'nın kalbimde hâsıl eylediği te'sîri takdîr ediyor idim. Kulvarda birkaç hatve atar atmaz Mösyö Simbson ve Mösyö Laporzan ile karşılaştık! Vecihlerinde alâim-i dehşet nümâyân olduğunu ve her ikisinin de sarhûş bir hâlde bulunduğunu gördüm. Bâ-husûs Simbson'un hakkımda şahsî bir intikâm ve dehşetli bir garaz beslemekte olduğunu etvâr ve müşâvirinden ve veçhinde gördüğüm âsâr-ı müntakimânedan fehm ve idrâk ettim. Simbson hiddetle ve şiddetle bana doğru yürüyerek heyecan ve hiddetinden titremekte olan sadâsıyla:

— Mösyö Ruje siz değil misiniz?

— Şüphesiz benim! Lakin sizi bana kim prezante etti? Ben sizi tanımıyorum.

— Benden ne talep etmeğe hakkınız var? Ne demek istiyorsunuz?

— Şunu demek isterim ki siz pek terbiyesizsiniz ahlakınızı tashîh etmek hakkını kendime tahsis etmek istiyorum! Yani size bir terbiye dersi vermek arzu ve niyetindeyim. Diyerek [s. 92] lakırdılar itmam eder etmez bastonunu kaldırdı. Eğer kolumu kaldırıp da hamlesine müdâfa'a etmemiş olsaydım bastonunu suratıma yerleştirmesine bir şey mâni' olmayacaktı. Viktorya ve tanıdığım bazı kimseler bir münâzi'anın vuku'una meydân vermemek için bizi ayırmak üzere aramıza girdiler. Hâlbuki Mösyö Filori bana hitâben:

— Aziz Rojacığım! Siz pek merhametli mi oldunuz (metinde “olduğunuz”)? Niçin mukâbele bi'l-misl-i kâ'idesini ihtiyar edemiyorsunuz? Ben müddet-i ömrümde müsamâhanın bu derecede vukû'unu görmemişim. Sizin gibi bir asîlzâde ve ashâb-ı nâmustan bir âlemin bu yoldaki adımlara sükût ile mukâbele etmesi asâleti iktizâsından ise de şunun bir köpek gibi kafasını ezmeli idiniz çünkü böylelere müsa'ade etmek olamaz dediği zaman Lapojan Simbson'un kolundan tutup çekti ve âvâz-ı bülend ile:

— Burada fırsat-dâdeler gibi birbirimizi öldürmeyelim! Mösyö Roje fikrimizi anladı zann ederim. Sizden bir ceriha almak arzusunda bulunur ise yarın mevki'-i mübârizeye gelebilir!!

Muhterem amcacığım! Beni affediniz, yine bir hakâret hükmünde olan Lapojan'ın bu meydan okuyuşuna tahammül edemedim çünkü o dakikada kanım beynime hüçûm etmiş ve ihtiyârım dahi gayb olmuş idi. Kendisine cevaben:

— Efendiler! Sizi kan dökmek mahzûziyyetinden men etmeyeceğim. Yarın arzu olunan mahalde bulunacağımı va'd ediyorum.

— Ne demek istiyorsunuz? Beni tahkîr ediyorsunuz? Ben kâtil miyim ki kan dökmekten mahzûz olayım!

— Evet.

— Cevabıyla sözümü tasdîk ettiğim zaman bir tavr-ı tehdîdkârâne ile bana doğru yürüdü.

— Filori 'nin eli kendisinin dâima tanımak mut'tâdı olan sâdık fetlân bıçağıyla müselleh olduğu hâlde hiddetten titremekteydi. Lapozan'a doğru bir iki adım ilerleyerek:

— Alçak bir hatve daha ilerleyecek olur isen karnını deşerim! Bir namuslu asîlzâdenin üzerine hüçûm etmekten daha büyük hakâret yoktur. Hayâtınızı tehlikeye koymak arzusunda bulunur isen ihtarına daha doğrusu emrime ehemmiyet verme!

— Dediği zaman sapsarı bir hâldeydi. Lapozan bir hatve geriledi. Filors'un müthiş sadâ ve tavr-ı kahramanâsından korkmuş idi. Rengi sararmış olduğu hâlde bir hayvan gibi dişlerini yekdiğerine çarpmağa ve sık sık nefes almağa başladı. Filors tarafından ma'nen mağlûb olduğunu hiss ederek anlaşılmayacak derecede birkaç kelimeyi ağzında yuvarlıyor idi.(Biraz sükûtta Sonra)

— Benim sizinle bir mu'âmelem yoktur. Şunu anlamak isterim ki beni takîr etmek mi istiyorsunuz?

— Seni tahkîr etmek mi? Acabâ sen tahkîr olunmayacak adam mısın?Mösyö!!

Sükût et Lapozan! Çünkü sen bâdî-i mahcûbiyyet bir isme evhâh-ı nâsda terzîl olunan bir nâma mâliksin sen ancak cinâyet icrâ edebilirsin! Üç haftadan beri Orlean cedîdin genç ahâlisini tertibâtın olan kadılarında birbirine garazkâr ettin. Yalan mı söylüyorsun. Bu geceki kıtâl senin desâis-i iblisânen ile sâha-i zuhûra geldi mi? Niçin cevâb vermiyorsun? Artık yetişir Mösyö! Yetişir mi? Birçok familyaların libâs-ı mateme bürünmelerine sebebiyyet vermiş olan senin gibi bir haydudun karşısında idâre-i kelâm etmek hâric-i edeb midir? Lapozan bir nara attı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Bir miktar köpük ağzının iki uçlarında görölüyordu. Alnı ter içinde kalmış veçhi morarmıştı. Bu kadar hakârete karşı bir şey söyleyemedi. En ufak hareketinde Filors'un bir arslan gibi üzerine hüçûm ederek girişeceğini hissetmesiyle hiç kımıldamadı. Kalbinde vücûda getirdiği intikam-ı azîmi izhâr etmeğe cesaret edemiyordu. Ma'mâfih bilâ-ihityâr:

— Ben sizden korkmam mösyö!

— Sahîh mi söylüyorsunuz!

— Evet. Öyle ise senden intikam alacağım silâh intihâb et!

— Lapozan boğuk sesle:

— Tabanca ile

— Evet

— Balta ile

— Evet

— Yarın sâat dokuzda Sen Jak bahçesi kurbunda.

— Pekâlâ! Yarın orada tabanca balta ile seni beklerim. Haydi, şimdi def' ol bana şâhid göndermenin lüzûmu yoktur. Yarın ta'yîn olunan saatte düello meydânında isbât-ı vücûd etmelidir.

— Saat dokuzda oradayım!

Mâbadı var

[s. 93]

Muhâdarât

Muharriri: Bıçakçızâde Hakkı

Karabet(Akrabalık)

Hükemâdan (Bezîr-i Cumhur)a “Sadık’ını mı yoksa kardeşini mi ziyâde seversin” diye sormuşlar: “Kardeşim bana sâdık olursa onu severim.” cevabını vermiş.

Hükemâdan Eksem Bin Sayfi: “Muhibbi akrabaya tercih eder ve Karâbet-i muhabbete muhtaçtır. Fakat muhabbet-i karabete muhtaç değildir.” Dermiş.

Abdullah Bin Abbâs Hazretleri demiştir: Nerabet-i munkatı’ olur, ma’rûf olur, mechûl olur. Fakat takarrüb-ı kulûb demek olan muhabbet daimdir. ”Hükemâ” “Çok ba’îd vardır ki insana akrabasından daha ziyade karîbdir.” Hikmetinde ittifak etmişlerdir.

Muhabbet

Ulemâdan Abdullah bin Tahir’e, muhabbet nedir diye sormuşlar, şöyle cevâb vermiş: “Ezelden müttehid olup da yekdiğerinden ayrılmış ervâh burada meşâkillerine, kendilerine mahsûs olan cisimlere vâsıl olarak tesâdüm ettikleri zamân onlardan bir relmihe-i nûrânî inbi’âs eder ki o lemmehenin ziyâsıyla muhibblerin kalbleri tenvîr olunur, o lemmehe-i nûrânînin işrâkıyla tabi’at hayat-ı tehâcûme başlar ve birinden hâtıraları ruha mutazzel bir sûret hâsıl olur ki işte o sûrete habb ve muhabbet namı verilir.” Hükemâ’dan Hammâdu’r-râviye’ye muhabbet nedir diye sormuşlar: “Muhabbet bir ağaçtır ki göğü seher -uykusuzluk- yaprakları imrâz, meyvesi mundur.” Cevâbını vermiş. Muhabbet bir berîdreden evlâda intikâl eder imiş.

Hased

Hazret-i Ali buyurmuştur: Hasûd için râhat, melûl için refik çirkin huylu kimse için muhibb yoktur.”Bazı kütüb-i semâviyyede mestûr olduğu vechle cenâb-ı hakk buyurmuştur. “Hasûb benim add-u nimetimidir.”

Hazret-i Hasan demiştir: “Şerrin üç usûlü üçte fûrû’u vardır. Usûl-i şerr: Hased, hırs, habb-ı dünyâ, umûm-ı şerr bunlardan neşet eder. Fûrû’-ı şerr: 1- Habb-ı riyâset, habb-ı senâ, habb-ı fahrdır.” Şürûrun birçoğuna da bunlar sebep olur. Bir hadîs-i şerîfte vârid olmuştur: Hased hasenâtı yer mahv eder âteş odunu yiyip mahv ettiği gibi.

Hükemâ demiştir: Hased bir illettir – Tedâvî kabûl etmez.

Âile

Umûmî bir sûrette âile ne demektir? Âile denilince tabi’î karı ile kocadan bahs açılacak. Zevc ve zevce, ne demektir? Âile hayât-ı tabi’iyeden neşet eden sebeplerden cinsiyet, âile arasındaki münferid râbitadan ibâret ise zevc ve zevce meyânında cereyân edecek münâsebâtın sâir mahlukâtın erkek ve dişisi arasındaki münasebattan bir güne farkı olmamak lâzım gelir. Aheng-i âileyi hâsıl eden râbita manevidir. İki gönlün hüsn-i imtizâcı hâlinde her iki tarafın ufuk-ı hayatlarında açılan gülzâr-ı safânın bedâyi’indeki revnaka letâfet-i sevdâ a’la eden af-i tâb-ı mihr ve vefânın feyz ve ulviyyeti en rûhânî bir vâsıtaadır. Hayvânların birleşmelerine en büyük vâsıta hiss-i şehvânîdir. İnsanda bu sebeplerden başka diğeri âli sebeplerde mevcuttur. İnsanlar kudret-i fitratın her türlü meziyyat, mevâhibine lâıyk tutulmuş olmakla kader ve şerefleri büyütülmüştür.

Hayvanlarda her şey maddiyat içinde devrân eder. Dîde-i iştiyâkımıza o kadar büyüklükler gösteren cihân-ı rûhâniyyet onların gözlerine mestûrdur. Hayât-ı beşeriyyenin muhtelif tarzda güzâr eden zamânları içinde rûhu en tatlı te’essürât, en şevkli te’essürât mehdinde sallayarak büyüden devr-i latîf-i şebâbet âile teşkil edebilmeğe iktidâr bir takım ihtiyaclarında olduğu gibi âile teşkiline olan ihtiyâc-ı tabi’îsinde de ta’kîb ettiği bir maksadı vardır.

Vâkı' a cinsiyyetin âile vücûda getirmek için tabi'atin kullandığı maddî bir vâsıtada olduğunda şüphe yoktur, fakat teşkil-i âilede yegâne ve en kuvvetli sebep bu değildir. Bundan daha kuvvetli diğer bir vâsıtadır. Âile teşkilinde cinsiyyet bir vâsıtaya maddiyyeden ibârettir; fakat ma'neviyyat-ı rûha ta'alluk eden en lüzûmlu bir vâsıttadır. Bir takım güzel hasseler, hiss-i terbiye, daha başka ma'nevî güzellikler bir erkek ile bir kadının ittihâdı için maddî vâsıtalarından ziyâde teşkil-i âile üzerine te'sir eden sebâb-ı ma'neviyyedendir.

İnsan kendi terbiyesinde, kendi huyunda, kendi hasletinde bir kadın ile hayatını birleştirmeye tabi'atle muhtaçtır. Her şeyi perîşân görünen şu yeryüzünün hikmet-i eşnâ bir nazar-ı umûm eşyasında büyük bir intizam mevcûdâtında büyük bir irtibât temâşâ eder. Her şey birbirine hizmet etmek, mu'âvenet etmek üzere yaratılmıştır. Vazîfe-i maddiyye ile vazife-i ma'neviyye arasında ayrılık gayrılık yoktur. Hepsisi birbirine mu'âvenettir.

İnsan Cismiyle, Fikriyle İnsandır. Kadın da Böyledir.

Cisim ile fikrin bu ittihâdında birinci [s. 94] vazife zihne, fikre âiddir, doymak, düşünmek, istemek, yapmak gibi hasselere mâlik bir kadını insan ömrü müddetince hayatına refik olarak kabul eder, sever, binâenaleyh zâtını ziynetlendiren güzel hasletleriyle zevc zevcesine muhabbet eder. Hemdem ömrüne karşı hâsıl ettiği muhabbet-i sahlîheden erkeğin edeceği istifâdeler pek büyüktür. Evvel-i emirde erkeğin çalışkanlığına evvelkinden ziyâde bir inbisât, bir vüs'at gelir. Cenâb-ı hakkın verdiği kuvvet ve fetânetini daha vâsı' yerlerde kullanmağa meyl gösterir. Eskisinden ziyâde nefsine galebe ve hükmeder.

Mevki'ini yüksek görmeğe başlar. Kadın da bu ittihaddan fâideler çıkarır. Fazîlet-i nisaiyyesi evvelkinden daha ziyâde tatlılaşır, letâfetlenir. Çalışmasında eskisinden ziyâde i'tinâ, dikkat bulunur. Evvelki gibi bütün bütün serbâzâne hareket edemez, istediğini yapamaz ise de şimdi kendisine teveccüh eden nazar-ı şefkat ve muhabbetin himâyesine sığınarak rûhunda başka bir sa'âdet, âmâlinde başka bir zevk

ve lezzet eder. Zevc ile zevce biri idâre ve himâye, diğeri mu'âvenet ve itâ'at eden iki kuvvet müşâbesindedir.

Sarf-ı ma'nevî bir maksad ile erkek ile kadını birbirini araştırmağa sevk ve imâle eden câzibe ve kuvvetteki hikmet bundan başka bir şey değildir. Böyle bir râbîta ile birleşen erkek ile kadının birbirine karşı mâlik oldukları muhtelif meziyetlerinden başka erkek hâsse ve melekelerindeki azamet ve i'tilâ ile kadında zarâfet ve hasse ve melekelerindeki nermî ve terbiye ile birbirine tefavvuk derecelerinde buldukları hâlde her ikisi de sergerm-i feyz-i muhabbet olarak birbirine perestîş edercesine mes'ûd olur. Her iki tarafın hasletlerinde ve ma'nevî kuvvetlerindeki nûr-ı terbiyye bu karşılıklı irtibât-ı kulûb üzerine bir tâc-ı ikbâl ve sa'âdet giydirir. Tarafeynin hüner ver terbiyesi birbiri için yaratılmış olan bu iki mutlunun sa'âdet-i maddiyelerine ilhâmı ancak güzelliğin şânından olan âmâl-i me'âli perestâne ilâve ederek birleşmekteki ehemmiyeti dü-bâlâ eder. Karı ile koca arasındaki meyl ü muhabbet bundan ibârettir. Erkek ile kadının âile hissiyatındaki fark ve ihtilâfî izâh ve beyâna lüzum yok, bunlar kolaylıkla anlaşılır. Bunlar hikâye yazarların beyândan zevk ve lezzet alacağı dakik farklardır. Ancak biz âilenin cihet-i hükmiyyesinden bahsi iltizâm ettiğimiz için terk ediyoruz. Karı ile kocanın birleşmesi hâlinin icâb eylediğihevesât ve muhabbetin mâhiyeti için âilenin ahvâlinde bahs eylediğimiz sırada bi't-tâb' ol emirde zevc ile zevce nazar-ı dikkatimize ilişti. Bundan çıkardığımız netice şudur ki âile teşkil edecek olan iki kişi arasında zihin ve fikrin hâsse ve melekâtında müsâvât olmalıdır. Bu bir rûhânî sebep-i iştirâktir ki cinsiyyet bir vâsîta-i maddiye iken bu sebep daha ehemmiyetli, ittihâda ki maksadı te'mîn eylemek cihetiyle daha ziyâde ehemmiyetlidir. Şimdi ikinci bahse geçelim. Karı ile kocanın gars-ı yemîn-i izdivâcları olmak üzere dünyâyâ nur kadar parlak birer mahsûlât çıkar. Her ikisinin ümitleri bunlarda ictimâ' eder. Bu ümit husûle gelince her türlü şefkat ve inâyetlerini bunlar hakkında bî-derîğ ederler. Âmal-i muhabbetlerinde boş kalan noktaları bu yavruları, bu mini mini vücûdları imlâ ederek durgun su kadar bırak gözleriyle, altın renginde saçlarıyla sa'âdetgâh-ı izdivâcî donatırlar. Birbirleriyle husûl-i irtibât zîmmetinde te'âtî olunan yâdigârlar en şevkli, en tatlı izdivâc hâtıralarını hayâtlarının son demlerine kadar muhâfaza eder. Zevk ve muhabbetlerinin icâd etiği bir elmas yüzün bir çift altın küpe ikisinin önünde

de sâkit, rûhsuz birer nişâne-i izdivâc mahiyetinde kalmakla berâber bunları yine sevmeğe mâil bulunur.

Hâlbuki çocuklar, o küçük mahlûklar kendi kanları, kendi hayâtlarının semeresidirler. İttihadlarındaki maksadı gösteren, en nâzik, en mü'essir alâmettir. İzdivâcı bunlar kadar sıhhatle şerh ve beyan eden bir şey olamaz. Tabi'atın bu serâiri, hilkatın bu hafâyâsı sâyesindedir ki zevc ile zevce birbirine dünyada her şeyden kıymetli birer yâdigâr ihdâ ederler. Bunların kıymet ve ehemmiyeti nazar-ı mader ve pederde her şeye tevaffuk eder. Böyle olunca zevcinin yavrularını muhabbetlerinin en harâretli, en şefkatli bir sûrette sevmemelerine imkân-ı tasavvur olunabilir mi? Bu zarîf yavrulara her ikisini birbiriyle en tatlı bir râbıta ile merbût kılan hikmet-i bâliganın eseri nazarıyla bakarlar. İlk yaşlarında o nihâl hayattaki ma'sumiyet, o müesser zaaf ve nehâfet, o letâfet-âmîz sâfiyyet! Daha sonraları vâlideyn için ne büyük ümit kendileri için ne büyük terakki ve inbisât! Mahsul-i hayatlarının evâhir-i ömürlerine kadar [s. 95] bunlara ta'alluk eden her şey manzarlarında birer gül, birer sümbül kadar hoş, latiftir. Hizmetlerinde i'tinâ ve dikkat göstermek arzusu, ileride kuvvetten kaldıkları vakit yardımlarını görmek tesellîsi, ana babanın en ziyâde lâyıq-ı muhabbet gördükleri hep bunlardır. Evlâd babanın ananın birer yardımcısıdır. Evvel-i emirde öpüp okşamak, söylenilen şeyleri dinleyip tâbi' olmak gibi ma'sûmâne eğlenceler ile zavallı mâderle pederin yüreklerine neşe verilir. Sonra da iş işleyecek zamana geldikleri vakit her türlü hürmet ve mu'âveneti derîğ eylemek sûretiyle doğduklarından i'tibâren bu yaşlarına kadar müstağrik edildikleri i'tinâlara, dikkatlere karşı borçlarını edâ ederler. Bâr-ı hayâtlarını hafifleştirmek ma'îşetleri dâiresini genişletmek, hâsılı kendilerine yardımcı olarak yaratılmış birer kuvvet sûretinde görmekle çocuklarından memnûn ve mes'ûd olurlar. Baba ile ana her hâlde mülk oldukları evlâddan hoşnuttur. Hata görmemezliğe urdukları noksanlarına, kusurlarına varıncaya kadar her şey kalblerinin dikkat ver merhametini tehzîz eder. Her hâlleri kendilerine güler, hayâllerini taltîf, teveccüh ve muhabbetlerini cezb eder. Bundan nâşi bütün gün üzerlerine titreyerek der-âgûş-ı muhabbet ederler. İstikbâl endîşesiyle nasihatler dikkatler ederek baba muhabbet eder annesini gösterir, gözyaşlarını dökerek tefeyyüz için temennîler ederek ana şefkat-i mâderânesini izhâr eder. Çocuklar da analarının babalarının ve hareketlerinden, bu muhabbetlerinden dolayı müte'essir olurlar. Daha henüz anlayacak yaşa varmadıklarından yalnız

haklarında her sûretle bezel ettikleri ihtimâm ve dikkatten, muhabbet ve şefkatten mütehassestler. Zaman geçerek yavaş yavaş temyiz-i senene vardıkça nâil oldukları naz ve nüvâzişlerin, dikkat ve taltifatın ne büyük bir mahiyette olduğunu anlarlar.

Cenâb-ı hakktan sonra ikinci derecede baba ana sâyesinde olan hayatlarının başladığı zamandan i'tibâren kendileri için bezel olunan itinâlardan başka bu büyüdükleri zamanlarında dahi her türlü menfa'atlerine nıgehban olan bu son âmâl-i müşfikâneye kadar mazhar oldukları ni'metlerin bâ'is-i vücûdları olan ana babalarının eser-i muhabbet ve lutfları olduğunu öğrenirler. Terbiye-i cismâniyye ve halkiyyeleri, mahâret-i ve sana'tları, ihrâz ettikleri mevki' ve şerefleri hâsılı kendilerini selâmete, terakkîye doğru sevk eden isti'dâd ve irfânları vefâ ve şefkatleri üzerlerine hasr eden ana babalarının mahsûl-i ehemmiyetleridir. Binaenaleyh bu kadar iyiliklerini, bu kadar iltifâtlarını gördükler, zir-i cenâh atafetlerinde devrin her türlü şiddetlerinden, hevânın i'tidâlsizliklerinden masûn kaldıkları ata babalarına karşı çocuklar nefret ve adâvet gösterebilirler mi? Kalb-i beşer pek güzel yaratılmıştır. Bu kadar lutf ve ni'metler önünde nefret ve adâvet gösterilemez. Meftûniyyet ve şükran hissiyatıyla mukâbele edilir. Çocuklar yalnız kerem ve mehâsin cihetinde nâfiz ve mü'essir olan ana babanın bu kuvve-i Hudâ'da dinî takdîs ve her dakikada semerâtını topladıkları bu hikmeti neticesi himâyeden ibâret bulunan ana babanın bu bir takım şefkat ile mâlî dikkat ve ihtimâmını tebcîl ederler. Yanı başlarında titreyen ana ile baba birer hikmet samedâniyyedir. Muhtâç oldukları kâffe-i eşyâ için ana baba mu'arız istifâdelerindedir. Hikmet-i ilâhiyye bütün güzelliklerinin hayrânı kaldığımız bu ziyetli mükevvenâtın umûmi intizâmını idâre ettiği gibi bir âile içindeki nizâm ve intizâmı çeviren yine ana baba sûretine giren hikmet-i âliyedir.

Ana baba bahtiyâr ve her hâlde ta'zîme sezâverdir. Muhabbet-i ferzânâne, âile içinde insaniyetten mütevellit vazifelerin en büyüğüdür. Ebeveyni ile aralarında cereyan eden şu münasebattan başka kendi beyinlerinde diğerk birçok husûsî münâsebetleri vardır. Bir kandan vücûd bulup bir türlü ma'îşetten tevellüd eden, müşterek olarak yaşayan hâsılı katreden her dakika yekdiğerine mu'âvenet ve himâyet göstermeğe mecbûr olan çocukların birbirlerine tabi'atıyla husûl bulan meyl-i hayr-hâhâne ve mükerrerâne ilcâsıyla muhabbeti kuvvetlendir hareket-i halâvet-âmiz-i izhâr etmemeleri kâbil midir? Karındaşırlar. Tabi'atlarıyla akıllarıyla müttehidirler.

Aralarındaki revâbit-ı samimiyye ile başka hiçbir kimseye merbût olamazlar. Her şey karındaşları birleşmeğe muhabbet mu'âvenete, imâle eder. Karındaşlar ma'nencism-i râhid add edilir. Birisinin çehresinde hâsıl olan cüz'î bir beşâset, ufak bir neşe ve şetâret derhâl diğzerinin vechinde irâ'e-i tahavvülâta başlar. Çocukların ufâk iken simaları vicdânlarının kalblerinin her türlü ıztırabına bir mirât-ı in'itaftır. Zavallı insanlar yaş aldıkça senelerin bâr-ı âlâmını dût-i za'iflerine yükledikleri gibi ahvâl ve serâir-i vicdâniyyelerini dahi sîmâlar ile tercüme [s. 96] edememeğe mahkûm kalır. Bari küçüklerin yüreklerindeki dolgunluğu izâle için cebâb-ı hakkın ihsân-ı mahsûs olan o mübârek gözyaşlarının terakkî-i sinn ile kurumağa yüz tutmasa!

Mekteb-i Mülkiyye-i Şâhânedan me'zûn Mehmed Remzî

Vazîfe ve Salâhiyet Meselesinden Mâbad

Esâsen bir cürm-i irtikâb bulunduğu sûrette hükûmet-i cezâ'iyeye mürtekb-i cürm olan şahsı nazar-ı tedkike almaz ve efâl-i memnu'anın vukû'unu icrâ-yı muhâkemâta bir girizgâh add eder. Mahazâ pek çok ahvâlde maznûnun hâiz olduğu evsâf, cürmün hengâm-ı icrâsında bulunduğu ahvâl-i mahâkimin ta'yîn-i salâhiyyet etmesi husûsunda fevka'l-âde hâiz-i ehemmiyettir. Maznûn-ı aleyhin sıfatı i'tibârıyla salâhiyet-i mahâkimin bir sûret-i umûmiyyede ta'yîn ve irâ'resi saltanat-ı seniyyenin Avrupa hükûmetleriyle vukû bulan mu'âhedât ve mukâvelât usûl-i muhâkemât-ı cezâ'iyeye ile teşkil-i mahâkem kanûnu ve kavânîn-i askeriyyenin tedkîfine mütevakıftır. Kavânîn-i cezâ'iyeye ve mu'âhedât-i mevcûdenin tedkîk-i mündericâtıyla kavâ'id-i hamse-i âtiye istihrâc olunur.

Birincisi: Asâkir-i nizâmiyyeden biri gerek efrâd-ı beriyyeden olsun ve gerek efrâd-ı bahriyyeden bulunsun îkâ' eylediği cerâ'imın tedkîki ve emr-i muhâkemenin icrâsıyla muhâberât-ı lâzîmenin tatbîki al'el-ıtlâk mahâkim-i askeriyyeye ya'nî dîvân-ı harbe âittir. Ancak mahâkim-i askeriyye hukûk-ı umûmiyye davâsıyla berâber taleb-i vukû' bulsun istirdâd-ı davâsının dahi tedkîk ve rûyeti husûsunda hâiz-i salâhiyyet olup cürmün tevliid eylediği zarar ve ziyân tazmînât davâlarının rûyetinden memnû'dur. Ma'hazâ müdde'î şahsı zarar ve ziyânın tazmîni için ayrıca mahâkim-i âdiyyeye mürâca'ata mecbûrdur.

Sâniyyen: Hükâm ve bazı me'mûrîn-i adliye ikâ' eyledikleri cerâimden dolayı teşkîl-i mahâkim kânûnnâme-i hümayununun sarâhet ve ma'lûmesine tevfikân mensûb olduğu derecenin mâfevki mahkemesinde ya'ni bedâyet-i mahkemesi hükâmı istînâf mahkemesinde istînâf-ı hükâmı mahkeme-i temyîzde temyîz-i hükâmı şûrâ-yı devlet ve dîvân-ı muhâsebât a'zaları dîvân-ı âlîde muhâkeme olunurlar.

Sâlisen: Me'mûrîn-i mülkiyye-i devletin umûr-ı mevkûlelerini hîn-i icrâda ikâ' eyledikleri cerâ'imın emr-i muhâkemesi muhâkeme idâre-i mülkiyyeye ya'ni vilâyette mecâlis-i idâreye der-sa'âdette şûrâ-yı devlete aittir.

Râbi'an: Henüz sinn-i rüşde vâsıl olmayan etfâlin ikâ' eyledikleri efâl-i cinâiyyeden dolayı icrâ-yı muhâkemeleri cenha mahkemelerine muhavveldir.

Hâmisen: Taraf-ı saltanat-ı seniyyeden Fransa ve İngiltere devletlerine ihsân ve mu'ahharan bi'l-cümle düvel-i ecnebiyyeye teşmil edilen ahd-nâmede bulunan konsolosların ikâ' eyledikleri cerâimin tahriyyat ve tahkîkâtı mahalli me'mûrîn-i adliyesine âid ise de zât-ı fiilin muhâkemesi her hâlde der-sa'âdet mahâkemesinde icrâ olunur.

Mâba'dı var

Dava Vekili İbrahim Âsım Efendi Hazretleri

Bu nüshaya resmi derç edilen Gördesli Hocaşâde Âsım Efendi Hazretleri Gördes'ten de kırk sene kadar ulûm-i âliyye ve âliyye tadrîs ederek yüzlerce hoca yetiştirmiş olan hacı Halil efendinin salbinden bin iki yüz yetmiş yedi tarih-i hicrîsinde dünyâda gelmiş ve doksan bir sâl-i arabîsinde pederinin vukû'-ı vefâtı üzerine Manisa'ya gelerek elân Sultaniyye medresesinde neşr-i ulûm eden faziletli Rızâ Efendi'den mukaddemât-ı ulûmu tahsîl eylemiştir. Doksan beş tarihinde Manisa'yı terk ile İstanbul'a giderek Fâtih ders-i â'mlarından Fâzıl Şehîr Hoca Receb Efendi'nin halka-i isti'fâzâsına dâhil olmuş ve üç yüz dört senesine kadar devâm ile ahz-ı

icâzet ederek bundan sonra Gördes'e avdet ve peder mâned olan medresede tadrîs-i ulûme mübâşeret etmiştir. Elyevm mezkûr medresede birçok talebe mevcûd olup kendilerinin fezâil-i müslimelerinden müstefid olmaktadırlar. Mumâu'l-ileyhin fazileti makâm-ı meşîhat İslâmiyyece de ma'lûm olduğundan evvelâ rûs-ı hâric ile taltîf buyrulmuş ve medâris-i ilmiyyeyi sırasıyla devr ederin üç yüz on senesi muharreminin onuncu günü ahdesine sâye-i feyz-vâye-i hazret-i pâdişâhîde İzmir pâyesi tevcîh buyurulmuştur. Âsım Efendi hazretleri kendisini tanıyanların fevka'l-hadd hürmet ve muhabbetine mazhar olmuş âlim, terakkiperver, rûşen-i dil bir zât-ı âli-kadardır.

“Ahenk matbaasında tab olunmuştur.”

3.7.Yedinci Sayı

Numara 7, 11 Muharrem sene 1315{ Cumartesi}31 Mayıs sene{ 1313 Birinci Sene}

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrir mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

Kısm-ı Edebî
(Naat-ı Resûl)

En evvel halk olan nûr-ı Hudâ'sın yâ Resûlullah
Ser-efrâz-ı cemî'-i enbiyâsın yâ Resûlullah

Zuhûra geldin ol enbiyânın hâtimi oldun
“Haberden sonra gelmiş mübtedâsın yâ Resulullah”

O mar senden şefâ'at-ı enbiyâ-yı evvelîn pâye
Habîb-i hâkim rûz-ı cezâsın yâ Resulullah

Büyüktür kıymetin kadrin senin indallahîde
Reis-i hamse-i âl-i abbâsın yâ Resulullah

Şefâ'at ister eşref çünkü muhtâc-ı şefâ'attir
Gehniğârân için sen mültecâsın yâ Resulullah

Eşref

Naat-ı Cenâb-ı Ali

Mazhar-ı feyz-i Hudâ-yı müste'ânsın yâ Ali
Vâris-i peygâmbere-i ahir-i zamânsın yâ Ali

Zevc-i zehr oldun şebân-ı ehlü'l-cennesin
Şîrîzânsın imâm-ı ârifânsın yâ Ali

Darb-ı mest-i ahenîning bıktı bâb-ı habiri
Pişvân-ı firkâ-i zûr-ı âverâsın yâ Ali

Sensin ol dâmâd-ı mahbûb-ı cenâb-ı kibriyâ
Tanrının irsâlini bir sâhib-i kıransın yâ Ali

Vâkı'a tarihte tâ'rîz olunmuş meşhedin
Kendin ammâ cân gibi gözden nihânsın yâ Ali

Gerçi kâtil belli ammâ ortada yoktur şehîd
Varsa sen aynı ile hem âsumânsın yâ Ali

Bin kasîde yazmış olsa İbn-i Sînâ rûh için
Kıydı güç sen başka bir rûh-ı ruhânsın yâ Ali

Çok büyük adam yaratmıştır tabi'at-ı sinn fakat
Misli dehre gelmemiş bir kahramansın yâ Ali

İlm ü fazlın oldu bir darb-ı mesel beyne'l-milel
Muktedâ-yı ehl-i irfân-ı cihânsın ya Âli

Fahrî âlem-i ilm u irfânın büyük bir şehridir
Sen dahi ol şehre bir bâb-ı âmânsın yâ Ali

Hazret-i Allah hâlik-i mâsivâ mahlûktur
Sende hallak-ı mânî ve beyânsın ya Âli

Mücmi'-i hilm ve mekkârımdır vücûd-ı akdesin
Hilm içinde sanki bir âteş-fişânsın ya Âli

Sende hatm olmuş tevâzu' sende bitmiştir kemâl
Sâhib-i himmet-i şefik ve mihrîbânsın yâ Ali

Adl-u insâfa leb ya kuvvetin olmuş cilvegâh
Mantiken bir eblağ-ı şîrîn-i zebânsın yâ Ali

Merkez-i kenz-i belâgattir vücûd-ı ekmelin
Câmi'-i feyz ü kemâl-i kudsiyânsın yâ Ali

Bir Ali'sin kim rızaullahî tahsîl eyledin
Pertev-i nûr-ı ilâhiden nişânsın yâ Ali

İlticâ etmiştir Eşref der ki ihsânına
Lokması meydânda sen bir hândânsın yâ Ali

Eşref

Vak'a-i Kerbelâ Hakkında Bir Kıt'adır

Çok mu hengâm-ı belâ-yı Kerbelâ'yı yâd ile
Şimdiki aşr-ı Muharrem'de olan ah ve enîn
Vak'a-i dilsûzdan sonra kemâl-i hüzn ile
Gözlerinden kork sene yaş döktü Zeynü'l-Âbidîn

Niyaz

Dilimde nûr-ı îmân hubb-ı evlâd-ı Ali'dendir
Benim tevhidi tasdikim dem-i kâl u belâ'dandır

Ne âkıldan meded-hâhım ne maksûdum delidendir
Niyâz-ı derd-mendânem Hüseyin İbn-i Ali'dendir

Ümîd-i Hazreti Hünkâr Bektâş-ı Vefî'dendir
Ulûhiyyet-i ayandır âlem-i sugarâda küberâda

Cemâliyle celâli rû-nümâdır cümle eşyâda
Bigâyesidir muhabbet-i ehl-i beyte dâr-ı dünyâda

Îzâ

- [s. 98] Beşer bir acz-i mutlaktır ne rütbe uça bâlâdan
Gerektir resm-i ta'zîm ve edeb-i ilâya ednâdan
Şefâ'at isterim bi'l-vâsıta mahbûb-ı mevlâdan

Îzâ

Cihânda ta'n-ı idâdan melâmiyûna pervâne
Azâb-ı nârdan korkar mı dikkat ile pervâne
Soyundum şevk-i zikrullah ile girdim bu meydâna

Îzâ

Geçip bâb-ı kanâ'atten niyâz-ı nâbecâ etmem
Mu'cizler gibi her bir e'âzımdan ricâ etmem
Sığındım bunlara bir başka bâba ilticâ etmem

Îzâ

Kibâr-ı evliyânın her birinde gerçi himmet var
Anunçün hepsine kalbimde bir türlü muhabbetvar
VeLâkin başka başka arz-ı hâl etmekte külfet var

Îzâ

Koyup da mâlik-i elemliği mülûkun bâbına varmam
Kavîdir i'tikâdım bir kılı beyhûde kırk yarmam
Hülâsa Eşrefâ her bir velîullaha yalvarmam

Eşref

Muharrem'e Bir Gazel

Ağla çeşmim ağla kim aşr-ı Muharrem'dir bugün
Haram olmaz ahirette kim ki haramdır bugün

Bir yudum su içmedi bugünde evlâd-ı Resûl
Kerbelâ toprağının kan emdiği demdir bugün

Kerbelâ'dan arş-ı a'lâya te'âlî eylemiş
Katre katre hunlar gülşende şebnemdir bugün

Tiğ-i düşmanla olan âlîcenâbâne şehîd
Kerbelâ nûr-ı çeşm-i fahr âlemdir bugün

Âsumâna ihtiraz üzere çıkar şems ve kamer
Cümle sükkân-ı semâ zîrâ ki sersemdir bugün

Katre-i şebnem değildir eyleyen gûyâ nüzûl
Âsumândan arıza-eşk ibn-i Meryem'dir bugün

Öptüğü yer câ-yı hançer oldu fahr-ı âlemin
Hoş görün bu zulmü bilmem hangi âdemdir bugün

Mûminim hakkâ müslümânım dîn-i âdem için
Ağlamak her bir ibâdetten mukaddemdir bugün

Merd olanlar sîne-zen olsa bugün de çok mudur?
Ümmet-i merhûmeye bir yevm-i mâtemdir bugün

Muztaribken sâkî-i kevser-i ale'l-murtazâ
Câm-ı Cem nûş eyleyenler ibn-i Mülcem'dir bugün

Gazel

Derd ü gâm gönlüme mihmân oldu
Her gecem şâm-ı garîbân oldu

Yâd ile hun-i Hüseyin’i her dem
Gözlerimden dökülen kan oldu

Tepeme sanki çakıldı mihlar
Uçları çeşmime mücgân oldu

Benedim firkat ile Ya’kûb’a
Meskenim külbe-i ahzân oldu

Gireli mâh-ı Muharrem eşref
Âdetim çâk-i girîbân oldu

1 Muharrem sene 1315

Eşref

Şule

Bu nüshamızda resmî pîrâye-i sahife-i takdîr olan Kırıkkağaç kazâsı kâimmakâmı şâir-i âteşzebân izzetlü Eşref Efendi hazretlerinin nâçiz Şule’ye bir iltifât olmak üzere ihdâ-yı âsâr buyurmalarından dolayı arz-ı teşekkürât ederiz.

TERKÎB-İ BEND-İ RÂŞİD

Sâkî getir ol bâdeyi kim neşe-i resândır
Her katresi erbâb-ı dilin cânına cândır

Sâkî yetiş imdâdına Allah için olsun
Zîrâ feleğin gerdiş-i nâsâz yamandır

Boş durmasın elden ele devr eylesün akdâh
Sabhâ getirin mest olayım ân bu ândır

Esrâr-ı hakîkat olamaz herkese rûşen
Hakkın nice hikmetleri vardır ki nihandır

Kâbil olamaz kâl ile takdîr-i serâir
Erbâb-ı dilin söylediği başka lisândır

Çeşm-i dil-i âgâha bu âlemde serâser
Esrâr-ı şu'ûnât-ı ilahiye ayândır

Birdir mütegayyir olamaz asl-ı hakâyık
Yek tavr-ı bekâ olmayan ahvâl-i zamândır

Mîzân-ı ukûle sığamaz hikmet-i mevlâ
Bu sıkleti dağlar çekemez hayli girândır

Varken sana temyîz gibi rehber-i vicdân
Vâdî-i dalâlette dolaşmak hezeyandır

Ref' oldu nikâb serser ehadiyyet
Keşşâf-ı ezel perde ber-endâz-ı gümândır

İbretle bakan san'-ı Hudâ-yı müte'ale
Hayrân olamaz mı bu temâşâ-yı kemâle

Bir özge belâdır elem-i hançer-i âlem
Sabr-efgen olur sadme-i ruz-i aver-i âlem

Zî-rûha hakikatte hatr-gâh-ı fenâdır
Sûrette müzeyyen görünen pister-i âlem

Dağ-efgen olur sîne-i erbâb-ı kemâle
Devr-i vürûş bu el-aceb-i muhavver-i âlem

Bin türlü acâib getirir mehd-i zühûra
Tek durduğu yok subh u mesâmmâdır âlem

Besdir sana bu eldeki sermâye-i irfân
Nâdâna şeref vermedi sîm ü zerr-i âlem

Bir gün doğacak şems-i cihân-tâb-ı hakîkat
Birden bire bînâ olacak a'ver-i âlem

Ummân-ı fenâ ka'rine dalmaktadır eşyâ
Yâ Rabb ne geniş merci' imiş masdar-i âlem

Lâ-büdd erişir gâyete her mebde-i hâdis
Tenhâ kalacak bir gün ölüp kişver-i âlem

Bir gün çözüdür ukde-i cemi'yyet-i eşyâ
Kalmaz ebedî mihr ü meh ve ahter-i âlem

Bir mest-i ser-efgende-i lâ- ya'kıla benzer
Seyrinde edâsında kadd-ı hod-ser-i âlem

[s. 99] Âkıl ona derler ki alır gayrdan ibret
Ammâ ki gerek ibret için çeşm-i basîret

Yâ Rabb olamaz kimse senin sırrına vâkîf
İdrâk edemez hikmetini hiçbir ârif

Mirât safâ-yı sıfatındır bütün eşyâ
Senden gelir eşyâya bu reng-i mütehâlif

Bürhân-ı bekâdır sana ulviyyet-i şânın
Zât u sıfatın vasf-ı kademde müterâdif

Yağma-ger-i hân-ı ni'amındır bütün 'âlem
Cûd u keremin arz u semâda müte'ârif

Nûr-ı nazarın mâyei feyz-i eleidir
Nâm-ı keremin fâtihatü'l-hayr-ı avâtıf

Feyz ü ferî senden alır a'râz u cevâhir
Sensin yine sen menba'-ı envâr-ı letaif

Allâm-ı guyûbsun ki senin ilmîne nisbet
Bir dile değil zâhir olan ilm ü ma'ârif

Fermanına rââm oldu ne varsa yaratılmış
Hâiz olamaz hükmüne bir emr-i muhâlif

Evsâf-ı kemâl sende mükemmeldir ilahî
Noksan ve ziyâdet ona olmaz mütesâdif

İdrâk edemez akl-ı beşer sırrını yâ Rabb
Şerh eyleyemez vasfını bir şârih u vâsıf

Bâb-ı kereminden bizi devr etme ilahî
Oldu aksa da alûde-i çerkâb-ı menâhi

Yok, zerre nişânı feleğın mihr ü vefâdan
Ümîd-i rehâ etme bu cellâd u kazâdan

Âzadeser olamaz bu sitemhânedede kimse
Sehm-i gâmm u endîşe-i bârân-ı belâdan

Zerât-ı cihân tir-i kazâya hedef olmuş
Sâlim geçemez kimse bu pehnâ-yı fenadan

Mahlûkı bırak Hâlika tefviz-i umûr et
Ümidini kesme kerem ü lutf-ı Hudâ'dan

Sen kendini bil mebde-i irfân sana sensin
Agâh olasın bir gün olup sırr-ı hafâdan

Nâz u sitem-i yârı çeker şevk ile âşık
İzhâr-ı şikâyet edemez cevr ü cefadan

Tathîr-i zevâhir ile olma mütekayyîd
Pâk etmene bak gönlünü evsâh-ı riyadan

Vâsıl olamaz menzil-i maksûd-ı kemâle
Geçmezse kişi merhale-i fakr u gınadan

Erdir diyemem râm olana müşteheyâta
Ayrıl er isen meşgale-i nefis ü hevâdan

Râhat yaşamış var mı bu zindân-ı belâdan
Hiç var mı eser-i âlem-i fânide safâdan

Allah'a sığın geç bu cihânın kederinden
Hıfz eylesün Allah seni şerr ü zararından

Meftûn olamaz mı gönül ol cilve-i yâra
Geçdikçe o sîmîn teni tenhâda kenâra

Zülf-i sîyahi safha-i ruhsârına inmiş
Gösterdi şebîn zulmetini nûr nehâra

Vicdân gibi yoktur sana mîzân-ı hakikat
Hem denk olamaz doğrusu bir şey bu ayâra

Âteş gibi etrâfa alev saçma mekîn ol
Saldırma bu hiddetle âmân herkesi nara

Bir heykel-i bî-cân gibidir yerde dikilmiş
Tenperveri teşbîh ederim seng-i mezâra

Mahkûm-ı kavânîn-i kazâdır bütün eşyâ
Fermân-ı kader böyle imiş yok buna çâre

Hâtır-şiken olma sana lâzım mı bu âdet
Urma o kadar şiddet ile her dil-i zâre

Her dem gelecek mi sana bu düşüş-i ikbâl
Aldanma bu oynak feleğin attığı zara

Kim girdiyse bâzâr-ı fenâyâ zarar etmiş
Sermâye-i irfânı sebep oldu hisara

Her zerre birer halvegeh-i san' -ı Hudâdır
Her çehrede esrâr-ı Hudâ cilve-nümâdır

Kalbin uyanık olmalı gaflet beri dursun
Kim nûr-ı yakîn çeşm-i dile kuhl-ü cilâdır

Düşdün ele sen kendini kurtarmayacaksın
Feryâdını dinler mi bu cellâd-ı kazâdan

Girdâbına her kim ki düşer mahv olur elbet
Bu âlem-i müntezirde ummân fenadır

Nâdir bulunur yâr-ı muvâfık bu zamanda
Ağyâr ile ülfet dahi bir özge belâdır

Tab'ında vefâ kalmadı ebnâ-yı zamanın
Davâ-yı muhabbetkuru bir nam u edâdır

Nâkıs çekemez kâmili kâmil ona düşman
Erbâb-ı kemâlin sebep-i mahvı zekâdır

İbretle bakan şuriş-i ahvâl-i cihâna
Hengâme-i mahşer dese elbette becâdır

Ta'bîr-i hamîyyet ile lafz-ı medenîyyet
Parlak görünür şîvede ammâ ki riyadır

Râhat geçinir gâm yemez erbâb-ı tevekkül
Bî-fâide endîşelerin mahz-ı hatadır

Tedbîr ve tekâpü ile ikbâl ele girmez
Lâkin yine bî-sa'y ve amel-i mâl ele girmez

Ebnâ-yı zamânın dili pürderd- ü elemdir
Zîrâ feleğîn ka'ide-i devri sitemdir

Bir yâd-ı hazîn andırıyor geçmişi şimdi
Mâzî denilen şey bize nisbetle âdemdir

Her bir varak-kemteri bir nüsha-i ibret
Gerdûn ne aceb mekteb-i irfân u hikemâdır

Her ferd bulur bunda nasîb-i ezelisin
Bu hâk-ı fenâ menşe-i ahvâl-i ümemdir

İrfân u fazîlet-i şeref nev'-i beşerken
Şimdi bu şeref tâbi'-i dinar ve deremdür

Hâk-ı kadem ol mâye-i asliyye nazar kıl
Gâfildir o kim mâil-i dârât ve haşemdir

Nefse uyarak Hakk'ı kabûl etmeyen âdem
Bilsin ki onun rütbe-i mâhiyeti kemdir

Sermâye-i ta'n olsa da nâdâna hünerver
Nezd-i urefâda o pesendîde şiyemdir

Tahsîl-i kemâlâta çalış nâdiredân ol
En başlı meziyyet sana âdâb-ı kalemdir

Tâ haşre kadar yâd olunur merd-i sühan-ver
Dâim kalır ehl-i hünerin namı mu'ammer

Tenden geçerek âlem-i ma'nâya sefer ver
İm'ân ile âsâr-ı tecellîye nazar ver

[s. 100] Dalma o kadar hâb-ı girâna ne bu gaflet
Çeşm-i dile feyz ü ferr-i feryâd-ı seher ver

Vakf-ı nazar et hikmet-i âsâr-ı vücûda
Sırr-izeze vâkîf isen gel de haber ver

Sakla kehr-râzı sadafhâne-i dilde
Ağyâr eline verme sakın ser ki ser ver

Aks-ı revîş-i çarh ile olma mütegayyır
İrfân u mekânnet ile etvâr ki ferr ver

Pervâne sıfat şem'-i şeb-ârâ-ı cemâle
Sertâ be-kadem âşık isen cân u ciğer ver

Davâ-yı mücerredle pek uğraşmağa gelmez
Sıdkın var ise aşk u muhabbette eser ver

Düşme feleğin dâmına, bir noktada durma
Daldan dala gez tâir-i tedbîrine perr ver

Erbâb-ı hüner dûha-i bâr-âvere benzer
Nuhl-i edeb ol bağ-ı fazilette semer ver

Gayretle olur her ne olursa bu cihânda
Takdîr olunur fikr-i terakkî bu zamânda

Bir dâne için dâma düşer mürğ-i hevâyı
Bülbül çekiyor bir gül için derd-i nevâyı

Tesmîm edilir zehr-i havâdisle anâsır
Ta'lîm ediyor hikmet-i tıbb da devâyı

Kürsüde okur hürmetin ammâ yine vâ'ız
Nefsinde mübâh add ediyor ahz-ı rebâyı

Zâhid arıyor gökte hilâl-i ramazân'ı
Râsıd getirir pâyine ecrâm-ı semâyı

Göz var ki görür asgar zerât-ı nihânı
Göz var göremez ezhar-ı ayât-ı Hudâ'yı

İnsan veriyor cânını nâmusa mukâbil
Nâdân satıyor bir pula nâmus u hâyayı

Gâfil bulunur râzı değil hükm-i kazâya
Kâmil bulunur kendi arar derd u belâyı

Âbid çekilip secde-i rahmâna kapanmış
Mülhid tanımaz kible-i minhâc-ı hüdâyı

Yâ Rabb ne gariptür bu temâşâ-yı tecellî
Bir hâl ile herkes mütecellî müteselli

Çarhın gidişi hâlet-i mestâneye benzer
Mestâne değil belki de divâneye benzer

Ser-tâ-be-kadem şem'-i muhabbette yanarlar
Erbât-ı fenâ şule-i pervâneye benzer

Pîrâye-i gûş et sahn-ı hikmeti zîrâ
Her merd-i hekîmin sözü dürdâneye benzer

Bin türlü belâ nâzil olur ehl-i kemâle
Bîçârelerin sînesi vîrâneye benzer

Erbâb-ı dilin dîde-i pür-hûn-ı derûnu
Her dem boşanır bir dolu peymâneye benzer

Âdâb-ı muhabbette kusûr eyleyen ahhâb
Hem-bezm olacak olsa da bîgâneye benzer

[s. 101] Bir söz ki değil hikmet ve akla mütevâfik
Hayide edâ köhne bir efsâneye benzer

Hayfâ dökülüp kalmadı hiç bâde-i şevki
Bu bezm-i fenâ bir tehî hamhâneye benzer

Ol hâme-i ta'rîz ki cessâs-ı hatâdır
Kâkül-şiken-i dilber olan şâneye benzer

Bin şekle girer reng-i hayalinde bigâ yok
Gerdûn bu garîb şekl ile âyâneye benzer

Âdî görünür dîde-i nâdâna bu dünyâ
Her sûret-i pür-hikmeti şâyân-ı temâşâ

Mabadı var

Sevdiğim Vefâsız

Rahm edip bir kerre olsun gönlümü şâd etmedin
Yıkdiğın kâşâne-i âmâli bâd etmedin

Zevkini ikmâl için her zevkimi ettin fedâ
Terk-i kâm ettim de ben; sen terk-i bî-dâd etmedin

Çâh-ı târik-i melâl ettin hayâtı cismime
Şem'-i şevk-i ömrümü vaslinle îkâd etmedin

Nâlişim, giryem sana eğlence geldi dâima
Hâlime güldün, beni mâtemden âzâd etmedin

Hâtıram, virdim hâyâlin namın olmuşken müdâm
Ey vefâsız sen beni hiçbir zamân yâd etmedin

Sormadın derd-i dili, bir nâme, irsâl etmedin
Bir selâm-ı ihdâ edip bir Ka'be bünyâd etmedin

Selb için aram mı bin sana't ihdâs eyledin
Hüznümü teskîn için bir meslek îcâd etmedin

Tavr-ı hâmûşî kahr-âmîz kıldın iltizâm
Kalbimi tatyîbe dâir bir söz îrâd etmedin

Oldu kurbânın şebab-ı ömr-i Rüşdü, sen henüz
Rahm edip bir kerre olsun gönlümü şâd etmedin

Ermenekli Hasan Rüşdü

Şule

Teşekkürât-ı nâçîzânemizi tekrâr ederiz.

Şâir zî-iktidâr-ı izzetlü Vedâd Bey Efendi tarafından irsâl buyurulmuştur:

Şebâb-ı devr-i sa'âdeti, tatlı bir dem idi
Gözümde şeş cihet kâinat-ı haram idi

Enîs-i aşk idi gönlüm, garâm-ı muharrem idi
Safâ-yı aşk benim en sevimli neşem idi

Bütün mehâsin-i fitrat benimle hemdem idi
Şebâb-ı âlemi – zevkimce – Şikk'a âlim idi

Kırkağaç kazası kaimmakamı şair şehir-i âteş zeban izzetli Eşref Efendi hazretleri

Ey eden tasvîrime atf-ı nigâh-ı iltifât
Fikrimin âlâm-ı bâdî-i perîşânîsidir

Bak ne hâle koydu kırk yıllık cefâ-yı rüzgâr
Eşrefin işte şu sûret-i nüsha-i sâînsidir

[s. 102] Ne oldu ah o mes'ûd ömrüm, azmanım,
Te'essürât-ı felâketle şimdi giryânım

Elemsiz eylemez oldu güzâr bir ânım
Hazân-ı resîde-i pecmürdegî gülistânım

Görün bugün beni zann eylemez ki insânım
Bu inkılâb-ı serî' hayâta hayrânım:

Ümîdsiz yaşar âvâreyim perîşânım
Cihâna geldiğime âdetâ peşîmânım

Nedir hayât bir âlâmdır nihâyetsiz
Değil bu fikr-i tefelsûf-i za'îf, kuvvetsiz

Dakîkâ geçmiyor insân için kedûretsiz
Abs demek de “Saadetli ya saadetsiz”

Evet, ukûl-i beşer olmasaydı kudretsiz
Her i'tikâdı kabûl eylemezdi hikmetsiz:

Ederdi hasr-ı şu'ûata çeşm-i dikkatini
Arardı kühünü mâhiyyet-i hakikatini

Ne rütbe eylese insân hayâtı istiknâh
Eder girîve-i aczı nihâyetinde penâh

O iktidârı bir insâna vermemiş Allah
İle'l-ebed bize mâhiyyet-i hayât-ı siyâh

Bu anlaşılmayacak şey neden neden? Her gâh
Benim müfekkiremin iştigâlidir yine âh

Ben anlamam bu da bir ibtilâ-yı rûh mudur?
Ben anlamam bu da bir i'tilâ-yı rûh mudur?

Fakat bu sözlerim a'mâk-ı rûhdan geliyor
Benim bu nâlelerim âsumâna yükseliyor

Ahmed Vefâ Bey'in Bir Gazelini Terbi:

1

Ey peri! Bir lahzacık gelmez misin imdâdına?
Tesliyyet virmez misin kalb-i elem-i mu'tâdına?

“Çâre ya Râb olmaz mısın derd-i dil-i nâşâdına?”

“Merhamet etmez misin sensin sebab-i feryâdına?”

2

Sensin ümîdim benim ey nev-nihâl-i işve! Sen!
Başıma zindân olur sensiz cihân et sîm-ten

“Âh senden başka bir şey istemem âlemde ben”

“Sendedir gönlüm benim hep sen gelirsin yâdına”

3

Şiddet-i aşkım mı mûcib? İştîdâd-ı zecrîni
Görmedim rûz-ı visâlin infilâk-ı fecrini

“Subh-ı edbârım eder ta’kîb-i lel-i hicrîni
“Doğmayan hûrşîd-i vaslıdır melâl-i âbâdıma”

4

Lâcerem teskîn ederdin âteş-i sûzânımı
Bir gece tenvîr edip de külbe-i ahzânımı

“Dinlesen şekvâmı, görsen hâl-i bî-sâmân mı”?
“Âh versen bir cevâb âvâz-ı istimdâdıma!”

5

Uysun âmâlin nolur bir kerrecil âmâlime
Perdepuş-ı mâtem olma subh-ı istikbâlime!

“Hasta-i hicrânınım rahm et perîşân-ı hâlime!
“Kim yetişsin sen yetişmezsen benim feryâdıma?”

6 Nisan Sene 313

Mehmet Enver

Gazel

Ben bile bıktım usandım kendi derdimden benim
Gayrılar bıkmaz mı bilmem âh serdimden benim?

Her ne rûtbe ketm u ahfâ eylesem de aşkımı
Rû-nümâdır çekdiğim sîmâ-yı zerdimden benim

Arzû-yı vuslata mahv olursam aks eder
Nâle-i “vâ hasretâ” her cüz’-i ferdimden benim

Çok mudur artık figânım yâre te'sîr etse
Ben bile bıktım, usandım kendi derdimden benim

İstanbul'dan Mehmet Enver

“Bir Nağmekâra”

Beni bir nağme-i dilsûz ile ettin teshîr!
Bilemem sende mi nağmagede mi? Hükm ü te'sîr

Yatayım şevkle âgûşuna sen söyle hemen
Durma eh mihr-i emel! Gönlümü eyle tesrîr

İstanbul'dan Mehmet Enver

Şule

Kıt'anız güzel gazeliniz ondan daha güzel ve mü'essir. Arz-ı takdîr ederiz.
Der-saadet'ten İsmâil Hakkızâde Tahsîn Efendi imzâsıyla gönderilmiştir:

Garîk-i hazan eden beni hayâl-i vasl-ı yârdır
Hazândüçâr-ı aşk eden dahi bu intizârdır

Cihâna rağbet eylemem, safâsı yok gözümde hiç
Bu câ-yı hazan ve gâmm bana hakîkâten mezârdır

Demek ki, ömrümün benim dem-i ahiridir bugün
Nevâ-yı mâtem-i zevâl benimçün âh u zardır

Nedir bu keşmekeş aceb kalenderân-ı dehrde
Cahîm-i gâmda hepsi de esîr-i üftâdedir

Bu hâtifi ne dânedir lerze-1 bahş-1 cân olur
Okur kitâb-1 mâtemi ki kalbe gâm-nisârdır

Gönül misâli cânımı fedâ o mihr-i tal'ata
Benim için ile'l-ebed medâr-1 iftihadır

Denizli bedâyet-i cezâ reisi izzetlü Namık Bey Efendi tarafından irsâl buyurlmuştur:

Pâdişâhım hakk senin ömrün firâvân eylesin
Dâima bed-hâhını mahv u perişân eylesin

Eyledi mevlâsını ihsân bu mülk ve millete
Fahırını Osmanlılar dünyâya i'lân eylesin

Kabza-i teshîrine girdi Tesalya kıt'ası
Her zamân şâhım sana hakk nusret ihsân eylesin

[s. 103] Haşredin böyle gazâlarla seni şâh-1 cihân
Pâyidâr etsin Hudâ tahtında handan eylesin

Kâmın cevherle kavlin namık eder tebrîk-i sâl
Böylece dâim fütûhât ile şâdân eylesin

Rubai

Gördükçe ruh-1 enverini âh derim
Görmezsem eğer vechini eyvâh derim
Hicrin gibi vaslinde de bî-ârâmım
Rûhum! Sana bir şey demem Allah derim

M. Şekîb

Müntahabât

Câmi'i: M. Şekîb

Allah lafz-ı mukaddesini muhtevâ eş'ârdan:

Derd beni dildir çeken gözdür gören ruhsârını
Allah Allah kâm alan kimdir çeken kimdir ta'ab

Bir gün cezâ seni göreceksin cefâların
Kalmaz esersiz âh edip Allah çekdiğim

Senîh

Bak ne mes'ûdum harâbâtîliğim ma'rûf iken
Zevki bir Allah gülbankile tekmîl eylerim

Nâcî

Olmasın âzâde penç u tâc-ı gâmdan kînecu
Mâr-ı ser mâr-ı dîdeye Allah güneş göstermesin

Şem'-i ruhunu yandıgım ey mâh yeter
Âh eylediğim tâbe-seher-gâh yeter

Olmasa sanempereset aşkın tövbe
Ey tıfl-ı cefâpîşe bir Allah yeter

Gâlip

Beyhûde yere eylemem isyânım için âh
Yakmaz beni elbette o guffâr olan Allah

Münkerin ta'nı kuru davâdır
Vâkıf-ı ser-i nebî mollâdır

İki âlemde de Allah bilir
Melce'm hazret-i Mevlânâdır

Çünkü hemrâhım benim bir âhdır
Dest-gîrim hazret-i Allah'tır

Leylâ

Yine hayrette dil-i gümrâhım
Tuttu âfâkı figân u âhım

Zeneb-i Leylâ'yı da mağfûr eyle
Çok günâh af edici Allah'ım

Leylâ

Tarih-i Tâbi'den
{Sarig}

Sarig bir kedi cesâmetinde olup heyet-i mecmu'ası âdetâ bir büyük fareyi andırır. Yani başı küçük, burnu sivri, bıyıkları dik, kulakları büyük ve anlı, ayakları kısa ve maymun ayağı gibi el şeklinde kuyruğu uzun sert tüylü ve istediği mahalle sarılıp tutunmağa kâbiliyetli, tüyleri kısa ve boz renktedir. Dişi sarig senede birkaç def'a daha rahim hâлиндeler iken üçer, dörder yavru doğurarak – karın tarafında bulunan derisinin çevrilmesiyle husûle gelmiş olan – kesesinin içine kor ve ağızlarını da kesenin içinde bulunan memelerine yapıştırır. Yavrular tüylenip kendi kendilerine harekete iktidâr kesb edince ara sıra torbadan dışarı çıkıp koşmağa öteye, beriye sıçrayarak oynaşmağa başlarlar! Biraz daha büyüüp de artık torbaya sığışâmedıkları zaman ise hep birden analarının sırtına çıkarlar ve düşmemeleri için dik bir vaziyette bulunan kuyruğuna kuyrukların sararlar.

Sarigler, Amerika ve bilhassa Brezilya ormanlarında kesretli bulunurlar ve gündüzleri ağaç kavuğu, kaya oyuğu gibi mahllerde uyku ile vakit geçirerek gece

olunca ağaçlara çıkıp kuş ve yumurta gibi şeyler evlayıp yerler. Hele tavşan ve tavuklara pek harisi olduklarından ormanlara yakın şehirlerde kümes sahibleri bunların şerlerinden pek yangındırlar. Bu hayvanın avcılara oynadığı türlü türlü komedyalardan en mudhik ve garibi kendini ölü gibi göstermesi yani vehleten bir avcıya tesâdüf edip de kaçacak ağaç falan bulâmediği zaman sesini soluğunu keserek olduğu yere yatıvermesidir. (Ki bu vaziyeti ile hakikaten bî-ruh bir cesetten tefrik eyleyemez) işte bu hile sâyesinde avcunun asla nazar-ı dikkatini celb etmez ve avcı biraz uzaklaşınca sıçrayarak koşmaya -daha doğrusu avcının burnuna gülmeye-başlar. Envâ'-ı oldukça kesir olan sarig familyası efrâdının cümlesi kâbil-i te'ennîsidirler.

Muharrirîn-i Şule'den: M. M.

[s. 105]

Mersiyeler Hakkında Bir Mütalaa

Sûret-i mükemmelede tanzimi büyük bir te'essürle beraber ciddi bir iktidâr-ı şâirâneye vâbeste olan mersiyeler te'essüd edilir ki bizde henüz ileri götürülememiştir. Her şairin taht-ı teslîminde bulunduğu üzere mersiye yazmak fevka'l-hadd müşkil olduğundan mersiye de bihakkın hâiz-i muvaffakiyyet olmuş şâirlerimiz hemân bir iki kişiden ibâret gibidir. Mersiye-i müstağrik-i mâtem olmuş bir kalbin ziyâ'-ı ebedîsiyle dağdar olduğu vücûd-ı kıymetdar için bilâ-ihitiyâr izhâr ettiği bir vâveylâ-yı cân-hırâş demek olduğu için bazı şu'arânın yaptıkları gibi nişâne-i külfet olan gayr-ı tabi'î sanâyi'-i edebiyye ile doldurulursa kıymetini her hâlde zâyî' eder. Bir mersiye bir girye-i hüzn-âver, bir enîn-i telehhûf-i eserdir. Tabi'î olmalıdır ki hâiz-i te'sîr olsun. Yoksa külfetlerle, sanatlarla vücûda getirilen mersiye-i nâihaların nûhât-ı ca'liyeleri kadar bile te'sîr gösteremez.

Bizde mersiyelerin en mü'essirleri tahatturu kâffe-i müminin-i eşk rîz-i mâtem eden vak'a-i cân-sûz-ı Kerbelâ için söylenilmiştir. Bunlar ârâsde oldukça mükemmel

mersiyeler var ise de en müessirleri Kâzım Paşa merhûmun mekâlîd-i aşk namındaki eser-i âlilerini teşkil eden mersiyelerdir. Bunlarda şu:

Zâlimler el vurup hep şimşîr-i cânrubâya
Kast ettiler serâpâ evlâd-ı Mustafâ'ya

Devrân olup müsâid ol kavm-i bî-hayâya
Îsâl olundu bî-dâd-ı ser-hadd-ı intihâyâ

Kimler eder tahammül yâ Rabb bu ibtilâyâ
Amaç edip vücûdun bin nâvek-i kazâyâ

Düştü Hüseyin atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cebrâil var haber ver sultan-ı enbiyaya

Ashâb ve âlinin hep sagârı ve kebârı
Birbir edip önünde azm-ı huzûr bari

Te'sîr edip susuzluk ta arşa oldu sârî
Etfâl u seyyidâtın feryâd-ı bîkarârı

Her yüzden etti tazyik-i i'dâ o şehri yârı
Âhir çıkıp elinden dâmân-ı ihtiyarı

Düştü Hüseyin atından sahrâ-yı Kerbelâ'ya
Cebrâil var haber ver sultan-ı enbiyaya

Parçalarına dikkat buyurulsun. Ne müessir ne cân-sûz? İşte te'essür-i hakîki ile âmâk-ı rûhtan kopan feryâdlar böyle olur. Vak'a-i Kerbelâ için te'essür-i azîm ile yazılıp hâiz-i te'sîr azîm olan âsârdan Fuzûlî-i âşık nihâdın hadîkasıyla İbnü'r-Reşâd Ali Ferah Bey Efendi hazretlerinin neşrine muvaffak oldukları kitâb-ı nefise cidden pek ziyâde câiz-i kıymettir. Edebiyat-ı Farîsiyye'deki mersiyelere gelince: şu'arâ-yı İran bu husûsta hakîkaten muvaffakiyyat-ı azîmeye nâil olmuşlardır. Onlardan pek

çok misâl getirilebilirdi. Lâkin risâlenin hacmi müsâid olmadığından yalnız muhteşem Kâşânî ile Sabâhî'nin iki mersiyesinden üç beş parça misâl irâ'e ile iktifâya mecbur oldum:

Eftad-ı şamgâh bikenar ufki negûn
Hor çon ser berîde ezin taşt ve ejgûn

Efganda çarh mağfer-i zerîn ve ez şafak
Der hun kaşîde dâmen-i heftân nilgûn

Eczay-ı rûzî gâr-ı ze bas did inkılâb
Ger dîd çarh bî harakât hak bi sekun

Kandamehât erba' zabay saba' del
Gufti helâl fetad ba terkib kaf ve nûn

Âmâda-i kıyamat mevu'd herkesi
Kâyz du Vefâ buadeh meger mikunad kunun

Guftam mahram ast ve namud ez şafak halal
Çun nâhuni ka gâmzedeâlaydaş bahun

Ba guşvara ke sepehraş ze gûş-i arş
Her sala der ezayi şeh dîn kaşad berun

Ya sagarist piş lâb averda-i âftab
Ber padişah tuşna labân-i kerda sernigun

Can amir ve bedr-i ravân şeh hunîn
Salar servaran ve ser ez tan cüda Hüseyin

Çun şod basat âl benî ezmane-i tay
Âmed-i bahar gülşen din ra zaman day

Yesrib bi bâd-ı raft ba tamir mulk şam
Butha harab şod tamany mülk-i ray

Ser geşte-i banuvan haram kerd şah din
Çun dukhtran nakş ba piraman-ı cedi

Namanda gayru kasi ez yavran kavm
Na zinda gayr u kasi ez hamrahan-ı hay

Âmed ba suy muktel ve ber her ke mî guzaşt
Mubşist zab dîde-i gubar ezzâr-ı vay

Benhad rub a ruy birader ke ya benî
Der ber kaşîd cesm pesr ra kaya-yı nebi

Gâmgîn nabaş kamdemet inak ezkafa
Dil-i şad dar mirasmat in zaman ze pay

Âmed-i bisuyi meğerki anka zaban kuşod
Guft in hadis ve hun del âsman-ı kışver

Mansuh şod meger ba cahan milat nebi
Ya der cihan namand kas ezumat-ı nebi

Hak nebî çıguna feramuş şod çonin
Nagzaştâ ast inkadr ez rahlat nebi

Înak ba hun al nebi reng kerda and
Dasti ka buad der gru baiat nebi

Yarab tu agâhi ke reayat kasi nakerd
Der hak ehl-i beyt nebi hurmat nebi

In zulm ra cavab çe guyand ruz haşr
Ber kufyan tamam bud hucac nebi

Mara çu nist dast makafat dad ma
Girad ze hasm hukm hak ve gayret-i nebi

Pes guft in hadis ve cavabaş kasi nedâd
Leb teşne-i gherk khun şod ve abaş kasi nedâd

[s. 106] Çun tuşnaki anan ze kaf şah din graft
Ez peşt-i zin karar ba ruy zamin graft

În behayayi ah ka dastaş buride bad
Ez dast dad din ve ser ez şah-ı din graft

Dağ şehadet ali ayam nâze kerd
Ez nav cihan ezây-ı resul âmin graft

Der taşt muhnati ciger para para riht
Pehlevî Hamza çak ze mizrab kin graft

Ham pay pil khak haram ra babad dad
Ham Ahriman ze dast Süleyman negin graft

Ez hak hun nahak Yahya graft huş
Îsa ze dar rah sephr barin graft

Kuştand anbia ham geryan bulbaşer
Ber çaşm terz şeram nebi astin graft

Kerdand pas baniza seri ra ka âftab
Puşîd der sahâb ruh zerd ez hecab

Şod ber ser manan çu ser şah tacdar
Afgand âsmân ba zamin tac zernegar

Aflâk ra ze selî gâm şod kabud ruy
Afak rez aşk şafak surkh şod kenar

Ez hîmeyâz ateş bidad hasm-ı raft
Çun ez derun haymakyan ber felek-i şarar

U'ryan-ı tan Hüseyin va ba tarac dad çerh
Pirahani ka Fatima aş rišta bud ve tar

Nagrafta gayra band keran dast u kasi
Ân natvan ka ez aal aba manda yâdgar

Ruha bahun hezab arusan ehl-i beyt
Kuştand be cahez bacamez ha savar

Ân yek şikeste har esiriş ber ciger
Vein yek nişasta kerdi timaş ber ezar

Kerdand rah ba kufa pas anka ze haima gâh
Vein hayma-i kabud şod ez âh şan seyah

Çun râh şân ber meğerki Kerbelâ-i fetâd
Gerdun ba fikr şuriş ruz cuz eftad

Ezay çerh muntezam ez yakdiger gusiht
Aczay-ı hak muttasl ez ham cuda fetad

Taban ba naiza raft ser servaran din
Camas hay perdakian ezkeza fetad

Ez tund bad hadise didand her taraf
Servi ze pa der âmad ve nakhli ze pa fetad

Manda ba her taraf nigeran çeşm-i hasreti
Der cestecuy kuşta hud ta kuca fetad

Nigah nigah pur zaki hakla batıl
Ber para tan ali Murteza fetad

Bihud kaşid nâle-i heza âhi çıman
Kez nala aş ba gunbad gerdun sada fetâd

Pas kerd ruba Yasrib ü ez del kaşid âh
Nalan ba gerya guft bebin ya Muhammed'e

In rafta ser ba naiza a'da Hüseyin tast
Vein manda ber zamin tan tanha Hüseyin tast

Ân ahuy haram ka tan para para aş
Der hun kaşid daman sahra Hüseyin tast

In mehr-i min kasaf ka gubar musibatîş
Tarik kerda çaşm masiha Hüseyin tast

Ân mah munkhaf ka bruz eşk-i ehl-i beyt
Guye gusitsa akd surya Hüseyin tast

In per kuşada murg-u hamâyun basuy huld
Kaş pur ze tir rasta ber eza Hüseyin tast

In ser buride ez sitam zal ruzigar
Kezyad burda matam Yahya Hüseyin tast

In lâlegun âmâ me ke der huld bahr u
Macer-i kabud sahte Zehra Hüseyin tast

Andak çu ger del tahi ez şukuh ya Resul
Gîsu guşada did suy merkad batul

Sabahî

Baz in çeh şûr-i şest ki der halk âlem est
Baz in çeh nevha u çe azab u çe matem est

Baz in çeh restkhiz azimist kez zemîn,
Bî nefh-i sûr hasta na arş-ı âzam est,

În subh tîre bâzde mîn az kuca kezu,
Kâr-ı cihan u halk-ı cihan cümle der hem est.

Gûyâ tulû' mikuned ez magrib aftâb,
Kâşub der tamam zarrât âlem est.

Ger hanemeş kiyamet-i dünya ba'îd nist,
În resthîz em ki nâmeş mahrem üest.

Der bargâhi kudsi gâhi melâli nist,
Serhayi kudsiyan heme ber zanuyi gâmm-ı est.

Cin u melek ber ademiyan navhe mîkunand,
Guya azai ashraf avlad adam asy.

Hurşid âsuman u zemin nur maşrikeyn,
Perverde i kenar resul-ü Hudâ Huseyin.

Kâşân zaman saradik gerdun nigun şodi,

Vîn har ki bülend sutûn u bîsutun şodi.

Kâşân zaman ber âmadi ez kuh tâb kuh,

Sil siyah-ı rûy-i zemin kirgun şodi.

Kâşân zaman âh çeker sûz-i ehl-i beyt,

Yek şû'le berk-i hiranman gerdun dun şûdi.

Kâş ân zaman ki in hereket gerdu âsuman,

Simâb var ruy-i zamin bî sükûn şodi.

Kâşân zanki peykeri u şodd derûn hak,

Can ü cihaniyan heme az ten birun şodi.

Kâşân zaman ki keşt i âli nebi şikest,

Âlem-i tamam garkayi deryâyî hûn şodi.

În intikam eger neftâdi baruz haşr,

Bâ in amal muamele-i dehr çûn şodi.

Âli nebi çü dest tezellumu ber âverand,

Erkan ar şarab tezelzelü der âverand.

Ber han gâm çu alamiyan ra sala zâdend,

Evvel salâ be silsile-i enbiya zâdend

Nevbet-i bâ veliya çor resîd âsumân-ı tepîd,

Zan darbeti ki ber ser şiir Hudâ zâdend

Bes âteşi zâhir-i elmas-ı rîzaha,

Efru hotand u ber husn muctebâ zâdend

Bes ân serâdikiki mülki mahrameşe nebûd,
Kendand ez medine ve der Karbelâ zâdend

Vaz tişe-i setize der ân daşt kûfiyan,
Bes nahliha zi gulşen âli i'ba zâdend

[s. 107] Bes zerbeti kezan ciğer Mustafa darît
Ber halkı taşnai half murtazâ zadand

Ehli haram derîde giriban guşâda moy
Faryad bardar haram-ı kibriya zadand

Ruhul emîn nihada berzanu ser-i hicâb
Tar yak şod zi-dîdani o çaşm-i âftab

Çon honî halk taşna o bar zamın rasîd
Coş zi zamîn bez rûyi arş barın rasîd

Nazdîk şod ki hane-i iman şevad-ı harab
Ez bes-i şikastha ki bar-i kan din rasîd

Nahl-i bülend o çi Hasan ber zamîn zadand
Tufan bar âsumân zi-gubar zamin rasîd

Badi ân gubar ra bimazar nebi rasanad
Kırdazı madina bar falak haftumın rasîd

Yek bare cama dar ham amadun ba nebil zad
Çun bu haber ba isa amadun naşın rasîd

Pur şod falak zi galgala çun nöbeti haruş
Az enbiya ba hazrat ruhul amîn rasîd

Kerd İbnHiyal ve ham galadkar kin gubar

Ta damani celâl cihan afarin rasîd

Hast az melâli gerçi barı zatı-zülcelâl

O dar dilestu hiç dili nest be-melâl

Rozi kî şod benize serân bozorg var

Hurşîd sarı birahna bar amed-i ze kuhsar

Mevci ba cunbiş amed ve berhast koh koh

Ebri babâriş âmed ve bekrist zar zar

Gufti tamam zelzele-i şod haki mutmain

Gufti fitada az harekâtı çarkh-i bîkarar

Arş ânçân-ı bilarzad dar âmed kî çarkhı pîr

Uftâd dar kemângâh kiyamet şod aşikâr

Ân-ı hayme-i ke kebûsî huraş tanab bud

Şod sar nugun zi badi muhalif habab var

Cem-i kî pas muhammelşân-ı amad Cebrail

Keştun bi umari ve mahmal şutur savar

Ba anki sar zad in amel ez ummet-i nebi

Ruhul emîn zi rûyi nebi gaşt şarmsar

Ve ankı ze küfe-i hayli haram ra beşam kerd

Nev-i kî akıl kaft kiyamet kıyam kerd

Bar har bakah çun rah o kervan uftad

Şûru neşver-i dâr hama kunu mekân fetâd

Hem bank nev galgala dar şeş cihat fagand
Hem girye ber melaike haft âsumân fetâd

Har câ ke bud huyi az daşt pa keşîd
Har ca kî bud tayiri az aşîyan fetâd

Şod vehşeti kî şuri kıyamet-i baamad raft
Çun çeşm ehl-i beyt bar an guştagan fatâd

Har çand bar tanı şuhada çeşm kar âmad
Bar zahm kari tiğ ve sanan fetâd

Na gâh çeşm duhter-i zahra da an miyân
Bar peyker şerif imam zaman fetâd

Bi ihtiyar çifte nağra-i hazâ Hüseyin ez o
Sar zad çunanki ateş azu dar cihan fetâd

Pas bâz bân pürünle o biza'tul resul
Rû dar medine kerd kî ya ayuhal resul

În kaştai fetâda behâ Hüseyin tust
Vîn sîdu dastu pâzda dar huni Hüseyin tust

În nahl terkez –i âteş cansûzi taşnagi
Dur az zemin rasanda ba garduni Hüseyini tust

În mâhiye fetâda bad riyayi huni ki hast
Zahm az sîtara bar tanaş efzun Hüseyini tust

În arka-i muhît şehadeti kî rûyi daşt
Az mevci hun o şoda gulgûn-i Hüseyni tust

În huşk (kuru) lab fetâda ve memnu az farat
Gez hunı o şoda Ceyhun Hüseyni tust

În şâh kam sipah kî ba heli eşk ve ah
Hergâh-ıezîn cihan zede birûn Hüseyni tust

În galib tapan kî çunun manda var zamın
Şah şehid na şoda medfun Hüseyni tust

Pas royi dar bakîya’bi Zehra hitap kerd
Murg-ı heva ve mahi derya kebab-ı kerd

Muhteşem

Edebiyat-ı Fârisiyye’ye âşinâ olup da şu eşâr-ı cân-sûzu mütâla’a edenlerden ağlamayacak hiçbir sâhib-i îmân ve vicdân tasavvur edemem. Şu satırları yazarken ben ağlıyorum. Ağlamayanlar için:

“Her ki in âteş-i nedâred nîst bâd” demegi akdem ü câib add ederim. Mersiyelerin diğer kısmı ziyâ’-ı ebedîleri müstelzem-i telehhûf olan kıymetdâr vücûdlar için şu’arâ tarafından söylenenlerdir. Evvelce söylediği gibi bizim şâirlerimizden o yolda hakkıyla mersiye söylemeğe muvaffak olmuş bir iki zâttan başka kimse gösterilemez.

Bâkî’nin Sultan Süleymân hakkındaki mersiyesiyle Ekrem Bey Efendi hazretleri tarafından Necîp Paşa merhûm hakkında söylenilip her parçası bir te’sîri hâiz olmayan mersiye ve Âkif Paşa merhûm tarafından hafîdesi için hesâb-ı benân ile yazılan manzûme ve buna benzer diğer bir iki eser kıymetdâr istinsnâ edilir ise bizde okunacak mersiye kalmaz. Unutmayalım! Edebiyatımıza cidden şeref verecek bir mesiyemiz daha vardır ki o da nûrsîdegân-ı şu’arâdan Ahmed Vefâ Bey Efendi tarafından Reşîde namında bir bed-baht için söylenilmiştir. İ’tirâfederim ki şimdiye

kadar okuduğum mersiyelerin hiç birinde ondaki te'sîri göremedim. Şiir-i âşinâyân-ı zamândan her kime okudumsa beğendi. Son derecede takdîr etti. İşte şu parçalar o mersiyeden müntehibtir:

Evet, mahall-i tenezzüh bize o dağlardı
Yüzüm güler, içim efgân ederdi ağlardı

Yanımda çünkü benim hasta bir melek vardır

Reşîde sen o idin, âh! O nûr-ı dîde idin
O nûr-ı dîde idin sevdiğim Reşîde idin

[s. 108] Reşîde şimdi ki ben senden işte mehcûrum
Demek ki âh u figân eylemekte ma'zûrum

Sana niçün acabâ ben bu rütbe mecbûrum
Reşîde gözlerimin nûru âşıkım sana ben

Hazîn gönül sana düşkün vefâ o maresinden
Gınâ gelir dile artık sefil dünyadan

Bana muhabbetin indi cihân-ı bâlâdan
Kelime sanki nidâ geldi tavr-ı sînâdan

Cebel-i muhavvaf o baygın bütün cihân-ı sâmet
Benim de bâk nazarımda bugün cihân-ı sâmet

Reşîde! Sen benim endîşe-i muhâlimsin
Yetişmeden soluyormuş onu nihâlimsin

Hülâsa şimdi benim bir güzel hayâlimsin
Fakat Reşîde! Bu şeb âlemim perîşândır

Bu söylediklerinin hepsi âh u efgândır
Havâ soğuk yere kasvet yağar idi cüdan

Haffif bir de ziyâ münteşir-i meh-nûdan
Oneydi bir acı feryâd koıtu bir evden

Tecessüm eyledi karşımda mâtem-i ebedî
Giryede içinde sadâlar “Reşîde gitti” dedi

Eğerci âlem-i fânîde çü mahn gördüm
Bu hâli görmemeliydim fakat neden gördüm?

Dîdem Kimindir o? Eyvah bir kefen gördüm
Reşîde'nin dediler gözlerim karardı hemen

Bütün cihân nazarımda kesildi bir zindân
Ale's-sabâh nüzûl etti arza hep melekût

Birikti hayli cemâ'at-i vasatta bir tabut
Giderdin öylece ben giryede-nâk sen mebhût

Seni mezârda bir akdem hayâta küstüm ben
Değil hayâta bütün kâinâta küstüm ben

Şimdi şu mersiye enîn-i rûh demeyecek hiçbir zevk-i âşinâ bulunabilir mi? His ile te'essürle, iktidâr ile yazılmış mersiye işte böyle olur. Yoksa kelâl-âver bir edâ ile dünyâ başıma zindân oldu, eşk-i çeşmimden deryalar husûle geldi, âhım yeri göğü titretti, göğsümü görenler cehennem zann etti gibi yâvelerden vücûda gelen mersiyeler şiir add edilebilmek meziyyetini hiçbir vechle hâiz değildir. Bizde mersiyeler te'sîrsiz olduğu gibi mezâr taşlarındaki kitâbelerde okumak külfetini ihtiyâr ettirecek kadar olsun mü'essir değildir. Şu'arâ-yı sâlîfe tarafından yazılıp kısm-ı a'zamı dîvânlarda münderiç olmayan kitâbeler hakkında bir fikr-i sahîh peydâ

edebilmek için İzmir’de, İstanbul’da birçok mezârları dolaştım bir hayli taşları gözden geçirdim. Mübâlağasız olarak beyân ederim ki gördüğüm kitâbelerin hemen binde biri matlûba muvâfık değildir. Bunların içinde İzmir’de namazgâhta bulunan kabristanlardan birinde görmüş olduğum bir kitâbe yüreğimi sızlattı. Gözlerimi eşkrîz-i te’essür etti. Bu kitâbeyi Pâkize isminde bir bî-çâre çocuğa hitâben pederi lisânından sâdir olmuş âteşin söz teşkil ediyordu. O sözler içinde gönlüme en ziyâde tutunan şu beyittir:

Vücûd-ı pâkini incitme hoş tut merhametsâz ol
Sana ey hâk-i hasret işte Pâkîzem emanettir

Mersiyelerden bahsederken edîb-i âli nazar-ı utûfetlü Abdülhak Hâmîd Bey Efendi hazretleri’nin Refîka merhûmeleri için yazdıkları “Makber” namındaki eser bî-azîrini zikr etmemek kâbil olmuyor. Fi’l-hakîka bu eser bildiğimiz mersiyeler tarzında değil ise de en parlak, en tabî’î mersiyelere ez-hercihet-i fâik bulunduğundan ondan da birkaç misâl îrâdına lüzûm gördüm:

Nerede arayım o dil-rûbâyı
Kimden sorayım o bî-nevâyı

Bildir bana nerede nerede yâ Rabb
Kim attı beni bu derde yâ Rabb

Derler ki unut o âşinâyı
Gitti tutarak reh-i bekâyı

Sığsın mı hayâli bu hakikat
Görsün mü gözüm bu mâcerâyı

Çık Fâtıma lahidden kıyâm et
Yâdımda hâline devâm et

Ketm etme bu râzı söyle bir söz
Ben isterim âh öyle bir söz

Güller gibi meyl-i ibtisâm et
Dağ-ı dile çâre bul merâm et

Bir tatlı bakışla bir gülüşle
Eyyâm-ı hayâtımı tamam et

Her gördüğü şeyden Allah Allah
Son demler o eyler oldu ikrâh

Etmezdi heves güzel hevâya
Vermezdi semâya gayrı pâye

Tutmuştu fenâ-ı rehn o hemrâh
Etmek beni istemezdi âgâh

Nâlân idi pençe-i veremde
Gördükçe beni gülerdi eyvah

Birgün uzak olsa sohbetinden
Gönlüm geçemezdi hasretinden

Bir ân-ı ferr-i âti bî-te'emmül
Ettim ebedîsine tahammül

[s. 109] Kurtulmadı âh-i illetinden
Cân kaldı alîl firkatinden

Anladı nedir azâbı kabrin
Görseydi bu hâli cennetinden

Yârimdi o yoktu bir rakîbi
Olmuş idi rûhumun tabibi

Şimdiyse elinde yok ilâcım
Lâkin onadır hep ihtiyâcım

Varmak neden öyle bir gâribi
Gurbetlerinin bu mu akîbi

Ben bari turâb olaydım evvel
Madem turâb imiş nasîbi

Sihhatçımı dâima değer gün
Kalbiyse bin kederle meşhûn

Ağlardı içi olursa handân
Handeyle ederdi setr-i hicrân

Pek çok kişi zann ederdi memnûn
Memnûnluk olurken onda mahzûn

Etmişti beni bu hâli pür-ye's
Etmişti beni bu hâli meftun

Sen Fâtıma gittin öyle bensiz
Gönlüm acabâ yatar mı sensin

Ölmek yaşamak ya cân çekişmek
Râzıyız âmân fakat değişmek

Sen bir gül isen bugün dikensiz
Âzâde-i hayâtsın mahnsiz

Ben âlemi neyleyeyim çemenzâr
Ben âlemi neyleyeyim çemenzâr

Mâlikti o hilkat-ı Necibe
Bir fikr-i musahhah ve musîbe

Çıkmazdı semâya zâviyemden
Anlardı merâmı nâsiyemden

Çok yazmaz iken budur garîbe
İlhâm bulurdu bir edîbe

Yetmişdi beni o inci sözler
Meftûn-ı öz kâ-yı dil-firîbe

Bî-fâide gördü çok cefâlar
Bîgâne bulundu âşinâlar

Ben neyleyeyim büyükse deverân
Taksîri nedir küçükse insân

Kâr etmedi verdiğim devâlar
Geçti yere ettiğim du'âlar

Gördün sonu ey hekîm-i mutlak
Ey hastalara veren şifâlar

Ger yoksa beşerde bu meziyyet
Var zannı niçin verir meşîyyet

Ey kabir gelir bana sükûtun
Takrîri o hayy-ı lâ-yemûtun

Ey ser-i nühüfte-i hüviyyet
Çekmek mi nasıbsız eziyyet

Bunda ebedî görüp de sıhhatin
Dinsin mi bu hâle ser-i meddiyyet

Döndüm geri pîr u hayâlim
Bilmem kime derdim âh-ı zâlim

Gün batmış o mâhdan eser yok
Bin bin gelir fakat haber yok

Konmuştu yeraltına nihâlim
Bin kerre daha kırıldı bâlim

Cânânın o günkü hâli eyvâh
Eyvâh benim o günkü hâlim

Sen etmez iken bu dem tecellî
Ben bî-kese kim verir teselli

Dünyayı seninle göz görüp tâm
Bir sende ederdi fikrim ârâm

Mahv oldu demek bugün bu belli
Müşkillerimin ümîd-i halli

Eylerdi benim bu sâde zâtım
Vechinle tezeyyün u tahallî

Ya kahve ya çay içerdin erken
Kalkıp piyano çalardı derken

Uyanırdı çocuklarım berâber
Sonra bu da belki raksa benzer

Birden odama firâr edip ben
Hamd eyler idim buna içimden

Her şey bana şen gelirdi hattâ
Zivâr gelirdi dâima şen

Bir hayli tabib-i cem' edildi
Konsolte ile verem denildi

Evvel de bunu demişti onlar
Lâkin bu sözü gönül ne anlar

Nezdimde bu gayr-ı muhtemeldi
Tebdîl-i hevâ dedin gidildi

İş bitti bugün şifâ umup ben
Hâlâ diyorum verem değildi

Artık çekemez gönül baharı
Sevmez bu nesîm hîle-kârı

Ey çehre-i inşirâh gülme
Allah için ey sabah gülme

Azdır sanırım bu cuybarı
Bir taze kız anlarım çınarı

Ki âlemi bir mezârgede
Cennet görüyor gözüm mezârı

[s. 110] Sâfil semevâtı cây edensin
Teşhîr olunup ecel tepensin

Bin velvele bin kıyâmet olsun
Bin zelzele bir inâyet olsun

Mahşer tozarak mezâra binsin
Çarpıp küreler kırılınsın insin

Yağsın nesi varsa kâinatın
Lâkin bu derin sükût dinsin

Dermânımı derd eden Allah'ım
Etti bu mezârı kiblegâhım

Bir yol ki deliller de hayran
Yok, gâyeti bir fezâ-yı seyerân

Olsun da delil bunda râhım
Bir ân bileyim nedir günâhım

Ben bilmez isem beni kılan ben
Bilmez mi nedir meâl-i âhım

Eh ruhlu yadigâr-ı mâder
Sende görünür şîâr-ı mâder

Elbette şefîk bir gönülsün
Vasfın bir refik bir gönülsün

Mechûlün iken güzâr-ı mâder
Çeşmin durur eşkiyâr-ı mâder

Bazen de peder görüp vücûdun
Gülmekte sanır mezâr-ı mâder

Ettikçe seni dizinde takbîl
Şâirde çocuktur ey kızım bil

Çok mesele hall eder vücûdun
Baziçesidir o dest-i cûdun

Sensin kılan ol mezârı te'vîl
Ömrüm olacak seninle tekmil

Ben sence oyunağım müslim
Sense bana bir garîb temsi

Senden bulurum bu dem tesellî
Lâkin o ne pür-elem teselli

Bir tarz-ı beyânla anlaşılmaz
Feryâd u figânla anlaşılmaz

Hem hazz-ı azâb o hem tesellî
Eyler sanırım sitem-i teselli

Eyvah seni o görmeliydi
Ben istemem istemem teselli

Buraya kadar îrâd olunan misâller ne yolda mersiye yazmak lâzım geleceğine dâir bir fikr-i sahîh peydâ ettirebilir. Şâirler mersiye yazacakları zamân evvelâ kalblerine mürâca'at etmelidirler. Kalbi te'essürden biri olan bir şâir ne kadar çalışsa kendisinde mevcûd olmayan ihtisâsâtı diğesinde vücûda getiremez. Tekrâr ederim:

Bir mersiye bir girye-i hüzn-aver bir enîn-i telehhûf-i eserdir. Tabi'î olmalıdır ki hâiz-i te'sîr olabilsin.

Küçük Hikâyeler

'Vefâsız'

1

— Genç kız! Görüyorsun ya, sana ciddi vehakiki söylüyorum. Evet! Şu andan zihnimden geçen efkâr ve mülâhazâtımı anlatıyorum. Dikkat et! Lâkin bu mülâhazât zann etme ki yenidir. Bundan çok zamân evvel kalbimde tulû' eylemiş ise de sana beyân eylemek için münâsib bir vakt bulamıyordum.

Âh! Emin olunuz ki size bu yolda ifâde-i merâm edecek gençlere nâdiren tesâdüf edersiniz. Fakat ricâ ederim. Ma'rûzâtımı itmâm için bana cesâret-bahş bir söz söyleyiniz.

— Bana karşı ilk def'a olarak böyle ciddi bir tarzdır idâre-i kelâm etmenize hakîkaten istiğrâb eyliyorum. Acâib! Bu hâl size neden vâkı' oldu? Efkârınızın neye dâir olduğunu henüz keşf ve idrâk edemiyorum ki sizi bu husûsta cesâretlendireyim. Mahazâ sıkılmayınız serbestçe merâmınızı ifâde ediniz. Sizi dinliyorum. Bu mükâmele rıhtım üzerinde, hânelerden birinin oyun salonuna muttasıl bulunan ufacık bir odada Sülün ile Fâni namında iki genç miyânında cereyan ediyordu. Orta boylu, esmer çehreli olan Sülün bu andan balin-i ihtizârda bulunan bir bî-çârenin hâlini andırıyordu. Efkâr ve mülâhazâtını ifâde husûsunda fevka'l-âde bir müşkilât hiss ediyordu. Acabâ muvaffak olabilecek miyim? Yoksa ifâdâtımı dinledikten sonra benden yüz mü çevirecek? Mülâhazası serbestçe ifâde-i merâmdan kendisini men' eyliyordu. İhtirâzkârâne mu'âmelesi ciddi etvârı sıkıntısını Fâni'nin dahi nazar-ı dikkatini celb eylemiş idi. Henüz onsekiz yaşlarında olup fevka'l-gâye bir hiss ve ona letâfet ve tarâvete mâlik olan bu genç kız Sülün'ü baştan aşağı süzüyor. Sülün'ün efkârını keşf etmek, anlamak istiyor.[s. 111]Sülün biraz tevakkuftan sonra mütereddidâne kelâma ağaz ederek dedi ki:

— Sevgili Fâni! Maksadımı size anlatmaya müheyyâyım. Beni dinleyiniz! Sizinle peydâ-yı münâsib edeliden epeyce müddet mürûr eyledi. Bu münâsebet o vakit beni

hakikaten memnûn etmişidi. Hemen o ânda sizi hemşîrem gibi sevdim Lâkin aradan hayli zamân geçti size olan muhabbetimin tadrîcen başka bir hâl almaya yüz tuttuğunu hiss eyleiyordum. Öyle ya, bizim gibi iki gencin yekdiğerlerine ile'l-ebed böyle uhuvvetkârâne bir muhabbet beslemekte devâm eylemeleri kâbil midir? O muhabbetin bi'l-âhire neye mübdil olduğunu anlıyor musun?

— Sülün!

— Fânî! Af edersin sözümlü bitirmeğe müsaade et! Seni seviyroum! Lâkin evvelki gibi değil. Sana âdetâ ta'aşşuk ettim. Seni tezevvüc edeceğim! İşte ahs-ı âmâlîm budur. Lâkin ortada bir takım müşkilât var. O da hem benim ve hem pederinizin fakîr bulunmasıdır. Eğer burada kalır isem bi'l-âhire zarûret çekeceğiz. Bu müşkilâtın bertaraf edilmesi için bir çâre vardır ki bu da diyâr-ı ba'idede irâde epeyce müddet kalmaktan ve ba'demâ te'mîn-i istikbâl etmekten ibâettir. Bu husûsta bir me'mûriyyet teklîf olunur. Şu kadar ki istikbâlin mahalli buradan pek bâiddir. Eğer sen istersen ben oraya gitmeğe hâzırım. Orada beş sene kalmak îcâb ediyor. Evet! Beş sene muskıt re'simden, ebeveynimden ve ale'l-husûs senden ayrı duracağım! Bakıyye-i ömrümü seninle sa'âdet veistirâhat içinde geçirmek için her şey tahammül edeceğim. Nasıl, o zamana kadar beni bekleyecek misin?

2

— Nasıl bir cevâb vereceğimi bilemiyorum. Bu nâgehânî sözleriniz, teklîfâtınız beni beht ve hayret içinde bıraktı. Ma'mâfih emin olunuz ki Sülün Fânî'nin sözünü keserek dedi:

— Evet, azizim hakkınız var. Bana da düşünmek için bir hafta müsaade verildi. İşte siz de bu müsadededen istifâde ediniz. Düşünüp taşınınız kalbinize mürâca'at eyleyiniz. Bu menfaatinizi de nazar-ı te'emmülden dûr tutmayınız! Anlıyorsunuz ya! Arada beş senelik bir müddet var. Bu müddette cihâzınızı da tedârik edeceğim. Sülün bu sözleri söylerken fevka'l-âde bir telâş, bir heyecan içinde bulunuyordu. Ma'mâfih Fânî de az müteheyyiç değildi. Öyle ya! Nasıl müteheyyiç, mesrûr olmasın? Sülün güzel, yakışıklı ciddiyetperest bir delikanlı karşısında bir tarz-ı ihtirâmkârı da kendisine i'lân-ı muhabbeteyliyor. Kendisinin dest-i izdivâcına nâil olmak sa'âdetini te'mîn etmek için her türlü müşkilâta tahammüle müheyyâ! Buna karşı hangi bir kadın müteheyyiç olmaz, sevinmez? Sülün'ün teklifâtını kabûl etmemek, onun sevdâ-yı samîmîsine hüsn-i mukâbele eylememek kâbil mi? Ammâ arada beş senelik

bir müddet-i iftirâk var! Varsın olsun. Sülün'ün zengin hısmı tarafından teklîf olunan me'mûriyyet hakikaten istikbâlini te'mîne kâfil idi. Lâkin gideceği yer bir meşekkatzâr idi hem öyle bir mahal ki tehlikeden de sâlim. Değil bu memleketin âb ve havâsı ecnebîler için bi'l-hassa vehîm olmakla berâber sâir bir takım mehâzîri daha vardı. Ma'hazâ bir gün gelip de ma'sûkasının dest-i izdivâcına nâil olmak ümidiyle perverde bulunan Sülün kâffe-i mevâni', müşkilâtı iktihâm ederek beş sene müddetle mahal-i mezkûrede çalıştı. Nihâyet tahsîl-i matleb etmeğe muvaffak oldu.

3

Sülün'ün bulunduğu mahalle muntazam posta işlemediğinden bu müddet tarafında iki sevdazede sûret-i dâimada muhâbere edemiyorlardı. Bu, secdâzedeler için hakikaten te'essûf olunacak şeylerdendir. Lâkin ne çâre? Buna da tahammül etmeli. Sülün, Afrika çöllerindehatt-ı istivânın beyinleri eriden güneşi altında çalışıyor. Ender olarak sevgilisinden aldığı mektûpları okudukça vücûdu tazeleniyor. Çektiği meşakkatleri unutuyordu. Beri taraftan Fâni dahi aşkının mektûplarına sabrsızlıkla intizâr ediyor, onları müteheyyicâne okudukça kalbi hasretler ümîdler ile mâli bulunuyordu. Fâni de bu hâl-i mefâretinin ilk iki senesine kadar devâm eyledi. Çöllerin sahrâların râyihâ-i tabi'iyyesini neşr eden Sülün'ün mektûpları Fâni'yi mest eyliyordu. Şurası şâyân-ı iş'ârdır ki çöllerin burâyihası türlü eğlenceler, balolar, âileler içinde evkât-güzâr olan Fâni'ye bi'l-âhire ağır gelmeye başladı. Aradan üç sene geçti. Yirmi yaşını buldu.[s. 112]Klüplerde, ziyâfet mecellerinde icrâ olunan oyunlar, balolar Fâni'ye bir takım gençler ile münâsebet peydâ ettirdi. Sülün'ün ma'sûkâsı gördüğü Sülün'den başka daha pek çok söyleyecek gençler varmış. Hem bunlar zengin ondan daha yakışıklı! *“Bu gençlerden birinin zevcesi olursam her hâlde mes'ûd kadınlar adâdına dâhil olacağım.”* Diye kendi kendine mülâhaza etti Lâkin olurmu ya? Ümîd edebilir mi? Sonra Sülün'e karşı ne cevâb verecek? Zâten ona söz vermemiş miydi? Vermiş ammâ onun avdet edebilmesi meşkûk! Hem bi'l-âhire böyle bir fırsat ele geçer mi? Hayır! O hâlde istifâde etmeli.

4

Marsilya ile İzmir arasında amed-şed eden “Mesajerye” şirketinin vapurlarıyla seyâhat eden yolcular beyninde – Seyâhat epeyce müddet devâm eylediğinden – bermu’tâd büyük bir âlâ ebaleylin hükm sürer vapurun birinci kamarasında bulunan yolcuların çehresinde allâim-i şetâret ve meserret-i rûnümâ oluyor. Bunların memleketlerine avdet eyledikleri etvarlarından anlaşılıyordu. Bunlar miyânında birinin meserreti nihâyetsizdir. Buysa Sülün’dür. Sülün dediğimiz gibi beş sene müddetle çalıştı. İstikbâlini te’mîn etti. Fânî’nin cihâzını dahi ayrıca tedârik eyledi. Artık kemâ-i sıhhat ve âkıbetle memleketine avdet ediyor. Çoktan beri görmediği akrabâ ve edâsını, ma’şûkasını görmeğe onunla te’ehhül etmeye olacak! Bütün meserretler, sa’âdetler onun! Fânî de elbette vürûduna muntazır gerçi üç aydanberi mektûbunu almadıysa da bunu tebdîl-i mekân ettiğine ve bundan sevgilisini hayr-dâr eylemediğine atf ediyordu. Acabâ Fânî kendisini gördüğünde vehle-i evvelide tanıyabilecek mi? Çünkü güzêrân eden müddet esnâsında çehresi, etvârı hayliden hayli değışmiş! Ma’mâfih tanıyacağına ve tanıdıktan sonra âgûşuna atlayacağına asla şüphesi yok. Birkaç gün sonra vapur İzmir’e muvâsalat eyledi. Ebeveyni ve amadeşleri vürûdunu işitir işitmez hemen istikbâle şitâb eylediler.

Sülün karaya çıkıp sevgilisinin ziyâretine gitmeye ta’cîl ediyor. Bu arzusunu vâlidesine söyledi.— Evet! Hakkın var oğlum. Fânî’yi ziyâret etmek münâsibtir. Çünkü gâyet iyi ve tâlî’i yaver bir kızdır. Kendisine ve zevcine selâmımı tebliğ etmenizi ricâ ederim. Sülün telâşından vâlidesinin son sözlerini iyice işitemeyerek tekrâr sordu:

— Kimin zevcine vâlîde?

— İşte kuzum Fânî’nin ya! Mösyö Diyomidi ile vukû’ bulan izdivâcından sizi haberdâr etmedi mi? Vâlidesinin şu ihtârı bîçâre Sülün’e sa’ika gibi te’sîr eyledi. Bir müddet yerinde mihlandı kaldı. “Âh işte şimdi ümîdlerim, istikbâlim her şeyim mahv oldu. Beş senedenberi onun yoluna düçar olduğum meşakkatlerin, mihnetlerin mükâfâtı! Ah vefâsız ah!”

Birgili İstavri Fikrî

Âileden Mâbad (Son)

İttihâdın tasavvur olunebilen her şekl ve sûretinde bir muhabbet, bir meyl mevcûttur. Zevc ile zevceyi, akrabayı, çocukları ittihâda sevk eden hissiyâtteki muhabbetdaha ziyâde zâhir ve âşikârdır. Âilede vesîle-i ittihâd olan hissiyâtın mütezemmin olduğu muhabbetailenin geçirdiği ahvâl-i müte'akibeden neşet eden bazı esbâb ile muhtalittir. Evvelâ muhabbeti mâhiyetini tağyir eden hâllerden tecrübe eyledikten sonra mütâla'a etmek îcâb eder. En doğru ma'nâsıyla muhabbetne demektir? Muhabbetdiğer sûretteki hissiyâtımız gibi husûlü âni bir şey değildir. Husûlü istihzâr ve tedârike, hüsni i'tinâya, dâimi mevaniste, amîk-i münâsebeti muhtâçtır. Muhabbet-i samimiyyetin, birbirinin huviyetini güzelce takdîrin, iktisâbı zamâna mütevakkıf olan rûh ve kalb tecrübesinin semeresidir. Birden bire zuhûra gelmez. Derece derece, aheste aheste ihtiyât ile vücûda pezir olur. Kemaliyle tevessü' tarafının yekdiğeri hakkında sahîh ma'lûmat istihsâl etmeleriyle kâbildir. İki şahs birçok def'a ve pek çok fırsatlarla birbirine tesâdüf ederler. Bu mütevâli tesâdüfte ittihâdı mûcib-i esbâbtan biri olan meyli hiss ederler. Fakat bu ilk meyli duymakla hemen dost oluvermezler. Dostlukları diğer insanlarla olan ma'arifeleri derecesinde kalır.

Mâba'dı var

Mekteb-i Mülkiyye-i Şâhâne'den mezun Mehmed Remzî

“Ahenk matbaasında tab olunmuştur.”

3.8. Sekizinci Sayı

Numara 8, 2 Safer Sene 1315{ Cumartesi} 21 Haziran Sene 1313 {Birinci Sene}

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânı'nda dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrire mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

Kısm-1 Edebî

Naat

Garâm-ı efzâ rûhum bir likâ-yı âsumânîdir
Beni bî-hoş eden böyle o hüsn-i bîdânîdir

O mihr-i bî-akvalin müstekkirdir aşk-ı rûhumda
Benimçün hakk bilir feyz-i muhabbet câvidânîdir

Bihakkın zât-ı hakk nutk-ı belîğ-i hikmet-âmîz
Hudâ cûyân için sermâye-bahş râzdânîdir

Olur, her gerd-i râhı bir maalî mihr-i âlem-tâb
Makâm-ı pâki hakkbînân için bir arş-ı sânidir

Çıkar a'lâ-yı alîyyine rûhum feyz-i aşkıyla
Vücûd-ı kemter gerçi esîr-ı nâtuvânîdir

Selâtn-i cihân deryûze kâr-ı lutfidir zîrâ
Gedâlık bâb-ı cevvinde hakîki kâmurânîdir

Ulv-i fazlının hakkıyla vasfindan cihân-ı âciz
Onun medhinde aksâ-yı belâgat bîzebânîdir

M. Şekîb

1

Bir ilahî nâle var gûş eyle gül!
Yeşnû ezni çün hikâyet-i mî-kend
Bak nedir hasretkeş-i bezm-i ezel:
Ez şikâyet mî-kend

2

Girye-nâkım meclis-i uşşâkta
Geznistan-ı tâ-merâ bebrîde end
İntişâr etti dem-i âfâkta
Ez-nakirem merd u zen nâlîde end

3

Taş yürekli hemdemî hiç istemem
Sîne-hahım şerhe şerhe ez-fîrâk
Yok mu bir bî-mâr-ı hicrân, ehl-i gam
Tâ-bekuyem şerh-i derd-i iştiyâk

4

Durmaz elbet âh eder, feryâd eder
Herkesi ku devr-i mâned ez-asl-ı hûş
Hazan ile eski diyârın yâd eder
Bâz cûyed rûzgâr-ı vasl-ı hûş

5

Hoş görüp her şahsı, oldum hemdemî
Men behr cemiyeti nâlân-ı şeddem
Sa'y için irşâda halk-ı âlemi
Cufti bed hâlân u hoşhâlân-ı şeddem

6

Meslek-i sıdk u vefâ göstermeden
Herkesî ez-zan-ı hod şedyârmen
Vecd-i hâl-i aşkımı levm eyleyen
Ez-derûn men nihist esrârmen

7

Gizlemem esbâb-ı sûr-ı sînemi
Ser-men ez-nâle-i men derûnist
Anlatır nuham rumûz-ı sînemi
Leyk-i çeşm ü gûşrâ ân nûrnîst

8

Yâr-i nâ-binâsıdır rûhun beden
Ten-i ze-cân u cân ze-ten-i mestûrnîst
Görmeğe sa'y eyliyor her ehl-i fenn
Leyk-i kistrâ dîdecân-ı destûr nîst

9

Varlığı efnâ eder her perdesi
Âteşest in bank nâ-yı ve nîst bâd
Olmasın cânlar onun âzâdesi
Her ki in âteş nedâred-nist bâd

10

Eyleyen rûhu dû-çâr-i ihtirâk
Âteş-i aşkest kândermî
Eyleyen tehyîyiç-i hüzn-i iftirâk
Cuşuş aşkest kânder mî fetâd

11

[s. 114] Her garibe hem-nefes bir dil-nüvâz
Nî harîf her geh ez-yâri berîd
Verdiği vecd eyledi ifşâ-yı râz
Pür dehayuş per dehâ-yı mâderîd

12

Gâh zevk alır gehî cân-sûz olur
Hemçunî zehrî ve tiryâkî ki dîd
Leb-be-leb yarana şevk-âmûz olur
Hemçuni demsâz u müştâki ki dîd

13

Tercümân-ı ter-zebân aşktır
Nî hadis râh pür-hûn mîkonad
Her nevâsı dastan-ı aşktır
Kashây-ı aşk-ı mecnûn mîkonad

14

Bilmiyor akl-ı muâdı feylesof
Muharrem in hûş cez bîhoş nist
Bilmek istersen onu evvel bî-vukûf
Merzeban rameşteri cezgûş nist

15

Gülmedim, mihnetle geçti günlerim
Der-gam-ı maruzhâ bî-gâh-ı şed
Nâliş-i hasretle geçti günlerim
Rûzhâ bâ-sûzhâ hemrâh-ı şed

16

Oldu rûhum cây-ı feyz-i câvidân
Rûz-hâ ger reft-i gûru bâk nist
Hâtırında kalmasın nakş-i cihân
Tûbimân ey ângeh çün tû pâk nist

Nâs'a göstersem de zerdi mî?
 Der-niyâbed hâl-i puhte hiç hâm
 Halka bildirmek ne mümkün derdi mî?
 Pes sahn-ı kûtâh bâ yed ve's-selâm

Müntedâr Feyz-i Mevlânâ Ermenekli Hasan Rüştü

Şule

Faziletlü Hasan Rüştü Efendi biraderimizin ziver-i hafıza-i Mevlâna olmağa şâyeste olan şu eser-i kıymetdarı Şule'mizi hakikaten şerefyâb etti. Arz-ı takdîr ve teşekkür ederiz. Edîb-i tâbende efkâr-ı Yenişehirizâde izzetli Hâlit Eyyüb Bey Efendi tarafından irsâl buyrulmuştur:

Seherde Hâbîde!

Uzun beyaz nim guşade bir tül çekilmiş bir sedir nermin üstünde – Şafak zamanı – hâb-ı güzin olan bir tıfl-ı melek ligaye karşı söylenmiştir:

Sühân-ı fecre bürünmüş de bir perî-i simâ
 Sepîde dem gelivermiş zemine hafta edâ

Bakın! Bakın! Uyuyor mühmilâne-i bî-pervâ
 Bu hâli gösteriyor ki: bu bir perî-i şafak!

Şafak! Açılma ki: Behçet fezâ-yı âlemsin
 Peri! Uyanma ki mâhî-i reng-i mâtemsın

Bu levha-i tarab fezâyâ karşı ah dil-zâr
 Garik neşve-i ulvî, garik haramsın

Yüzünde pertev-i nur seher-i nümâyandır
Denilse zâde-i hurân bu tıfla şâyândır

Nazar, o semt-i mu'alla-güzine hayrândır
Aceb zemîne inen bir melek midir bu nihâl?

Simayı olsa da târik-i ferîşte-i nevsâl
Hayâli âlem-i lâ-hût içindedir cevval

Bu nev-nihâli görenler de zann ederler der-hâl:
Gunûda kendisi yerde, hayâli göklerde...

Hayır! İner mi semâdan peri-i ufk-ı seher?
Gelir mi âlem-i nâsuta hur ber bister?

Bu nevm içinde çocuklar, meleklerle benzer!
Bu bir edâli çocuktur, seherde habîde...

Gazel

Her güzel sen gibi nazikter ve mehpâre değil
Her fetâde dilzârım gibi avare değil

Ediyor lutf-ı vefâ gösterini yâre derig
Arzı âşıkadır gamzenin ağyara değil

Haste-i aşka devâ yok mu cihânda âyâ
Bulduğu çare tabibin ona bir çâre değil

Neşve yâb olmam eyâ sâki-i nazende hırâm
Çektiğim derd ve elem, sâğar-ı serşâre değil

Bu kadar renc-i kederzâ-yı derûnun Râşid
Sebebi baht-ı bededir o sitemkâra değil

Terkîb-i Bend-i Raşid'den Mâbad

Evhâmdır akl-ı beşerin asl u esâsı
Bürhân-ı hakikat olamaz zann u kıyası

Mümkün olamaz akıl ile tağyir-i tabi'at
Toplansa da bir yerde cihânın ukalâsı

Hâmî-i hukûk olmak için cilveger olmuş
Her yerde mukaddes tutulan fikr-i siyâsî

Dünyâdaki erbâb-ı ukûl bir yere gelse
Bir noktada cem' eyleyemez meslek-i nâşî

Müthiş görünür illet-i sevdâ-yı ta'assub
Bu hastalığın hiç bulunmaz mı devası

Fuhuş işleyenin fâhiş olur nefesine zulmü
Hakkın buna yoktur bilesin emr u rızası

Mâhiyet a'mâline nisbetle kişinin
Tertib olunur adl ile miktar-ı cezâsı

[s. 115] Ukbâyı gözet olma ser-üftâde-i minnet
Bir varlığa kim yok onun imkân-ı bekâsı

Sâkîsi ecel bâdesi zehrâb-ı fenâdır
Bu meygedenin var mı aceb zevk u sefâsı

Terk et tam'ı bir kuru ekmek seni besler
Mâlik çok olur dağdağa-i derd u belâsı

Doymaz mı gözün sende bulunmaz mı kanâ'at
Bu hırs ile dünyâda yanaşmaz sana râhat

Bir mebde asliyyeye döner cümle mebâdi
Tefsir ederim işte sana ser-mu'adı

Bu acz ile kabil midir idrâk-ı hakâyık
Tevfik-i Hudâ olmasa her dem bize hâdî

Dillerde gezer ise de unvân-ı muhabbet
Îfâ edecek var mı bugün resm u dâdî

Temyîz edecek fikir ve nazar yok da onunçün
Bir pula verirler güher-i sıdk u sedadı

Bir başka usûl üzeredir aheng-i umûmî
Ahkâm-ı zamandır bunun îcâdına bâdî

Zehrâb-ı elemdir feleğin sunduğu bâde
Bu bezm-i fenâda yok imiş neşe-i şadı

Hakkı unutup zînet-i dünyâyâ taparlar
İfsâd ediyor tûl-i emel fikr-i ibâdî

Başka yola sapmış gider efkâr-ı zamane
Doğru yol iken eğri sanur râh-ı reşâdî

Mebnâ-yı ameldir bize kanun-ı şeri'at
Meydanda durur işte bu bürhân-ı hakikat

Bu bezm-i fenâdır doğrusu bir dâr-ı muhannidir
Her köşesi bir şule ki nâr-ı fitnedir

Sad pâre eder saġar serşâr-ı safâyı
Gerdûn mu bu ya muġpeçe-i şişe-şikendir

Mahlares maksûd oluyor fikr-i taharrî
Tevfik-i Hudâ kişte-i tedbîre dümendir

Câh-ı şerefe döndüğü var çâh-ı belânın
Ammâ ki gönül mu'tekif-i beyt-i hüzdür

Dâna ile nâdân olamaz kâbil-i ülfet
Erbâb-ı hüner dîde-i nâdâna dikendir

Söz olmalıdır hikmet-i efkâra mukarin
Mu'ayyer-i edeb sûret-i terkîb-i sahdır

Nefsinle savaş düşman-ı bed-hahkını râm et
Maġlub-ı irâdât-ı hevâ zümre-i zendir

Dünyâda kalır topladığın mâl-ı firâvân
Kabre gelecek var ise bir parça kefendir

Ma' düm oluruz yok bize imkân-ı selâmet
Bâki kalacak var ise bir nâm-ı hüsdür

Dünyâ bize mâl olmadı biz bunda garîbiz
Kahr-ı nazar-ı mevt sebk-i paye karibiz

Bir zerre kadar feyz-ı safâ var mı bu yerde
Sermâye-i arâm ve sükûn kalmadı serde

Bin türlü hakâyık geçiyor piş-i nazardan
Hâil olur idrâkımıza gözdeki perde

Mîzân-ı hakikat olamaz dîdeye zâhir
Nur-ı ezeli olmalıdır kalb-i beşerde

Bir hayli uzundur bu bizim gittiğimiz yol
Envâ'-ı metâ'ib bulunur tûl-i seferde

Meydâna dökülmüş nice ahvâl-i garîbe
Bir bir çıkıyor her ne ki gelmişse haberde

Zâhir oluyor sûret-i eşyâda mü'esser
Meşhûd oluyor san'-ı Hudâ nefsi eserde

Tedbîr-i beşer olsa da hiç olmasa birdir
Elbette olur her ne ki var hükm-i kaderde

Hüsranda kalır uykuya dalmış uyuyanlar
Taksî olunur feyz-i Hudâ vakt-i seherde

Evhâm ile tağyir olunur şey mi hakikat
Bin türlü delâil duruyor piş-i nazarda

Gözden boşanır menfezi yok başka derûnun
Aşkın eseri zâhir olur dîde-i terde

Bak dîde-i ibretle bedi'ât-ı vücûda
Bir gün atacaklar seni de zîr-i zemîne

Ev halkı bütün başlayacak ah ve enîne
Hâl u amelinden seni elbette sorarlar

Hüsrân sana bağz etmiş isen din-i mübeyyine
Meydanda durur urve-i vesikâ-yı şeri'at

İhlâs ile el ırmalı bu hall-i metîne
Yoldan çıkarır adamı yârân-ı hevâyı

Gaflet ile bak düşmeyesin su-i karine
Vâsil olayım dersen eğer menzil-i hakka

Gitme reh-i nârîste-i şeytân la'ine
Kalbinde uyandıрмаĖa bak zikr-i Hudâyı

Nâsil olasın meş'ale-i nûr-ı yakîne
Çarhın bize yağdırdığı mihnetlere karşı

Ahın gibi saht olmalı âdemdeki sîne
Her lahza mukadder görünür merd-i dil-i âğâh

Rahmetle bakar çeşm-i Hudâ kalb-i hazîne

Tevfikini bahş et bize ya Hazreti Allah
Nûr-ı nazar-ı rahmetini kıl bize hemrâh

Her bâdekeş bed-güheri Cem-i mey sanırsın
Her dem içilen zehr-i gamı dem-i mey sanırsın

Bundan yüce hakkın nice âlemleri vardır
Bu âlem-i dûn-perveri âlem mi sanırsın

Mikyâs olamaz sîretine sîreti şahsın
Her adımını insan-ı mükerrem mi sanırsın

Handan olur ammâ içi pür-hûn elemden
Mesnedde olan mukbili haram mı sanırsın

Gel gûşe-i vahdette safâ-yâb-ı huzûr ol
Bu köşeyi secîn-i cehennem mi sanırsın

Lâ-yuhtî değilsin ne kadar olsa kemâlin
Her söylediğin sözleri mülhem mi sanırsın

Ehl-i dil olur nâtık-ı esrâr-ı hakikat
Kendin gibi sen herkesi ebkem mi sanırsın

Bir akçeye bin kerre satar cevher-i dîni
Açgözlü olan hâini hâtim mi sanırsın

Rûhu'l-kuds-i hikmeti her tab' doğurmaz
Sen herzeni hem rütbe-i Meryem mi sanırsın

Gelmez mi aceb yâdına ferdâ-yı kıyâmet
Bir günlük olan varlığı her dem mi sanırsın

[s. 116] Elbette döner merci'-i aslîsine hâdis
Allah kalır bes ki odur hâlık u vâris

Bu mu'ber-i vîrân-ı fenâ rehgüzârımdır
Zira ki benim mebbe seyr ü seferimdir

Evvel gücenirdim feleğe şimdi gücenmem
Bildim ki gelse bana hüküm-i kaderimdir

Pinhân olamaz mekmen-i dilde eser-i aşk
Keşşâf-ı hafâyâ-yı derûn çeşm-i teremdir

Ben olmadım ahvâl-i perîşânıma bâ'is
Bunlar bana mîrâs-ı kadîm-i pederimdir

Bûlbûl gibi feryâd ile takrire ne hâcet
Esrâr-ı dili fâş eden âh seçerimdir

İm'ân ile her dem bakarım nüsha-i gûna
Her bir varakı meşhed-i fikr u nazarımdır

Ol bâde ki câm-ı feleği âteşîn eyler
Bir katre-i seyyâle-i hun-ı ciğerimdir

Bîçâre gönül bir gün ola şâd olacak mı?
Hengâme-i ye'sim bu tükenmez kederimdir

[s. 117] Kahrın çekerim fâsılasız ben bu seherin
Çarhın bana bu zulmü cezâ-yı hünerimdir.

Allah'a dayandım o bana merhamet eyler
Bu azm-ı kavî bâdi-i fevz u zaferimdir

Koldan ne gelir Hazret-i Mevlâ'yı penâh et
İbret ile âsârına bir kerre nigâh et

Gayret denilir sînede bir safdırımız var
İklim-i amı feth edecek askerimiz var

Meftûn değiliz bezmi ikbâline dehrin
Endîşe-i minnet çekemez bir serimiz var

Dilteşnelere câm-ı muhabbet sunarız biz
Bu meykedede bâdei cânbürûrumuz var

Fevâre-i dil hazm edemez âb-ı ser-şeki
Bir ân korumaz dîde-i her demterimiz var

Sâbit olamaz nulh-i emel-i bağı fenâda
Ammâ ki bizim dûha-i bâr-averimiz var

Çıktık sefer-i kişver-i emyân-ı vücûda
İlhas ve tevekkül gibi zâd u zerimiz var

Çalsın başına çarh-ı felek mansıb ve câhi
Bizim kerem-i hakk'ta mükemmel yerimiz var

Şehrâh-ı rızâdan gideriz menzil-i hakk'a
Îmân gibi dillerde bizim rehberimiz var

Fasık değiliz sâlik-i minhâc-ı salahız
Bu yolda bizim ârif-i billah erimiz var

Kıldı felek âyine-i âmâlimi pür-derd
Olmaz mı bedîdâr aceb çehre-i maksûd?

Ömrüm geçiyor gam ile mihnet ile bî-sûd
Feryâd-ı ezîn nev'-i vücûd âdem-âlûd

Me'bûsum o rütbe görünür dîdeme her câ
Mağmum ve mükdir-i elem-engiz ve gam-efzâ

Her manzara pîşimde çü secîn-i mahn-zâ
Feryâd-ı ezîn nev'-i vücûd âdem-âlud

Meftûr mu neyim ben dahi mihnet ile bilmem?
Kâşâne-i mâtem mi nedir yoksa bu âlem

Vaktim geçiyor âh ile efgân ile her dem
Feryâd-ı ezîn nev'-i vücûd âdem-âlud

Her ân bi konem nâle ezîn derd-i cidâyî
Sadd-hayf-ı neçîdem küllî ez-bâğ-ı safâyî

Bîzarem ezîn-i zindegî ey mürğ-i gecâyî
Feryâd-ı ezîn nev'-i vücûd âdem-âlud

Eskişehirli Hocaşâde M. Râsih

Nazîre

Şu nûr-sîde dilbere
Bakın ne şairanedir!
Safa-nümâ tebessümü
Ne rûtbe fâhirânedir!
Azarı mâha gıbtares
Nigâhı sâhirânedir.
Ya cân-fezâ tekellümü,
Ne ruh-nevâz terânedir!
Gözün gören demez mi hiç?
Kulûbu sîda dânedir
Fakat şu yan bakışları
Esef ki kâhirânedir!
Muhabbet eylemek buna
Benim için nişânedir
Sa'adete, tefeyyüze
Ki matleb-i yegânedir

İstanbul'dan Vahyî

Gazel

Bîm-i hicrânınla gönlüm gözlerim giryân henüz
Olmamışken bezm-i vaslından cüdâ bir ân henüz

Hüzn mü tahfif için minetine âlemde ben
Bulmadım eşk-i revandan ma'da derman henüz

Duzah-ı derd ve elemde ben yanarken dembedem
Olmamıştı mazhar-ı îcâd hakk-ı nîzan henüz

Zulmet-âbâd-ı mahnda beste-i zincir idim
Girmeden zindan-ı Mısır'a Yusuf Kenan henüz

Bâde-i aşk-ı ruhunla öyle mest oldumki ben
Görmemiştir çeşm-i âlem ben gibi sekrân henüz

Cism-i bî-tâbım gubar olmuştu râh-ı aşkta
Etmemişken hiçbir âşık cânını kurban henüz

Tard ederdim Ka'be-i kûyundan ağyarı senin
Ka'be'den tathîr-i şirke gelmeden ferman henüz

Talebe-i Ulûmden Bolvadinli Ahmed Vehbi

Şule

Kaleminizde ez-zaman zarfında görülen terakkî memnuniyetimizi mûcib oluyor.
Takdir eder ve devam-ı muvaffakiyetinizi temenni eyleriz.

Eş'ar-ı Caâmiden

Pey lokma ve hırka her lahza-i
Teşâyüd-i keşîden ze-halkî güzend
Berûzî bu dehşek nâlî kefâf
Be-ömrî bod köhne dilkî pesend

Mealın Tercüme

Nefsânî arzular istihsâl için halkın minnetini, mihnetini çekmek abestir. Bir parça kuru ekmek bir günlük kefâf nefis, bir köhne hırka da insana ila-nihayetü'l-ömr kifâyet edebilecek bir libâstır.

[s. 118] Her ki dil-i ber-işve-i gitt-i nihâd
Ber-hazer baş ez-gurûr-ı cehl-i o

Dâmen-i ân-girgiz-i himmet-i feşâned
Astîn ber-denî u ber-ehl-i o

Ferîfte-i alayış-i dünyâ olanların gurûr cahilânesinden hazer et. Öyle bir dâmen-i himmete yapış ki sahibi dünya ve mafihadan revkerdân olmayı vecibe-i sümû hakiki add eylesin.

Yâ Rabb ziddü kevn-ı bî-niyâzem gerdân

Ve ez-efser-i fakr-i ser-ferâzem gerdân

Der-râh-ı tâleb-i mahrem-i râzem gerdân

Zân-ı reh ki nüh sevî test bâzem gerdân

Allah'ım! Beni rahîk-i hakikatle mest ederin kevninden bî-niyaz ve efser-i fakr ile ser-feraz eyle! Maksûdum yalnız sensin! Kulunu râh-ı talepte âşinâ-yı serâir et ki kendisini maksûd-ı hakîkiye vâsıl etmeyecek yollara sülûktan rû-gerdân olsun.

Ez-şarab-ı müdâm ve lâf-ı meşref-i tövbe

Der-aşk-ı bütân-ı sîm-ı ğaba'betövbe

Der-dil-i heves günâh-ı ber-leb-i tövbe

Ez-tövbe-i nâderest ya Rabb tövbe

Şürb-i şarab ile bahs-ı ayş u nûştan ve aşk-ı bütândan tövbe etmek isterim. Fakat mümkün mü? Dudaklarım tövbe ile meşgul iken kalbim arzû-yı münhebât ile darbân oluyor.

Yâ Rabbi! Artık

Bû nâdirest tövelere tövbe.

Ey kâş-ı bedânımı ki men kistemî

Ser-keşte derîn cihân-ı pey-çistemî

Ger makbulem behzâr-ı dîde biker istemi

Keşke kim olduğumu bilip cihânda ne için serkeşteliğe düştüğümü anlayaydım. Mukbil isem bahtiyar, değil isem her an girye-i mâtemle demgüzar olurum.

Yek zerre zezerât-ı cihân-ı peydânîst

Güzinver to lem'a-i der-ân-ı peydânîst

Ez-gayr-ı nişân-ı tevehhümî cestemdî

Ve emrûz-ı gayr-ı to nişân-ı peydânîst

Ya Râbbi! Dünyâda hiçbir zerre bu kadar ki andasının nûrun pedîdâr olmasın. Dün gayrıdan senin nişânını arıyordum. Bugün mükevvenâtta nişâne-i gayr-ı öremiyorum.

M. Şekîb

Cu'şîş-i Te'sirât

—Eskişehirli Râsîh Efendi kardeşime —

Hazin bir rûya ile sabâhı etmişti. O, bütün emellerini, bütün ümitlerini... Kalbini bile birlikte götüren bir sene... Tamam, bir sene evvel kara topraklara gömdüğü bir vücûdu düşünüyordu!

Mazi bulutları yavaş yavaş inkişâf ederek üç senelik bir hayât-ı şairane nazarına olanca güzellikleriyle ma'rûz bulunuyordu: O kır âlemleri. Tulû'da, kuşların bile henüz uyandıkları bir zamanda kalkılarak bağçenin sık ağaçlı bir yerinde edilen âşikâne hasbihâller... Semâdan zemine nûrlar yağdıran kamerin ziyâları altında geçen saatler... Mürtefi' bir mevki'den gurûb-ı şemste denizi birlikte temâşalar... Daha neler, neler... Hele ufak bir iftirâktan sonra birleştikleri vakit kalplerinde hâsıl olan o tatlı helecânlar! Şimdi bunlar nerede? Heyhat! Hepsi bitmiş, hepsi toprağa munkalib olmuştu. Birçok hatırat-ı rakike ile dolu olan müfekkiresi müthiş bir hakikati gözü önüne getirdi: Kasvetli bir gündü. Yağmur şiddetle nüzûl ediyordu. Birden bire bulutlar dağılarak güneş açıldı. Bir kafiye yavaş yavaş Silivri kapısına doğru ilerliyordu. Bir genç kafileyi pek arkadan, birinin mu'avenetiyle ta'kib ediyor, yürümek için âdetâ sürükleniyordu. Silivri kapısından çıkılınca nazarlara isâbet eden o koca kabristan gençte müessir, müdhîş bir hiss uyandırdı; bayılıyordu... Of! Şimdi o müthiş hakikat gözünün önünde bu genç, kendi idi. Yine düşünüyordu: latîf bir hayâl gözünün önünde dolaşiyor, göremiyor âmâ hissediyor, ona ebedî bir âşinâlığı var, seviyordu. O hayâli bir nazar-ı nihânı ile ta'kîb ediyor. Lakin bir noktada o hayâli gâib oluveriyordu. O nokta, mezâr-ı yâr idi. Uyanır gibi doğruldu. Artık serşek-i tahsirine bir cereyân verdi ağladı, ağladı. Kendini yenemedi. Teskîn-i helecân fikriyle kıymetli mecmu'asını açtı. Bî-pâyân-ı te'essürleri arasında şu mersiye okudu:

Mihr-i nâzeninim unutmam seni
Aylar, günler değil geçse de yıllar
Telhgâm eyledi fırakın beni
Çıkar mı hatırdan o tatlı diller!

[s. 119] Kıyılmaz iken öpmeğe tenin
Şimdi ne haldedir nazik bedenin
Andıkça gülşende gonca dehenin
Yansın ahım ile kül olsun güller!

Tağayyürler gelip cism-i semîne
Döküldü mü siyâh ebru cebine
Sırma saçlar yayıldı mı zemine
Dağıldı mı kokladığım sünbüller!

Feleğin kînesi yerin buldu mu?
Gül yanağın reng-i rûyu soldu mu?
Acabâ çürüdü toprak oldu mu?
Öpüp okşadığım o pamuk eller!

* Bu ilk mısra'ın aslı "Tıflı- nazenininm unutmam seni" idi. Zemine muvafık gelmesi için tebdil edildi.

İstanbul'dan Kıyasizâde A. Refik

Bir Şehidi Ziyaret

1

Merhaba ey şehîd-i âli-şân
Ey Hudâ'nın garîk-i gufrânı
Dinse olmaz mı sanki cesbân
Vatanın ser-ferâz-ı kurbânı

2

Gözlerin hab-ı merge dalmış iken
Neden öyle güşâda kalmıştır
Görünür kim bu hâk-i süflîden
Bağ-ı firdevsi seyre dalmış

3

Öyle ulvîdir âh kim bu nazar
Cezbe-i vecde gark eder beşeri
Secde-i inbisâta da'vet eder
Başucunda duran ferîştelere

4

Seyr eden vazının mehâbetine
Der ki dehşet teşekkül etmiştir
Zann eder kim temessül etmiştir
Yıldırım bir nefer-i kıyafetine

5

Âh bilsen ne rütbe âlidir
Yatışın hâk u hûn içinde senin
Ne kadar câmi'-i me'âlidir
Kanla âlude giydiğin kefenin

6

Öyle ulvî hayâl eder bî-hadd
Sana baktıkça kalbe istîlâ
Lakin olmaz yine şüphe sana
Hâka düşmüş desem de burc-ı esed

7

Gökten inmiş ser-i saadetine
Yara şeklinde ahter-i kaderin
Şâhid olmuş durur şehâdetine
Kalbgâhında kanlı yaraların

8

Hangi düşman zebûn-ı kahrı idi
Dest-i zûr-aver-i celâdetinin
Hangi baş gark-ı hun kahrı idi
Tiğ ser-tiz-i berk-i sür'atının

9

Âşinâ-yı riyâz-ı cennet olur
Böyle Allah yolunda can verenin
Vatana hizmetiyle şân verenin
Medfeni kalbgâh-ı millet olur

10

Durma çık sedere-i semâya kadar
Şanına i'tilâ muvafıktır
Yürü dergâh-ı kibriyaya kadar
Sana Allah da çünkü âşıktır

11

Müsterih ol vatan emin oldu
Düşman gîne cu hezimette
Her taraf sâye-i hamiyette
Bazu onun gibi metin oldu

12

Etti tiğınle i'tilâ vatanın
Gayretin millete misâl olsun
Eyledin hakkın edâ vatanın
Emdiğın süt sana helâl olsun

Adanalı Seyûsîzâde Hüseyin Talat

Şule

Ulv-i tab-ı şâirânenizi min-gayrı hadd takdir ederiz. *Şule-i Edep*'i şu parlak eserle tezyin buyurmanızdan dolayı kendimizi medyûn-ı şükrân add ediyoruz. Şiir-ı âşinâyân-ı zamandan bu şiiri okuyup da: “*Eşarı böyle söyler üstad söyleyince*” demeyecek hiçbir sâhib-i insâf tasavvur edemeyiz.

Makale

Muhabbet

Serâir-i hayatı tedkik ile uğraşan enzâr-ı nafize erbâbının kâffesince müslüm olduğu üzere vâhib-i hakikînin şu hâkdân-ı süflîde insanlara bahş ettiği lezâiz-i rûhâniyyenin en büyüğü muhabbetir. Ebnâ-yı beşerde muhabbetin mertebe-i irfân ve daha ile mütenâsib olduğu nazar-ı i'tinâyâ alınır ise fitratın ne âli bir mevhibe-i bî-hemâli olduğuna dâir bir fikr-i sahîh peydâ edilebilir. Muhabbet öyle ulvî bir mevhibedir ki herhangi rûha şeref-bahş olsa onu fitratın mehtâb gibi, şafak gibi, seher gibi bedâyi'-i rûh-efzâsından vücûda gelmiş bir cihân-o fasîhin şa'sa'alı bulutlarla müzeyyen [s. 120]Ufuklarında per-güşâ-yı sereyân eder.

Aşk öyle bir hurşid-i dil-efrûzdur ki şa'sa'a-i tecellîsine müstağrık olan kalpte nezâhatına melâik add edilebilecek bir cihân-ı ma'nevî peydâ ve o cihan-ı fasihin her noktasını çehre-i maksûda levha-i tekrîm olmuş bir neyir-i nigâh-efrûz ile pirâyedâr ederek çeşm-i âşıkı mâsivâyâ karşı nâ-binâ eder. Rahîk-i muhabbet ser-kerem olanlar da fikr-i hesti, dâ'iyeye-i hod-peresti mevcûd bulunamaz. Erbâb-ı garam rabt-ı kalp ettikleri vücûd-ı kıymetdârdan başka bir şeye vücûd vermedikleri için onlar indinde varlıkları yoklukları yek-renktir.

Hakâyık-ı müsellimedendir ki bidâyet-i hilkatten biri en âli en hassâs rûhlar en büyük muhabbetlere esîr olmuşlardır. Muhabbetin ulviyyetine kudsîyyetine hadd-ı ta'yîni mümkün değildir. Nasıl mümkün olabilir ki “inallahe cemilun yahubbü'l-cemâl” buyruluyor. Bununla berâber ahabbet-i âsârını bir koyunda, bir kuzuda bir kumruda, hatta bir kelebekte bile gösteriyor.

Bir koyun görürüz ki kuzusunu mâderâne bir şefkatle emzirir, onu yanından ayırmaz. İnsanların semere-i hayatlarını öptükleri gibi yüzünü gözünü yalar. Ona karşı büyük bir ibtilâsı olduğu her hâlimden anlaşılır. Bu hiss-i tamamiyle kuzuda da mevcûttur. O da bir dakika anasından ayrılmak istemez. Hâsılı yed-i kudretin bu iki vücûdu birbirine rabt etmiş olduğu bir bakışta anlaşılır. İşte mü'essir bir levha-i muhabbet diğer tarafta da bir kumru görürüz. Aşiyânında iki küçük yavru çıkarmış. Vazifesi onları beslemektir. Uçar dolaşır onlara gıda arar. Aradığını bulur bulmaz bir telâhâlûkle yuvasına gelir. Yavrular onu karşıdan görür görmez, latîf civıltılarıyla istikbâl ederler. Gıdayı bırakır, gider yine gelir. Hâsılı ufacık kalbinde o yavrucaklara mahsûs büyük bir muhabbet taşıdığı anlaşılır. Bu muhabbet o yavrulara bir tehlikenin takarrübü zamanında bütün bütün aşikâr olur. Bî-çâre ana baba mahsûl-i hayatlarını ve daha doğrusu semere-i muhabbetlerini muhâfaza etmek için za'if vücûdlarını ya bir yılanın zehirli dişlerine veyâhûd yırtıcı bir mahlûkun keskin tırnaklarına karşı tutmaktan çekinmezler. Kendileri parça parça [s. 121] olmayınca yavrularına bir şey yaptırtamazlar. İşte bu da hazin bir levha-i muhabbettir. Ne kadar balîğâne ne mertebe şâirâne tavsîf edilse muhabbetin bihakkin tasvîr-i ulvîyeti mümkün olamaz.

Muhabbet bir tâir-i semâvîdir ki şa'sa'alı kanatlarının sâye-endâz-ı ulviyyet olduğu mahall, ruh için rû-yı arza inmiş bir ârâmğâh behiştî add edilebilir. Tecârüb-i adîdem üzerine iddi'â ederim ki muhabbetle geçen bir sâ'atlik hayât mahabetsiz geçen bir senelik ömre her sûretle müreccettir. Bana dünyâda sa'âdet-i hakikiyeye nâil olan kimdir diye sorulursa sevdiği ve kendisini sevdirebildiği bir melek-i likâyı âgûş-ı izdivâcında görebilen bahtiyardır derim.

Evet! Saâdet-i hakîkiyye itikâdımca odur. İnsan bu muhabbetgâh-ı fânide bin türlü gumûma tesâdüf edebilir. Onları kendisine unutturacak bir vâsitaya fevka'l-hadd muhtaçtır. O vâsita ancak şefkatli bir refika-i hayattır. Muhabbete mağlub olmayacak hiçbir keder mutasavvır olmadığı için yaralı bir kalb melek sûretli bir kadının nigâh-ı muhabbeti karşısında iltiyâmpezîr olabilir. Yekdiğerini samimi bir muhabbetle seven zevce ve zevce kendilerine mahsus bir behişt-i dünyevî îcâdına muktedir olurlar. Zevcesini cidden seven bir erkek her şeyden ziyâde onu mes'ud etmeğe, zevce muhabbeti olan bir kadın da her dakika onun istihsâl-i memnûniyetine çalışır. Aralarında bu sûretle te'eyyüd eden muhabbet kendisi için vesîle-i mesa'det olur. Ne

mes'uddur o erkek ki refika-i hayatının her arzusunu icrâ etmeği câna minnet bilecek kadar esîr-i muhabbet olur. Ne bahtiyardır o kadın ki zevc-i şefikinin âgûş-ı nevâzişinde yaşamağı ahs-ı âmâl add eder. İnsan arzusuna muvafik ve vefâlî iffetperver bir zevceye nâil olursa bihakkın bahtiyar add edilebilir. Zevce şâhirâh-ı hayâtta zevcin refik-i tabi'isi, onun için âmâl-i zindegînin cilve-gâh-ı hakîkîsidir. Zevc de refika-i hayatı üzerine kemâl-i şefkat ve muhabbetle per-güşâ-yı himâyet olmuş bir melekü's- siyânedir. Âlem-i fânide her ruh diğeri bir ruh ile ittihâda mecbur ve müftekindir. Âlemde öyle bir irtibâta nâil olamayan ruh dünyânın acılıklarını daha ziyâde hiss eder. Hayata kâinâta karşı yalnız nefretle mütehasıs olur. Bu nefreti muhabbete, o felâketi saadete tebdil edecek dünyada yalnız bir şey vardır? Zevce!.. Evet! Bir zevce bir rehber-i saadet, bazen de bir bedreka-i hidâyettir!

Birçok kimseler bilirim ki arzularının kâffesini icrâya muktedir oldukları hâlde mücerred mücerredlik siyyesi olarak dâima saadetten mahrum olarak yaşarlar. Ve her emellerini istihsâl edebildikleri hâlde ne için zevk-i hayat ile suret-i hakikiyyede mütnaim olmadıklarına şaşarlar idi. Bunların eksiği neydi? Şefik bir kadının visal-i pakine vayeste olan irtibât-ı rûhânî. Sonra bunlardan birkaçı te'ehhül etti. Her biri yavru-yı tâli'-i muktezâsı olarak istedikleri gibi bir zevceye nâil oldu. Hallerine dikkat ederdim. Kendilerinden evvelki meyl-i sefâhat ve onun netâyic-i tabi'iyyesinden olan hiss-i nefret zâil olmuştu. Muhabbetleri zevcelerine munhasır, kalpleri yalnız onların hande-i melekâne, müvâneset-i rûh-efzâsına müftekindi. Kendilerinde hükm-fermâ olan melâl ile şûridegî-i hâl bu sûretle nihâyet buldu. Bir zevce bir rehber-i saadet, bazen de bir bedrekâ-i hidâyettir. Demiş idim. Evet! Hallerinden bahs olunan gençler zevceleri sayesinde nail-i saadet oldukları gibi havayı civanı ile âlem-i safâhate atılan birçok erbâb-ı şebâbta girive-i dehhaştan tahlis-i nefis edebilmişlerdir. Kalb-i neşerde hamiyet-i milliye, gayret-i vataniyeden sonra en âli hiss-i aile mahabetidir. Aile muhabbeti ruh üzerinde o mertebede haiz-i te'sîrdir ki başkalarına değil kendi vücûdlarına bile zerre kadar hükm vermeyen birçok şurîde-i delânın te'ehhül eder etmez ailelerinin esbâb-ı istihâhatını istihsâl için huzur ve habı terk ederek hayret-engiz bir faaliyetle çalıştıkları ve onların kendi say'larıyla mesud olduklarını görebilmeği ahz-i âmâl add ettikleri her zaman görülür.

Fi'l-hakîka âile sahibi olmak her hâlde ölü bulunmağa tevakkuf etmez ise de zevcesi olmayan bir erkeğin ailesi her hâlde nâsıl olacağından fezâil-i adîdeyi müstelzim olan aile muhabbeti de bi't-tab' tamam olamaz. Hâsılı erkekler te'ehhüle şer'ân, aklen, fitraten mecbûrdur. Muhabbetten bahs ederken te'ehhüle nakl-i kelâm edilmesi muhabbetle izdivâcın yekdiğerine lâzım-ı gayre müfârık olduğunu tasdîk edenlerce münâsebetsiz add edilmez. Her ne kadar birçok gençlerin her ân te'sîr-i muhabbetle ser-gerdân oldukları hâlde te'ehhülû hâtıra bile getir[s. 122] medikleri münker değilse de onlardaki ibtila sarf-ı hevesât-ı hayvaniyyeye mağlubiyetten ileri geldiğinden hiçbir vakit muhabbet meziyetini hâiz olamaz. Fuzulî gibi “gerçi cânândan dil-i şeydâ için kâm isterim. Sorsa cânân bilmezem kâm-ı dil-i şeydâ nedir” diye bilen irfânın muhabbeti ise aklımızın erebileceği mertebelerden bâlâter olduğundanonların bu makâleye ta'alluku yoktur. Meyânelerinde ufak tam mevcûd olan zevc ve zevce şâyan-ı gıpta bir bahtitarlığa nâil oldukları gibi hüsn-i imtizâc-ı saadetine nâil olamayan zevc ve zevcede bir yerde yaşadıkları müddetçe tahammülgüzar bir azab-ı elim içinde kalırlar. Dünyada en büyük musâibten eşedd olan âdem-i imtizâc öyle dehhâş bir maci-i saadettir ki insanın şefkatli bir zevceye mâlikiyeti hâlinde behşiti bir ravza-i safâ hâlini kesb etmesi tabi'i bulunan ârâmğâhi dehşetli bir zindân-ı belâ hâlini alır. Zevc ve zevce beyninde âdem-i imtizac ekseriyâ bidâyet-i te'ehhülde iltizâm-ı takayyud edilmemesinden ileri gelir. Bizde bir erkek te'ehhüle niyet etti mi maksadını vâlidesine hemşiresine veyâhud i'timâd ettiği diğeri bir kadına açar. O da yine kendi aklında kendi dirâyetinde birkaç kadını yanına alarak kız aramağa başlar. Kapı kapı dolaşır. Kendi matlûbuna muvafık kız buluncaya kadar devr-i evbâba devâm eder. Nihâyet kayınvâlide hanım efendinin arzusuna muvafık bir gelin intihâb olunur. Eve avdet edilir edilmez beğenilmiş olan hanım efendinin senâsına başlanılır. Birkaç ay sonra zemm edile edile yerin dibine geçirilecek olan o kızcağız öğüle öğüle göklere çıkarılır. Nihâyet düğün yapılır. Gelin hanım eve gelir. Bir müddet yenilik eseri olarak hüsn-i imtizac-ı âsârı görülür. Fakat aradan biraz zaman geçer geçmez ya kayınvalide gelinle veyahud gelin kayınvalide ile tutuşur. Bunun üzerine sâhib-i hâne olan erkek de elbette bunlardan birini iltizâm eder. Evin saadeti,istirâhati bu sebeple mahv olur gider. Bu hâl pek tabi'idir. Çünkü o kızın terbiyesi dirâyeti geldiği evin hâliyle mütênâsib değildir. Babası kendisini esâsen meziyetinideğil servetini, endâm ve kıyâfetini beğendiği bir adama vermiş, alan adam da bir muhabbet neticesi olmayarak onu alıvermiştir. Böyle

bir izdivaçtan ne hayır beklenilir? Bu sûretle gelin olan kızlar kocalarını mâni'-i saadet addettikleri gibi o yolda evlenmiş olan erkekler de te'ehhüllerinde biraz zaman sonra aileyi tahammül olunmaz bir gaile add etmeye başlarlar. Artık bu halin ne gibi neticeler tevli'd edeceğini söylemeğe hâcet yoktur.

M. Şekîb
Mâba'dı var

Mustazreften Tercüme

İllâ külli şey'in mâ-helâllahi bâtilun
Ve küllî na'imînin lâ-muhâletü zâil

Hab-ı gafletten tenebbüh üzere ol ki Hudâ'dan mâ'dâ her mevcûd ma'dûm hükmündedir. Vareste-i âdem yalnız cenâb-ı Hakk'tır. Âlemde her ni'met behemehâl zevâlpezir olur.

İzâ küntü fi-fikrî ve kalbî ve mukalletî
Fâye mekân min-mekânuke eltaf

Fikrimde gönlümde gözümde bulunduğun müddetçe senin mekânından hangi mekân daha latîf olabilir.

İzâ câe etî't el-emru min-gayrı bâbehu
Zullet ve innâ tasaddufu ilâe'l-bâbu tehdit

Husûlünü arzu ettiğin emelin vesâil istihsâlini elde etmezsen matlûbuna destres olamazsın. Edersen menzil-i maksûda vusûl ile nâil-i matleb olursun.

İzâ ente lem-tansufu ehâke vecdetihi
Ale-arafü'l-hicrânu inne kâne ya'kulü

Eğer âkıl ise onu kendinden her hâlde mefâret etmiş görürsün.

En-nâsun fi-tâlebu'l-ma'âş ve innemâ
Bi'l-cedîrîrîzku münhem min-yarezeku

İnsanlar her an taleb-i rızıkta bulunurlar. Hâlbuki say'ları mukâbilinde onlardan yine merzûk olacaklar merzûk olur.

İnne-mâ enfüsânâ ariyetihi
Ve'-avârî hükmühâ inne testürüdü

Bizim nefislerimiz ariyetten başka bir şey değildir. Ariyet olan şeyler ise kaideten sâhibi tarafından istirdâd olunur.

İnnâe'l-umûr izâ bedeti lüzuvâlhâ
Fu'alâmetihi el-edbâru fihâ tazahhuru

Bir şey zevale yüz tuttu mu onda alamet-i edbâr zâhir olur.

İzâ zâ'a şey'in beynâm ve bentühâ
Fâhidun ihmâlâşüke zilke âhize

Ana ile kız arasında bir şey sanayi' olursa onu onlardan biri aldığına şüphe edilmez.

İzâ erâdillahi ehlâke nemlete
Semtü becnâ hayhâu ilâe'l-cûe tas'udu

Hudâ karıncayı öldürmek kast ederse mînadlandırır o da havaya doğru su'ûd eder gider.

[s. 123] İzâ ente lem taruzu inaü'l-cehl ve'l-hany
Üsbütü halîmâ evâsâ bike câhilu

Sen cehâletten ve herzeden i'râz etmedikçe ya hilm u dirâyet sahibi bir kimseyi
musâb ederin gece gündüz cânını sıkır durursun yâhud sana kendin gibi bir herzegû
câhil âdam isâbet eder.

İzâ ente u'bbete-lmerâsimu ettiyyetü
Kânete ve men tezerrî aleyha suâi

Ta'yîb ettiğin kimse ile musâhebet edersen onunla hemkıymet olmuş olursun.

Esâte izâ hasentü zannî bikem
Ve'l-hazmu su'ü'l-zann bâ'n-nâs

Size hüsn-i zann ettiğimden dolayı fenâlığında bulunmuş oldum ihtiyâtkârâne
davranmak

İnsanlara su-i zann etmekle olur.
El'ilmu yenhuzu bi'l-hasîsu ilâe'l-alâ
Ve'l-cehlu yak'ade ba-neftü'l-mensûbu

İlim edânîyi merâtib-i âliyeye terfî' eder. Cehl-i sâhib nisb olan adamı aşağı bırakır.

İzâ mehâsini ellâtî eniyyetü bahâ
Adetu zenû bâ-katlu li-keyfe i'tizaru

Ettiğim iyilikler nezdinde müsâvî add olursa bana söyle ki sana ne yolda beyân-ı
ma'zeret edeyim.

İhvânu sıdku mârâvike bağbetetühü
Fâzâ eftükrete fekad hûyi bike men hûy

İhvânı vefâ daresinde olan mala hased etmeyip gıpta ederek seninle görüşenlerdir.
Fakir olsanda seni evvelden sevenler yine severler.

İzâ ente lem ta'alemu tabibike külli mâ
Yesuduke ibadetühü'l-devâi ina'l-kısmu

Sana kötü gelen şeyler tabibin olduğunu bilmezsen devayı marazından tab'îd etmiş
olusun.

İzâ lem tastitu'a şeyâ feduu'a
Ve câvizihi ilâ mâtestii'u

Bir işi yapmağa gücün yetmezse onu terk edip gücünün yettiği işe geç.

Elküfru ba'-nimetihi yed'avâli
Zevâlhâ ve'sükrâ bakîlhâ

Ni'mete karşı küfrân zevâline bâ'istir. Şükrânı bekâsını mûciptir.

Talebe-i Ulûmden Bolvadinli Ahmed Vehbî

Âileden Mâbad

Muhabbetin kalbi olması ne sûretle mümkün olabilir? Aralarında birçok vakalar
güzâr etmedikçe birbirini kalpten sevemezler. İyice görüştükleri bir günde nâgehân
bir vaka ser-nümâ-yı dehşet olur. Bu iki dost her türlü tedbirsizliğe, haft-i mizaca
mâni' olan vicdânın gâyet ciddiyeti ile böyle dehşetli bir vaka hengâmında birbirine
sarılıp vefâ izhar ederler. Hayatlarını birleştirirler. Arzu-yu ittihad mutlak söz ile
söylenmez. Ufak bir işâret, mânîdâr bir nazar nut ve ifade kuvvetini hâiz olmamakla
beraber ittihad maksadını imâyâ kâfidir. Artık o andan itibaren dostluk renk-i katiyet
kesb eder.

Dostluğa karar vermek için muhabbet-i mev'udenin sıhhatine ve hayırlı olmasına
dikkat edilmelidir. Çünkü her şeyden evvel ihtiyât ve tedbîr-i nazara almağla layıktır.

Fikir bir defa muhabbete emniyet hâsıl edince kalb-i asârı vefâkârı izhârına meyl ve şitâb eder. Tarafeynden tatlı bir incizâb-ı hakiki bir meyelân şân u mesudiyetin sâye-i amâlinde bu iki kalbi birleştirir. Muhabbetten mütevellid vezâifin tafsilatına lüzûm yoktur. Bunlar ahlaka müteallik şeylerdir. Şimdilik muhabbetin hissiyat cihetinden hükmüne dâir şartlarını beyân edelim.

Dünyada her şeyden aziz ve kabule sezâ olan tuhfe-i emniyet ve i'timâdı tarafeyn birbirine takdîm eyledikleri zaman eski lâubalilikten tecerrüd ederik muhabbetleri hakikat-ı samimiyet, ciddiyet kisvesiyle cilve-nümâ olur. Aradaki irtibât ve ittihâdın ve ahlakın emr eylediği sûreti ahz eder. Dost insanın nazarında yalnız hoşâ gitmekle kalmaz; birbirine medyun-ı vefâ olurlar. İnsan celb-i hoşnudisine çalışmağa mecbûr olduğu gibi evvelce te'atî olunan emniyet ve i'timâda mugayir harekâtta ictinâba da mecburdurlar. Binâenlaeyh insan dostuna her türlü akdâm ve i'tinâsını, nisâyihini, esrarını, lutf u âtıfetine ve samimiyet ve ulv-i cenâbın sâir-i emr edeceği şeyleri deriğ edemez. Hayırlı her ne ki varsa yekdiğerine karşı îfâsını vad etmişlerdir. Hayatına ve hatta memâtına varıncaya kadar cümlesini dâhil-i hesâb ederek bir insan dostuna karşı âdilâne ve kerîmâne bir sûrette vadını îfâ etmek lâzımdır. İnsanın hayatına niğebân olmak üzere kabul eylediği bir yâd-ı muvâfik yeryüzünde bir melek demektir. Öyle bir güzel dost arkadaşına hissiyat-ı necibâne ve âliyye, bir heyecan-i muhabbetperverâne bahş eyler. Âşık ve ma'sûk arasında tatlı bir surette hükümfermâ olan hilcânlar, inşinâk perestîş ve meftuniyetler birbiriyle suret-i samimânede ittihad etmiş olan iki dost arasında da mevcuddur. Hayatlarını semere-i fuadlarına hasr etmiş olan ana babanın evladlarının [s. 124] her hâlinekarşı irâ'e ettikleri şefkat-âmiz tehâlik ve i'tinâ iki dost arasındaki muhabbete zemin olamaz. Evladın baba anaya karşı izhar eyledikleri emniyet ve i'tinad başka bir mahiyetterdir. Ana babanın evlada evladın da bi'l-mukâbele ana babaya muhabbetleri bir kandan olmaları cihetiyle kalpleri arasında inkisar-ı şânenden olmayan bir takım râbitalar hâsıl eder. Fakat insan dostuna bir vefâ-yı lâyetegayr ile merbûttur, dostundan büyük bir hoşnudu ile mütehasıs olur. Bu muhabbetteki sükûnet ve i'tidâl hiss olunan huzûz ve mesârik başlıca sebeplerindendir. Ve insan dostunu sermestâne olmayarak tağayyur-ı nâ-pezîr bir sebât ve vefâ ile aramağa mâildir.

İnsan bir dostu ziyadesiyle muhtaçtır. Bu revâbit-ı dostanenin diğer her türlü hissiyatın irâ'e eylediği şiddet-i tehyücâtından azadeliği haiz olduğu metânet ve istikrar kuvvetiyledir ki hissiyat-ı sâireye teveffuk eder. Minnetdarlık dostluğa ziyadesiyle yakın bir şeydir. Tezkârına hâcet görülmeyecek derecede birbirinden farkları vardır. Minnetdarlık nedir? Minnetdarlık lutfdîde kânın veli-inimetlerine karşı dostluğudur. Minnetdarlık hiss-i müsâvâtı bir karındaşın karındaşıyla, bir dostun dostuyla irtibât ve ittihadına dostuyla olan mürûvet ve şefkat-ı mütekâbileyi tazammun eylemez. Bununla beraber tarafeynin rütbe ve derecelerindeki ihtilâf lutfdîdenin velî-nimetine karşı hiss-i muhabbet ve şükr-güzârisine mâni' değildir. Minnetdarlık tevdi'-i esrar-ı meylî tahrîk edemez. Mazhar-ı himâyeye olmak fikri bu meyl-i minnetdarîyi daha soğuk, daha ihtiyatkâr kılar şu kadar ki minnetdar onun evliya-yı ni'am hakkında hiss edecekleri vazife-i muhabbet ve şükrânı kuvvetten düşüremez.

Mekteb-i Mülkiye'den mezûn Mehmed Remzî

Bir Hatıra

Hiç unutamam. Gönlümün fevka'l-hadd te'essürlü bir zamanında idi. Karşımda iki gözden mahrum bir bedbaht, felaketler içinde yaşamak için çalgıcılıkla ekmek parası kazanmağa mecbur bir sefil vardı. Başını eğmiş elindeki udu çalıyordu. Vechinde kalbi bir bigânın hüzn-ü aver allâim-i meşhûd idi. Ağlamak, kendisini matemlere müstağrik eden tâli'ine karşı feryâd etmek istiyordu. Heyhat ki zavallı sefil, hâline ağlamak salâhiyetini hâiz değil idi. İhtiyac, körlük bir araya gelip kendisine musallat olmuş kendisi aç. Matemhânesinde esir-firâş olan bedbaht vâlidesi ise tal'isiz oğlunun kazanabildiği birkaç para ile getireceği bir parça ekmeğe ağlaya ağlaya muntazır. Zavallı a'mâ kendi felâketine ağlayacak iken başkalarını eğlendirmeğe mecbur olmuş. Muttasıl çalışıyor. Udu tellerinden mecrûh bir kalbin enîn-i cânhıraşı kadar mü'essir nağmeler intişâr ediyordu bîçâre fakir.

Gurûb etti güneş dünyâ karardı.

Gül-i bağ-ı emel soldu sarardı.

Felek de böyle matemler arardı

Şarkısını hazin bir edâ, mü'essir bir sadâ ile henüz okumağa başlamış idi ki orada bulunanlardan biri dehşet bir tavır ile:“Miratı ele al da bak Allah'ı seversen” Şarkısını istedi. Bîçâre derhâl başladığı şarkıya bıraktı. İçini çekerek diğerini okumağa başladı. Dikkat ettim. Gözkapakları birkaç kere hareket etti. İki katre-i serşek yanaklarından aşağı düşüyordu. Ağlıyordu. Evet! Hem ağlıyordu, hem de... Sînen ne kaar olmuş o benlerle müzeyyen mısra'mı titrek bir sesle okuyordu. Bu temâşâ gönlüme bir yara daha açtı. Bir dakika sonraydı ki gözlerimden yaşlar boşandı. Gece saat ikiye gelmişti. Kendisine verilen bir iki kuruşla değneğini eline, udunu da koltuğuna alıp çıktı gitti. Merak ederek kendisini ta'kîb ettim. Doğruca gidip bir parça ekmekle bir hasır parçası üzerinde inleyen hasta vâldiesi için bir mum alarak değneğini ura ura karanlıkta gözden nihân oldu. Aradan hayli zaman geçtiği hâlde henüz o hâlin te'sîri gönlümde bâkîdir.

“Ah asar-ı kader muc'izdir”

“Ah efkâr-ı beşer âcizdir”

İzmirli. H. Ferid

Muharrirlerimiz

İfade

“Fransa asr-ı hâzır muharrirleri” namıyla evvelki sene bir risâlecik neşr edip ahbâdan bazılarına birer nüsha takdim etmiş idim. Bilmem beni teşvîk için midir, nedir âsâr-mâçizânemi takdîr ile berâber bir de kendi muharrirlerimiz hakkında bir mecmu'a vücûda getirmemi arzu etmişlerdi. Muharrirlerimizin meziyyât u mesâlik-i edebiyelerinden bahs etmek [s. 125] asâr-ı kıymetdarlarının mezâyâsına vâkıf olmak iktidarından mahrum olan bir âciz için ne kadar müşkil olduğunu bilmekle beraber hem ahbânın arzusunu hâsıl etmek, hem de Tokadîzâde Şekîb Bey biraderime bir hediye takdim etmiş olmak hevesiyle, muharrirîn-i kirâmımızdan bazıları hakkında *Şule-i Edep*'e yazı yazmağa karar verdim. Mündericât-ı eserde görülecek olan hattiyâdat-i kemterânemin baza'asızlığıma ve hususuyla maksad-ı ma'rûz çâkerâneme bağışlanmasını kar'în-i kirâm-i huzarâtından ricâ eylerim.

M. Emin Şükrü

Ahmet Midhat Efendi

Âsar-ı âliyye-i hekimânesiyle bir ünvân-i meş'âşa' ihraz etmiş olan Ahmed Midhat Efendi hazretleri der-saâdette Tophane civarında tevellüd eylemiştir. Pederi Bezci Hacı Selimânağa olup beş altı yaşlarında iken pederi Vefât etmekle diğer bir birader ve bir hemşiresiyle beraber idaresi o zamanlar Vodin eyaleti dâhilinde (adliye kazası denilen) Sahrâ kazası müdürlüğünde bulunan biraderi Hafız İbrahim ağaya kalmıştır. Kırım Muharebesi'nden sonra muma-ileyh Hafız İbrahimağa vâlide ve hemşire ve biraderlerini Vodin'e celp ederek, birkaç sene orada alışkoymuştur. Bu müddet zarfında mahalle mektebine devâm eylemiş olduğu gibi ma'dehu yine vâlide ve birader ve hemşiresiyle der-saâdet'e avdetle Tophane'de humbaracı yokuşunda kâin sübyân mektebine devamı başlamış ve birkaç sene orada Kur'ân-ı Kerîm ve tecvîd u ilm-i hâl ve inşâ kiraati ve sülûs ve nesih hatları ta'allüm etmiştir. 1826 evâilinde ikinci defa olarak biraderi mumaileyh Hâfız Ağa tarafından familyası halkıyla beraber Vodin'e celb olunur bu defa mekteb-i rüşiyeye kayd ve idhal olunmuş ve bir sene sonra biraderinin Niş'e tahvil-i me'mûriyeti üzerine o dahi Niş'e giderek oradaki rüşdiye mektebinde sarf- ve nahv u mantık ve Farisi ve hesâb ve biraz tarih-i Osmânî ve coğrafya tahsiliyle bene's-şürekâ birinci şehâdetnâmesini almıştır. Bu mektebe devamı esnasında hususî bir mu'allimden Fransız lisânını tahsile başladığı gibi biraderinin kütüb-i tarihiye ve edebiyeye merakı olduğundan seyrden ravzatü'l-ahbâbı ve tarihten Cevdet Paşa Tarihi (o zamanlar beşinci cild matbu' imiş) ve bundan başka Elifü'l-leyl tercümesini ve birçok Türkî divanları bu vesile ile kıraat ederek tevsî'-i fikir ve nazar edebilmiştir. Usûl-i vilayetin derdest-i teşkil bılunması hasebiyle 1279 senesi evahirinde ma-âile Niş'ten Rusçuk'a nakl ederek 1280 senesi martı ibtidasından itibaren yüz kuruş maaşla Tuna vilayeti mektubu kalemine çerağ edilmiş ise de bu me'muriyetle tahsile hitam vermeyip bi'l-aks asl-ı bu tarihten itibaren tahsile başlamıştır. Zira müderrisinden Hacı Salih Efendi ve müfti-i belde Hafız Nuri Efendi merhumlardan birkaç genç ile birlikte Arabî ve Farisî tederrüs eylediği gibi Rusçuk'ta kâin Bulgar küllîyesi hocalarından dahi bir suret-i hususiyede Fransız lisânı ve ulûm riyâziyye ve tabi'iyeye tahsiline başlamıştır. Yine bu sırada galib-i merhuma intisâb edip müşarunileyh birçok dakayık-ı edebiyeye öğrenmiştir. Ba-husus vilâyette te'sîs olunan Tuna gazetesine ufak tefek şeyler tercüme ve tahriri suretile muharrirliğe dahi başlaması bu esnada vuku'a gelmiştir.

1283 senesinde Sofya'da bir ıslahhane ile bazı fabrikalar inşasına me'mûr olan biraderi Hafızağa'ya hem hususî kâtiblik etmek hem de bu inşaata me'mûr olan Prusyalı mühendis Presenç ile biraderi arasında tercümanlık vazifesini îfâ eylemek üzere Sofya'ya gitmiş ve orada liva tahrirat odasında bir müsveddelik vazifesi dahi kendisine ilâve-i me'mûriyet kılınmıştır. 1284 tarihinde te'ehhülü dahi Sofya'da vuku'a gelip fakat biraz sonra tekrar Rusçuk'a tahvil-i me'mûriyet ederek Tuna gazetesi başmuharrirliği ve idare-i Nehriye sandık eminliği gibi hizmetlerde bulunmuştur ki gerek bu sırada ve gerek bundan sonraki refakâtleri esnasında o zaman Erkan-ı Harbiye Kolağası bulunan devletli Şakir Paşa hazretlerinden pek büyük istifâde-i ilmiyye ve fikriyyede bulunmuştur. 1285 evailinde Bağdad vilayetinin teşekkülüyle oraya tahvil-i me'mûriyyet ederek üç bin kuruş maaşa mektubî kalemi müsveddeliğine me'mûr edilmiş idiye de bu me'mûrîn-sıfat-i resmiyesi olup asıl hizmeti Zora gazetesi başmuharrirliği matbaa ve ıslahhane müdüriyeti idi.

Hiçbir zaman tadrîs ve ta'allümden hâli kalmamak tabi'iyeti muktezasından olmasıyla Bağdat'ta Arabî ve Farisî tederrüsünde devâm etmiş ve ezcümle mu'attır bakile ve Muhammed Yak ismiyle müsemmâ olan bir fâzıl İrânî'den Kur'ân-ı Kerîm'in muhtasar tefsirini okumak sûretiyle küllî istifâde eylemiştir. Sûret-i ciddiyyede te'lîfe dahi Bağdat'ta başlayarak Letâif-i Rivâyât serlevhâsıyla mu'ahharen der-saâdet'te neşr [s. 126] eylediği hikâyât-ı muhtasiranın ilk dört beş tanesini Bağdat'ta yazdığı gibi meşhur -hace-i evvel- nâm kitabın dahi ilk tab'ına Bağdad'da muvaffak olarak ikincisini der-saâdet'te neşr etmiştir. 1288 tarihinde İstanbul'a avdet ederek ceride-i askeriye başmuharrirliğine ta'yîn ve rütbesi sâniyyeye tereffü' olunup yine o sırada kendine mahsus matba'ayı güşâd eylemiş ve te'lîfâta girişmiştir.

Midhat Efendi hazretleri, mülkiz-i mehâsin-i hayâliyyeyi en evvel meydan-ı intişâra vaz' ile dürûs-ı ahlakî hikâye sûretinde tadrîs eden e'azımdandır. Vâkı'â, terakkiyat-ı edebiyemiz şâyân-ı teşekkür bir hâle geldiği sırada değil eli kalem tutanlar, biraz mülâhazası olanlar bile "Binbir Gece" ve emsâli hikâyelerden âdetâ öğrenmek derecelerine gelmişlerdi. Letâif-i Rivâyât Zuhûru Matbû'ât-ı Osmaniyye'de başka bir revnak, başka bir letâfet hâsıl etti. Bu külliyyâtın tevâlîsi, şerâit-i esâsiyyesine

muvaffak olmak üzere yazılan hikâyelerden istifâde edildiğini gösterdi. Erbâbı taklîde başladı. Hikâyeler çoğaldı. Fakat erbâb-ı taklîdin meydana koyduğu hikâyeler ekseri tercüme, binâenaaleyh ahlak-ı milliyemize gayr-ı muvâfık-ı âsârdan ibâret bulunduğu için bunlar o kadar te'sîr-i hâsıl edemedi. Midhat Efendi hazretleri ise, hikâye tarzında yazdıkları âsârı bütün ahlak-ı milliyemizi tasvîre hasr ederek bir tarz-ı nevinden izhâr-ı takaddüm ettiler. Vaktâ ki Monte Kristo tercüme ve neşr edildi. Ahlak-ı garbiyye üzerine yazılan bu hikâye fevka'l-hayâl bir takım tasavvurat-ı acibiyâneden, meselâ bir kuşun kanatları ortasında seyâhat eden adamlardan bâhis olduğu hâlde râğbet kazandı! Midhat Efendi hazretleri, Hasan Mellâh'ı bu eseri tenzir etmek üzere yazdı, fakat Monte Kristo ile Hasan Mellâh beyninde ne büyük bir fark vardı! Monte Kristo intikâm-ı vahşiyânenin en dehşetlisini mecâz gösteriyor. Hasan Mellâh ulv-i cenâbın hasâil-i insâniyye ve daha doğrusu hasâil-i İslâmiyye'den olduğunu tasvîr ediyordu. Hasan Mellâh hakikat-ı mü'ellifine umûmî tahsîn han edecek derecede mükemmel bir eserdir. Ahmed Midhat Efendi, memâlik-i Osmaniyye'de bi'l-hassa romancılıkla müştehiridir. Romanları âdi ve boş mesellerden ibâret değildir. Bir meselenin bir devr-i tarihinin tasvîrât ve hikâyâtını muhtevîdir. Meselâ Stradellâ'da İtalya'nın devr-i teceddüdünü ve devlet-i ra yirmi yaşında ile on sekizinci askerin evveliyyâtını, Amerika doktoru ile fûnûnun keşfiyâtını hazırasını irâ'e eyler. Hissyât-ı ictimâ'iyye-i Türkiye'yi kâffe-i münâzırıyla nazar-ı tedkîk ve tettebbu'dan geçirdi. Konak'da misafirperverliği, Süleyman Musulî ile Arnavutlar ve Solyotlar'da vilâyetlerin ahvâl ve âdâtını henüz on yedi yaşında ile fuhşiyâtı, Karnaval'da Beyoğlu âlemini tasvir eylemiştir. Ahmed Metin ve Şîrzâd Selçukî'de Ahmed isminde bir genç asilzâde gösteriyor. Bu genç Şîrzad Selçukî'nin ahvâl ve vakâyi'i ile heyecana gelir. Şîrzad bundan sekiz yüz sene evvel yazılmış bir Selçuk romanının kahramanıdır.

Ahmed fenne muvâfık bir kotra inşâ eder. Anadolu sevâhlini, Cezâir bahr-ı sefidi ziyârete gider. Bütün bu yerler Şîrzâd'ın vakâyi'ine cilvegâh olmuştur. Bazı gece Ahmed gemisinin iplerine yaslanarak, bazen Yunan harabelerinin üstüne yahud deniz kenarında kayaların üzerine oturarak bazen şimdiki Atina'nın caddelerinde yahud İtalya'nın o hareketli limanlarında gezerek refikası bulunan genç güzel mütehasıs bir ulah kızına Şîrzad'ın fütûhâtını hikâye eder. Bu fütûhât-ı İslamiyyetin bütün avan-ı zaferini hâkidir. Midhat Efendi Müdafâa, Beşâir, Niza-mı Âlem ve Din ile

Hıristiyanlığa karşı İslamiyeti müdafaa eylediği gibi Şopenhaur'la Avrupa'nın fikr-i sakîmini ve bu fikir ile âlûde olan edebiyâtını mu'aheze eyledi. Müellefâtı yüz otuz cilde bâliğ olduğu hâlde Ahmed Midhat Efendi henüz elli üç yaşındadır. Birkaç senedenberi Tercüman-ı Hakikat'ın idaresini diğerlerine terk ile kendisi yalnız muharrirlik ile iktifâ etmektedir. Midhat Efendi, mutantan üslûbu sevmez. Hiçbir zaman şiir de neşr etmemiştir. Nesri Fransa'nın on sekizinci asrında olduğu gibi vâzî' ve sâdedir.

Âsâr-ı Meşhûresinden Bazıları

Hasan Mellâh, Hüseyin Fellah, Zil Hasan Mellâh, Paris'te Bir Türk, Dünya'ya İkinci Geliş, Yer Yüzünde Bir Melek, Acâib-i Âlem, Derdâne Hanım, Vah, Arnavutlar ve Solyotlar, Avrupa'da bir Cevalan, Çerkes Uzunları, Kâinat, Dağarcık, Kırkanbar, Açık Baş,[s. 127]Hüsrevnâme, Müntehabat-ı Tercüman-ı Hakikat, Letaif-i Rivayât, Nevm ve Halat-ı Nevm, Beşir Fuad, Müdafaa, Şopenhaur'un Redd-i Hikmeti, Ekonomisi Politiki, Mufassal, Fatıma Aliyye Hanım, Avrupa Âdâb-ı Mu'aşeretü, Beşâir, Nizâ'-i İlm ve Din.

Matmazel Kamillya'dan Mâbad

Diyerek refîk Simbson ile bizden ayrıldılar! Hakikaten amcacığım! Filors'un hayâtından korkuyordum! Ben ve Mösyö Filors ve daha bazı dostlarla tiyatrodan çıktık. Bu cemiyet içinde Mortemir namında bir zat daha bulunurdu ki mumaileh avukat olup şehirde bulunduğum müddetçe husûsî işlerimin tesviyesine me'mûr idi. Filors'a hitâben: Hakikaten herife karşı ibraz ettiğiniz şecâ'at-ı tahsin olacak mertebededir. Lakin pek yakından tanıdığım cihetle ne derecede müdhiş olduğunu bilirim! Bu hilekârın sizi aldatmasından korkuyorum! Mortemir'in bu sözü üzerine dostum Filors göğsünü gererek yüksek sadâ ile: Korkmayınız dostlarım! Paris'in en meşhur silah salonlarında tabanca ta'lîminde birinciliği ihraz eden dostunuz Filors pek çok bîgünâhların kanını döken o canavarı öldürebilecektir. Tabanca isti'malindeki maharetime karşı aciz kalacaktır.

- Cümlemizin ahz-ı âmâlî de budur...
- Mösyö Mortemir siz bu şehrin âdâtını pek güzel bildiğiniz için sizi kendime şahid etmek isterim. Kabul buyurur musunuz?
- Şüphesiz azizim!
- Fakat mevki'nizde size iktiza eden mu'âvenette bulunmak üzere bir cesur adam daha intihâb etmekte olduğunuz lâzım gelir.
- Pek çok cesur dostlarım vardır. Birini getirebilirim.
- O hâlde yarın saat sekizde Karolton'da birleşerek ilk kafiye biz teşkil etmeğe çalışalım!
- Emirlerinizi harifyyen icrâ edeceğimi va'd ederim.
- Estağfurullah dostum
- Bonsuvar.
- Bonsuvar
- Evet amcacığım! Ertesi gün tam saat dokuzda cümlemiz Senjak meydanında hazır idik! Seyircilerin bir takımı şimendifer ve fayton ve diğer bir takımı şehirde işleyen vapurlarla gelmekteydi. Düello Mösyö Mortemir ve Mösyö Filors'un ahbabından birinin hanesi bahçesinde icrâ olunacaktı. Sembson ile ben birinci olarak düello edeceğimizden şahitlerimiz müzâkereye başladı. İcra edeceğimiz düello Mösyö Filors'unki gibi bir kâ'ide-i husûsiyye tahtında olmadığından müzâkere bir iki dakika zarfında hitampezir oldu. Simbson intihâb-ı silah maddesinin kendisine aîd olduğunu beyan etti. Verdiği karar üzerine tabanca ile düello edecektik! Ma'lûm-ı âliniz olduğu vechle silah isti'mâlinde maharet-i kâmilem vardı. Hâsılı bu intihâbtan memnun oldum mübâreze meydanında ahz-ı mevki' ettik! Şâhidlerimiz dâhil olduğu hâlde hazirûn elliye mütecâvizdi. Buranın ahâlisi döğüş ve kavga gibi seyirleri pek ziyâde seviyorlar. Bu hâl bir âdet millî hükmüne girmiş olup herkes böyle mevki'lerde isbât-ı vücûd etmeğe çok gayret ediyorlar. Tabancalar gözümün önünde dolduruldu. Birini ben birini de hasmım aldı. İkimize dahi havf-ı âriz olmuştu. Verilecek işâret üzerine ikimiz de ateş edecektik. İşâret verildi. Aynı sâniyede ateş ettik. Zavallı Mösyö Simbson göğsünden mecrûh olmuştu. Biçare iki tarafa sallanarak muvazenetini kaybedip dizleri üzerine yere kapandı. Yanına koşarak cerihasını mu'âyene ettim. Tabancamdan çıkan kurşun biçarenin göğsünü delip kalbini parçalayarak selb-i mevti olmuş idi. Lakin bu hâle çok te'essüf ettim. Ben onun vücûdunda hareketinin cezâsı olarak te'sirsiz bir cerihâ açmak istiyordum!

Hâzirûnun bir kısmı beni tebrik ediyorlardı. Bu sırada Filors'un bana doğru ilerlemekte olduğunu gördüm. Yanına takarrüb eylediğim zaman:

— Muzafferiyetinizi tebrik ederim azizim.

— Teşekkür ederim dostum! İnşallah siz de benim gibi muzaffer olursunuz.

— Dostunuz Viktor da tebriğe şıtaban [s. 128] olur. Beş dakikadır kalabalık arasında sizi arıyorum.

— Teşekkür ederim azizim Viktor.

— İşte bir silahtan beklenen hizmet böyle olmalıdır. Mösyö Filors'a hitâben:

— Haydi, Mösyö Filors! Siz de tabancanızı güzelce kumanda ediniz de kurşunu neticesi böyle güzel bir hizmet görsün. Vâkı'â maharetinizden eminim! Lakin müdebbirâne hareket ediniz.

— İnşallah aziz kardeşlerim! Bu dostunuzu kaybetmeyiniz!

— İnşallah!

— Amcacığım hakikaten Mösyö Filors pek cesur ve bahadırmış! Bu hâlde iken bile asla vechinde bir alamet-i havf görülüyordu. Düellonun şerâiti için tarafeyn şahitleri münâkaşa ediyordu. Bağçasını düello mahalli ittihâz ettiğimiz evin sâhibi yerli cinsinden hâzırlatmış olduğu gâyet güzel iki hayvan eğlenmiş olup bir hizmetçinin yed-i zabtındaydı. Her iki tarafın şühûdetten birer kişi bargirlere bendiler. Mükemmel cinsten olup olmadığını mu'âyene ettiler bargirlerin sür'atle yürüyüşlerine devam ve kumandada tevakkuf edecekleri ve bir ateşli silahın patlamasından ürkmeyecekleri edilen tecrübe ile anlaşıldı. Bargirlerin intihâbı husûsunda kur'a çekilmesini şâhidler tekşif ettiler. Tâli' Mösyö Filors'a müsaid çıkmasıyla dostum onların herhangi birini olur ise getirmesini hizmetkâra emretti. Cesur Filors bu küçük fırsattan istifâdeye tenezzül etmedi. Mortemir dört şahid tarafından tasdik edilen düello kararnameini okudu. Bundan sonra kendilerine hasmeyn-ı esvâb, şapka ve kravatlarını çıkarıp bir gömlek ile kaldılar. Şahitler bunların zırh giyip giymediklerini anlamak üzere sadr-ı varikasını ve kollarını mu'âyene ettiler. Hakikaten amcacığım bu hâl pek dehşetliydi. Etrafıma baktığım zaman enzâr-ı umûmîyyeyi bu iki mübârizin üzerinde gördüm. Pek dehşetli bir kıtal vücûda gelecekti. Mösyö Filors ma'lûm-ı âliniz olduğu vechle kırk yaşını mütecâvizdir. Görünüşte hasta bir hâlde bulunan dostum uzun boylu nahifü'l-azâydı. Herkes Mösyö Filors'un mağlubiyetine hükmediyordu. Çünkü Lapojan memleket

ahalisinin ekserisini korkutmuş olduğundan onda büyük bir hesâret ve maharetin vücuduna kâni' oluyorlardı.

Lakin daha yakından tedkik olunacak olsa ebedî herkes yanlış zehâbe saptıklarını anlayacaklardı. Her neyse amcacığım! Şahidler tarafından bu iki mübariz mevki'-i mu'ayyene getirilerek silahlar teslim edildi. Lapojan kendine silah mu'allimlerine mahsûs bir vaziyet-i müte'azzimâne vermişti. Kulağı kızarmış, arzu-yı hâinâne ile katlanmış ve buruşmuş olan altı terlemiş intikâm-fişân gözleri çeşmhânelerinden fırlamış ve ağzı dahi köpürmüş bir hâlde Mösyö Filors'a vahşiyâne bir surette bakmaktaydı. Lakin dostum Filors'un enzar-ı merdâne-vürûş-ı kahramanânesi mecnûnâne bir hiddet ve gazaba duçar olan Lapojan'ın akılâne bir hayata kurban olacağını gösteriyordu. Filors ile Lapojan şühûdun mu'avenetiyle bargirlerine rükûb eylediler. Şâhitler kemâl-i heyecân ile neticeye intizâr ediyorlardı. Birçok seyirciler dostlar meraklılar Viktor ile benim etrafıma toplanarak düellonun esbâbını soruyorlardı. Daha ileride hane hizmetçileri birbirini öldürmeğe çalışan iki yabancıyı seyir için parlak gözlü siyah kafalarını ağaçlar arasından çıkarıyorlardı. Heyecan pek azimdi. Birçok kalpler şiddetler çarpıyordu. Huzzârın bir kısmı bir mevki'-i menhûsa geldiklerine nâdim oluyorlar. Bir kısmı da meselenin ne sûretle hitâm-pezîr olacağını bekliyorlardı. Nihâyet meş'um işâret verildi. Dört şahid karabinalarıyla müselleh olduğu hâlde gözleriyle süvarileri ta'kîb ediyorlardı. Süvâri biribirleri üzerine yıldırım gibi sür'atle hücum eylediler. Mahall-i mu'ayyene ancak yirmi hatve bir mesâfe kalmıştı. Ateş edildi. Kesîf bir duman Lapojan'ın başı üzerinden geçmekteydi. Ben nihâyet derecede korktum. Adetâ bakmağa cesaret edemiyordum.

Viktor bağırarak!

— Oh dostumuz kurtuldu. Dediği zaman cevaben:

—Sahih mi söylüyorsunuz?

Mâbadı var

“Ahenk” matbaasında tab olunmuştur.

3.9. Dokuzuncu Sayı

Numara[9] , 23 Safer Sene 1315 Cumartesi 12 Temmuz Sene 1313 Birinci Sene

---

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrir mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

[s. 129]

Kısm-ı Edebî

Methiyye-i Hazret-i Şâh-ı Vilâyet

Nur-ı çeşmim enbiyâ şâh-ı vilâyettir Ali
Kuhl-i ayn-ı asdikâ şems-i hidâyettir Ali

Afitâb-ı evc-i âfâk-ı şeri'attır Ali
Mâh-i tâb-ı burc-ı eflâk-ı tarikattır Âli

Şehsuvâr-ı mülk-i aşk-ı dâver-i hüsn-i cemâl
Padişâh-ı kişver-i şevk ve muhabbettir Ali

Perteviyle bezm-i irfânı ziyâdâr eyledi
Mâh-ı burc-ı ıstıfâ mihr-i mürüvvettir Ali

Nâil-i lutf ve vefâdır mâil-ı sıdk u safâ
Vâsıl-ı kâşâne-i esrâr ve hiddettir Ali

Tûtî-i gülzâr-ı ilm fetanet ve irfândır
Andalîb-i gülşen-ı fazıl ve belâgattir Ali

Mazhar-ı ser-cihân ve masdar-ı râz-nihân
Haydar kîn-i sitân sâhib-i kerâmettir Ali

Basriya! İkrâm ve ahsenin temennî eylerim
Bahru't-Tâf ve kerem-gân-ı sahâvettir Ali

Manastırlı: İzzat Basri

Gazel

Gayet zevk olsa da bus u kenârın neşvesi
Bence kâfi nazara-i hüsn-i nigârın neşvesi

Handesi gül, mutribi bülbül, şarâbı cuybâr
Şanlıdır, ulvi, mukaddestir baharın neşvesi

Şen bulunsun meclis-i ülfette gülsün sevdiğim
Çünkü hoştur bezm-i yâr neşvedârın neşvesi

Bir zaman canan bana vermişti bir zerrin kadeh
Hatırimda çıkmıyor ol ber-güzarın neşvesi

Gûşe-i garabetle siyyandır vatan ahbabsız
Sohbet-i yârânladır dâr u diyârın neşvesi

Hüzn ile teskin-i hazine say' eder me'yûslar
Ağlamaktır derd-mend-i dil-figârın neşvesi

Bir sadâ'ın darbe-i te'sîrine mağlûb olur
Hayf kim mâlik, memâlik, i'tibârın neşvesi

İztırab-ı ruh ile mestûr iken eyler zuhûr
Maksadı görmek deminde intizârın neşvesi

Gösterip bir zevk onu etti iğfâl-ı havâs
Ömrümü yıprattı câm-ı pür-humârın neşvesi

Neşve i'lân eylemezler zümre-i dâniş-revân
Gizlidir kalbinde her ehl-i vakarın neşvesi

Eyliyör Rüşdü kitâb-ı mesnevîden ahz-ı feyh
Kuvvet-i rûhumdur ve nazm-ı âb-dârın neşvesi

Ermenekli: Hasan Rüşdü

Şule

Eser-i âlinizi Mütalaa ile zevk-yâb olanlardan “kuvvet-i rûhumdur bu nazım-ı ab-dârın neşvesi” demeyecek kimse tasavvur edemeyiz.

Şâir-i Şehir Süleyman Âsâf Bey Efendi hazretlerinin bir gazel-i âlileri:

Çeşm-i mahmurun hayaliyle gözüm giryan henüz
Olmadı seylâb eşkim tutmağa imkân henüz

Kasd ederdin tir-i müjgânınla canım almağa
Yadigâr-ı hatıramdır ettiğin peyman henüz

Ben senin müjgân-ı çeşm-i mestine kurban idim
Asumandan inmemişken âleme kurban henüz

Şadıman etmez dil-i gamgin mi devr-i felek
Gördüğün ma'mûre-i hâtır seng-i viran henüz

Neşve-yâb eyler dil mahzûn mu ah seher
Subh-dem-i âvâze âgâz etmeden mürgân henüz

Lâleler izhar eder dağ-ı derûnun her bahar
Dağ-ı hasret sîne-i uşşâkta pinhân henüz

Nice tanzir eyledin âsâf-ı Fuzûlî nazmını
Etmemişken nazmda tertîb-i ber-divan henüz

Asâr-ı makbuleleriyle arasına *Şule-i Edep*'i de tezyîn eden şâir zi-iktidâr izzetlü
Enver Beyefendi biraderimizindir:

[s. 130]

Niyaz-ı Müştakâne

Nasib olmaz mı şâd olmak niçin ben böyle nâlânım,
Tükenmez mi gam-ı firkat, tükendi sabr u sâmânım
Güzel gün görmeden geçti yazık ömr-i şitâbânım
Pezirâ-yı hitâm olsun yeter feryâd u figânım
“Beni dilseyr-i lutfun kıl ne var gül nazlı cânanım!”

Dem-i feyz-i rebi'idir açılmış sû-be-sû güller
Gül açtıkça, bahar oldukça diller inbisât eyler
Zaman-ı zevk u işrettir güzellerle dolu her yer
Açılmaz neyleyim sensiz fakat kalb-i elem-perver
“Beni dil-seyr-i lutfun kıl ne var gül nazlı cananım!”

Sezâ-yı nazara-i şefkat değil mi hâl-i mahzunum
Nigah-ı rahma şâyeste esir-i zülf-i şebgûnum
Sana ey nahbe-i hubân niçin ben böyle meftûnum
Firakunla döker eşk-i tahassür çeşm-i pür-hunum!
“Beni dil-seyr-i lütfun kıl ne var gül nazlı cananım!”

Gider mi pîş-i çeşmimden hayâlin eh meh-i garra
Çıkar mı sineden aşkın, söner mi ateş-i sevda
Muhabbet cevri ü firkatle olur mu kâbil-i imhâ
Yeter bu çektiğim mihnet, yeter bu naz u istiğna
Beni dil-seyr-i lütfun kıl ne var gül nazlı cananım

Tahmis-i Gazel-i Şekîb

Muhtecib-i huban-ı reşk-âb u tâbından senin
İhtiranın nuru gitti afitabından senin
Ahz-ı feyz etsem aceb mi ben cenabından senin
Müncelidir nur-ı didarın nikabından senin
“Müstenirzâ-yı meh-garrâ sehâbından senin”

“Hayret-efzâ-yı melâikdir kemâl-i behcetin”
Gıpta-bahş pertev-i mehdîr fûrûğ-ı tala'tın
Olmadım ben gerçi seyrâb-ı zelâl-i vuslatın
“İzdiyâd-ı aşka bâ'istir kemâl-i ismetin”
“Artıyor şevk u garâmım ihticabından senin”

Ser-firaz-ı dilber insin ey perî-i sîm-ten
Vasf-ı hüsn ve iffetinle fahr eder ehl-i sühan
Olmasın mı aks-ı vechin sinelerde mücezin
“Sine germ-i şevk olup izhâr-ı aşk ettikçe ben”
“Reşke düşmez mi şafak-reng-i hicâbından senin”

Bâde-i la'l-i lebünle kalmıyor dilde keder
Ruhumu şâd etmeğe bir nazara-i lütfun yeter
Sevdiğim yoktur gözümde bir nigâr-ı işveger
“Arz-ı dîdâr etse de her dem periler hurlar”
“Ben yine etmem ferâgat-ı intihâbından senin”

Tâb-ı vech-i dil-fürûzundan huydâdır safâ
Tek yaratmıştır seni ey dilber-i nevres-i Hudâ
Bahş eder efkâra dîdâr-ı latîfin i'tilâ
“Nerede olsa cilvegâh-ı dilkeşin ey Mehlikâ”
“Reşk-i gülzâr erimdir âb u tâbından senin”

İhtiyarım yok müsehhirdir dil-zârım sana
Bî-mecâlim derdime ümîd-i vaslindir devâ
Rûha maksûd-ı hakiki sensin ey hûrî likâ
“Zindegânı bahş olan hulyâ-yı vaslindir bana”
“Reşha-i âb-ı hayât aldım serâbından senin”

Talebe-i Ulûmden Bolvodinli Ahmed Vehbî

Gazel

Bezm-i vaslından ırâk etti beni cânânım
Rûz u şebb-i hâlimi der-pîş ederek giryânım

Nigeh kahrı ile gönlümü viran etti
Gayrı ta'mîr edilir mi bu dil-i vîrânım

Sâhib-i merhametim ben diye fahr eyler iken
Böyle terk etmesine şimdi beni hayrânım

Bir daha bezmimi tenvir edecek mi o peri
Matla' -i güne dâim bakıyor çeşmânem

Nimet vasli ile gönlümü şâd etmez ise
Mahv olur âteş-i hicrân ile cismim cânım

Sanma ben kurtulurum derd ü elemden Vehbî!
Bu felâketle tüketmez elemim efgânım

Talebe-i Ulûmden Bolvodinli Ahmed Vehbî

Denizli Cezâ Mahkemesi Reisi izzetli Namık Beyefendi hazretlerindir:

Gazel

Bütün arz u semâ ağlar benim ah u figânımdan
Sakin ey çarh-ı bî-pervâ serşek-i hun-feşânımdan

Dil u dîdem firak-ı yâr ile kanlar döker çağlar
Usandırdı beni dehrin gamm u âlâmı cânımdan

Gönül me'yûs-ı vulsattır dilim me'nûs-ı hasrettir
Neler çektiim neler çektim o şûh-ı bî-imânımdan

Düşüp gurbet ile iller gibi oldum garîb eyvah
Beni devr eyledi bahtım nihâyet hânımânımdan

Saba uğrarsa râhın yâre Namık'tan selam söyle
Ne hâldir bu giden gelmez haber vermez civanımdan

Kıt'a

İftirâk-ı yâre sabr etmekliğe vaktim mi var
Ağla çeşmim bundan efzûn çile-i sahtım mı var
Kanda ümit eyleyem nil-i visâl-i yâre kim
Tâli'- firûz yâ ferunde bir bahtım mı var

Hüsn-ü Tabi-i

Sensin beni meftûn eden ey hüsn-i tabi'i
Sensin bana her zerreye bin fikr eden ilkâ

Sen olmasan olmazdı güzel subh-i rebi'i
Sen olmasan olmazdı bahâ-yı gül-zibâ

Vermezdi ziyâ nûr-ı muhabbet bile aslâ
Meşgûl ediyor fikrimi karşımda hayâlin

Hayret veriyor aklıma a'mâk-ı meâlin
Yıldızları gördükçe misâlin diye zâhir

Rûhum koşuyor şevk ile bâlâ-yı semâya
Her şey ki güzel gökte de senden mi kinâye

[s. 131] Bu debdebe, bu leyl-i mukmir, bu menâzır
Görmezse seni dil bulamaz başka teselli

Dâim ararım ah! Derim vâle u hayrân
Her cismde bir hâletin etseydi tecelli

Her çehrede bir sûretin olsaydı nümâyân
Şulen bütün etrafımı kılsaydı fûrûzân

Bir nazlı çiçek feyz-ı tarâvetle açılmış
Bir taze çemen üstüne şebnemde saçılmış

Bir kız, ne güzel! Gözleri mâyi, saçı sünbül
Bilmem daha vardır geliyor pişime birden

Her manzara bir başka letâfetle müzeyyen
Gülşende güzel, gülde güzel, uçmada bülbül

Ey hüsn-i tabi'i bu bedâyi'-i eserindir
Ey bahr u say' işte bu hep mevcelerindir

Şule

Arz-ı takdir ve teşekkür ederiz.

Şarkı

Kim görse acır hicrin ile giryemi ey mâh
İbrâz-ı vefâ ile yeter ah sehergâh
Tir-i nigâhın saplanıyor kalbime vâh
İbrâz-ı vefâ ile yeter ah sehergâh

Gel rûyunu ayinede gör eyle teammül
Ben âşık-ı gamharına kabil mi tahammül
Cevrin yetişir nazede sen etme temâyül
İbrâz-ı vefâ ile yeter âh sehergâh

Neşet

Nâle-i Teessür

1

Bugün gönülde bu rütbe niçin melâlim var
Neden aceb bilemem inkisâr-ı bâlim var
Nizâri-i dili mu'lin ne gamlı hâlim var
Müfekkiremde te'essürlü bir hayâlim var
Hayâta muğber olan bir melek-i cemâlim var

2

Doğup cihâna zavallı melâline bulmuş
O, vird-i naz-i emel ah! Açılmadan solmuş
Gumûmdan o güzel çeşmi eşk ile dolmuş
Misâl-i hâl seher-i vechi hüzne gark olmuş
Hazan-ı eside benim ya Rabbi hemâlim var

O dilberim mütecessim gumûm ve mihnettir
 Sitareler gibi müstağrik-ı sükûnettir
 Düşünmeyi seviyor, zevki varsa vahdettir
 Emellerim de onunla karin-i rihlettir
 Onun için bu kadar ömre infi'âlim var

İstanbul'dan Rakti

Terkib-i Bend-i Raşid'den Mâbad

Bizler hele dildâde-i şimşîr-i kazayız
 Zîrâ ki rızâ babına düşmüş fukarâyız

Attı bizi ahkâm-ı kader hâk-i fenâyâ
 Ondan beri azerde dil-i derd ü belâyız

Olsak dahi müstağrik-i deryâ-yı mu'âsî
 Münker değiliz kâil-i tevhil-i Hudâyız

Çektik eli bu âlem-i pür zer kurîyâdan
 Biz mu'tekif der ki teslim ve rızâyız

Mest-i mey-i zevkî değiliz bezm-i fenânın
 Biz teşne dil-neşe-i ikbâl-i bekâyız

Makbul olacak bir amel-i salihimiz yok
 Her lahzada fermanber-i şeytan u hevâyız

Hâil olur idrâkımıza perde-i gaflet
 Çünkü beşeriz mürtekib-i sehv ü hatâyız

Endîşe-i firkat bizi bir dem salıvermez
Divana sıfat-nâle-keş-i subh ü mesâyız

Ettikse de inşâd bu terkîb-i bedî'i
Râşid yine biz şâir-i şûrîde edâyız

Erbâb-ı kalemden umarız hüsn-i telâkki
Biz mu'tasım-ı dâmen-i afv-i üdebayız

Depretmem ayağı ser mevbâb-ı rızâdan
Bir zerre-i hâkim kaçamam feyz-ı rızâdan

Son(Hitam)

Ebedü'd-Dünyâ Ve'd-Dîn'den Mütercimdir Fazilet-i Akıl ve Zem-i Huy

Ey nik ve bed-umuru tefrik etmeği arzu eden ukalâ! Biliniz ki her faziletin bir esâsı ve her bir edebın bir menba'ı vardır. Esas-ı fazâil ve menba'-ı âdâb akıldır ki cenâb-ı Hakk onu din-i mübeyyine, esâs, dünyaya imâd eyledi. Ahkâm-ı dini onun kemâliyle sahibine vâcib etti. Umûr-ı dünyâyı onun ahkâmı ile temşiyet ve mahlukâtının himmetleri hâcetleri garazları maksadları birbirine mübâyin iken aralarına onun vâsıtasıyla ülfet-i ilkâ etti. Cenâb-ı Hakk'ın kullarına teklif ettiği şey iki kısımdır. Bir kısmı aklen vâciptir. Şer'-i şerîf onu te'kid eder. Diğeri aklen câizdir. Din-i mübeyyin onun vecâibten gösterir. Bu hâlde akl iki kısma da imâd olmuş oldu. Fahr-ı âlem efendimiz buyurmuştur ki insan gafıl gibi mergûb bir şey daha tahsil edememiştir ki sâhibi râh-ı hidâyete irşâd eder. Tarık-i helâktan çevirir. Yine peygamberimiz efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki her fiilin bir imadı vardır. İnsanın fiilinin imadı aklidir. Her kimsenin mevlasına ibareti akli mikdarıncadır. Ehl-i cehennemın söyleyeceği sözleri bilmez misiniz ki Kur'ân-ı Kerîm'de buyuruluyor. "Eğer bizler erbâb-ı sem'e ve akıldan olaydık ehl-i cehennemden olmazdık" diyecekler. Hazret-i Ömer Bin El-Hattâb Radıyallahuanh buyurmuştur. "İnsanın aslı akıldır hasbi diyânetidir müruvveti ahlakıdır." [s. 132] Hasan Basri

buyurmuştur ki Hakk Te'âlâ bir kuluna akıl ihsan edince her hâlde günlerden bir günde o kimseyi dalaletten tahlis eder. Bazı üdebâ demiştir ki mevhibelerin hayırlısı akıldır. Musibetlerin en kötüsü cehldir.

Şair fazıl İbrahim Bin Hassân Ebyât-ı Âtiye söylemiştir.

Yezînü'lfetti fi'n-nâsun sıhhatü aklihi
Ve inne kâne mahzurü aleyhe mükâsebihi
Yeşînü'l fetû fi'n-nâsın kılletihî aklihi
Ve inne kermeti ı'râke ve münâsebetü
Ya'îşü fi'n-nâsün enne
Ale'l-mukalü yecürî ilmihi ve tecarübetü
Ve efzali kısmillahil emr-i aklihi
Felisü mine'l-eşyâu şeyye yakarub
İzâ ekmelü'r-râhman mer-i aklihi
Fakdu kemât ahlakihî ve merebe

Meâl

İnsan fakir olsa bile beni nev'i arasında sıhhat-ı akli kendisine ziynet verir. Akli tam olmadığı takdirde ise ced-be-ced gani ve kerim olsa bile beni nev'i arasında ma'yûb olur. İnsan beni cinsi arasında akli sayesinde yaşar. Zira onun ilmi ve tecrübeleri akli üzerine cereyan eder. Hudâ'nın kullarına taksim ettiği şeylerin efzali akıldır. Akıl derecesinde hâiz-i meziyyet bir şey yoktur. Huda bir kimsenin aklını ikmâl edince onun hallakı ve hacâtı kâmil olmuş olur. Biliniz ki hakâyık-ı eşyâ akil ile bilinir. Nik ve bed-i umur akil ile tefrik olunur. Akıl iki kısımdır. Birisi akl-ı gariz diğeri müktesibdir. Akl-ı garizi akl-ı hakikidir. Bunun için bir hadd vardır ki teklif o hadde ta'alluk eder. Daha ileriye tecavüz etmez geride de kalmaz. İnsan sâir hayvandanakl-ı garizi ile mümtaz olur. Akl-ı garizi tamama erişince sahibine âkil denilir. Bunun sebebiyle insan hadd-i kemâle vâsıl olur.

Sâlih bin Abdulkuddûs demiştir ki:
İzzâ tem aklü'l-merr temute umûrehi
Ve temute imâniyyehi ve temm binâehi

Meâli

İnsanın akli tam olunca umuru da tam olur. Arzuları da tam olur. Bünyesi de tam olur. Erbab-ı ilm, akl-i garizinin mâhiyetinde, sıfatında ihtilâf ettiler. Onlardan bir cemâ'at dedi ki: Akl-ı garizi bir cevher-i latiftir ki onun ile hakayık, ma'lûmat-ı fark ve temyiz olunur. Böyle diyenler mahallini ta'yinde yine ihtilâf ettiler. Bunlardan bir tayfa [s. 133]onun mahalli dimağdır. Zira dimağ-ı mahall havastır dedi diğer tayfa hayr-ı mahalli kalptir zira kalp-i ma'den hayat ve esas-ı havastır dedi. Akl-ı garizi cevher-i latiftir demek iki vechle fasittir.

Birincisi her bir cevher yekdiğeriyle mâhiyet-i nev'iyyede müttehiddir. Sâirlerinin icab etmediği şeyi bazısının icab etmesi olamaz. Bu hâlde hakayık-ı ma'lumat-ı cevherden yalnız cevher-i akl ile temyiz olunup da başka cevâhir ile temyiz olunmamak batıldır. Bazı cevâhirin icab ettiğini sâirleri de icab edecek olsa şahs-ı âkil kendisinin vücudu ile aklının vücudundan müstağni olur. Zira kendisi de cevâhirden ma'dûd olmağla akıldan kat'-i nazar hakayık-ı ma'lumatı temyiz eder. Akla ihtiyat hiss etmez.

İkincisicevher, bir halde mütahayyir olan şeye derler. Eğer akl-ı cevher olaydı. Sahibi olmaksızın akl-ı tahakkuk etmek lazım gelirdi. Nasıl ki akılsız cism-i tahakkuk ediyor. Bu iki vechle aklın cevher olması zahirü'l-batlân oldu. Diğerleri dediği akl-ı eşyayı hakayıkıyla idrak eden şebdir. Bu mezhep mezheb-i evvelden zihne daha karip ise de min-cihetü batıldır. O da şudur: İdrak, zü'l-hayâtın evsafındandır. Akl-ı arzıdır. Kendisinden idrak-ı mutasavver değildir. Nasılki iltizaz-ı te'ellüm-i iştiâ kendisinde mutasavver olmaz. Mütakelliminden diğer tayfa dediler ki akıl, ulûm-i bedihiyye mecmu'udur.

İcmâli mütezammın ve ihtimâlâta şâmil olduğun bu ta'rif-i mahsur değildir. Tariften arz-ı icmâli ihtimâlâta izale ederek maarifi beyan etmektir. Diğer tayfa

dediği (işte kavlı-i sahih budur) aklı-ı müdrikât-ı zaruriyyeyi bilmektir. Bu da iki nev'dir. Birincisi havasın idrakından neşet eden şeylerdir. Hiss-i basr ile idrak olunan ta'amlar kuvve-i zaika ile idrak olunan ta'amlar kuvve-i şame ile idrak olunan ecsâm gibi insan havas-ı mezkûre ile şu eşyayı idrak ettiğinde bu eşyayı bilirse ilmin bu nev'i kendisinde tahakkuk etmiş olur. Ammâ gözlerini yumduğunda mubassiratı gözleriyle idrak etmediğinden dolayı onları bilmemesi bu hususta kâmilü'l-akl olmamasını icab etmez çünkü gözü olduğunda eşyayı gözleriyle görüp de bileceği ânın hâlinden ma'lûm olmuştu. İbtidâ nüfûs-ı insaniyyede bulunan şeyler bir şeyin vücûd ile âdemden hâli kalmayacağı, bir mevcûdun hüdûsile kademden hâli olmayacağı. İctimâ'-i zıddiyetin muhâl olduğu bir addedin iki adetten ekser bulunduğu hakkındaki ilmlerdir.

Sâlimü'l-hâl iken ilmin bu nev'i akıldan zâil olamaz. Bu iki nev'den müdrikât-ı zaruriyyeye âlim olan kimseye kâmilü'l-akl denilir. Akla akıl tesmiye olunmasının vechi budur ki akıl lügatte deve ayağını bağlamak ma'nâsıdır. Akıl, deve ürkuğ kaçacağı sırada da deveyi kaçırmaktan nasıl men' ederse insanın akıllı da insanı şehvât-ı kabiheye ikdâmdan men' eder. Onunçün Âmir bin Kaysî demiştir ki aklın seni lâıyk olmayan şeylerden men' ettiği vakitte sen âkil olursun bu kelâmı mü'eyyed bir hadîs-i şerîf vardır. Cenâb-ı risâletpenâh efendimiz buyurmuştur. Akıl kalpte bir nurdur. Hakk ile bâtil beynine tefrik eder. Akıl cevher değildir diyenler mahalli kalptir. Dediler zira kalp her bir ilmin mahallidir. Ammâ aklı-ı müktesib aklı-ı garizinin neticesidir ki marifetin nihâyeti ve siyâset-i sahihe ve fikrin isabetidir. Bunun için bir hadd yoktur. Zira bu aklı-ı isti'mâl olunursa nemâ bulur. Nemâ bulması da iki vechle olur. Birincisi arzu-yı nefis gibi şehvet gibi bir mâni'-i men' etmedikçe çok isti'mâl olunmakla nemâ bulur. İhtiyarların tecârüb-i adîde neticesinde hâsıl ettikleri mümârese eseri olarak kendilerinde hâsıl olan sıhhat-ı tefekkür gibi bu sebepten Arap'ta ihtiyarlar eşcar-ı vakar ve menâbi'-i ihcârdır. Onların attıkları sihâm-ı efkâr behemehâl hedef-i savâbe vâsıl olacaktır. Onların bir emr hakkında beyan ettikleri mütâla'ada asla vehm olamaz. Onlar seni çirkin bir şeyde görürlerse ondan men' ederler iyi bir şey üzerinde görürlerse sana imdâd ederler. Yine bazıları demiştir. İhtiyarların reylerine mülâzemet ediniz zira onlar tab'â zekâlarını zâyi' etseler bile onların piş-i nezaretten birçok ibret-i âmîz vekâyi' geçmiştir. Kulakları birçok

tağayyürât ve tahavvülât haberleri istimâ etmiştir. Mensûrû'l-hükme denildiği her kimin ömrü uzun olur kuvvet-i bedeni noksanpezir-i kuvvet-i aklı mezdâd olur.

Yine mensûrû'l-hükme'de vârid olduğu[s. 134] eyyâm hiçbir cahili bırakmaz herhâlde onu te'dîb eder. Bazı hükemâ demiştir. Tedîb cihetinden takallübât-ı eyyâm kâfidir. Bazı bülegâ demiştir:

“Elemtera ennel akl-ı zeynil ehl-i
Velakin temamel akl-ı tûleb ticarab”

Meali

Sen bilmez misin ki akıl sahibine ziyettir. Şu kadar var ki tamam-ı akl uzun tecrübelerle tahassül eder. Diğer şair demiştir:

İzâ tâle ömrü'l mer-i fî gayri'l âfite
Efâdete lehel eyyame fî kerha aklâ

Meâli

İnsan âfetsiz tûl-i ömre nâil olursa eyyâm tekerrür ede ona akıl bahş eder. İkincisi, nema-i akıl bazı kerre fart-ı zekâ ve hüsn-i fetânet ile olur. Fart-ı zekâ hades-i müsait olmayan zamanda cevdet-i hadstir. Hads-ı esbaptan müsebbibâta zihnin sür'at-ı intifalidir. Meselâ kamer-i afitaba mukâbil olunca gayet tâbdâr olması olmayınca nurunun az kalması zihne hatûr eder etmez nur-ı kamerin şemsten müstefâd olduğu da zihne hatûr eder. Bu akıl akl-ı garizi ile imtizâz ettiği vakitte mecmu'un neticesi akl-ı müktesibin nemuyi olur. Gençlerde olan ve fart-ı akl, Cevdet-i Ra'yigibi hatta Amir Bin Tufeyl ile Uklimate Bin Â'lâ sebbih beyinlerinde olan husûmeti kat' için Mu'arrim Bin Kutbe'ye mürâca'at ettiklerinde keskin zihinli gençlere gidiniz demişler her ne kadar onları baştan savmak için böyle bir kelâm kendinden sâdır olmak ihtimâli var ise de onlar hakkı kabul ederek sözünü redd etmediler. Zihni keskin genç olduğundan Ebu Cehl'e kadar gittiler. Ebu Cehl bunların beynine girip hükmetmekte imtinâ' etmekle Herm'in yanına avdet ettiler.O da hükmile kat'-ı nizâ' etmiştir. Herm hakkında lebît şâir beyt-i âti'yi inşâd etmiştir.

Ya Herm-el ekramîn minseba
Anın gadaveti't hikem'a mu'cibâ

Meali

Ey münsubce en kerim ve muhterem olan Selâlenin farzında şüphesiz pesendîde-i âlem olan hükm sana i'tâ olunmuştur.

Talebe-i Ulûmden Bolvodinli Ahmed Vehbî
Mâbadı var

Usul-ü Cezaiye Mukaddime

Tedrîs ve izâhına me'mûr olduğumuz¹

[s. 135]

Usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanununun nazariyâtı milletlerin teşkilât-ı medeniyyeleriyle mütenâsib olmak tabi'idir. Fi'l-vâki' mine'l-kadîm akvâm-ı muhtelifede cereyan eden usûl-i cezâiyye tedkik olunacak olur ise her kavmin sûret-i medeniyyetiyle bu usûlün tenevvu' ve tevessü' ettiği görülür.

Ma'lûm olduğu üzere ahkâm-ı kanuniyyenin en mühim esâsı hukûk-ı tabi'idir. İle beraber şerâit-i ictimâ'iyenin de nazar-ı ehemmiyete alınması lâzımdır. İşte vâzı-ı kanun-ı usûl-i cezâiyyenin tertibinde bu esâsa tâbi bulunmuş olduğu cihetle bu nokta-i nazardan usûl-i cezâiyye nazariyâtının ehemmiyyet-i azimesi vardır.

Bazı kanunların tedkik ve tetebbu' ve mütâla'ası hüsn-i tatbiklerini te'mîn edebilirse de usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanunu bihakkın tatbik olunabilmek için izâhât ve tefsîrât-ı esâsiyyeye destres olmak şarttır. Muhâkem-i adliye ve daha doğrusu

¹Utûfetli Ali Şahbaz Efendi Hazretlerinin Eser-i Âlileri

mehâkim-i umûmiyye -ki bizde mehâkim-i nizâmîyye tesmiye olunur- bir heyet-i vâhide-i adliye teşkil eder. Askerler tarafından vukû'a getirilen cerâim-i askeriyye hakkında hüküm vermekle mükellef olan mehâkim-i askeriyye ve me'mûrînin sıfat-ı me'mûriyetleri itibârıyla ikâ ettikleri cürmden dolayı muhâkemelerinin icrâsına me'mûr olan idâre mahkemeleri gibi mehâkim-i husûsiyye mevcûd olmak hasebiyle bir devletin tereküb ettiği efrâdın merci'-i umûmîsine mehâkim-i umûmiyye tesmiye olunmak münâsib olur. Gerek asker ve gerek me'mûrlar sıfat-ı resmiyelerine teferru' etmeyen ahvâlde mehâkim-i umûmiyyeye tâbi'dir.

Şu hâlde mehâkim-i husûsiyyeye nisbetle mehâkim-i nizâmîyyeye mehâkim-i umûmiyye tesmiye kılınmak mu'ayyen olan vazife ve salâhiyetleriyle mütenâsib olur. Mehâkim-i umûmiyye yukarıda beyan olunduğu vechle bir heyet-i vâhide-i adliye teşkil eder ve mehâkimin sûret-i teşkilinin bu esâsa müstenid olduğu görülecektir. Bu mahkemelerin âmîri devletçe mu'ayyen olan merâtib ve şerâit dâiresinde adliye nâzırıdır. Mehâkim-i umûmiyyenin heyet-i vâhide-i adliye teşkil eylemesi devâir-i inkisâmına mâni' olmaz. Hâiz oldukları salâhiyyet ve mükellef buldukları vazife iktizâsınca bu dâirelerin ahvâl-i kanuniyyeleri bazı farklılara tâbi'dir. Mehâkim-i umûmiyye ibtidâ-yı emirde cezâ ve hukûk kısımlarına ayrılır. Hukûk mahkemelerinin aksamından olarak bir de ticâret mahkemeleri mevcûddur. Cezâ dâireleriyle hukûk dâireleri gerek vazifeten gerek usûlen yekdiğerine müşâbih değildirler. Cihet-i cezâiyyede maksad davâ ve esbâb-ı ve usûl başka cihet-i hukûkiyyede başkadır. Cihet-i cezâiyyede mevzu'-ı bahs olan hukûk-ı umûmiyye ya'ni hukûk-ı müştereke-i ictimâ'iyedir. Cihet-i hukûkiyyede mevzû'-ı bahs olan hukûk-ı husûsiyye ya'ni hukûk-ı şahsiyyedir.

Bir cezâ davâsı tahaddüs eylediği zaman o davâ herhangi devlet mülkinde cereyan ediyorsa o mülkte mütemekkin olan efrâdın cümlesinin o davâda alâkası vardır. Çünkü davâ-i cezâiyyede âsâyîş-ı umûmî mevzû'-ı bahs olup âsâyîş-i umûmiyyenin muhâfazasındaysa meşrû'iyet dâiresinde yaşamak isteyip de alâkadâr olmayan bir şahs tasavvur olunamaz. Hâlbuki davâ-i hukûkiyyede yalnız tarafeyn-i mütehâsimeynin hukûku mevzû'-ı bahs olup bu davâların neticesi âhirin hukûkuna sirâyet etmez. Bu hikmete mübtenîdir ki cihet-i hukûkiyyede usûl başka cihet-i cezâiyyede yine başkadır. Cihet-i hukûkiyyede câri olan usûlün esâsı tarafeynin

iddi'â ve müdâfa'asıdır. Cihet-i cezâiyyede cereyan eden usûlün esâsı her ne sûretle olursa olsun hakikatin zâhire ihrâcıdır. Cihet-i hukûkiyyede hükkâm-ı tarafeynin iddi'â ve müdâfa'asıyla mukayyedir. Meselâ hukûk mahkemesi iddi'â olunmayan bir şeye hükmedemez. Müdâfa'aten dermiyân olunmayan bir şey iddi'ânın merdûdiyyetine esâs ittihâz edemez. Hâlbuki cihet-i cezâiyyede mahkeme tarafeynin iddi'â ve müdâfa'asıyla mukayyed değildir. Çünkü mahkemenin tedkikâtı tarafeynin iddi'â ve müdâfa'asına münhasır olmayıp hakikatin zâhire ihrâcı esbâbını tehiyye-i istihsâl etmek cihetine musarrûf olmak şarttır. Meselâ bir müdde'î mahkemeye mürâcaatla müdde'î aleyhin zimmetine onbin kuruş alacağı olduğunu dermiyan ve iddi'âsını mü'eyyed olmak üzere bir sened ibrâz edip müdde'î aleyhde ibrâz olunan sened kendisinin olduğunu ve ber-vech-i iddi'â müdde'îye medyûn bulunduğunu karar eyledikten sonra müdde'î davâsında fâriğ olsa mahkeme iddi'ânın sübûtuna ve meblağ-ı müdde'â behin tahsiline hükmedemez. Mevâdd-ı cezâiyyede hukûk-ı umûmiyye namına müdde'î-i umûmîler ikâme-i davâ ettikten sonra cereyan eden tahkikât neticesinde bu davânın nâbeme hâl ve müttehim add olunan şahsın biri elzeme olduğu ta'ayyün etse bile hukûk-ı umûmiyye davâsından fâriğ olamazlar. Ve mahkeme tarafeynin iddi'â ve müdâfa'asıyla mukayyed olmayıp kanâ'at-ı vicdâniyyesi dâiresinde hükmeder.[s. 136] Esbâb-ı sübûtiyyeye gelince: Cihet-i hukûkiyyede esbâb-ı sübûtiyye kânunen mu'ayyen ve mahdûddur. Mecelle-i ahkâm-ı adliyenin kitâbü'd-davâsında vâsıl muhâkeme-i hukûkiyye kanununda davâların nasıl isbât olunacağı ya'ni karar, beyne, sened, yemîn, gibi esbâb-ı sübûtiyyenin ne yolda isti'mâli ve ne şekilde mahkemeye arzı lâzım geleceği sarâheten gösterilmiştir. Hükkâm o kavâ'idin hâricine çıkamaz. Cihet-i cezâiyyede hâl ber-aks olup esbâb-ı sübûtiyye hükkâmın kanâ'at-ı vicdâniyyesinden ibârettir. O kanâ'at-ı vicdâniyyeyi teşkil için her nev'-i esbâb vâsıta olabilir. Meselâ hukûk-ı umûmiyye namına ikâme olunan şahidler maznûn aleyhe isnâd olunan cürmün ve meselâ, fiil-i katlin vukû'una yekdil ve yekcihet olarak şehâdet etseler bile mahkeme bunların şehâdeti kanâ'at-bahş-ı vicdân olmadığından bahsle maznûn-ı aleyhinberâtına hükm edebilir. Diğer taraftan şahid olmadığı hâlde dahi mütehemmin fiilin vukû' bulduğu zaman maktel civârında görülmüş ve fiil-i katlden birkaç gün evvel maktûl ile müttehim beyninde bir münâza'a vukû' bulmuş ve katlin vukû'u akîbinde müttehimin o civârdan kemâl-i telâş ile geçtiği görülmüş olması gibi bir takım karâin ve imârât-ı mahkemece mûcib-i kanâ'at-ı vicdâniyye görülebilip mahkûmiyyet tarafına gidilebilir.

Ve'l-hâsıl kanâ'at-ı vicdâniyyeden başka cezâ mahkemelerinin hükmüne esâs olacak bir usûl yoktur ma'mâfih ileride bu bâbta bazı istisnâlar görülecekse de bu istisnâlar cerâimin en hafif nev'ine yani, kabâhat ve bazı cenhalara münhasır olup cinâyeti şâmil değildir. Bunun sebebi mevâd-ı hukûkiyyede mevzû'-ı bahs olan madde bir şahsın diğzerinin zimmetinde olan hakkının istihsâlidir. Bu hakk esâsen meşrû' olmak hasbiyle bunun hîn-i hâcında yani inkâr vukû'unda derece-i sübûta îsâli için evvelce tahrir-i sened ve eşhâd gibi bir takım tedâbire mürâcaat olunur. Cihet-i cezâiyyede ise bi'l-aks mücrimler îkâ'-ı cürm edecekleri zaman fiillerinin meydana çıkmaması ve derece-i sübûta îsâl edilmemesi yolunda bir takım esbâb-ı tehiyye ederler ve o esbâbı kemâl-i i'tinâ ile intihâba çalışıyorlar. El-hâsıl cürmün sübûtu için bi't-tab müretteb beyne meftûd ettiğinden vâzı'-ı kânun cihet-i cezâiyyede cürmin hayz-ı sübûta îsâli esbâbını tahdîd etmiş olsa cerâim [s. 137]ashâbından ve çoğunun cezâdan varestede kalması neticesi hâsıl olurdu.

Maksada gelince: Cihet-i hukûkiyyede ta'kîb edilen maksad hukûk-ı husûsiyyenin te'mînidir. O hukûkun paymâl olmasında âhire bir zarar terettüb etmez. Fakat cihet-i cezâiyyede ta'kîb edilen maksad hukûk-ı umûmiyyenin te'mîni olup hukûk-ı umûmiyyenin hüsn-i muhâfazâsında ise herkes alâkadârdır. Zîrâ mücrimlerin cezâdan masûniyyeti emniyet-i umûmiyyenin külliyyen ihlâlîni mûcib olup asâyişin bekâ ve devâmı menâfi'-i müştereke-i ictimâ'iyeye îcâbâtından olduğu ecelden bunda alâkadâr olmayan kimse farz edilemez. Hülâsa yerinde maksad-ı husûsî diğzerinde umûmî ve pek vâsî'dir. Şimdi usûl-i muhâkemât-ı cezâiyyenin îcâb ettirdiği mu'âmelâtın neden ibâret olduğunu beyân edelim: Ber-vech-i meşrûh cihet-i cezâiyyede ta'kîb edilen maksad-ı hakikatın zâhire ihrâcıdır. Vâzı'-ı kanun bu maksada vâsıl olmak için beş nev'-i mu'âmelenin icrâsını tensîb etmiştir. Bir cürmün vukû'u kanunun ta'yîn ettiği me'mûrların sem'ine vâsıl olunca bunların îfâsıyla mükellef buldukları birinci vazife vukû'-ı cürme ve mütecâsirlere ta'ayyününe dâir olan delâilî cem' ve zabt etmek üzere taharriyat icrâsıdır. Hadd-ı zâtında tahriyyât-ı hukûk-ı umûmiyye namına ikâme-i davâyâ me'mûr olanların fikrini tenvîr ve ta'kibât icrâsı lâzım gelip gelmeyeceği meselesi hakkında kanâ'atlarını teşkil eder. Tahriyyat-ı vâkı'a cürmün vücûdunu îmâ ederse fâ'îl ve fâilleri aleyhine hemen ta'kibâta ibtidâr olunur. İşte ikinci mu'âmele icrâ-yı ta'kibâtıdır. Takîbatın tevlîd ettiği netice tahkikat icrâsıdır. İleride bir tafsil-i ta'rîf

olunacağı vechle cerâim-i cesîme ve vehîmeden dolayı bir şahsın cezâ mahkemesi huzûrunda alenen muhâkeme sandalyesine oturmasından mukaddem ol şahsın mücrimiyyetine kanâ'at-ı kat'iyye değilse de bir dereceye kadar yakın hâsıl olmasını vâzı'-ı kanun-ı münâsib görmüştür. İşte tahkikattan maksad, hakkında cürm isnâd olunan şahsın muhâkemesine mahall olup olmadığını meselesini hall etmekten ibârettir. Demek oluyor ki üçüncü mu'âmele tahkikat icrâsıdır. Eğer tahkikat lüzûm-ı muhâkemeyi taammun ettirirse o hâlde keyfiyyet-i mahkemeye tevdi' kalınır ve bu sûretle muhâkemât-ı usûl-i cezâiyyenin îcâb ettirdiği mu'âmelât-ı hamseden dördüncüsü olur ve şâyet cereyân eden muhâkemât-ı mahkûmiyyeti intâc eder ise sâdır olan hükmün sûret-i icrâsı mevzû'-ı bahs olur. Binâenaleyh icrâ husûsîde usûl-i muhâkeme-i cezâiyyede bir kısım-ı mahsûs teşkil eder. Hülâsa-i kelâm usûl-i cezâiyyenin îcâb ettirdiği beş mu'âmele tahriyyat, ta'kîbât, muhâkemât ve icrâât cihetlerinden ibârettir. Bu cihetleri birer birer îâzah etmezden evvel usûl-i cezâiyyenin nazariyyâtından bahs edeceğiz. Ancak bu yolda verilecek tafsilâta mukaddime olmak üzere usûl-i muhâkemât-ı cezâiyyenin ne yolda vücûd bulunduğunu ve bu kanundan evvel usûl-i cezâiyyemizin ne merkezde bulunduğunu mücmilen beyân edelim: Usûl-i cezâiyye-i kadîmemiz yani usûl-i şer'iyemiz tamamiyle elde bulunan kanunun esâslarına muvâfıktır. Bu hakikate vâsıl olunca insan düçar-ı hayret ve ta'accüb olmamak kâbil değildir. Zira bu sûretle Avrupalıların ve ale'l-husûs Fransızların mûcib-i iftihârı olan usûl-i cezâiyye-i hâzıranın akvâm-ı İslâmiyyede mine'l-kadîm mevcûd olduğu anlaşılıyor. Fi'l-vâki' ahkâm-ı şer'iyye îcâbınca bir cürm vukû'a geldikte iki hakk tezâhür ediyor. Birisi Hakkullah diğeri Hakk-ı abd'dır. Hakkullah'ı ta'kîb etmek hükkâma ve Hakk-ı abd'ı ta'kîb etmek mütezarrır olan şahsa âittir. Eldeki muhâkemât-ı cezâiyye kanununun mesleği îcâbınca dahi bir cürm vukû'unda iki hak tezâhür eder. Biri cürmün âsâyîşe ta'alluku cihetiyle umûma âit olan hakk, diğeri cürmün mütezarrır olan eşhâsa âit olan hakktır ki birincisine hukûk-ı umûmiyye ikincisine hukûk-ı şahsiyye denilir, bu taksim-i ahkâm-ı şer'iyede tamamiyle mevcûd bulunmuş ve hukûk-ı umûmiyyeye Hakkullah ve hukûk-ı şahsiyyeye hakk-ı abd tesmiye olunmuştur. Tadilat-ı esâsiyyenin başlıcası Fransa'da câri olan jüri usûlünün ilgasıdır. Jüri usûlü memleketimizin tab' ve meşrebine muvâfık olmadığından devletin bu usûlü kabul etmemesinde isâbet olduğu inkâr edilemez. Çünkü usûl-i mezkûre îcâbât-ı mahalliyyenin neticesi olup bizdeyse o îcâbât-ı meftûd ve hattâ bugün Avrupa'da dahi jüri usûlünün imhâsı mevzû'-ı

bahstir. Fransa'da cinâyet davâları garîb bir sûrette görülür. Şöyle ki cinâyeti rûyete me'mûr olan mahkemeler başka başka iki heyetten mürekkeptirler. Bu heyetin birisine heyet [s. 138] takdiriyye diğereine heyet-i tabikiyye diye biliriz. Heyet-i takdiriyye, efraddan kur'a ile intihâb olunur. Heyet-i tabikiyye hükkâmdan mürekkebe bulunur. Heyet-i takdiriyye a'zâsı kuvakkat üç ay için ve eczâcı, kassab, bakkal, tabib, mühendis gibi efrâd-ı ahâliden kur'a ile müntehib oldukları cihetle ma'lûmât-ı kanuniyyeyi hâiz olamayacakları aşikârdır. Bunların vazifesi iddi'â olunan cürm vukû'a gelmiş midir? Vukû'a gelmiş ise fâili müttehim midir? Meselelerini ve ona teferru' eden esbâb-ı müşeddide ve muhaffife gibi husûsâtı takdîr etmekten ibârettir. Bunlar bu yoldaki reislerini kanâ'at-ı vicdâniyyelerine istinâd ettirirler ve kanâ'at-ı vicdâniyyelerinin teşkili hiçbir şart u kayd ile mukayyed değildir. Bunlar tarafından müttehim isnâd olan cürmün vukû'u takdir ve teslim olunduktan sonra o cürmü kanun-ı cezâiyye temâs ettirmek vazifesi heyet-i hâkimeye âittir. Şu verilen îzâhâtan münfehim olduğu üzere jüri tesmiye olunan heyet-i esbâb-ı mûcibe tasrihiyle mukayyed ve mükellef değildir. Hâlbuki bir adamın kâtil olduğuna kanâ'at hâsıl etmek için ne gibi esbâb-ı sübûtiyyeye istinâd-ı rey olunduğunu i'lâmda tasrih olunmak lâzım olup çünkü esbâb-ı sübûtiyyeye müstenid olmayan hükm esâsen ke-en lemyekûn hükmündedir Hâkimler esbâb-ı mûcibe tasrihinden vâreste olsalar bu sûret verilecek hükmün keyfî olmasını mûcib ve bı da hâkimlerin vazîfe-i hâkimiyetlerini hüsn- ifâ etmelerine mâni' olabileceğinden bu mahzûr-ı azîmin def'iyle hükm-i vâkı'nı adl ü hakkâniyyete tamâmiyle muvâfık olması ve herkes nazarında isâbetinin tezâhür etmesi için esbâb-ı mûcibe dermiyânına lüzûm-ı sahîh olduğu işkâr ve mahkemelerin adâlete tevfiik-i hareket edip etmediklerini anlamak için bundan mühim bir kâide olamayacağı be-dîdârdır. Onun için mahkemeler cânibinden verilen mukarrerâtın esbâb-ı mûcibeye müstenid olması bir kâide-i esâsiyyedir. Jüri heyeti ise bu kâideden müsteniddir. Eğer mahkemelerin hükmlerini esbâb-ı mûcibeye istinâd eylemeleri lüzûmunu isbât için bir misâl aramak lâzım gelseydi o da jüri heyeti olurdu. Vâkı'â jüriden sâdir olan mukarrerâtın çok kerre keyfî olduğu kâbil- inkâr bir hakikat değildir. Avrupa ve ale'l-husûs Fransa cinâyet mahkemelerinin mukarrerâtı tedkîk olunursa pek acaîb ve garîb hâllere tesâdüf olunur. Şöyle ki müstantik kararnâmesi ve heyet-i ithâmıyla mazbatası üzerine fiil-i katl ile müttehim olan bir kadın heyet-i tadiriyye huzûrunda maktûl-i tezevvüc va'diyle kendisini iğfâl edip vukû'-ı hamlden sonra va'dini incâz

eylemediğinden fiil-i katli ikâ' eylediğini karar eylemiş ve her ne kadar mevcûd hükme esâs olamazsa da hîn-i katilde birkaç eşhâsın mevcûd olması ve maktûlün meydanda bulunması ve emsâli gibi delâil-i sübûtiyye müte'addid ve mütenevvî ve kadının kâtil olduğunu inkâra mahal bırakmayacak derecede mükemmel bulunmuş olduğu hâlde bir kadının kendisine insâd olunan fiilin fâilesi değildir. Yolunda jüri heyetince karar verildiği görülmüştür. Bu heyet nazarında kadının dermiyan ettiği ahvâl-i mu'âkiyyetini mûcib add olunarak mâdemki bu ahvâl kanunen mafûvv tutulmuyor, mahkûmiyete mahal bırakmamak için ol vechle karar veriliyor. Jüri usûlünün dergâr olan muhâzir-i meşrûhasına mebnî usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanununun Fransızlardan bize Hüseyin naklinde bu usûlün ilgâsı câlib-i şükrân-ı mevâddandır. Ancak yukarıda gösterildiği üzere bu kanunda jüri usûlüne müteferri bir takım hükkâmın bu usûlün ref'ine nazaran ta'dili lâzımeden iken bu cihete ehemmiyet verilmemesi mûcib-i te'essüf olmakla beraber bu noksan-ı kanunun mükemmeliyyetine ve dâvî-i cezâiyyenin hüsn-i rûyetine mâni değildir. Ta'dîlât-ı esâsiyyeye tevfiken tashih edilmemiş olan mevaddan en mühimi ithâm-ı mu'âmelesidir.

İthâm-ı mu'âmelesi hadd-i zâtında cinâyeti şâmil olmak hasebiyle bu mu'âmelenin vaz' ve te'sîsinden maksad jüri heyetinin tenvir-i vicdânı ve teshîl-i îfâ-yı vazîfesi merkezinde olup elde bulunan usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanununun tedkîki sırasında cinâyâtın fasıl ve rûyetiyle kabâhat ve cinhaların fası ve rûyeti beyinde usûlce görülecek bazı farklar jüri usûlüne müstenid bulunmak hasebiyle bizce esbâb-ı mûcibesiz add edilmek lâzım gelir: meselâ cenha ve kabâhat davâlarında mahkeme maznûn-ı aleyhin berâtine karar verse müdde'î hasârât-ı şahsiyye-i vâkı'asını tazmîn ettirmek için hukûk mahkemesine mürâca'at etmeğe mecbûr olur. Hâlbuki cinâyâtta müttehimin berâti cihetine gidilse dahi cezâ mahkemesi hukûk-ı şahsiyye davâsını rûyet etmekle mükelleftir. Bu farkın bizce sebebi bulunamaz ise de Fransa usûl-i cezâiyyesince mevadd-ı cinâiyyede jürinin vücûdu olduğu eşkârdır. [s. 139] Çünkü fiil ve kâtil meydanda ve müttehim mukırr iken jüri müttehimin fiil-i vâkı'ın fâili olmadığına karar verdiği ekseriyyâ vâkı' olduğu cihetle heyet-i hâkime hukûk-ı şahsiyye davâsını rûyetten istinkâf etse müdde'î-i şahsî büsbütün mutzarrır olacağından bu mahzûr-ı azîmin def'i için Fransa'da jüri müttehimin berâti cihetine gitse dahi heyet-i hâkimeye hukûk-ı şahsiyyeyi rûyet etmek sâlâhiyeti verilmiştir.

Bizde bu farkın jüri usûlüne müstenid olduğu anlaşılmamış ve binâenaleyh usûl-i muhâkemât-ı cezâiyyenin tercümesinde ithâm-ı mu'âmelesi ibkâ olduğunu mislî bu cihet dahi tashîh kılınmamıştır. Hâlbuki bizde esbâb-ı sübûtiyye-i kat'îyye mevcûd iken müttehimin cezâdan tahlîs-i giribân edebilmesi gayr-ı mutasavver olduğundan cinha ve kabâhatle cinâyt davâlarının rûyeti hakkında görülen farkın bir sebebe müstenid olmadığı anlaşılmasıyla devlet ithâm-ı mu'âmesinin ilgâsına bihakkin karar vermiştir.

Hakikat

Cenâb-ı hakkın hikmetleri ne kadar çoktur! Ummân-ı hükmet içinden arasına büyük insanların sâye-i feyz-i sa'yında meydan-ı zuhûra çıkan göz kamaştırıcı dürer-i rengîn hükm ve hakâyık şu koca insaniyyetin tensîk-i ef'âline kifâyet ediyor. Bu ummân ve muhît-i hükm ve hafâyâda sîd-i gehr-i hakâyika çalışan ekâbir-i beşerîyyâ hayâtlarında bir şey bulamamak sûretiyle duçar oldukları mahrumiyetle süzen ya bütün insanlara rehber-i selâmet olacak büyük bir hakikat bulmağla vâsıl-ı ulv-şân olurlar. Asr-ı hâzırın hakikaten sertac-ı gurûr ve iftihârı olan büyük Pastör her lahza-i ömrünü kavânin-i câriyye-i tabi'in tedkîk-i serâirine hasr etti. Bu sûretle keşfine ahrâz-ı muvaffakiyyet ettiği bir hakikat-ı mu'azzama tıbb kâ'idelerini esâsından değiştirdi. İnsaniyyetin kemâl-i samimiyyetle takdire mecbûr olduğu bu gibi erbâb-ı hakikat tarih-i terakkiyyat-ı devrin altın kalemle yazılan sahâif-i mübâhâtini işgâl eder. Ve rey-i perde-i keşifte gizlenen âli hakikatler nazara kolaylıkla inkişâf etmiyor. Enzâr-ı nâfize um-ı hafâyâ eşyâda kalan böyle büyük hakikatleri pek güçlkle bulup da meydana çıkarıyor. Şüphe yok. Cenâb-ı hakk insana vazife-i hilkatî olmak üzere çalışmağı ta'yîn buyurmuştur. Âhir-i mahlûkâtına ihsân etmediğı en celîl bir mevhibeyi mükerrem kıldığı insana vermiştir. Ne büyük ittihâd, ne kudretli aheng! Bir taraftan insana yakın buyurduğu vazife-i fa'âliyet, diğer taraftan ihsân-ı ale'l-ihsân olarak verdiği cihânlar değer en büyük cevher akl ve kiyâsether hakikate nazar-ı insâna açık tutsa fa'âliyete lüzûm kalmaz. Faaliyete hâcet kalmayınca kudret-i külliyyenin en sanatlısı olan akla da bir muktezâ aranmazdı.

İnsanın vazife-i hilkati olan faaliyeti îfâ eylemesi için cenâb-ı hakk'ın hikmet-i hafiyyesi îcâbından olmak üzere bi'l-cümle hakâyıkın çehreleri pek kalın perdeler altında istitâr etmektedir. Emin olunuz ki vehle-i nazarda her yüzüyle göze çarpacak, kolayca anlaşılacak cihânda hiçbir hakikat yoktur. Hakâyıkın kâffesi muzlim ve mübhemdir. Birçok müşkil usûl ve tedâbirin ânesine mürâca'at olunmadıkça hattâ cevher-i aslîlerinin cüziyyâtını anlayıp öğrenmek kâbil olamaz. Bu dediğimiz müşkil usûllerin neden ibâret olduğunu birer birer îzâh etmek lâzım gelir. Hakâyık-ı eşyâyı karartıp bulandıran hâllerin ref' ve izâlesine hizmet edecek mezkûr usûlün tabi'at ve derecâtını güzelce zabt edebilmek için evvel-i emirde zulmet ve mübhemiyeti intâc eden sebepleri beyân edeyim: Hakikatin vâzihan ve iyânan görünmesini men' ve zulmet ve mübhemiyete müstağrik eden bu dediğimiz sebepler başka başka şeyler değildir. Birbirine ziyâdesiyle bağlı ve bir sıraya tâbi'dir. Efkârımıza ta'alluk eden her şeyde zulmet ve mübhemiyetin en başlı sebebi o şeyi kolayca görmekliğimizdir. Hâlbuki açık ve münevver olarak görmüyoruz. Bu kolaylık ta'mik-i efkâr eylemekliğimize mâni' olur. Kolayca gördüğümüz eşyâ hakkında fikrimizde bir zulmet kalır, farkında olamayız. Layıkıyla görüp öğrenmeden aynı sûrette muzlim ve mübhem diğer şeylere geçeriz. Bu hâli teselsül eder. Çocukça bir merâkın ilcâsına kapılarak eşyâyı mülâhazasız ve kâidesiz temâşâ ederiz. Bu hâl çocukluğa mahsûstur. Zâten devr-i tufûliyyet bunu îcâb eder. Göz eşyâ üzerinden âdetâ kayar. Ta'mik ve o şeyi etrâfiyla tedkik etmek mümkün olmaz. Gördüğümüz eşyâ üzerine ma'tûf darbe-i seri'a-i nazar-ı eşyâyı mestur oldukları perdeden çıkarmak için kâfi değildir. Layıkıyla hkaikatlerine nüfûz ve mâhiyetlerine intikâl edilmediği için istihsâl ettiğimiz efkâr-ı vüzûh namına hâiz olmaz. Te'essürât ve hissiyâtımızı uyandırır. Fakat bizde efkâr-ı vâzihe husûle getirmez.[s. 140]Menâzır ve bedâyi'-i fitratın nazar-ı mütehassırâne ile temâşâsına olan arzumuzu îfâ eder. Lakin asıl maksad olan vukûf ve ilm istihsâli emrindeki ihtiyâcâtımızı îfâ edemez.

Şu sûretteki görmemekten değil hakkıyla gülmemekten ve nazar-ı dikkatten imrâr edilmemekten dolayı yalnız te'essürât-ı mmüstahsilemizle iktifâ ederin ve eşyânın hakikat ve mâhiyetlerinden bî-behre kalırız. Fikrimizde temâmiyle aydınlık husûle ve hedefe-i nazar-ı tedkikimiz olan eşyâ hakkında hâsıl ettiğimiz efkârımızda vuzû' ve nûrâniyyet zuhûru için hepsinden evvel yapılacak vâlî en-nihâye diğer usûl ve tedâbire refâkat edecek fiile hikmet lisânında tatbîk-i itlâk edilir.

Eşyâ fikri her taraftan oylar. Buna kapılmamak ve yalnız tedkik ettiği eşyânın hakikatlerini tahkik etmek için fikrin kendi üzerinde icrâ eylediği galebe ve ikdâm fiil-i tatbik demektir. Fikr merak ve meyl-i cüst-cûyusuna galebe eder. Yalnız eşyâdan bi't-tercih bazısı üzerinde cem'-i dikkat etmek maksadını ta'kîb eder. Kendini tasarruf-ı inân merakını elde ederek eşyânın yalnız suhûhu üzerinde gezinerek derinliklerine geçemeyen tedkîkât-ı bî-fâideden ictinâb eder. Lâyık-ı imtihân ve tedkîk bulduğu eşyâ üzerinde tevakkuf ile bi'l-cümle kudret-ı tedkîkatını bunlara hasr eyler. Ma'lûmât ve hâtırayı mümkün mertebe imâte etmemek ve tenvîri arzu olunan hakâyık enzâr-ı akl önünde dâimî sûrette ihyâ eylemek öyle büyük bir şeydir ki kâffe-i vukûf ve ulûmun mâbihi'l-iktisâbı bu mühimme-i felsefedir. Efkârımızdaki zulmet ve mübhemiyete dikkatsizlik sebab-i münferid olmadığı gibi tatbik dahi efkârda husûl-i münevveriyete bâ'is-i mutlak sayılamaz. Fikirlerdeki zulmete diğer bir sebep vardır. Bunun için de ayrıca bir vâsıta-i tenvir aramak iktizâ eder. Nazarın bir şey üzerine in'itâfı ile berâber kesiret üzere bu şeyin matlûb derecede vuzû' ve nûraniyyet içinde görülememesinin sebebi nereden gelir?

Bunun sebebi şudur ki eşyâyı gördükleri sûrette telakkiye muztar olan fikr sahne-i mükevvenâtta eşyâyı perişan olarak bulmuyor. Binâenaleyh hüviyet-i eşya'yı tabi'ati yegân yegân zabt ve idrâk etmeğe bir türlü kâdir olamıyor. Görülen şu eşyâ-yı tabi'at miyânında o kadar münâsebât, irtibât, iltisâl var ki âdetâ birleşmiştir demek câiz olur. Zîrâ cümlesinde bir nizâm ve imtizâc var. Öyle bir aheng-i imtizâc-ı eşyâ ki insân yalnız bir şey üzerine ihâle-i lehâze-i dikkat eder de bu şeyi yine diğerlerinden ayrı olarak görmeğe muvaffak olamaz. Ufuk-ı basrisi tabi'atiyle meyl-i ittisâ' izhâr eder. Bundan nâşî fikr yalnız bir şey sencide-i mîzân-ı tedkîk etmek istediği hâlde diğer eşyâda dâire-i tedkîkâtına girer sokulur. Eşyâ bi't-tâb' derece-i matlûbede hâiz-i vüzûh değildir. Söylediğimiz fiil tatbik kuvvetiyle eşyâ güzelce görülebilir. Fakat şule-i vuzûh altında cihât-ı câmi'asıyla kâbil olduğu derecede nümâyân olmaz. Aklın her şeyin mâhiyeti meydana çıkarmaktaki kudret-i idrâkiyyesi ile mütenâsib bir sûrette tefrîk, ta'rîf, ta'yîn olunamaz. Herhâlde bazı cihetleri ridâ-yı zulmet altında nâ-meşhûd kalır. Eşyânın reng-i vüzûhla tamamiyle incilâsı fiil-i tatbikin fiil-imahsûs-ı tefrik ile birleşmesine muhtâctır.

Bu da tabi'attır. İnsan dört köşeli bir şeyi eline alır. Baktığı gibi yalnız bir yüzünü görür. Cihât-ı muhtelifesini göremez. Düşününüz ki dünyâda her şey böyle ele alınıp da bakılamaz. Bir şeyin iyiliğini veyâ fenâlığını anlamak ne kadar nüfûz-ı nazara, meleke-i celîle-i muhâkemeye müftekidir. İyiliğine veya fenâlığına hükm-i i'tâ edebilmek için eşyânın her ciheti ışık ve aydınlık içinde görmeli, hurdebîn-i tedkîk-i zekâ altında kemâl-i i'tinâ ile mu'âyene olunmalıdır ki hakikatlerine dâir i'tâ edeceğimiz hükmlerde redd ve hurc-i şâibesinden sâlim olabilsin.

Mâba'dı Var

Mekteb-i Mülkiye'den Me'zûn Mehmet Remzi

Matmazel Kamillya'dan Mâbad

— İşte bakınız, hiç tavrını değiştirmedii.

Hakikaten amcacığım! Otuz hatvelik mesâfeden bir bebeği uran Lapojen dostum Mösyö Filors'un üzerine sıktığı kurşununun tesâdüf ettirememişti. Ne kadar memnûn olduğumu ta'rîf edemem. Üç dört sâniye sonra süvâriker yekdiğerlerine kavuştular! Lapojen son gayret ve nâmütenâhi bir hiddet ile keskin baltasını kaldırdı. Kalbim şiddetli çarpıyor, gözlerim kararıyordu. Dişlerini sıkmakta olduğu hâlde kuvvetinin son derecesiyle elindeki baltayı Mösyö Filors'un üzerine attı. Dostum[s. 141] bir sür'at-i fevka'l-âde ile onun boynuna doğru eğilerek kendisini telef edecek olan bu darbe-i mühlikeden kurtuldu. Fakat baltanın sapı omzuna dokunarak hafif bir ceriha vücûda getirdi zannederim. Viktor bir sürûr-ı nâmütenâhi ile tekrâr bağırarak:

— Bahtiyarız Roza, dostumuz son hücûmdan da kurtuldu.

— Cenâb-ı Hakk'a çok şükür...

Bu sırada Mösyö Filors baltasıyla Lapojen'in şakağını yaraladığı gibi ettiği tabancasının kurşunuyla da beynini parçaladı. Lapojen kollarını gererek atından aşağı yuvarlandı. Kafası ikiye ayrılmış ve kan içinde kalmıştı. Müdhiş bir sûrette inliyordu. İki üç dakika sonra itmâm-ı infâs eylerek edebsizcesine mülâhazasız hareketinin cezâsını bulmuştu. Yerliler silah hocalarının lâşesi etrafına tecemmu' ederek bağrışıyorlardı. Kimi hiddetle:

— Dostumuz Lapojen öldürüldüğü için intikâm isteriz.

Kimi de:

— Silah mu'allimimizin bize öğrettiği derslerle o hain yabancıya birer ders verelim!
Diye haykırıyorlardı.

Bu sırada dostumuz Mösyö Filors hayvanından inmiş bize doğru gelmekteydi.

Ben hemen Filors'u kucaklayarak:

— Tebrik ederim, dostum! Hissiyat- ve maharetinize hayran oldum!

— Teşekkür ederim dostum!

Bu sırada Mösyö Mortemir bize doğru koşarak yavaş sesle Filors Viktor'a ve bendenize hitâben:

— Aziz dostlarım! Beni ta'kîb ediniz. Dostumun hânesine gidelim. Dakika fevt etmeğe gelmez. Filors kahramanâne bir cesâretle:

— Niçin ya! Bir alçak gibi kaçmağa mecbur olayım?

— Çünkü Lapojen'in katli yerlilerin iğbirârını mûcib oldu. Bir fenâlık zuhûra getirmelerinden havf ediyorum.

— Ben korkmuyorum. Silahlarım da henüz yanmadadır. Arzu eden meydana atılsın.

— Rica ederim Filors beni redd etmeyiniz, gidelim. Ben de Mortemir'i haklı bulduğum cihetle hitâben:

— Azizim Filors! Mösyö Mortemir'in sözlerini bende tasdik ederim. Hakikaten bu mevki'-i meş'ûmdan tebâ'ud eylemeliğimiz mecbûriyet tahtına girdi.

— İtâ'at ederim. Dedi. Dört arkadaş uzun hatvelerle Mortemir'in dostu olan Mösyönün hânesine geldik. Bir odaya idhâl edildik. Kapı arkamızdan kapandığı zaman sâhib-i hâne hizmetçilere şöyle emir veriyordu:

— İçeriden kimsenin girmemesine dikkat ediniz. Sonra cezâsı elli kırbaştır. Biraz sonra gâyetle muhtâç bulunduğumuz ta'âm masasının etrafına dizildik. Bu dost seferesinde mükemmel karnımızı doyurduk kaldık. Musâhabete başlandı. Bendeniz Mösyö Semebson'u telef ettiğimden dolayı kalbinde tahassul eden te'essürü anlattım. Mösyö Mortemir, dostâne bir sûrette bana hitâben:

—Mösyö Roja, siz Overlian cedidi terk etmelisiniz?

—Niçin azizim?

— Çünkü öldürdüğünüz Semebson'un familyası şehrimizde pek nüfûzlu ve kudretlidir. Sizi tehlikleye düşürebilirler. Hakikaten amcacığım Semebson'un familyası efrâdının mâtemine sebebiyet verdiğim için hakkımda bir fikr-i hıyâyet, bir arzû-yı intikâm besleyecekleri tabi'iydi. Mösyö Mortemir sözüne devam ile:

— Mösyö Filors! Siz dahi buradan tebâ'ud eylemelisiniz!

— Mösyö Jüre dostumuza refâkat etmekliğim tabi'idir.

Hâsılı Filors ile benim şehri terk etmekliğimize ittifâk ara ile karar verildi. Senjak iskeleye şehirden daha karîb olduğundan bütün dostlarla beraber limana geldik. Sen Loi'ye hareket edecek olan ilk vapura râkib olmaklığımız münâsib görüldü. Mösyö Mortemir' de bize Baton Jüre kadar refâkat etmişti. Dostumuz Mösyö Viktor ise Overlein'e'e avdet edecekti. Viktor'u çağırıp kendisine âtideki tenbihâtımı söyledim:

— Azizim Viktor! Sizin bu şehirde bir düşmanınız yoktur değil mi?

— Evet efendim. Ben kimsenin cânını yakmadım.

[s. 142]

— Demek isterim ki bu şehirde bir müddet daha kalmanıza kimse mâni' olamaz.

— Şüphesiz.

— O hâlde siz madam komandoy ile Kamilya'yı gördüğünüz vukû'âtta tamamiyle ve tarafıyla haberdar etmek için onları bulmalısınız!

— Emrinizi harfîyyen icrâ edeceğime müsterih olunuz.

-İstiğfâr. Teşekkür ederim. Kendilerini beklemenizin böyle firar edercesine olan hareketimden dolayı beni ithâm etmeyerek ma'zûr görsünler!

— Tabi'idir ki sizi müttehim ve kabahatli add edemeyeceklerdir.

— Niçin ya?

— Çünkü sizi tiyatroya gönderen ve böyle bir vukû'ât-ı müdhişeye sebebiyet veren madmazeldir.

— Pek doğru söylüyorsunuz dostum!

— Öyle değil mi Mösyö Filors.

— Evet efendim. Eğer madmazel sizi tiyatroya göndermemiş olsaydı bu hâllerin hiç biri meydana gelmeyecekti. Hakikaten Kamilya size pek büyük bir xeza tertib etti. Her neyse azizlerim! Viktor rica ederim unutma. Der-akab onları bul. Bundan sonra ilk hareket edecek vapur ile Sen Lui'ye geliniz. Sizi orada buluruz. Viktor ayrıldı. Filors ile ben kamaralarımıza çekildik. İşte aziz amcaçğim! Yirmi dört saat tarafında yani azimetinizden tarih-i arizama kadar olan müddet esnâsında vukû'a gelen ahvâli size tahrir ettim.

Bu uzun mektûbuma nihâyet vermeğe mecburum! Çünkü nihayet derecede yorgunum. Ahvâl-i acizânem sizi muzdarip etmesin. Arabam dest-âlinize vâsıl olduğu zaman Overlein cedîdden müfârakat etmiş ve her bir tehlikeden masûn

bulunmuş olacağım. Sembson'un familyasına ta'zitrâmeler yazdım. Beni afederler zann ederim. Ta'zîmât-ı bende gânemsin ve tekrîmât-ı fer-zindânemin te'mînâtını kâbul buyurmanızı temennî eylerim muhterem amcacığım!

Mahdumunuz: Jüre (Son)

Resimlerimiz

Alasonya orduy-ı hümâyun kumandanı efâhim-i müşîrân-ı azâmdan devletlü İbrahim Ethem Paşa hazretleri Çerkez ümerâsından müteveffâ FerhatAğa'nın mahdumudur. 1260 sene-i hicriyyesi şehri Receb'in yirmi yedisinde Dersaadet'te tevellüd etmiştir. Dar-ı Ma'ârif Mekteb-i Rüşdü-i Mülkîsi'nde ikmâl-i tahsîl ettikten sonra 1275 senesinde mekteb-i i'dâdî-i askeriyeye dühûl 819'da mekteb-i harbiyye-i şâhânedan istihsâl-i şehâdetnâme eylemiştir. Sene-i mezkûrede hâsse beşinci alay birinci taveru altıncı bölüğüne mülâzım-ı sâni ta'yîn ve yine 81 senesi zi'l-hacce'sinin 22'sinde müceddiden teşkil olunan beşinci ordu istihkâm bölüğü mülâzım-ı evvelliği ile Erzurum'a i'zâm edilmiş ve 82 senesi Şevvâl'inin yirmi birinde ahdesine yüzbaşılık tevcihiyle dar-şûrâ-yı askeri yaverliğine nisb edilmiştir. 83 senesinde Dar-şûrâ yaverliklerinde buldukları sırada ahdelere sol kolağalığı tevcih ve 85 senesinde rütbe-i hâliyeleriyle üçüncü ordu-yı humâyûnun yanında bulunan birinci tali'a taverunun solkol ağalığıyla yaniyeye i'zâm ve 87 sene-i hicriyyesinde redif birinci alayının üçüncü taburu sağ kolağalığıyla bu seneye me'mûr ve 90 senesi ahdelere binbaşılık tevcih buyurularak Elbasan'a ta'yîn buyulmuştur.91 senesi Rebî'ü'l-âhir'inde dahi rütbe-i hâliyeleriyle bir Gamme-i i'zâm ve 92 senesi Safer'inde dahi kezâlik rütbe-i hâliyeleriyle hasse nizâmiyye piyâde alayının ikinci taburu binbaşılığına nakl ve 93 senesi Cemâziyyü'l-evvel'inde Burûsa redîf alayı kâimmakâmılarıyla Sırbistan muharebesine i'zâm edilmiş ve muhârebe-i mezkûrede Cons ve Kızıltepe hücûmlarında gösterdikleri şecâ'at ve sadâkat üzerine miralaylıkla tatlif ve 93 senesi Ramazan'ında dahi Rusya muhârebe-i ahiresi esnasında Orhaniye kumandanlığına ta'yîn ve bu esnâda dahi hidmât-ı şeci'ânelerine mükâfâten ahdelere mirlivâlık tevcihiyle Polone'ye ve Liva kumandanlığına me'mûr ve Polone'nin kâffe-i muhârebâtında bulduktan ve ba'de'l-mesâlih avdet eyledikten sonra Dersaadet merkez kumandanlığına ve iki ay mürûrunda Beşiktaş ciheti kumandanlığına ta'yîn buyulmuştur.95 senesi Cemâziyyü'l-âhir'inin 24'ünde mezkûr

kumandanlıkta buldukları sırada feriklikrütbe-i refi'asıyla yaverân-ı hazret-i şehriyârı silkine kabul ve sene-i mezkûre Zi'l-hacce'sinde umûm-ı Rumeli Kuvvâ-yı Askeriyyesi müfettişliğine ve bir mâh sonra hudûd-ı Yunaniyye'de mütehaşşid ikinci kolordu kumandanlığına [s. 143]ve dokuz ay sonra Selanik kumandanlığına ve iki ay mürûrunda dahi Girit Fırka-i Askeriyyesi kumandanlığına nakl-ı me'mûriyyet buyurmuşlardır.

Müşârunileh dokuz sene Girit fırka-i askeriyyesinde ibrâz-ı hidmât eyledikten sonra 23 Temmuz 1305 senesinde kumandanlığı ahdelerinde bulunmak üzere Debre mutasarrıflığına ve mu'ahharan Haleb ve Atina ve havâlisi umûm kumandanlığına ta'yîn buyrulmuştur. Zeytun'da göstermiş olduğu şecâ'at ve hamâsetine mükâfâten rütbe-i sâmiyye-i müşîri tevcih buyrulmuş ve bunun hakk-ı şükranını dahi Yunanistan'daki Zeytun'a kadar hatve-i -endâz-ı besâlet olmasıyla irâ'e etmiştir. Müşârunileyh dar-şûrâ yaverliğinde buldukları zaman beşinci ve Sırbistan muhârebesinde tebdilen dördüncü mecdiyye ve Bolone muhârebesinde dahi üçüncü Osmanî ve Beşiktaş ciheti kumandanlığında ikinci mecdî ve Girit Fırkası kumandanlığında buldukları esnâda ikinci Osmanî ve mu'ahharen tebdilen birinci mecdî ve biraz zaman mürûrunda dahi birinci Osmanî nişân-ı zîşânına nâil olmuş ve yine Girit'te buldukları esnâda imtiyaz-ı altın ve gümüş madalyalarlarıyla ve Yunanistan muhârebesinde dahi imtiyâz-ı nişân-ı fûrûğ-efşânıyla taltif buyrulmuştur. Müşârunileyh hazretleri Türkçe kitâbet ve Fransızca tekellüm eder. Tasvirini derc eylediğimiz Kulmar Baron Von Der Goltz, Şarkî Prusya'da kâin (Labyav) civârında Bilge Neflid nâm mahallede 1843 senesi Ağustos'unda 12'sinde tevellüd ederek 1855 senesinde 13 yaşında olduğu hâlde Mekteb-i Harbiye'ye dühûl etmiş ve 1821'de mülâzım-ı sânilik rütbesiyle mektepten çıktığında Prusya ordusunda 14üncü alaya me'mûr olmuştur.

1867 senesinden 1868 senesine kadar erkân-ı harbiyye mektebinde ikmâl-i tahsil ile iştiğal etmekle beraber 1866 senesinde açılan Avusturya muhârebesinde alayıyla bu himâyedar'ül hırkâti seferlerinde bulunarak sene-i mezkûre Haziran'ında 27inci günü Taratnav mevki'inde icrâ olunan muhârebede mecrûh olmuştur. Müşârunileyh meftûr olduğu isti'dâd-ı fevka'l-âde ve fûnûn-ı askeriyyedeki ma'lûmât-ı mütenevvi'ası hasebiyle 1866 senesinde erkân-ı harbiyye dâiresinden topografya şû'besine me'mûr

edilmiştir ve 1870 muhârebesinin zuhûrunda erkân-ı harbiyye zâbıtı olarak ikinci ordu kumandanlığı ma'iyetine verilmiştir.

Yüzbaşı Von Der Goltz bu ordu ile beraber 1870 Ağustos'unda vukû' bulan muhârebelerin cümlesinde ve Meç Kalesi'nin muhâsarasında ve Orlean ile Lemans muhârebelerinde hâzır bulunduğundan muhârebât-ı mezkûreyi mu'ahharan Meç kal'esinin sukûtuna kadar ikinci ordunun harekât-ı harbiyyesi ve Lemans'da geçirilen 7 gün ve ikinci ordunun Levâr havzasındaki harkât-ı harbiyyesi ve Le'veni Gâmeta ile orduları unvanıyla tahrir ve neşr etmiş olduğu eserlerinde gâyet mufassal ve vâzih bir sûrette hikâye ve tasvîr eylemiştir.

1871 seferinin hitâmında yüzbaşı olduğu hâlde umûm-ı erkân-ı harbiyye heyetine idhâl edilmiş ve heyet-i mezkûre tarafından Almanya-Fransa seferi hakkında yazılan eser-i meşhûrun tahririne müşâreket me'mûr olmuştur. Birçok mü'ellifât-ı askeriyyesiyle Avrupa mehâfil-i askeriyyesinde tanınmış olan bu zât 1878 senesinde "das volk in waffen" ya'nimillet-i müselleha namındaki eser-i güzînini te'lîf ve neşr ederek şöhret-i ilmiyye ve kalemiyyesini bir kat daha i'lâ eylemiştir. Binaenaleyh mü'ellifin bu eserde gösterdiği mahâret de muhârebâtın tatbik-i ilmiyyâtına ait bir çok teşrihâto fûnûniyyeden ibâret olduğundan neşrini müte'âkib Avrupa'da mütedâvil-i elsinenin umûmuna tercüme edilmiş ve hattâ Fransız ordularında umûm-ı zâbitanın bu kitâptan birer tane edinmesi mecbûriyyet tahtına alınmıştır. Binâenaleyh eser-i mezkûrun neşrini müte'âkib Yüzbaşı Baron Von Der Goltz ahdesine erkân-ı harbiyye binbaşılığı tevcih olduğu gibi müteveffâ büyük imparatorun dahi hasseten mazhar-ı iltifâtı olmuştur. Binbaşı Van Der Goltz elyevm Almanya imparatoru bulunan İkinci Vilhelm'in fûnûn-ı harbiye mu'allimliğinde bulunduğu gibi müteveffâ Frederik Şarl'in ahs-ı ahbâsından ve müteveffâ imparator Üçüncü Frederik'in havâs-ı mukarrebâtındandı. Yalnız Gambeta orduları unvanlı eserinde iltizâm eylediği hakk-ı kavlikprens Bismark'ça mu'âhezeye haml olunmağla müşârunileyh ile aralarında bazı mertebe bürûdet hâsıl olarak üç mâh kadar Berlin'den tebâ'uda mecbûr edilmişse de gerekİmparator Vilhelm'in teveccühü ve gerek o zaman velî-ahd bulunan üçüncü Frederik ile prens [s. 144]Frederik Şarl'ın sahâbet ve himâyeleri sayesinde yine Berlin'e avdet ederek 1883 Devlet-i Osmaniyye hizmet-i askeriyyesine me'mûr olduğu zamana kadar erkân-ı harbiyye

dâiresinde istihdam olunmuştur. Müşarunileyh mensûb olduğu devlet ve milletin ordularından ba'îd ve bir devlet-i ecnebiyye hizmet-i askeriyyesinde müstahdem bulunduğu hâlde dahi istihkâk-ı askerini muhâfaza eylemekte bulunmuş ve geçen 1887 senesinde me'zûnen Berlin'e azimetinde müteveffâ imparator Wilhelm'in yevm-i vilâdetine musâdîf 20 Mart efrencide huzûruna dâhil olduğu sırada bi'z-zât imparator tarafından rütbesi miralaylığa terfi kılınmağla beraber, Devlet-i Osmaniyye ordularının intizâm-ı maddî ve ma'nevîsine masrûf olan ikdâmı takdîr ve zât-ı hazret-i padişahî canibinden mazhar olduğu emniyyet ve iltifâttan dolayı tebrik eylemiştir. Von Der Goltz Paşa me'muren der-saâdet'e vusûl ile huzur-i padişahîye müsûl ettiği zaman ahdesine sâir refikâsı gibi mirlivalık ile ma'iyet-i seniyye yaver ve harbliği tevcih ve iki sene sonra da feriklik rütbesiyle tebcil buyurulmuştur. Fi'l-hakika müşarunileyh hazretleri teftişine me'mûr olduğu mekâtib-i askeriyyenin evvel-i emirde ders programlarını Almanya fûnûn-ı harbiyye programlarına tevfikten tanzim ederek tensikat-ı askeriyyemize maarif-i askeriyyeden ibtidâ etmiş ve Osmanlı ordularının istikbâlde devam-ı intizâmını kâfil olacak zâbit yetişmesine müte'allik ne kadar vesâit-i maarif varsa onu mekâtib-i harbiyyemizde tatbîke i'tinâ eylemiştir. Evâil-i mekteb-i harbiyyemizde yalnız Fransızca tedris olunur ve ders haricinde çalışmayan şakirdan tahsil-i lisânında terakki edemeziken şimdi müşarunileyh ittihaz ettiği usul-ı tedris sayesinde Fransızca Almanya ve Rusça mükemmelen tedris olunmakta bulunmuştur. Van Der Goltz Paşa hazretleri tensikat-ı harbiyyemize me'mur olan ve fakat ifa-yı hizmet edeceği milletin ahval-i hususiyyesine vakıf olmamasından dolayı tanzim ettiği livac-ı müte'addide ve mufassılasını mevki'-i tatbîke kavimine muvaffak olamayan Köhler Paşa'nın vefâtından sonra taraf-ı hazret-i padişahiden tensikat-ı askeriyye komisyonuna dahi memur buyurulmağla saltanat-ı seniyye ordularının muhtaç olduğu ıslahatı memleketin vesâil-i tabi'iyeye ve vüsat-ı coğrafyası nokta-i nazarından kabil-i icra olacak bir surette mütalaa eylediğinden o babda itiba-i âliyyeye takdim eylediği levayihî kâmilten mazhar-ı takdir-âli olmuştur. Müşarunileyh halûk, fatin, ciddi, mekteb, muhibb-i Osmaniyyan ba-husûs zamanımızın en mütefennin bir askeri olduğundan kendisinin saye-i hazret-i padişahide pek çok zaman hizmet-i saltanat-ı seniyyede istihdamıyla tensikat-ı askriyye ve maarif-ı harbiyyemizin ikmâlâtına çalışması temenni olunur.

Cevâhir-i Ekâbir Fi-tehzîb-i Ahlaku's-Sagaîr

Birinci Kısım

Hükmiyyat

- 1- Sofya'dan beri "sana en ziyade hayret veren şey nedir?" diye sorsalar "Allah'ı bildikten sonra isyan etmektir." Cevabını verirdim dermiş. Ne büyük söz!
- 2- Hükemâdan biri "Kerim olan kimseden az bir şey isteme. Zira seni hakir add eder." Diyor. Güzedl ammâ öyle kerim bulmak biraz müşkil.
- 3- Dostuna olan muhabbetini def'a-i vâhidede izhar etme.
Zira sende biraz tagayyur görürse muhabbetinden rücû' eder.
— Sokrat: Zamanımız geçleri bu fakra ile amel etseler doğrusu ya, pek güzel olurdu.
- 4- Bayezid Bestamî diyor ki "Benim sana olan muhabbetim ta'accüb edilecek şeylerden değildir. Çünkü ben abd-ı fakirim. Asl-ı ta'accüb edilecek şey mülk-i kadir olduğum hâlde senin bana muhabbetindir."
- 5- Şeyh Ebu Sa'id'e "tasavvuf nedir?" diye sormuşlar. "Evvelâ olan şey ile isti'mâl-i vakttir." Cevabını vermiş.
- 6- Hükemâdan biri diyor ki "Eğer Rabb'ini bilmek istersen mu'asî ile beynine demir perde çek."
- 7- Havf, hasb, tama' sevâb-ı arzusuyla ibâdet ve du'a eden kimsenin ibâdeti karin-ı sıhhat olamayacağını Fahre'd-din Razi tefsir-i kebir'inde – ittifât-ı mütekellimine atfen- beyan eylemiştir.
- 8- Sana bezl-i inâyet eden kimseye sen Şükrü'nün cemianı bezl et.
- 9- Te'ennî ile hareket eden kimse temennî ettiği şeye nâsil olur. "El-aceletü mine's-şeytânü't-te'ennî mine'-r-rahman" kelâm-ı hikmet-i insicâmını unutmayalım.

Mâbadı var

"Ahenk matbaasında tab olunmuştur."

3.10. Onuncu Sayı

{Numara10},15Rebî'ü'l-evvel Sene 1315 {Cumartesi} 2Ağustos Sene 1313{Birinci Sene}

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrîre mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

[s. 145]

İhtar

Kâriлерimizin malûmu olduğu üzere “*Şule-i Edep*” musavver bir gazete olarak te’sis edilmiş ve şimdiye kadar çıkarılan nüshalarda resimli olarak çıkarılmıştı. Fakat burada hakkâk bulunmaması sebebiyle resimlerin tedârikinde müşkülât çekilmekte olduğundan “*Şule-i Edep*” bundan sonra haftada bir resimsiz olarak neşr olunacak ve resme mukâbil iki sahife ilâve edilerek her nüsha on sahifeden mürekkeb olacaktır.

Şair fazıl saadetli Veled Çelebi Efendi hazretlerindedir:

Veda

Merhaba ey nişâne-i ahzân

Merkad-ı pâk-i hazret-i cânân

Es-selâm ey ganûdgâh-ı nigâh

Sende dünya değer ümidim var

Sana defn eyledim saadetimi

Neşemi akıl ve fikir ve râhatımı

Sendedir ah sevdiğim sende

Ondan âvâredir bu efkinde

Sende makbûle-i kirve zenân

Eyledi cism-i pâkini pinhân

Şimdi şu nâlemi işitmededir

Şüphe yok kim tercüme etmededir

Söyle gerçek değil mi güftarım
Ey benim merhametli dildârım

Hâlimse kıl nigâh-ı makbûle
Âh makbûle âh makbule

- Gerçi sen bu harâbeden gittin -

Ne sürûrum ne rahatım kaldı
Ne cihâna muhabbetim kaldı

Akıl ve fikrim ulûm ve âsârım
Zâil oldu cihânda hep varım

Bir siyeh-baht ve sâde-dil kaldım
Gittim böyle mudmahil kaldım

Kıldığından beri şu yerde makâm
Ediyordum hemîşe ben de devâm

Eyliyordum yanında sâkit ve lâl
Eşk-i hasretle arz-ı mâfû'l-bâl

Gâh buldukça makberi tenhâ
Kılıyordum figân ve vâveylâ

Hâsılı derd-i iftirâkını âh
Eyleyip arz-ı hazretin ey mâh

Beni lütfün kıldadı subh ve mesâ
Mazhar-ı mülhimât-ı tesliyezâ

Baht-1 nâsâza bak ki Şimdi felek
Beni nezdinde eyliyor münfik

Beni mecbûr kıldı bir hizmet
Kılmaĝa azm-1 cânib-1 garabet

Hidmet-i aile keder ey dildâr
Çekerim cevri-i azimeti nâçâr

Elvedâ ey medâr-1 fahr-zenân
Halk u halk eyle server-ihubân

Ey olan asl-1 hilkatı lârayb
Huruş-1 pür-mehâsın ve bî-ayb

Ey olan nûrzâde-i lema'
Az zaman sonra aslına râca'

Elvedâ' ey mukîm-i zir-tarab
Zib- bezm-i kevâ'ib-i etrâb

Beni mahv eyledi bu bahs-1 siyâh
Bu da bir başka iftirâk imiş âh

An-karib eylesin beni Mevla
Yine bu hâl-i pâke nâsiye-sâ

[s.146] **EŞ'ar-ı Sâdî'den:**

Őenidem ki biveh zenî derd mend
Hemîgüft ü ruh ber zemin mi nihad
Her ân ged hedara ki bir biveh zen
Terhimü nibâsedzeniŐ biveh bâd

Mealın Tercüme

Bıçare bir dul kadının toprağa sürerek dullara merhameti olmayasın erbâb-ı câh u ikbalin karıları dul kalsın dediğini işittim.

Ey gayyre ber himmet-i Hüdavend
Der rahmet ev kesi çü guyed
Her çend-i mü'essir est baran
Nâdâne nî feknî nirevîd

Ey rahmet-i İlahiyye'ye mağrur olan gâfil! Filhakika merhamet-i İlahiyye'ye hiç kimse bir şey diyemez. Fakat yağmurdan istifade edilmek için dâne atmak lâzım geleceğini unutma.

An-kübût za'îf netevâned
Ki revd çün derendgân beşikâr
Rızk evrâperî ve belî dâd
Tâbeşemiş üfted nâçâr

Kuvvetsiz örümcek yırtıcı hayvanlar gibi şikâra çıkamaz. Fakat Cenâb-ı Hakk onun rızkını damına düşürmek için kanatlandırmıştır.

Eğer rûzî bedâniş der fürzûdi
Zenâdân tengter rûzî nübûdî

Eğer fazl u irfân sermâye-i tezâyüd-ı rızk olsaydı âlemde nâdânlardan az rızıklı kimse bulunmazdı.

Nebîned müdde'î cüz-i hişten-râ
Ki dâred perde-i pendâr-ı der-pîş
Eger çeşm-i Huda biniş bî-haşned
Nî bined hiçkes âciz-i terâz-ı hîş

Hodbin olan kendisinden başkasını göremez. Zîrâ gözleri perde-dâr-ı gururdur. Eğer öbür çeşm-i hakbine mâlik olsaydı dünyada kendisinden âciz kimse görmezdi.

Dost nezdikter ez min bemenest
Vîn acz-ter ki min ez-vî devrem
Çe kenem bâ ki tuvân güft ki yâr
Der-kenâr-ı min u min mehcûrem

Dost bana benden yakın olduğu hâlde ben ondan devrim. Ne yapayım? Yar kucağında olduğu hâlde ondan mehcûr olduğumu kimi anladı bilirim.

To nigü rûş bâş tâbed sekkâl
Be-naks to güften niyâbed mecâl
Çü aheng ber-bat bod müstakim
Ki ez-dest-i matrab-ı hored gûşmâl

Ahlak-ı hüsne ile muttasıf ol ki düşmanın fenâlığını sevilmeğe mecâl bulmasın. Berbat denilen saz, ahengi müstakim oldukça dest-i matraktan gûşmâl görür mü?

İlm-i çend ân ki bî-şetr hani
Çün amel der to nist nâdâni
Ni muhakkak bod ne dâñşemend
Çar pâyî birev kitâbî çend
Âñ tehî mağzrâ çü ilm ü haber
Ki birev hiz mest yâd katr

Ne kadar ilm-i tahsil etsen âmil olmayınca nâdânlıktan kurtulamazsın. Bir çarpa üzerinde kitab ulunmakla ne muhakkak nede dâñşmend add edilebilir. O tehi mağz-ı mahlûk üzerinde kinin odun mu yoksa kitab mı bulunduğunu bilir mi?

Beşvî ey hardmend ezân dost-ı dest
Ki bâş şemnânet bod hemşest
Düşmanlar gele hemşin olan dosttan rûgerdân ol
Terahhüm bir pelenk tiz dandan
Sitemkârî bod bir gu sefendân

Pelenk-i hunhâra terahhum koyanlara sitemkârlık demektir.

Şeb târik dostân-ı Hudâî
Mî betâbed çü rûz-ı rahşende
În saadet bizûri bâz u nist
Tâbe bahşed Hudâ-yı bahşende

Muhibb-i hakk olanların şebb-i tariki rûz-ı rûşen gibi pür-tabedir. Bu saadet-ı rûz-ı bâzu ile elde edilmez. Meğerki vâhib-i hakiki ihsan buyurmuş ola.

Tâmerd-i sahn te-güfte bâşed
Ayb u hüneriş bifethi bâşed
Her bîşe gümân mübrike hâlist

Bir adam söz söylemeyince ayıp ve hüneri nihefte kalır. Her bîşe zarı hâli zann etme.
Belki onda uyumuş bir kaplan bulunur.

Her ân gehter ki bâ mehter setized
Çenân üfted ki herkez ber nahized

Erbâb-ı iktidar ile uğraşan acze öyle düşer ki bir daha kalkamaz.

M. Şekîb

[s. 147]

Bazı Mütâla'at

Mahabbet bir mürebbîdir ki ruhu terbiye eder. Muhabbetten bî-behre bir kalp rûyetten mahrum bir göze benzer. Hayatın acılıklarını unutturacak şey yalnız muhabbettir. Merâret-i hayat eğer muhabbetten ileri gelirse çaresi ölümdür. Hayat bir gecedir ki mehtabı muhabbettir. Hayat hallî zevâline vâbeste bir muammadır. Zaman olur ki bir katre gözyaşı büyük bir kitâb kadar ma'nâ ifâde edebilir. Vakâyi'-i hayâtı tedkik eden hisli bir insan feryâd ederken yalnız bargâh-ı ehadiyeti der-hâtır edebilir. Arayış zâhiriye delil-i insaniyet ad eden sathî nazar onun hakikatte i'mâdan farkı yok gibidir. Dünyada bazen öyle acılara tesâdüf edilir ki meftun-ı te'âlî-i ruh olan urefâ onları en büyük meserretlere müreccih tutarlar. Hakikatte rehîn pesti olduğunu te'âlîsi nisbetinde hiss eden bir fikir hiçbir vakit behre-yâb-ı ârâm olamaz.

M. Şekîb

Edebü'd Dünya Tercümesinden Mâbad

O bâbda bazı ukalâ-yı Arap şu yolda idâre-i kelâm ettiler. Zihinleri keskin gençler ile müşavere ediniz. Zira onlar her mek-i istila etmediği ve müddet-i medide ömür sürenlerin nâil olamadığı bir reye sâhib olurlar. Bu sözü mü'eyyed olarak şiir-i âti söylenilmemiştir.

Reyete'l-akl lemyekün intihâyâ
Ve lemyekısmu ila adedü's-senînâ

Ulvân-ı senin takasümetühi
Huyül lâbâ lisebti'l benina

Meali

Edebiyattan müstefâd olmayan, husulü senin-i adîdenin mürûruna tevakkuf etmeyen akıllı ben gördüm. Eğer bu akıl-ı mürûr zamana vâbeste olsaydı, âbâ ve ecdâd, evlad ve ahfâdın mertebe-i zekâlarını haiz olurlardı. Asma'nın hikâyesi de bu makamda îrâd olunmağa şayandır. Derki evlad-ı Arap'tan bir genç ile mükâleme ederdim. Beni fesâhat-ı lisânı ve melâhat vechi ile müntefi ederdî. Bir gün ona sana yüz bin kuruş verilmek şartıyla ahmak olmağa razı olur musun dedim. Vallahi razı olmam. Zira ahmakatım sebebiyle malı telef ederim de yalnız hamakatım kalır diye korkarım dedi. Bak şu çocuğa fart-ı zekâ ve cevdet-i karihasıyla kendinden büyük tecrübesi çok kimselere hafi olan bir nükteyi nasıl istihraç etti. İbn Kutbiyye'nin hikâye ettiği şeyi zikr olunan zekâvet ve fetânetten ahsendir. Hazreti Ömer lab ile meşgul bir takım çocukların yanına uğradı. İçlerinde Abdullah bin Ez-Zebir de vardı. Çocukların hepsi kaçtılar. Abdullah Bin Ez-Zebir kaçmadı. Hazreti Ömer ona dedi ki neden sen de yaranınla beraber firar etmiyorsun? Abdullah Bin Ez-Zebir ya emirü'l-mûminin fena harekette bulunmadım ki senden korkayım. Yol darda değil ki geriye çekileyim. Bi'l-bedâhe verilen şu cevapta irâ'e ettiği fetâneti tefekkür et ki isbât-ı hüccet ile levhî nefî etti. Zekâvet ve cevdet-i karihenin nihayeti yoktur. Yine bu makama münasib bir hikâye söyleyelim. Süleyman Bin Abdülmelik Rum esirlerinin boyunlarını urmasını garazdıkâ emr etti. Aflarını rica ettiyse de halife kabul etmedi. Farazdık'a kesmez bir kılınç verdi. Bu kılıncı ben istemem kendi kılıncımla onları ururum dedi.

Mâbadı var

Selâle-i şerife-i cenâb-ı Mevlana'dan olup birkaç gün evvel İzmir'i teşrif eden edib-i faziletmend-i saadetlü Veled Çelebi Efendi hazretleri *Şule-i Edep*'i ba'd-ı ezin-i asar-ı kilik-i marifetleriyle tezyin buyuracaklarını ve adâ ile şimdilik makale-i atiyenin dercine müsaade eylediler. Şu lütuflarından dolayı biz kendimizi medyun-ı şükran add ediyoruz. Makalenin mütalaasıyla müstefid olacak erbâb-ı edebî teşekkürde bize iştirak edeceklerine eminiz.

Edebiyât-ı İslamiyye

Mukaddime – Arap’ın Kable’l-İslam Edebiyat-ı Emr Ve’l-Kays’ın emsaline sebab-i takaddümü – Muhaddisinin hangi kavimlerden olduğu ve meslek-i muhaddisleri edebiyat-ı Farisiyye üdebâ-yı cedîdemizi yanıltan cihet-i mütekellim ve sûfiyye – Edebiyat-ı İslamiyye’ye vukûf tam ne ile hâsıl olur – Edebiyat-ı Türkiyye – Kutagdu Bilig Türk vezni ve aksam-ı şiiri – şu’arâ-yı Âsiyye, şuarâ-yı Rum, Osmanlı şairlerinin meşâhiri – her asırda zuhura gelen teceddütât – hâtıme, edebiyatımızdan bahs edenlerin lisân ve edebiyatımız hakkında derece-i tahkikleri.

Mukaddime

Edebiyat-ı İslamiyye’nin edvarın bihakkın [s. 148] tasvir için işi tambadi-i hilkatten tutarak insanların asvât ve işarattan olan tekellüm ve tahrîrinin ve resm-i musikisinin sûret-i husulünü ve insan ve şube taksimatını, ba’de edebiyat-ı Osmaniyye’nin erkân-ı sülûsesi olan Arapça, Acemce, Türkçe eş ’arının icmal-i tarihisini yazmak lazım gelip bu bapta beş altı kâğıt tesvidi eyledikten sonra makalenin risale şeklini alacağını derk ederek onu bi-avnihi te’âla tebyizine ibtidar eylediğim “Türk Dili” namındaki eser-i acizânemin mukaddimesine Türk ile bu makalede Arap ve Acem edvar-ı edebîyesindir bir ma’lumat-ı icmalîyye verip edebiyat-ı Türkiyye-i mübâdisine dair hülâsa-i mesâ’î-i kemterânemden bazı ma’lumat-ı nâdireyi sert eylemekliği ve ba’de edebiyat-ı Osmaniyye’nin icmal-i edvar-ı edebîyesi yazmaklığı münâsib gördüm. Ve minhü’t-tevfik.

Edebiyat-ı Arabiyye

İmam Suyûti’nin ilm-i lügate ait te’lif-i yegânesi olan “El- Mezhere” nin yirmi kadar eimme-i edebîyyeden nakil eylediği rivâyâtın icmâli şudur ki: Zuhûr-ı İslam’dan dört yüz sene evvele gelinceye kadar Arap’ta şiirin addedi kalil, ifadesi sade, evzânı birkaç taneydi. Kable’l-İslam dört yüz sene mebâdisinde bulunan mühelhil asrında şiirin adedi tekessürle ifadesi intizam ve evzânı tenevvü’-i kesb eyledi. Sadr-ı İslam’a kadar böylece geldi. Zuhur-ı İslam’da icaz-ı Kur’ân ve belâgat-ı nebi

ahirü'z-zamân-ı rusâ-yı gavun olan şu'arâ-yı cahiliyenin ipliğini pazara çıkararak bu sûretle onların en büyük şerefleri olan şiir ve hitabet-i karîn-i enderâsı oldu.

Zuhur-ı İslam'dan itibaren otuz sene kadar bir müddet muvakkitede her tarafa sevk-i ketibe-i gaza eylemekle müştegil oldular. Vaktâ ki İslamiyet-i ittisâ' bulup kesret-i fütûhât-ı sebebiyle Araplar farh ve fuhûr-ı memleketlerde imrâr-ı ma'îşete başlayınca tekrar rivâyet-i şiire de rağbet-i tezâyüd eyledi. Elllerinde müdevvin bir divan-ı edep yoğiken bu yolda kitaplar te'lif eylediler vezn ve kelâm kendi malları olduğu için Arap'ta az bir tabi'ate malik olan mevzun kelâm söyleyebilir. Fakat kelâm-ı mevzun söyleyene şâir demezlerdi. Mevâsimde pazar kurulan mahallerde ictima' eden bülegaya mevzunu beğendirmek şarttı. Yoksa müddet-i ömründe beş on beyt söylemek kazara birkaçını da fasih ve belîğ düşürmek hemen hepsi için müstahil değildi. Bakınız, mebde İslam belagatin en mu'teber olduğu bir zamanken o zamanda şair diye şöhret bulanlar ashab-ı mu'allakat ile daha birkaç kimseden ibaretti. Yoksa nefsü'l-emrde o zamanda yüz kadar şair muktedir-i mevcut olduğu eş'ar-ı kadimeyi havi bulunan kitaplardan müstebân olmaktadır.

Eş'ar-ı Arab'ın kavafisini tanzim edip sanâyi'-i bedi'a ve muâ'fi latife ile tezyin eden, dilberleri ahuya teşbih eyleyen, sair bir takım eş'ar-ı rakîka meydana çıkaran reisü's-şu'arâ "Emir Ve'l-Kays" derki kable'l-İslam elli dört sene evvel güzaran olmuştur. Asıl burada câlib-ı nazar-ı hikmet olacak bir dakika vardır ki o da kuvvet-i tab'da kendisine müsavi olmaları münker olmayan emsâlini Emir Ve'l-Kays'ın ne sebeple sebkate eylemesi düşünmektir. Bu meseli ictihâdat-ı ilmiyyeyi ale'l-ekser-i satırlar yazmaz. Fakat bir büyük edibimizden istimâ' eylediğim veçhile iki satır arasında bir satır daha mestur der ki onu ancak erbâb-ı tahkikin gözü görür. Onun için asar-ı muhakkakîni o yolda mütalaa eylemelidir. Emir Ve'l-Kays'ın akranına sebep-i sebkatini anlamak için kendisi Arab'ta bir büyük kabilenin emiri olup Yemen, Acem, Rum mülkleriyle bi'z-zât hembezm olduğunu ve onların ümerâsıyla uzun müddetler kesb-i münâsibât eylediğini ve bir yerde karar eylemeyip hayli şahitler icra kıldığını düşünmelidir. Avrupa toprağına ilk def'a olan edib-i Arabî Emir Ve'l-Kays'tır. Denilebilir ki vefâtı Kostantine'den avdetinden Anadolu toprağında vâki' olmuştur.

Tercüme-i hâli bu yolda tedkik edilince tezahür eder ki ekalim-i müte'addidede istediği gibi gezip eğlenen ve türlü türlü akvâm ve büledânın envâ'-ı mehâsin ve bedâyi'ine vâkıf olan bir emirin kuvve-i mütehayyilesini tenvir eyleyen bedâyi' ile bulunduğu kıt'a haricine ma'lumatı olmayan bir şair-i eminin tahayyülatı bir olamaz. İşte Arap'ta ma'lum olan ikinci teceddüd budur ki bunun da derece-i kemâlî tam zuhûr-ı İslam'a tesadüf eylemiştir. Bade-i Abbâsî'ye evailinde Beşâr, Müslim Bin Elvelid, Ebu Nevas gibi o asrın en büyük edibleri aklen, ilmen ve inde'l-ümerâ rütbeten câmi'iyet taamme erbabından olmalarıyla ve Bağdat ise Türk'ün, Hind'in, Acem'in, Rum'un [s. 149] ulemâsına ulûmüne bir mücmi'-i mu'teber kesilmesiyle işbu şairler dahi akvam-ı mesrudenin bedâyi'-i edebiyesinden bir hayli iktibasatta bulunarak şiir-i Arabiyye bir reng-i diğer vermişlerdir. Eş'ar-ı Arabiyye 'deki teceddüdün devre-i sâlisesi budur. Erbabına muhaddisîn derler ki bunlar Arap lisânına bir hayli kelimât ve terkibât idhâl eyledikleri için bunların eş'ârından i'tibâren eş'âr-ı müte'ehhirîn ile lisânen be belki – ulemâ-yı manîden bazılarına göre-belâgaten istidlâl-i sâkit olmuştur.

Bundan sonra İslamiyet kesb-i vasia'at Ettikçe eş'ar-ı Arabiyye dahi feth olunan ilden akvamının sanâyi'-i edebiyesiyle ma'l oldu. Hatta devre-i sâlise şu'arâsı içinde birçokları Türk, bir haylisi Acem ve Hind insanındandır. İbnü'r-Rumîler' de eksik değil. Yedi yüz tarihine doğru akvam-ı mesrudenin sanâyi'-i edebiyesi Arab'ın sanâyi'-i edebiyesine gâlib oldu ve onların lûgat- ve ıstılâhatıyla Arab'ın eş'ârı doldu hatta bu zamanlar şu'arâsının ekseri bâlâda arz ettiğim tertib üzere bu kavimlerindedir. Onuncu asır hicrîden on ikinciye kadar eş'âr-ı Arabiyye mertebesinden sükûta başlayıp elyevm mükemmel şâir Nadir zuhur eylemektedir. Ma'zalik bu nedret mazilerine nispetledir. Yoksa Acemlere ve bize nispetle yine onların bülegâsı kesirdir. Çünkü âsâr-ı edibeleri vefirdir

Edebiyat-ı Farisiyye

Edebiyat-ı Farisiyye'nin kable'l-İslam ne hâlde bulunduğu kendilerince dahi meçhuldür. Çünkü kabûl-ü İslam etmeyen Acemler eski edebiyatlarını ve ateşlerini ve zend ustalarını toplayıp Hind'e doğru çekildiler gittiler. Elyevm cümlemize ma'lum olan edebiyatmedeniyet-i İslamiyye'nin hadd-i kemâlinde başladığından

nakliyyat-ı zamaniyyenin meslek ve şivesini belli olacak sûrette tahvil eylememiştir. Öteden beri cümlesinin eş'ârı hekimâne, rindane, sûfiyane olup sanâyi'-i bedi'a ve ta'birât ve terkibât-ı kadime üzere müretteptir. Yalnız içlerinde feyzi gibi terâkib-i bedi'a ve şevket gibi hayâlât-ı acibe ve sâib gibi emsâl ve ta'birât-ı meşhûreye inhimak gösterenler ve araysa da mesleklerine birer kavm-ı ittibâ' etmeyip belki vâdi-i me'nûs arasına karşımış gitmiştir. Şuraya dikkat etmelidir ki Acem'de dahi bu çığırları açmak isteyenler fi'l-asıl Acem olmayıp Buharî, Azerbaycanî, Hindîlerdir. Bu miyanda bir mübhis-i mühmil icmâlen zikri lazımdır ki bizce en lüzumlu hakayıktan ma'duddur. Zira asar-ı eslâfi muvazene esnasında üdebâ-yı cedîdemizi en ziyade yanıltan cihet gereği gibi bu mübhisi nazar-ı tedkikten geçirmeleridir. Abbasî'ye devrindemedeniyyet-i İslamiyye mertebe-i aliyyeye vasıl olup Türk, Hint, Acem, Rum insalinden bir hayli urefâ me'mûrîn ve ulemâ-yı Arap sınıfına dâhil olmuştu. İslamiyet-i meşket-i nübüvvetten uzaklaşmayla bir takım mezâhib ve akvâl-i muhtelif meydana çıktığından ulûm-i diniyyenin zabt u tedvini ve birer usûl-i sahihede rabt-ı icâb eylemişti. Ulûm-i diniyyenin aksâm-ı sâiyesine müntesib evvelâ eimme-i mütekellimîn devr-i âdemden beri aşıyan zuhura gelip Mısır ve Şam'a ve memalik-i saiiyye müntesir olan ve esasî – ulemâ-yı İslamiyye'nin beyanı vechle – enbiya selefenin suhûf-u semâviyye ve mülhimât-ı nübüvviyyesinden muktebas bulunan hikmet-i akliyyeyi o zamanda kendilerince karibü't-tenâvül olan lisân-ı Yunan'dan İslamiyet'e muvafik sûrette nakl eylediler. Daha doğrusu kâffe-i hakayık-ı hekimeyi câmi' olan nasus ve ihbara hükemâ-yı sâlifenin nakl ve tevsî' edegeldikleri dakayık-ı akayıseyi tatbik ile müdevvenâtlarını tertib ve tevbib kıldılar.

İmhat-ı kütüb-i kelâmiyyeden ve ale'l-husus keşfü'z zünûnun kelâma ait mübhis-i ma'lumunda beyan edildiği vechle zât u sıfat-ı ilahiyyenin Âlî Tavkü'l-Beşer- keşf-i esrarına ve bu vechle insan kendi mebbeine kesb-i vukuftan ibaret olan saadet azmi ve mertebe-i aliyyeye ahraz için ya nazar ve istidlal veya riyazat ve mücahidat tarikine gidilmek eimme-i kirâma ta'n edip tarik evlâyâ zâhib olanlara (mütekellimîn) ve ikinci mezhebe sülûk eyleyenlere (sûfiyûn) ıtlak olundu. Şu kadar var ki bunlar bi'l-cümle yekdiğerinin mezheplerine vakıftırlar. Arap'ta en evvel hekim demek olan (sûfi) namını alan Ebu Haşimü's-Sufi Hazretleri'dir. Ondan daha yarım asır evvel sûfiyye mevcut idiye de bu nam altında bir zümre olarak ta'ayyün eylememiştiler. Şu mukaddimeden arzımız budur ki medeniyyet-i İslamiyye'nin bu

mertebe i'tilâsı zamanında Acem'de şiir söylenmeğe başlayıp hâlbuki şu'arâ umûmen mükellimîn ve sûfiyyeden olmalarıyla bazı serv-i hikmete mübnî bir takım esrar-ı lahutiyeye ve letaif-i gaybiyyeyi perde-i mücazaletinde seyrederek “Bireng-i Ashab-ı Sûret-i Râbiyyû Erbâb-ı Manî Ra” dakikasınca şişe ve şahitten [s. 150] ibaret olan zâhiriyle ashâb-ı sûreti cânib-i hakikate celb ve neşve ve visâl-i emînesiyle erbâb-ı manayı makam-ı tevhide isal edildiler. Üdebâ-yı Türkiyye dahi zaten kendilerince malum olan meslek-i sûfiyyeden inşad-ı eş'ar eylediler. Şu kadar var ki her kavmin mukallitleri ve hâlbuki hakikatte ilcâ-yı cehlle onların tariklerinin muhalifleri olduğu misllü ilm ü hikmet ve mücahide ve riyazet semeresi olan ve binaenaleyh her kelâmı meratib-iirfaniyyeden bir mertebeyi maarif bulunan eş'ar-ı arifinin kaşrını dahi bir takım napühtegân – mesnevi-i şerif'te buyurulduğu vechle-maymun misllü taklid eylemekle mahiyetleri malum olan o misllü kesanın kati ‘yen erişemeyecekleri mertebeden dem urmaları, hele bazı şairlerin nakabil-i tevil ağızlarına gelen hezeyanı söylemeleri devr-i endişan-ı ulemâyı şikâyete mecbur eylemiştir. Bunlara nisbetle ekser-i şu'arâ-yı Arap gibi üslûb-ı sûfiyâneye uğramayarak hekimâne, âşıkâne inşad-ı şiir eyleyenler elbette haddşinas sayılır. Elbette memduh görülür. Sûfiye-i sâfiyenin mâbadı zuhurunda Arap lisânı üzere dahi bazı nişâyed-i sûfiyâne zuhura gelip hatta İbn-i Fariz'den ve nev'i şahsına münhasır görülen Şeyh-i Ekber hazretleri'nden başka bütün neşe-i tasavvuf üzere tertib-i divan eyleyen kesb-i şöret eylemekle onlarca bu vadi o kadar müslûk değildir. Bade'l-İslam Acem'in ve Türk'ün mu'sîn şiirriyesi kelamiyun ve sûfiyûn olmalarıyla bütün esatin-i edebin eşarı birer mekasid hükmü üzere mübteni olduğu görülür. Şiirleri dahi ulûm-i akliyeye ve tabi'iyeye ahkâm ve ıstılâhatıyla mali bulunur. Hele esatir-i Yunaniyye aksamındandır diye meşhur olup hâlbuki kable't-târih Hind 'den Çin'den sürünüp gelmiş olan ahkâm-ı nücûmiyye ile tezyin-i e'şâr şu'arâ-yı Acem'in sarf-ı hekim olanları asârını daima işgal eyler. Bu tevzihte ma'lum olduysa şu neticeyi dahi bilmelidir ki: endam-ı hubanî vesaireyi zahiren namatbu' gibi görülen ve hele tarz-ı mecazda şiir söyleyecek olanlar için hakikatini bilip de taklidi icab etmeyen bazı eşyaya teşbih ile âşık ve mâşuk hakkında mugayir-i tabi'at ve muhalif-i şiirriyet gibi add edilen bazı tavsifatın elyevm tervici tasavvurumuzdan bile geçmezse de – muagyir kânun-ı tabiat olduğu hâlde yine temaşadan enzar-ı hayretimizi alamadığımız – bazı asar-ı atike gibi ayadi-i rağbet ve hürmetimizden devr eylemekliği demugayir-i insaf buluruz. Çünkü mahsulat-ı edebiyeleri tevarih-i

mazbuta fevkine kadar ileri götürülebilen Arap ve Acem, Türk, Hint, Çin, Mısır, Rum akvâmının hangi zaman ve mekânda hangi mezâhib ve edyân üzere meydana koydukları münkadce mâlum olmayan bir edebiyat-ı hamîresinde mütehasıl fikri – bu akvâmın ahvâline vukûf-î kâfi hâsıl etmedikçe ve edvâr-ı edebiye bilinmedikçe bugün tasvîb-i vird eylemek bugüne ait olabilip maziye, belki de istikbale şümûlü olamaz. Nitekim asırlar sonra bizim de mütehasıs görüp terviç ettiğimiz mesâlik-i edebiyenin medhûl ve menfur olabileceğini muhakkak bilmelidir. Asırları bırakalım daha geçenlerde isnad-ı edeb diye göklere çıkardığımız bazı müteceddîdini elyevm içimizde beğenmeyip de başka çığırlar açmağa kalkışanlarımız eksik midir? Böyleyse Bâlâ'da mesrûd olan milel-i azimenin mücmi'ü'ledebi denilebilen edebiyat-ı Osmaniyye'nin şan-ı cesimini takdir edip terakkiyyat-ı zamaniyyemize münasib sûrette onlardan istifade eylemeliyiz. [Bu miyânda dahi şu'arâ-yı eslafın âşıklık maşukluk âlemindeki etvâr-ı mahsusasını ve bunları tasvir hususunda ittihaz eyledikleri mesleğin esbabını tevzih için akvam-ı mesrudenin adat ve mezahibinden vesaire tahkikat-ı felsefiyesinden bazı nümûneler yazılmış idiye de seniz on kâğıdı ihtivâ eylediğinden – tatvilden ihtirazen – onları efrâz edip kendi edebiyatımıza nakl-ı kelâm etmeğe mecbur oldum.]

Muharrirlerimiz

Recâizâde Mahmut Ekrem Bey

Ekrem Bey, bilcümle meziyyât-ı edebiyeyi câmi' bir edib-i âlikadirdir. Yirmi sene evvelki âsâr-ı kalemiyyemize büyük te'siri görülen romantizmden mahsulat-ı şâirânesini hikmet-i edebe muvafık bir itidal ile vekâyî edep yalnız Ekrem Bey Efendi hazretleri olmuştur. Ekrem Bey; Viktor Hugo'nun lisân-ı şedîdine Fransuva Kome'nin lisân-ı rakîkini tercih ederek kendisini edebiyât-ı hâzıranın e'azım-ı erkân-ı muhteremesi i'dadına idhâl eyledi. Mekteb-i Mülkiyye-i Şahane'de edebiyât muallimliğinde bulunduğu sırada “Talim-i Edebiyat” namıyla Üstâd-ı Ekremü'l-ebed-i yâd ettirecek bir kitap vücuda getirmiştir. Bu kitapta edebiyatı birçok esalibe taksim [s. 151] ederek Osmanlı edebiyatını taht-ı intizama almıştır.

Ekrem Bey şiir yazar bir halde ki: Meselâ tasviri ettiği helâl, sihrin nümûne-i ertengi olan mülevvin bulutları arasında arz-ı dîdâr ediyor sanır. Ekrem Bey nesir yazar, bir halde ki: Meselâ tavsif ettiği mehtâb, bin türlü renkler, bin türlü hayal içinde ebediyetten semaya, semadan kâğıda aks etmiş zann olunur. Ekrem Bey; edebiyatımızın müceddidlerindedir. “Şemsa” nâm-ı eseri hakkında Ahmet Midhat Efendi Hazretleri şu yolda mütalaa ’da bulunmuşlardır.“Anadolu’dan iki öksüz kızın birini bir yere yerleştirmişler, diğerini Ekrem Bey Efendi hazretleri ailesi miyanına kabul etmiş. Dört yaşında terbiyesizmiş. Terbiye olunmağa başlamış arası çok geçmeksizin bir hemâ-yı muharrikeye dûçar olarak Vefât etmiş hazret-i şair tekfininde defninde hazır bulunmuş. Bu babdaki teessüratını kaleme alarak bir sûretinde tab’ ve neşr eylemiş. İşte Şemsa budur. Ammâ ism-i işaretin müşarunileyhâsını ta’yin edemem. O zavallı bed-baht kızcağız mı? Yoksa o risale-i pür-i şiir ve hikmet mi? Şemsa! O zavallı bedbaht kızcağız ha! Ne hata? Bu kıza zavallı bedbahtlığı kim isnat ediyor? Hazret-i şair mi? Hâlbuki onun tarafından bu isnat bu hükm-i bedbahtlık değil nikbahtlıktır. Koca Üstad Şemsâ ’ya pek acımış da karilerini de acındırmak için bu risaleyi kaleme almış hâlbuki Hazret-i Ekrem’in karilerinde de fikr-i hikmet tab’-ı şairiyyet bulunmak şart-ı azamındır. Bunlar bulunmaz ise o şair hikmet-i güftarın ne meziyeti görülür? Kendisinde fikr-i hikmet tab-ı şairiyyet olanlar ise risalenin kıraatine mübaşerette Şemsa ’ya acımağa başladıkları hâlde hitamında koca Şemsa ’ya gıpta etmeğe başlarlar. Bir kibarzâde Vefât eder. Bir şaire rica olunur. Bir tarih söyler. Bir kitabe yazar. Bir mersiye tanzim eyler. Ama nasıl? Bir ısmarlama iş evet derece-i hüner ve ma’rifetine göre şair bu eserini dahi mükemmelen tezyin eyler. Fakat hayfa ki ne yapsa ne kadar çalışsa başkasının teessürüne tercüman olmuştur. Şemsa ’da ise Hazret-i Ekrem’in kendisi görülür o şairiyyet-i sehharane kendi eser-i belagatı! O teessürat-ı melekâne kendi ihtisasatı! O hikmet-i mütefekkirâne kendi asar-ı tefekkürü! İşte Şemsa bu belagat bu tahassi bu tefekkürü ciddi ve hakiki bir sûrette cem’ etmiş bir eser üstadânedir. Zaten Hazret-i Ekrem’e dahi bundan başka devr-i levasir yakışır mı?“ Pejmürde” edebiyat-ı payidar oldukça taravetine hâlel gelmeyecek bir şukûfe-i belagattir. Mini mini makalât ve manzumattan müteşekkil olan bu eser, tabiatın en küçük çiçekleri gibi nazik, kalbin en derin köşelerine nafiz-i nukûş sahirâne ile müzeyyendir. Bu devr-i teceddüd-i edibimizi tedkik edecek olan ahlakımızın nazar-ı

dikkati, müceddidinkiram-ı esamisinden birinde tevakkuf eyleyecektir. O ism ise hiç şüphe yoktur ki şu olacaktır:

Üstâd-ı Ekrem

Hazret-i üstâdın daima mu'ayyeni olan (ilham) danşu istimdadı ne kadar âlî!“İlham! Ey ferişte-i semâ mesire ve encüm-i nişîmen! Ey mübârek nûr-ı şeb-i came ve seher-i nikab! Ey nâzenin-i ma'şûka-i şâir! Ey cânrubâ perestide-i sûret-girân ve gınâ-perverân! Şöyle ki cism-i lâtîf-i hüner ve san'atın rûh-ı revânı. Çehre-i ulvî-i hikmet ve hakîkatin âb u tâbı sen değil misin? Ey ma-bihi'l-hayât-ı bedâyi' ve nefâis! Ey rehber-i dehâet! Ey hâdî-i ulviyyet! Ey kâid-i fikr ü vicdân! Ey güşâyende-i mehâzin-i hissiyyat! Ey fûrûzende-i meşâ'il-i hayâl? İmdâd!”

Ekrem Bey Efendi Hazretlerinin on beşten ziyade asarı vardır ki meşhurları bunlardır: “Talim-i Edebiyat”, “Zemzeme”, “Nağme-i Seher”, “Vuslat”, “Tefekkür”, “Afife Anjelik”, “Naçiz”, “Takdirü'l-Han”, “Yadigâr-ı Şebab”, “Muhsin Bey”, “Şemsâ”, “Pejmürde”, “Araba Sevdası”.

Bend-i Mahsusa

Mütâlaa Meraklılarına

Muharrir-i hakîr, keşîde-i meslek-i sûtûr ettiği bu ufak makale ile ihtilas-ı vakt edince kitaba müracaat etmeğe arzu keş olanların mütala' için intihab etmeleri icab eden şeylerden bahs etmek istiyor, kalemi o vadide tahrike gayret ediyor, bu babtaki mütalaasının isabetinde de ümidini pek ileri götürüyor.

Mukaddimeden de anlaşılacağı vechle bu makaleyi yazmaktan maksat, -ileride kendilerine bir meslek ta'yin etmek maksadıyla mektebin birinde zânû-zede-i tahsil olan [s. 152] bir çocuğun ta' kib ettiği hatt-ı hareket, tederrüs eylediği ulûm ve funûn ve elsine hakkında bast u temhid-i mütâla'attan ibâret değildir. Biz yalnız mütalaaya meraklar olanların boş vakitlerini kitab okumakla geçirmek isteyenlerin intihab

edegeldikleri eserler hakkında -velev âcizane olsun – bazı mütâla'ât-ı serd ve beyan edeceğimiz. Birçok gençlerimiz, boş vakitlerini mütâla'a ile – Lâ aliyyü't ta'yin - bir kitap okumakla geçirmek isterler. Bu hal, şayan-ı takdirdir. Fakat bunu mûcib-i teessüf diğer bir hâl ta'yin eder! Mütâla'a meraklılarımızın kısm-ı azamı eser intihabında pek çok def'a aldanırlar. İstifade yerine vakti ifâde ederler. Mânevi birçok mazarrata dûçar olurlar. Mütâla'a her hâlde nâfia'dır. Fakat her kâ'idenin bir müstesnâsı olduğunu unutmamalıdır. Hastalık tevlid eder korkusuyla bazı şeylerin eklinden ihtiraz olunduğu gibi mütâla'a hususunda dahi – ma'nevî mazarratı intaç edeceği cihetle- bazı şeyleri okumaktan ictinab etmek îcâb eder. Ekser gençlerimiz fenni ve ilmi asarı terk ile roman okumağı adet etmişlerdir. Bilâ-fütûr denilebilir ki romanların kısm-ı azamı fâideden ziyade mazarratı intac eder. Vâkı'â romanlar âdât ve ahlak-ı umûmiyyenin netayıç-i hüsne veya kabihasını göstermek, harekât-ı beşeriyyeyi takayyüt veyâhûd tahsin etmek, hasenât ve seyyiat insaniyenin esbâbını ârâe eylemek, el-hâsıl akl ve iz'ân ile müşerref olan nev' benî beşeri râh-ı müstakime getirmek niyetiyle yazılır ise fevâid-i adîdesi görülebilir. Fakat öteden beri romancılar, mü'ellifler eserlerinin mütâlaasından husûle gelecek olan te'sirât-ı ma'neviyyeye, infi'âlât-ı dimağiyeyi asla hatr-ı i'tibâra almıyorlar. Türlü türlü münâza'alar, münâkaşalar, mücrimâne münâşakalar, facialar, müthiş, akla sığmaz hayallerle karilerin zihinlerini imlâdan başka hiçbir şey düşünmüyorlar. Romanlarından tasvir ettikleri vakâyi'in mahiyetini ta'yîn eyledikleri âdâb ve ahlakın mukarin-ı hakikat, muvafık-ı insaniyet, bâdî-i menfaat veyahut mûcib-i mazarrat olduğunu tefekkürde pek ziyade imsak ediyorlar. Ruhlarını beslemek arzusunda bulunan mütâla'a girâne gıda yerine sim veriyorlar. Hâl-ı hâzır romancıları ve daha doğrusu hayalperestleri roman yazarken sarf-ı sanâyi' lafziyye, nükât-ı kelâmiyye ile hayâlât uydurmağa merak etmekte olduklarından ufak bir nükte-i lafziyye bir san'at-ı kelâmiyye için birçok hikmetler, kikatler fedâ ediyorlar. Kalemi alabildiğine salıverdikleri için romanlarını saha-i âlemde görülmez, tarihlerde tesadüf olunmaz, hattâ tasavvur edilmez fikirler, hayâllerle imlâ etmiş bulunuyorlar.

Hakikât, ciddiyat meydanda arz-ı çehre-i ibtisâm ederek durur, terbiye-i fikre, tezkiyye-i nefse hizmet ederken onları kûşe-i nisyâna bırakıp hayâlât ile uğraşmak, hayâli hakikate tercih etmek nasıl tecviz olunabilir, o vadide eserler yazmak için göz nuru döken muharrirler karşısında hangi sâhib-i hiss teessürsüz kalabilir? Vakıa

edebiyatı, fikr-i edebi besleyen hayaldir. Vüs'at-i fikr, vüs'at-ı hayâl-i edebiyatın en büyük caddesi. En geniş yoludur. Fakat bu hayalden maksat, tabiatın tasavvurun haricinde hayal değil, tahayyül-i hakikidir. Ediplerin, muharrirlerin, hikâyenüvislerin, müelliflerin zihin ve fikir yorarak eyadiye-i nâsa türlü türlü âsâr vuzu'una çalışmaları şüphesiz cemiyet-i beşeriyenin ıslah-ı ahvali, terakkisi, istifadesi içindir. O halde bir edibin hayâlâtı, tasavvurâtı, tatbikatı ne derece ciddi, ne mertebe hakiki olursa istifade, teessür, infialât-ı dimağ o nisbette ziyade olur demektir. Cinai, faciâlı el-hâsıl her türlü roman yazmalı. Fakat hakikatten, daire-i edepten, itidalden asla ayrılmamalı, vakayi pek edibane, pek itidalkarâne, muhakeme etmeli, müessir olmasına çalışmalı ki romanlardan matlûb olan netice husûle gelebilsin. Medeniyeti ma'nâ-yı ma'kûsuyla telakki eden mütemeddinlerin bazılarında gördüğümüz fesâd-ı ahlak bu türlü romanların semeresidir.

Hayli zamanlardan beri bu roman belası yalnız genç erkekleri değil, birçok genç kızların dahi ahlakını tasmim ediyorlar. Onlarda badi olduğu tesirât ve netayic-i vehime isâb-ı hamiiyeti galeyana getiriyor. Ekser kızlar, hadd-i i'tidali aşmış, sarf-ı hayali vekayi ile memlu romanların vâhî ve faidesiz efsaneleriyle zihinlerini imlâ [s. 153] ederek âlem-i hakikatten bâli't-tecerrüd kazâ-yı layetenahî-i hayalatta pervaz etmeği pek çok seviyorlar. Bugün, taife-i insanın romanların mütalaasına gösterdiği meyil ve inhimak fikre ve leh veriyor. Her gün gördüğümüz müessif vakalar, aşktan tevrimler şüphe yoktur ki romanlarda okuyarak kalplerde saklanan o hatırat-ı müheyyicenin eseri, onların zade-i seyyiâtidir. Bu makule romanları müehhizeden asla çekinmediğimiz gibi vicdan ve akl-ı selim ashabı tarafından te'lif ve tedvin edilmiş, hissiyat-ı rakika, mu'anî-i dakika, necabet-i fikriyye ve tefekkürât cîdesiyle harezcân edilmeğe şayeste bulunmuş ciddi ve tezhib-i ahlaka hâdım-ı âsâr-ı nefiseden birçok romanlarda vardır. Ki insanı eğlendirmekten, hayalâtını okşamaktan ziyade daha iyi birçok hizmetlerde bulunur. Bunlarında fevâid-i mâneviyyesini teslim ve tavsiye ederiz. İşte mütalaa meraklılarının nazar-ı itibara alacakları şey bu romanların intihabı cihetidir. Her halde ciddi eserler kıraati faideli olduğu gibi kalemini gücü yettiği kadar yürüten muharrir-i acizde asar-ı tarihiyye ve tabiyyeyi en ziyade şayan-ı tercih bulmaktadır. Tarih nedir, tarihi mütalaa etmenin faidesi neden ibarettir? Tarih, cemiyet-i beşeriyenin tercüme-i halidir. Kitab-ı tarihiyye okuduğumuz vakit gözlerimiz önünde bir takım vukuat (hayali değil hakiki) cereyan

ettiğini görür, bir milletin adet- ve ahlaki diğer bir kavmin evsafını öğrenir, ibret alır, ona göre hareket ederiz. Tarih, meleke ve mümâresenin müfessir-i azîmî olduğu gibi ulum ve fûnûnun da üssü'l-esâsıdır. Tarih sayesinde binlerce sene vaz' edilegelen kavanini, cemiyet-i beşeriyyenin onunla kaim olduğu esbâb ve kavaidi, bunların mazarrat ve menafiini mûlahaza eder. Yekdiğeri beynindeki farkı anlar, her birinin kıymet-i hakikiyyesini takdir eyleriz.

Tarih-i mütalaa etmek, binlerce sene yaşamak demektir. Çünkü tarih okuyan bir adam, ezmineği mütekaddime ve ahireye kesb-i vukuf eder. Hengâm-ı hayatta göremeyeceği değil tahayyül bile edemeyeceği ahvale de agâh olur, malumat alır, harekâtını almış olduğu o malumata tatbik eyler. Meselâ insan, bu türlü terbiyenin, şu türlü hareketin tesirâtını anlamak ister, tecrübeye muhtaç olur, onun için de uzun bir müddet intizar etmek îcâb eder. Buysa mümkün olmaz. Çünkü gittikçe ecel yaklaşıyor, mezar kollarını açıyor, bizi aguş-ı tarikine davet ediyor, nihayet mevt denilen mahi-i lezzet gelip bizi alıyor. Görmek, tecrübe etmek istediğimiz şeye bir sedd-i hail çekiyor. Bizi her teşebbüsümüzden mahrum bırakıyor.

Fakat insan tarih okuyunca muhtelif insanlar, kavimler, cemiyetler, milletler, hükûmetler üzerinde cereyan eden ahvali aynen görür. Hakayık ve dakayıkına vakıf olur, dünyada her bir şey üzerinde bir kaide, bir kânun olduğunu anlar, ne türlü hareket etmek lazım geldiği hakkında meleke peyda eder. Benî beşeri tarik-i hidayete celb etmek isteyen hekimler, hekimâne nasihatlerde, vaazlarda bulunan hatipler, insanlara müstakim bir hatt-ı hareket göstermek isteyen fazılar başlıca tarihin mütalaaasını tavsiye ederlerdi. Roman yerine tarih okumak âdeti öteden beri makbul olduğu gibi hal-i hazırda dahi Avrupa'da âdeta moda hükmüne girmiştir.

Mâbadı var

Muharrirîn-i Ahenk'ten Salomon Mizrahi

Usûl-i Cezaiye
Mukaddime
{Hukuk-i Umûmiyye ve Hukuk-i Şahsiye Davâları}

Usûl-i muhakemât-ı cezaiye hakkında ber-vech-i bâlâ malumat-ı umûmiyye verildikten sonra bu kânunun nazariyat ciheti hakkında icrâ edeceğimiz tedkikata birinci maddeden yedinci maddeye kadar olan ahkâm esas olacağından bu yedi madde-i kânûniye ber-vech-i âti derç olunur.

Birinci madde, ilâ-ıtlak mücazat-ı kanûniyye icrasını da'vî etmek hukuk-i umûmiyyedendir. Binaenaleyh bu makule da'vîyi ikame mücerred-ı kânunun ta'yin ettiği me'murlara aittir. Bir cinayet veya cünha veyahut kabahatin sebebiyet verdiği tazminat iddi'ası hukuk-i şahsiyyedendir. Binaenaleyh bu makule tazminatı ve katl maddelerinde kısas icrasını davâ edip etmemek mutazarrır olanların ihtiyarına menûttur.

İkinci madde, hukuk-i umûmiyye davâsı maznun-ı aleyhin Vefâtıyla sakit olur. Hukuk-i şahsiye davâsı maznun-ı aleyhin Vefâtı halinde ve veresesinin aleyhinde ikame olunmak ahabının ihtiyarına menûttur ve gerek hukuk-i umûmiyye ve gerek hukuk-i şahsiyye davâları[s. 154] işbu kânunun mevâdd-ı mahsusasında ta'yin olunan zamanın mürûru ile sakit olur.

Üçüncü madde, hukuk-i şahsiyye davâsı hukuk-i umûmiyye davâsıyla beraber bir muhakemede görülür ve ayrıca bir mahkemede dahi görülebilir ise de bu hâlde hukuk-i umûmiyye davâsı gerek hukuk-i şahsiyye davâsı esnasında veyahut evvelce ikame olunmuş olsun katiyyen feysalpezir olmadıkça hukuk-i şahsiyye davâsına bakılamaz.

Dördüncü madde, hukuk-i şahsiyye davâsından keff-i yed olunmak hukuk-i umûmiyye davâsının ru'yetine mani' olamaz.

Beşinci madde, tebâ-i Devlet-i Âliye'den her kim olur ise olsun memalik-i Osmaniyye haricinde emniyet Devlet-i Âliye'yi ihlâl eylemek ve devlete mahsus

resmî mühürleri ve meskûkât-ı rayiceyi ve ishâm-u umûmiyye ve tahvîlât- ve sergi ve her nev'-i senedât-ı hazineyi ve tedavülü kânûnen mecaz olan banka tahvilatını taklid etmek cinayetiyle müttehim olup da memâlik-i ecnebiyyede muhâkemesi icra olunmadığı hâlde memâlik-i Osmaniyye'de kânun-ı devlete tatbiken muhakeme ve mücâzâtı icra olunur.

Altıncı madde, madde-i sabıkada beyan olunan ahkâm-ı cinâyât-ı mezkûreyi ikâ' veya iştirâk ile müttehim olup memâlik-i Osmaniyye'de tevkif olunan veyahut celb ve istirdâd olunabilecek olan teb'a-i ecnebiyyeye dahi şâmildir. Yedinci madde teba-i Devlet-i Âliye'den biri memâlik-i Osmaniyye haricinde teb'a-i Devlet-i Âliyye'den diğeri aleyhinde bir cinayete mütecasir olduğu hâlde memâlik-i Osmaniyye'ye avdet eder ver mürtekip olduğu cinayetten dolayı memâlik-i ecnebiyyede mücâzât-ı kânûniyyesini görmediği tahakkuk eyler isehakkında muamele-i kanûniyye icra olunur. Bir cürm vukua gelince, ikinci hakk tezahür eder. Bu haklardan biri heyet-i ictimâ'iyeyi ve diğeri mutazarrır olan şahsa aittir. Heyet-i ictimaiyyenin istimal edeceği hakk, cürmün mürtekibin cezaya çarpılmasından ve müddei-i şahsinin dermiyan edebileceği hakk, cürmün kendi hakkında tevellüt eylediği hasaratın tazminatından ibarettir birincisine hukuk-i umûmiyye ve diğesine hukuk-i şahsiyye tesmiye olunur.

Hukuk-i umûmiyye davâsından maksat hükûmet-i adliyye müracaat ederek ve heyet-i ictimaiyye namına ikâme-i davâ olunarak cürmün zahire ihracıyla mürtekibi hakkındakânun-ı cezanın ta'yin eylediği mücazâtı tertib ve hüküm ettirmekten ibarettir. Binaenaleyh her nev'-i if'al-i memnuadan bir hukuk-i umûmiyye davâsı tevellüt edip bu davâyı ikame etmek bir sınıf-ı me'murlara mahsustur ki bunlara (müddei-i umûmî) tesmiye olunur. Ef'al-i memnu'anın heyet-i ictimaiyyeye ika' eylediği hasarattan ma'da bir şahs-ı münferit veya şahs-ı manevinin dahi bu ef'al-i hasarını mücib olabilir ki bu şahs-ı münferid veya manevinin dahi hükûmet-i adliye huzurunda kendisine vâki' olan zararı tazmin ettirmek iddiasını dermeyan etmeğe salahiyeti vardır. Bu salahiyet bi't-tab' mutazarrır olan şahs tarafından istimal olunur. Hadd-i zatında hukuk-i umûmiyye ile hukuk-i şahsiyye davâları yekdiğerinden müstekaldirler. Her ne kadar iki davânın da menba'ı bir ise de esbâb ve hikmetleri başka başkadır. Hukuk-i umûmiyye davâsı fiilin heyet-i ictimaiyyeye

taalluku ve ahkâm-ı cezaiyyeye muhalefeti nokta-i nazarından vücut bulur. Hukuk-i şahsiyye davâsı ise ahval-i hususiyeyi mahal ve mûcib-i hasar olmak itibarıyla fiilin takdir edilmesinden neşet eder.

Şu hâlde bu iki davâdan maksad başka olduğu ta'yin edip hukuk-i umûmiyye davâsından maksad cezanın tertibi, hukuk-i şahsiyye davâsından maksad vakı' olan zararın tazmini idüğü tezahür eder. Bu iki nev'-i davâyı ikame etmek salahiyeti dahi başka başka şahıslara aittir. Hukuk-i umûmiyye davâsı heyet-i ictimaiyyeye ve hukuk-i şahsiyye davâsı mutazarrır olana aittir. Bu iki davâ başka başka olmak hasebiyle bunların esbab-ı sükûtu dahi bir değildir. Meselâ hukuk-i umûmiyye davâsı failin Vefâtıyla sakit olduğu halde hukuk-i şahsiyye davâsına failin Vefâtı asal haiz-i te'sir değildir. Şu kadar ki bu iki davânın menba'ı ika edilen efal-i memnu'a olmak hasebiyle menba' itibarıyla bunun beyninde münâsebât-ı kat'iyye mevcuttur. Meselâ hukuk-i şahsiyye davâsı esâsen hukuk mahkemelerine ait olduğu hâlde efal-i memnuadan münbais hukuk-i şahsiyye davâsı hukuk-i umûmiyye davâsını ruyete memur olan ceza mahkemeleri huzurunda dahi ikame olunabilir.

Ve daha ilerisine vararak diyebiliriz ki müddei-i umûmiler tarafından hukuk-i umûmiyye davâsı ikame olunmadığı hâlde ceza mahkemeleri huzurunda hukuk-i şahsiyye davâsının ikamesi hukuk-i umûmiyye davâsını cereyan ettirir.[s. 155] Bu iki davânın menba'ı bir olmakı'tibâriyle her iki davâ daha bir mürûr-ı zamana tâbi'dir. Şu hâlde hukuk-i umûmiyye davâsında mürûr-ı zamanın inkıtâ'ını mûcib olur. Diğer taraftan hukûk-ı umûmiyye davâsının ta'kîb ve sûret-i hükmü hakkında hâiz-i te'sir olur.

Hukûk-ı umûmiyye davâsıyla hukûk davâsının yekdiğerine irtibâtı cihetle bunları birer birer tedkîk-i iktiza eder. Bir tedkîkât üçe inkisâm eder: tedkîkâtımız evvelâ hukûk-ı umûmiyye ve şahsiyye davâlarına Sâniyyen hukûk-ı umûmiyye ve şahsiyye davâlarına sûret-i ikamesineSâlisen bu davâların sükûtunu mûcib olan esbâbın ta'yin ve ta'rîfine müte'allik bulunacaktır. Bu taksîmâtı beyân ettikten sonra ibtidâ-yı emirde kimler tarafından hukûk-ı umûmiyye davâsının ikâme olunabileceği mesele-i mühimmesini tedkîk edelim. Ta'kîbât-ı cezâiyye devletin mâhiyet ve hikmeti itibâriyle cürmün takîb hakkında bir mecbûriyyet-i ma'neviyye olması ve bu

mecburiyetten maksad cürmün mürtekinin dūçar-ı mūcāzâtı edilmesinden ibâret bulunması cihetiyle iki vasfı şâmildir. Birincisi, davî-i cezâiyye, davî-i ictimâiyye ve umûmiyyededir. İkincisi davî-i cezâiyye îkâ' edilen cürmün netice-i tabi'iyeye ve zarariyyesindedir. Bu iki vasfın esası birdir. Zîrâ menâfi'-i müştereke-i ictimâ'iyyeyi müdâfaa ve cürm-i zâhir olunca fâilini bi't-ta'kîb cezaya dūçar etmek devletçe bir vazîfe-i esâsiyyedir. Hukûk-ı umûmiyye namına ikâme-i davâ müddeiumumilere aittir. Ezmine-i mukaddimedede müddeiumûmî namıyla bir me'mûr-ı mahsûs ta'yîn etmek sûreti mevcut değildi. Zamanımızdaysa kâffe-i düvel-i mütemeddine müdde'î-i umûmîlik kâidesini kabul ve te'sîs eylemişlerdir. Mamâfih her yerde bu kâide seyyâk-ı vâhid üzere cereyan etmeyip meselâ İngiltere'de her ferd hukûk-ı umûmiyye davâsını ikâme edebilir ve bu salâhiyeti isti'mâl edebilmek için cürümden mutazarrır olmak şart değildir. Hattâ bazı ahvâl-ı müstesnâ tutulduğu hâlde İngiltere'de ale'l-âde efraddan birisi isnâdâtta bulunmadıkça ta'yînât-ı cezâiyye icrâ olunamaz. Bu sûretle isnâdât dermiyân olduğu gibi nâm nâmi-i hükümdârîye olarak ta'kîbâta teşebbüs olunur ve şu hâlde tarifinden biri kraliçe add olunur. Bu usûlün hikmet ve esbâb-ı mûcibesi İngiltere mülkünde ikâmet eden eşhâsın cümlesi hukûk ve âsâyîş-i umûmînin muhâfazasına alâkadâr olmak hasebiyle bunlardan her birinin ta'kîbat-ı cezâiyye icrâsında menfaadâr olmaları mülâhazasına mübnîdir. Mamâfih İngiltere'de efkâr bu usûlün ta'dîli cihetine meyyal olup hattâ bundan on üç sene mukaddem neşrolunan bir kânun-ı usûl-i mezkûreyi bir dereceye kadar ta'dîl etmiştir. Avusturya'da müdde'î-i umûmîlik kâ'idesi bizde ve Fransa'da cereyan eden sûrete tamamiyle muvâfık değildir. Avusturya'da cerâim-i vâki'â (umûmî ve husûsî) namlarıyla ikiye taksim olunur. Cerâim-i umûmiyye müddeiumûmîler tarafından ta'kîb olunmak ve cerâ'im-i hususiye mutazarrır olan eşhâs-ı cânibden der-miyân edilmek lâzımdır. İleride görüleceği üzere bizde dahi bazı cerâim hakkında ta'kîbat icrâsı behemehâl şikâyet ve belki davâ vukû'una vâbestedir.

Avusturya usûl-i cezaiyyesince şâyân-ı kayd bir cihette müdde'î-i umûmîlerin ikâme etmiş oldukları hukûk davâsından fâriğ olabilmeleri maddesidir. Şu kadar var ki Avusturya'da müdde'î-i umûmî hukûk-ı umûmiyye davâsından fâriğ olunca müdde'î-i şahsiyyenin keyfiyyet-i ferâgatin kendisine tebâyüğünden i'tibâren üç gün zarfında bu davâyı doğrudan doğruya ta'kîbe hakkı olur. Almanya'da 1877 sene-i

miladından neşrolunan usûl-i muhakemât-ı cezâiyye kânunu ahkâmınca zabıta-i adliye cânibinden tevdî'-i madde olunmadıkça ahkâm-ı umûmiyye davâsını rüyet edemezler.

Usûl-i cezâiyye hakkında ezmine-i mukaddimededen bir cereyan eden kavâ'id-i esâsiyye hadd-i zâtından üçe inkisâm eder: akvâm-ı muhtelifenin bazılarında ta'kîbât-ı cezâiyye mutazarrır olanlar tarafından menâfi'-i husûsiyyeleri dâiresinde vukû' bulacak iddi'â bazılarında hukûk-ı umûmiyye namına her bir teb'a tarafından menâfi'-i umûmiyyeden bahsle vukû' bulacak mürâcaat ve nihâyet bazılarında dahi ol bâbta taraf-ı devletten mansûb-ı me'mûrlar cânibinden vukû' bulacak davâ üzerine cereyan eder. Bu üç sûret hakkında bazı mülâhazât îrâd edelim:

Birinci usûl akvâm-ı bedeviyyede câri olagelmiş ikinci ve üçüncü usuller dahi milel-i mütemeddine tarafından kabûl edilmiştir. Bunların her bir rolleri hakkında bazı hâsse ve mahzûr-ı zikr olunabilir meselâ: Birinci [s. 156] ve ikinci kaide vechle efrad-ı teb'a tarafından vukû' bulan müracaat üzerine hukuk-i umûmiyye davâsının cereyan ettirilmesi hâlinde hukuk-i umûmiyyenin efrad tarafından havfa ve kayıtsızlığa veya hilaf-ı iffet ve istikamet-i mu'amelenin vuku'una mübni dermiyan edilmemesi ihtimali varid-i hatır olduğu gibi diğer taraftan bu usul-i li-eclü'l-istifade şunu bunu tehdid için bazı eşhas-ı mechulenin eline silah olabilir. Şu hallere nazaran hukuk-i umûmiyye namına ikame-i davâ için devlet tarafından mansûb bir davâcının vücudu muhsinat-ı şedideyi mûcib olacağı kabil-i inkâr değildir. Fakat mademki bu yolda ta'yin olunan müdde'iler hükûmet-i icraiyyeye tab i'dirler. Bunların ifa edeceği muamelatın esbab-ı siyasiyye ile müteessir olması muhtemel olduğu misillü mademki bu gibi müddeiler sıfat-ı hâkimiyeti haizdirler. Onların şu sıfatı tarafeyn beyninde vücudu labed olan müsavatı ihlal edebileceği varid-i hatır olur.

Fi'l-hakika müdde'î-i umûmiler hükûmet-i icraiyyenin alan ve vesaitinden madud olduklarından hukuk-i umûmiyye davâsını ikame edip etmemek ihtiyarına malik olmakla beraber amirlerinden aldıkları emir üzerine bu davâyı ikameye her halde mecburdurlar. Müdde'î-i umûmîlik usulünce dermiyan olunan ikinci mahzur beyne't-tarafeyn-i müsavatın mevcud olmasıdır. Fi'l-hakika hukuk-i umûmiyye davâsında tarafeyn müddeiumûmi ile müttehim veya maznun-ı aleyhten ibaret olup birincisi

devlet tarafından mansûb ve sıfat-ı hâkimiyeti haiz olarak işte şahsen alakadar bulunmaması ve maznun-ı aleyh veya müttehimin ise pençe-i mücazattan tahlis-i giriban için her türlü tedbire teşebbüs edeceği tâbi'i olmağla beraber ifadâtı müddeiumûmiler kadar müessir olamaması nazar-ı dikkate alınırsa müdde'î ile müdde'î aleyh beyninde kânûnen bulunması lazım gelen müsavatın vücudunda iştibah hâsıl ve adaletin icrası tarafeyn beyninde müsavat-ı kat'iyeye olmasına vabestedir. Müddeiumûmîlik usulünün diğerlerine mürecceh olduğu gün gibi aşikârdır. Çünkü ikinci usulün mehâzir-i mesbukası müddeâmızı te'yid eden ahvalden olduğu gibi birinci usulün mehazirinden dahi bahse lüzum olmayıp çünkü bu usulde hakk-ı davâyı hukuk-i umûmiyye ve müşterekeden add etmemek lazım geliyor ki bu halde rabîta-i ictimaiyye ve umûmiyye ihlal edilmiş ve daha doğrusu mefkûd bulunmuş olur bu sûret-ı bedeviyyet âlemine mahsus bir keyfiyettir. Müddeiumûmîlik usulüne karşı dermiyân olunan birinci mahzurun ehemmiyeti pek mahduddur. Çünkü heyet-i devlet esbab-ı kat'iyeye olmaksızın ma'iyetinde bulunan müddeiumuiler hilaf-ı adalet bir yola sevk etmez demek olur ki bu hal-i asayiş ve emniyyet umûmiyyeye ihlal gibi halatın indifâ'ı emrinde devletçe tebeyyün eden bir zaruret zamanında vakı' olup asayiş-i devleti rahnedar eden ihtilalat ve iğtişâşane karşı velev ki kânuna muhalif olsun devletin her türlü tedâbir ittihaz etmesi esbab-ı mübrimeye mübni olur. Ma'mâfih bu misillü ahval-i fevkalade nadiren zuhur eylediği cihetle mahzur-ı mezkûrun ehemmiyeti bu vechle dahi bi'n-nisbe tenakus eder. Tarafeyn beyninde cari olması lazım gelen müsavat bahsine gelince: bunda müdde'î umûmîlerin sûret-i ifa-yı vazifelerince tabi' oldukları fikrin ehemmiyeti azimdir. Bazı müddeiumuiler ahdelere mevdu' olan vazife icra-yı ta'kibat ile maznun veya müttehimi mahkûm ettirmekten ibarettir. Daha bende bulunurlar. Ve yanlış fikrin muvafık-ı maslahat olduğu kabul olursa müddei'-i umûmîlerin icra-yı taaddiyye me'mur olduklarını teslim etmek lazım gelir ki bu husus ne sıfat-ı devlete ne de adalete tevfiik edilebilir.

Müddeiumûmîlerin izhar-ı hakka ve icra-yı adalete hadım ve vasıta olmalarına nazaran bunlar davâ kazanmakla mükellef olmayıp vazifeleri ancak hakikati meydana çıkarmaktan ibarettir. Bi'l-akis kânunun kendilerine bahş ettiği sıfat ve iktidarı sû-i isti'mâl ile bir mazlumu mahkûm ettirmek isterlerse azim bir mes'uliyet-i ma'neviyyeye hedef olmuş olurlar. Bu netice-i müdhişe nazar-ı

dikkatten devr tutulmayarak bir şahsın maznuniyeti ve mücrimiyeti muhakkak olmadıkça mahkûmiyeti talepte bulunmamak ve ahkâm-ı cezâiyyede kavâ'id-ı külliyyeden olduğu üzere her hususta mütehhim veya maznunun lehine tefsir-i madde edilmek yani isnad olunan fiilin mürtekibi olup olmadığı hususunda tereddüt hâsıl olursa maznun veya müttehimin lehini iltizam ile berati cihetine gidilmek muvafık-ı adalet ve hakkaniyet olur hattâ bir mazlumun bi-gayr-ı hakk-ı mahkûm edilmesi o derece dehşetlidir ki bir bîgünâhın bilâ-mûcib mahkûmiyetinden ise caninin kurtulması evlâdır derler. Bu hakikatlere mübnîdir ki müddeiumumiler ifa-yı vazife sırasında kemal-i i'tina ve temkin [s. 157] ile hareket edip maznuniyeti münfelim olan kimse hakkında ta'kibat icrasına kıyam ve mahremiyyeti sabit olanların mahkûmiyetini talep etmelidirler. Yoksa her maznunun mahkûmiyetini talep etmekle mükellef değildirler. Hattâ bunlar hukuk-i umûmiyye davâsını ikame ettikten sonra maznunun külliyyen berî-i elzeme ve ma'sum olduğu tezahür ederse kanaat-ı vicdaniyyeleri dairesinde isti'mal-i lisân edebilirler. İşte müdde'i umûmiler bu vechle vezaif-i mevdu'alarını hüsn-i ifade ve adaletin hiss-i muhafazasına sarf-i mesa'i ederlerse ikinci mahzur dahi ber-taraf edilmiş olur.

Müddeiumûmîlik usulü ve müddeiumumilerin sûret-i ifa-yı vazifesi hakkında bazı izahat-ı umûmiyye verildikten sonra bunların me'muriyetlerinin îcâb ettirdiği mu'amelatı üç nokta-i nazardan tedkik eylemek yani evvelâ hukuk-i umûmiyyenin sûret-i tevdi' ve tertibinden sâniyyen hukuk-î umûmiyye davâsının sûret-i ikamesinden sâlisen sûret-ı cereyanından bahs etmek iktiza eder. Birinci sûret-i tedkîk edilince: birinci madde-i kânuniyyenin ibaresinde isabet olmadığı anlaşılır. Şöyle ki madde-i mefkûrede hukuk-i umûmiyye davâsını ikame etmek kânunun ta'yin ettiği memurlara ait olduğu gösterilmiş ise de bu hakkın bütün heyet-i ictimaiyyeye ait olduğu mevzu'-ı bahs olamaz. Şu halde bihakkın ifade-i merak etmek istenilirse (hukuk-i umûmiyye davâsını ikame etmek vazifesi kânunun ta'yin ettiği memurlara tevdi' edilmiştir. Denilmek lazım gelir çünkü aittir lafzı ikame-i davâ bahsinde müddeiumumilerce bir hakkın vücudunu tazammun ve ima edip hâlbuki hukuk-i umûmiyye davâsını ikame asayiş-i umûmiyyenin muhafazasında alakadar olan heyet-i ictimaiyyenin hakkı olmasına ve heyet-i ictimaiyye ise şahs-ı ma'nevî olup maddeten vücudu olmasına mübni birinci madde ibaresinin muvafık hal ve maslahat olduğu iddia olunamaz şu halde müddeiumumiler için hukûk-ı

umûmiyye namına ikame-i davâ bunların heyet-i ictimaiyyenin mürahasları add olunmaları hasebiyle bir vazifedir. Bu sûretten birkaç netayic-i kanûniyye hâsıl olur ki onları ta'rif edelim: Şöyle ki müdde'î umûmiler heyet-i ictimaiyyenin mürahasları olmak hasebiyle hukuk-i umûmiyye davâsı hakkında gerek kable'l-ikame ve gerek ba'de'l-ikame kendi tensîbleri vechle hareket edemezler. Meselâ davî-i hukukiyyede tarafeynin malik olduğu sulh hakkını bunlar isti'mal edemezler. Mademki hukuk-î umûmiyye davâlarında hakk-ı davâ emniyeti muhtemel olan heyet-i ictimaiyyeye aittir.

Sulh sûretiyle tesviye-i maslahat dahi kezalik heyet-i ictimaiyyeye ait olmak lazım gelir. Bu da ileride izah olunacağı vechle gâh mu'afiyet-i umûmiyye ve gâh mu'afiyet-i husûsiyye sûretiyle vâkı olur. Şu hâlde: Evvelen müddeiumumiler ne kable'l-ikâme ve neba'de'l-ikame davâ ve ne de ba'de'l-hükm sulhe salih değillerdir. (Bu kaide ileride ta'rif olunacağı vechle bazı istisna kabul eder) hâlbuki müddeişahsiler davânın her bir derecesinde hukûk-ı şahsiyelerinden dolayı sulh olmak iktidarını haizdirler. Sâniyyen müddeiumumiler gerek ikame etmiş oldukları davâdan ve gerek istinaf ve temyiz davâdan feragat edemezler.

Fi'l-vâki'müddeiumumiler gerek cereyan eden tahkikattan ve gerek vuku' bulan muhâkemâtta maznun-ı aleyhin veya müttehimin beraatini derk ve hukuk-i umûmiyye davâsının nabemahal olarak ikame olunduğuna yakın hâsıl edebilirise de ancak böyle bir kanaatin husûlüne bunu huzur-u mahkemede izhar etmekle iktifa edip yoksa feragat hakkına malik değillerdir. Ma'lum olduğu vechle feragat cihet-i hukukiyyede mahkemeyi ru'yet-i davâdan iskat demek olup cihet-i cezâiyyede müdde'i-umûmi feragat ederek bir hâkimi veya bir mahkemeyi kendisine tevdi' olunan hukuk-i umûmiyye davâsının rüyetinden iskat edemez. Esasen hukuk-i umûmiyye davâsı bir hâkim veya bir mahkemeye tevdi' olunca evvel hâkim veya bir mahkemeye tevdi' olunca evvel hâkim veya mahkeme davâsının esası hakkında bir karar vermeğe mecburdur.

Salisen müddeiumumiler kendilerine tefhim olunan kararlara karşı kânûnen isti'maline salih oldukları hakk-ı müracaattan ber-vech-i pişin feragat edemezler. Meselâ bidayeten kendilerine tefhim olunan bir karara karşı hakk-ı istinaf ve hakk-ı

temyizi isti'mal etmeyeceklerini ber-vech-i pişin beyan edemezler. Ma'mâfih müddeiumumiler hakk-ı temyiz ve hakk-ı istinafi isti'mal edip etmemekte muhayyerdirler ve müddet-i kânuniyyenin mürûruyla müdde'-i umûmînin bu hakları isti'mal etmemesine mübni hükm-i katiyyet kesb edebilir ve lazımu'l-icrâ bir hâle girebilir. Ancak müddet [s.158] kanûniyye mürûr etmezden evvel müddeiumûmînin hakk-ı istinaf veya hakk-ı temyizi isti'mal etmeyeceği yolunda beyan-i fikr elemesi veya te'minat vermesi i'lamı lazımu'l-icra haline koyamaz. Binaenaleyh cezâen sudûr eden bir hükm müddet-i kânuniyyelerin mürûruyla katiyyet kesb etmedikçe mevki'-i icrâya vaz' olunamaz.

Mâbadı var

Cevâhir-i Ekâbir

Birinci Kısım

“Hikemiyât”

10- Hür olan kimse tama' ettiği vakit abd, abd olan kimse kanaat ettiği zaman hürdür.

11- Fırsat, kuveti serî', avdeti yati bir haldir.

Fırsat ki hevâ-yı tiz-i perdir.

Ermek ona bir dahi hünerdir

Fırsat dediğin dem-i seherdir

Güya ki sabâ-yı hoş-ı eserdir

Efsus olur ol nesim-i nâfi'

Bir gaflet-i yekdem ile zâyi'

Abülhak Hamid

12- Lisân-ı sagirü'l-cürm, ma'haza azimü'l-cürümdür.

“Selametü'l-insan fi-hıfzü'l-lisân”

13- Sana sadık, seni tasdik eden kimse değil, sana sadık olan kimsedir.

14- Efdal-i ibadet, sabır ve sükûnet ile intizar-ı fercdir.

15- Sabır üç türüdür: musibet üzerine sabır, ma'siyet üzerine sabır, ta 'at üzerine sabır.

16- Volter'in bir tiyatrosundan: Hep biraz hilkatte ey sâhib-i asalet etme naz varsa ancak fazilettir medar-ı imtiyâz şu kıt 'ada bu meali müş'irdir:

Umûmen benî Âdemî adilâne
Müsavi yaratmış Hüdavend-i mutlak
Asalet medar-ı temiz değildir
Medar-ı temiz fazilettir ancak

Mecmu'a-i Mu'allim
Ne mâl iledir ne sâl iledir
Beyim ululuk kemâl iledir.

17- Muhabbet mal ve tedeşşür, mahabbet-i şerr ve ted'ividir.

Vals

18- Fakirin emn ile ayş, zengin havf ile ayşından efdaldır.

19- Dünyanın kaderini anlamak istersen, sana sikânene nazar et.

20- Akil-i fâzıl kimse için bir meclis-i edebte üç şeyden ictinab etmek lazımdır. Şakalaşmak zikr-i nîsa, zikr-i muta'im.

21- Ekâbir-i sûfiyyeden biri demiştir. Ashab-ı hakikat indinde fevt-i vakit, fevt-i ruhtan eşeddir. Zira: Fevt-i ruh halktan fevt-i vakit ise Hak'tan inktâ'-ı mûcib olur. Demek ki: Her sûretle vakit nakittir.

22- Hükme-yı Yabaniyye'den Sokrat az yemek yermiş. İtiraz edenlere de “Ben yaşamak için yiyorum. Siz ise yemek için yaşıyorsunuz” diye cevap vermiş.

Hordan Bera-yı sisten ve zikri-i geridensetü müa'tekad ki sisten ez-behr-i hor denest.
Sadî

23- Süfyân-ı Sevri, Ebi Abdullah Cafer Bin Muhammed Sadık Hazretlerine demiş ki ey İbn-i Resul! Sana Cenâb-ı Hakk'ın ta'lim ettiği şeyleri bana ta'lim et. Ebu Abdullah hazretleri cevaben- tezahür denip vakitte istiğfar, tezahür-i nimet hâlinde teşekkür et. Tezahür-i gumûm vaktinde de (Lâhavle velâ kuvvete illâbillah) dedi buyurmuştur.

24- Fransızların hekimiyat-ı meşhûdesinden:

Alçalır elbette haddinden ziyade yükselen

Yardım et sen, sana Allah da yardımcın olur.

Mutî' ol şimdi. Müstakbelde istersen mutâ' olmak.

Mümkün değil Huda'yı bilmek de bilmemek de.

Bilmek de bilmemek de mümkün değil Hudâ'yı.

Mecmua-i Muallim Ali. Nazmi

Şerh-i Miyârü'l Adalet

Kitab-ı Evvel

Cinayet hakkında olup bir mukaddime ile üç bâb-ı müştemildir.

Mukaddime

Cinâyâta müteallik bazı ıstılahat-ı fihhiyye beyanındadır.

Mesele 1

Cinâyât; cinayetin cem'idir. Cinayet; şer 'an memnû' olan bir fiilin ismidir. Ki evvel fiil ya insanın nefesine riya ı'zasına veya malına veyahut ırzına taalluk eder. Fakat cinayet, indü'l-fikhâ manâ-yı evvel ve sanîde müte'arif olduğundan bu kitapta mala ve ırza taalluk eden cinayetten bahs olunmuştur. Cinâyât, cinayet kelimesinin cem'-i

mü'ennes-i salimidir. Cinayet cimmin kesriyle cinni yecinnîden yani ikinci bapta musaddır-ı gayr-ı mîmîdir. Cinayet kelimesinin ma'nâ-yı lağvisini damat şöyle: [s. 159] “İsmü lemâ yecinniyye ey yeksebihe'l-mer min şerr tesmiyetü'l-mef'ul bil-musadder: Diye ta'rif ediyor ki mef'ulün musadder ile tesmiyesi kabilinden olarak insanın şerrden kesb ettiği şeyin ismidir.” Demektir. Şu sorunca inayetin ma'nâ-yı lağvisi gerek mala ve gerek nefse ta'alluk eden ve şer'ân işlenmesi memnû' olan bir fiil-i mekrûhtur. İstilah-ı fukahâdaysa cinayet nefse veya azâ-yı vücuttan birine ta'alluk eden bir fiil-i mekrûhtur. Sâhib-i dürer “Ve fi-ıstilahü'l-fukahâ hasete bemâ ta'allukü'n-nüfûs ve'l-etrâf ve hassî'l gastî ve's-sireketü bemâ ta'alluk bi'l-emvâl” Diyor ki indi'l-fukahâ cinayet, nüfus ile azâ ve cevârih gasp ile sirkat de emvale ta'alluk eden ef'ale tahsis olunmuştur. Bu hâlde mü'ellifin, “Cinayet şer'ân memnû' olan bir fiilim ismidir ki ol fiil ya insanın nefesine veya azasına veya malına veya ırzına ta'alluk eder” sözü cinayetın ma'nâ-yı lağvisidir. Nitekim mü'ellif de bunun ma'nâ-yı örfî olduğunu göstermek ve indi'l-fukahâ ancak ma'nâ-yı evvel ve sanidir yani cinayet şer'ân memnû' olan bir fiilin ismidir ki ol fiil ya insanın nefesine veya azasına ta'alluk eder. Manasında müte'arif olduğunu ifade etmek için “Fakat cinayet indi'l-fukahâ ma'nâ-yı evvel ve sanîde müte'arif” olduğundan diyerek tahsis-i mana ediyor.

Mesele 2

İnsanın nefesine ta'alluk eden cinayete katl ve cinayet fi'n-nefs denilir. Meselâ öldürmek gibi izale-i hayata sebep olan “katl” ve “cinayet fi'n-nefs” denilir ki aşağıda beyan edileceği üzere mütekaddimîn-i ulemâya nazaran üç müteahhirine göre beş kısımdır.

Mesele 3

İnsanın azasına ta'alluk eden cinayete cerh, kat' ve cinayet-i fimadunü'n-nefs denilir. Müddeti mûcib olmayacak bir sûrette birinin kafasını yarmak, gözünü çıkarmak, kolunu kesmek, ayağını kırmak fiillerine cerh veya kat' veyahut cinayet-i fimadunü'n-nefs” denilir ki şu sonta'bir-i îkâ' edilen cerâimin izale-i nefis ü hayâtı mûcib olmayacak azâ ve cevârihten ancak birine veya birkaçına ta'alluk etmesinden

nâşi ihtiyar edilmiştir. İnsanımızda kat', kesmek; cerh, yaralamak manasında müstamil ise de örfen bunların yekdiğerinden hiçbir farkı yoktur. Yani her biri diğerinin makamında isti'mal eyleyebilir.

Mesele 4

Kendisinden cinayet sūdūr eden kimseye cani ve kendi üzerine cinayet vuku' bulan kimesneye (mimin fethi ve ciming sūkūnu ve nūnun kesri ve yanın teşdid ve tenvini ile)“Mücennî aleyh” denilir. Cinayet işleyen meselâ vuran, yaralayan, kimseye ism-i fail sîgasıyla câni ve kendisi üzerine cinayet işlenen meselâ katledilen, yaralanan kimseye de ism-i mef'ul sîgasıyla mücennî aleyh denilir.

“Hakikatten” den Mâbad

Tefrik karıştırmamak demektir. Nazar-ı dikkat altına alınan şeyi fikr-i muhitâne ve şamilâne ile tedkik eylemektedir. Tedkik-i murâd eyleyen şeyi etrafına biriken şeylerden fikren tecrid etmelidir. Ne fazla ne de noksan olmalı. Zevaid ve teferruatından külliyyen ayırarak yalnız başına mütalaa eylemelidir. Bu maksadın husûlü için her şey üzerine konan tair nazarı ecnebi eşyadan kurtarıp ta'yin olunan daire-i tedkikât içine sığıştırmalıdır. Daire-i ihatası bu sûretle küçüldükçe eşyanın satıhları üzerinde dolaşan fikr-i tedkik a'mâk-ı eşyaya girerek hakikat mahiyetlerini münevveriyet-i vâzihâne içinde temaşaya başlar. Ma'lumat ve efkârımızın tamamiyle sıhhat ve nurâniyyeti tefrik-i usulün icrasına vâbestedir. Fakat eşyaya dair efkâr-ı münevvere iktisabını yalnız zikr olunan usûller te'min edemez. Her ne kadar bu tarz ile eşya yalnızca bırakmış ve mahiyetleri birer birer açıkça ta'yin kılınmış olursa da bihakkın doğru ve vazih olarak öğrendiğimiz şeyler hakkında peyda ettiğimiz efkârın müsteid oldukları nuraniyet ve vuzuh derecesinde sarahet-i efkâr hâsil edebilmekliğimiz için bunlardan başka diğer usûllere de müracaat olunmak zaruridir. Hudûd-ı mu'ayyene içinde kaldıkça vâkı'a fikir diğer şeylerle karışmaz. Fakat hudûd ortasında bile ihtiyaç-ı şerh ve izahtan vareste değildir. Eşya birleşmiş anasır-ı muhtelifeden müteşekkildir. Tahlil ya'ni ayrılmadıkça bu imtizaç-ı fikrin taharrî-i münevveriyetine büyük bir hâil olur, hakikat-i cüziyyat-ı eşyaya kadar fikrin nüfûzunamâni'dir. Bu da eşyaya dair efkârda bir sebep-i zulmettir ki [s. 160] izalesi

ayrıca bir usulün mu'avenetine muhtaç olur. Usûl-i mezkûre diğer usûller gibi fikrin derece derece safahat-ı eşyâ üzerine ayrı ayrı isabetinden ibarettir. Tahlil-i hakikat eşyanın hakkıyla temyiz ve idrakı maksadına hizmet eder. Tahlili sırasında fikir iyiden iyiye kudret-i temyize mâlik olduğu cihetle eşyanın cüz ve unsurları hakkında kesb ettiği hakiki ve serh-i malumat o eczâ ve anâsırdan terekküp eden umûmiyet-i eşyâya dayi muvâfık düşer.

Fi'l-hakika anasır-ı eşyanın hakikatleri münevveran öğrenilince sonradan bu ma'lumat-ı müteferrikanın kendiliğinden umûmi bir sûrette husulü çok vakte muhtaç kalmaz. Bunun sebebiyse aşikârdır. Fikir eğer pişgâh-ı tedkikine çektiği eşyanın ecza ve anasırını birer birer güzelce anlar ve tahlil sayesinde vücut bulan bu dağınık ma'lumat-ı münevvereye malik olursa bunları birleştirip umûmi bir ma'lumat iktisabı için bir meyl-i izhar eder. Bu meyli eseri olarak terki-i itlak olunan bir diğer usule müracaat eyler. Binaenaleyh fikir son bir kuvvetini daha isti'mâl eder. Tahlil ile bulunduğu anasırı göz önünden kaybetmeyip bu sırada yaptığının aksine olarak sâlife'z-zikr anasırı birleştirir. Ahvâl-i asliyye-i umûmiyyelerine irca' eder. Fikir her birini ayırarak mütâlaa etmeğe mecbûriyyet-i hüsn ettiği zaman icrâ eylediği tedkikâtı şimdi umûmunu birden tasavvur edebilecek derecede külliyyat-ı eşyaya tevcih eder, cüziyyat ve teferru'âtın tedkikat-ı mûşikâfânesinden feragatle umûmu üzerine bir nazar-ı dikkat-i şamile atf eyler, evvelce icra ettiği şey eşyanın dairesini tahdid ve eczayı birer birer tedkikten ibaret iken şimdi bil'akis parçaladığı eşyayı heyet-i vahide-i umûmiyyesiyle ihataya tahavvül eder.

Bu icraatında fikr-i şaşırmadığı takdirde doğru, münevver ve muzih efkâr-ı hâsıl etmeğe muvaffak olabilir. Eşya hakkında efkâr-ı münevvere sarihe istihsalinin mevkûf-ı aleyhi olan usûl-i muhtelif sâlife'z-zikr tatbik, tefrik, tahsil, terkipten ibarettir. Mîsâl olarak ma'nevî bir keyfiyyet, azab-ı derûnu ele alalım. Azab-ı derun ne demektir? Uzun müddet düşünmedikçe buna dair serd edeceğimiz fikr-i müphem ve muğlak olur. Azab-ı derunun bir hâlet-i muztaribânedan ibaret olduğunu biliriz. Hâlbuki şerh ve izahata, ta'yin-i hakikatine muktedir olamayız. Hakkındaki fikrimiz muzlim ve müphem kalır. Bu keyfiyyet-i acibeyi öğrenmek istiyoruz. Düşünüyoruz, tedkik ediyoruz. Fakat etmeliyiz? Azab-ı derunu vicdanın irae eylediği kâffe-i ahval miyanında dikkatimize alır, etrafiyla te'emmül ve tedkik için muhtaç olduğumuz

zaman zarfında piş-i tedkikimize vaz' eyleriz. Bu usul-i tatbiktir. Bu usul sayesinde ruhumuzun cereyan-ı vekâyi'-i muhtelifesine karışan ve a'le'd-devâm cereyan eden seylâbe-i hissiyat ve te'essürât ile akıp giden bu hâlet-i garibe-i vicdan birden bire durur; artık taht-ı muhasıra-i dikkatten kurtulamaz. Bununla beraber azab-ı deruna dair fikri karıştıracak birçok hâdisât, karartacak garip hâlât vardır. Azab-ı derun keyfiyyet-i acibe-i vicdaniyyesinin müneveriyyet-i vüzuh içinde tezahür-i sebep-i hakikisine mâni' olur. Kendisine hariçten karışan şeylerden ayırmak tedbirine müracaat eylemezsek tamamiyle anlaşılmayarak karanlıkta kalır. Binaenaleyh diğerlerinden seçerek bunu ayrıca mütalaa ederiz. Bu tecrübe ve tefrik usûlünden sonra da tahlil usûlünü kullanırız. Bu usûlleri kullandıktan sonra acaba azab-ı derunda ne gibi şeyler görürüz? Evvelâ bir ye's ve ıztıraba tesadüf ederiz. Azab-ı derûnda ye's ve keder pek zehirdir. Ruhun kudûret ve ıztırabı bir hatâ bir kusûr işlemekten neşet eder.

Ruh-ı noksan ve kusurundan şiddetle müte'ellim olur. İrâde-i cüziyyesine mâlik olduğu cihetle önündeki iyi veya fena işten istediğini işlemekte muhtardır. İyi bırakarak fenayı işler. Kendi kendini ihtiyar ve meşîyyeti tahtında olarak töhmetle lekedâr eder. Me'yusetine kendisi sebep olur. Bu sebepledir ki fenalığı bilerek işleyen şahsa karşı bir meyl-i nefret, tebâ'üd duyar. Vicdan-ı âdil bir mahkeme-i dâime olduğundan hiss ettiği sıklet-i ıztırapta ebediü't-tesir olur. Bu nev'-i te'essür-i vicdaninin anasır-ı hükmiyyesi bunlardan ibarettir. Bu anasırları azab-ı deruna dair bir fikr-i umûmî-i hekimâne maksadıyla birleştirecek olur isek deriz ki: azab-ı vicdanı bir ıztırab-ı daimidir ki menşe husûlü noksan ve mezelletir.

Mekteb-i Mülkiye'den me'zûn Mehmet Remzi

“Ahenk” matbaasında tab Olunmuştur.

3.11. On Birinci Sayı

Numara 11,15 Rebûlevvel, Sene1315,{Cumartesi}16 Ağustos, Sene1313, Birinci Sene

---

ŞULE-İ EDEP

1314

Menafi-i mülk-i der-i devlete hâdim on beş günde bir neşrolunur.

Fennî, edebî musavver gazetedir.

Mahall-i idâresi hükûmet-i seniyye civârında Haralambo Hânın'da dâire-i mahsûsadır. Umur-ı idare ve tahrîriyyeye müteallık mevâdd için müdür ve başmuharrir mürâcaat olunur. Nüshası 2 kuruş.

Şerâit-i iştirâ' yirmi altı numara itibâriyle senelik İzmir için 50;

Der-saâdet ve hariç için senelik posta ücretiyle beraber 65 kuruştur.

Nüshası 2 kuruş

Nüshası 2 kuruş

Sâhib-i imtiyâz: Mehmet Necati

Müdür ve başmuharrir: Mehmet Şekîb

[s. 161]

Kısm-ı Edebî

Şair şîrîn zeban ref'etlü Halil Safi Efendi biraderimizin Fransızca'dan mütercim bir eser-i latifidir.

Melek Ve Çocuk

Bir güzel çehreli melek, beşiğe
Pür-siminle sâye salmıştı
Sanki bir ab-ı saf-ı cariden
Aksini şöyle seyre dalmıştı

Ve diyordu:

Ey bana benzeyen sevimli çocuk
Gel benimle, seninle yar olalım
Arz senden de münfal olmuş
Gidelim hem de bahtiyar olalım

Yerde yoktur meserret-i câvidan
Ruh-ı muğber, gumûm-ı dil-i dâim
Havf ile mümtezictir ıydı bile
Her bir eğlence dert ile kâim

Saf bir gün, safâlı bir şeb yok
Sanki bir fırtına ile malı zemin
Sadmât-ı peyâpeyinden onun
Yarına çıkmağa değılsin emin

Ah! Yüz bin meşakkat ve dehşet
Rû-yı safın el münşâr edecek
Eşk-i çeşmin merâreti hayfâ
Dide-i nâbi soldurup gidecek
Yok! Yok! Olmaz! Fezâ-yı vâside
Edeceksin benimle sen cevelan

Ömr-i âti-i neşve-âverle
Edecektir Hudâ seni şâdân

Eylemez kimse ol makamda seni
Savb-ı ekdâr-ı dehr ile mestur
İlk zamanın gibi senin olacak
Son zamanında daima mesrur

Bunları söyleyip melek der-hâl
Per açıp etti azm-i su-yı semâ
Ah! Biçare mader-i müşfik
Çocuğun öldü gitti vâ esefâ!

Faziletlü Hasan Rüşdü Efendi biraderimizin bir gazel-i âlîleri:

Kıymet bulursa dilberimin hüsn-ü nazdan
Artar benim de rıfat-ı aşkım niyazdan

Bir başka zevk almadayım derd-i aşktan
Kurtulmasın bu sine şu sûz- ü güdazdan

Nur-ı Hudâ hüviyetidir hüsn-i yârimin
Seyr eylerim hakikati sû-yı mecazdan

Cansız beden sayılmalıdır ol zavallı kim
Mahrum bir nedime-i hatr-ı nevazdan

Matlab-ı cihanda vuslat-ı canan yeter bana
Pak etti aşk hevâ heşimi hars- ı âzdan

Vermiş muhabbetim sana şan u şeref dedi
Ettim sual kadrimi ol işve-i bâzdan

Vasf-ı meh-ı simâna, dururken bûdûr-ı arz
Hoşlanmam öyle mübhis dürr-i dîrâzdan

Bir hüsn-i bi-misal ile nam aldı sevdiğim
Devr etmesin Hûda onu ol imtiyazdan

İster devây-ı kalb-i marîzim zaman zaman
Ud ve rübâbtan, nâğme-i nây-ü sâzdan

Sevda nûvaz, şevkli bir nâğme dinlesem
Mümkün mü zabtım ağlamadan, ihtirazdan

Rüştü'ye çeşmi ağlayarak hem-zebân olur
Bahs ettiğinde hâl-i dil-i nâle-i sâzdan

[s. 162]

Dem'i Seherde Bir Tegazzül

Görerek naz ile reftârını ebr-i seherin
Geliyor hatıra didar-ı sabâhat-ı eserin!

Ne kadar şa'sa'a-ı efken şu sehîl-i seheri
În'itâf etmede mi yoksa ona didelerin

Mai tüllerle düşmanmış meleğim hevâbgehin!
Sanma bir mai sehâb üstüne örtmüş kamerin

Ne olur gel de temâşâ-yı tulû' eyleyelim
Görelim nur ile meyz-i aşini tâb u ferin

Güneş isterse tulû' etmesin ammâ sen gel!
Bence hurşîde bedeldir nigeş-i şû'le-verin

Gel biraz geşt ü güzâr eyleyelim glzârı
Gülşen'e gıptalar ettirsin o gül-r-yı terk

Böyle şeb-zinde-i hasret mi ederdin beni: Âh
"Olsa derinle nasıl ağladığımdan haberin"

4 Temmuz sene 313

M. Besimî

"Tanzîr"

Mest olur cana gönül-i nazın hitabından senin
Ruh eder gyâ tebsm-i lal-i tâbından senin

Menba'-ı sevda mısın bilmem nesin? Ey mihr-i nâz!
Dillere ateş düşer nur-ı şebâbından senin

Görse ruhsârın Zelihâ Yusuf'u yâd eylemez
şerm eder vird-ı hayâ-reng-i hicabından senin

Girmedi dest-ı merama dâmenin bir kerecik
Yandım ey şuh-ı sitemger-i ictinâbından senin!

Feyz-i aşkım namını ser-taç-ı aliyyin eder
Geçme ey hüsn-i semâvî dil-i harâbından senin

M. Besimi

Gazel

Gel ey nigâr-ı dil-rubâ muhibb-i nâlegârı gr
Esir-i dâm-ı zülf-i bî nizâm olan şikârı gr

Hayaline gelince goncaveş-i dehân-ı dilkeşin

Feminden işti'al eden şu ateşiyinn buharı gör

Ferah-fezâ cemâline tahassürle rûz u şeb
Serşek alnı döğen hazin dilfikârı gör

Bütün makasıdin visâline görüp de münhasır
Yolunda terk-i can eden garib-i bî-kararı gör

Ey afitâb-ı tab'ımın kûsûfunu revâ gören
Verip derûnuna cilâ şev şiir-i tâb-dârı gör

Talebe-i Ulûmden Bolvadinli Ahmed Vehbî

Urefâ-yı Mevleviyye'den Bir Zât-ı Âlikadir Lisânından:

Ruba'i

Zann eylesinler bizi nabinayız
Sahib-i nazaran-ı âlem-i manayız
Yoktur gözümüz cihanda mevlâ şâhid
Hak-ı kadem-ı cenab-ı Mevlana'yız

M. Şekîb

Kıt'a

Âyin Mevlevî'deki tesir-ı akdesi
Maksudu mâsivada gören aşına bilir
Ezvakı hastır bize cam-ı mahabbetin
Bilmez onu kadehkeş-ı gaflet Hudâ bilir

M. Şekîb

Kıt'a

Etmez feda olur da ulvi-i cenabını
Adl-i Hudâ-yı lemyezele i'timâd eden
Ser-menzil-i felâha bulur âkıbet vusûl
İmanını serâç-ı tarik-i sedâd eden

M. Şekîb

Kıt'a

Gördüğüm derd ve kahrı zann etme
Mûcib-i inkisar-ı balımdır
Nîstidir muhîm-i efkârım
Varlığım bir küçük hayâlimdir

M. Şekîb

Ederim tarz-ı Frenkâne mukallidlerine ben bu mevzun ve mukaffa hezeyanı takdim.

İ'vicâc-ı Hayâl

Pembe bir fikrin içinden kaçarak
Düş-i nazende gezer ber-hâbın
Semî gülgüne-ibedâyi' saçarak
Dâmeninden dökülür mehtâbın

O nedir ben dahi bilmem billah
Aşk mı yoksa onun peykeri mi?
Gönlümü kim edecektir âgâh
Hanif'in gabgâb-ı nazekteri mi?

Olsa da hâil-i Hurşid-i sehâb
Giryeye engîz değildir ona
Leb-i sevdada uyurken bu turâb
Bir fısıltı koparır ormanda

Hasbihal etmeğe başlar gülerek
Bir iki dilber-i habide lekâ
Olur, onlardaki mihnet-i bî-şek
Hande-i dilkeş emvâce fedâ

Uçuyorken o semâvî yerden
Bûs eder handesini yapraklar
Dökülür payine hep meşcereden
Şevk-i hâhişle güzel leylaklar

Âh eder reşk ile hamuşî-i şeb
Öptün lerze-i tâbeşverine
Hep tebessümler olup leb ber leb
Saklanır nazar-i nazekterine

İşte ol dilber şevk-i efzadır
Ruhumun mâder-i istiğrakî
Eylesem mevce-i nümâ ahradır
Berrer-i saririmle bütün afakî

M. Ş.

Edebü'd Dünya Ve'd Din Tercümesinden Mâbad

Kalktı esradan birinin boynuna kılıncı vurdu kılıncı kesmedi. Süleyman bin Abdülmelik ve mecliste hazır olanların hepsi bu hale güldüler. Bu sırada Farzdık şiir-i âtiyi inşad etti.

[s. 163] Eya'cibü'n Nâsi en edahkete seydihem
Halîfetullahi yestesgî behel matar
Lem yeninü seyfi min râbi velâ dehşi
Anil esîri velâkin ahrel kader
Velen yakdem nefsâhîni meytetehâ

Meali

Namıyla istirca-yı mutır olunan ve nasın seydi olan bir zatı güldürmekliğim halka ta'accüp mü veriyor kılıncımın kesmediği esradan korkusundan değildir. Fakat kader te'hîr etmiştir. Celladın mecmu'-ı kuvvetiyle vuracağı samsame-i canistan eceli gelmeden hiçbir nefsin ölümünü icab edemez sonra şiir-i atiyi inşad ederek kılıncı kılıfına soktu:

Mâ enyea'be seydi izâ sabâ
Velâ yea'besâremü iz enbâ
Velâ yea'be şâi'ri izâ ekbâ

Meali

Eşref-i kavm bir kere hevâ-yı nefesine meyl etmekle ta'cib edilemeyecekleri gibi bir kılıç da bir defa kesmemekle ta'cib olunamaz. Bir şairden de bir defa napesendîde kelâm-ı sadır olmağla hicve müstahak görülmemelidir. Bunun üzerine şimdi ben a ben merağanın – cezirin künyesidir- yanında olaydım beni şöyle hicvederdi diyerek şiir-i âtiyi okudu:

Bî Seyfi Ebi Rağvânı Seyfi Mecâşi'
Darbetü velem tedribü bî Seyfi İbn-i Zâlim

Meali

Ebi Rağvan Mecaşi'nin – kendi kılıcını kaseder kılıcıyla vurdun da İbn-i Zalim'in kılıcıyla vurmadin sonra meclisten kalktı gitti. Derakâb Cezir geldi vakaya vukûf kesb etti. Kendine Farzdık'ın okuduğu şiir inşad olunmadan:

Bîseyfi Ebi Rağvânı seyfi mecâşi'
Darbetü velem tedribü bîseyfi İbn-i Zâlim

Şiirini söylemeye başladı. Sonra ya Emirü'l Mü'minîn Akreben İbnü'l Kaynik-Farzdık'ın künyesidir- yanında olaydım şiirime şöyle cevap verirdi diyerek şu beyti okudu.

Velâ nükaddel el esra velekin nefkehum
İzâ eşkâle'l eğ'nâk hamelül muğarrem

Meali

Esirleri katletmeyelim onların boyunlarına cinayetlerinin cezasını yüklenmek ağır geldikçe onları azâd edelim. Süleyman Bin El-Melik bu şiiri işitince Cezir'in fikrini Farzdık'ın teferrüs edişini tahsin etti. Sonra Farzdık'ın Cezir'in şiirini haber verdi. Fakat teferrüsünü söylemedi. Ol-vakit Farzdık ebyât-ı âtiyi söyledi.

Kezâen seyfü'l handetenbû zebâtiha
Ve takdi'ehyânâ menâtûl temâim

Velâ nüktel'l el esra velekin nefkehum
İzâ eşkâle'l eğ'nâk hamelül muğarrem

Ve hel darabte'r rûhîcâ a'liyete leküm
Ebâen galîb ev eha mislû derâim

Meali

Benim kılıncımın kesmediği gibi Hint kılınçlarının ağızlarının da kesmediği olur. Fakat yine kılıçlar bazı kere nüshaların ta'lik olunduğu boğazları da kat' eder. Bir Rumî'yi vurmaklık sanki sizi gelip kabilesine peder yahut diram gibi kardeşi mi yapacak? Bununla Farzdık'ın vakası şayi' oldu. Hattâ hikâye olunur ki hülefâ-yı Abbasiyye'den mehdî Rûm esirlerini huzuruna celb ettirip i'damlarını ferman etti. Yanında çağırılmış olduğu Şebib Bin Şeybe vardı. Ona şu denînin boynunu vur diyerek esradan birini gösterdi. Sebib dedi ki ya emirü'l-mûminin Farzdık'ın mübtelâ olduğu şeyi ben biliyorum. Onun sebebiyle hâlâ bir kavm-ı âti ta'cib ediyor. Mehdi hemen ben senin teşrifini kast etmiştim. Sana izin verdim dedi. Şu'aradan Ebu El-Havl mecliste hazır etti. Şiir-i âtiyi inşad etti.

Cez'atı min e'r Rumî ve hüve mugîd
Fekeyfe velev lakeyte vehüve mütallık

De'ân Emîrû'l mü'minini ligatleh
Fekade şebîbiinde zâlik yefriku

Fethi şebîbâ a'nkarâ' ketîbet
Ve aden şebîbâ min kelâm yelfeku

Meali

Bağlı olduğu halde Rumî'den korktun bağdan kurtulmuş olarak ona tesadüf etsen nasıl olacaksın. Emirü'l-mûminîn Rumî'nin katli için seni çağırıldı. O sırada sen korkayazdın. Cüyûş-ı i'dâ ile mudarebeden Şebib uzak tutulmalıdır. Ona laklakiyat teklif edilmelidir ki muvaffak olsun. Bu vakada taaccüp olunacak şey Farzdık'ın

karihasıyla Cezir'in karihasının Cevdet'i değildir. Yalnız ikisinin hatırlarının tevafukudur. Bunun mislünü hükemâda söylemiştir: Alamet-i akıl sür'at-ı müneffehtir. Gayeti isabet-i vehmdir. Kendine Cevdet kariha ve sür'at-ı hatır ihsan olunan kimse için ne kadar cevabı müşkil ve muğlak sual olsa cevabından aciz kalmak yoktu. İmam Ali radiyallahu anh hazretlerinin Huda bu kadar çok kullarını nasıl [s. 164] muhâsebe eder diye sual olunur. (İmam Ali de) kesretiyle beraber nasıl merzuk ediyorsa öyle muhasebe eder. Cevabını verir. Ervâh-ı ecsâddan ayrıldığında nereye gider diye Abdullah Bin Abbas'a sual olunur. Abdullah Bin Abbas da yağları dökündüğü vakitte kandillerin ateşi nereye gidiyorsa onlar da oraya giderler cevabını verir. Her iki cevap da cevab-ı elzâmidir.

İz'ân-ı delillerini kahr-ı hüccetlerini mütezammin oldular.

Maba'dı var

Talebe-i Ulûmden Bolvadinli Ahmed Vehbi

Veled Çelebi Hazretlerinin Makalelerinden Mâba'd Edebiyat-ı Türkiyye

Zuhur-ı İslam'dan sonra Türk üdeba-yı kadimesi gerek fikren gerek - veznen şiirde kable'l-islam yüzlerce sene evvel- karılıp katıldıkları Acemlerin ba'de'l-İslam dahi efkâr ve evzanını kendilerine pek karib bulmalarıyla onların divanlarını sermeşk-i ittihaz eylemişlerdir. Binaenaleyh bâlâda Acem şiiri hakkında ne dedikse Osmanlı şiiri hakkında da o hükümler bitamâmihâ caridir. Elimizde bulunan en eski yazılmış kitap İslam'dan evvel ve sonra Türklerin ahval-i hususiyye ve umur-ı idarelerinden bahis olup fezail-i medeniyyeyi müntaç olmak üzere derununda serd eylediği töreleri tevratın o yoldaki ahkâmına muvafık olan ve matla'ı:

Oğan bir bayat kim kamudın öze

Öküş hamd itni anga it söze

Ve

Yıl altmış iki irdi nevret-i yüz bilâ

Bitüp tükenim bu sözni Uygur'a

Beytiyle ve diğer beytiyle 462'de Kaşgar'da yazarak kendisinden evvel Türk dilinde şiir yazan olmadığı davasında bulunan Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig namındaki eser-i kıymetdarı vezin-i Türki dediğimiz hesabü'l-bünân'ın on birlisinden ise de Acem'de dahi enevvel yazılan mesneviler -meselâ Şehnâme gibi- bu vezne karip ve hin-i taksimde on birli olmasına nazaran Türk'ün şiir-i millisi için ayrıca evzan meydana koymak ziyade dikkat ve kesret-i ihata ile hâsıdır. Nitekim bâlâdaki matla'-i şahane veznine muvafık gibi görünür. Tarih-i beyti ise vezn-i Türki'de olduğu isbat eylemektedir.

Türk'ün evzan-ı sairesi dahi Acem evzanına cüzî, küllî muvafakat gösterir, fakat bazı mahalleri hisn-i tatbikte eksik püksük gibi görünür ki nefsu'l-emirde veznine tatbiken doğrudur. Kavafı ve aksam-ı şiir ilede Acem'den ayrılır. Kutadgu Bilig Uygur lisânıyla ve Uygur hattıyla yazılmıştır. Uygur dilinin ahvatından olan Özbek lisânıyla beş yüz sal hicrisinde Hoca Ahmet Yesevî hazretleri Divan-ı Hikmet namıyla nice esrar-ı sufıyaneyi ve envâ'-ı hükm ve muvaizi havi bir kitap yazmış ve Türk vezin ve kafiyesinin aksam-ı meşhuresini havi bulunmuştur.

Bismillah deyip bilen eyler hikmet itip

Talibler kâderugevher saçtım mana

Riyazet ni katig tartıp kanlar bütüp

Min defter-i sani sözdin açtım mana

Matla'mdan anlaşıldığı vechle bu kitabın bir de defter-i evveli olmak lazım geliyorsa da bu bapta, malumat-ı kafıyyeye malik değiliz. Burada calib-i nazar-ı dikkat bir hal vardır ki koca Kutadgu Bilig pek az Arapça ve Acemce kelimeleri havi iken araları henüz yarım asır bile olmayan Divan-ı Hikmet sülüsân derecesinde Acemce ve Arapça kelimâtı şâmil bulunmuştur. Türklerin ba'de'l İslam Araplar'la ne rütbe sür'atle ihtilat eylediğine bir muvazene-i hükmiyye olabilir. Beş yüzden altı yüz elliye kadar Uygurca ve Özbek lisânınca yazılmış bazı asar vardır ki divan-ı

hikmetten ezfun-ı lisânca bir taklip görülemez. Bunların bazıları müsteşrikinin himmetiyle Avrupa'da basılmıştır. Mahzenü'l-esrâr Emir Haydar bu cümledendir. Bundan sonra Türkistan cihetinin eş'arını bırakalım da şüara-yı Rum'a nakl-i mübhis eyleyelim. Hazret-i Mevlana (682 – 804) Kuddüs-ü sırrullahi'l-Aziz'in dokuz yüz otuz dokuz bin yirmi yedi ebyatı havi olan Divan-ı Kebir'lerinde tam bu gazel ve ondan sonra te'lif [s. 165] buyurdıkları yirmi beş bin beş yüz seksen beş ebyatı müştemil bulunan altı cilt mesnevî-i şerif'lerinde bir beyt Fihimahif, Mürselat, Mecalis bir fikra Türkçe manzur fakir ebhem olmadı yalnız Divan-ı Kebir'lerinden tetbbu'at-ı adidem mahsulü olmak üzere tam bir mülemma' gazel ile birkaçarbeyti havi üç tane gazel parçası – ki bakisi Farisî'dir- kezalik bir iki gazel miyanında ebyat-ı müferrededen ibaret Türkçe şiirlerini iltikat eyledim ki nümunesi şunlardır:

Eğer gider karındaş yoksa yavuz
Uzun yolda budur sana kılavuz

Çobanı Türk top kurtlar öğüştür
İşit benden kara kuzum kara kuzum

Eğer tanısan ve ger Rûmsan ve ger Türk
Zeban-ı tiz yanar abyâmûz

(İhtiyar ettiğin ihvan-ı tarikin iyi de olsa fena da olsa uzun yolda kualvun odur. Düşün de ona göre ihtiyar eyle.) Ey kara kuzum, ey kara kuzum! Kurtlar çoktur. Çobana iyice sarıl, benim sözümü dinle, ister Acem ol, ister Rum ol, ister Türk ol, tefavüt yoktur. Yalnız dilsizler dilini öğrenmelisin)

Dânu ki men zalim yaluğuzsîni sivirmen
Kerder-i berem niyâ-î enderi ğamti olurmîn
Rûz-i neşeste hevâhem yaluğuz sînung katundur
Hem mebni çağır içre min hem mebni kâbisbilirmin

(Bilirsin ki cihanda ben yalnız seni severim. Eğer yanıma gelirse gam-ı iftirakin içinde helak olurum ölürüm. Bir gün yalnızca senin huzurunda isterim. Ben şarab da

içerim, türkü de bilirim. Yani seni eğlendiririm.)Şu kadarcık manzumat bizim için delil-i kâfidir ki cenâb-ı Mevlana'nın Türkçesi adeta Özbek lisânıdır. Ba'de ferzend-i mükrimleri Sultan Veled (623-712) hazretleri kendilerini ta'kib ederler ki ve elde azimlerinin nısf-ı divan-ı Kebirleri kadar bir divan ve nısf-ı mesnevileri adında İbtidanâme, İntihanâme, Rebabnâme namında üç cilt mesnevi ve Maarif namında hakayika müteallik bir mensur kitapları vardır. Divan-ı alilerinde başlıca dokuz gazalle bazı ebyatı ve rebabnâmeleri hitamına karip yüzü mütecaviz ebyat ile beyan buyurdukları bir mübhisi lisân-ı Türkmenî'de eda eylemişlerdir ki bir miktar numunesi ber-vech-i atidir:

Senin evin bu gece nur düştü
Anuncün kim içinde ay düştü

Karangu kalmaya öndeki bu ay
Karanguyu nur ile taşra yetti

O aydından dolucek bellü olur
Kim uğru oda kaldı yana gitti

(Derununa ay işrak eylemekle bu gece senin hanen nura gark oldu. Ol hanede artık karanlık kalmayacaktır. Zira bu ay nur vasıtasıyla zulmeti harice tard eylemiştir, hane aydınlıkla dolunca derununa dâhil olan hırsız hala duruyor mu, yoksa gitmiş midir, belli olur.)

Tanrı için gel bana kim ana sentanrıyı
Ver bu cihanı bugün kim alasın tanrıyı

Baş ne olur bu yola ver davarsen bile
Başsuz can gözün aç kim göresin tanrıyı

Göğe ağasın canum, ger olasın sen benim
Aç elüni vermelük kim dönesin tanrıyı

İşte bu şiirde sarf-ı lisân-ı Türkmenî üzere söylenildiği buradaki misallerle muvazeneden bile tezahür eyler. Hazret-i Sultan Veled'ten sonra diyar-ı Rum'da Yunus Emre hazretleri görülür ki bir kısmı mesnevi kısm-ı azami evzan-ı Türkiyye üzere şiirin aksam-ı saiyesini şamil olarak vücuda gelen divanı Divan-ı Hikmet gibi sarf-ı maarif ve hakayıkla ve enva'-ı mu'izle malidir. Hayfa ki Türk dilince en kıymetdâr eserlerden olan bu kitap nüsha-i sahihesi nadir ve belki nâyab hükmüne girmiştir. Bir mesnevisinin hitamındaki:

Tarih dahi yedi yüz yedi idi
Yunus canı bu yolda kodu idi

Beyti fi'l-hakika o ahir-i ömrünü gösterir. Eşarından nümûnedir:

Arif ana derler kim ol kan ola
Marifet âleminde umman ola

Hakk diyecek nefsi Hakk'tan gele
Söyleyicek sözleri Kur'ân ola

Duruşları Hak'tan artık kim bilür
Derviş oldur hırkada pinhan ola

Ba'de Âşık Paşa'nın Garibnâme'si görülür ki on bâb üzere tebvîp ve her babı onar fasıl olmak üzere tertib edilmiştir. Sultan Orhan hazretleri asrı ricalinden olup Hacıbektaş Veli hazretleriyle sohbet etmiştir. Kitabının mündericatı ve suret-ı nazmı ve kelimât-ı Türkiyye'si divan-ı Yunus'tan farklı değildir. Birkaç beyti şudur:

Gel âlem bir işarettir hemen
Nice yüz bin mülkü var hakkın nihan

İns ve cinsden kimseler görmüş değil
Kimse ol yerden haber vermiş değil

[s. 166] Fikir ve aklın irmez ol menzile
Adı evvel meleğin dahi gelmez dile

Bu kitabın bazı ebyatını düzgün ve insicamlı gördüm ki bu da efkârın kâmilin Acemce yazılmış kütüb-i hakayık tercümesi olmasından ileri gelmiştir. Bâ'de ahiren meydana çıkardığım Mes'ûd Nefâzai'nin Bostan tercümesi görülür ki matla'ı şudur:

Derim adın anun ki yaratdı can
Sözü dilde hikmetten etti revan

Düşenler elin tutmak işidür
Keremden hata özrünü işidür

Boyun vermeyen padişahlar başı
Eşiginde sürünmek olur işi

Ne âsi olanları katı dutar
Ne suçu olanları girü yiter

(Sebeb-i Telif-i Kitab) faslındaki:

Şu yılda ki düzüldü işbu kitab
Beni hicretinden sorulsa hesab

Yediyüz ve elli beşiydi tamam
Ki tarihi yüzlütutar has ve âm

Ebyatından müstebân olduğuna göre Bostan'ın telifinden yarım asır sonra tercüme edilmiştir. Yunus Emre'den sonra bu devre içinde daha bazı şairler zuhur eylemişse de eserleri kalil ve âdem-i şöhretleri de buna delil olmakla onların zikrinden sarf-ı nazar edildi. Bunlardan sonra Bâki zamanına kadar gelen şairler Acem eşarıyla fart-ı tevaggul göstermekle şiirleri bütün eşar-ı Farisiyye'nin mefhumen tercümesidir. Yalnız Şeyhî ile Ahmed Paşa'nın mütercimliğine kasr-ı hükm etmek tahkiksizlik

eseridir. Fuzûlî'nin Leylâ Mecnûn'u ve İbn-i Kemâl'in divanı da nazar-ı muvazeneden geçirilsin. El-hâsıl Bâkî'den sonra zamanımıza kadar efkâr-ı Acemâne mütercimliği azalıp bedâyi'-i Osmaniyye çoğalagelmiştir. Bundan sonraki şu'arâ-yı Osmaniyye'nin asarı meşhur olmakla numune-i i'radına lüzum görülmedi. Yalnız muhtıra olmak üzere edvara taksimen esatizenin isimlerini derç eyleye:

900

Süleyman Çelebi. Ahmedî. Şehyî. Seyyid Nesimî. Sultan Cem. Celilî.

900

Sarıca Kemal. Ahmed Paşa. Necatî. Lami'î. Gülşeni. İbn-i Kemal. Usulî. Zatî. Ahi. Şahidî. Hayalî. Fuzulî. Ebu Suud. Yahya Beğ. Arızî.

1000

Nev'î. Baki. Hakani. Ruhi. Faizî. Nadirî. Riyazî. Haletî. Sabrî. Nef'î. Atayî. Mantık. Yahya Efendî. Bahai Efendî. Cevrî. Vecdî. Neşatî. Nailî. Vassaf.

1100

Fasih. Talib. Nabi. Sabit. Nazim. Nedim. Sami. Raşid. Nahifî. Neylî. Rıza. Belîğ. Rağîb. Fıtnat. Kani.

1200

Galib. Esrar. Neşet. Vehbî. Sürûrî. Fazıl. Asım. Vasıf. İzzet. Aynî. Fehim. Leylî. Esed Muhlis. Arif Hikmet. Kazım. Hakkı. Ziya. Avnî.

İşbu şuarânın mesâlik-i edebiyesi külliyyet i'tibariyle (eşar-ı kadime, vadi-i musanni', tarz-ı şuhane, devr-i emsal, üslûb-ı hayâl) olmak üzere beş taksim edilebilir.

1- Eşar-ı kadime (700-900) güzar eden üdebanın asarıdır ki bâlâda isimleri geçti.

Bunlar hazret-i Mevlana, Şeyh Attar, Hekim Senâyi, Firdevsî, Nizami gibi zevatın mesleğini taklid eylemişlerdir. Bunların eşarında sanayi'e inhimâk yoktur. El-hâsıl ziyet-i elfaz, revnak-ı mana az görülür

2- Vadi-i Musanni' (900-1000) Müessisleri şunlardır:

Ahmed Paşa. Necatî. Zatî. Fuzulî.

Bu devirde Nevayî vadisi taklid edildi ki lafzen ve ma'nen musanni, ma'âni-i dakika ve işaret gamizayı havidir. Selaset-i ifade, ziyet-i elfaz o kadar mu'tenâ değildir.

3- Tarz-ı Şühâne (1000-1100)

Meşahirî bâlâda bin devrinde yâd edilenlerdir. Bu vadi örfî, feyzi, envari mukallidliğini İstanbul'un şive-i latifiyle edadan ibarettir. Bu yolda şiiirlerde

müzeyyen, fasih, ahengli elfaz kuvvetli manaya dikkat edildiği görülür. Sanayi'-i saireye ikinci derecede iltifat edilmiştir. Bu vadinin hamaset cihetinde yegâne nâşiri Nef'i, tagazzül hususunda Cevrî'dir.

4- Devr-i Emsâl (1100-1200) mürevveçleri şunlardır:

Nabi, Sabit, Raşid, Nevres, Ragıp, Fitnat. Bunlar tarz-ı şâhâneye saib ve kelim-i mukallidliğini ilave etmişlerdir ki o da emsâl ve ta'birât-ı meşhureyi şiirde iltizam etmekten ibarettir.

5- Üslûb-ı Hayâl (1200)'den asrımıza kadar gelen meşâhir-i üdebânın meslek-i ârifânesidir ki Galib, Esrar, İzzet, Avni vesaire bu zümredendir. Bu vadi şevket ve beydil mukallidliğiyle vücuda gelmiştir.[s. 167]Her ne kadar bu taklid Şeyh Galib'den evvel başlamışsa da onun kadar tevaggul eden olmamıştır. Yegâne nâşiri Hazret-i şeyh'tir. Çünkü bu vadi öyle irsal-i mesel, cinâs- gibi herkesin yapabileceği bir şahirah olmayıp kesret-i tettebbu' ve vüs'at-i kariha ile münsalik olmak lazım geldiğinden hazret-i Şeyh'ten sonra gelenlerde kendisi kadar muvaffakiyyet-i nâme gösterememişlerdir. "Ben açtım o genci ben döktüm." Demesi bu yolda tevcih olunur. Edvar-ı edebiyeyi her ne kadar külliyyet-i i'tibariyle şu yolda asırlara taksim eylemişsek de bununla meselâ "tarz-ı şuhane şayi" olduğu esnada vadi-i musanni bütün bütün mehur oldu. Veya devr-i emsalden evvel irsal-i meseli kimse bilmezdi" demek istemeyiz.

Şuarâ-yı Osmaniyye'nin evvel ve ahir-i sermeşk-i ittihaz eyledikleri eşar-ı Fars zaten mesâlîk-i şiiriyenin her cihetini câmi' olmak üzere vaktiyle tekemmül eylemiş olmakla onları taklid eyleyen şairlerimiz Farsi'yi tettebbu'u derecesinde edebiyatta sahib-i kemâl olurlardı. Binaenaleyh tarzı-ı şuhanenin mahsusatından olan bazı ta'birât-ı ihtimal ki binden evvel gelen bir şairin eşarında da görülebilir. Nitekim Nabi devrinden birkaç yüz sene evvel -Necati gibi- irsal-i mesele rağbet eden şairlerimiz vardı. Kâzım Paşa da üç yüz sene sonra Fuzûlî mukallidliğinden başka bir şey yapmamıştır. Şu var ki Nabi ile Necati, Kâzım ile Fuzuli karşılaştırıldığı vakit hangisi kadim, hangisi cedid olduğu birkaç cihetten mûzıhan anlaşılır.

Hatime

Pirinç taşına Fatiha yazmak kabilinden olmak üzere ecmel ecmel-i ecmâl olarak şu yazdığımız edvar-ı edebiyeden nümûdâr oluyor ki edebiyat-ı Osmaniyye'miz birkaç tane milel-i müterrikiyenin efkâr ve ulûmuyla tedricen bu payeye erişmiştir. Bugün dahi işbu mesâlik-i ma'ruzaya kesb-i intisab ederek terakiyyatımız nisbetinde teceddüt edilecek olursa hiç kimsenin ta'riz ve şikâyetine mahall kalmaksızın ilâ mâşallah i'tilâ eder gider. Eğer mesâlik-i eslâfî tahkik etmeksizin yalnız tab'-i mücerredinin i'ânesiyle ulûm ve âdâtına alıştığımız akvamı taklide kalkışılırsa rağbet-i âmmeyi kazanmaz, kıl u kâle meydan açılır. Ale'l-husûs kendi edvâr-ı edebiyemizi bile tahkikte kâsır olduğu hâlde edebiyat hocalığı etmeğe kıyam edenlerine kendi kalem arkadaşları tarafından tahrib edilip az bir zamanda nişanesi kalmaz. “Kelamından olur ma'lum kişinin kendi mikdarı” mısra'ını havi olan gazeli hazret-i Mevlânâ'ya ve Şeyh Galib'in kendi mecmû'asında elif-i kâmil ricalinden Samtî Dede'nindir. Diye eylediği “ben bilmez idim gizli ayyan hep sen imişsin.” Rubâ'î-i mütercimesini Sultan Veled hazretlerine isnad edecek kadar kendi lisânının terakkiyat-ı tedricesinden gâfil olanlar müceddîlik dâiyyesine düşerse açtığı vadi yine yalnız kendisine bir reh-i narifte olabilir, edebiyat-ı Osmaniyye'nin gerçekten muhakkak ve vakıfları ise ötedenberi her milletçe bir kanun-ı tabî'i olan terakiyyât-ı tedriciyyeye hizmette devâm eyler.

(Çâkir âl-i Muhammed İbn-i Mevlana Veled)

Muharrirlerimiz

Ahmed Rasim Bey

Üdebâ-yı kirâmdan Fâik Esad Bey Râsim Bey'den tercüme-i hâlini istemesi üzerine Rasim Bey şu yolda beyan-i sergüzeşt etmiştir: Yirmi dokuz otuz sene evvel sarınız mı sarı güzelimi orada doğmuşum. Dokuz yaşıma kadar yetimhanede büyüdüm. Ondandır bir yed-i kerimin lutf ve inayetiyle dar-i şafakaya girerek sekiz senne o dar-i saadete kemal-i refâhiyet ile çalıştım. Şu asrın ibtidasında tehi dest velâkin

kendimi geçindirecek kadar okumuş olduğum hâlde çıktım. O zamandan itibaren çalışıyorum. Nakliyat-ı hayatiyenin kâffesine tâbi' olarak bezm-i âlem-i matbû'at dediğimi şu teknay-ı bî-hâsılda geziyorum. Bana sefil diyenler bulunur. Fakat mesâ'iyi beyanlar hakkımda ibzâl-i iltifattan hâli kalmıyorlar. Eserim var demekten istihyâ ederim. Gördüğün evrak-ı perişan mahsul-i hevestir..."

Râsim Bey muharrirîn-i Osmaniyye'miz miyânında büyük bir mevki' ihraz etmiş romancılardandır. Rasim Bey'in herhangi romanını açmış olsak mukaddimelerinde Fener'in yahut Kâğıthane'nin bedâyi'-i şâirânesi nazar-ı neşve-cûyânemizi tezyin eyler. Fakat hepsi böyle mi? Hayır. "Meşâkk-ı Hayat" ı okuyunuz? Orada sefâletin, müthiş bir felaketin ağuş-ı muzlimine itilmiş bir gencin vaveyla-yı istimdadını işitir, Afife'sini açınız? Gönlünüzde bir tufan-ı hissiyat husule getiren o mecmû'a-i bedi'a-i edebiyede, iffetin, sevdanın kudsiyyetini takdis edersiniz. İşte Rasim Bey [s. 168] vücuduyla iftihar edilecek bir romancı, bir Türk muharriridir. Yalnız muharrir mi ya pek çok mahsulât-ı bedi'a-i şiiiriyesi de vardır. Nesirden usandı mı sevda-yı şairaneye tecelligâh olan bir yere gider, orada hazine-i ihtisarat olan kalbinden çıkan muhabbeti kâğıt üzerine aks ettirir. "Tecrübesiz aşk" nam romanının mevzu'u: Kahramanı genç Faiz Bey, Mekteb-i Sultanî'de ikmâl-i tahsil ile Mekteb-i Mülkiyeye dâhil olmuş ve oradan şhadetnâme ahz etmiştir. Ayda yirmi liraya yakın varidatı bulunmak hasebiyle Kınalı adasına çekilerek orada münzeviyâne bir hayat geçirmeğe başlar. Genç, orada komşusu bulunan Katina isminde bir alüfteyi sever, bu ibtilâsı kendisi için bir ders olur. Nihayet, kız bunu terk eder kaçır. Faiz için bu hareket nefret-i hayatı mü'eddi olur. Yalnız bu nefretten kendisini, teşkil-i aile lezzeti hülasyâb eder. Faiz mesuttur. Fakat bu saadet çok sürececek mi? Heyhat! Karısı teverrüm etmiş, niçin? Çünkü Faiz'i sevmiyor, izdivacından evvel başka birisine müptela olmuş. Faiz, buna karısının öleceği gün koynunda bulduğu resimle âgâh oluyor. Râsim Bey'in asarına mezziyet-i kıymet veren esbaptan biri de vakâyi'-i dâimâ ahlak ve âdâb-ı kavmiyyemize muvafık olacak surette intihâb ve tahrir etmiştir.

Mumâileyhin Âsar-ı Meşhuresi

“Meyl-i Dil”, “Derd-i Dil”, “İlk Sevgi”, “Güzel Eleni”, “Afife”, “Endişe-i Hayat”, “Gecelerim”, “Leyl-i İztırab” “Bir Sefilenin Evrak-ı Metrûkesi”, “Tecrübesiz Aşk”, “Biçare Genç”, “Mekteb Arkadaşım”, “Sevda-yı Sermedi”

Usûl-ü Ceziye

Mukaddime

Hukuk-ı umûmiyye davasının ikamesi, fail hakkında ceza tertibi kaziyyesini te'min edecek kâffe-i tedâbir ve mu'âmelâtın icrasını mutazammındır. Hadd-i zâtında hukuk-ı umûmîyye davası suret-i kat'iycede müddeiumûmîlere tevdi' olunmuştur. Binaenaleyh bunlar bu davayı ikame etmekle gerek müstantik ve heyet-i ithâmiyye gibi tahkikat icrasıyla mükellef olan hükkâmın îfâ-yı vazife etmelerini îcâb ettirmiş ve gerek hükme sâlih olan hâkimlere yani mahkemelere tevdi'-i maslahat etmiş olurlar. Bunlar, bu iki sınıf hükkâm huzurunda hernev'-i iddi'a ve talepte bulunurlar. Ya'ni her nev'-i tahkikat icrasını talep ve cürmün temas ettiği madde-i kanuniyyenin tatbikini iddi'a edebilirler. Ve nihayet varid olan hükm -kendi taleplerine mvuafık olsa dahi- hakkında hakk-ı istinaf ve hakk-ı temyizi isti'mâl edebilirler. Cihet-i hukukiyyede ise lâ-hakk olan hükm müdde'i veya müdde'i aleyhin iddi'a ve talebine muvafık olursa hakk-ı istinâf ve temyize mâlik değildir. Velhâsıl davî-i cezâiyye mahkemenin ol davaya vaz'-ı yed etmesini mûcib olan her nev'-i tedâbir ile hareket etmeğe başlar. Şu hâlde hukûk-ı umûmiyye davasını ikame etmek hukûk-ı umûmîyye davasını hareket ettirmek salahiyetini mutazammın ve câmi'dir. İleride verilecek izahattan müstebân olacağı vechle hukûk-ı umûmiyye davası münhasıran müdde'i umûmîlere mevdu' olmakla beraber müdde'i umûmîlerin haricinde bazı eşhas dahi bu davayı hareket ve cereyan ettirebilirler. Meselâ müdde'î-i şahsiler hukûk-ı şahsiyye davasını cereyan ettirirler. Müddeişahsi doğrudan doğruya müstantike müracaatla veyahut cünha veya kabahat mahkemesine istid'a takdimiyle hukûk-ı şahsiyye davasını ikame eylese bunun neticesi hukûk-ı umûmiyye davasının cereyanı olur. Kezâlik cerâim-i meşhûdede müddeiumuminin talep ve müdahalesi henüz vâkı' olmaksızın müstantik tarafından tahkikata ibtidâr edilmesi hukuk-ı umûmîyye davasının cereyanını müveddi olur. Ma'mâfih bu suretle hukuk-ı umûmîyye davası

hareket ettirmekle beraber bu davanın ikamesi salahiyeti yine münhasıran müddeiumumiait kalır. Bu bapta izahat-ı kanûniyye devam etmezden evvel müdde'-i umûmiyyelik silkinin teşkilatı hakkında bazı ma'lûmât i'tâsı faideden hâli değildir. Müddeiumûmîlerin mevâdd-ı hukukiyyede ifâ edecekleri vazifeden bahs etmek meselenin haricinde olduğundan bi't-tab' verilecek izahat dava-yı cezaiyyenin suret-i ruyetince bunların kanunen haiz oldukları evsafa münhasır olacaktır. Hukuk-i umûmiyye davasının ikamesine memur olan eşhas doğrudan doğruya hükûmet-i icraiyye tarafından intihab olunur. İfâ-yı vazifece yine bu hükûmete tâbi'dirler. Çünkü: Hükûmet-i icrâiyyenin vazife-i [s. 169] esâsiyyesi ahkâm-ı kânuniyyenin hiss-i tatbiki ve bi't-tahsis ahkâm-ı cezâiyyenin hiss-i cereyânı esbâbını te'min etmekten ibaret olmak hasebiyle kavaninin icrasına i'tinâ ile mükellef olan memurların hükûmet-i icrâiyye ma'iyetinde bulunması tabi'i bir keyfiyet olur. Binaenaleyh müddeiumûmîler kâbil-i azl ve infisâl-i me'mûr adadına dâhildirler. Devletlerin teşkilat-ı esasiyyesi hakkında tafsilat-ı i'tâsı esâsen meseleye ait değilse de usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanunu hiss-i idâre-i devlet meselesine o derece merbut bir kanundur ki kâide-i hükûmete teferru' eden bazı mevadd-ı mühimmeyi izahat ve mübahesâtımızdan hariç tutmak kabil olamaz. Devlet bir takım muvazzaf ve vazifeleri mu'ayyen me'mûrlar vasıtasıyla idare olunup bu me'murlar vazifeleri i'tibariyle aksam-ı adide teşkil ederler. Me'murîn-i muhtelifenin vazife ve salahiyetleriyle sınıfları hakkında tafsilata girişmek nabemahal ise de bunların sunûf ve taksîmât-ı mütenevvi'alarından en esâslı ve en umûmî olan sûreti zikr etmekten sarf-ı nazar edemeyiz. Hadd-i zatında me'mûrlar nâkabil-i azildirler veyahut lâ-yenâzildirler. Birinci suret-i esas ve ikinci suret-i istinadır. İdare-i devlette, menâfi'-i devlet ya'ni menâfi'-i ictimâ'iyeye her şeye takdim olunmak lazım geleceğinden me'murîn-i devletin menâfi'-i umûmiyye îcâb ettirdikçe azl edilebilmeleri kavâ'id-i esâsiyyedendir. Bu bapta zamanımızda hâsil olan yanlış fikirleri tashih-i vazife-i sadâkat îcâbâtındandır. Kâffe-i me'mûrlar devletçe îcâb ettiği hâlde azl olunabilip bir me'mûrun azli ise tekâsülü veya su-i isti'mâli neticesi olmak şart değildir. Bir me'mûr-ı muntazıman ifâ-yı vazife etmekte ve kendisinin umûr-u me'mûresince hiç kâbil-i i'tirâz bulunmamakta olduğu hâlde dahi devlet ol me'mûru azl edebileceğinden azl olunan me'mûr hükûmet-i merkeziyyeye veya âmirine müracaatla sebep-i azlini istifsâr-ı salâhiyetini hâiz değildir. Çünkü: bu esas mevcut olmadıkça hiss-i idâre-i devlet gayr-ı kabil olur. Az çok idâre-i devlet ve icrâ-yı

hükûmette tecrübekâr olan zevatın cümlesi indinde muhakkaktır ki çok kerre bir me'mûrun hiçbir hatâsı olmadığı hâlde bile âdem-i bekâsını îcâb ettiren bir takım esbâb zuhûr edebilir. Bu gibi ahvalde sebep-i azl, şahsa ta'alluk etmeyip mücerred-i hiss idâre-i mülk nokta-i nazarından ta'ayyün eder.

Meselâ bir me'mûr hakkında emniyeti mahallbir sebep olmasa o me'mûrun azli için sebep kâfi olabilir. Çünkü: hiss-i idare-i memleket ahalinin emniyete mazhar bir zatın vücûduyla kaim olup öyle bir me'mûrun me'muriyetinde bekâsı yolunda asâyiş-i mahaliyyeyi ihlal etmesek muvafık-ı maslahat olmaz. Bir de icrâât-ı devletin hikmet ve esbâbını ilan, ekser-i ahvalde devletçe muzırrr bir keyfiyet olmasına mübnî hasbe'l-îcâb azli lazım gelen me'mûrîne karşı devlet esbâb-ı mûcibe tasrihine mecbur olduğu gibi azl olunan me'mûrun dahi azlini suâle salahiyeti olamayacağı âşikârdır. Fakat azli ^mucib bir madde ta'yîn olunur. Ve meselâ, “filan me'mûrun bazı su-i istimalatı tebeyyün etmesinden naşî azli icab etmiştir. “Denilirse o memura sebep-i azlini sual ve hakkında vuku bulan isnadâtı cerh-i viric için bir salahiyet verilmiş olur. İşte müddeiumûmîker ahvali ta'rif ettiğimiz şu memuriyet silkine dâhil yani kabil-i azildirler. Hükûmet-i icrâiyye her ne vakit dilerse bunları azl edebilir ve azilleri için bir sebep ta'yîn ve tasrihiyle de mükellef değildir. Bazı memurların lâ-yenâzil olmaları kendilerine tevdi' olunan nev'-i vazifenin netice-i zarûriyyesidir. Denilebilir ki kâffe-i düvel-i mütemeddinde hükkâm lâ-yenâzildir. Hükkâma tevdi' olunan vazife efrâd beyinde zuhur eden iltihafatı sûret-i âdilânede hall etmek yani dava-yı cezâiyyede mücrimiyeti tahakkuk eden kimseyi – asayiş-i umûmiyyeyi muhafazaten – mücazat-ı lâzimesiyle mahkûm eylemekten ibaret olmasına ve bir davadatarafeynden olan eşhasın ashab-ı nüfuz ve servetten olması muhtemel olup bunların haksızlığa veya mücrimiyetine hükm-i lâ-hakk olduğu hâlde hâkim aleyhinde ahz-ı sar yolunda bir takım teşebbüsatta bulunmaları tabi'i ve o teşebbüsatin en mühim ciheti hâkimin azli tedâbirine masruf olacağı bedihi bulunmasına mübni hükkâm verecekleri hükmün kendi şahısları hakkında tevlid edeceği mazarratı nazar-ı ehemmiyete almak lazım gelse adalet mefkud olur. Vazı'-ı kanun bu ihtimali külliyyen ber-taraf ile adaletin hiss-i cereyanını te'min etmek için hükkâmın lâ-yenâzil olması kâidesini vaz' eylemiştir. Demek ki hükkâmın lâ-yenâzil olması [s. 170] teşkilat-ı adliyede ve tevzi'-i adalet bahsinde en mühim bu esas yani adaletin vücuduna doğrudan doğruya merbut bir kaidedir. Fi'l-vâki' hangi mahkeme

ki lâ-yenâzil olmayan hükkâmıdan mürekkeptir. O mahkemenin her türlü tesirata tabi' olması ve adaletin inhıraf etmesi tabi'idir. İşte medeniyet-i hâzıranın en ziyade mühtehir olduğu esaslardan biri de hükkâmın lâ-yenâzil olması kâidesidir. Hükkâmın lâ-yenâzil olması istiklalini ve bî-tarafılığını te'mîn eden en kat'î bir sebeptir. Hükkâm bî'l-istiklâl ifâ-yı vazife edemedikçe adalet icra olunur denemez.

Ma'mâfih Avrupalıların vazifeyle müftehir oldukları bir kâide-i esâsiyye akvâm-ı İslamiyye'de mine'l-kadim mevcut ve caridir. Zira ahkâm-ı şer'iyye hüsn-i ifâ-yı vazife ettikçe ve tarik-i istikametten inhıraf eylemedikçe vacib-i azl değıllerden bunların bir mu'ayyen müddet için nasb u ta'yinleri ancak ma'lûmat-ı şer'iyelerini ikmâl ve fazıl u kemâllerini mertebe-i âliyyeye îsâl zımında zaman-ı me'muriyetleri arasında bir fasıla hâsıl etmekten ibarettir: Hakk-ı tarik-i ilmiyyede bulunan zevata - memuriyette bulunsun bulunmasın- arpalık namıyla maaş verilmesi vazifelerini kemâl-i istiklal ile ifa etmeleri maksadını te'mîn için olmasına nazaran bu hususta dahi akvam-ı İslamiyye'nin Avrupa'dan çok evvel bu kaideyi kabul ettikleri ve hatta Avrupa'ya nümune imtisal oldukları anlaşılır. Şu verilen izahatı hülâsa edebilmek için diyebiliriz ki hükkâm su-i istimal ile mahkûm edilmedikçe memuriyetinden teba'ud edilemez yalnız mahkûmiyet, sebep-i infisal olabilir. Vazı'-ı kanun nazarında hükkâmın istiklali ve bir davada bîtarafâne beyan eylediğı reyden dolayı masuniyeti ol derecede elzemdir ki bu reyin hükkâm hakkında her ne suretle olursa olsun bir mesuliyet-i tevlîd eylemesi ihtimalini kabul etmemiştir. Meselâ bidayet mahkemesi huzurunda müdde'inin iddi'a eylediğı hakkın muvafık-ı maslahat olduğuna dair istihsal eylediğıbir ilâm – muhâlif-i kanun olmasına mübni- mahkeme-i istinaftan fesih olursa veyahut bidayet mahkemesinden haksızlığına hükm-i lâ-hakk olan bir şahsın istinaf mahkemesi huzurunda hakkı tezahür etse bu bapta musarîf-ı mahkeme ve harç-ı i'lâm vesairenden dolayı mutazarrır olan müdde'i bidayet mahkemesi vazifesini hüsn-i ifâ ile hakkı na-haktan tefrik etmediğı ve herkesin ifa ettiğı mu'amelatın netice-i muzırrasından mesul olması kavaid-i külliyye iktizasından bulunduğu iddiasıyla zararını mahkemeye tazmin ettirmekten başka esasen bu dava mesmu' dahi olamaz. Çünkü hükkâmın vâkı' olan sehvinin neticesi tarafına ait olmak kaide-i külliyye ikzasından olup hattâ eski Fransa kanun-şinâânı bu hakikati darb-ı meseliyle ifade ederler. Diğer taraftan hükkâm beyan ettikleri reyden dolayı mesul olsalar dünyada hâkimlik sınıfını kabul edecek bir şahs-ı kusur olunamaz.

Fakat in-kasd bir maksat üzerine hükmeden hâkimin mesuliyeti ve hatta bu bapta alakadar olanlara tertib edecek zararın kendisinden tahsili lazım gelir, görülür ki hükkâma tevdi' olunan vazifenin müstesnâ olmasına mübnî bunlar diğer memurlara mukayyes değildirler. Bu istisnada adaletin bihakkın ve bî-tarafâne tevzi'ini te'min emrinde te'sis olunmuştur. İşte müddeiumûmîlerin kabil-i azl ve hükkâmın lâ-yenâzil olmaları tafsilat-ı lâzimesiyle serd olunan esbaba müsteniddir. Teşkilat-ı adliye, vahdet fikri üzerine mü'essestir buna vahdet-i meratibe diyebiliriz. Müddeiumûmîler silkinin esas-ı teşkili dahi bu kaideye tabi'dir. En başta baş müddeiumûmî saniyen istinaf müddeiumûmîlerin salisen istinaf müddeiumûmîlerin muavinleri rabî'an bidayet müddeiumûmîlerin ki -bunlara bizde müddeiumûmî muavinleri tesmiye olurhamseten bidayet müddeiumûmîlerinin muavinleri sadisen teftiş memurları der ki zabitanın suret-i teşkili itibariyle bunlara bizde şimdi polis komiseri denir. Bunlardan sonra müddeiumûmîlik silkini teşkil eden kâffe-i memurindir. Bunların riyasetinde adliye nazırı mevcuttur. Adliye nazırı müddeiumûmîlik silkinin âmir-i mutlak ve müstakil olmak hasebiyle müddeiumûmîlik heyeti bir vahdet teşkil eder. Şu hâle ve müddeiumûmîlerin kâbil- azl ve infisâl oldukları esasına nazaran adliye nazırı müddeiumûmîler hakkında nev'-i tedabiri hükûmet-i merkeziyyeye arz edebilir. Bunlar inzibat i'tibariyle mutlak surette adliye nazırına tabi'dirler. Adliye nazırı müddeiumûmî tebdil-i makam ettirebilir. Hattâ bunlar infisalini dahi talep edebilir. Müddeiumûmîlerin bu suretle adliye nazırına tabi olmaları ileride izah olunacağı vechle istiklal-i kanunilerini mahal değildir.

Mâbadı var

“Ahenk” matbaasında tâb olunmuştur.”

SONUÇ

Şule-i Edep dergisi, Rûmi 4 Ramazan 1314, Hicrî 15 Rebiülevvel 1315(1896-1897) yıllarında İzmir’de çıkan süreli bir yayındır. Dergi aylık olarak çıkarılmıştır. Derginin yayın hayatına başladığı sıralarda Osmanlı Devleti yenileşme hayatına edebi olarak başlayalı çeyrek asrı geçmiş ve Batıdan birçok edebi türler alınmış, çeviriler yapılmış Osmanlı edebiyatına birçok yeniliklerin girdiğini görmekteyiz. *Şule-i Edep* dergisinin imtiyaz sahibi Tokadîzâde Mehmet Şekîb’tir. Ağırlıklı olarak gazel, kaside, mersiye, şarkı, naat, rubai, gibi Dîvan edebiyatı türleri yer alır. Antoloji kısmında yine Eski edebiyatı temsil eden şairlerin şiirlerine yer vermiştir. Kadızade İbrahim Refik’in *Cihet-i Cezaiyede Salahiyet Meselesi* adlı makalede sosyal alanda hukukla ilgili bilgilere yer vermiştir. Derginin birinci sayısında Hacı Hasanzade Ethem Bey’in *Bernar Palissy* adlı biyografik bir çevirisi yer alır. Eskiden mînacılık sanatı diye bilinen seramik ve porselen alanında fenle ilgili geniş bilgiler verir. Dergi sadece edebî metinlerle ilgili olmayıp, hukuk, coğrafya, tarih, fen gibi alanlarda makalelere yer vermiştir. Bu çeşitliliğin olması birçok kesime hitap ettiği anlaşılır. Muallim Nâcî, Ziya Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem, İzzet Molla, Nevres Kadim gibi önemli isimlere de yer vermesi derginin çok yönlü bir dergi olduğu anlaşılmaktadır.

Fransız yazar La Bruyere ’den *Tebayi Yahut Bir Asrın Ahlakı* gibi metinlerin dergide çeviri yazısı olarak yazıldığını görmekteyiz. Mehmet Emin Şükrü’nün *Fotoğrafçı* adlı Fransızca’dan yapılan tiyatro çevirisinin yer alması Baatı’dan alınan edebî türlere yer verildiğine ve yenilikçi düşüncenin de savunulduğuna dair bir düşüncedir.

Tiyatro eserini verirken de eleştirisi de yapılmıştır. Tiyatronun gelir getiren bir kazanç olmadığını dile getirmiştir. Bir sanat edinmenin önemine vurgu yapılmıştır. Modern Türk edebiyatına hukuk, fen, tiyatro, mensur şiir gibi türlerle ilgili yeniliklere yer vermiştir. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı'da kurumların yenilşme yoluna gidildiğini anlamaktayız. Hukuk, mensur şiir alanlarında makaleler kazandırılmıştır. Daha önce insan hak ve hürriyetleri 1839'da Tanzimat Fermanı ile güvence altına alınmıştı bu yeni yasanın gücüyle birlikte hukuki yeniliklerin yer aldığını görmekteyiz ve bu da kanun gücünün varlığı ve üstünlüğüne vurgu yapılmıştır. Bu sayede insanların bilgi sahibi olması amaçlanmıştır. Klasik Türk edebiyatına dair birçok şiire yer verilmiş ayrıca klasik aşk hikâyesine de yer verildiğini görmekteyiz. Bu türlerin yer alması Klasik edebiyatın çizgisinde olduğu anlaşılmaktadır.

Birgili İstavri Fikri'nin kaleme aldığı *Timolos(Bozdağ)Seyahatnamesi* adlı metin gezi yazısı türünde verilmiştir. İçerisinde bölgenin medeniyet tarihi, coğrafi özellikleri, Yunan medeniyetine ait filozof ve edebiyatçılara yer vermiştir. Bu bilgileri vermekle bölgenin köklü bir kültürel medeniyet merkezi olduğuna dair izlenim verilmek istenmiştir. Yenişehirli Halit Eyyüb'ün birinci sayıda *Gögerçin(güvercin)* şiiri ve *Muzafferiyat-ı Osmaniyye* adlı şiirlerin de halk şiirlerinin izlerini taşıdığını görmekteyiz. İstanbul'da çıkan dergilere nazaran İzmir'de böyle bir derginin çıkması o dönemde kültürel bir başarının olduğunun kanıtıdır. Ve İstanbul gibi medeniyet merkezinde ikamet eden yazarlara ve yazarların eserlerine yer vermiştir. Bu sayede dergiye edebî bir ağırlık kazandırılmış, basit bir dergi olmadığı kanıtlanmak istenmiştir.

Şule-i Edep dergisinde Anadolu'da ismi duyulmamış Klasik edebiyata ait şair ve yazarlara yer vermiştir. Ali Nigâhi, Birgili İstavri Fikri, Kayserili İbn-i Musa, Kandiyeli Nusret Hilmi, Mehmet Mecit Alâddin, Adanalı Seyusizade Hüseyin Talat gibi şair ve yazarlardır. Küçük Ayasofya Mahallesinden Fatma Mağmune, Leylâ gibi kadın yazarların şiirleri, İzmir'de gayr-i müslimleri de dikkate alarak Salomon Mizrahi 'nin yazılarına da yer vermiştir. Bu şair ve yazarlar bir çeşitlilik kazandırmış çok yönlü sıradışı bir dergi izlenimi görülmektedir.

On birinci sayıda Mevlevîliğin kurucusu sayılan Sultan Veled 'in şiirleriyle birlikte Arap edebiyatı, Fars edebiyatı, Türk edebiyatı ile ilgili genişçe makalelerine yer vermiştir. Özlü söz / vecize başlığı ile verilen kısımda ise Malharbe, Jan Batist Rosso, Vavernak gibi düşünürlerin sözlerine yer vermesi derginin Batı edebiyatından gelişmeleri takip ettiğini insanlığa ait ortak değerlerin farklı kültürlerde de ele alındığını göstermiştir.

Şule-i Edep dergisi gibi çok zengin içeriği olan dergilerin Türk alfabesine çevrilip aktarılması edebiyatımız açısından büyük bir kazançtır. Böyle dergilerin çevirisinin yapılıp ortaya çıkarılması tahlilinin ve tasnifinin yapılması derginin yayımlandığı dönemi daha açık bir şekilde görmemizi sağlar. Büyük bir zevkle yaptığım bu derginin ve bundan sonra yapılacak çalışmaların edebiyatımıza yön verir nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Akgönenç, A. Y. (2011). *Türkiye'de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fak.Dergisi, ss. 64-65.
- Bakanlığı, M. E. (2011). *Türk Basınının Doğuşu ve Gelişimi*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Çağın, S. (2017, Ekim). *Tokadizade ve "Şule-i Edep" Dergisi*. *Yeni Türk Edebiyatı*, 1. Baskı. ss.53-55.
- Çelebioğlu, A. (1998). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: MEB Yayınevi.
- Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu TDK Yay: s.517.
- Gariper, C. (2006). *Türk Edebiyatında Mensur Şiir Literatürü*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, s. 361.
- Huyugüzel, Ö. F. (2004). *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*. İzmir: İzmir BB Kültür Yayınları.
- İpekten, H. (Ekim 1997). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, S. (2018). *Türk Basın Tarihi*. Ankara. Atatürk Araştırma Merkezi Yay..
- Korkmaz, R. (2015). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yay.
- Levend, A. S. (1984). *Dîvan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Meffhumlar*. İstanbul: Enderun Yay.
- Onan, N. H. (1991). *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: MEB Yay.
- Topuz, H. (Kasım 2003). *2.Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi. ss. 13-35.

İnternet Kaynakları:

1. www.osmanlicaturkce.com
2. www.osmanice.com
3. www.tevakku.com
4. www.tdk.gov.tr
5. www.lugatim.com
6. www.luggat.com
7. <http://www.ingilizcelugat.com/>

Diğer Kaynaklar:

Ankara Millet Kütüphanesi *Şule-i Edep*, Demirbaş: SB89 1962, İmtiyaz Sahibi Tokadizade Mehmet Şekîb: Basıldığı yıllar: 1897-1898.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı- Soyadı: Fazlı GÜRLER

Uyruğu: T.C

Doğum Yeri Ve Tarihi: Kozaklı /11/02/1975

Tel: 5326334224

E-posta: fazligurler@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
İlköğretim	Fatih İlk Okulu	1987
Ortaöğretim	Mucur İHL	1995
Lisâns	Erciyes ÜniversitesiTDE	2002
Tezli Yüksek Lisâns	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2018

EKLER

Ek1. Şule-i Edep dergisinin 1.Sayısının Kapağı

شرائط اشترا
بکری الی نومرو
اعتبارله سنه‌لکی
ازمیر ایچون ۵۰
در سعادت و خارج
ایچون سنه‌لکی بوسته
اجری ایله برابر ۶۰
غروشدور

شعرا

محل اداره سی
حکومت سینه جوارنده
خرابو خاننده دائره
بخصوص در
امور داره و تحریریه
متعلقه وادایچون مدیر
روباش و محرره مراجعت
اولور

نسخه سی ۲ غروش
صاحب امتیاز: محمدنجاتی
منافع ملک وروا: زادم، اوره بسه کونده برانز اولور نفی اربی مصور غزندور
مدیر و باش محرر: محمدشکیب

موسقرو اجماع شرقی

غزل

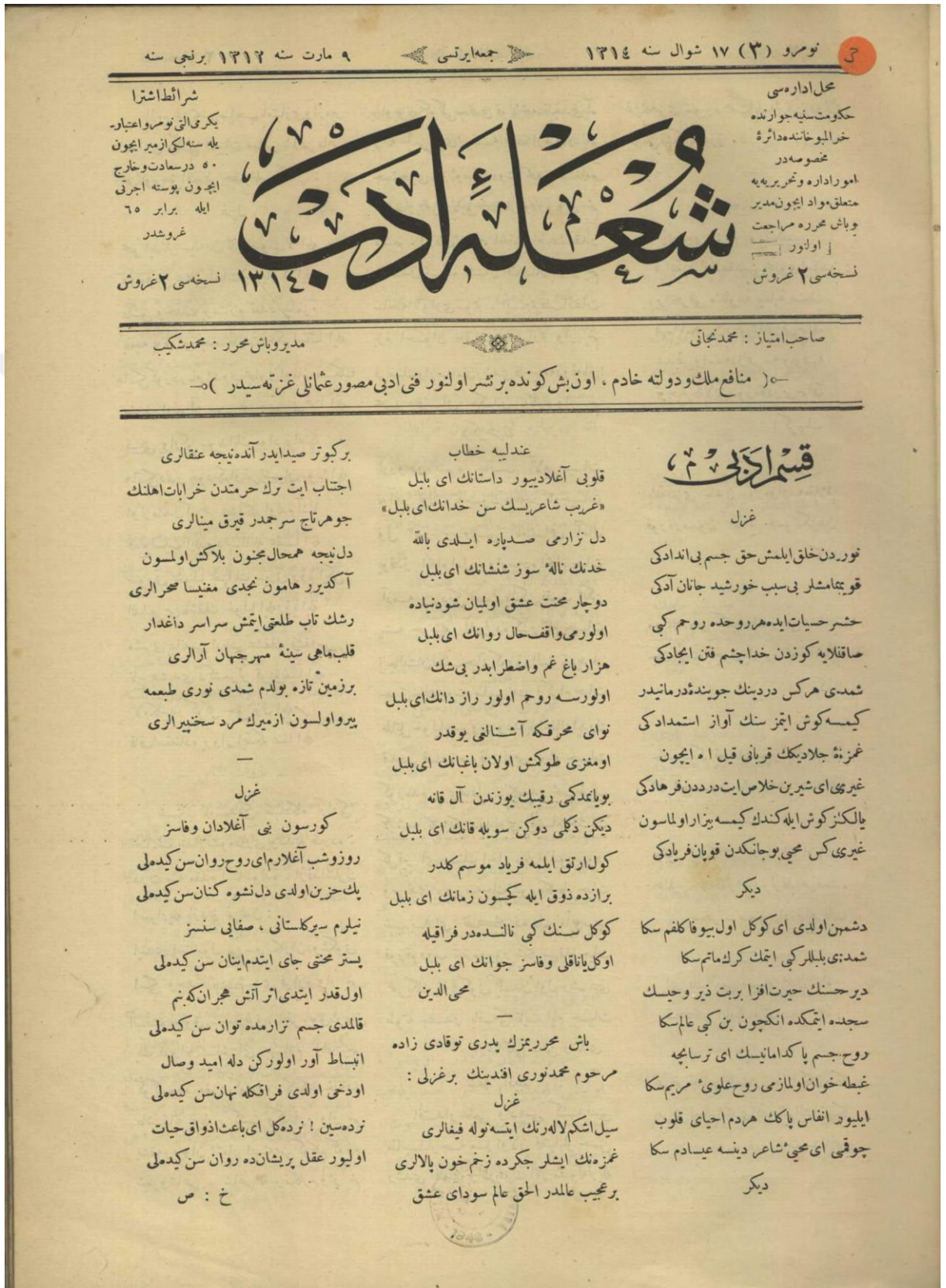
زندگانی بخش اولان خولای وصلکدر بکا
رزحه آب حیات آلام سرا بکدن سنک
م. شکیب

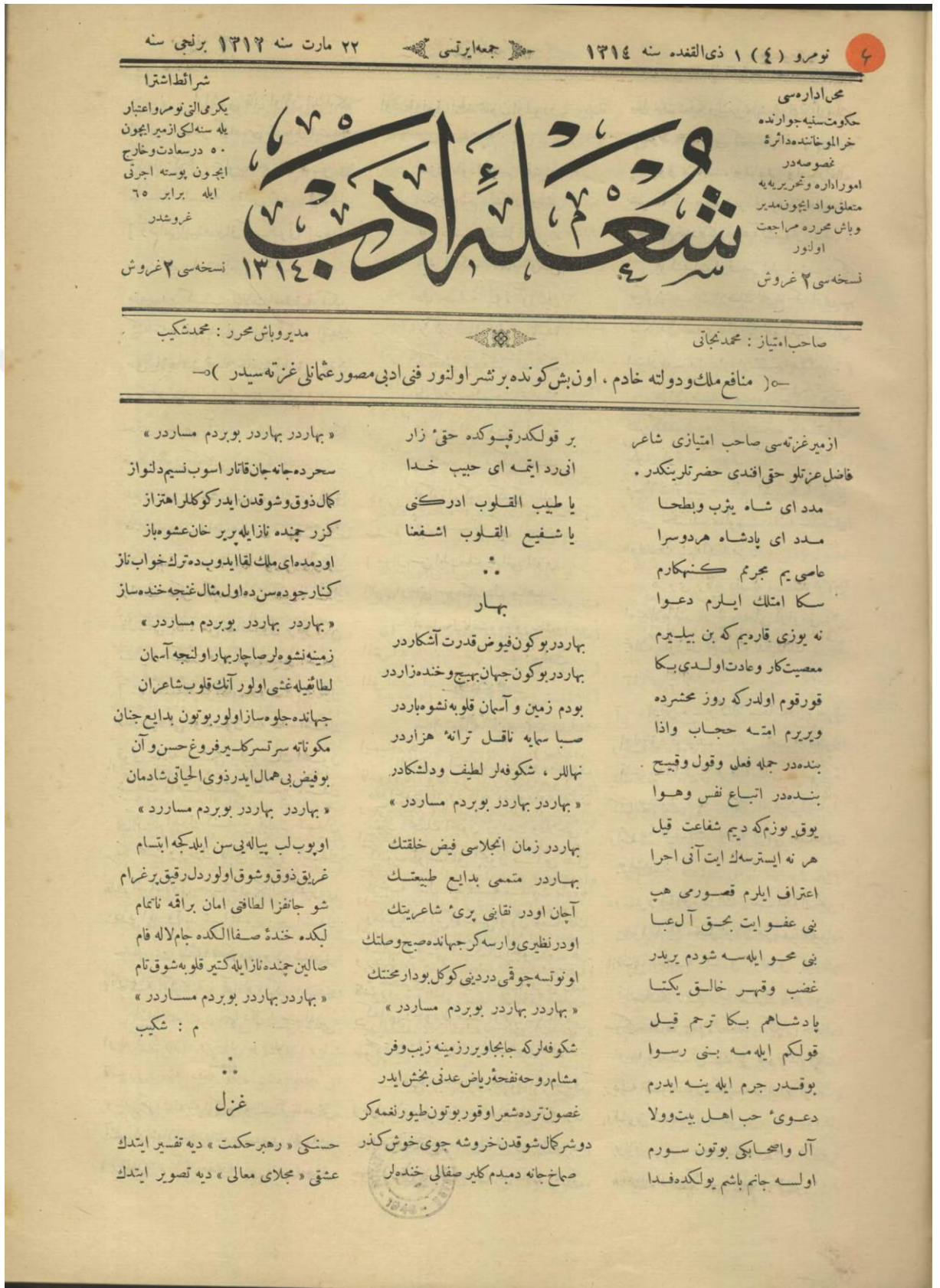
شرقی

چک جام نشاط آوری کلشنده خرام ایت
آرام دلم ذوقی ذوقجه تمام ایت
اوبدر لیسکی عاشقکی فائل کام ایت
آرام دلم ذوقی ذوقجه تمام ایت
مستانه ادالره اولوب زبور آغوش
افتاده کی ایت فرط صفادن ینه بیهوش
دنیا بی بکا بولهجه ایتدیره فراموش
آرام دلم ذوقی ذوقجه تمام ایت
م. شکیب

منجلیدر نور دیدارک تقابکدن سنک
مستبیر ای مه غرام حجابکدن سنک
ازدیاد عشقه ناعندر کمال عصمتک
آرتیور شوق و غرام احتجابکدن سنک
سینه کرم شوق اولوب اظهار عشق ایتدیکن بن
رشکده و شمر می شفق رنگ حجابکدن سنک
عرض دیدار ایتسه ده هر دم بریلر حورلر
بن ینه ایتیم فراغت احتجابکدن سنک
زده اولسه کجلوه کاه دلکشک ای ماقا
رشک کزار ارمدر آب و تابکدن سنک
حصص کام ایتیم خطاب القات آمریکه
حصص یاب اولوقده نمیسر غتابکدن سنک

باش محرر عزیزک پدری توقادی زاده
مرحوم محمدنوری اقدینک برغزلی:
وارایکن دلده هوای زلف یاراندیشه سی
عاشقک بریده ایلر می قرار اندیشه سی
خلفان صبری سوزان ابرابیت ایلسه
آتش رخسارینک دلدن کار اندیشه سی
موسم ادباری دریش ایلمز ارباب جاه
حالت مستی ده چون گلزار اندیشه سی
کوردک القابلدی کرداب بحر حیره
چوق خردمندی شون روزکار اندیشه سی
ذروه طهور و نجلیکاه وصله سوق ایدر
ظلمت غمده کلیم عشقی نار اندیشه سی
طبعی طبیع ضیایه وادی نظیره ده
پیرو ایلسه چوقی نوری افتخار اندیشه سی

محس اداره سی
حکومت سنیه جوارنده
خرالمو خاتنده دائره
مخصوصه در
امور اداره و تحریریه
متعلق بود ایچون مدیر
ویاش محرره مراجعت
اولنور
نسخه سی ۲ غروش

شَهَنشَه

شرائط اشترا
یکری الی نومرو واعتبار
یله سنه لکی از میر ایچون
۵۰ در سعادت و خارج
ایچون پوسته اجرق
ایله برابر ۶۵
غروشدر
نسخه سی ۲ غروش

صاحب امتیاز: محمدنجاتی

مدیر ویاش محرر: محمدشکیب

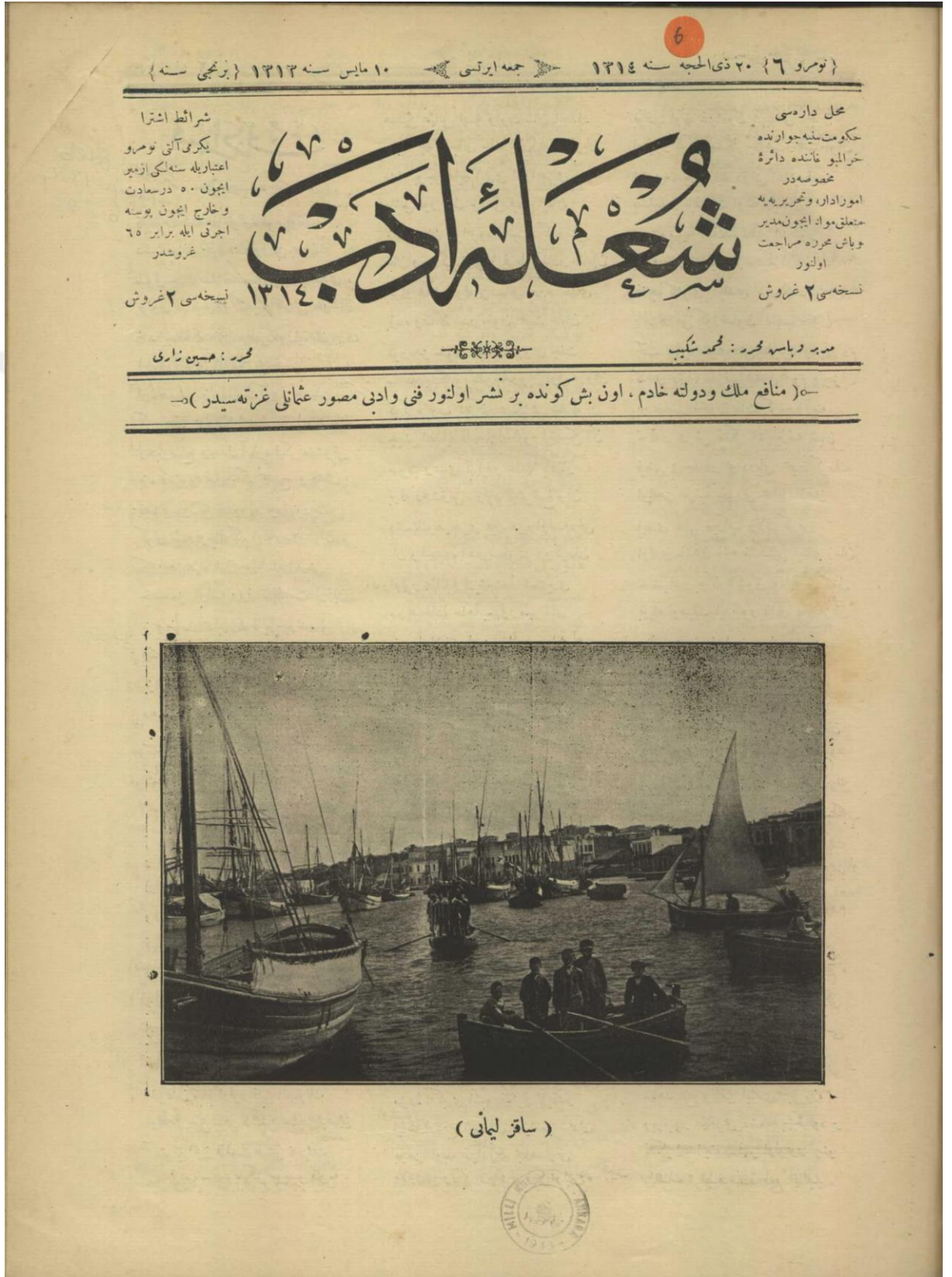
(منافع ملک و دولته خادم، اون بش کونده برتشر اولنور فنی ادبی مصور عثمانلی غزته سیدر)

از میر غزته سی صاحب امتیازی شاعر
فاضل عزتو حقی اقدی حضرتلر بنگدر .
مدد ای شاه یثرب و بطحا
مدد ای پادشاه هر دوسرا
عاصی یم مجرم کهنکارم
سکا امتک ایلمر دعوا
نه یوزی قاردم که بن بیلیم
معصیت کار و عادت اولدی بکا
قورقوم اولدر که روز محشرده
ویریم امته حجاب و اذا
بنده در جمله فعلی و قول و قبیح
بنده در اتباع نفس وهوا
یوقی بوزم که دیم شفاعت قیل
هر نه ایسترسک ایت آنی احرا
اعتراف ایلمر قصورمی هب
بنی عفو ایت بحق آل عبا
بنی محو ایله سه شومر یزیدر
غضب و قهر خالق یکتا
پادشاهم بکا ترجم قیل
قولکم ایله مه بنی رسوا
بو قدر جرم ایله ینه ایلمر
دعوی حب اهل بیت و ولا
آل و اصحابکی بوتون سورم
اولسه جانم باشم پولکده فدا

بر قولکدر قیو کده حقی زار
انی رد ایتمه ای حبیب خدا
یا طیب القلوب ادرکنی
یا شفیع القلوب اشغنا
..
بهار
بهاردر بو کون فیوض قدرت آشکاردر
بهاردر بو کون جهان بهیج و خنده زاردر
بودم زمین و آسمان قلوبه نشو بهاردر
صبا سبایه ناقل ترانه هزاردر
نهالر ، شکوفه ل لطیف و دلشکادر
« بهاردر بهاردر بو بردم مساردر »
بهاردر زمان انجلاسی فیض خلقتک
بهاردر متممی بدایع طبیعتک
آچان اودر نقابنی پری شاعریتک
اودر نظیری وارسه کر جهانده صیح و صلتک
اونوتسه چوقی دردنی کوکل بودار محتک
« بهاردر بهاردر بو بردم مساردر »
شکوفه لره کجا بجاویررزمینه زیب و فر
مشام روحه نفضه ریاض عدنی بخش ایدر
غصون ترده شعرا و قور بوتون طبور نغمه کر
دوشر کال شوقدن خروشه جوی خوش گذر
صباخ جانه دمبدم کلیر صفالی خنده ل

« بهاردر بهاردر بو بردم مساردر »
سحرده جانه جان قاتار اسوب نسیم دلنواز
کال ذوق و شوقدن ایدر کوکلر اهتراز
کزر چنده ناز ایله بربر خان عشوه باز
اودمه دای ملک لقا ایدوب ده ترک خواب ناز
کنار چوده سن ده اول مثال غنچه خنده ساز
« بهاردر بهاردر بو بردم مساردر »
زمینه نشوهر ل صاچار بهار اولنجه آسمان
لطاغیه غشی اولور آنک قلوب شاعران
جهانده جلوه ساز اولور بوتون بدایع جنان
مکوناته سرتسر کلیر فرغ حسن و آن
بوفیض بی همال ایدر ذوی الحیاتی شادمان
« بهاردر بهاردر بو بردم مساردر »
او بوب لب نیاله بی سن ایلدکجه ایتسام
غریق ذوق و شوق اولور دل رقیق برغرام
شو جانفزا لطافتی امان براقه ناتمام
لبکده خنده صفا لکده جام لاله قام
صالین چنده ناز ایله کتیر قلوبه شوق تام
« بهاردر بهاردر بو بردم مساردر »
م : شکیب
..
غزل
حسنکی « رهبر حکمت » دیه تفسیر ایتدک
عشقی « مجلای معالی » دیه تصویر ایتدک

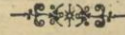
{نومرو ۷} ۱۱ محرم سنه ۱۳۱۵ {جمعه ایرتسی} ۳۱ مایس سنه ۱۳۱۳ {برنجی سنه}

شرائط اشترا
یکری آتی نومرو
اعتباریه سنه لکی از میز
ایچون ۵۰ در سعادت
و خارج ایچون پوسته
اجرتی ایله برابر ۶۵
غروشدر
نسخه سی ۲ غروش

شعراک

محل اداره سی ۷
حکومت سنیه جوارنده
خرالیو ماننده دائره
مخصوصه در
امور اداره و تحریریه به
متعلق هوا ایچون مدیر
و باش محرره صراحت
اولور
نسخه سی ۲ غروش

محرر: حسین زاری

مدیر و بناسه محرر: محمد سکیب

(منافع ملک و دولته خادم، اون بش کونده بر نشر اولور فنی و ادبی مصور عثمانی غزته سیدر) -

برعلیسک کیم رضاء الہی تحصیل ایلدک
پرتو تورالمیدن نشانسک یاعلی
التیجا ایشدر (اشرف) درکھ احسانکھ
لقمسی میدانسن برخانسانسک یاعلی
اشرف

(وقعہ کر بلا حقتده برقطمہ در)

جوقی حکام بلای کر بلایی یاد ایله
شمدیکی عشر محرمدہ اولان آواین
وقعہ دلسوزدن سوکره کمال جزنایله
کوزلردن قرق سنه باش دوکدی زین العابدین

(نیاز)

دلنده نورایمان حب اولاد علی دندر
بم توحیدی تصدیق دم قالوبلی دندر
نه عاقلدن مدد خواهم نه مقصودم دلی دندر
نیاز دردمندانم حسین ابن علی دندر
امیدم حضرت خنکار بکتاش ولید دندر
الوہیت عیاندن عالم صغرا دہ کبرادہ
جمالیله جلالی رونمادر جمہ اشیا دہ
بکایسدر محبت اهل بیتہ دار دنیا دہ
ایضا

سنسک اول داماد محبوب جناب کبریا
تکرینک ارسلانی بر صاحب قرانسک یاعلی
واقعا تاریخده تعریف اولتمش مشہدک
کندک اما جان کبی کوزدن نہانسک یاعلی
کر چه قاتل بللی اما اورتہدہ یوقدر شہید
وارسمن عیسی ایله ہم آمانسک یاعلی
بیگ قصیدہ یازمش اولسه ابن سیناروح ایچون
قیدی کوچ سن بشقہ بر روح روانسک یاعلی
جوق بیوک آدم یار ایشدر طبیعت سن فقط
مثلی دهره گامش بر قہر مانسک یاعلی
علم و فضلک اولدی بر ضرب مثل بین الملل
مقتدای اهل عرفان جهانسک یاعلی
فخری عالم علم و عرفانک بیوک بر شہریدر
سن دخی اول شہرہ بر باب امانسک یاعلی
حضرت اللہ خالق ماسوی مخلوقدر
سنده خلاق معانی ویانسانسک یاعلی
جمع حلم و مکارمدر وجود اقدسک
حلم ایچندہ صانکھ بر اتش فشانسک یاعلی
سنده ختم اولمش تواضع سنده جمشدر کمال
صاحب ہمت شفیق و مہربانسک یاعلی
عدل و انصافہ لب یاقوتک اولمش جلوہ گاہ
منطقاً بر ابلاغ شیرین زبانسک یاعلی
مرکز کتز بلاغتدر وجود کمالک
جامع فیض و کمال قدسیانسک یاعلی

قیمت اشراک

(نعت رسول)

اک اولخلق اولان نورخدا سک یارسولہ
سرافرز جمیع انیاسک یارسولہ
ظہورہ کلک اول انیانک خاتمی اولدک
«خبردن سکرہ گلش مبتداسک یارسولہ»
اومارسندن شفاعت انیای اولین یابہ
حبیب حاکم روز جزاسک یارسولہ
بیوکدر قیمتک قدرک سنک عند الہیدہ
رئیس ختہ آل عباسک یارسولہ
شفاعت ایستراشرف چونکھ محتاج شفاعتدر
کہنکاران ایچون سن ملتجاسک یارسولہ
اشرف

(نعت جناب علی)

مظہر فیض خدای مستعانسک یاعلی
وارث پیغمبر آخر زمانسک یاعلی
زوج زہرا والد شبان اهل الجنہ سک
شیرزبانسک امام عارفانسک یاعلی
ضرب سست آہنیک بیقدی باب خیریی
یشوان فرقه زور آورانسک یاعلی

{نومرو ۸} ۲ صفر سنه ۱۳۱۵ جمعه ايرتسی ۲۱ حزران سنه ۱۳۱۳ {برنجی سنه}

عمل اداره سی
حکومت سنیه چوارنده
خرالمو خاتنده دائره
مخصوصه در
امور داره و تخریریه
متعلق مواد ایچون مدیر
ویاش محرره مراجعت
اولنور
نسخه سی ۲ غروش

شرائط اشترا
بکری آتی نومرو
اعتباریه سنه لکی از میز
ایچون ۵۰ در سعادت
و خارج ایچون پوسنه
اجرتی ایله برابر ۶۵
غروشدر
نسخه سی ۲ غروش

شعرا

مدیر و بایسه محرر: محمد شکیب

محرر: حسین زاری

منافع ملک و دولته خادم، اون بش کونده بر نشر اولنور قتی و ادبی مصور عثمانلی غزته سیدر

قسمت اول

نعت

گرام افزای روح برقلای آسنانیدر
بخی بیهوش ایدن بوبله او حسن بیدانیدر
اوسهرنی افولک مستقر در عشقی روحده
بنچون حق بیایر فیض محبت جاودانیدر
بحق ذات حق نطق بلیغ حکمت آمیزی
خداجویان ایچون سرمایه بخش رازدانیدر
اولور هر کرد راهی بر معلی مهر عالمتاب
مقام باکی حقیقتان ایچون بر عرش نایدر
چینار اعلائی علیینه روح فیض شقیله
وجود کتم کرچه اسپر ناتوانیدر
سلطین جهان در بوزه کار لطفیدر زیرا
کدالقی باب چودنده حقیقی کامرانیدر
علوفضلتک حقیقه و صفندن جهان عاجز
انک مدخنده اقصای بلاغت بیزبانیدر
م. شکیب

۱-

بر لاهی ناله وار کوش ایله کل!
یشو ازنی چون حکایت میکند
باق نهدیر حسرتکش بزم ازل:
از خدا بیهاشکایت میکند

۲-

کره ناکم مجلس عشاقده
کز نیستان نامرا بریده اند

انتشار ایتدی دم آفاقده
از تقیرم مردوزن نالیده اند

۳-

طاش بورکلی همدی هیچ ایستهم
سینه خواهم شرحه شرحه از فراق

یوقی بر بیار هجران، اهل غم
تابکوم شرح درد اشتیاق

۴-

طور من البت آه ایدر، فریاد ایدر
هر کسی کودور ماند از اصل خویش

حزن ایله اسکی دیارین یاد ایدر
باز جوید روز کار وصل خویش

۵-

خوش کوروب هر شخصی، اولدم همدی
من بهر جمعیتی نالان شدم

سی ایچون ارشاده خلق عالمی
جفت بد حالان و خوشحالان شدم

۶-

مسلك صدق و وفا کوسترمدن
هر کسی ازظن خود شدیارمن

وجد حال عشقی لوم ایله بن
ازدرون من نجست اسرار من

۷-

کیزله م اسباب سور سینه می
سرمن از ناله من دور نیست

ا کلابر نوحه م رموز سینه می
لیک چشم و کوشرا آن نور نیست

۸-

بار نایب سیدر روحک بدن
تن زجان و جان زن مستور نیست

کورمه کسی ایله بور هر اهل فن
لیک کسرا دیدجان دستور نیست

۹-

وارلنی افنا ایدر هر پرده سی
آنشست این بانک نای و نیست باد

اولسون جالر آنک آزاده سی
هر که این آتش ندارد نیست باد

۱۰-

ایله بن روحی دوچار احتراق
آتش عشقت کاندرنی قتاد

ایله بن تمهیج حزن افتراق
جوشش عشقت کاندرنی قتاد

۱۱-

{ ۹ } ۲۳ صفر سنه ۱۳۱۵ جمعه اربعی ۱۲ محوز سنه ۱۳۱۳ { برنجی سنه }

9

شرائط اشترا

بکری آلتی نومرو
اعتباريله سنه لکی از معیر
ایچون ۵۰ در سعادت
او خارج ایچون پوسته
اجرتی ایله برابر ۶۵
غروشدر

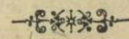
۱۳۱۴ نلسخه سی ۲ غروش

شعرا

محل ادارہ سی

حکومت سیه جوازنده
خرابو خاندہ دائرہ
مخصوصہ در
امور ادارہ و تحریریہ
متعلق مواد ایچون مدیر
وباش محرره مراجعت
اولور

نلسخه سی ۲ غروش

مدیر و باسہ محرر: محمد شکیب

« منافع ملک و دولته خادم، اون بش کونده بر نشر اولور فنی و ادبی مصور عثمانی غزته سیدر »

شاعر شهر سلیمان آصف بک افندی
حضرت تریک برغزل عالیبری :

چشم مخورک خیالیله کوزم کریان هنوز
اولدی سیلاب اشکم طومغه امکان هنوز
قصد ایدردک تیرمژگانکله جانم آنگه
یادگار خاطرہ مدیر ایتدی بک پیمان هنوز
بن سنک مژگان چشم مستیکه قربان ایدم
آسپاندن ایتمشکن عالمه قربان هنوز
شادمان ایتردل غمگینی دور فلک
کوردی بک معموره خاطر سنک ویران هنوز
نشود یاب ایلردل محزونمی آمسحر
بجدم آوازده آغاز ایتمدن مرغان هنوز
لاله لر اظهار ایدرداغ درون هر بهار
داغ حسرت سنه عشاقده پنهان هنوز
نیجه نظیر ایدک آصف فضولی نظمنی
ایتمشکن نظمده ترتیب بردیوان هنوز

آناز مقبوله لر ایله آرد صرہ شعله ادبی ده
تزیین ایدن شاعر ذی اقتدار غزتلو انور
بک افندی برادر عزیز کدر :

« نیاز مشتاقانه »

نصیب اولمز می شاد اولمق ایچون بن بوبله نالانم،
توکنمز می غم فرقت؛ توکندی صبر و سامانم

خنده سی کل، مطربی بلبل شرابی جویبار
شانلیدر، علوی، مقدسدر بهارک نشود سی
شن بولسون مجلس الفتده کولسون سودیکم
چونکه خوشدر بزم یار نشود دارک نشود سی
بر زمان جانان بکا و برمشدی بر زرین قدح
خاطر مدن چقمقور اول بر کذارک نشود سی
کوشه ضربته سیاندر وطن احبابسز
صحبت بارانله در دار و دیارک نشود سی
حزن ایله تسکین حزنه سی ایدر مأوسلر
آغلامقدر دردمند لفقارک نشود سی
بر صداعک ضربه تأثیرنه مغلوب اولور
حیف کیم مالک، کلاک، اعتبارک نشود سی
اضطراب روح ایله مستور ایکن ایله ظهور
مقصدی کورمک دمنده انتظارک نشود سی
کو ستروب بر ذوق آنی ایتدی اغفال حواس
عمریمی بیبراندی جام پر خاریک نشود سی
نشوه اعلان ایله منزل زمره دانشوران
کیزلیدر قیلده هراهل وقارک نشود سی
ایله یور رشدی کتاب مشویدن استذقیض
قوت روحدر اونظم ابدارک نشود سی
ارمناکلی : حسن رشدی

شعر

ایتر عالیگری مطالعه ایله ذوقیاب
اولانلردن « قوت روحدر اونظم ابدارک
نشود سی » دیمه جک کسه تصور ایدمه بز.

قصیدایک

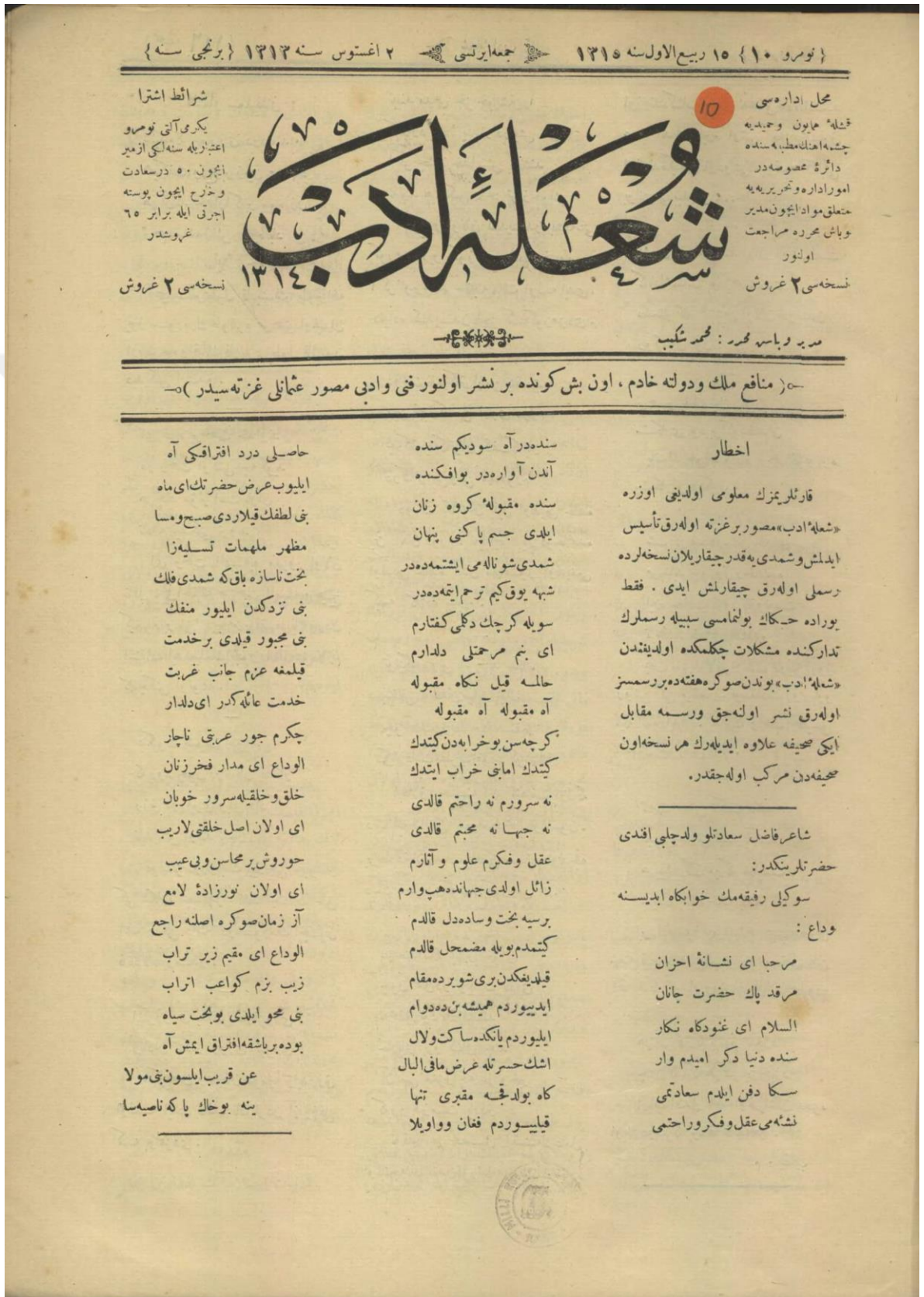
مدحیه حضرت شاه ولایت

نور چشم انبیا شاه ولایتدر علی
کل عین احد قاشمس هدایتدر علی
آفتاب اوج آفاق شریعتدر علی
ماهتاب برج افلاک طریقتدر علی
شهبسوار ملک عشق و داور حسن جمال
پادشاه کشور شوق و محبتدر علی
پرتوبله بزم عرفانی ضیادار ایلدی
ماه برج اصطفا مهر مرو تدر علی
نائل لطف و وفادر مائل صدق و صفا
واصل کسانه اسرار وحدتدر علی
طوطی کازار علم فطنت و عرفاندر
عندلیب کلشن فضل و بلاغتدر علی
مظهر مرجهان و مصدر رازنهان
حیدر کینی رتان صاحب کرامتدر علی
« بصریا ! اکرام واحسانت تنی ایلم
بجر الطاف و کرم کان سخاوتدر علی
مناسرتلی : عربت بصری

غزل

غایت ذوق اولسه ده بوس و کنارک نشود سی
نیجه کافی نظاره حسن نکارک نشود سی

{ نومرو ۱۰ } ۱۵ ربیع الاول سنه ۱۳۱۵ { جماعتی ۲ اغتوس سنه ۱۳۱۳ } برنجی سنه

شرائط اشترا
بکری آئی نومرو
اعتزازیله سنه لکی از میر
ایچون ۵۰ در سعادت
و خراج ایچون پوسته
اجرتی ایله برابر ۶۵
غروشدر
نسخه سی ۲ غروش

ŞEHNAZ

مجل ادارہ سی
قشله ایچون وحیدیه
چشما اهنک مطبعه سنه
دائرة مخصوصه در
امور اداره و تحریریه
متعلق مواد ایچون مدیر
و باش محرره مراجعت
اونور
نسخه سی ۲ غروش

مدیر و باس محرر: محمد شکیب

منافع ملك و دولته خادم، اون بش کونده بر نشر اونور فتی و ادبی مصور عثمانی غزته سیدر

حاصلی درد افتراقی آه
ایلیوب عرض حضرتک ای ماه
بی لطفک قیلاردی صبح و مسا
مظهر ملهمات تسلیه زنا
بخت ناسازه باق که شمعی قلم
بی نزدیکدن ایلیور منفک
بی مجبور قیلدی بر خدمت
قیلمغه عزم جانب غربت
خدمت عاقله کدر ای دلدار
چکرم جور عربتی ناچار
الوداع ای مدار فخر زنان
خلق و خلقیله سرور خوبان
ای اولان اصل خلقتی لاریب
حوروش بر محاسن و بی عیب
ای اولان نورزاده لامع
آز زمان صوکره اصلنه راجع
الوداع ای مقیم زیر تراب
زیب بزم کواعب اتراب
بی محو ایلیدی بو بخت سیاه
بوده برایشقه افتراق ایمن آه

عن قریب ایلسون بی مولا
ینه بو خاک پا که ناهیه سا

سند در آه سودیکم سنه
آندن آواره در بو افکنده
سنه مقبوله کروه زنان
ایلیدی جسم پاکتی پنهان
شمعی شونالهی ای شمه در
شبه یوق کیم ترحم ایتمه در
سویله کرچک دکلی گفتارم
ای بنم مرحمتی دلدارم
حالمه قبل نگاه مقبوله
آه مقبوله آه مقبوله
کرچم سن بو خرابه دن کیتدک
کیتدک امامی خراب ایتمک
نه سرورم نه راحتم قالدی
نه جهانه محبت قالدی
عقل و فکرم علوم و آتارم
زائل اولدی جهانده پوارم
برسیه بخت و سادهدل قالدم
کیتدم بویله مضمحل قالدم
قیلدی فکدن بری شورده مقام
ایدیوردم همیشه بن ددوام
ایلیوردم یا نکهده ساکت و لال
اشک حسرتله عرض مافی البال
گاه بولدقجه مقبری تنها
قیلیوردم فغان و و اوایلا

اخطار

قارئلر بیزک معلومی اولدینی اوزره
«شعله» ادب مصور بر غزته اوله رق تأسیس
ایدلش و شمعی به قدر چیقاریلان نسخه لرده
رسملی اوله رق چیقارلش ایلی . فقط
یوراده حاکک بولنمادی سببیه رسملرک
تدارکنده مشکلات چکلمکده اولدینه دن
«شعله» ادب» بوندن صوکره هفته ده بر رسمسز
اوله رق نشر اوله جق و رسمه مقابل
ایکی صحیفه علاوه ایلیله رک هر نسخه اون
صحیفه دن مرکب اوله جقدر.

شاعر فاضل سعادتلو ولد چلی اقدی
حضرتلرین کدر:
سویکی رفیقهمک خوابگاه ابدیسنه
وداع:

مرحبا ای نشانه احزان
مرقد پاک حضرت جانان
السلام ای غنودگاه نکار
سنه دنیا دگر امیدم وار
سکا دفن ایلم سعادتمی
نشیمی عقل و فکر و راحتمی

{ نومه و ۱۱ } ۲۹ ربيع الاول سنه ۱۳۱۵ { جمادى التى } ۱۶ اغتوس سنه ۱۳۱۳ { برمجى سنه }

محل ادارہ سی ۱۱

قشله جیون بنجه سی
و حمدیه چشمه سی قار
شوسنده اهنک مطبعه
سنده دائره مخصوصه در
مور اداره و تخریریه
متعلق مواد ایچون مدیر
ویاش محرره مراجعت
اولنور
نسخه سی الی باره

شرائط اشترا

سه لکی ازمیر
ایچون ۵۰ درسمادت
و خارج ایچون بوسنه
ایرتی ایله برابر ۶۵
غروشدر

نسخه سی الی باره

شعرا

—

مدیر و محرر: محمد شکیب

— (منافع ملک و دولته خادم، هفته ده بر نشر اولنور فنی و ادبی عثمانلی غزته سیدر) —

فضیلتلو حسن رشدی اقدی برادریمزک
برغزل غالیبری:

قیمت بولورسه دلبرمک حسنی نازدن
آرتار نهمه رفعت عشقم نیازدن
برشقه ذوق آلمدم درد عشقندن
قورتولسون بوسینه شوسوز و کدازدن
نور خدا هویتیدر حسن یارمک
سیرایهرم حقیقتی سوی مجازدن
جانسزیدن صایلمالیدر اول زواللی کیم
محروم برندیمة خاطر نوازدن
مطلب جهانده وصلت جانان یتربکا
پاک ایتدی عشق خواهشیمی حرص و آزدن
ویرمش محبتیم سکا شان و شرف دیدی
ایتدم سؤال قدری اول عشوه بازدن
وصفمه سمانه، طور و کون بدور ارض
خوشلاتیم اولیه بیجت دور و درازدن
برحسن بیتال ایله نام الدی سودیکم
دور ایتمسون خدا آتی اول امتیازدن
ایستر دوا بی قلب مریضم زمان زمان
عودور یابدن، نغم نای و سازدن
سودانواز، شوقلی برنغمه دیکله سم
تکملمی ضیطم اغلاهدن، اهترازدن
رشدی به چشمی آغلا یرق همزبان اولور
بجت ایتدیکنده حال دل ناله سازدن

صدمات بیا بیندن انک
بارینه جیقغه دکسین امین
—
آه! یوزبیک مشقت ودهشت
روی صافک المنار ایدمک
اشک چشمک مرارتی حیفا
دیدة نابی صولدر یروب کیده جک
—
یوق! یوق! اولماز! فضای واسعده
ایده جکسین بنجه سن جولان
عمر آتی نشوه آورله
ایده جکدر خداسنی شادان
—
ایلمز کیمسه اول مقامده سی
توب ا کداردهر ایله مستور
ایلک زمانک کبی سنک اوله جق
صوک زمانکده دائما مسرور
—
بونلری سویلیوب ملک درحال
پر آجوب ایتدی عزم سوی سما
آه! بیچاره مادر مشفق
چوجفک اولدی کیتدی و اسفا

قبر ایتدی

شاعر شیرین زبان رفتلو خلیل صافی
اقدی برادریمزک فرانسزجه دن مترجم
برائر لطیفیدر:

ملک و چوجق

برکوزل چهره ملی ملک، بشیکه
برسیتمله سایه صالمش ایدی
صانکه بر آب صاف جاریدن
عکسینی شویله سیره طالمش ایدی
ودیوردی:

ای بکاکزهرن سویملی چوجق
کل بنجه، سنکله یار اوله لم
ارض سندن ده منفعل اولمش
کیده لم هم ده بختیار اوله لم

—
برده یوقدر مسرت جاوید
روح مغیر، غوم دل داتم
خوف ایله منتزجدر عیدی بیله
هر بر اکلنجه درد ایله قائم

—
صاف برکون، صفالی برشب یوق
صانکه بر فورطونه بیله مالی زمین

